Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om rättegång i förvaltningsärenden och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det stiftas en lag om rättegång i förvaltningsärenden. Genom lagen upphävs den gällande förvaltningsprocesslagen.

Den nya lagen föreslås få noggrannare och mer informativa bestämmelser om rättegången i förvaltningsärenden. I propositionen beaktas ändringar som skett i lagstiftningen i övrigt och andra behov att reformera lagstiftningen.

Enligt den föreslagna allmänna lagen ska ett förvaltningsbeslut kunna överklagas genom besvär hos en förvaltningsdomstol oberoende av beslutsfattarens organisatoriska ställning. Behörigheten att meddela interimistiska förordnanden i förvaltningsprocessuella ärenden överförs i sin helhet på förvaltningsdomstolarna. Förvaltningsdomstolarnas beslut ska oftare än för närvarande kunna delges genom vanlig delgivning i stället för bevislig delgivning.

Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om en möjlighet till muntlig förberedelse, inspektion samt gemensam handläggning i en regional förvaltningsdomstol av sådana ärenden med sakligt samband som inletts i olika regionala förvaltningsdomstolar. I lagen framhävs det tydligare vilka skyldigheter den förvaltningsmyndighet som fattat beslutet har vid utredandet av ärendet. I bestämmelserna om bevisning tas det in bestämmelser om skydd mot självinkriminering. Lagen ska också innehålla en bestämmelse om att en tidsfrist kan sättas ut för att begränsa tiden för inlämnande av ny tilläggsutredning. Om utredning ges in efter tidsfristens utgång, kan förvaltningsdomstolen lämna den utan avseende.

En betydande ändring jämfört med den gällande regleringen är att det i princip ska krävas besvärstillstånd för att söka ändring i en regional förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Också en myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut ska ha möjlighet att genom besvär överklaga den regionala förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen med besvärstillstånd, om den regionala förvaltningsdomstolen har ändrat myndighetens beslut eller upphävt det.

I fråga om extraordinärt ändringssökande sammanförs grunderna för klagan med grunderna för återbrytande. Klagan frångås som ett självständigt extraordinärt rättsmedel.

Hänvisningarna till rättegångsbalken och förvaltningslagen ska bli färre i den nya lagen. I stället för hänvisningsbestämmelser tas det in uttryckliga bestämmelser.

Dessutom föreslås det ändringar i 51 lagar främst på grund av de hänvisningsbestämmelser som ingår i dem. Lagen om marknadsföringsavgifter för specialväxter upphävs som onödig.

Lagarna avses träda i kraft vid ingången av eller i början av 2019.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL 1
INNEHÅLL 2
ALLMÄN MOTIVERING 9
1 INLEDNING 9
2 NULÄGE 9
2.1 Den gällande regleringen av förvaltningsprocessen 9
Allmänt 9
Regleringens allmänna karaktär 11
Allmän besvärsrätt 11
Förvaltningstvist 12
Part 12
Myndigheters besvärsrätt och ställning i en process 13
Muntlig förhandling, muntlig förberedelse, syn och inspektion 14
Ersättning av rättegångskostnader 14
Delgivning 14
Besvärstillståndsreglering 15
Extraordinärt ändringssökande 16
Verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden 17
2.2 Ärenden som avgörs vid förvaltningsdomstolarna 17
Regionala förvaltningsdomstolar 17
Högsta förvaltningsdomstolen 20
Försäkringsdomstolen 23
Marknadsdomstolen 23
Arbetsdomstolen 24
Annan förvaltningsprocess 24
2.3 Den internationella utvecklingen 24
Allmänt 24
Sverige 25
Tyskland 27
Frankrike 28
Danmark 30
Storbritannien 32
Sammandrag 32
2.4 EU-rätten och Europakonventionen 33
EU-rätten 33
Europakonventionen 35
Opartisk rättegång 36
Reciprocitet vid rättegång och hörande av delaktiga 37
Offentlig rättegång och oavhängig domstol 38
Ordnande av muntlig förhandling 39
Rättegångens längd och administrativa påföljder 40
Andra procedurkrav vid en rättegång 41
2.5 Bedömning av nuläget 41
Allmänt 41

Regleringens allmänna karaktär 42
Allmän besvärsrätt 43
Förvaltningstvist 43
Part och delaktig 43
Myndigheters besvärsrätt och ställning i en process 44
Begränsning av utredningen 45
Sammanläggning av ärenden till helheter vid den regionala förvaltningsdomstolen 45
Muntlig förhandling, muntlig förberedelse, syn och inspektion 46
Skydd mot självinkriminering samt utnyttjandeförbud 47
Ersättning av rättegångskostnader 47
Delgivning 48
Besvärstillståndssystemet 48
Extraordinärt ändringssökande 49
Verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden 49
3 Målsättning och de viktigaste förslagen 50
3.1 Målsättning 50
3.2 De viktigaste förslagen 50
Stiftandet av en ny lag 50
Regleringens allmänna karaktär 51
Allmän besvärsrätt 51
Förvaltningstvist 51
Part och delaktig i rättegången 52
Myndigheters besvärsrätt och ställning i en process 53
Begränsning av utredningen 53
Sammanläggning av ärenden till helheter vid den regionala förvaltningsdomstolen 53
Muntlig förberedelse 54
Muntlig förhandling 54
Syn och inspektion 55
Skydd mot självinkriminering samt utnyttjandeförbud 55
Ersättning av rättegångskostnader 55
Delgivning 55
Extraordinärt ändringssökande 56
Besvärstillståndsreglering 56
Verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden 57
4 Förslagets konsekvenser 57
4.1 Allmänt 57
4.2 Ekonomiska konsekvenser 57
Enskilda aktörer och andra delaktiga i rättegången 57
Förvaltningsdomstolarna 58
4.3 Konsekvenser för myndigheterna och förvaltningsdomstolarna 61
4.4 Samhälleliga konsekvenser 62
Konsekvenser för parterna 62
Konsekvenser för barn och andra omyndiga 63
5 Beredningen av propositionen 64
6 Samband med andra propositioner 66
DETALJMOTIVERING 67

1 Lagförslag 67
1.1 Lagen om rättegång i förvaltningsärenden 67
1 kap. Allmänna bestämmelser 67
2 kap. Besvär över förvaltningsbeslut 74
3 kap. Anförande av besvär 83
4 kap. Andra förvaltningsprocessuella ärenden 90
5 kap. Rätt att föra talan och anlitande av ombud eller biträde 95
6 kap. Handläggning och utredning av ärenden 103
7 kap. Muntlig förhandling 122
8 kap. Förvaltningsdomstolens beslutsfattande 143
9 kap. Delgivning 159
10 kap. Rättegångskostnader 166
11 kap. Rättelse och komplettering av beslut 173
12 kap. Besvär över beslut av förvaltningsdomstolar 175
13 kap. Extraordinärt ändringssökande 183
14 kap. Verkställigheten av beslut och förvaltningsdomstolens interimistiska förordnanden 189
15 kap. Ikraftträdande 194
1.2 Förvaltningslagen 195
1.3 Lagen om högsta förvaltningsdomstolen 196
1.4 Lagen om förvaltningsdomstolarna 196
1.5 Rättegångsbalken 197
1.6 Utsökningsbalken 197
1.7 Lagen om rättegång i försäkringsdomstolen 198
1.8 Lagen om rättegång i marknadsdomstolen 198
2 kap. 199
3 kap. 199
4 kap. 199
6 kap. 199
7 kap. 199
1.9 Lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar 200
1.10 Lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång 200
1.11 Rättshjälpslagen 200
1.12 Fängelselagen 201
1.13 Häktningslagen 201
1.14 Stiftelselagen 201
1.15 Vattenlagen 201
14 kap. 201
15 kap. 201
1.16 Lagen om ändring av miljöskyddslagen 202
1.17 Lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken 202
1.18 Lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen 202
1.19 Lagen om skydd för miljön i Antarktis 203
1.20 Lagen om vattentjänster 203
1.21 Lagen om fiske 204
1.22 Lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret 204
1.23 Lagen om marknadsföringsavgifter för specialväxter 204
1.24 Lagen om grundläggande utbildning 205

1.25 Lagen om Europeiska skolan i Helsingfors 205
1.26 Lagen om rättsskyddsnämnden för studerande 205
1.27 Lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar 205
1.28 Lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar 206
1.29 Sjukförsäkringslagen 206
6 kap. 206
16 kap. 206
1.30 Lagen om besvärsnämnden för social trygghet 206
1.31 Lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden 207
1.32 Lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden 208
1.33 Lagen om besvärsnämnden för studiestöd 208
1.34 Lönegarantilagen 208
1.35 Lagen om lönegaranti för sjömän 209
1.36 Lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster 209
1.37 Lagen om offentlig upphandling och koncession 209
1.38 Lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling 210
1.39 Lagen om sociala företag 211
1.40 Naturgasmarknadslagen 211
1.41 Lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden 211
1.42 Elmarknadslagen 212
1.43 Utlänningslagen 212
1.44 Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 212
1.45 Lagen om beskattningsförfarande 213
1.46 Lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ 213
1.47 Tullagen 213
1.48 Bilskattelagen 214
1.49 Bränsleavgiftslagen 214
1.50 Fordonsskattelagen 214
1.51 Lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket 214
1.52 Lagen om skatteuppbörd 214
1.53 Lagen om skatteuppbörd 214
2 Ikraftträdande 215
3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning 215
Lagförslag 223
1. Lag om rättegång i förvaltningsärenden 223
2. Lag om ändring av förvaltningslagen 257
3. Lag om ändring av 6 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen 258
4. Lag om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna 259
5. Lag om ändring av rättegångsbalken 260
6. Lag om ändring av 2 kap. 21 § i utsökningsbalken 261
7. Lag om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen 262
8. Lag om ändring av lagen om rättegång i marknadsdomstolen 264
9. Lag om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar 267
10. Lag om ändring av 2 § i lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång 269
11. Lag om ändring av rättshjälpslagen 270
12. Lag om ändring av 20 kap. 1 och 4 § i fängelselagen 271
13. Lag om ändring av 15 kap 1 § i häktningslagen 272
14. Lag om ändring av 14 kap 16 § i stiftelselagen 273

15. Lag om ändring av vattenlagen 274
16. Lag om ändring av miljöskyddslagen 276
17. Lag om ändring av 4 § i lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken 277
18. Lag om ändring av 18 § i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen 278
19. Lag om ändring av 35 f och 37 § i lagen om skydd för miljön i Antarktis 279
20. Lag om ändring av 16 och 32 § i lagen om vattentjänster 280
21. Lag om ändring av 124 och 125 § i lagen om fiske 281
22. Lag om ändring av 25 § i lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret 282
23. Lag om upphävande av lagen om marknadsföringsavgifter för specialväxter 283
24. Lag om ändring av 36 a och 42 a § i lagen om grundläggande utbildning 284
25. Lag om ändring av 26 och 43 § i lagen om Europeiska skolan i Helsingfors . 285
26. Lag om ändring av lagen om rättsskyddsnämnden för studerande 286
27. Lag om ändring av 238 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar 287
28. Lag om ändring av 136 § i lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar 288
29. Lag om ändring av sjukförsäkringslagen 289
30. Lag om ändring av 10 a och 14 § i lagen om besvärsnämnden för social trygghet 290
31. Lag om ändring av 8 a och 12 § i lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden 291
32. Lag om ändring av 10 och 14 § i lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden 292
33. Lag om ändring av 10 och 12 § i lagen om besvärsnämnden för studiestöd ... 293
34. Lag om ändring av 26 § i lönegarantilagen 294
35. Lag om ändring av 24 § i lagen om lönegaranti för sjömän 295
36. Lag om ändring av 117 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster 296
37. Lag om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession 297
38. Lag om ändring av lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling .. 299
39. Lag om ändring av 9 § i lagen om sociala företag 301
40. Lag om ändring av naturgasmarknadslagen 302
41. Lag om ändring av 37 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden .. 303
42. Lag om ändring av 114 § i elmarknadslagen 304
43. Lag om ändring av utlänningslagen 305
44. Lag om ändring av lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 307
45. Lag om ändring av lagen om beskattningsförfarande 309
46. Lag om ändring av 66 och 72 § i lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ 311
47. Lag om ändring av 92 och 94 § i tullagen 312
48. Lag om ändring av 70 a och 72 § i bilskattelagen 313
49. Lag om ändring av 19 och 23 a § i bränsleavgiftslagen 314

50. Lag om ändring av 48 och 50 a § i fordonsskattelagen 315
51. Lag om ändring av 12 § i lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket 316
52. Lag om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd 317
53. Lag om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd 318
Bilaga 319
Parallelltext 319
2. Lag om ändring av förvaltningslagen 319
3. Lag om ändring av 6 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen 320
4. Lag om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna 321
5. Lag om ändring av rättegångsbalken 323
6. Lag om ändring av 2 kap. 21 § i utsökningsbalken 325
7. Lag om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen 326
8. Lag om ändring av lagen om rättegång i marknadsdomstolen 329
9. Lag om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar 333
10. Lag om ändring av 2 § i lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång 335
11. Lag om ändring av rättshjälpslagen 336
12. Lag om ändring av 20 kap. 1 och 4 § i fängelselagen 338
13. Lag om ändring av 15 kap 1 § i häktningslagen 340
14. Lag om ändring av 14 kap 16 § i stiftelselagen 341
15. Lag om ändring av vattenlagen 342
16. Lag om ändring av miljöskyddslagen 344
17. Lag om ändring av 4 § i lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken 346
18. Lag om ändring av 18 § i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen 347
19. Lag om ändring av 35 f och 37 § i lagen om skydd för miljön i Antarktis 348
20. Lag om ändring av 16 och 32 § i lagen om vattentjänster 350
21. Lag om ändring av 124 och 125 § i lagen om fiske 352
22. Lag om ändring av 25 § i lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret 354
24. Lag om ändring av 36 a och 42 a § i lagen om grundläggande utbildning 355
25. Lag om ändring av 26 och 43 § i lagen om Europeiska skolan i Helsingfors 356
26. Lag om rättskyddsnämden för studerande 357
27. Lag om ändring av 238 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar 359
28. Lag om ändring av 136 § i lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar 360
29. Lag om ändring av sjukförsäkringslagen 361
30. Lag om ändring av 10 a och 14 § i lagen om besvärsnämnden för social trygghet 363
31. Lag om ändring av 8 a och 12 § i lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden 365
32. Lag om ändring av 10 och 14 § i lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden 367
33. Lag om ändring av 10 och 12 § i lagen om besvärsnämnden för studiestöd 369

34. Lag om ändring av 26 § i lönegarantilagen 371
35. Lag om ändring av 24 § i lagen om lönegaranti för sjömän 372
36. Lag om ändring av 117 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster 373
37. Lag om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession 374
38. Lag om ändring av lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling .. 377
39. Lag om ändring av 9 § i lagen om sociala företag 380
40. Lag om ändring av 96 § i naturgasmarknadslagen 381
41. Lag om ändring av 37 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden .. 382
42. Lag om ändring av 114 § i eldmarknadslagen 383
43. Lag om ändring av utlänningslagen 384
44. Lag om ändring av lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 387
45. Lag om ändring av lagen om beskattningsförfarande 389
46. Lag om ändring av 66 och 72 § i lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ 392
47. Lag om ändring av 92 och 94 § i tullagen 393
48. Lag om ändring av 70 a och 72 § i bilskattelagen 394
49. Lag om ändring av 19 och 23 a § i bränsleavgiftslagen 395
50. Lag om ändring av 48 och 50 a § i fordonsskattelagen 397
51. Lag om ändring av 12 § i lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket 399
52. Lag om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd 400
53. Lag om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd 401

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

För närvarande finns det allmänna bestämmelser om rättegång i förvaltningsärenden i förvaltningsprocesslagen (FPL, 586/1996), som trädde i kraft den 1 december 1996. Förvaltningsdomstolssystemet har senare utvecklats så att de regionala förvaltningsdomstolarna i dag verkar som förvaltningsdomstolar med omfattande behörighet i första instans. Även villkoren för en rättvis rättegång och de övriga krav som ställs på förvaltningsprocessen har preciserats under den tid förvaltningsprocesslagen har varit i kraft. Bestämmelserna om besvärstillstånd vid sökande av ändring i en regional förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen har utvidgats i lagstiftningen för de olika förvaltningsområdena.

Bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen är av allmän karaktär och har därför kunnat tillämpas på olika grupper av mål och ärenden. De har också kunnat tillämpas förutom vid de allmänna förvaltningsdomstolarna även vid specialdomstolar och besvärsnämnder som behandlar besvär. De gällande procedurbestämmelsernas allmänna karaktär har dock i praktiken lett till att praxis har varierat vid de olika förvaltningsdomstolarna. Ett problem med bestämmelsernas allmänna karaktär är det att förvaltningsprocessen inte är tillräckligt känd utanför förvaltningsdomstolarna. Parter som sköter sitt besvärsärende och deras ombud, liksom även förvaltningsmyndigheterna, är inte alltid medvetna om sina processuella rättigheter och skyldigheter.

Syftet med propositionen är att precisera och komplettera de allmänna bestämmelserna om förvaltningsprocessen utifrån de erfarenheter som fåtts av tillämpningen av förvaltningsprocesslagen. I reformen beaktas också den utveckling som skett i avgörandepraxisen för Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och de krav som i Europeiska unionens lagstiftning ställs på förvaltningsprocessen.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering (2015) ska rättsprocesserna påskyndas och domstolarna ges möjlighet att koncentrera sig på sina kärnuppgifter, och behandlingstiderna vid domstolarna ska förkortas bl.a. genom att högsta förvaltningsdomstolen utvecklas till en domstol med en genuin roll när det gäller förhandsavgöranden. Utvecklandet av regleringen om besvärstillstånd hos högsta förvaltningsdomstolen har också ingått i det reformprogram för rättsvården som utarbetades i enlighet med regeringsprogrammet (2011) för statsminister Jyrki Katainens regering (Reformprogram för rättsvården för åren 2013—2025, Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 16/2013) samt i justitie- och arbetsminister Lindströms program för utveckling av rättsvården som publicerades den 19 augusti 2016.

2 Nuläge

2.1 Den gällande regleringen av förvaltningsprocessen

Allmänt

Regeringens proposition om förvaltningsprocesslagen lämnades till riksdagen år 1995 (RP 217/1995 rd) och lagen trädde i kraft den 1 december 1996.

Innan förvaltningsprocesslagen trädde i kraft fanns det ingen allmän lag som på ett heltäckande sätt skulle ha reglerat förfarandet vid förvaltningsdomstolarna eller andra besvärsmyndigheter. Centrala lagar var lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/1950) och lagen om extraordinärt ändringssökande i förvaltningsärenden (200/1966). Procedurbestämmelser om förvaltningsprocesser fanns också i organisationslagarna för förvaltningsdomsto-

larna. I praktiken förlitade man sig i stor utsträckning på den lagliga rättegångsordning som framgår av rättegångsbalken, de allmänna rättsprinciperna och rättspraxisen vid högsta förvaltningsdomstolen.

När förvaltningsprocesslagen stiftades fanns det grundläggande bestämmelser om förvaltningsprocessen i Finlands Regeringsform, till vars 16 § det i samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna (lag 969/1995) fogades en rättsskyddsbestämmelse om god förvaltning och rättvis rättegång som motsvarar den gällande 21 § i grundlagen. En av de faktorer som låg bakom denna bestämmelse om grundläggande fri- och rättigheter var bestämmelsen i artikel 6.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) om att var och en, vid prövning av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, ska vara berättigad till en rättvis rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol.

I förarbetena till förvaltningsprocesslagen konstaterades det att förvaltningsprocessystemet ska utvecklas med hänsyn till förvaltningsprocessens förhållande till det övriga rättsskyddssystemet. Rättsskyddsfaktorerna ska beaktas redan i förvaltningsprocessen, och ändringssökande innebär att förvaltningsärendet ska behandlas på nytt i en viss omfattning. Målet såväl i förvaltningsprocessen som den allmänna rättskipningen är att avgöra en rättstvist, att ge rättsskydd och att fastställa vad som är lagenligt.

Bestämmelserna i rättegångsbalken, som reglerar den allmänna rättskipningen, har använts som grund för flera bestämmelser i förvaltningsprocesslagen. Dessutom innehåller förvaltningsprocesslagen hänvisningar till rättegångsbalken när det är fråga om kompletterande bestämmelser som inte är centrala med tanke på förvaltningsprocessen och som, om de hade införts på nytt i lagen, hade gjort förvaltningsprocesslagen onödigt omfattande.

Förvaltningsprocesslagen tillämpas i högsta förvaltningsdomstolen, de regionala förvaltningsdomstolarna, Ålands förvaltningsdomstol och försäkringsdomstolen. Också i marknadsdomstolen och arbetsdomstolen tillämpas förvaltningsprocesslagen vid behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden. Lagen tillämpas dessutom av besvärsnämnder och förvaltningsmyndigheter vid behandlingen av besvär som anförts om förvaltningsbeslut.

Förvaltningsprocesslagen är en allmän lag som tillämpas om inte något annat föreskrivs i en annan lag. Den innehåller centrala bestämmelser om besvär och andra rättsmedel som hör till förvaltningsprocessen samt det förfarande som ska iakttas i behandlingen av dessa. Förvaltningsprocesslagen tillämpas också på kommunalbesvär och kyrkobesvär till den del det inte föreskrivs separat om deras särdrag. Kommunallagen (419/2015) innehåller specialbestämmelser om kommunalbesvär.

Vid förvaltningsdomstolarna tillämpas förutom förvaltningsprocesslagen även flera andra allmänna lagar. Bland dessa kan nämnas lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003), språklagen (423/2003) och lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007).

Det har gjorts flera ändringar i förvaltningsprocesslagen huvudsakligen i samband med ändringar i andra lagar. I början av 2016 trädde ändringarna av bestämmelserna om bevisning i förvaltningsdomstolar (799/2015) i kraft. Dessa ändringar blev nödvändiga i och med att bestämmelserna om bevisning i 17 kap. i rättegångsbalken reviderades. Syftet var att bestämmelserna om bevisning i förvaltningsprocesslagen ska beakta de förvaltningsprocessuella ärendenas särdrag och att inga andra skillnader ska förekomma mellan förvaltningsdomstolarnas och de allmänna domstolarnas bevisningsbestämmelser än sådana skillnader som följer av ärendenas natur.

I början av 2016 trädde också en reform som gällde ändringssökande i förvaltningsärenden i kraft. I samband med denna reform utvidgades användningsområdet för omprövningsförfarandet och besvärstillståndsregleringen. Målet med reformen var att förfarandet för att ge rättsskydd i förvaltningsärenden ska göras effektivare och snabbare och att högsta förvaltningsdomstolens roll ska utvecklas så att den blir en domstol som genom sina avgöranden styr förvaltningen och förvaltningsprocessen. I samma sammanhang ändrades förvaltningsprocesslagen så att besvär över ministeriernas förvaltningsbeslut ska anföras hos den regionala förvaltningsdomstolen. Enligt förvaltningsprocesslagen kan besvär för närvarande anföras direkt hos högsta förvaltningsdomstolen endast om det gäller ett förvaltningsbeslut som har fattats av statsrådets allmänna sammanträde.

Regleringens allmänna karaktär

Bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen är inte lika detaljerade som bestämmelserna i rättegångsbalken. I förarbetena till förvaltningsprocesslagen konstaterades att förvaltningsprocessen som rättskipningsförfarande ska vara mer detaljerat reglerad än förvaltningsförfarandet. När förvaltningsprocesslagen trädde i kraft var den mer omfattande än den lag om förvaltningsförfarande som då var i kraft men väsentligt snävare än rättegångsbalken.

Förvaltningsprocesslagens allmänna karaktär beror främst på att de grupper av mål och ärenden som behandlas vid förvaltningsdomstolarna skiljer sig från varandra och på att förvaltningsprocessystemet organisatoriskt sett är så mångformigt. Förvaltningsprocessuella ärenden avgörs för närvarande förutom vid de allmänna förvaltningsdomstolarna också vid specialdomstolar samt, när det gäller behandlingen av besvär, även av besvärsnämnder och förvaltningsmyndigheter.

Allmän besvärsrätt

I förvaltningsprocesslagen är utgångspunkten att förvaltningsbeslut får överklagas genom besvär. Detta gäller enligt 7 och 8 § i förvaltningsprocesslagen dock endast besvär över beslut som har fattats av statsrådet eller en statlig myndighet som hör till en organisation som är underställd statsrådet. Vidare konstateras det i förvaltningsprocesslagen att separata bestämmelser om rätten att anföra besvär över beslut av kommunala eller kyrkliga myndigheter eller myndigheter i landskapet Åland finns i andra lagar. Om befogenhet att fatta förvaltningsbeslut genom lag har överlåtits till exempelvis en privaträttslig sammanslutning eller något annat statligt organ än de som avses i lagen ska det enligt 9 § i förvaltningsprocesslagen föreskrivas separat om besvärsrätten.

I förvaltningsprocesslagen frångicks en huvudregel i den tidigare lagstiftningen enligt vilken besvär över statens lägre förvaltningsmyndighets beslut ska anföras hos en högre förvaltningsmyndighet. Förvaltningsprocesslagen utgår från ett förvaltningsdomstolssystem med två instanser där de regionala förvaltningsdomstolarna är allmänna domstolar i första instans. Enligt denna utgångspunkt ska besvär över en myndighets beslut anföras hos den regionala förvaltningsdomstolen, om inte annat föreskrivs särskilt någon annanstans. Enligt förvaltningsprocesslagen kan besvär för närvarande anföras direkt hos högsta förvaltningsdomstolen endast om det gäller ett beslut som har fattats av statsrådets allmänna sammanträde.

I förvaltningsprocesslagen föreskrivs det också om bestämmande av behörig regional förvaltningsdomstol. Undantag från de allmänna bestämmelserna om bestämmande av behörig regional förvaltningsdomstol i förvaltningsprocesslagen finns i annan lagstiftning. Det finns också separata bestämmelser om anförande av besvär i ärenden som hör till specialdomstolars eller besvärsnämnders behörighet.

Förvaltningstvist

Besvär kan inte användas som rättsmedel i sådana fall där förvaltningsmyndigheten inte har befogenhet att avgöra ett ärende genom ett förvaltningsbeslut som är bindande för andra parter utan där det är fråga om någon annan tvist som bygger på ett offentligrättsligt rättsförhållande. En förvaltningsdomstol kan i ett sådant ärende meddela ett verkställbart beslut genom förvaltningstvisteförfarande. Allmänna bestämmelser om förvaltningstvisteförfarande finns i 12 kap. i förvaltningsprocesslagen.

Begreppet förvaltningstvist definieras i förvaltningsprocesslagen via bestämmelserna om den regionala förvaltningsdomstolens behörighet. Till den regionala förvaltningsdomstolens behörighet hör tvister som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet eller någon annan skyldighet eller rättighet som har sin grund i ett offentligrättsligt rättsförhållande samt tvister som gäller förvaltningsavtal och i vilka ett myndighetsavgörande söks på annat sätt än i fullföljdsväg.

En förvaltningstvist kan gälla till exempel kostnadsfördelningen mellan offentliga samfund, återkrav av prestationer som ett offentligt samfund betalat utan grund, tolkningen av ett förvaltningsavtal eller rätten till hälso- och sjukvård eller till någon annan tjänst som kommunerna är skyldiga att ordna. Vidare finns det i speciallagar bestämmelser om när ett ärende ska behandlas som en förvaltningstvist.

Part

Ordet part används i flera bestämmelser i förvaltningsprocesslagen, men lagen innehåller ingen allmän definition av begreppet part.

Enligt 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen kan besvär över ett beslut anföras av den som beslutet avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet. Enligt detaljmotiveringen till regeringspropositionen om förvaltningsprocesslagen är det fråga om en allmän bestämmelse om vem som ska betraktas som part vid anförande av besvär. Det gäller anförande av besvär över förvaltningsbeslut hos förvaltningsdomstol samt anförande av besvär över beslut av en förvaltningsdomstol i första instans hos en högre rättsinstans.

Besvärsrätten kan i en förvaltningsprocess också bygga på bestämmelser i någon annan lag än förvaltningsprocesslagen. Kommunalbesvär får enligt 137 § i kommunallagen anföras av den som ett beslut avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet (part) samt av kommunmedlemmarna. Det finns en motsvarande bestämmelse om till exempel kyrkobesvär.

Specialbestämmelser om besvärsrätt finns exempelvis i miljöskyddslagen (527/2014), vattenlagen (587/2011) samt markanvändnings- och bygglagen (132/1999), enligt vilka också till exempel en organisation eller tillsynsmyndighet kan ha besvärsrätt. I miljöskyddslagen finns dessutom en bestämmelse som innehåller en definition av begreppet part (43 §), av vilken det framgår att innan ett ärende avgörs ska dem vilkas rätt eller fördel saken kan beröra (parterna) ges tillfälle att framställa anmärkningar med anledning av tillståndsärendet.

Besvärsrätt som sådan part som avses i 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen har vid sökande av ändring hos en högre rättsinstans också den som exempelvis som kommunmedlem har anfört besvär hos en domstol i första rättsinstans, eftersom beslutet av denna första rättsinstans då berör den som anfört besvären.

Även en myndighet kan vara part i en förvaltningsprocess. En myndighet har dock inte partsställning i en förvaltningsprocess enbart på den grund att den har fattat ett förvaltningsbeslut över vilket besvär anförs.

Myndigheters besvärsrätt och ställning i en process

En myndighet har sådan besvärsrätt i egenskap av part som avses i 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen, där det föreskrivs om besvärsrätt som part, om beslutet i fråga berör den eller om myndigheten för ett sådant offentligt samfunds talan vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet. Enligt 2 mom. i samma paragraf har en myndighet därtill besvärsrätt på grundval av bestämmelse i lag eller om besvärsrätten är nödvändig för det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka.

De allmänna bestämmelserna om myndigheters besvärsrätt i förvaltningsprocesslagen gäller såväl anförande av besvär över förvaltningsbeslut hos förvaltningsdomstol som anförande av besvär över beslut av en förvaltningsdomstol i första instans hos en högre rättsinstans. Den allmänna bestämmelsen om besvärsrätt på grundval av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka har i praktiken tillämpats särskilt när det har varit fråga om en myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut och dess rätt att hos högsta förvaltningsdomstolen anföra besvär över ett beslut genom vilket en regional förvaltningsdomstol har hävt eller ändrat myndighetens förvaltningsbeslut.

Specialbestämmelser om tillsynsmyndigheters besvärsrätt finns till exempel i miljöskyddslagen, vattenlagen och markanvändnings- och bygglagen. I miljöärenden gäller specialbestämmelserna om myndigheters besvärsrätt i allmänhet tillsynsmyndigheters rätt att anföra besvär hos alla rättsinstanser. Det finns också specialbestämmelser om rätten för en myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut att anföra besvär över en regional förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen.

I en förvaltningsprocess förekommer i allmänhet inte något tvåpartsförhållande där den myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut och den privata part som beslutet gäller skulle vara parter i en rättegång. Ett tvåpartsförhållande har emellertid ordnats separat främst i skatteärenden, där skattetagarnas talan förs av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt.

I internationell jämförelse avviker det finländska systemet från det sätt på vilket den processuella ställningen för en förvaltningsmyndighet som fattat ett beslut vanligtvis har ordnats i andra länder, där det är vanligt att en myndighet som fattat ett beslut har partsställning i en rättegång (se kapitel 2.3 Den internationella utvecklingen). I Finland har man ansett att om en myndighet står i processuell motpartsställning kan detta återspegla sig redan i förvaltningsförfarandet och skapa ett onödigt motsatsförhållande.

Myndigheterna är dock skyldiga att i sin verksamhet iaktta de allmänna rättsprinciperna inom förvaltningen enligt 6 § i förvaltningslagen (434/2003. Till dessa rättsprinciper hör opartiskhet och objektivitet. En myndighet som har fattat ett förvaltningsbeslut är även som part i en förvaltningsprocess skyldig att bidra till en objektiv utredning av ärendet. Den kan således inte ensidigt försvara sitt beslut vid förvaltningsdomstolen.

I praktiken kan en myndighet som fattat ett beslut i förvaltningsprocesslagens procedurbestämmelser i många avseenden anses ha samma ställning som en part. Ett utlåtande begärs av denna myndighet med anledning av besvären. Om en muntlig förhandling ordnas i ärendet kallas den myndighet som fattat beslutet till denna förhandling, och myndigheten har också rätt att åberopa vittnen. I bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader jämställs den

myndighet som fattat beslutet med en part i och med att den kan bli skyldig att ersätta kostnaderna på samma sätt som en myndighet som är part.

Muntlig förhandling, muntlig förberedelse, syn och inspektion

Vid förvaltningsdomstolar består en rättegång huvudsakligen av en skriftlig utredning. Vid behov kompletteras den skriftliga utredningen av en muntlig förhandling. Bestämmelser om förrättande av muntlig förhandling och rätten till muntlig förhandling finns i 37 och 38 § i förvaltningsprocesslagen. Förvaltningsprocesslagen innehåller inga bestämmelser om den muntliga förberedelse som ska ordnas före en muntlig förhandling.

Ambitionen var att förvaltningsprocesslagen ska reglera en parts rätt till muntlig förhandling så att bestämmelserna motsvarar den rättspraxis som gäller artikel 6.1 i Europakonventionen. När Finland ratificerade konventionen (FördrS 19/1990) gjorde man en reservation i artikel 6.1 gällande muntlig förhandling. Efter att förvaltningsprocesslagen trätt i kraft slopades denna reservation gradvis.

Förvaltningsdomstolen kan förrätta en muntlig förhandling om det behövs för att ärendet ska kunna utredas. Därtill ska en regional förvaltningsdomstol förrätta en muntlig förhandling om en privat part yrkar på detta. Detsamma gäller högsta förvaltningsdomstolen när den behandlar besvär som anförts över en förvaltningsmyndighets beslut. En muntlig förhandling som yrkats av en part kan dock lämnas oförrättad om yrkandet lämnas utan prövning eller omedelbart förkastas eller om muntlig förhandling på grund av ärendets natur eller av annan orsak är uppenbart onödigt. En parts rätt till muntlig förhandling gäller inte den vars partsställning baserar sig på medlemskap i en kommun eller någon annan sammanslutning.

Besvärsmyndigheten kan för utredning av ärendet förrätta syn av ett föremål, en fastighet eller något annat objekt. För närvarande innehåller lagen inga bestämmelser om förrättande av syn i lokaler som omfattas av hemfriden.

Det finns inga allmänna bestämmelser i förvaltningsprocesslagen om inspektioner som görs i en snävare sammansättning än en syn. Inspektioner tillämpas numera endast i vatten- och miljöskyddsärenden.

Ersättning av rättegångskostnader

Bestämmelser om ersättning av rättegångskostnader finns i 13 kap. i förvaltningsprocesslagen. Utgångspunkten är att en part förpliktas att ersätta en annan parts kostnader om det med beaktande av avgörandet i ärendet är oskäligt att denne själv skulle bli tvungen att svara för sina rättegångskostnader.

Vid prövningen av en offentlig parts ersättningsskyldighet ska det i synnerhet beaktas huruvida rättegången har orsakats av ett fel som myndigheten har begått.

Med en part jämställs den förvaltningsmyndighet i vars beslut ändring söks. En enskild part kan emellertid inte förpliktas att ersätta statens, kommunens eller något annat offentligt samfunds rättegångskostnader, såvida inte han eller hon har framfört ett uppenbart ogrundat krav. Vidare hänvisas det i förvaltningsprocesslagens bestämmelser om rättegångskostnader i stor utsträckning till bestämmelserna i rättegångsbalken.

Delgivning

Enligt 55 § i förvaltningsprocesslagen ska ett beslut för vilket gäller att besvärstiden eller någon annan tidsfrist som påverkar en parts rätt börjar löpa från delfåendet delges bevisligen. Bevislig delgivning kan också anlitas i andra situationer, om det är nödvändigt för att trygga en parts rättigheter.

I praktiken delges förvaltningsdomstolarnas beslut i allmänhet så att beslutet skickas per brev mot mottagningsbevis. Andra former av bevislig delgivning, såsom stämningsdelgivning och kungörelse, anlitas endast om delgivningen inte kan verkställas på något annat sätt. Enligt speciallagstiftning kan den regionala förvaltningsdomstolens beslut i vissa situationer också meddelas genom anslagsförfarande.

På delgivning av någon annan handling än ett beslut tillämpas bestämmelserna i förvaltningslagen. Då är huvudregeln vanlig delgivning, som verkställs per post i form av ett brev till mottagaren. Mottagaren anses ha fått del av ärendet på den sjunde dagen efter det att brevet avsändes, om inget annat visas. I praktiken har bevislig delgivning ofta anlitats vid delgivning av olika interimistiska åtgärder, eftersom delgivningen kan ha betydande konsekvenser för parten i fråga.

Ett beslut eller någon annan handling kan delges genom elektronisk informationsförmedling i stället för per brev. En handling får med samtycke av den som saken gäller delges som ett elektroniskt meddelande. Allmänna bestämmelser om elektronisk delgivning finns i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (kommunikationslagen, 13/2003). Bestämmelser om vanlig elektronisk delgivning finns i 19 § i kommunikationslagen. Användningen av elektronisk delgivning i en förvaltningsprocess begränsas av det krav som i 18 § i kommunikationslagen ställs på bevislig delgivning, nämligen att den som hämtar handlingen ska identifiera sig med hjälp av en identifieringsteknik som är datatekniskt tillförlitlig och bevislig.

Besvärstillståndsreglering

Utgångspunkten i förvaltningsprocesslagen är att besvär över ett beslut av den regionala förvaltningsdomstolen får anföras hos högsta förvaltningsdomstolen utan besvärstillstånd. Särskilda bestämmelser om när besvärstillstånd behövs vid sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen finns i annan lagstiftning. Bestämmelserna om besvärstillstånd gäller inte sökande av ändring i ett beslut som den regionala förvaltningsdomstolen meddelat i ett förvaltningstvistemål, om inte något annat föreskrivs särskilt.

Besvärstillståndsförfarandets tillämpningsområde vid sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen har emellertid gradvis utvidgats så att det för närvarande omfattar merparten av alla besvärsärenden som lämnas in till högsta förvaltningsdomstolen. Besvärstillstånd behövs exempelvis i skatteärenden, utlänningsärenden, socialvårdsärenden, ärenden som gäller stöd till landsbygdsnäringarna och ärenden som gäller tillämpning av statstjänstemannalagen. Besvärstillstånd behövs också vid sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen i andra ärenden som gäller offentlig upphandling än sådana ärenden som gäller en påföljdsavgift som marknadsdomstolen har bestämt i första instans. Besvärstillståndsregleringen har vid ingången av 2018 utvidgats till att gälla de ärendegrupper som avses i vattenlagen, miljöskyddslagen, markanvändnings- och bygglagen, marktäktslagen och naturvårdslagen.

När besvärstillstånd krävs för sökande av ändring i den regionala förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen, ska besvärstillstånd enligt 13 § i förvaltningsprocesslagen beviljas om

1) det med avseende på lagens tillämpning i andra liknande fall eller för en enhetlig rättspraxis är viktigt att ärendet avgörs av högsta förvaltningsdomstolen,

2) det finns särskilda skäl för högsta förvaltningsdomstolen att avgöra ärendet på grund av att det i ärendet skett ett uppenbart fel, eller om

3) det finns något annat vägande skäl för att bevilja besvärstillstånd.

Besvärstillstånd kan även beviljas så att det gäller endast en del av den regionala förvaltningsdomstolens överklagade beslut. Om besvärstillstånd krävs för anförande av besvär i huvudsaken gäller detta också anförande av besvär över ett avgörande som sammanhänger med huvudsaken.

Högsta förvaltningsdomstolen kan besluta om godkännande eller förkastande av begäran om besvärstillstånd i en mindre sammansättning än den sedvanliga domföra sammansättningen. I 6 § 1 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006) är utgångspunkten att högsta förvaltningsdomstolen är domför i rättskipningsärenden med fem ledamöter. I ärenden som gäller beviljande eller förvägrande av besvärstillstånd och vissa andra avgöranden är högsta förvaltningsdomstolen emellertid domför även med tre ledamöter.

Extraordinärt ändringssökande

Med extraordinärt ändringssökande avses rättsmedel som kan användas för att söka ändring i ett lagakraftvunnet beslut. Utgångspunkten är att rättsskydd i vissa situationer måste fås också då de ordinära rättsmedlen inte räcker till för att trygga det. Rättssäkerheten kräver dock att extraordinära rättsmedel kan användas endast i undantagsfall och av synnerligen viktiga skäl. De extraordinära rättsmedlen består av klagan, återbrytande och återställande av försutten fatalietid. Bestämmelser om extraordinära rättsmedel finns i 11 kap. i förvaltningsprocesslagen.

Ett beslut kan med anledning av klagan undanröjas på grund av ett fel i hörandet eller något annat fel i förfarandet eller på den grund att det inte framgår av beslutet hur ärendet har avgjorts. Klagan ska anföras hos den myndighet hos vilken ordinarie besvär över beslutet ska anföras. Om det inte finns någon sådan myndighet ska klagan anföras hos högsta förvaltningsdomstolen. Klagan som bygger på ett fel i hörandet ska anföras inom sex månader från det klaganden fick del av beslutet. Klagan som motiveras med något annat fel i förfarandet kan anföras inom sex månader från det beslutet vunnit laga kraft. För klagan som baserar sig på ett bristfälligt beslut gäller ingen tidsfrist.

Återbrytande av beslut ska sökas hos högsta förvaltningsdomstolen. Ett beslut kan återbrytas på basis av ett fel i förfarandet, något annat uppenbart fel eller misstag eller en ny utredning. Grunderna för återbrytande är mer omfattande än grunderna för klagan, men tröskeln är högre i fråga om återbrytande, eftersom ett beslut inte får återbrytas om det inte kränker den enskildes rätt eller dess återbrytande anses påkallat av allmänt intresse. Återbrytande ska sökas inom fem år från det att beslutet vann laga kraft. Inom samma tid ska återbrytande utan ansökan eller framställning äga rum. Av synnerligen vägande skäl kan ett beslut återbrytas även efter utsatt tid. Återbrytande får inte sökas om grundbesvär eller klagan över beslutet kan anföras på samma grund. Återbrytande är således ett sekundärt rättsmedel jämfört med klagan. Ett beslut kan emellertid återbrytas på basis av ett fel i förfarandet, om tidsfristen för klagan redan har gått ut.

En part får enligt 64 a § i förvaltningsprocesslagen ansöka om återbrytande eller undanröjande av ett beslut endast en gång i samma ärende, om det inte av synnerligen vägande skäl är nödvändigt att pröva ärendet på nytt.

Återställande av försutten fatalietid innebär att det bestäms att en besvärstid eller någon annan tidsfrist som angetts för en åtgärd inom förvaltningen eller förvaltningsprocessen ska börja på nytt. Återställandet förutsätter att den sökande har haft ett lagligt hinder eller något annat synnerligen vägande skäl till att han eller hon inte har kunnat iaktta den ursprungliga tidsfristen. Behörigheten i ärendet ligger hos högsta förvaltningsdomstolen.

I ärenden som gäller utkomststöd tillämpas bestämmelserna om extraordinära rättsmedel i förvaltningsprocesslagen endast till den del högsta förvaltningsdomstolen kan återbryta försäkringsdomstolens beslut på basis av ett fel i förfarandet. I dessa ärendegrupper tillämpas dessutom förmånslagarnas specialbestämmelser om undanröjande av beslut och prövning av besvär som lämnats in för sent.

Verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden

Utgångspunkten i förvaltningsprocesslagen är att ett beslut inte får verkställas förrän det har vunnit laga kraft. Ett beslut får dock verkställas utan laga kraft om beslutet till sin natur är sådant att det ska verkställas omedelbart eller om beslutets verkställighet med hänsyn till ett allmänt intresse inte kan skjutas upp. Om besvärstillstånd behövs i ärendet får beslutet verkställas trots att besvär har anförts. Verkställigheten får dock inte inledas, om besvären med anledning av verkställigheten blir meningslösa eller om högsta förvaltningsdomstolen förbjuder verkställigheten.

I kommunala och kyrkliga ärenden får ett beslut i regel verkställas innan det har vunnit laga kraft, om inte ett överklagande skulle bli meningslöst på grund av verkställigheten eller besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten eller bestämmer att den ska avbrytas.

När besvär har anförts kan den domstol som behandlar besvären enligt 32 § i förvaltningsprocesslagen förbjuda att beslutet verkställs eller bestämma att verkställigheten ska avbrytas eller föreskriva något annat som gäller verkställigheten.

Ett avgörande som gäller verkställighet kan ändras under behandlingen av huvudsaken. Ändring i ett förordnande som gäller verkställande av ett beslut får sökas genom besvär. Besvär över ett beslut genom vilket verkställandet av ett förvaltningsbeslut har förbjudits eller avbrutits får dock anföras först i samband med huvudsaken.

Tingsrätten har enligt bestämmelserna i 7 kapitlet i rättegångsbalken allmän behörighet att utfärda förordnanden också i förvaltningsprocessuella ärenden. Förvaltningsprocesslagen innehåller inga bestämmelser om andra interimistiska förordnanden som tryggar partens rätt än verkställighetsförordnanden.

2.2 Ärenden som avgörs vid förvaltningsdomstolarna

Regionala förvaltningsdomstolar

Regionala förvaltningsdomstolar är Helsingfors, Åbo, Tavastehus, Östra Finlands, Vasa och Norra Finlands förvaltningsdomstolar. I samband med Ålands tingsrätt verkar dessutom Ålands förvaltningsdomstol.

Utgångspunkten är att de regionala förvaltningsdomstolarna är allmänna förvaltningsdomstolar i första instans, som alla har samma sakliga behörighet. Vissa grupper av ärenden har dock koncentrerats till en eller flera regionala förvaltningsdomstolar. Helsingfors förvaltningsdomstol koncentrerar sig på tull- och mervärdesskatteärenden samt flera mindre ärendegrupper. I Vasa förvaltningsdomstol behandlas vatten- och miljöskyddsärenden. Ärenden som gäller landsbygdsnäringar har koncentrerats huvudsakligen till Tavastehus förvaltningsdomstol. Besvär som gäller renskötsel behandlas av Norra Finlands förvaltningsdomstol. Behandlingen av ärenden som gäller internationellt skydd har fördelats mellan Helsingfors, Östra Finlands, Norra Finlands och Åbo förvaltningsdomstolar, men fram till slutet av januari 2017 var dessa ärenden koncentrerade till Helsingfors förvaltningsdomstol.

De regionala förvaltningsdomstolarna tar i allmänhet emot cirka 20 000—23 000 ärenden per år för behandling. De största ärendegrupperna har bestått av social- och hälsovårdsärenden och utlänningsärenden. Också skatteärendena har hört till de stora ärendegrupperna, även om deras andel av samtliga ärenden har minskat avsevärt sedan början av 1990-talet. Andra grupper av ärenden som behandlas i de regionala förvaltningsdomstolarna är ärenden som gäller statsrätt och allmän förvaltning, självstyrelse, byggande, miljöfrågor samt ekonomisk verksamhet, inklusive bland annat trafik- och kommunikationsärenden.

År 2016 var ett exceptionellt år. Helsingfors förvaltningsdomstol, till vilken behandlingen av asylbesvär då hade koncentrerats, tog under årets lopp emot över 10 000 asylbesvär. Tidigare år hade Helsingfors förvaltningsdomstol inom samtliga ärendegrupper tagit emot sammanlagt cirka 7 500—8 000 besvär, av vilka cirka 1 000 hade varit asylbesvär. År 2017 inkom 5 200 asylbesvär. Personalresurserna vid de regionala förvaltningsdomstolarna utökades ytterligare år 2017 för att förhindra en förlängning av handläggningstiderna för asylärenden

Tabell 1: Antalet mål och ärenden i de regionala förvaltningsdomstolarna, handläggningstiderna och resurserna 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Inkomna ärenden	21 317	20 441	20 824	20 488	20 138	27 637	21629
Avgjorda ärenden	21 948	20 584	20 184	19 727	20 002	23 635	22610
Genomsnittlig handläggningstid (mån.)	7,8	7,7	7,9	8,0	8,5	8,0	8,1
Antal anställda (årsverken)	443,5	438	432	424	436	488	520

Största delen av alla ärenden som inleds vid de regionala förvaltningsdomstolarna är besvär. Antalet besvärsärenden och ärenden som inletts på annat sätt, och förhållandet mellan dessa två ärendegrupper, har hållits på en jämn nivå under nästan hela 2010-talet. Den relativa andelen besvär som inleddes under år 2016 ökade som en följd av den stora ökningen i antalet asylbesvär.

De regionala förvaltningsdomstolarna tar också emot förvaltningstvistemål och andra ansökningsärenden, underställningsärenden samt ärenden som gäller klagan och som hänför sig till extraordinärt ändringssökande.

Förvaltningstvisteförfarande kan användas som rättsmedel när det inte är fråga om ett överklagbart förvaltningsbeslut utan någon annan tvist som grundar sig på ett offentligrättsligt rättsförhållande. De förvaltningstvistemål som inkommer till de regionala förvaltningsdomstolarna kan gälla till exempel kostnadsfördelningen mellan kommuner, återbetalning av grundlös förmån eller ett förvaltningsavtal. Andra ansökningsärenden gäller ofta tvångsomhändertagande av barn. .

De underställningsärenden som inkommer till de regionala förvaltningsdomstolarna är huvudsakligen ärenden enligt mentalvårdslagen som gäller vård mot egen vilja.

Tabell 2: Mål och ärenden som inletts vid de regionala förvaltningsdomstolarna under 2011—2017 indelat efter ärendetyp

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Besvär	18 209	17 319	17 719	17 403	17 089	24 451	18341
Underställning	2 047	2 020	1 992	2 047	2 091	2 089	2089
Ansökan	795	814	846	773	825	828	1011
Förvaltningstvist	151	269	181	223	174	130	131
Klagan	48	55	41	44	22	27	25
Övrigt ärende	22	22	94	52	11	112	32

I flera ärendegrupper är det endast några av de ärenden som inkommit till de regionala förvaltningsdomstolarna som inletts av ett offentligt samfund. I de ärendegrupper som gäller byggande och miljöfrågor är den ändringssökande varit ett offentligt samfund i cirka 10 procent av ärendena, men år 2017 sjönk andelen till cirka 6 procent. Andelen ärenden som inletts av ett offentligt samfund är större inom ärendegruppen social- och hälsovårdsfrågor än inom andra ärendegrupper. Det beror på att underställningsärenden enligt mentalvårdslagen och ärenden som gäller tvångsomhändertagande av barn kan inledas vid en regional förvaltningsdomstol endast på en förvaltningsmyndighets initiativ.

Tabell 3: Procentuella andelar ärenden som inkommit till de regionala förvaltningsdomstolarna 2011—2017, då ärendet har inletts av ett offentligt samfund

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Alla ärenden	21 317	20 441	20 824	20 488	20138	27 637	21 629
Statsrätt och allmän förvaltning	4 %	4 %	3 %	5 %	4 %	0,7 %	1,3 %
Självstyrelse	5 %	6 %	6 %	3 %	6 %	3,3 %	1,3 %
Utlänningsärenden	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %	0,0 %	0,0 %
Byggande	14 %	14 %	12 %	12 %	9 %	9,4 %	5,9 %
Miljö	11 %	13 %	12 %	13 %	11 %	7,1 %	8,1 %
Social- och hälsovård	49 %	47 %	46 %	47 %	48 %	47,0 %	47,0 %
Ekonomisk verksamhet	1 %	2 %	3 %	3 %	3 %	1,6 %	1,7 %
Skatter	7 %	7 %	7 %	10 %	11 %	4,2 %	3,5 %
Övriga ärenden	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0,0 %	6,3 %

Ärenden behandlas huvudsakligen skriftligen vid förvaltningsdomstolarna. De regionala förvaltningsdomstolarna tar varje år emot 1 500—1 800 yrkanden på muntlig förhandling. År 2016 yrkades muntliga förhandlingar i över 4 000 ärenden. Det stora antalet yrkanden berodde på ökningen i antalet asylbesvär.

Muntlig förhandling ordnas varje år i cirka 500 ärenden. Huvudsakligen ordnas muntliga förhandlingar i social- och hälsovårdsfrågor, och oftast är det fråga om barnskyddsärenden. Muntliga förhandlingar ordnas också exempelvis i ärenden enligt mentalvårdslagen, utlänningsärenden, skatteärenden och ärenden som gäller tjänstemäns anställningstrygghet. År 2017 ordnandes över 600 muntliga förhandlingar och antalet väntas öka under 2018. Muntliga förhandlingar ordnas i synnerhet i asylärenden.

En regional förvaltningsdomstol kan också förrätta en syn i syfte att utreda ett ärende. Begäran om syn lämnas varje år i 70—100 ärenden och syn förrättas i genomsnitt i 30—70 ärenden. Syn förrättas främst i ärenden som gäller markanvändning och byggande samt miljöskydd.

Tabell 4: Muntliga förhandlingar och syner vid de regionala förvaltningsdomstolarna 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yrkade muntliga förhandlingar	1 551	1 474	1 620	1 454	1 566	4 282	3659
Muntliga förhandlingar som ordnats	553	548	627	508	522	506	605
Begärda syner	95	120	92	75	93	72	55
Syner som förrättats	63	67	61	32	35	48	24

Högsta förvaltningsdomstolen

Enligt grundlagen utövas den högsta domsrätten i förvaltningsmål av högsta förvaltningsdomstolen. Varje år inkommer 4 000—4 500 ärenden till högsta förvaltningsdomstolen, som avgör lika många ärenden varje år. Utlänningsärenden, social- och hälsovårdsärenden och skatteärenden är de största ärendegrupperna också i högsta förvaltningsdomstolen.

Med anledning av det ökade antalet asylsökande och den förväntade anhopningen av mål har extra resurser anvisats till högsta förvaltningsdomstolen för åren 2016 och 2017. År 2016 ökade antalet inkomna ärenden med några hundra från det sedvanliga antalet. År 2017 inkom 6 400 ärenden, dvs. avsevärt fler och högsta förvaltningsdomstolen avgjorde över 6 600 ärenden.

Tabell 5: Antalet mål och ärenden i högsta förvaltningsdomstolen, handläggningstiderna och resurserna 2011—2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Inkomna ärenden	4 044	3 947	4 126	4 201	4 319	4 778	6 411
Avgjorda ärenden	4 224	3 928	4 304	4 272	4 012	5 379	6 638
Genomsnittlig handläggningstid (mån.)	12,2	12,18	12,2	11,3	10,8	9,7	6,7
Antal anställda (årsverken)	99,5	105	103	97	97	119	121

Huvudregeln är att i ett beslut av en regional förvaltningsdomstol får ändring sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen utan besvärstillstånd. För närvarande omfattas merparten av alla besvär som inkommit till högsta förvaltningsdomstolen av besvärstillståndsregleringen. År 2017 ökade antalet besvärstillståndsärenden särskilt på grund av besvär i asylärenden. Förutom besvärsärenden behandlar högsta förvaltningsdomstolen ansökningsärenden som gäller extraordinärt ändringssökande. Antalet ärenden som gällde återställande av försutten tid ökade år 2017. Ansökningar om återställande av försutten tid gjordes i synnerhet i asylärenden.

I majoriteten av alla ärenden som inkommer till högsta förvaltningsdomstolen är det fråga om besvär eller begäran om besvärstillstånd gällande en regional förvaltningsdomstols beslut. Vid extraordinärt ändringssökande är det oftast fråga om återbrytande. Antalet ansökningar om återbrytande har minskat sedan år 2010. När det gäller ansökan om återställande av försutten fatalietid och klagan inkommer endast några tiotal sådana ärenden varje år.

Tabell 6: Antalet inkomna ärenden till högsta förvaltningsdomstolen, indelat efter typen av ändringssökande 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Besvär	1 917	1 821	2 051	2 031	2 252	1 811	1 235
Besvärstillstånd	1 929	1 913	1 817	1 886	1 789	2 728	4 861
Återbrytande	172	166	185	215	230	149	155
Återställande av försutten fatalietid	19	25	39	32	24	53	111
Klagan	11	18	22	21	5	8	19
Annan ansökan	8	6	14	16	19	29	30

Högsta förvaltningsdomstolen har under 2010-talet beviljat cirka 250—320 besvärstillstånd per år. År 2016 beviljade den över 400 besvärstillstånd och år 2017 över 650 besvärstillstånd. Ökningen berodde i synnerhet på det ökade antalet asylbesvär vid de regionala förvaltningsdomstolarna och på behovet att i anslutning till detta trygga en enhetlig rättspraxis genom att styra de regionala förvaltningsdomstolarnas och Migrationsverkets beslutspraxis.

Tabell 7: Besvärstillståndsärenden vid högsta förvaltningsdomstolen 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ansökningar om besvärstillstånd	1 929	1 913	1 817	1 893	1 688	2 728	4861
Avgjorda besvärstillståndsärenden sammanlagt	1 802	1 889	1 915	2 055	1 630	2 822	4604
-beviljade besvärstillstånd	326	281	327	251	254	419	669
-avslag på ansökan om besvärstillstånd	1 476	1 608	1 624	1 804	1 376	2 403	3935

Största delen av de besvär som inkommer till högsta förvaltningsdomstolen gäller beslut av en regional förvaltningsdomstol. Före år 2016 överklagades också ministeriernas beslut direkt hos den högsta domstolen. Vidare finns det bestämmelser om när ändring i myndighetsbeslut ska sökas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen bland annat i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) och sametingslagen (974/1995). Besvär ska anföras direkt hos högsta förvaltningsdomstolen även när det gäller centralskattenämndens förhandsavgörande, enligt lagen om beskattningsförfarande (1558/1995), och läkemedelsprisnämndens beslut, enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004).

Tabell 8: Antalet inkomna ärenden till högsta förvaltningsdomstolen, indelat efter myndighet 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017

Regionala förvaltningsdomstolar	3 619	3 600	3 755	3 743	3 762	4 558	5533
Besvärsnämnderna	107	62	108	67	8	2	42
Statsrådet och ministerierna	115	60	29	94	58	29	7
Marknadsdomstolen	64	52	53	120	105	60	53
Övriga	139	173	193	165	386	136	776

I cirka 10 procent av de inkomna ärendena vid högsta förvaltningsdomstolen är den ändringssökande ett offentligt samfund. Den procentuella andelen är störst i fråga om skatteärenden och självstyrelseärenden (10—18 procent). Den besvärsrätt som Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt har i egenskap av part baserar sig på skattelagstiftningen. Självstyrelseärendena består huvudsakligen av ärenden där en kommunal myndighet utövar den rätt att föra talan som kommunen har i egenskap av offentligt samfund.

Tabell 9: Procentuella andelar ärenden som inkommit till högsta förvaltningsdomstolen 2011—2017, då ärendet har inletts av ett offentligt samfund

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Alla ärenden	4 044	3 947	4 126	4 201	4 319	4 778	6 411
Statsrätt och allmän förvaltning	10 %	11 %	9 %	13 %	12 %	6 %	6 %
Självstyrelse	12 %	18 %	16 %	13 %	9 %	18 %	14 %
Utlänningsärenden	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %	2 %
Byggande	11 %	10 %	9 %	11 %	9 %	10 %	5 %
Miljö	12 %	13 %	10 %	10 %	10 %	14 %	14 %
Social- och hälsovård	8 %	11 %	9 %	9 %	11 %	7 %	7 %
Ekonomisk verksamhet	10 %	9 %	10 %	13 %	15 %	15 %	13 %
Skatter	17 %	13 %	12 %	13 %	17 %	15 %	17 %
Övriga ärenden	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Högsta förvaltningsdomstolen tar årligen emot 400—500 yrkanden om förrättande av muntlig förhandling. År 2017 framställdes yrkanden om muntlig förhandling i synnerhet i asylärenden. Antalet muntliga förhandlingar som förrättas varje år är i genomsnitt mindre än tio. I högsta förvaltningsdomstolen har muntliga förhandlingar ordnats exempelvis i skatteärenden och i andra ärenden som gäller ekonomisk verksamhet.

Högsta förvaltningsdomstolen tar i genomsnitt emot en begäran om förrättande av syn i 30—70 ärenden per år. Endast ett fåtal syner förrättas varje år.

Tabell 10: Muntliga förhandlingar och syner vid högsta förvaltningsdomstolen 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yrkade muntliga förhandlingar	520	506	484	449	370	578	1 095
Muntliga förhandlingar som ordnats	8	11	5	0	0	6	1

Begärda syner	56	37	30	40	30	35	0
Syner som förrättats	4	5	0	0	5	2	3

Försäkringsdomstolen

Försäkringsdomstolen är en nationell specialdomstol inom området utkomstskydd och behandlar sådana ärenden som med stöd av lag hör till den. Ändring i försäkringsdomstolens beslut får i allmänhet inte sökas genom besvär.

Försäkringsdomstolen behandlar besvär i ärenden som gäller t.ex. folkpension, bostadsbidrag, underhållsstöd, studiestöd, förmåner enligt sjukförsäkringslagen, arbetspension och den lagstadgade olycksfallsförsäkringen.

I behandlingen av ärenden vid försäkringsdomstolen iakttas lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016) och förvaltningsprocesslagen. De förmånslagar som gäller utkomstskydd innehåller också procedurbestämmelser t.ex. om att en besvärsskrift som riktas till försäkringsdomstolen ska lämnas till den försäkrings- eller pensionsanstalt som fattat det ursprungliga beslutet.

Varje år inkommer 6 000—7 500 ärenden till försäkringsdomstolen. De största ärendegrupperna består av arbetspensionsärenden, olycksfallsärenden och folkpensionsärenden. Besvärsärenden behandlas huvudsakligen genom en skriftlig utredning.

Tabell 11: Antalet mål och ärenden i försäkringsdomstolen, handläggningstiderna och resurserna 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Inkomna ärenden	7 318	6 521	6 696	6 765	6 069	5 597	5 406
Avgjorda ärenden	7 210	6 880	6 000	6 760	6 656	6 445	6 469
Genomsnittlig handläggningstid (mån.)	11,5	12,2	12,6	13,1	13,3	12,7	11,8
Antal anställda (årsverken)	107,6	108	104	105	106	102	108

Marknadsdomstolen

Marknadsdomstolen är en nationell specialdomstol som behandlar ärenden som gäller offentlig upphandling, konkurrens- och tillsynsärenden, marknadsrättsliga ärenden samt industri- och upphovsrättsliga ärenden. Marknadsrättsliga ärenden omfattas inte av förvaltningsprocessen, utan på behandlingen av dessa ärenden tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken.

På ärenden som ska behandlas i förvaltningsprocessuell ordning tillämpas förvaltningsprocesslagen och lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013). Ändring i beslut som fattats av marknadsdomstolen i förvaltningsprocessuell ordning får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

Under 2010-talet har marknadsdomstolen tagit emot 500—1 000 ärenden per år. Den största ärendegruppen består av ärenden som gäller offentlig upphandling. Den genomsnittliga behandlingstiden har varierat från omkring ett halvt år till nio månader.

Tabell 12: Antalet mål och ärenden i marknadsdomstolen, handläggningstiderna och resurserna 2011—2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Inkomna ärenden	510	474	694	1 001	905	785	782
Avgjorda ärenden	610	531	558	941	934	735	799
Genomsnittlig handläggningstid (mån.)	8,3	7,3	6,4	5,8	6,4	6,6	8,6
Antal anställda (årsverken)	28,9	27	30	45	40	40	42

Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolen avgör som specialdomstol närmast tvistemål som gäller arbetskollektivavtal och tjänstekollektivavtal. Förfarandet vid handläggningen av dem motsvarar i huvuddrag rättegångsförfarandet för tvistemål vid tingsrätterna.

Arbetsdomstolen handlägger och avgör i förvaltningsprocessuell ordning de besvär som gäller kollektivavtals allmänt bindande verkan och som avses i lagen om fastställande av kollektivavtals allmänt bindande verkan (56/2001) och sådana besvär över arbetsrådets beslut i fråga om rättelseyrkanden som avses i lagen om arbetsrådet och om vissa tillstånd till undantag inom arbetarskyddet (400/2004). Vid handläggningen av dessa besvär iakttas förvaltningsprocesslagens bestämmelser om besvärsskrift, handläggning och utredning av besvärsärendet samt rättegångskostnader. I praktiken inkommer besvärsärenden som ska avgöras i förvaltningsprocessuell ordning endast sporadiskt till arbetsdomstolen.

Annan förvaltningsprocess

Förvaltningsprocessuella ärenden hör fortfarande även till nämnder som inrättats för att behandla besvärsärenden. Deras betydelse i andra ärenden än sådana som gäller social trygghet har emellertid minskat.

De riksomfattande besvärsnämnder som behandlar ärenden som gäller social trygghet är första besvärsinstans i ärenden som exempelvis gäller förmåner som sköts av Folkpensionsanstalten, utkomstskydd för arbetslösa, arbetspensioner och lagstadgade olycksfallsförsäkringar samt studiestöd. Dessa avgör varje år sammanlagt mer än 40 000 besvärsärenden. Från ingången av 2018 finns det fyra sådana nämnder: besvärsnämnden för social trygghet, besvärsnämnden för arbetspensionsärenden, besvärsnämnden för olycksfallsärenden, och besvärsnämnden för studiestöd. När ärenden behandlas i dessa nämnder tillämpas huvudsakligen förvaltningsprocesslagen, men den lagstiftning som gäller nämnderna innehåller också egna procedurbestämmelser. Nämndernas beslut överklagas hos försäkringsdomstolen.

Övriga besvärsnämnder som behandlar förvaltningsprocessuella ärenden är t.ex. centralnämnden för uppbådsärenden, bildprogramsnämnden och revisionsnämnden. Även i dessa nämnder tillämpas förvaltningsprocesslagen som allmän lag vid behandlingen av ärenden. Besvär över dessa nämnders beslut styrs till högsta förvaltningsdomstolen.

2.3 Den internationella utvecklingen

Allmänt

I Europa betraktas ändringssökandet numera allt mer som en individuell rätt.

I Finland tryggas rätten till ändringssökande och en rättvis rättegång i 21 § i grundlagen. I förvaltningsärenden tillgodoses dessa rättigheter vid förvaltningsdomstolarna och de specialdomstolar som behandlar förvaltningsprocessuella ärenden.

Det finländska förvaltningsdomstolssystemet påminner om det svenska systemet men innehåller också influenser särskilt från det tyska och det franska systemet. I internationell (europeisk) jämförelse är det dock ingen självklarhet att ha en separat förvaltningsdomstolslinje som hålls åtskild från den övriga rättskipningen (straff- och tvistemålsprocessen). I fråga om förvaltningsärenden kan rättsskyddet också ordnas på annat sätt, t.ex. så att besvär eller talan som gäller förvaltningsärenden inkluderas i civildomstolarnas eller de allmänna underrätternas behörighet.

I många länder förekommer självrättelse, omprövningsförfarande eller någon annan motsvarande praxis inom förvaltningen före eller parallellt med den egentliga domstolsbehandlingen. Det rättsskydd som ska tillgodoses inom förvaltningen och vid domstolarna kan innehållsmässigt gestaltas som ett kontinuum. Dessutom finns det i många länder olika typer av specialförvaltningsdomstolar (som behandlar t.ex. skatteärenden eller sociala ärenden) eller besvärsnämnder.

De flesta medlemsländerna i Europeiska unionen har en separat högsta förvaltningsdomstol. De nationella traditionernas mångfald kan sammanfattas som fyra grundläggande typer, och i var och en av dessa har man börjat tillämpa en annorlunda strukturell lösning: 1) en högsta förvaltningsdomstol, som endast koncentrerar sig på dömande verksamhet (t.ex. Tyskland), 2) en specialiserad högsta förvaltningsdomstol, som också har rådgivande makt i lagstiftningsverksamheten (t.ex. Frankrikes Conseil d'État), 3) en gemensam högsta domstol, som har en sektion som behandlar förvaltningsärenden (t.ex. Spanien) och 4) ett odelat system, där den högsta domstolen dömer både förvaltningsärenden och ärenden av privat natur (t.ex. Storbritannien).

Trots att det finns strukturella skillnader mellan systemen utgör laglighets- eller rättsstatsprincipen (the rule of law) i praktiken överallt den mest centrala grunden för förvaltningsprocessen. Hur principens innehåll och omfattning ska tolkas beror emellertid på respektive rättsordnings särdrag och traditioner.

Nedan följer en kortfattad analys av förvaltningsprocessystemen i vissa länder som har influerat det finländska systemet (Sverige, Tyskland, Frankrike) och vissa länder som klart avviker från det (Storbritannien och Danmark). Särskild fokus läggs på den form i vilken förvaltningsprocessen ordnas, processens särdrag, eventuell besvärstillståndsreglering eller motsvarande förfarande, den ställning en förvaltningsmyndighet som fattat ett beslut har i en rättegång samt ersättning av rättegångskostnader.

Sverige

Det svenska systemet bygger på separata allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar. Förvaltningsdomstolssystemet har tre nivåer. Högsta förvaltningsdomstolen verkar huvudsakligen som en prejudikatsdomstol. Som förvaltningsdomstolar i mellaninstans verkar fyra kammarrätter. Förvaltningsdomstolar i första instans är förvaltningsrätterna. I motsats till Finland behandlar dessa domstolar även ärenden som gäller socialbidrag och socialförsäkringar. Vatten- och miljöärendena hör i sin tur till mark- och miljödomstolarna. Mark- och miljödomstolarna är också tillståndsmyndigheter i första instans. Deras beslut kan överklagas hos mark- och miljööverdomstolen.

Därtill finns det migrationsdomstolar som behandlar besvär över beslut som fattats av migrationsverket. Beslut av dessa domstolar överklagas hos en separat besvärsinstans, migrationsöverdomstolen. Migrationsdomstolarna utgör organisatoriskt sett en del av de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Enligt Sveriges regeringsform ska en rättegång vara rättvis och ske inom skälig tid. Domstolsbehandlingen av ett ärende ska vara offentlig.

Den allmänna procedurlagen som reglerar förvaltningsprocessen är förvaltningsprocesslagen (1971:291). Under den senaste tiden har det gjorts vissa ändringar i förvaltningsprocesslagen. Dessa revideringar har främst varit en följd av ändringar som gjorts i andra lagar.

Det finns separata bestämmelser om ett rättsmedel som kallas rättsprövning (lag 2006:30 om rättsprövning av vissa regeringsbeslut). Rättsprövning kan utnyttjas i fråga om statsrådets beslut i vilka det bestäms om en persons rättigheter och skyldigheter i den mening som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen och i fråga om vilka sedvanligt ändringssökande inte är tillåtet. Syftet med dessa specialbestämmelser är att garantera att var och en får sin sak prövad i domstol på det sätt som förutsätts i artikel 6.1 i Europakonventionen även i sådana ärenden där möjligheten att överklaga är begränsad.

När det gäller sökande av ändring i förvaltningsrättens beslut hos kammarrätten tillämpas inom de flesta ärendegrupper ett prövningstillståndssystem. I dessa ärenden kan prövningstillstånd beviljas om det med tanke på tillämpningen av lagen i andra liknande fall är viktigt att ärendet överförs till en högre rätt för behandling (prejudikatdispens). För det andra kan prövningstillstånd beviljas om det framkommer en orsak att ändra en lägre rätts avgörande i ärendet (ändringsdispens). För det tredje kan prövningstillstånd beviljas om det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet (extraordinär dispens). Om kammarrätten inte beviljar prövningstillstånd består förvaltningsrättens beslut.

I ett beslut av kammarrätten får ändring normalt sökas genom överklagande hos högsta förvaltningsdomstolen. Ändringssökande förutsätter i regel prövningstillstånd. Tillstånd kan beviljas om det är viktigt att överklagandet prövas med tanke på tillämpningen av lagen i andra liknande fall eller om det finns särskilda skäl till det. Den senare grunden kan komma i fråga t.ex. om det sannolikt finns grund för återbrytande eller om kammarrättens avgörande i ärendet grundar sig på ett uppenbart fel.

I den svenska förvaltningsprocessen har det sedan år 1996 rått ett tvåpartsförhållande mellan den enskilda parten och den myndighet som fattat det överklagade beslutet (förvaltningsprocesslagen, 7 a §). Det innebär att den myndighet som fattat beslutet utgör den enskilda partens motpart i en rättegång. Detta gäller dock inte i sådana ärenden där besluten överklagas direkt hos kammarrätten.

Idén med en förvaltningsprocess som bygger på ett tvåpartsförhållande var att ändra processkonstellationen så att förvaltningsrätten tydligare kunde agera som en opartisk tvistlösare (jfr fair trial-kravet i artikel 6 i Europakonventionen). Det innebär också att den enskilda partens roll accentueras.

En förvaltningsprocess kan inledas också på annat sätt än genom överklagande, nämligen genom ansökan, anmälan, underställning eller annan åtgärd. Då bygger ärendet inte på ett överklagbart avgörande. Domstolen kan antingen ändra beslutet, häva det eller återförvisa det till den myndighet som fattat det. I kommunala ärenden är domstolen endast behörig att pröva beslutets laglighet (laglighetsprövning enligt kommunallagen), och den kan inte ändra beslutets innehåll.

I Sverige finns det ingen allmän bestämmelse om verkställbarheten av myndigheternas förvaltningsbeslut, utan verkställbarheten bestäms utifrån speciallagar och rättspraxis. Enligt förvaltningsprocesslagen kan förvaltningsrätten besluta om verkställighetsförbud, dvs. inhibition, och andra interimistiska åtgärder i anslutning till ett anhängigt ärende både på initiativ av en part och på eget initiativ. Med andra interimistiska åtgärder avses t.ex. ett förordnande om att ett beslut utan laga kraft ska verkställas omedelbart. En formell förutsättning för att en interimistisk åtgärd ska kunna förordnas är att en myndighet har fattat ett förvaltningsbeslut som kan verkställas omedelbart utan laga kraft och att beslutet inte vunnit laga kraft. En materiell förutsättning är att det faktum att beslutet är verkställbart eller icke verkställbart utgör en konkret skaderisk för parten och att det är sannolikt att rätten godkänner partens överklagande.

I en förvaltningsprocess tillämpas i regel ett skriftligt förfarande. Det är emellertid möjligt att ordna en muntlig förhandling om detta kan antas vara till fördel för utredningen av ärendet eller påskynda avgörandet i ärendet. Förvaltningsrätten och kammarrätten kan också besluta att ordna en muntlig förhandling på yrkande av en part, om en muntlig förhandling inte måste anses onödig och inga särskilda omständigheter talar emot att en sådan ordnas. Däremot är det obligatoriskt att ordna en muntlig förhandling t.ex. i ärenden som gäller skattehöjningar och vård oberoende av vilja. Muntliga förhandlingar hålls i regel offentligt. En förhandling kan också hållas bakom stängda dörrar, om den innefattar känsliga uppgifter. I synnerhet ärenden som gäller omhändertagande av barn och mentalvård kan innefatta sådana förhandlingar. I vissa fall kan parter eller vittnen höras via videoförbindelse.

Domstolen har en allmän skyldighet att se till att målet utreds på ändamålsenligt sätt. Detta innebär också en skyldighet att skaffa fram nödvändiga handlingar. Efter 1996 års reform har dock skyldigheten för myndigheter att i egenskap av motpart skaffa fram nödvändiga handlingar och bevismaterial accentuerats. Enskilda personer har ingen skyldighet att lägga fram bevis, men det kan emellertid ligga i deras intresse att göra det. I praktiken är det vanligt att bevis läggs fram av enskilda parter.

Domstolen baserar sin dom på alla fakta som lagts fram. Ett beslut ska i regel överklagas inom tre veckor från delgivningen.

Förvaltningsprocessen orsakar normalt inga rättegångskostnader för parten. Ett undantag är en situation där ett biträde har utnämnts för parten. I vissa fall står staten för dessa kostnader. Det är också möjligt att staten betalar en del av kostnaderna. I svåra skatteärenden finns det också en särskild möjlighet till kostnadsersättning om en part har behövt juridisk hjälp.

Tyskland

Det tyska systemet med förvaltningsdomstolar har tre nivåer. Systemet består av allmänna förvaltningsdomstolar (Verwaltungsgerichte, Oberverwaltungsgerichte och Bundesverwaltungsgericht) och specialdomstolar. I Tyskland finns det arbetsdomstolar (tre rättsinstanser: Arbeitsgerichte, Landesarbeitsgerichte och Bundesarbeitsgericht) domstolar som behandlar skatteärenden (två rättsinstanser: Finanzgerichte och Bundesfinanzhof) och domstolar som behandlar sociala ärenden (tre rättsinstanser: Sozialgerichte, Landessozialgerichte och Bundessozialgericht). Dessutom finns det en författningsdomstol (Bundesverfassungsgericht) som behandlar grundlagsenlighetsfrågor.

Oberverwaltungsgericht prövar lägre rättsinstansers avgöranden i både rätts- och sakfrågor. Bundesverwaltungsgericht är däremot en kassationsdomstol och prövar i regel enbart rättsfrågor. Oberverwaltungsgerichterna är delstatsspecifika domstolar, men Bundesverwaltungsgericht är en domstol på förbundsstatsnivå och den är behörig endast i förbundsstatsrättsliga ärenden. Bundesverwaltungsgericht är dessutom första instans i vissa separat definierade fall.

Utgångspunkten är att en förvaltningsprocess inleds genom talan. Den tyska förvaltningsprocessen påminner om en civil process. Den mest centrala processuella författningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna är förvaltningsdomstolslagen (Verwaltungsgerichtsordnung, VwGO, totalreform år 1991). Den innehåller detaljerade procedurbestämmelser om förvaltningsprocessen. Specialdomstolarna regleras dessutom av egna processuella författningar: socialdomstolslagen (Sozialgerichtsgesetz), skattedomstolslagen (Finanzgerichtsordnung) och arbetsdomstolslagen (Arbeitsgerichtsgesetz).

Sökande av ändring (Berufung) i beslut av första instansens förvaltningsdomstolar (Verwaltungsgericht) hos en andra instans (Oberverwaltungsgericht) kräver oftast tillstånd. Detta besvärstillstånd beviljas antingen av Verwaltungsgericht eller av Oberverwaltungsgericht. Besvärstillstånd kan beviljas om det föreligger rimligt tvivel om beslutets riktighet, ärendet är mycket komplicerat med avseende på de rättsliga eller faktiska omständigheterna, beslutet avviker från rättspraxis i en högre instans, ärendet har principiell betydelse eller ett fel i förfarandet har begåtts i behandlingen av ärendet och detta har påverkat avgörandet.

Besvärstillstånd behövs också vid sökande av ändring (Revision) i högsta domstolsinstansen (Bundesverwaltungsgericht). Besvärstillstånd kan beviljas om ärendet har principiell betydelse, beslutet avviker från rättspraxis i en högre instans, eller ett fel i förfarandet har begåtts i behandlingen av ärendet och detta har påverkat avgörandet. I regel är sökande av ändring av revisionstyp möjligt först från andra instansens förvaltningsdomstol, men under vissa förutsättningar kan det undantagsvis också vara möjligt från första instansens förvaltningsdomstol (Sprungrevision).

Förvaltningsprocessen bygger på ett tvåpartsförhållande och officialprincipen. Käranden är skyldig att påvisa materiella skäl och bevismedel som kan vara relevanta för utredningen av ärendet. Svaranden och andra eventuella delaktiga kan ta ställning till kärandens krav och den bevisning som stöder dessa. Domstolen är skyldig att stödja parternas samarbete i ärendet i syfte att utreda alla relevanta fakta. Om enighet inte kan nås ska domstolen sträva efter att klarlägga dessa fakta även om inga bevis framställs. Hur omfattande utredningsskyldigheten är bestäms utifrån den materiella rätten. Den materiella rätten anger vem rättsverkningarna i anslutning till utredningen av ärendet riktar sig till (bevisbördan).

En begäran om omprövning, klandertalan eller talan om fastställande av skyldighet skjuter i regel upp förvaltningsbeslutets verkställighet. I speciallagar föreskrivs emellertid om undantagsfall där ett beslut kan verkställas omedelbart även om det inte vunnit laga kraft. Förvaltningsdomstolen kan dessutom antingen separat bestämma att beslutet ska verkställas omedelbart eller förhindra att det verkställs. Inom förvaltningsprocessen används inga egentliga förordnanden, som är möjliga i civil- och straffprocesser.

Enligt procedurbestämmelserna kan förvaltningsdomstolarna häva ett förvaltningsbeslut antingen helt eller delvis, konstatera att beslutet är lagstridigt eller förplikta en förvaltningsmyndighet att fatta ett ändamålsenligt beslut, om myndigheten har vägrat eller avhållit sig från att göra det.

Behandlingarna förrättas huvudsakligen muntligt och offentligt. Under vissa förutsättningar är även en behandling bakom stängda dörrar möjlig. Den förlorande parten är skyldig att ersätta motpartens rättegångskostnader. Om en part vinner en del av målet men förlorar en annan del fördelas kostnaderna proportionellt.

Frankrike

Frankrike har ett system med separata förvaltningsdomstolar och allmänna domstolar. Systemet har tre nivåer. Den första instansen består av förvaltningsdomstolarna (tribunal administratif). Ändring i deras beslut kan sökas hos en besvärsinstans (Cour administrative d'appel), i vars beslut ändring kan sökas hos högsta domstolen (Conseil d'État). Därtill finns det specialförvaltningsdomstolar (juridictions administratives spécialisées), dvs. separata domstolar som fokuserar på t.ex. skatteärenden och socialskyddsärenden. Ändring i dessa domstolars beslut ska sökas hos separata besvärsinstanser (juridictions administratives d'appel spécialisées), vars beslut i sin tur kan överklagas hos Conseil d'État.

En central faktor i det franska förvaltningsprocessystemet är domstolens kontrollfunktion. Individens rättsskydd beaktas i ett visst avseende indirekt, ur förvaltningskontrollperspektiv. Detta tänkesätt baserar sig på en strävan efter att beakta individens strukturellt sett ojämlika ställning i förhållande till myndigheten. På grund av det accentuerade kontrollperspektivet har processen i mindre grad utvecklats som ansökningsrättskipning.

Den viktigaste processuella författningen är förvaltningsprocesslagen, Code de justice administrative (2001), som är en samling bestämmelser som tidigare funnits i separata lagar. Domstolen tolkar laglighetsprincipens omfattning och har en betydande prövningsrätt. Vid domstolarna behandlas som besvärsärenden sak- och laglighetsfel samt eventuellt missbruk av prövningsrätt och överskridande av befogenhet.

Conseil d'État prövar i regel endast rättsliga frågor och har med andra ord en kassatorisk roll (pourvoi en cassation). Conseil d'État kan undersöka bevisfrågor endast då domstolen är första eller andra rättsinstans. I den franska förvaltningsprocessen finns inget besvärstillståndssystem.

Förfarandena för ändringssökande kan delas in i två grupper enligt huruvida ansökan behandlas inom förvaltningen före domstolsbehandlingen enligt précontentieux-förfaranderegler na (recours administratif) eller först vid domstolen, dvs. i contentieux-fasen (recours contentieux). Systemet för sökande av ändring baserar sig på den allmänna rätten att begära omprövning, myndighetens möjlighet till självrättelse och ändringssökande vid förvaltningsdomstolen. Behandlingen av begäran om omprövning är ett förvaltningsförfarande. Syftet med systemet är att minska antalet domstolsbehandlingar.

Enligt förvaltningsprocesslagen leder besvär inte till att verkställandet av förvaltningsbeslutet skjuts upp, såvida inte något annat föreskrivs i en speciallag. Förvaltningsdomstolens överdomare (le juge des référés) kan emellertid på en parts ansökan utfärda särskilda förordnanden om beslutets verkställighet. Överdomaren kan i brådskande fall utfärda ett verkställighetsförbud och andra nödvändiga förordnanden bland annat i syfte att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna. I andra fall kan överdomaren utfärda ett förordnande om konstaterande av fakta i ärendet, inhämtande av sakkunnigutlåtanden, inledande av prövning eller skadestånd. En del verkställighetsförordnanden kan utfärdas redan innan myndigheten har fattat ett förvaltningsbeslut.

Förvaltningsprocessen är huvudsakligen skriftlig. Det skriftliga förfarandet kan emellertid kompletteras med en muntlig förhandling. Artikel 6 i den franska förvaltningsprocesslagen innehåller en princip enligt vilken en (muntlig) förhandling ska vara offentlig ("Les débats ont lieu en audience publique."). Undantag från denna princip kan göras t.ex. för att trygga integriteten eller den allmänna ordningen. Inga nya argument får presenteras i den muntliga förhandlingen, utan förhandlingen ska endast fungera som stöd för det skriftliga förfarandet.

Officialprincipen har en stark ställning i förvaltningsprocessen i Frankrike. Följaktligen är bevisbördan lättare i en förvaltningsprocess än i en civilprocess, trots att den bärs av den änd-

ringssökande. Detta gäller framför allt sådana fall där endast den förvaltningsmyndighet som är motpart har tillgång till centralt material. I det inkvisitoriska systemet bär dessutom domaren ansvaret för att saken utreds tillräckligt utförligt. Domaren ska i sin dom ta ställning till varje påstående som lagts fram. Dessutom ska en separat företrädare för staten, ett offentligt ombud (rapporteur public), framställa ett eget oavhängigt förslag till avgörande i ärendet.

Medling är möjligt i en förvaltningsprocess och kan med samtycke av de delaktiga i rättegången ske i en medlingssammansättning som tillsatts av en domstol, en separat medlingskommitté eller ett myndighetsinternt medlingsorgan. Om en domstol beslutar att medling inte ska inledas kan ändring inte sökas i detta beslut.

Rättegångskostnaderna i en förvaltningsprocess består av arvodet för rättsbiträde. Dessutom kan tilläggskostnader uppstå i form av en processuell bot som domaren i vissa fall kan utfärda (parts uppsåtlig fördröjning e.d.). Boten kan uppgå till högst 3 000 euro. Det är i regel den förlorande parten som ska ersätta kostnaderna. I vissa fall kan kostnaderna emellertid fördelas mellan parterna. Om den förlorande parten är medellös är det staten som ska betala kostnaderna.

Danmark

Danmark har inget separat förvaltningsdomstolssystem. Sedan början av år 2007 har det danska domstolsväsendet ordnats enligt följande: högsta domstolen (Højesteret), två besvärsinstanser (Landsretten), en specialdomstol som behandlar sjö- och marknadsärenden (Sø- og Handelsretten i København), en fastighetsregisterdomstol (Tinglysningsretten), en domstol som behandlar disciplinära ärenden som rör domare och andra jurister (Den Særlige Klageret), en arbetsdomstol (Arbejdsretten) och 24 regionala underrätter (byretten). Därtill har Danmark en separat riksrätt (Rigsretten). Det finns också särskilda domstolar för Färöarna och Grönland. Alla domstolar är behöriga i förvaltningsärenden, och det finns inga separata avdelningar för behandling av förvaltningsärenden. I vissa fall fungerar besvärsinstansen, dvs. Landsretten, som första instans.

Talan som gäller förvaltning behandlas i samma domstolar som civil- och brottmål, och förvaltningsprocessen påminner i hög grad om behandlingen av civila mål. Enligt 63(2) § i den danska grundlagen är det möjligt att genom lag föreskriva om inrättande av en eller flera förvaltningsdomstolar så att ändring i deras beslut kan sökas genom besvär hos högsta domstolen. Det har emellertid aldrig ansetts vara nödvändigt att stifta någon sådan lag.

En central faktor i den rättsliga bedömningen av förvaltningsbeslut är rättsstatsprincipens (laglighetsprincipens) omfattning och beaktandet av de subjektiva rättigheterna. Domstolarna kontrollerar inte förvaltningens verksamhet. I 63(1) § i den danska grundlagen konstateras dock att domstolarna bedömer ”gränserna för den administrativa maktutövningen” (”Domstolene er berettigede til at påkende ethvert spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser.”). Den otydliga bestämmelsen har blivit föremål för livlig debatt.

I allmänhet prövar domstolarna ändå en förvaltningsåtgärd som helhet. Behörigheten för detta härrör från den ovannämnda bestämmelsen i grundlagen. Behandlingen påverkas av de rättsprinciper som uppstått i avgörandepraxisen och rättsteorin.

Underrätternas domar kan i regel överklagas hos en besvärsinstans. Ändring i beslut av byretten kan sökas genom besvär hos Landsretten, som dock under vissa förutsättningar kan vägra att behandla besvären. Sökande av ändring i beslut av Landsretten hos Højesteret förutsätter besvärstillstånd. Besvärstillståndet beviljas av en självständig besvärstillståndsnämnd (Procesbevillingsnævnet).

Behandlingen av ett förvaltningsärende betraktas i allmänhet som en civilprocess. Därmed tillämpas inte officialprincipen på behandlingen av förvaltningsärenden, utan systemet är ackusatoriskt. Förvaltningsprocessen bygger på ett tvåpartsförhållande.

Den förvaltningslag som trädde i kraft år 1987 (forvaltningslov) innehåller inga allmänna bestämmelser om administrativt ändringssökande eller rättelse. Ändringssökande hos en annan förvaltningsmyndighet innebär ett allmänt nämndbaserat system för sökande av ändring. Det finns åtskilliga besvärsnämnder (ankenævn). Systemet går under benämningen administrativ rekurs, och bestämmelserna om detta baserar sig på specialreglering. I praktiken kan de flesta förvaltningsbesluten bli föremål för denna typ av ny prövning (efterprøvelse). Största delen av den speciallagstiftning som gäller förvaltningsärenden gör det möjligt att söka ändring hos en särskild nämnd. Det kan de facto utgöra ett obligatoriskt skede före rättsprocessen (t.ex. i skatteärenden). Om det inte finns någon sådan särskild besvärsnämnd överförs ärendet direkt till domstolen.

I Danmark kan ett förvaltningsbeslut i regel verkställas omedelbart utan laga kraft. Det finns dock vissa i lag angivna undantag där ändringssökande hindrar verkställigheten av ett beslut. Förvaltningsmyndigheten och domstolen kan dessutom utfärda särskilda förordnanden om beslutets verkställighet.

Förutom att domstolen kan pröva en åtgärds laglighet kan den också häva ett beslut eller ett avtal som förvaltningsmyndigheten har ingått eller bestämma att förvaltningsmyndigheten ska vidta en viss åtgärd (t.ex. bevilja ett tillstånd). I regel kan domstolen dock inte själv ändra beslut eller förvaltningsåtgärder, utan den ska i första hand återförvisa dessa till den berörda myndigheten (hjemvisning). Vidare kan domstolen bestämma att skadestånd ska betalas till en part som förvaltningsmyndigheten genom sina handlingar eller sin passivitet har orsakat skada.

Domstolen prövar endast mål på en parts initiativ. I regel finns det inget krav på att alla andra rättsmedel ska ha använts innan saken kan prövas i domstol. Det finns dock några undantag. Både fysiska och juridiska personer kan väcka talan mot förvaltningsmyndigheter.

Huvudförhandlingarna förrättas i regel offentligt och muntligt. Domstolen beaktar endast bevis som lagts fram i den muntliga förhandlingen. Parterna ansvarar för de rättsliga argument som lagts fram och de bevis som företetts som stöd för dessa. Förhandlingen förrättas med iakttagande av den kontradiktoriska principen och fri bevisvärdering. Oftast tillämpar domstolen förvaltningsprocesslagen. Den prövar bl.a. om en part har hörts som sig bör eller om proportionalitetsprincipen har iakttagits.

För rättshjälpen ansvarar en myndighet som står utanför domstolssystemet. Beslutet om rättshjälp är i princip en förvaltningsåtgärd som kan överklagas vid domstol. Rättshjälpens omfattning beror på den berörda personens ekonomiska situation och hur betydande målet är.

Domstolen överväger vem av parterna som ska betala rättegångskostnaderna. Det kan bestämmas att samtliga kostnader ska betalas av en part, eller att kostnaderna ska fördelas mellan parterna. Det är också möjligt att vardera parten ådöms att betala sina egna kostnader.

Storbritannien

Systemet i Storbritannien har tre nivåer. Första instans i rättegångar i förvaltningsärenden är förvaltningsdomstolarna (Administrative Court, som är en del av Queen's Bench Division of the High Court of Justice). Även någon av de åtskilliga specialdomstolarna (Tribunals) kan utgöra första instans. Ändring kan först sökas hos appellationsdomstolens civilavdelning (Court of Appeal, Civil Division) och därefter hos högsta domstolen (Supreme Court of the United Kingdom).

I förvaltningsprocessen fokuserar domstolen på att bedöma om förvaltningsbesluten står i harmoni med individens rättigheter. Av central betydelse i bedömningen är huruvida tjänstemannen har handlat rättvist (fair) gentemot den enskilda person som beslutet gäller.

Laglighetsprincipen (Rule of Law) har en fundamental ställning. Den viktigaste rättskällan vid domstolarna är rättspraxis (case law). Hur tungt ett avgörande väger beror i hög grad på domstolens hierarkiska ställning. I praktiken binder de högre domstolarnas avgöranden de lägre domstolarnas tolkning. Domstolarnas verksamhet begränsas också av vissa lagar. Det finns ingen egentlig definition av begreppet förvaltningsåtgärd. I praktiken skiljer man ändå mellan lagstiftningsåtgärder, rättsliga åtgärder och administrativa åtgärder. Vissa förvaltningsmyndigheter kan emellertid meddela även normativa beslut med stöd av ett befullmäktigande. Förvaltningsavtalen regleras inte av specialbestämmelser.

Ändring kan endast sökas i rättsliga ärenden. Anförande av besvär kräver tillstånd. I allmänhet tas en avgift ut av den som ansöker om besvärstillstånd, och ansökan ska först riktas till den domstol i vars beslut ändring ska sökas.

Processen är muntlig och bygger på ett tvåpartsförhållande. De berörda parterna ansvarar för bevisningen. Ett mål kan avslutas utan en dom, om en part ansöker om detta eller om en part avlider under behandlingen av målet, om parterna når förlikning i ärendet eller om den svarande erkänner att talan är riktig. Målet behandlas i regel offentligt.

Ett förvaltningsbeslut av en myndighet är i regel verkställbart trots att ändring har sökts. Domstolen kan dock på yrkande av en part förbjuda att beslutet verkställs (interim relief). Dessutom kan domstolen besluta om andra förordnanden, t.ex. olika förbudsförordnanden och utförande av undersökningar. Ett förordnande kan under vissa förutsättningar utfärdas redan innan huvudsaken inletts.

Rättegångskostnaderna kan täckas ur medlen för allmän rättshjälp. För rättshjälpen ansvarar en separat myndighet (Legal Aid Agency). Vid beviljandet av rättshjälp beaktas den sökandes ekonomiska situation och huruvida rättegången är nödvändig. Beslut om rättshjälp kan överklagas hos en instans vid namnet Appeals Review Panel.

Oftast åläggs den förlorande parten att betala en del av den vinnande partens kostnader. Det är dock domstolen som avgör detta.

Sammandrag

Rättsskyddet inom förvaltningen kan ordnas på många alternativa sätt. Vissa länder har separata förvaltningsdomstolar, och i en del länder har de mål som gäller förvaltningen systematiserats i anslutning till de allmänna domstolarna.

En del länder följer officialprincipen (inkvisitoriskt system, t.ex. Frankrike), andra har ett kontradiktoriskt system (t.ex. Danmark, Storbritannien). Vissa tillämpar en mellanform av dessa som förpliktar

både domaren och parterna att utreda ärendet (Sverige, Tyskland). Myndighetens ställning i processen står i samband med domstolssystemets allmänna drag: om det inte finns några separata förvaltningsdomstolar återspeglar sig principen att likställa förvaltningsprocessen med en civilprocess i den aktivitet som förutsätts av parten. Samtidigt finns det fall där behandlingen påminner om en civilprocess trots att det finns separata förvaltningsdomstolar. Tyskland är ett exempel på detta. Processkonstellationen hänger också ihop med om betoningen i systemet ligger mer på den rättsliga övervakningen av förvaltningen (t.ex. Frankrike) eller på tillgodoseendet av individens rättigheter (t.ex. Tyskland, Storbritannien).

I vissa system sker processen huvudsakligen muntligt och i andra skriftligt. I de länder där förvaltningsprocessen påminner mer om en civilprocess är det mer sannolikt att muntligt förfarande utgör huvudregeln (Tyskland, Danmark, Storbritannien, Frankrike), medan ett skriftligt förfarande är mer typiskt t.ex. i Sverige. Såväl skriftliga som muntliga förhandlingar kan emellertid utnyttjas i bägge modellerna.

I Sverige, Danmark, Tyskland och Storbritannien förutsätter ändringssökande hos den högsta rättsinstansen besvärstillstånd i förvaltningsärenden. Ofta förutsätts besvärstillstånd redan vid ändringssökande hos en besvärsinstans som inte utgör högsta domstol. Av länderna i jämförelsen är det endast Frankrike som inte har ett allmänt besvärstillståndssystem. Besvärstillstånd beviljas eller förvägras av högsta domstolen (t.ex. Sverige), den domstol vars avgörande besvären gäller (t.ex. Storbritannien) eller en separat besvärstillståndsnämnd (t.ex. Danmark).

I vissa system kan förvaltningsdomstolarna behandla skadeståndskrav som gäller utövande av offentlig makt (t.ex. Tyskland, Storbritannien, Frankrike), och i andra system förutsätter skadeståndskrav att ett separat tvistemål inleds.

2.4 EU-rätten och Europakonventionen

De europeiska kraven på rättsskydd får allt större betydelse i förvaltningsdomstolarnas verksamhet och rättegången i förvaltningsärenden. De bygger i synnerhet på de grundläggande kraven i artikel 6.1 i Europakonventionen och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Vidare har innehållet i dessa krav till många delar preciserats och konkretiserats i rättspraxisen vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och Europeiska unionens domstol.

EU-rätten

Det är huvudsakligen medlemsstaternas myndigheters uppgift att tillämpa och verkställa EU-rätten. På motsvarande sätt är det i första hand de nationella domstolarna som ansvarar för rättsskyddet i anslutning till verkställandet av EU-rätten. Då genomförandet av Europeiska unionens lagstiftning ska skötas av förvaltningsmyndigheterna ligger tyngdpunkten i rättsskyddet på förvaltningsdomstolarnas verksamhet.

Eftersom tillgodoseendet av rättsskyddet huvudsakligen ligger på medlemsstaternas ansvar är det av central betydelse inom EU-rätten att de nationella rättsskyddssystemen är effektiva och fungerande. För att ett behörigt och fullgott tillgodoseende av de rättigheter och skyldigheter som fastställs i Europeiska unionens lagstiftning ska kunna garanteras också i praktiken måste objekten för tillämpningen av EU-rätten ha tillgång till tillräckligt heltäckande och samtidigt effektiva och fungerande metoder för att tillgodose och trygga sina individuella rättigheter.

Även genomförandet av de skyldigheter som baserar sig på EU-rätten kan kräva utövande av domsrätt.

I regel hör det till medlemsstaternas beslutanderätt att definiera rättsskyddsförfarandet och formerna för tillgodoseende av rättsskyddet. Syftet med EU-rätten har inte varit att i de nationella domstolarna införa andra rättsmedel för att säkerställa att unionsrätten iakttas än de rättsmedel som tagits i bruk i det nationella rättssystemet. Detta konstateras uttryckligen i fördraget om Europeiska unionen (2009), där det i artikel 19.1 bestäms att medlemsstaterna ska fastställa de möjligheter till överklagande som behövs för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd inom de områden som omfattas av unionsrätten.

Även om utgångspunkten ligger i nationell processautonomi har det inom unionsrätten ställts allt fler krav på tillgodoseendet av rättsskyddet och på själva rättsskyddsförfarandet. Denna typ av unionsrätt som definierar grunderna för rättsskyddet och för centrala drag i domstolsförfarandet har tagit form stegvis i EU-domstolens praxis. I och med att Lissabonfördraget trädde i kraft (2009) har denna typ av bestämmelser också införts i fördragen och i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

EU-domstolen har i sin rättspraxis i synnerhet krävt att var och en ska ha tillgång till ett effektivt rättsskydd. En central utgångspunkt har till dessa delar varit ett krav som ställts för att garantera ett effektivt och enhetligt verkställande av unionsrätten. Enligt detta krav ska såväl lagenligheten i tillämpningen och verkställandet av unionsrätten som försummelser och felaktigheter i tillämpningen kunna föras till en nationell domstol för prövning. Dessa krav framhäver den allmänna besvärsrättens betydelse.

Vidare har vissa kvalitetskrav som garanterar tillgodoseendet av individens rättsskydd av tradition betonats inom rättspraxis, t.ex. olika kriterier som baserar sig på rättsskyddets omfattning, genomslag, effektivitet och numera även enhetlighet. Ambitionen inom rättspraxis har varit att definiera minimikriterier för vissa delfaktorer i förfarandet som är centrala med tanke på rättsskyddets effektivitet. Dessa krav gäller bl.a. interimistiskt rättsskydd, förvaltningsbeslutens överklagbarhet, besvärstiderna, domstolens prövningsskyldighet, beslutens verkställbarhet, processuella tidsfrister som ska tillämpas och skyldigheten att begära prejudikat. Även försvarets rättigheter, som bestämmer en enskild parts processuella ställning, har preciserats i rättspraxis. En part har bl.a. rätt att bli hörd, ta del av de handlingar som beslutet grundar sig på (t.ex. EUT C-300/11 ZZ 2013) och få ett motiverat beslut (t.ex. EUT C-619/10 Trade Agency 2012).

Även om det i princip hör till den nationella rätten att reglera bl.a. enskildas saklegitimation och behov av rättsskydd krävs det emellertid enligt unionsrätten att den nationella lagstiftningen inte åsidosätter den individuella rätten till ett effektivt rättsskydd. Det hör alltså till medlemsstaterna att inrätta ett system med rättsmedel och rättsliga förfaranden som gör det möjligt att säkerställa denna rättighet.

När de processuella bestämmelserna om rättsmedlen och deras användning fastställs ska dessutom likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen iakttas i enlighet med EU-domstolens etablerade rättspraxis. Enligt likvärdighetsprincipen får rättsmedlen som avser unionsrätten inte vara mindre fördelaktiga än dem som avser liknande krav som grundar sig på nationell rätt. Enligt effektivitetsprincipen får de nationella rättsmedlen inte heller vara sådana att det på grund av dem i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som hör till unionsrätten.

I artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna anges de allmänna grunderna för EU-domstolens rättspraxis genom att det uttryckligen konstateras att var

och en har rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol. Enligt artikeln ska var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts ha rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i artikeln i fråga. Artikeln innehåller således de grundläggande utgångspunkter som utformats inom rättspraxisen när det gäller ett effektivt rättsskydd och garantierna för individens rättsskydd.

I 47 artikeln i stadgan om de grundläggande rättigheterna definieras också närmare kraven på effektivt rättsskydd och förfarandena för en behörig rättegång. En central förutsättning för att rättsskyddet ska tillgodoses är enligt artikeln att följande krav uppfylls:

- rätt till en rättvis och offentlig rättegång inför domstol
- rätt till en rättegång inom skälig tid
- domstolen ska vara oavhängig och opartisk
- domstolen ska vara etablerad ("domstol som har inrättats enligt lag")
- möjlighet till rådgivning i en rättegång
- möjlighet att anlita biträde och företrädare i en rättegång
- rätt till avgiftsfri rättshjälp vid behov.

Dessa förfarandemässiga rättsskyddsgarantier liksom även normerna i stadgan om de grundläggande rättigheterna i övrigt gäller unionens organ och institutioner. Däremot gäller de enligt artikel 51(1) i stadgan om de grundläggande rättigheterna medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten eller när den nationella lagstiftningen hör till unionsrättens tillämpningsområde (EUD C-617/10 Åkerberg Fransson 2013). Medlemsstaterna ska inte heller tolka den unionsrätt de tillämpar så att det leder till en konflikt med de grundläggande rättigheter som tryggas i unionens rättsordning (EUD C-411/10 N. S. 2011). Eftersom en betydande del av de nationella förvaltningsmyndigheternas verksamhet innefattar verksamhet som måste anses höra till unionsrättens tillämpningsområde har de krav som ställs på rättsskyddet i egenskap av grundläggande rättighet enligt stadgan om de grundläggande rättigheterna relativt vittomfattande betydelse särskilt i rättegångar som gäller förvaltningsärenden (se t.ex. EUT C-419/14 WebMindLicences 2015).

Inom vissa områden av unionsrätten har tillgången till rättsskydd och rättsskyddets effektivitet och i viss mån också rättsskyddsförfarandet definierats i EU-lagstiftningen. Framför allt i lagstiftningen om konkurrens och statsstöd har till vissa delar också grunderna för den nationella processregleringen harmoniserats. Den tills vidare längst gående harmoniseringen grundar sig på det s.k. rättsskyddsdirektivet för offentlig upphandling (2007/66/EG). Det fastställer vissa nya rättsmedel som medlemsstaterna ska föreskriva om i sin lagstiftning. Även konkurrensförordningen (1/2003/EG) reglerar rättsskyddsförfarandet i relativt noggrann detalj. Där föreskrivs bl.a. om bevisbördan, domstolarnas verksamhet och grunderna för samarbetet mellan kommissionen och domstolarna. I flera direktiv förutsätts också tillräckliga nationella rättsmedel.

Europakonventionen

Den rätt som utformats inom ramen för Europarådet har stor betydelse för definitionen av rättsskyddsgarantierna i anslutning till förvaltningsverksamheten. Den centrala grundläggande normen i detta avseende är artikel 6.1 i Europakonventionen, som garanterar varje enskild rätt

till rättsskydd genom en rättegång. Dessutom ska var och en enligt artikeln vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång. Artikeln anger också de kvalitetsmässiga minimikriterierna för rättsskyddsförfarandet i de flesta förvaltningsärenden och fastställer samtidigt förvaltningsprocessens kvalitetsnivå.

Det centrala innehållet i artikel 6.1 i konventionen har sammanfattats i den första meningen i artikeln:

> "Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag."

Artikelns tillämpningsområde har formats stegvis i avgörandepraxisen vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) så att det numera i stor utsträckning omfattar förvaltningsprocessuella ärenden. Ärenden som faller utanför tillämpningsområdet är exempelvis passärenden, medborgarskapsärenden, ärenden som gäller utlänningars rätt att vistas i landet, ärenden som gäller förordnande av vård oberoende av patientens vilja samt sedvanliga skatteärenden. Ärenden som gäller skattehöjning hör emellertid i allmänhet till tillämpningsområdet för artikel 6 och detsamma gäller andra ärenden som gäller en administrativ påföljd.

Med tanke på rättsskyddssystemet i fråga om förvaltningsärenden förutsätter artikel 6.1 i Europakonventionen att åtminstone fyra delfaktorer inom rättsskyddet fullgörs: rätten att få ett beslut som gäller ens egen rättighet eller skyldighet prövat inför domstol, ett rättvist rättsskyddsförfarande, en offentlig rättegång samt en oavhängig och opartisk domstol. Domstolen ska säkerställa att de förfarandemässiga kraven på en rättvis rättegång uppfylls i behandlingen av ärendet.

När det är fråga om förvaltningsärenden innebär rätten att få ett beslut som gäller ens egen rättighet eller skyldighet prövat inför domstol i praktiken också rätt att söka ändring i en myndighets beslut. Denna rätt tryggas främst genom tillräckligt exakta bestämmelser om en parts besvärsrätt och ett besluts överklagbarhet.

Opartisk rättegång

I Europadomstolens omfattande rättspraxis har man som ett grundläggande krav på en rättvis rättegång särskilt betonat vikten av ett opartiskt förfarande (t.ex. Europadomstolen Juričić mot Kroatien 2011 och Europadomstolen Kress mot Frankrike 2001). I en rättegång ska dessutom hörandet av parten och andra förutsättningar för reciprocitet garanteras (t.ex. Europadomstolen Martinie mot Frankrike 2006). Även det att en rättegång ordnas utan dröjsmål är av betydelse för tillgodoseendet av rättsskyddet och ett rättvist förfarande (t.ex. Europadomstolen Scordino mot Italien (nr 1) 2006).

I en rättegång som gäller ett förvaltningsärende är det nödvändigt att bedöma opartiskheten särskilt i förhållandet mellan den myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut och den enskilda part som beslutet gäller. Både myndigheten och den enskilda parten ska garanteras en jämlik möjlighet att föra fram bevis, motiveringar och yrkanden samt åberopa vittnen under förfarandet. Om det finns flera parter och dessa t.ex. är konkurrerande tillståndssökande, innebär kravet på opartiskhet också det inbördes bemötandet mellan dessa parter. Således ska alla delaktiga i en rättegång på basis av de processuella bestämmelserna ha jämlika möjligheter att få information och att framställa yrkanden och motiveringar.

En opartisk rättegång i förvaltningsärenden kan ordnas också så att den myndighet som fattat beslutet inte har någon egentlig partsställning när sökandet av ändring i dess beslut behandlas vid förvaltningsdomstolen. Då kan en processuell balans uppnås genom att myndigheten och den enskilda parten behandlas på enhetliga grunder. Domstolens skyldighet till utredningar på eget initiativ kan vara omfattande t.ex. i sådana fall där en enskild part i praktiken har en svagare ställning än myndigheten eller där beslutet har synnerligen stor betydelse med tanke på partens rättsskydd (fair balance, Europadomstolen Yvon mot Frankrike 2003). En sådan situation kan uppstå t.ex. i ett ärende som gäller tillgodoseendet av någon grundläggande fri- eller rättighet eller social förmån eller i ett ärende som inletts på en myndighets initiativ.

Domstolen ska sörja för att processen blir opartisk och att ärendet blir utrett. Den ska också vid behov självmant utreda ärendet på det sätt som krävs i varje enskilt fall med tanke på behandlingens opartiska och rättvisa karaktär och ärendets art.

Reciprocitet vid rättegång och hörande av delaktiga

Principen om jämlikhet i medel (equality of arms) innebär att de delaktiga ska ha jämlika möjligheter att delta i rättegången. Till detta bidrar bl.a. principen om reciprocitet (contradictory principle), vars centrala innehåll är att de delaktiga ska höras i tillräcklig grad om allt rättegångsmaterial (t.ex. Europadomstolen Gankin m.fl. mot Ryssland 2016 och Europadomstolen H.A.L. mot Finland 2004).

Att trygga reciprociteten vid en rättegång innebär i allmänhet att iaktta ett förfarande enligt den s.k. kontradiktoriska principen. Ett centralt krav enligt denna princip är att de delaktiga i rättegången har både tillräckliga och jämlika möjligheter att delta i utredningen och behandlingen av ärendet vid förvaltningsdomstolen. De delaktiga ska således ha likadana rättigheter att få information om utredningar och handlingar som påverkar domstolens avgörande samt rätt att med anledning av dem föra fram egna kommentarer och yrkanden (t.ex. Europadomstolen Korošec mot Slovenien 2016).

När det gäller kravet på reciprocitet har framför allt principen om hörande av parterna getts stor vikt i Europadomstolens praxis. Till denna princip hör också att allt rättegångsmaterial som påverkar avgörandet av målet ska delges parterna och att parterna på så sätt ska beredas en reell möjlighet att reagera på det (t.ex. Europadomstolen Kress mot Frankrike 2001). Detta material kan innefatta t.ex. handlingar som använts som grund för det överklagade beslutet eller utredningar, uppgifter och bevis som införskaffats eller lagts fram under rättsskyddsförfarandet. Principen om hörande förutsätter dessutom att domstolen motiverar sitt avgörande som sig bör och så att parten vet att han eller hon blivit hörd (t.ex. Europadomstolen Ustimenko mot Ukraina 2016, Martinie mot Frankrike 2006, Hirvisaari mot Finland 2001 och Higgins m.fl. mot Frankrike 1998).

Enligt samma rättspraxis ska en part själv i regel få bestämma om något uttalande eller någon utredning är av sådan natur att det förutsätter ett ställningstagande från honom eller henne. En domstol kan således avvika från sin skyldighet till hörande endast i synnerligen exceptionella fall. Europadomstolen har i sin rättspraxis brukat framhäva att en part ska erbjudas tillfälle att ta del av allt rättegångsmaterial och ges möjlighet att kommentera det. Domstolen kan alltså i allmänhet inte i en parts ställe bedöma om någon utredning är så betydande att parten måste höras om den (t.ex. Europadomstolen Vilén mot Finland 2009 och Europadomstolen Fortum mot Finland 2003). Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna betonar visserligen

att bedömningen av en utrednings relevans är en uppgift som hör till den nationella lagstiftaren och de nationella domstolarna (Europadomstolen Letinčić mot Kroatien 2016).

Domstolens avgörande kan med anledning av kravet på reciprocitet endast grunda sig på fakta och uppgifter som de delaktiga fått ta del av och ge sina egna bedömningar om. Med andra ord kan domstolen i sitt avgörande i allmänhet inte förlita sig på sådana fakta eller handlingar som den andra delaktiga i rättegången inte har kunnat ta del av t.ex. på grund av begränsningar i fråga om handlingars offentlighet (t.ex. Europadomstolen Fortum mot Finland 2003).

Enligt Europadomstolen är det inte heller berättigat att avvika från principen om reciprocitet vid rättegång t.ex. enbart för att spara tid (Europadomstolen Zagrebačka Banka D.D. mot Kroatien 2013 och Europadomstolen Nideröst Huber mot Schweiz 1997).

Offentlig rättegång och oavhängig domstol

Syftet med en offentlig rättegång är att skydda de delaktiga och medborgarna i allmänhet från utövande av domsrätt utan offentlig kontroll. Offentligheten har också en principiell funktion, eftersom den bidrar till att upprätthålla rättsskyddsförfarandets allmänna tillförlitlighet. I sin senare rättspraxis har Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ansett att också en skriftlig domstolsbehandling kan uppfylla kravet på offentlig rättegång, om rättegångshandlingarnas tillräckliga offentlighet kan garanteras. Framför allt utredningen av fakta och bedömningen av deras trovärdighet kan förutsätta muntliga förhandlingar. Om rättegången huvudsakligen handlar om t.ex. en skriftlig utredning om tekniska fakta eller en bedömning av rättsliga frågor av begränsad omfattning räcker det däremot i allmänhet med ett skriftligt förfarande (t.ex. Europadomstolen Juričić mot Kroatien 2011 och Europadomstolen Döry mot Sverige 2003).

Att begränsa en parts rätt att få information i samband med en rättegång är i allmänhet möjligt endast om det är absolut nödvändigt (Europadomstolen Kennedy mot Förenad kungariket 2010 och Europadomstolen Rowe & Davis mot Förenade kungariket 2000). Begränsningar ska således tillämpas snävt. För att en rättvis rättegång ska kunna garanteras kan det dessutom krävas att dessa begränsningar av hörandet inte tillämpas i enskilda fall utan att en part berättigas till att få information också om omständigheter som är föremål för begränsningar (t.ex. HFD 2012:3). Om en domstol blir tvungen att begränsa en parts rätt till information i samband med hörandet ska domstolen emellertid ha möjlighet att studera det material som hemlighållits från parten för att kunna bedöma om det funnits grunder för hemlighållandet och de slutsatser som dragits med stöd av det material som lämnats utanför partsoffentligheten (HFD 2007:47).

I Europadomstolens rättspraxis, som fokuserar på domstolarnas oavhängighet och opartiskhet, har man när det gäller en domstols oavhängighet och opartiskhet särskilt betonat domstolens oavhängighet i förhållande till såväl den verkställande och den lagstiftande makten som parterna i förfarandet och yttre faktorer som påverkar processen. I förhållande till förvaltningsapparaten har oavhängigheten bedömts främst utifrån förvaltningsmyndigheternas styrningsmöjlighet och behörighet att utnämna eller avskeda domstolsledamöter. Vid bedömningen av oavhängigheten i förhållande till de delaktiga i rättegången har man fäst vikt vid exempelvis den ställning i vilken en domstolsledamot på basis av sin anställning är i förhållande till en part. Domstolens opartiskhet har i sin tur bedömts med avseende på såväl en enskild domares beteende som domstolens inre hierarki och sammansättning. Med tanke på kraven på oavhängig-

het och opartiskhet är det dessutom viktigt att domstolen utifrån sett verkligen ser oavhängig och opartisk ut (t.ex. Europadomstolen Micallef mot Malta 2009).

Ordnande av muntlig förhandling

När behovet av att ordna en muntlig förhandling bedöms gäller det att se till situationen i dess helhet och beakta olika faktorers betydelse och vikt i det enskilda fallet. Dessa faktorer kan vara t.ex. reciprocitet, objektivitet, opartiskhet och öppenhet vid rättegång (t.ex.. Europadomstolen Simsek mot Turkiet 2012, Europadomstolen Juricic mot Kroatien 2011).

Om en part inte kräver en muntlig förhandling behöver en sådan i regel inte ordnas (Europadomstolen Juricic mot Kroatien 2011).

Enligt Europadomstolens rättspraxis har det vanligen ansetts vara tillräckligt att ordna muntlig förhandling i en domstol en gång i ett och samma mål. Vanligtvis är det ändamålsenligt att muntlig förhandling ordnas i första instans, och muntlig förhandling ska också yrkas i första instans, om det i det skedet finns grunder för att ordna en sådan (t.ex. Europadomstolen Simsek mot Turkiet 2012 och Europadomstolen Juricic mot Kroatien 2011).

Beroende på ärendets art behöver muntlig förhandling dock inte heller alltid ordnas i en högre instans även om ingen muntlig förhandling har förrättats i första instans (t.ex. Europadomstolen Salomonsson mot Sverige 2002, Simsek mot Turkiet 2012).

Ärendets betydelse för parten inverkar på domstolens bedömning av om en muntlig förhandling ska ordnas i ärendet. Ett ärende som i väsentlig grad inverkar på partens arbete, familjerelationer eller boende kan exempelvis anses vara så viktigt med tanke på rättsskyddet eller partens rättsställning att det är motiverat att på partens yrkande ordna en muntlig förhandling (t.ex. Europadomstolen L. mot Finland 2000). Även i situationer där en skriftlig utredning innehåller motstridigheter kan det vara befogat att ordna en muntlig förhandling (t.ex. Europadomstolen Kaura mot Finland 2009).

I ärenden som av personliga skäl är viktiga kan kravet på upplevd rättvisa förutsätta att en muntlig förhandling ordnas. Ärendets betydelse för parten är dock i allmänhet inte avgörande i bedömningen av om det är nödvändigt att ordna en muntlig förhandling (t.ex. Europadomstolen Grande Stevens mot Italien (2014); Jussila mot Finland (2006).

Exempel på fall som handlat om bedömning av bevisningens trovärdighet är Europadomstolens avgörande Milenović mot Slovenien (2013) och skatteärendena Hannu Lehtinen mot Finland (2008) och Kallio mot Finland (2008), i vilka Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ansåg att en muntlig förhandling borde ha ordnats. I avgörandet Jussila mot Finland (2006) ansåg Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna däremot att man inte hade brutit mot artikel 6.1 i Europakonventionen trots att ingen muntlig förhandling hade ordnats. I fallet Jussila krävde den ändringssökande en muntlig förhandling på den grunden att personen i fråga ville att domstolen skulle höra en skatteinspektör som enligt personen hade tolkat lagen fel och lämnat en felaktig redogörelse. Enligt Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna var det fråga om sådan skatteprövning som faller utanför tillämpningsområdet för artikel 6.1 i Europakonventionen och inte om bedömning av trovärdigheten i vittnets redogörelse. Den ändringssökande hade getts möjlighet att skriftligt kommentera skattemyndigheternas utlåtanden, och därför ansågs en muntlig förhandling inte vara nödvändig.

En rättvis rättegång förutsätter inte heller alltid en muntlig förhandling i sådana fall där det är fråga om en teknisk omständighet (t.ex. Europadomstolen Andersson mot Sverige 2010 och

Europadomstolen Vilho Eskelinen m.fl. mot Finland 2007, där det enligt Europadomstolen inte var fråga om endast tekniska omständigheter).

Muntlig förhandling är ett flexibelt och snabbt sätt att utreda ett ärende, eftersom frågor kan ställas direkt till den som ska höras. I vissa fall kan det dock med tanke på den processuella ekonomin och ett effektivt genomförande av rättegången uttryckligen vara befogat att inte ordna en muntlig förhandling (Europadomstolen Elo mot Finland 2006 och Europadomstolen Pirinen mot Finland 2006). I bägge ovannämnda fall var det fråga om ärenden inom den sociala tryggheten som avgjorts av försäkringsdomstolen som högsta instans och där utgången var beroende av skriftliga läkarutlåtanden (se också Europadomstolen Döry mot Sverige 2002).

Om en part yrkar på muntlig förhandling och domstolen förkastar yrkandet ska den motivera sitt beslut omsorgsfullt (t.ex. Europadomstolen Gabriel mot Österrike 2010 och Europadomstolen Kugler mot Österrike 2010).

Rättegångens längd och administrativa påföljder

Kravet på en rättegångs skäliga längd förutsätter att särdragen i det ärende som rättegången gäller och processens karaktär beaktas. Relevant är bl.a. vilken betydelse det ärende som är föremål för ändringssökande har för parten, hur komplicerat det är samt hur de delaktiga i rättegången, domstolen och de övriga myndigheterna agerar (Europadomstolen Sürmeli mot Tyskland 2006). Den tid som ändringssökandet i sin helhet har krävt tas i beaktande vid bedömningen, och i denna tid inberäknas också den tid som gått åt till att behandla begäran om omprövning. Enligt artikel 13 i Europakonventionen ska var och en ha tillgång till effektiva rättsmedel inför en nationell myndighet med hjälp av vilka en fördröjd rättegång kan förhindras eller gottgöras. En part har rätt till gottgörelse av statens medel om rättegången fördröjs (lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång, 362/2009).

Om en rättegång drar ut på tiden överdrivet mycket på grund av en anhopning av ärenden i konventionsstatens rättssystem kan konventionsstaten inte hänvisa till detta faktum för att bli befriad från sitt ansvar om den inte har vidtagit några som helst åtgärder för att avhjälpa anhopningen (t.ex. Europadomstolen Scordino mot Italien (nr 1) 2006).

Med administrativ påföljd avses disciplinstraff, förseelse- och tillsynsavgifter, skatteförhöjningar samt andra påföljder som bestämts i ett förvaltnings- eller förvaltningsprocessärende. Om administrativa påföljder av straffkaraktär används allmänt också benämningen administrativa sanktioner.

För bedömningen av när en administrativ påföljd ska anses vara av straffkaraktär har Europadomstolen utvecklat de s.k. Engel-kriterierna, utifrån vilka det avgörs om det är fråga om ”criminal charge” (Europadomstolen Engel mot Nederländerna 1976). Fokus ska läggas dels på att karaktärisera den handling som orsakar påföljden enligt nationell rätt, dels på handlingens faktiska karaktär, dvs. handlingens art, särskilt i förhållande till påföljdens art samt påföljdens karaktär och stränghet.

Administrativa påföljder har i Europadomstolens rättspraxis i flera fall jämställts med straffrättsliga sanktioner, varvid utgångspunkten är att också bestämmelserna om brottsåtal i Europakonventionen ska tillämpas på behandlingen av dessa (se Pellonpää et al. 2012 s. 532). Kännetecknande för de påföljder som hör till straffprocessen har varit att deras syfte är att tjäna som straff och att de grundar sig på allmänna normer som gäller alla (t.ex. Europadomstolen A. Menarini Diagnostics S.R.L. mot Italien 2011). Även påföljdens stränghet har haft betydelse för bedömningen av dess karaktär (se t.ex. målet Europadomstolen Kyprianou mot Cypern 2005 och 2004, som gällde frihetsberövande som fastställts för en advokat). I prakti-

ken har bestämmelserna om brottmål främst tillämpats på administrativa ekonomiska påföljder, såsom skatteförhöjningar (Europadomstolen Jussila mot Finland 2006 och Europadomstolen Janosevic mot Sverige 2003) och konkurrensrättsliga påföljder (EIT A. Menarini Diagnostics S.R.L. mot Italien 2011). Administrativa påföljder som jämställs med straffrättsliga sanktioner hör emellertid inte till kärnområdet för det straffrättsliga ansvaret och behandlingen av dem inte nödvändigtvis behöver ske i enlighet med alla procedurkrav som gäller straffprocessen (t.ex. Europadomstolen Jussila mot Finland 2006).

Enligt den föreslagna lagen kan förvaltningsdomstolen i sitt avgörande också beakta dröjsmål vid behandlingen av en administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär. Bestämmelser om nedsättning av en administrativ ekonomisk påföljd på basis av en fördröjd rättegång finns i gällande 53 a § i förvaltningsprocesslagen.

Enligt Europadomstolens praxis bestäms begynnelsetidpunkten för behandlingen av ett ärende vid beräkningen av rättegångens längd i fråga om administrativa sanktioner i regel på motsvarande sätt som i brottmål, om än även den tid som gått åt till lagstadgad begäran om omprövning beaktas (Europadomstolen Kress mot Frankrike 2001 och Europadomstolen Poiss mot Österrike 1987). Av avgörande betydelse är när ett sådant preliminärt ställningstagande som gör en part medveten om risken för en administrativ sanktion framställs av en myndighet. Frågan om en behandling har genomförts utan dröjsmål bedöms utifrån rättegångens totala längd. Vid bedömningen av en fördröjd behandling beaktas även ärendets svårighetsgrad, dess betydelse för en part samt parternas, myndigheternas och domstolarnas agerande i behandlingen av ärendet (Europadomstolen Sürmeli mot Tyskland 2006).

Andra procedurkrav vid en rättegång

Förutom de allmänna krav som ställs på en rättvis rättegång ska inom vissa områden av administrativt beslutsfattande även de särskilda procedurkrav som finns i artikel 5 i Europakonventionen iakttas vid en rättegång. Detta gäller beslut som ingriper i någons personliga frihet, t.ex. ärenden som gäller vård oberoende av personens vilja eller tagande i förvar av utlänningar. Dessa särskilda krav enligt artikel 5 förutsätter bl.a. att begränsningen av administrativ frihet motiveras, lagligheten bedöms och skyddet mot självinkriminering iakttas.

Om en förvaltningsmyndighets eller domstols verksamhet kränker de rättigheter som garanteras i Europakonventionen ska de nationella rättsskyddsförfarandena betraktas som primärt rättsmedel.

Ärendet kan föras inför Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna först efter att de nationella rättsmedlen har använts. Ett sådant förfarande förutsätts också i artikel 13 i Europakonventionen: "Var och en, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen förövats av någon under utövning av offentlig myndighet."

2.5 Bedömning av nuläget

Allmänt

Förvaltningsprocesslagen har i betydande grad klargjort det förfarande som ska iakttas i behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden och stärkt förvaltningsprocessens ställning som en typ av rättegångsförfarande. Den har tryggat förutsättningarna för en rättvis rättegång, som inbegriper t.ex. rätten till muntlig förhandling.

Förvaltningsdomstolssystemet har under den tid förvaltningsprocesslagen varit i kraft utvecklats så att de regionala förvaltningsdomstolarna verkar som allmänna förvaltningsdomstolar i första instans med allt mer omfattande behörighet. Kraven på förvaltningsprocessen har ökat och preciserats. Förvaltningsdomstolarnas betydelse som rättsskyddsgaranter har stärkts samtidigt som den administrativa regleringen har utvidgats och den offentliga förvaltningens strukturer och funktioner blivit mångsidigare. Kraven på det nationella rättsskyddet har ökat även parallellt i och med kraven på ett effektivt genomförande av EU-rätten.

Kraven på en rättvis rättegång har under den tid förvaltningsprocesslagen varit i kraft preciserats i grundlagsutskottets praxis och i rättspraxisen vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och Europeiska unionens domstol.

Förvaltningsprocessen utgör en separat typ av process vid sidan av tvistemåls- och straffprocessen. Rättskipningen och domstolsväsendet utgör emellertid en helhet i rättssystemet, där likadana mål och grundläggande krav kan fastställas för rättegångsförfarandena. När procedurbestämmelserna om förvaltningsprocessen ska utvecklas är det alltjämt nödvändigt att beakta motsvarande bestämmelser om de allmänna domstolarna och utvecklingen av dessa. Samtidigt ska hänvisningarna till rättegångsbalken ses över, och i syfte att klargöra regleringen måste en del av hänvisningarna definieras så att de bättre lämpar sig som bestämmelser om förvaltningsprocessen.

Regleringens allmänna karaktär

De allmänna bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen har möjliggjort att förvaltningsprocesslagen kunnat tillämpas på olika och även nya ärendegrupper. Lagen har lämpat sig för behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden förutom vid de allmänna förvaltningsdomstolarna även vid specialdomstolarna och i besvärsnämnder som behandlar besvär. Med anledning av regleringens allmänna karaktär sköter de enskilda parterna i regel ärenden som gäller ändringssökande själv utan biträde eller ombud, vilket minskar de kostnader som en part orsakas av en rättegång.

Samtidigt har procedurbestämmelsernas allmänna karaktär lett till att bestämmelserna har tolkats och tillämpats på olika sätt vid olika förvaltningsdomstolar och av olika domföra sammansättningar t.o.m. vid en och samma domstol. Det finns inte mycket empiriskt material om enhetligheten i praxisen när det gäller tillämpningen av förvaltningsprocesslagen. Det är emellertid sannolikt att en precisering av procedurbestämmelserna i förvaltningsprocesslagen bättre skulle trygga en enhetlig praxis vid förvaltningsdomstolarna.

Ett problem när det gäller regleringens allmänna karaktär är att det förvaltningsprocessuella förfarandet fortfarande inte är tillräckligt känt utanför förvaltningsdomstolarna. Parter som sköter sitt besvärsärende är således inte alltid medvetna om sina processuella rättigheter och skyldigheter. Detsamma gäller de biträden och ombud som sköter förvaltningsprocessuella ärenden, liksom även förvaltningsmyndigheterna. En mer specifik reglering skulle leda till att de delaktiga i en rättegång är mer förtrogna med förfarandet och dessutom göra förvaltningsdomstolarnas förfarnden mer förutsägbara.

Efter att förvaltningsprocesslagen trädde i kraft har förvaltningsförfarandet reglerats mer heltäckande och detaljerat i förvaltningslagen, genom vilken den tidigare lagen om förvaltningsförfarande upphävdes. Även detta talar för att införa mer heltäckande och detaljerade bestämmelser om förfarandet vid förvaltningsdomstolarna.

Regleringen av förvaltningsprocessen bör preciseras med anledning av tillämpningspraxisens enhetlighet och förutsägbarheten hos förvaltningsdomstolarnas förfarandesätt samt den preci-

serade regleringen av förvaltningsförfarandet. Samtidigt finns det skäl att bevara en viss allmängiltighet och flexibilitet i regleringen med tanke på den enskilda partens ställning och på att lagen ska kunna tillämpas mångsidigt även framöver.

Allmän besvärsrätt

Att i de allmänna bestämmelserna begränsa besvärsrätten till beslut som fattas av statsrådet och en myndighet som lyder under statsrådet, kommunala och kyrkliga myndigheter och en myndighet i landskapet Åland är problematiskt med tanke på rättsskyddsbestämmelsen i 21 § i grundlagen, eftersom den inte innehåller någon motsvarande begränsning. Det finns många specialbestämmelser om rätten att anföra besvär över andra förvaltningsbeslut än sådana som fattas av en i förvaltningsprocesslagen nämnd myndighet, men utifrån den gällande regleringen är det möjligt att ett förvaltningsbeslut som gäller en individs rättigheter eller skyldigheter faller utanför de allmänna bestämmelserna och specialbestämmelserna om besvärsrätt.

Bestämmelserna om beslutets överklagbarhet och parter begränsar oftast i tillräcklig grad utnyttjandet av besvärsrätten. Vid behov kan begreppet överklagbart förvaltningsärende preciseras i en allmän lag eller en speciallag. Det är således inte nödvändigt att begränsa möjligheten att anföra besvär genom att göra den allmänna besvärsrätten snävare. Det föreslås att de allmänna bestämmelserna om möjligheten att anföra besvär med avvikelse från nuläget ska täcka alla förvaltningsbeslut oberoende av vilken organisatorisk position den som fattat förvaltningsbeslutet har.

Förvaltningstvist

Behandlingen av ett förvaltningstvistemål bygger inte på ett myndighetsbeslut inklusive motiveringar på samma sätt som ett besvärsärende. Med tanke på ändamålsenligheten i både behandlingen av förvaltningsärenden och systemet för ändringssökande föreslås det att endast sådana ärenden som först har utretts tillräckligt utförligt av en förvaltningsmyndighet hänvisas till en förvaltningsdomstol för prövning. Utgångspunkten är således utredningen av förvaltningsärendet och beslutsfattandet hos förvaltningsmyndigheten samt sökandet av ändring i detta beslut hos förvaltningsdomstolen.

I praktiken kan det vara oklart i vilka situationer ett förvaltningstvisteförfarande är möjligt. En förvaltningstvist som gäller ett ärende om vilket det finns uttryckliga bestämmelser i lag när det gäller behandling som en förvaltningstvist är ett klart fall. Gränsdragningsproblem kan däremot uppstå i situationer där det t.ex. gäller att avgöra om det i en tvist mot ett offentligt samfund är fråga om en förvaltningstvist eller ett tvistemål vid allmän domstol.

Även frågan om det handlar om besvär eller om en förvaltningstvist är förknippad med vissa gränsdragningsproblem. En regional förvaltningsdomstol kan behandla ett ärende som inkommit som besvär som en förvaltningstvist, men denna flexibla möjlighet finns inte då det till högsta förvaltningsdomstolen inkommer besvärsärenden som borde ha inletts som en förvaltningstvist vid en regional förvaltningsdomstol.

Användningsområdet för bestämmelserna om förvaltningstvister och förvaltningstvisteförfarandet har preciserats i rättspraxisen. Med tanke på förvaltningsdomstolarnas verksamhet är de gällande bestämmelserna om behandlingen av förvaltningstvister flexibla. De ger dock inte alltid tillräckligt med sådan information som en privat part skulle behöva för att inleda ett förvaltningstvistemål.

Part och delaktig

I 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen, som gäller rätten att anföra besvär, används inte begreppet part. Syftet med bestämmelsen har dock varit att definiera de grunder på vilka det bedöms vem som i egenskap av part har rätt att anföra besvär hos förvaltningsdomstolen. Enligt denna bestämmelse kan besvär över ett beslut anföras av den som beslutet avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet. Bestämmelsen gäller både besvär över ett förvaltningsbeslut och sökande av ändring i en förvaltningsdomstols beslut hos en högre rättsinstans.

Det finns specialbestämmelser om dem som är berättigade att anföra besvär och om begreppet part i annan lagstiftning. Då kan besvärsrätten grunda sig på andra omständigheter än en sådan roll som part som avses i den allmänna bestämmelsen i 6 § i förvaltningsprocesslagen. Besvärsrätten kan grunda sig t.ex. på bestämmelserna om en kommunmedlems besvärsrätt enligt kommunallagen eller på bestämmelser i miljölagstiftningen om en organisations eller tillsynsmyndighets besvärsrätt. När besvärsrätten används med stöd av denna typ av bestämmelser är det inte fråga om en rättighet, ett intresse eller en skyldighet för en person, organisation eller myndighet som har rätt att anföra besvär. Dessa aktörer är således inte parter på materiell grund. Den som anfört besvär är emellertid då delaktig i en rättegång och betraktas på processuell grund som en part i rättegången.

Förvaltningsdomstolens beslut kan också ha en direkt inverkan på de aktörers rättighet, intresse eller skyldighet som hade haft rätt att som materiella parter överklaga förvaltningsbeslutet men som inte utgör processuella parter vid förvaltningsdomstolen t.ex. av den orsaken att det ursprungliga förvaltningsbeslutet har varit positivt för dem.

Begreppet part används i flera bestämmelser i förvaltningsprocesslagen. De gäller t.ex. hörande av en part, en parts rätt till muntlig förhandling och ersättning av rättegångskostnader. Förvaltningsprocesslagens bestämmelser om vilka rättigheter och skyldigheter en part och den myndighet som fattat beslutet har vid en rättegång har huvudsakligen grundat sig på den rättspraxis som formats före förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsernas innehåll har preciserats vidare i den rättspraxis som gällt tillämpningen av förvaltningsprocesslagen.

Beroende på ärendets art kan det i ett förvaltningsprocessärende finnas en eller flera parter. I en förvaltningsprocess föreligger dock i allmänhet inte något motsvarande tvåpartsförhållande som i ett tvistemål, eftersom den myndighet som fattat beslutet inte betraktas som part i rättegången. I ett ärende över vilket besvär har anförts är det inte fråga om en rättighet, ett intresse eller en skyldighet för den myndighet som fattat det ursprungliga förvaltningsbeslutet. En myndighet som fattat ett beslut kan emellertid i många avseenden anses ha samma ställning som en part vid en rättegång. Detta framgår t.ex. av förvaltningsprocesslagens bestämmelser om hörandet av delaktiga och ersättning av rättegångskostnader.

När det gäller rättigheterna och skyldigheterna för parter och delaktiga i rättegången är det viktigt att lagstiftningen och rättspraxisen tar hänsyn till olika situationer och rättsskyddsbehovet i anslutning till dessa. Det är svårt att i en allmän lag definiera begreppet part eller delaktig på ett sätt som lämpar sig för alla ärendegrupper och processuella situationer i fråga om förvaltningsprocesser.

Myndigheters besvärsrätt och ställning i en process

Myndigheternas besvärsrätt hör till de centrala grundstrukturerna i en förvaltningsprocess. Medan parternas besvärsrätt tryggar den enskildas rättigheter gentemot det allmänna och andra enskilda intressen garanterar myndigheternas besvärsrätt i sin tur att olika samhälleliga intressen tillgodoses.

En allmän bestämmelse om myndigheters besvärsrätt finns i gällande 6 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Enligt denna har en myndighet, när den inte står i partsställning, besvärsrätt på grundval av bestämmelse i lag eller om besvärsrätten är nödvändig för det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka.

Den allmänna bestämmelsen gäller myndighetens rätt att anföra besvär över ett förvaltningsbeslut eller en förvaltningsdomstols beslut, och bestämmelsen tillämpas således också på besvär som den myndighet som fattat det ursprungliga förvaltningsbeslutet anför om en förvaltningsdomstols beslut hos en högre rättsinstans. I högsta förvaltningsdomstolens praxis har frågan när en myndighet har besvärsrätt på grundval av bevakningen av ett allmänt intresse tolkats från fall till fall. Högsta förvaltningsdomstolen har i ärenden fall ansett att tryggandet av en enhetlig förvaltnings- och rättspraxis i dessa ärenden var ett sådant allmänt intresse att den myndighet som hade fattat beslutet hade besvärsrätt för att bevaka det (t.ex. HFD 2013:161). Utifrån den allmänna bestämmelsen och högsta förvaltningsdomstolens rättspraxis är det dock inte möjligt att på förhand entydigt bedöma i vilken typ av fall förutsättningarna för myndighetens besvärsrätt uppfylls.

Genom att koppla myndigheternas besvärsrätt till bevakningen av ett allmänt intresse täcker man inte i tillräcklig grad de situationer där ett riktgivande avgörande av högsta förvaltningsdomstolen skulle behövas för att styra avgörandepraxisen vid den förvaltningsmyndighet som fattat beslutet och vid de regionala förvaltningsdomstolarna. När utgångspunkten är att ett riktgivande avgörande av den högsta rättsinstansen förutsätter att en part anfört besvär hos högsta förvaltningsdomstolen är det inte möjligt att skapa rättspraxis på högsta förvaltningsdomstolsnivå om sådana fall där en regional förvaltningsdomstol fattat ett beslut som varit positivt för parten.

Förutom besvärsrätten är den ställning som en myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut har vid en rättegång också förknippad med andra frågor. Förvaltningsdomstolen ska genom aktiv processledning se till att ärendet utreds på ett objektivt sätt. Förvaltningsdomstolen har inte till uppgift att bevaka ett allmänt intresse vid en rättegång, utan ett allmänt intresse beaktas endast i den mån som den materiella lagstiftningen kräver. Den ställning som en myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut har i egenskap av delaktig i rättegången som är skyldig att utreda ärendet behöver klargöras.

Begränsning av utredningen

Förvaltningsdomstolen är skyldig att se till att fakta klarläggs. Domstolen ska också se till att parterna får framföra sin uppfattning om rättegångsmaterialet. Vidare kan en part på eget initiativ ge in en tilläggsutredning. Utgångspunkten är att parterna kan ge in en tilläggsutredning till förvaltningsdomstolen till dess att ett beslut har meddelats.

Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller inga bestämmelser om att domstolen kan fastställa en tidsfrist inom vilken all den tilläggsutredning som är möjlig att ge ska läggas fram i ärendet. Om en tilläggsutredning ges in till domstolen t.ex. först i det skede då beslutsförslaget har satts upp eller ärendet redan har behandlats vid en session, men beslutet ännu inte har sänts, innebär beaktandet av tilläggsutredning att beredningen av ärendet fortgår. Den andra parten i rättegången ska i allmänhet ges tillfälle att yttra sig om den nya tilläggsutredningen. Detta fördröjer erhållandet av domstolens avgörande i ärendet och senarelägger meddelandet av beslutet.

Sammanläggning av ärenden till helheter vid den regionala förvaltningsdomstolen

Förvaltningsprocesslagen innehåller inga bestämmelser om gemensam behandling av ärenden. I vissa fall behandlas emellertid flera ärenden som är anhängiga samtidigt vid domstolen gemensamt. Behovet av gemensam behandling kan grunda sig t.ex. på att det är fråga om samma parter eller på att ärendena bygger på en bedömning av samma bevis. Ibland är det nödvändigt att behandla ärenden gemensamt, t.ex. i sådana situationer där flera ansökningar konkurrerar sinsemellan eller flera besvär anförs över samma beslut.

En gemensam behandling av ärenden med ett inbördes samband eller likadana ärenden effektiviserar förvaltningsdomstolarnas verksamhet och säkerställer en praxis med enhetliga avgöranden. Om muntliga förhandlingar ordnas vid flera domstolar för att bedöma ett och samma bevis utgör detta en onödig belastning för parterna, vittnen och domstolarna. Det är dock inte alltid så att ärenden som med fördel kunde behandlas gemensamt har inletts vid en och samma domstol. Förvaltningsprocesslagen innehåller inga bestämmelser med stöd av vilka ärenden kunde överföras från en domstol till en annan på den grund att det finns ett behov av gemensam behandling.

Muntlig förhandling, muntlig förberedelse, syn och inspektion

Sedan förvaltningsprocesslagen trädde i kraft har andelen sådana ärenden i vilka muntliga förhandlingar ordnas i de regionala förvaltningsdomstolarna ökat avsevärt. Skyldigheten att ordna en muntlig förhandling bedöms med beaktande av dels t.ex. ärendets natur och dess betydelse för parten, dels huruvida det finns ett behov av att klarlägga fakta förutom genom en skriftlig utredning även genom ett muntligt förfarande. I denna bedömning är en parts yrkande av betydelse, eftersom en part kan avstå från sin rätt till sådan muntlig förhandling i ärendet som garanteras i artikel 6.1 i Europakonventionen.

I Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheternas praxis har det ansetts att domstolen har kunnat låta bli att ordna också en sådan muntlig förhandling som yrkats av en part, om fallet är förknippat med särskilda drag som gör en muntlig förhandling onödig (t.ex. Europadomstolen Şimşek mot Turkiet 2012 och Grande Stevens and Others mot Italien 2014). En sådan situation kan uppkomma t.ex. när beslutet har grundat sig på en bedömning av hälsomässiga omständigheter och det har varit möjligt att göra denna bedömning helt och hållet utifrån skriftligt material (t.ex. Europadomstolen Hurting mot Sverige 2004 och Ekholm mot Finland 2007) eller när det är fråga om tekniska omständigheter (Europadomstolen Juričić mot Kroatien 2011). Enligt Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ska det i ärenden som gäller den sociala tryggheten fästas särskild vikt också vid aspekter som rör effektivitet och ekonomi, eftersom en muntlig förhandling kan förhindra en sådan snabb behandling som dessa ärenden kräver (Europadomstolen Pirinen mot Finland 2006 och Elo mot Finland 2006).

De gällande bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen uppfyller de krav som i artikel 6 i Europakonventionen ställs på anordnande av muntlig förhandling. De ger i praktiken förvaltningsdomstolarna en möjlighet att från fall till fall ta hänsyn till omständigheter som framgår av domstolen för de mänskliga rättigheternas avgöranden. Bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen ger dock inte i sin nuvarande form parterna och deras ombud tillräckligt med information om i vilka situationer en förvaltningsdomstol trots en parts yrkande kan anse att det är onödigt att ordna en muntlig förhandling.

Förvaltningsprocesslagen innehåller inga noggrannare bestämmelser om beredningen av en muntlig förhandling eller hur ett muntligt sammanträde ska gå till. Skriftliga och vid behov även muntliga förberedelser skulle effektivisera både den muntliga förhandlingen och avgörandet av hela ärendet. I synnerhet ospecificerade bevisteman, onödigt hörande av flera vittnen kring samma tema eller hörande av sådana vittnen som egentligen inte känner till omständig-

heter som är relevanta med tanke på avgörandet av ärendet gör att den muntliga förhandlingen drar ut på tiden och processen lätt blir omöjlig att gestalta.

Förvaltningsprocesslagen innehåller inte heller några bestämmelser om skyddet mot självinkriminering, som bygger på rättspraxisen vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, eller förbudet mot att utnyttja bevis som inhämtats på ett lagstridigt sätt. Den nämnda domstolens praxis i fråga om dessa ärenden har betydelse särskilt i en straffprocess.

Avsaknaden av mer detaljerade processuella bestämmelser om muntliga förhandlingar har lett till att förfarandet vid muntlig förhandling kan variera mellan de olika regionala förvaltningsdomstolarna. skillnaderna gäller inte enbart ärendets art eller huruvida de delaktiga i rättegången anlitar lagfarna ombud eller biträden. Procedurbestämmelsernas allmänna karaktär kan göra det svårare för parterna och deras ombud eller biträden att förbereda sig inför en muntlig förhandling. Detsamma gäller förrättande av syn.

Parterna och deras ombud eller biträden kan ha svårt att få en bild av hur rättegången vid förvaltningsdomstolen, och särskilt en muntlig förhandling och en syn, går till också av den anledningen att förvaltningsprocesslagen alltjämt innehåller hänvisningar till rättegångsbalken.

I vissa fall kan det vara nödvändigt att, för att kunna klarlägga avgörande fakta, förrätta en syn också i lokaler som omfattas av hemfriden. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller dock inga bestämmelser om detta.

I vatten- och miljöärenden är det möjligt att ordna en inspektion som förrättas av en mindre sammansättning än en syn. Möjligheten att ordna en inspektion för att konstatera vissa bestämda fakta kan behövas också i andra ärendegrupper.

Skydd mot självinkriminering samt utnyttjandeförbud

I den gällande förvaltningsprocesslagen finns inga bestämmelser om tystnadsrätt som grundar sig på skyddet mot självinkriminering eller om förbud mot att utnyttja bevis som inhämtats lagstridigt.

Skyddet mot självinkriminering är en av de garantier för en rättvis rättegång som utformats i avgörandepraxisen för Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. En person får inte tvingas eller pressas till att vittna mot sig själv eller erkänna sig skyldig. Personen får vägra att yttra sig om omständigheter som skulle kunna påverka en pågående brottsutredning som gäller personen eller en närstående. Skyddet mot självinkriminering kan också ha betydelse vid rättegångar i förvaltningsärenden.

Förbudet mot att utnyttja bevis som inhämtats lagstridigt gäller bevis som inhämtats på ett sätt som strider mot skyddet mot självinkriminering eller mot lagen på något annat sätt. Förbudet är inte absolut, men utnyttja utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt i en rättegång får inte leda till att rättegången bedömd som en helhet blir orättvis.

Ersättning av rättegångskostnader

Rättegångskostnaderna består i allmänhet till största delen av biträdesarvoden. Strävan har varit att det förvaltningsprocessuella förfarandet ska vara så enkelt att parterna i de flesta fallen kan sköta sitt ärende utan att behöva anlita ett ombud eller biträde. Ärendena behandlas huvudsakligen skriftligen vid förvaltningsdomstolen, och en rättegång medför sällan stora kostnader för parterna. I en förvaltningsprocess avgörs emellertid också många ärenden i vilka ett ombud eller biträde måste anlitas på grund av ärendets natur och juridiska svårighetsgrad.

Det att bestämmelserna lämnar rum för tolkning har lett till en oenhetlig praxis vid förvaltningsdomstolarna när det gäller ersättning av rättegångskostnader. Ovissheten om huruvida domstolen kommer att bestämma att den vinnande partens rättegångskostnader ska ersättas kan i vissa fall leda till att en part avstår från att anlita en expert trots att det skulle behövas.

Delgivning

Vid bevislig delgivning har förfarandet med mottagningsbevis, som oftast används, i praktiken ansetts vara ett förfarande som belastar domstolarna i hög grad, eftersom det medför en hel del administrativt arbete och kostnader. Förfarandet med mottagningsbevis är inte heller smidigt för den vars ärende behandlas vid en domstol, eftersom det förutsätter att handlingen ska avhämtas på en postanstalt inom en viss tid. Vid delgivningen av intermistiska åtgärder har också ett lättare förfarande än ett egentligt mottagningsbevis använts vid förvaltningsdomstolarna. Det har gått till så att kunden returnerar till domstolen ett mottagningsbevis som skickats till honom eller henne per brev. Det finns inga bestämmelser om användningen av ett sådant förfarande.

Vid justitieministeriet pågår ett projekt för att skapa ett verksamhetsstyrnings- och dokumenthanteringssystem för förvaltnings- och specialdomstolarna (HAIPA). Syftet med projektet är att se över förvaltningsdomstolarnas arbetsmetoder och att skapa en informationssystemshelhet som effektiviserar och harmoniserar förvaltnings- och specialdomstolarnas verksamhetsprocesser inom ärendehanteringen. Systemet möjliggör en elektronisk kommunikation mellan domstolarna, myndigheterna, de privaträttsliga samfunden och medborgarna. Elektronisk delgivning kan emellertid med fördel användas i bredare omfattning vid förvaltningsdomstolarna redan före övergången till HAIPA-systemet.

Besvärstillståndssystemet

Besvärstillståndsregleringen har i lagstiftningen inom de olika förvaltningsområdena utvidgats så att besvärstillståndssystemet numera omfattar merparten av alla besvärsärenden som behandlas vid högsta förvaltningsdomstolen. Bestämmelsen om besvärstillstånd vid sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen är således inte längre något exceptionellt arrangemang.

Om ändring i ett förvaltningsbeslut söks genom besvär hos en regional förvaltningsdomstol och högsta förvaltningsdomstolen innefattar ändringssökandet två domstolsinstanser. Om ett besvärsärende som inkommit till högsta förvaltningsdomstolen inte omfattas av besvärstillståndsregleringen ges ett motiverat avgörande i sak tre gånger om samma ärende vid en förvaltningsmyndighet eller domstol. Om den första fasen vid sökande av ändring är begäran om omprövning hos förvaltningsmyndigheten är handläggningen av besvären i högsta förvaltningsdomstolen den fjärde handläggningsfasen där samma rättsfråga avgörs. I alla dessa faser utreds och avgörs ärendet genom ett lagstadgat förfarande, där rättsskyddsgarantierna enligt 21 § i grundlagen ska beaktas. Ett system för ändringssökande som består av flera nivåer förlänger erhållandet av ett lagakraftvunnet avgörande i sak, medför högre kostnader för parterna och ökar ofta också de administrativa kostnaderna.

Riksdagens grundlagsutskott och lagutskott har i sina utlåtanden om regeringens proposition med förslag till granskning av bestämmelserna om sökande av ändring i vissa förvaltningsärenden (RP 230/2014 rd) ansett det vara viktigt att besvärstillståndssystemet utvecklas konsekvent och utvidgas. Utskotten konstaterade att det i detta sammanhang också finns skäl att bedöma om förvaltningsprocesslagen i framtiden bör ändras så att besvärstillståndsregleringen är huvudregeln, varvid det ska föreskrivas separat om undantag från denna (LaUB 26/2014 rd, GrUU 55/2014 rd).

När en utvidgning av besvärstillståndsregleringen övervägs gäller det att begrunda om systemet lämpar sig för alla lagstadgade beslutsförfaranden eller endast en del dem. En arbetsgrupp som miljöministeriet tillsatt i syfte att utreda möjligheten att utvidga besvärstillståndssystemet i miljöärenden konstaterade i sin rapport att om man inför bestämmelser om besvärstillstånd enligt typen av beslut, blir det svårt att utifrån ärendets natur och betydelse och en konsekvent reglering definiera den typ av beslut som absolut måste lämnas utanför besvärstillståndsregleringen. En sådan reglering skulle inte heller vara tydlig. I rapporten konstaterades också att de grundlagsenliga och folkrättsliga förpliktelserna inte utgör något hinder för att utvidga systemet med besvärstillstånd till ärenden enligt vattenlagen och miljöskyddslagen så att alla ärenden enligt de lagarna blir beroende av besvärstillstånd (Åtgärder för smidigare och effektivare miljöförfaranden, Miljöministeriets rapporter 13/2015).

I miljöärenden har besvärstillståndsregleringen vid ingången av 2018 utvidgats till att gälla bl.a. miljötillstånds- och planläggningsärenden, där besluten kan ha konsekvenser som är omfattande med avseende på både geografisk spridning och antalet parter som berörs (lagarna 974 — 978/2017).

I regeringens proposition om ändringar i bestämmelserna om ändringssökande i vissa förvaltningsärenden som gäller miljön (RP 43/2017 rd) konstaterades att verksamhetsutövare, parter och andra instanser i miljöprojekt har ett större behov av materiellt rättsskydd än vanligt.

I sitt utlåtande om propositionen (GrUU 29/2017 rd) ansåg grundlagsutskottet att de beslut som enligt förslaget ska innefattas i systemet med besvärstillstånd trots vissa särdrag är av den typen att rättssäkerheten kan anses garanterad om ärendet kan tas upp till behandling i högsta förvaltningsdomstolen utifrån ett besvärstillstånd.

Utvecklandet av högsta förvaltningsdomstolens ställning och uppgifter som den högsta domstolen som styr förvaltningsprocessen förutsätter att domstolen har tillräckliga möjligheter att koncentrera sig på att avgöra sådana ärenden i vilka det är viktigt att få ett avgörande från den högsta rättsinstansen. Högsta förvaltningsdomstolens knappa resurser och omfattningen av mängden ärenden som styrs vidare dit försvårar uppnåendet av detta mål.

I regeringsprogrammet för statsminister Juha Sipiläs regering (2015) konstateras det att behandlingstiderna vid domstolarna ska förkortas bl.a. genom att högsta förvaltningsdomstolen utvecklas till en äkta prejudikatdomstol.

Extraordinärt ändringssökande

Det nuvarande systemet med extraordinärt ändringssökande är inte tydligt. Förutsättningarna för klagan och återbrytande är delvis överlappande. Dessutom blandar man i den allmänna debatten ihop klagan och förvaltningsklagan. Det finns skäl att på nytt bedöma hur nödvändig klagan är som extraordinärt rättsmedel.

Numera krävs det att den som ansöker om återbrytande hos högsta domstolen ska anlita ett ombud eller biträde. För att undvika grundlösa ansökningar om återbrytande bör en motsvarande bestämmelse införas också när det gäller ansökan om återbrytande av ett lagakraftvunnet beslut hos högsta förvaltningsdomstolen.

Verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden

Om särskilda besvär under behandlingen av ett ärende anförs om ett beslut under handläggning som gäller verkställigheten av ett beslut kan detta fördröja rättegången. En domstol kan vid behov på en parts yrkande eller självmant ändra ett beslut om verkställighet som den fattat eller utfärda ett nytt förordnande under behandlingen av ärendet. Därför kan partens rättsskydd inte anses bli äventyrat även om den separata rätten att söka ändring i ett beslut om verkställighet frångås.

Tingsrätten har enligt bestämmelserna i 7 kapitlet i rättegångsbalken allmän behörighet att utfärda interimistiska förordnanden som garanterar rättsskyddet för en delaktig i en rättegång också i förvaltningsärenden. Tingsrättens behörighet att utfärda förordnanden i förvaltningsärenden gör rättsskyddssystemet oöverskådligt. Framför allt det att tingsrätten har behörighet att utfärda förordnanden i situationer där huvudsaken redan har inletts eller håller på att inledas vid en förvaltningsdomstol är problematiskt.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Målet med propositionen är att utveckla de allmänna processuella bestämmelserna om förvaltningsprocessen så att de blir mer informativa och bättre uppfyller kraven på en rättvis rättegång. Syftet är att de delaktiga i en rättegång ska vara mer medvetna om sina processuella rättigheter och skyldigheter i en rättegång som gäller ett förvaltningsärende. Ett annat mål är att förfarandet vid behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden vid de olika förvaltningsdomstolarna ska bli enhetligare.

Strävan är att på ett tydligare sätt garantera var och en rätt att vända sig till domstol i ett förvaltningsärende som gäller hans eller hennes rätt, intresse eller skyldighet. I propositionsutkastet föreslås inga ändringar exempelvis i officialprincipen, och avsikten är inte heller att ändra den utgångspunkten att en enskild part i allmänhet ska kunna sköta sitt ärende vid en förvaltningsdomstol själv utan att behöva anlita en advokat eller annat ombud.

Målet är också att effektivisera rättegångarna genom att stärka förvaltningsdomstolarnas möjligheter till en effektiv processledning och utveckla högsta förvaltningsdomstolens ställning så att den tydligare än nu utgör en prejudikatdomstol. Syftet är att högsta förvaltningsdomstolens vägledande avgöranden ska styra förvaltningsmyndigheternas och förvaltningsdomstolarnas avgörandepraxis i mer omfattande grad. På längre sikt leder detta till att förvaltningsmyndigheternas avgörandepraxis och rättspraxisen blir enhetligare och behovet av ändringssökande minskar.

3.2 De viktigaste förslagen

Stiftandet av en ny lag

Det föreslås att en lag om rättegång i förvaltningsärenden ska stiftas. Lagen ersätter den gällande förvaltningsprocesslagen.

I beredningen av propositionsutkastet har alternativen varit att antingen ändra den gällande förvaltningsprocesslagen eller stifta en ny lag. En ändring av den gällande lagen skulle tydligt visa att avsikten inte är att ändra de centrala principerna om förvaltningsprocessen. Att stifta en ny lag är emellertid ett tydligare alternativ, eftersom antalet ändringar som föreslås i lagen är stort. I samband med att en ny lag stiftas blir det också möjligt att se över lagens uppbyggnad.

Samtidigt ändras lagens rubrik så att den blir tydligare och bättre beskriver domstolsförfarandet. Rubriken på den gällande lagen har felaktigt kunnat kopplas till förvaltningslagen, som ska tillämpas på förvaltningsärenden. Rubriken ”lag om rättegång i förvaltningsärenden” är däremot entydig och informativ. Den påminner om rubriken på den lag som gäller rättegång i brottmål (lag om rättegång i brottmål).

Regleringens allmänna karaktär

Den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller mer specifika och detaljerade bestämmelser om det förfarande som ska iakttas i behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden.

Regleringen ska emellertid alltjämt ha en relativt allmän karaktär. Syftet är att den föreslagna allmänna lagen ska kunna tillämpas dels på olika ärendegrupper som hör till de allmänna förvaltningsdomstolarnas behörighet, dels på behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden vid specialdomstolar och i besvärsnämnder.

Allmän besvärsrätt

Den föreslagna lagen ska innehålla en allmän bestämmelse om att besvär får anföras över ett förvaltningsbeslut oberoende av vilken organisatorisk ställning den som fattat förvaltningsbeslutet har. Då behövs det inte längre föreskrivas separat om överklagbarheten hos ett beslut som fattats av någon annan än statsrådet, en myndighet som är en del av den statsorganisation som lyder under statsrådet, en kommunal eller kyrklig myndighet eller en myndighet i landskapet Åland.

Syftet med förslaget är att säkerställa att inget förvaltningsbeslut som gäller en individs rättigheter eller skyldigheter ska falla utanför besvärsrätten. Den föreslagna allmänna bestämmelsen om allmän besvärsrätt minskar också behovet av specialbestämmelser om besvärsrätt.

Förvaltningstvist

Det föreslås att bestämmelserna om förvaltningstvister ska preciseras. Användningsområdet för bestämmelserna om förvaltningstvister ska enligt förslaget inte utvidgas. Enligt förslaget ska förvaltningstvisternas sekundära ställning i förhållande till besvär lyftas fram. Ett ärende ska inte behandlas som ett förvaltningstvistemål, om ärendet kan eller har kunnat avgöras genom ett förvaltningsbeslut eller ett beslut med anledning av grundbesvär.

I lagstiftningen inom de olika förvaltningsområdena kan det bestämmas att vissa ärenden ska behandlas som en förvaltningstvist. Denna möjlighet finns redan nu, men i den föreslagna lagen framhävs den genom ett omnämnande av att som förvaltningstvist behandlas sådana tvister som enligt lag ska avgöras som förvaltningstvistemål vid den regionala förvaltningsdomstolen.

Det föreslås också att lagen ska innehålla en bestämmelse om den tid inom vilken förvaltningstvistemål ska inledas. Ett förvaltningstvistemål ska inledas genom en ansökan som ska lämnas till den regionala förvaltningsdomstolen inom fem år från det ärendet blev stridigt. En ansökan som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet ska inlämnas inom fem år från ingången av året efter det under vilket betalning har krävts eller grunden för betalningsskyldigheten har uppkommit. Den föreslagna tidsfristen på fem år motsvarar preskriptionstiden för en offentlig fordran och tidsfristen för grundbesvär enligt lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007).

Part och delaktig i rättegången

I propositionen föreslås ingen definition av begreppen part och delaktig i rättegången. Utgångspunkten är att den vars rättighet eller skyldighet ett beslut gäller har rätt att enligt grundlagen och Europakonventionen få beslutets lagenlighet prövad vid domstol. Den vars rättighet eller skyldighet är föremål för ett domstolsbeslut har givetvis också rätt till en rättvis rättegång vid domstolen i fråga.

Enligt förslaget ska det föreskrivas om besvärsrätt på grundval av partsställning så att begreppet part inte används i de allmänna bestämmelserna. Det avgörande ska vara vem det överklagade beslutet gäller eller vems rättighet, intresse eller skyldighet beslutet har en direkt inverkan på.

I bestämmelserna om parter har olika partssituationer och relaterade rättsskyddsbehov tagits i beaktande. Syftet är att de föreslagna bestämmelserna ska tillämpas med hänsyn till framför allt de personers rättsskyddsbehov som berörs av förvaltningsdomstolens beslut eller vars rättigheter eller skyldigheter förvaltningsdomstolens beslut påverkar direkt.

Enligt förslaget ska begreppet part användas i bestämmelserna om hörande av parterna och också i flera andra bestämmelser om parternas rättigheter eller skyldigheter i den allmänna lagen på samma sätt som för närvarande. I bestämmelserna har även beaktats att förutom de processuella parterna är också den myndighet som fattat det förvaltningsbeslut över vilket besvär har anförts delaktig i rättegången vid förvaltningsdomstolen.

En förvaltningsprocess gäller inte alltid direkt de rättigheter och skyldigheter som de delaktiga i rättegången har. Det kan också vara fråga om besvär som anförts av t.ex. en kommunmedlem, en miljöorganisation eller en tillsynsmyndighet i syfte att få lagenligheten av ett förvaltningsbeslut prövad i domstol. En tillräckligt heltäckande definition av begreppen part och delaktig i rättegången i en allmän lag skulle förutsätta att t.ex. de olika faserna av rättegången och specialbestämmelserna om partsställning och besvärsrätt inom olika ärendegrupper skulle beaktas i definitionen.

I beredningen av propositionen har man övervägt möjligheten att definiera begreppen part och delaktig i rättegången i den nya lagen utifrån processarbetsgruppens förslag och den respons som fåtts om detta i form av remissyttranden. Det skulle kunna vara motiverat att definiera begreppen part och delaktig i rättegången i lagen med tanke på den informativa aspekten. Det skulle också på ett effektivare sätt kunna trygga en enhetlig praxis vid förvaltningsdomstolarna.

En definition av dessa begrepp skulle kräva tydliga definitioner, och att de definierade begreppen skulle kunna användas på ett heltäckande och konsekvent sätt i bestämmelserna. Det skulle krävas att definitionerna tar hänsyn till att även andra ärenden än besvärsärenden behandlas i förvaltningsprocesser. Som exempel kan nämnas förvaltningstvistemål och andra ansökningsärenden.

I förvaltningsprocessuella ärenden förekommer olika typer av partskonstellationer inom olika ärendegrupper och rättegångsfaser, och en heltäckande definition av dessa i lagen skulle kunna leda till onödigt omfattande och detaljerad reglering. De olika partskonstellationerna i förvaltningsprocesserna kan beaktas i rättspraxis på samma sätt som nu.

Vid beredningen av propositionen övervägde man också att ta in en bestämmelse om intervenienter i lagen. I praktiken har det inte funnits något omfattande behov av en allmän bestämmelse om intervenienter i förvaltningsprocessen, med beaktande av dels de förvaltningspro-

cessuella ärendenas natur, dels bestämmelserna om besvärsrätt, parter och andra som ska höras i den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden och den övriga lagstiftningen.

Myndigheters besvärsrätt och ställning i en process

Det föreslås att lagen ska innehålla en allmän bestämmelse om att den myndighet som fattat det ursprungliga förvaltningsbeslutet har rätt att överklaga ett beslut av en förvaltningsdomstol i första instans hos en högre förvaltningsdomstol, om förvaltningsbeslutet har ändrats eller upphävts i första instans. Inga ändringar föreslås i fråga om besvärsrätten för en annan myndighet än den myndighet som fattat förvaltningsbeslutet.

Genom att ge den myndighet som fattat beslutet besvärsrätt skapar man samtidigt en möjlighet att få ett prejudikat av högsta förvaltningsdomstolen också i sådana fall där den regionala förvaltningsdomstolens beslut har varit positivt för parten. Därmed har parten inget intresse av att överklaga den regionala förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Ett sådant ärende kan inbegripa tolkningsfrågor som kräver ett vägledande avgörande av högsta rättsinstansen för att förtydliga och förenhetliga myndigheternas beslutspraxis. Förslaget klargör också försäkrings- och pensionsanstalternas besvärsrätt i ärenden som gäller lagstadgat utkomstskydd.

I den föreslagna lagen preciseras också den skyldighet som den myndighet som fattat beslutet har när det gäller att ge ett utlåtande, bemöta de yrkanden som läggs fram i besvärsskriften och inom utsatt tid ge in en tilläggsutredning som domstolen begärt. Domstolen kan vid behov förena förpliktelsen med vite. Bestämmelsen anger tydligare än i nuläget myndighetens skyldighet att delta i utredningen av ärendet. Bestämmelsen framhäver också domstolens oavhängiga ställning och aktiva processledning.

Den nya allmänna lagen föreslås också innehålla en bestämmelse om att myndigheten vid en rättegång på ett objektivt sätt ska beakta både allmänna och enskilda intressen. Bestämmelsen betonar myndighetens opartiskhet vid en rättegång. Förvaltningsmyndigheternas opartiska verksamhet är en av de grunder för god förvaltning som anges i förvaltningslagen. En myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut eller som sköter en lagstadgad tillsynsuppgift har inget eget intresse som den ska bevaka vid en rättegång, utan den ska sträva efter att nå ett lagenligt avgörande.

Begränsning av utredningen

I en förvaltningsprocess är huvudregeln att en ny utredning kan läggas fram i ett ärende som är under behandling ända tills ett beslut har meddelats. Denna huvudregel ingår också i den föreslagna lagen. Enligt förslaget får förvaltningsdomstolen emellertid bestämma en tidsfrist som är skälig med hänsyn till ärendets natur och inom vilken en delaktig i rättegången ska lämna in eventuellt tilläggsmaterial i ärendet. Förvaltningsdomstolen kan slå fast denna tidsfrist i det skedet när den anser att ärendet har utretts. Om tilläggsmaterial lämnats in först efter tidsfristens utgång, kan domstolen låta bli att beakta det.

I undantagsfall kan en särskild tidsfrist bestämmas. En särskild tidsfrist kan tillämpas endast i en situation där förvaltningsdomstolen anser att alla utredningar som krävs för att ärendet ska kunna avgöras redan har lagts fram och domstolen håller på att fatta ett beslut i ärendet. Bestämmelsen tryggar att ärendet kan behandlas utan dröjsmål.

Sammanläggning av ärenden till helheter vid den regionala förvaltningsdomstolen

Det föreslås att ärenden som hör till en och samma helhet ska kunna behandlas vid samma regionala förvaltningsdomstol också i det fall att de utifrån bestämmelserna om de regionala förvaltningsdomstolarnas lokala behörighet ska behandlas vid olika regionala förvaltningsdomstolar.

Vid sammanläggning av ärenden till helheter tillåts inga avvikelser från bestämmelserna om de regionala förvaltningsdomstolarnas sakliga behörighet. Med andra ord kan t.ex. ett ärende som gäller mervärdesbeskattning eller något annat ärende som hör till den ärendegrupp som koncentrerats till Helsingfors förvaltningsdomstol inte överföras från Helsingfors förvaltningsdomstol till någon annan regional förvaltningsdomstol.

Den föreslagna bestämmelsen tryggar bättre än i nuläget en enhetlig behandling av förvaltningsprocessuella ärenden som hör till en och samma helhet. Om det vid behandlingen av en sådan ärendehelhet uppstår ett behov av muntlig förhandling räcker det om en sådan ordnas endast vid en regional förvaltningsdomstol.

Muntlig förberedelse

Det föreslås att en allmän bestämmelse om muntlig förberedelse tas in i lagen. Muntlig förberedelse kan ordnas i syfte att ta reda på om vilka omständigheter de delaktiga i rättegången har olika åsikter och vilka utredningar som kan läggas fram till stöd för yrkandena. Vid den muntliga förberedelsen hörs inte vittnen eller sakkunniga.

Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att stärka förvaltningsdomstolens processledning och snabba upp behandlingen av ärendet vid förvaltningsdomstolen. Om muntlig förberedelse ordnas förutsätter detta inte nödvändigtvis att en muntlig förhandling, syn eller inspektion ordnas efter det. Muntlig förberedelse kan emellertid förtydliga en eventuell muntlig förhandling.

Muntlig förhandling

Bestämmelserna om ordnande av muntliga förhandlingar preciseras jämfört med nuläget så att vid bedömningen av skyldigheten att ordna muntlig förhandling betonas vikten av muntliga förhandlingar när det gäller att klarlägga fakta eller annars genomföra en rättvis rättegång. I förslaget beaktas att högsta förvaltningsdomstolens viktigaste uppgift är att i egenskap av högsta förvaltningsdomstol skapa prejudikat som styr avgörandepraxis.

En muntlig förhandling kan, precis som i nuläget, begränsas så att den gäller endast en del av ärendet, utredningen av de delaktigas uppfattningar och mottagning av muntliga bevis eller på något annat motsvarande sätt.

Enligt förslaget ska den nya allmänna lagen också innehålla en bestämmelse om muntlig förhandling. Syftet med bestämmelsen är att göra det lättare för delaktiga och vittnen i en rättegång att förbereda sig inför en muntlig förhandling.

De föreslagna bestämmelserna om förfarandet vid en muntlig förhandling och bevisning motsvarar i sak till största delen de gällande bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen. I bestämmelserna om bevisning inkluderas emellertid också bestämmelser om skydd mot självinkriminering och förbud att utnyttja bevis som inhämtats på ett lagstridigt sätt.

Dessa bestämmelser grundar sig på Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheternas rättspraxis. När ett muntligt hörande av en omyndig person övervägs ska hänsyn tas till personens ålder och utvecklingsnivå. Hörandet av en omyndig kan ske i närvaro av endast en eller

flera av förvaltningsdomstolens ledamöter utöver den omyndige, om detta behövs för att skydda den omyndige eller för att hans eller hennes självständiga åsikt ska kunna klarläggas. Vid behov kan förvaltningsdomstolen förordna en stödperson för den omyndige med uppgift att vara ett personligt stöd för honom eller henne vid en muntlig förhandling. Syftet med förslaget är att stärka den omyndiges rätt att bli hörd och uttrycka sin åsikt vid rättegången.

Syn och inspektion

Bestämmelserna om syn motsvarar i sak till största delen de gällande bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen. Enligt förslaget ska lagen emellertid också innehålla en uttrycklig bestämmelse om att syn får förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur endast om det är nödvändigt för att ärendet ska kunna utredas.

Lagen föreslås också innehålla en ny allmän bestämmelse om inspektion som ett lättare förfarande för klarläggning av ärendet än en syn. Inspektion kan endast användas för att konstatera ett faktum.

Skydd mot självinkriminering samt utnyttjandeförbud

Enligt förslaget har ett vittne rätt att vägra yppa en omständighet som skulle medföra risk för att vittnet eller en närstående till honom eller henne ställs under åtal eller som skulle bidra till att deras skuld utreds.

Förvaltningsdomstolen får inte utnyttja utredning som inhämtats i strid med den lagstadgade tystnadsplikten eller på något annat lagstridigt sätt, om utnyttjandet äventyrar genomförandet av en rättvis rättegång.

Ersättning av rättegångskostnader

De föreslagna bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader motsvarar i sak till största delen de gällande bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen.

En delaktig i rättegången är även i framtiden skyldig att ersätta rättegångskostnaderna för en annan delaktig helt eller delvis, om det i synnerhet med beaktande av avgörandet i ärendet är oskäligt att denne själv skulle bli tvungen att svara för sina rättegångskostnader. En enskild parts skyldighet att ersätta en myndighets rättegångskostnader bestäms på samma sätt som i nuläget enligt huruvida den enskilda parten har framställt ett uppenbart grundlöst yrkande.

Vid prövning av ersättningsskyldigheten kan domstolen beakta bl.a. ärendets rättsliga oklarhet, de delaktigas egna åtgärder och ärendets betydelse för parten. I den föreslagna allmänna lagen betonas dock inte betydelsen av ett fel från myndighetens sida liksom i den gällande förvaltningsprocesslagen.

Bestämmelserna i den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller många hänvisningar till bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader i 21 kap. i rättegångsbalken. I de föreslagna bestämmelserna slopas huvudsakligen hänvisningarna till rättegångsbalken och bestämmelser som till sitt centrala innehåll motsvarar dessa tas in i den nya allmänna lagen.

Delgivning

Det föreslås att delgivningsförfarandet ska förenklas. Delgivningen av en handling ska verkställas bevisligen endast om den gäller ett förpliktande beslut och tiden för sökande av ändring eller någon annan tidsfrist som påverkar mottagarens rätt börjar löpa från delfåendet av beslu-

tet. Även ett sådant beslut kan sändas som vanlig delgivning till den advokat, det offentliga rättsbiträde eller det rättegångsbiträde med tillstånd som parten använder.

Den föreslagna lagen ska också innehålla en bestämmelse om mottagningsbevis. Det föreslås att handlingen ska sändas per brev till mottagaren tillsammans med ett mottagningsbevis som mottagaren ska returnera till domstolen inom utsatt tid.

Förslaget hindrar inte en övergång till bevislig delgivning på elektronisk väg. I praktiken är bevislig delgivning på elektronisk väg dock för närvarande inte möjlig om inte mottagarna vid hämtningen av den elektroniska handlingen kan utnyttja en sådan identifieringsteknik som avses i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

Lagen ska möjliggöra muntlig delgivning när det gäller handlingar som delges under den tid rättegången pågår när det är fråga om en handling vars innehåll och betydelse parten utan tvivel kan förstå. En handling som delgetts muntligen ska också sändas separat till parten skriftligen. Muntlig delgivning kan genomföras t.ex. per telefon eller på något annat motsvarande sätt. Avgöranden genom vilka behandlingen av ärendet avslutas eller sådana beslut under handläggning som får överklagas genom besvär får dock inte delges muntligt. Detsamma gäller en synnerligen omfattande handling.

Syftet med dessa förslag är att snabba upp och förenkla delgivningsförfarandet ur såväl förvaltningsdomstolarnas som parternas och myndigheternas synvinkel. Ett annat syfte är att förvaltningsdomstolarna i olika situationer ska kunna välja ett optimalt delgivningssätt för varje handling.

I de föreslagna bestämmelserna om delgivning slopas huvudsakligen hänvisningarna till förvaltningslagen, och bestämmelser som till sitt centrala innehåll motsvarar dessa när det gäller delgivning av handlingar tas in i den nya allmänna lagen.

Extraordinärt ändringssökande

Det föreslås att klagan ska frångås som ett självständigt extraordinärt rättsmedel och att grunderna för klagan ska sammanföras med grunderna för återbrytande. Ansökan om att ett beslut ska återbrytas ska lämnas in inom fem år från det att beslutet vann laga kraft. Tidsfristen för en ansökan om återbrytande som görs på grund av ett fel i hörandet är emellertid sex månader från delfåendet. Av synnerligen vägande skäl kan ansökan om återbrytande av ett beslut lämnas in trots att tidsfristen löpt ut.

Det föreslås också att andra sökande än en myndighet ska anlita advokat, offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd i ett ärende som gäller återbrytande av ett beslut. I allmänhet får en part liksom hittills i samma ärende endast en gång ansöka om återbrytande av ett beslut.

Enligt förslaget ska lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehålla en uttrycklig bestämmelse om att också justitiekanslern vid statsrådet och riksdagens justitieombudsman, som är de högsta laglighetsövervakarna i Finland, har rätt ansöka om återbrytande av ett beslut.

Besvärstillståndsreglering

Enligt förslaget ska huvudregeln i den nya allmänna lagen vara att besvär över den regionala förvaltningsdomstolens beslut får anföras hos högsta förvaltningsdomstolen, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Förslaget gäller endast sökande av ändring i de

regionala förvaltningsdomstolarnas beslut. Det föreskrivs separat om sökande av ändring i en annan förvaltningsdomstols beslut.

Förslaget innebär att separata bestämmelser om avvikelser från den föreslagna besvärstillståndsregleringen måste införas. Vid bedömningen av behovet av undantagsbestämmelser ska det beaktas att allmänna hänvisningar till förvaltningsprocesslagen som finns i annan lagstiftning ska tolkas som hänvisningar till den nya allmänna lagen efter att den föreslagna allmänna lagen trätt i kraft. En bestämmelse enligt vilken ändring i beslut av en regional förvaltningsdomstol ska sökas på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen innebär att också bestämmelserna om besvärstillståndsförfarandet i den nya allmänna lagen ska tillämpas.

Verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden

Enligt förslaget ska tingsrätten inte längre ha behörighet att utfärda förordnanden i förvaltningsprocessuella ärenden. Liksom för närvarande kan förvaltningsdomstolen i besvärsärenden utfärda interimistiska förordnanden om beslutets verkställighet. Förvaltningsdomstolen kan också när den behandlar ett annat förvaltningsprocessärende än ett besvärsärende utfärda ett interimistiskt förordnande som tryggar en parts rätt eller intresse. Domstolen kan dessutom förena förordnandet med vite.

Förslaget förtydligar behörighetsfördelningen mellan domstolarna. Det påverkar inte marknadsdomstolens behörighet enligt 7 kap. 4 § i rättegångsbalken att utfärda förordnanden, eftersom marknadsdomstolen enligt den endast kan utfärda förordnanden i andra ärenden än förvaltningsprocessuella ärenden.

Det föreslås också att ett beslut under handläggning som gäller verkställighet inte ska kunna överklagas separat ens i det fall att en ansökan om förbud mot eller avbrytande av verkställighet inte har bifallits. Det är fråga om ett interimistiskt förordnande som vid behov kan ändras. Ärendet kan inleda på nytt genom ansökan vid samma domstol.

4 Förslagets konsekvenser

4.1 Allmänt

Regleringen medför inga betydande nya förpliktelser för domstolarna, myndigheterna eller enskilda aktörer. Syftet med revideringen är främst att precisera regleringen av förvaltningsprocessen, effektivisera rättegångsförfarandet vid förvaltningsdomstolarna och utveckla högsta förvaltningsdomstolens ställning mer i riktning mot en prejudikatsdomstol. I propositionen föreslås inte att användningsområdet för omprövningsförfarandet ska utvidgas. Det föreslås inte heller någon utvidgning av parternas rätt till muntlig förhandling. Till den del det är fråga om att precisera regleringen är förslagets konsekvenser kostnadsneutrala.

4.2 Ekonomiska konsekvenser

Enskilda aktörer och andra delaktiga i rättegången

Revideringen antas inte få betydande ekonomiska konsekvenser för enskilda personer eller sammanslutningar.

Inga bytande nya krav ställs på de enskilda parterna genom revideringen. I återbrytningsärenden som gäller extraordinärt ändringssökande kan emellertid skyldigheten att anlita ett ombud eller biträde i viss mån orsaka tilläggskostnader för enskilda aktörer. Årligen har det inletts cirka 150—200 ärenden där det föreslås bli obligatoriskt att anlita ett ombud eller biträde (se närmare avsnitt 2.2 Ärenden som avgörs vid förvaltningsdomstolarna). Skyldigheten att anlita ett ombud eller biträde kan dock minska antalet ansökningar om återbrytande. En enskild kan vid behov få allmän rättshjälp avgiftsfritt i enlighet med rättshjälpslagen.

I propositionen föreslås bestämmelser om muntliga förberedelser och inspektioner på plats. Personer och myndigheter som är delaktiga i en rättegång kan orsakas obetydliga tilläggskostnader för deltagande i förberedelser och inspektioner. Kostnaderna hänför sig främst till resor till sammanträdesplatsen eller den plats där inspektionen förrättas. Det är frivilligt för de delaktiga att delta i inspektionen. En domstol kan inte heller förplikta de delaktiga att närvara vid en muntlig förberedelse. Kostnaderna för muntliga förberedelser minskar i och med möjligheten att ordna muntliga förberedelser via videokonferensutrustning eller annan teknisk metod för dataöverföring eller nära de delaktiga i rättegången.

Förslaget att begränsa den bevisliga delgivningen av beslut och förfarandet med mottagningsbevis kan leda till indirekta besparingar för enskilda personer och sammanslutningar som är parter i och med att ingen handling från domstolen behöver hämtas på postkontoret.

En mer specifik reglering av skyldigheten att ersätta rättegångskostnader skulle förenhetliga ersättningspraxisen i fråga om rättegångskostnader men inverkar inte på fördelningen av kostnadsrisken mellan de delaktiga i rättegången eller på det ersättningsbelopp som ska betalas ut. Om en myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut anför besvär över en regional förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen kan den fortsatta rättegången ge upphov till kostnader för parten.

Bestämmelserna om myndigheters besvärsrätt uppskattas dock inte öka antalet besvär som myndigheterna anför hos högsta förvaltningsdomstolen.

För närvarande kan en myndighet ha besvärsrätt till högsta förvaltningsdomstolen med stöd av en specialbestämmelse eller ett allmänt intresse som myndigheten bevakar.

En enskild part kan åläggas att ersätta en myndighets rättegångskostnader endast om den enskilda parten har framställt ett uppenbart ogrundat yrkande.

En utvidgning av högsta förvaltningsdomstolens besvärstillståndssystem och ett effektivare rättegångsförfarande kan snabba upp erhållandet av ett lagakraftvunnet beslut i förvaltningsärenden. Detta skulle innebära besparingar för privatpersoner och företag t.ex. i ärenden som gäller utövande av företagsverksamhet, planläggning eller byggande. Det kan bedömas att de slutliga besluten kommer att meddelas snabbare, särskilt i fall där högsta förvaltningsdomstolen inte beviljar besvärstillstånd.

Förvaltningsdomstolarna

De föreslagna ändringarna antas inte påverka antalet ärenden som inkommer till förvaltningsdomstolarna i någon betydande grad. En mer exakt reglering som betonar förvaltningsdomstolarnas processledning beräknas effektivisera rättegångarnas vid förvaltningsdomstolarna.

Den föreslagna besvärstillståndsregleringen när det gäller sökande av ändring i en förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen minskar högsta förvaltningsdomstolens arbetsbörda i de fall där besvärstillstånd inte beviljas. Som helhet antas förslagen snabba upp behandlingen av ärenden eller medföra kostnadsbesparingar vid förvaltningsdomstolarna. Den effektiviserade verksamheten och de besparingar som uppstår främjar anpassningen av domstolarnas ekonomi till den anslagsdimensionering och de minskade ramar som ingår i rambesluten för statsfinanserna.

Den föreslagna allmänna regleringen om parters rätt att anföra besvär över förvaltningsbeslut påverkar inte antalet besvär som kommer in till de regionala förvaltningsdomstolarna. För närvarande finns särskilda bestämmelser om rätten att anföra besvär över förvaltningsbeslut av t.ex. offentligrättsliga inrättningar eller privata aktörer i lagstiftningen för respektive förvaltningsområde. En mer omfattande allmän bestämmelse om rätten att överklaga ett förvaltningsbeslut förtydligar regleringen och minskar behovet av specialreglering.

En allmän bestämmelse om att den myndighet som fattat beslutet får anföra besvär över det förvaltningsdomstolsbeslut genom vilket myndighetens beslut har upphävts eller ändrats gör den gällande regleringen mindre flertydig. I praktiken förväntas den föreslagna allmänna bestämmelsen inte medföra någon väsentlig förändring med avseende på i vilka situationer den myndighet som fattat beslutet enligt nuvarande rättspraxis har ansetts ha besvärsrätt på grundval av sin uppgift att bevaka ett allmänt intresse. Förslaget antas inte påverka antalet ärendet som inkommer till högsta förvaltningsdomstolen.

Det föreslås en precisering avseende förvaltningsdomstolarnas möjlighet att ge interimistiska förordnanden som kan jämföras med verkställighetsförordnanden som utfärdas i allmänna domstolar. För att ett interimistiskt förordnande ska kunna utfärdas krävs att huvudsaken har inletts vid förvaltningsdomstolen i fråga. De allmänna domstolarna ska inte längre ha behörighet att utfärda förordnanden i förvaltningsprocessuella ärenden. De föreslagna ändringarna kan leda till att antalet beslut under handläggningen som fattas av förvaltningsdomstolarna ökar. Ändringen beräknas ändå inte öka förvaltningsdomstolarnas arbetsmängd i någon högre grad. Under 2010-talet har vid tingsrätterna endast ett fåtal sådana förordnanden behandlats där huvudsaken har hört till en förvaltningsdomstols behörighet. Det är dock möjligt att förvaltningsdomstolarna får ta emot fler ansökningar om jämförbara interimistiska förordnanden än vad tingsrätterna gör i dagsläget.

De ändringar som föreslås i fråga om extraordinärt ändringssökande antas ha en minskande effekt på antalet ärenden som inkommer till förvaltningsdomstolarna. Det föreslås att de nuvarande extraordinära rättsmedlen klagan och återbrytande ska slås samman till ett enda extraordinärt rättsmedel, som ska kallas återbrytande. Ärenden som gäller återbrytande ska avgöras i högsta förvaltningsdomstolen, vilket innebär att extraordinärt ändringssökande inte längre alls hör till de regionala förvaltningsdomstolarnas behörighet. Antalet ansökningar om återbrytande kan minska särskilt till följd av den föreslagna bestämmelsen om skyldigheten att i ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande anlita ett ombud eller biträde. Vid högsta domstolen har antalet ansökningar om återbrytande minskat avsevärt efter att en motsvarande bestämmelse togs in i rättegångsbalken i början av år 2013.

Lagen ska innehålla en allmän bestämmelse om förvaltningsdomstolens skyldighet att leda en rättegång. Förslaget innehåller bestämmelser som ska stödja förvaltningsdomstolarnas processledning och trygga att förvaltningsdomstolarna kan leda en rättegång effektivt. Som exempel kan nämnas bestämmelserna om muntlig förberedelse och inspektion. I samband med en muntlig förberedelse kan man vid behov utreda t.ex. behovet av att ordna en muntlig förhandling och komma överens om vem som ska höras som vittnen i den muntliga förhandlingen. Detta förtydligar och effektiviserar en eventuell muntlig förhandling. Kostnaderna för

muntliga förberedelser minskar i och med att det är möjligt att ordna dessa med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk metod för dataöverföring. Bestämmelsen om inspektion gör det möjligt att konstatera ett faktum utanför domstolen genom ett enklare förfarande än en syn.

Systemet med bevislig delgivning med mottagningsbevis i fråga om beslut och andra handlingar orsakar i nuläget administrativt arbete och betydande kostnader vid förvaltningsdomstolarna. Det föreslås att användningsområdet för bevislig delgivning och förfarandet med mottagningsbevis ska begränsas. Detta minskar sannolikt de kostnader som för närvarande orsakas av mottagningsbevisen med tusentals euro per år. De föreslagna ändringarna minskar också det administrativa arbetet vid domstolarna.

Enligt förslaget kan domstolen vid behov för en omyndig som ska höras förordna en stödperson med uppgift att vara ett personligt stöd vid den muntliga förhandlingen för den omyndige. Detta kan leda till att beloppet av de ersättningar som staten betalar ut ökar något. En stödperson har rätt att av statens medel få skälig ersättning för behövliga kostnader för resor och uppehälle samt för ekonomisk förlust. Eftersom stödpersoner kan förordnas för omyndiga endast i ärenden i vilka muntliga förhandlingar ordnas, uppskattas antalet sådana ärenden uppgå till några tiotal per år. Om en stödperson förordnas i 50 ärenden per år och det betalas ut 100—300 euro i kostnadsersättning för varje enskilt ärende blir den totala kostnaden för staten 5 000—15 000 euro per år.

Domstolen kan också under de förutsättningar som anges i lagen höra den omyndige personligen i en mindre sammansättning än den domföra sammansättningen vid muntlig förhandling. Förslaget medför inga ytterligare kostnader.

Om högsta förvaltningsdomstolen får en starkare ställning och utvecklas allt tydligare i riktning mot en prejudikatsdomstol förskjuts tyngdpunkten i förvaltningsprocessen allt mer till de regionala förvaltningsdomstolarna. På längre sikt styr högsta förvaltningsdomstolens prejudikat förvaltningen och rättspraxisen i större omfattning än i dag. Detta minskar behovet av ändringssökande och förkortar rättegångarnas totala längd. Att rättegångarna blir färre och totalt sett kortare minskar rättegångskostnaderna för både myndigheter och enskilda aktörer.

Ett utvidgat besvärstillståndssystem effektiviserar behandlingen av ärenden i högsta förvaltningsdomstolen, eftersom ett avgörande i huvudsaken ges endast i en del av ärendena. De ärenden i vilka besvärstillstånd inte beviljas kan behandlas vid högsta förvaltningsdomstolen i en mindre sammansättning än de ärenden där besvärstillstånd beviljas och ett avgörande i huvudsaken ges. När besvärstillstånd inte beviljas kan högsta förvaltningsdomstolen kortfattat ange skäl för beslutet endast genom att ange vilka bestämmelser i lag som tillämpats, om inte ärendets natur kräver andra motiveringar. För att högsta förvaltningsdomstolen ska kunna meddela vägledande prejudikat om nya tolkningsfrågor förutsätts dock att högsta förvaltningsdomstolen har tillräckliga resurser för att kunna avgöra ärendena tillräckligt snabbt och ange tillräckligt grundliga skäl för prejudikaten.

I nuläget inkommer varje år cirka 4 000 besvärsärenden till högsta förvaltningsdomstolen, av vilka merparten omfattas av besvärstillståndssystemet. Förslaget utvidgar besvärstillståndssystemet till att omfatta alla ärenden som behandlas vid de regionala förvaltningsdomstolarna, förutsatt att det i speciallagstiftningen inte föreskrivs undantag från den allmänna bestämmelsen för enskilda ärendegrupper. För närvarande beviljar högsta förvaltningsdomstolen besvärstillstånd i cirka 15 procent av alla besvärstillståndsärenden. I och med att besvärstillståndsregleringen enligt förslaget kommer att omfatta cirka 2 000 nya ärenden varje år kan man uppskatta att ansökan om besvärstillstånd bifalls i cirka 300 av dessa ärenden och förkastas i cirka 1 700 ärenden. Med beaktande av de besvärstillstånd som beviljas för närvarande och de nya

ärenden som med kommer att omfattas av besvärstillståndssystemet kommer besvärstillstånd i uppskattningsvis 500—600 ärenden per år att beviljas efter ikraftträdandet av den föreslagna lagen.

En utvidgning av besvärstillståndssystemet på det föreslagna sättet kan preliminärt uppskattas effektivisera behandlingen av ärendena vid högsta förvaltningsdomstolen med tio procent jämfört med nuläget, om antalet besvär hålls på samma nivå som nu och besvärstillstånd beviljas i cirka 15 procent av alla besvärstillståndsärenden. Detta innebär en kalkylerad besparing på cirka 2,0 miljoner euro vid högsta förvaltningsdomstolen. I praktiken blir besparingen mindre bl.a. för att det i detta sammanhang inte är möjligt att skära ner på domstolens fasta kostnader. Den faktiska besparingen uppskattas bli cirka en miljon euro.

I beräkningen har man uppskattat den tid som ledamöterna i den domföra sammansättningen i genomsnitt använder för att behandla ett besvärstillståndsärende separat i de situationer där besvärstillstånd beviljas och i de situationer där det inte beviljas. I uppskattningarna har det beaktats att ärenden i vilka besvärstillstånd beviljas och ett avgörande i sak ges ofta innefattar krävande rättsliga frågor. Det innebär att avgörandet av ett ärende kommer att kräva mer resurser vid högsta förvaltningsdomstolen jämfört med de resurser som för närvarande i genomsnitt krävs för att avgöra ett besvärsärende.

I beräkningen ovan har man beaktat de ärendegrupper som vid beredningen av besvärstillståndsregleringen i den här propositionen ännu inte omfattades av regleringen. Den 1 januari 2018 trädde ett antal lagar om ändringar i bestämmelserna om ändringssökande i vissa förvaltningsärenden som gäller miljön (974 — 978 2017) i kraft. I dem har bestämmelserna om sökande av ändring i vissa miljöärenden reviderats så att det krävs besvärstillstånd för att söka ändring i förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Lagändringarna har breddat användningsområdet för systemet med besvärstillstånd avsevärt, vilket minskar de faktiska ekonomiska konsekvenserna av den nu föreslagna utvidgningen av kraven på besvärstillstånd vid sökande av ändring. Lagändringarna har uppskattats ge en besparing på 0,3—0,7 miljoner euro. På grund av ändringarna omfattar besvärstillståndsförfarandet redan nya ärendegrupper. När det gäller de faktiska ekonomiska konsekvenserna av utvidgningen av kraven på besvärstillstånd blir besparingen således cirka 500 000 euro och inte en miljon euro såsom sägs ovan.

Utbildning bör ordnas för personalen vid förvaltningsdomstolarna innan den nya lagen träder i kraft. Eftersom de föreslagna ändringarna huvudsakligen motsvarar nuvarande praxis vid förvaltningsdomstolarna orsakar utbildningen inga betydande kostnader. Justitieministeriets utbildningsenhet ansvarar för anordnandet av utbildningen. Möjligheten att ordna utbildning med hjälp av videokonferenser minskar utbildningskostnaderna. Utbildningskostnaderna uppskattas uppgå till några tusen euro.

4.3 Konsekvenser för myndigheterna och förvaltningsdomstolarna

Preciseringen av procedurbestämmelserna om rättegång och bestämmelserna om dels skyldigheten för de delaktiga i rättegången att medverka, dels hörandet av den myndighet som fattat beslutet förtydligar den ställning och de skyldigheter som den myndighet som fattat förvaltningsbeslutet har vid en rättegång.

Även den rätt som den myndighet som fattat beslutet har när det gäller att anföra besvär över en regional förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen blir tydligare. Myndigheten kan föra ett ärende som är viktigt med tanke på säkerställandet av en enhetlig avgö-

randepraxis till högsta förvaltningsdomstolen för avgörande, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Om högsta förvaltningsdomstolens besvärstillståndssystem utvidgas och rättegångsförfarandet effektiviseras så att ett lagakraftvunnet beslut i ett förvaltningsärende kan fås snabbare än i nuläget minskar detta den rättsliga osäkerheten i de ärenden som behandlas vid förvaltningsmyndigheterna och förvaltningsdomstolarna.

Mer specifika procedurbestämmelser förtydligar förfarandet vid förvaltningsdomstolarna och minskar förekomsten av obefogade skillnader i förfarandena mellan de olika regionala förvaltningsdomstolarna. Detta gör processledningen vid förvaltningsdomstolarna mer åskådlig och kan också effektivisera resursanvändningen vid förvaltningsdomstolarna.

Förvaltningsdomstolarnas processledning stärks om domstolarna ges möjlighet att bestämma en tidsfrist efter vilken inlämnade tilläggsutredningar kan lämnas obeaktade. Behandlingen av ärenden effektiviseras ytterligare av möjligheten att slå samman ärenden som relaterar till samma helhet och behandla dem gemensamt vid en och samma förvaltningsdomstol. De ändringar som gäller förenklingen av delgivningsförfarandet minskar det administrativa arbete som ska utföras vid förvaltningsdomstolarna.

Förslaget att frånta tingsrätterna behörigheten att utfärda interimistiska förordnanden i förvaltningsprocessuella ärenden bidrar till att ännu tydligare koncentrera behandlingen av förvaltningsprocessuella ärenden till förvaltningsdomstolarna. Förslaget har ingen betydande inverkan på tingsrätternas ställning eller antalet ärenden.

En utvidgning av besvärstillståndssystemet stärker högsta förvaltningsdomstolens ställning som den högsta domstolen inom förvaltningsärenden. Högsta förvaltningsdomstolens avgöranden styr och harmoniserar då i bredare omfattning än hittills förvaltningsmyndigheternas beslutsfattande och rättspraxisen vid de övriga förvaltningsdomstolarna.

4.4 Samhälleliga konsekvenser

Konsekvenser för parterna

Mer specifika och informativa procedurbestämmelser förbättrar parternas möjligheter att känna till sina egna rättigheter och skyldigheter i rättegångar vid förvaltningsdomstolarna. De föreslagna bestämmelserna minskar också förekomsten av obefogade skillnader i förfarandena mellan de olika förvaltningsdomstolarna.

I förvaltningsdomstolarnas förfarande ska utgångspunkten, liksom i nuläget, vara att parterna kan sköta sina ärenden vid förvaltningsdomstolarna utan att behöva anlita ett biträde eller ombud. Om bestämmelserna preciseras och kompletteras på det sätt som föreslås ökar öppenheten i förvaltningsprocessen samtidigt som bättre möjligheter skapas för de delaktiga i en rättegång att sköta sitt ärende i ett skriftligt förfarande och vid behov förbereda sig på en muntlig förhandling.

Förslagen bedöms inte öka antalet muntliga förhandlingar. De föreslagna bestämmelserna om anlitande av ombud eller biträde i återbrytningsärenden som gäller extraordinärt ändringssökande kan öka anlitandet av advokattjänster något, men de övriga förslagen har inte motsvarande effekt.

I den föreslagna lagen finns en allmän bestämmelse enligt vilken de delaktiga i rättegången har rätt att lägga fram den utredning de önskar för förvaltningsdomstolen. Förvaltningsdom-

stolen kan sätta ut en med hänsyn till ärendets art skälig tidsfrist inom vilken ny tilläggsutredning ska lämnas in. Om utredningen ges in efter tidsfristens utgång, kan domstolen lämna den utan avseende. Detta begränsar inte partens rätt att lägga fram utredning i ärendet, utan avsikten är att förhindra att domstolens beslut fördröjs på grund av att utredning inte har lämnats inom skälig tid. Detta är viktigt i synnerhet när det finns flera parter med motsatta intressen i ärendet.

En utvidgning av högsta förvaltningsdomstolens besvärstillståndssystem och ett effektivare rättegångsförfarande kan bidra till att snabba upp erhållandet av ett lagakraftvunnet beslut i förvaltningsärenden. Detta förbättrar parternas rättsskydd.

Förvaltningsärenden avgörs i första hand genom förvaltningsförfarande vid förvaltningsmyndigheten. Allmänna bestämmelser om utredning av ärenden, jäv, beslutsskäl och andra garantier för rättsskyddet i förvaltningen finns i förvaltningslagen. Beslut av en förvaltningsmyndighet får överklagas hos en förvaltningsdomstol i första instans. Handläggningen av besvär i högsta förvaltningsdomstolen är den tredje, och i ärenden som hör till systemet med begäran om omprövning, den fjärde fasen där samma förvaltningsärende handläggs och det ges ett motiverat beslut enligt ett lagfäst förfarande.

Besvärstillståndssystemet begränsar inte rätten att anföra besvär över beslut hos högsta förvaltningsdomstolen, utan det är fråga om i vilken omfattning besvären prövas av högsta förvaltningsdomstolen. Om ett besvärsärende omfattas av besvärstillståndssystemet ska högsta förvaltningsdomstolen pröva om det någon av grunderna för besvärstillstånd föreligger. I förvaltningsprocessen omfattar grunderna för besvärstillstånd förutom prejudikatsgrunden även uppenbara fel och andra vägande skäl. Beviljande av besvärstillstånd i högsta förvaltningsdomstolen är inte beroende av prövning, utan högsta förvaltningsdomstolen måste bevilja besvärstillstånd om det finns någon grund för det. Genom grunderna för besvärstillstånd säkerställs parternas rättsskydd när det behövs ett avgörande från den högsta rättsinstansen.

Utvidgningen av besvärstillståndssystemet har mer omfattande konsekvenser för rättsskyddet i förvaltningsärenden, eftersom systemet förbättrar högsta förvaltningsdomstolens möjligheter att meddela avgöranden som styr rättspraxis. Att sörja för en enhetlig rättspraxis hör till den högsta domstolsinstansens centrala uppgifter. Högsta förvaltningsdomstolens beslut styr i praktiken både de regionala förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas avgörandepraxis i stor utsträckning. Även parterna och deras ombud kan utifrån de riktlinjer som anges i högsta förvaltningsdomstolens prejudikat bedöma behovet av att söka ändring i förvaltningsbeslut och vilka faktorer som kommer att uppmärksammas när besvären avgörs.

Konsekvenser för barn och andra omyndiga

Förslagen stärker också barns och andra omyndiga personers rätt att bli hörda och få framföra sina åsikter så att dessa beaktas i rättegången. Bestämmelsen om möjligheten för ett barn att höras i närvaro av endast en eller flera av förvaltningsdomstolens ledamöter utöver barnet självt är ny i den allmänna lagen. Tack vare bestämmelsen kan barnets självständiga åsikt klarläggas, eftersom barnet kan höras t.ex. utan sina föräldrars närvaro. Bestämmelsen gör det också möjligt att skydda barnet vid rättegången. I samband med hörandet får barnet inte ges sådan information som allvarligt äventyrar barnets hälsa eller utveckling.

Muntligt hörande i en rättegång kan ge upphov till spänning och rädsla hos barnet. Den stödperson som domstolen förordnar har till uppgift att vara ett personligt stöd för barnet vid den muntliga förhandlingen. Närvaron av en stödperson kan lindra spänningen hos barnet och uppmuntra honom eller henne att ge sin syn på saken, vilket kan bidra till att utreda ärendet och klarlägga barnets åsikt under rättegången.

5 Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte den 26 september 2007 en kommitté för utveckling av förvaltningsprocessen (förvaltningsprocesskommittén). Den 6 februari 2008 tillsattes en arbetsgrupp med uppgiften att bistå kommittén (processarbetsgruppen). Förvaltningsprocesskommittén hade till uppgift att sammanställa till en regeringsproposition de förslag som utarbetats om en revidering av de allmänna procedurbestämmelserna om förvaltningsprocessen. Kommitténs och processarbetsgruppens förslag bereddes av processarbetsgruppen och behandlades i samarbete med kommittén.

Processarbetsgruppen lät genomföra två enkäter till hjälp för kartläggningen av ändringsbehoven. Den första riktades till rättskipningspersonalen vid förvaltningsdomstolarna (Nuläge och utvecklingsbehov inom förvaltningsprocessen. Rapport om en enkät till personalen vid förvaltningsdomstolarna. Justitieministeriets utlåtanden och utredningar 2008:18). Den andra enkäten riktades till de ombud och biträden som arbetade vid förvaltningsdomstolarna (Nuläge och utvecklingsbehov inom förvaltningsprocessen. Rapport om en enkät till ombud och biträden. Justitieministeriets utlåtanden och utredningar 2009:17).

Processarbetsgruppen ordnade dessutom informationsmöten, och i dessa deltog representanter från högsta förvaltningsdomstolen, de regionala förvaltningsdomstolarna och specialdomstolarna samt olika besvärsnämnder, social- och hälsovårdsministeriet, inrikesministeriet, miljöministeriet, riksdagens justitieombudsmans kansli, justitiekanslersämbetet vid statsrådet, Statens revisionsverk, Kyrkostyrelsen, Migrationsverket, Skatteförvaltningens enhet för bevakning av skattetagarnas rätt samt Finlands Advokatförbund. Arbetsgruppen fick på begäran skriftliga utlåtanden också av tre forskare inom förvaltningsrätt.

Vidare sammanställde processarbetsgruppen under sommaren 2009 en utredning om Helsingfors förvaltningsdomstols, försäkringsdomstolens och marknadsdomstolens praxis när det gäller rättegångskostnader. En rapport om utredningen har publicerats som bilaga till arbetsgruppens mellanbetänkande.

Processarbetsgruppen lämnade ett mellanbetänkande med observationer om behoven att utveckla procedurbestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (Utveckling av förvaltningsprocessen. Mellanbetänkande av processarbetsgruppen. Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2009:19). Remissyttranden inkom från 50 olika instanser. Det har utarbetats ett sammandrag av remissyttrandena (Utveckling av förvaltningsprocessen. Sammandrag av utlåtandena om processarbetsgruppens mellanbetänkande. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 63/2010).

Processarbetsgruppens slutbetänkande färdigställdes 2011 (Rättegången i förvaltningsärenden. Betänkande av processarbetsgruppen. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 4/2011). Totalt 61 instanser inkom med ett remissyttrande om arbetsgruppens slutbetänkande. Det har utarbetats ett sammandrag av remissyttrandena (Rättegången i förvaltningsärenden. Sammandrag av utlåtandena om processarbetsgruppens slutbetänkande. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 40/2011). Nästan alla remissinstanser förhöll sig positivt till att en ny och mer informativ lag stiftas. Största delen understödde också arbetsgruppens detaljerade förslag. I synnerhet de förslag som gällde den allmänna besvärsrätten och stärkandet av de regionala förvaltningsdomstolarnas ställning samt revideringen av det extraordinära ändringssökandet vann ett brett understöd. Även förslagen om muntlig förhandling och bevisning och de nya bestämmelserna om förordnanden understöddes, men vissa preciseringar föreslogs i formuleringen av dessa. Många remissinstanser gav respons, både positiva och skeptiska kommentarer, om förslaget gällande delgivningen av beslut. Olika uppfattningar presenterades också om de förslag som gällde myndighetens ställning och ersättningen av rättegångskostnader.

Beredningen har fortsatt vid justitieministeriet utifrån arbetsgruppens betänkande och de remissyttranden som inkommit om det. Även ett expertnätverk av förvaltningsdomstolsdomare har deltagit i beredningen.

Utkastet till regeringens proposition med förslag till lag om rättegång i förvaltningsärenden och till vissa lagar som har samband med den sändes på remiss i april 2017 av justitiekanslern i statsrådet, riksdagens justitieombudsman, ministerierna, högsta förvaltningsdomstolen, högsta domstolen, de regionala förvaltningsdomstolarna, förvaltningsdomstolen, marknadsdomstolen, några tingsrätter, Ålands landskapsregering, regionförvaltningsverken, närings-, trafik- och miljöcentralerna, Skatteförvaltningen, Migrationsverket och ett flertal andra statliga myndigheter, några kommuner och ett flertal organisationer.

Utkastet sändes på remiss till sammanlagt 110 instanser. Även instanser som man inte uttryckligen begärde utlåtande av hade möjlighet att yttra sig. Begäran om utlåtande publicerades på webbplatsen utlåtande.fi.

Totalt 65 instanser yttrade sig. Ett sammandrag av yttrandena har publicerats i Statsrådets publikationsarkiv Valto (Betänkanden och utlåtanden 48/2017. Ehdotus laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Lausuntotiivistelmä).

De allmänna omdömena om utkastet till proposition var i huvudsak positiva. Högsta förvaltningsdomstolen och Meidän Turku — Vårt Åbo ry avgav yttranden med reservation. Även de enskilda föreslagen till bestämmelser understöddes huvudsakligen, men bland yttrandena fanns också förslag till ändringar.

Förslagen om precisering av bestämmelserna om muntlig förberedelse och muntlig förhandling understöddes i så gott som alla yttranden. Även de föreslagna bestämmelserna om besvärstillstånd vid sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen fick ett brett understöd.

Förslaget om att den myndighet som fattat beslutet får anföra besvär hos en högre domstol över ett förvaltningsdomstolsbeslut genom vilket myndighetens beslut har upphävts eller ändrats understöddes i flera yttranden. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att förslaget är konsekvent med tanke på utvidgningen av besvärstillståndssystemet. I en del av yttrandena framfördes det att myndighetens besvärsrätt i dessa fall kan förlänga den totala rättegångstiden.

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att de föreslagna bestämmelserna om muntlig förhandling är problematiska för en domstol som beviljar besvärstillstånd och motsatte sig förslaget om att sammanföra klagan och återbrytande som extraordinära rättsmedel. Högsta förvaltningsdomstolen föreslog också ändringar i flera andra föreslagna bestämmelser.

Högsta domstolen ansåg att de goda erfarenheterna av högsta domstolens besvärstillståndssystem talar för att man bör överväga att införa ett motsvarande system i förvaltningsprocessen. Högsta domstolen påpekade också att förvaltningsdomstolen enligt förslaget kan utfärda interimistiska förordnanden enbart i ärenden som har inletts, och att det i förvaltningsprocessen inte längre skulle vara möjligt att ansöka om preventivt rättsskydd i form av en säkringsåtgärd. Högsta domstolen ansåg att ett mer motiverat alternativ här skulle kunna vara att inte ändra på nuläget.

Under den fortsatta beredningen har flera av de föreslagna bestämmelserna och motiveringarna i propositionen ändrats utifrån remissyttrandena. Bestämmelsen om muntlig förhandling har utökats med ett uttryckligt omnämnande av att högsta förvaltningsdomstolen kan avstå

från att ordna muntlig förhandling även när ärendet gäller sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut och en muntlig förhandling inte behövs för att ärendet ska kunna utredas.

Rådet för bedömning av lagstiftningen har gett ett utlåtande om utkastet till propositionen i december 2017. I utlåtandet fäste rådet uppmärksamhet vid motiveringen till förslagen, särskilt konsekvensbedömningen. Propositionens motiveringar har ändrats och preciserats utifrån bedömningsrådets anmärkningar.

6 Samband med andra propositioner

Regeringen har lämnat propositioner till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården (RP 15/2017 rd samt kompletteringarna RP 57/2017 rd och RP 71/2017 rd), till lagar om kundens valfrihet inom social- och hälsovården (RP 47/2017 rd) samt till lag om produktion av social- och hälsotjänster (RP 52/2017 rd). Regeringen has också lämnat en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om verkställigheten av landskapsreformen och om omorganisering av statens tillstånd-, styrnings- och tillsynsuppgifter (RP 14/2018 rd). Det föreslås att det i landskapslagen ska tas in bestämmelser om landskapsbesvär som motsvarar bestämmelserna om kommunalbesvär i kommunallagen. På grund av landskapsreformen bör behövliga ändringar göras i den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Ändringarna är främst av teknisk natur.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Lagen om rättegång i förvaltningsärenden

1 kap. **Allmänna bestämmelser**

1 §. *Lagens syfte*. Bestämmelsen kopplar den föreslagna lagen till rättsskyddet, som är en grundläggande rättighet enligt grundlagen och som innefattar rätten till en rättvis rättegång. Dessa grundläggande rättigheter tryggas också i olika konventioner om de mänskliga rättigheterna och i artikel 47 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna.

Förvaltningsdomstolarnas uppgift är att i förvaltningsärenden och andra ärenden som gäller offentligrättsliga rättsförhållanden ge rättsskydd genom att garantera en rättvis rättegång på det sätt som avses i 21 § i grundlagen och att genom rättsskipningsförfarandet se till att lagenligheten i utövningen av offentlig makt enligt 2 § 3 mom. i grundlagen övervakas. Till högsta förvaltningsdomstolens uppgifter hör dessutom att övervaka rättskipningen inom sina behörighetsområden i enlighet med 99 § 2 mom. i grundlagen.

För att rättsskyddet ska tillgodoses måste dess tillgänglighet tryggas genom att i lag ange de förutsättningar enligt vilka lagenligheten i ett förvaltningsbeslut kan prövas av en oberoende domstol. Förutom besvärsärenden behandlas även tvister som gäller offentligrättsliga rättsförhållanden i förvaltningsprocessuell ordning. En tvist kan t.ex. gälla den korrekta tolkningen av ett förvaltningsavtal. Ett förvaltningsavtal jämställs inte med ett förvaltningsbeslut i fråga om rättsverkan, utan tvister som gäller tolkningen av förvaltningsavtal behandlas som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen.

Rättsskyddet innebär också garantier för en rättvis domstolsbehandling, bl.a. att behandlingen i rättegångsprocessen ska vara reciprok, opartisk och ske utan dröjsmål samt att domstolsbeslut ska motiveras korrekt och förståeligt (t.ex. Europadomstolen Ustimenko mot Ukraina 2015, Europadomstolen Korošec mot Slovenien 2015 och Europadomstolen Scordino mot Italien (Nr 1) 2006).

Numera förutsätts även att rättegångsförfarandet vid domstolarna ska upplevas vara rättvist. Med tanke på det upplevda rättsskyddet är det viktigt att förvaltningsdomstolarnas agerande är tillräckligt tydligt, enhetligt och förutsägbart, likaså att rättegångsförfarandet ter sig opartiskt och rättvist även utifrån sett (Europadomstolen Micallef mot Malta 2009).

Den föreslagna lagen syftar till att skapa garantier för en rättvis rättegång i förvaltningsprocessärenden i enlighet med 21 § 2 mom. i grundlagen. I lagen föreskrivs om rätten att överklaga förvaltningsbeslut och få andra förvaltningsprocessuella ärenden än besvärsärenden prövade av förvaltningsdomstolen samt om rätten att bli hörd och få ett motiverat beslut och om rätten till muntlig förhandling. I lagen föreskrivs dessutom om garantier för opartiskhet och reciprocitet vid rättegång, något som har betraktats som grundläggande kriterier för en rättvis rättegång i rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (t.ex. Europadomstolen Juričić mot Kroatien 2011, Europadomstolen Martinie mot Frankrike 2006 och Europadomstolen Kress mot Frankrike 2001).

En samlad redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

2 §. *Lagens tillämpningsområde*. För närvarande hör förvaltningsprocessuella ärenden huvudsakligen till de allmänna förvaltningsdomstolarnas behörighet. Förvaltningsprocessuella ärenden behandlas också vid specialdomstolar. För vissa ärendegrupper har det dessutom tillsatts besvärsnämnder som behandlar besvär i förvaltningsärenden.

Enligt de allmänna bestämmelser som gällde före förvaltningsprocesslagen skulle beslut av en lägre förvaltningsmyndighets överklagas hos en högre förvaltningsmyndighet. I dag är det sällsynt med bestämmelser om överklagande av en förvaltningsmyndighets beslut hos en högre förvaltningsmyndighet. Med avvikelse från gällande 1 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen faller behandlingen av besvär vid förvaltningsmyndigheten utanför den föreslagna lagens tillämpningsområde, och omfattas i fortsättningen av förvaltningslagen. Avsikten är att rättsmedlet vid ändringssökande inom förvaltningen ska vara begäran om omprövning, som behandlas enligt bestämmelserna i förvaltningslagen.

Nämnder som behandlar omprövningsbegäranden faller utanför den föreslagna lagens tillämpningsområde. Sådana nämnder är t.ex. skatterättelsenämnden och universitetens examensnämnder. Behandling av omprövningsbegäranden är ett förvaltningsförfarande. Allmänna bestämmelser om omprövningsbegäran finns i 7 a kap. i förvaltningslagen.

Den föreslagna lagen tillämpas i enlighet med 1 mom. på rättegången vid de allmänna förvaltningsdomstolarna, dvs. högsta förvaltningsdomstolen och de regionala förvaltningsdomstolarna, inbegripet Ålands förvaltningsdomstol.

Med rättegång avses inledande, behandling och avgörande i domstol av besvärsärenden och andra förvaltningsprocessuella ärenden. Till rättegången hör också delgivning av domstolsbeslutet till de delaktiga i rättegången.

Den föreslagna lagen ska enligt *2 mom.* tillämpas även på specialdomstolar när de behandlar förvaltningsprocessuella ärenden. Specialdomstolar som behandlar förvaltningsprocessuella ärenden är försäkringsdomstolen och marknadsdomstolen samt i vissa ärendegrupper även arbetsdomstolen.

I försäkringsdomstolen blir lagen tillämplig på alla ärendegrupper som hör till försäkringsdomstolens behörighet med stöd av hänvisningsbestämmelsen i 1 § i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016).

I marknadsdomstolen blir lagen tillämplig på de ärendegrupper som ska behandlas i marknadsdomstolen och som i nuläget omfattas av förvaltningsprocesslagen. Till dessa ärendegrupper hör främst upphandlingsärenden samt olika konkurrens-, elmarknads- och tillsynsärenden som avses i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016).

I arbetsdomstolen blir lagen tillämplig på de besvärsärenden som i nuläget omfattas av förvaltningsprocesslagen med stöd av hänvisningsbestämmelsen i 37 a § i lagen om arbetsdomstolen.

Enligt *3 mom.* tillämpas den föreslagna lagen också på de nämnder som inrättats för att behandla besvärsärenden, i enlighet med vad som särskilt föreskrivs om detta. Nämnder som behandlar omprövningsbegäranden faller utanför den föreslagna lagens tillämpningsområde.

Den föreslagna lagen ska tillämpas på de besvärsnämnder som behandlar ärenden som gäller social trygghet. Dessa nämnder är besvärsnämnden för social trygghet (från den 1 januari 2018), besvärsnämnden för arbetspensionsärenden, besvärsnämnden för olycksfallsärenden, besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden och besvärsnämnden för studiestöd. I lagstift-

ningen om dessa nämnder finns dock primära bestämmelser om t.ex. extraordinärt ändringssökande som avviker från den föreslagna lagen.

Övriga besvärsnämnder på vilka den föreslagna lagen ska tillämpas är i dagsläget centralnämnden för uppbådsärenden, bildprogramsnämnden, rättsskyddsnämnden för studerande och virkesmätningsnämnden.

I *4 mom.* föreskrivs för tydlighetens skull att de specialdomstolar och nämnder som behandlar besvärsärenden som avses i 2 och 3 mom. jämställs med förvaltningsdomstolarna vid tillämpningen av denna lag när de behandlar förvaltningsprocessuella ärenden, , dvs. när det är fråga om rättegång i förvaltningsärenden.

Paragrafens *5 mom.* innehåller en informativ hänvisning till den nya 3 a § i förvaltningslagen, där det föreskrivs att behandlingen av besvär inom förvaltningen omfattas av bestämmelserna om omprövningsbegäran i förvaltningslagen.

3 §. *Förhållande till annan lagstiftning*. Den övriga lagstiftningen kan innehålla bestämmelser om undantag från den föreslagna allmänna lagen. Förslaget motsvarar nuläget.

Undantag kan föreskrivas i en speciallag eller en annan allmän lag. Det bör prövas från fall till fall när en bestämmelse i en annan allmän lag blir tillämplig. Om en viss fråga regleras i två allmänna lagar är det i allmänhet den som innehåller mer detaljerade bestämmelser som ska tillämpas.

Grundläggande bestämmelser om kommunalbesvär finns i 16 kap. i kommunallagen (410/2015). Kommunallagens bestämmelser om besvärsgrunder och besvärsrätt samt andra bestämmelser som gäller kommunalbesvär har företräde i ärenden som hör till deras tillämpningsområde. Den föreslagna lagen tillämpas på kommunalbesvär som komplement till den del något annat inte bestäms i kommunallagen.

Den föreslagna tillämpas också som komplement på kyrkobesvär. Bestämmelser om kyrkobesvär finns i 24 kap. i kyrkolagen (1054/1993) och i 10 kap. i lagen om ortodoxa kyrkan (985/2006).

Bestämmelserna om besvär i den föreslagna lagen tillämpas också på grundbesvär till den del inget annat bestäms om grundbesvär. Grundläggande bestämmelser om grundbesvär finns i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007). T.ex. pensionslagstiftningen innehåller också bestämmelser om grundbesvär. I dessa särskilda bestämmelser om grundbesvär ingår bestämmelser som avviker från den föreslagna lagen, t.ex. om besvärstid.

Det finns ett stort antal olika bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsbeslut i den materiella lagstiftningen för de olika förvaltningsområdena. I dessa bestämmelser är det ofta närmast fråga om en hänvisning till den allmänna lagen om förvaltningsprocessen, i dagsläget förvaltningsprocesslagen. Den övriga lagstiftningen kan också innehålla särskilda förfarandebestämmelser om exempelvis besvärstid, behörig förvaltningsrätt eller hur besvär inverkar på verkställigheten av beslut. Bestämmelser om förvaltningsprocessuella förfaranden finns t.ex. i 5 kap. i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995), 25 kap. i markanvändnings- och bygglagen (132/1999), 13 kap. i utlänningslagen (301/2004) och 6 kap. i socialvårdslagen (1301/2014). Bestämmelserna i den föreslagna lagen blir då tillämpliga som kompletterande bestämmelser.

På offentligheten vid rättegångar tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007). Vid rättegång i förvaltningsärenden kan exempelvis också bestämmelserna i språklagen (423/2003) och samiska språklagen (1086/2003) bli tillämpliga.

Förvaltningsärenden som behandlas i förvaltningsdomstolarna, t.ex. personalärenden, faller utanför tillämpningsområdet för denna lag. Vid behandlingen av dem tillämpas förvaltningslagen precis som i dagsläget.

4 §. *Definitioner*. I paragrafen ingår för tydlighetens skull definitioner av de centrala begreppen i lagen. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller ingen sådan bestämmelse.

I *1 punkten* preciseras begreppet myndighet så som det används i denna lag. Det används t.ex. i bestämmelser som gäller förvaltningsbesluts överklagbarhet, myndigheters besvärsrätt och hur den behöriga förvaltningsdomstolen bestäms.

Begreppet myndighet hänför sig i denna lag till skötseln av offentliga förvaltningsuppgifter. Eftersom domstolarna sköter rättsskipningsuppgifter faller de utanför begreppet myndighet enligt denna lag. Domstolen betraktas dock som en sådan myndighet som avses i denna lag när den sköter en offentlig förvaltningsuppgift. Då är det fråga om ett förvaltningsärende som domstolen avgör genom ett förvaltningsbeslut enligt förvaltningslagen. Sådana ärenden kan vara t.ex. tjänstemannaärenden som gäller domstolens personal.

Grunden för definitionen av myndighet är den offentliga förvaltningens organisation. Vid tillämpningen av den föreslagna lagen betraktas som myndigheter de förvaltningsmyndigheter som ingår i den egentliga myndighetsorganisationen i den offentliga sektorn samt självständiga offentligrättsliga inrättningar. I nuläget är t.ex. Folkpensionsanstalten, Pensionsskyddscentralen, Finlands Bank, Arbetshälsoinstitutet och de flesta universitet självständiga offentligrättsliga inrättningar.

Som myndigheter betraktas även andra instanser som har hand om offentliga förvaltningsuppgifter enligt 124 § i grundlagen. Med offentliga förvaltningsuppgifter avses uppgifter som anknyter till tillgodoseendet av ett allmänt intresse och som grundar sig på lag eller på ett uppdrag givet med stöd av lag. De ämbetsverk som finns i anknytning till riksdagen sköter offentliga förvaltningsuppgifter, varvid lagen ska tillämpas på dem om det inte finns särskilda bestämmelser om saken. I anslutning till riksdagen finns som fristående ämbetsverk justitieombudsmannens kansli, Människorättscentret, Utrikespolitiska institutet och statens revisionsverk. Offentliga förvaltningsuppgifter kan även innehas av t.ex. statens affärsverk eller offentligrättsliga och privaträttsliga föreningar. I dagsläget sköts offentliga förvaltningsuppgifter t.ex. av sametinget, studentkårerna, stiftelseuniversiteten, Forststyrelsen, Finlands skogscentral, Finlands Röda Kors, Trafikskyddet, Försvarsutbildningsföreningen och Sjömansservicebyrån.

Med myndigheterna i landskapet Åland avses Ålands landskapsregering och de myndigheter som lyder under den.

I den övriga lagstiftningen kan finnas definitioner av myndighet som avviker från den föreslagna lagen (t.ex. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, dvs. offentlighetslagen (621/1999).

Paragrafens *2 punkt* innehåller en definition av laga kraft som bygger på nuvarande praxis. Förvaltningsprocesslagen innehåller ingen sådan bestämmelse. Ett besluts lagakraftvinnande kan ha betydande konsekvenser för individens rättigheter, intressen eller skyldigheter, varför det är motiverat att definiera begreppet på lagnivå.

Begreppet laga kraft anknyter till den bestående karaktären hos ett beslut och till när beslutet utgör ett slutligt avgörande i ett förvaltningsprocessuellt ärende. Ett beslut har vunnit laga kraft när ärendet inte längre behandlas av en myndighet eller vid en domstol och när beslutet inte kan överklagas genom ordinära rättsmedel på grund av att tiden för begäran om omprövning eller besvärstiden har löpt ut eller på grund av att omprövning inte får begäras eller beslutet inte får överklagas genom besvär, eller på grund av att högsta domstolen eller någon annan domstol har avgjort ärendet som högsta instans. Ett beslut ska också ha vunnit laga kraft för att ha rättskraft, vilket avgör huruvida beslutet är slutligt bindande och bestående. Ett ärende som avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut kan läggas till grund för senare beslut.

Med rättskraft avses att ett lagakraftvunnet beslut är bindande i förhållande till senare prövning. I en förvaltningsprocess vinner ett beslut dock sällan laga kraft eftersom samma ärende kan inledas på nytt hos myndigheten. T.ex. ett barnskyddsärende kan inledas på nytt om omständigheterna förändras. En part kan ansöka om avslutande av omhändertagandet av ett barn även om parten tidigare har fått avslag i samma ärende.

Rättelse av sakfel eller skrivfel enligt 50 och 51 § i förvaltningslagen och grundbesvär som gäller offentlig fordran enligt någon annan lag kan också gälla ett lagakraftvunnet beslut. Ett lagakraftvunnet beslut kan också överklagas genom extraordinära rättsmedel.

Enligt 122 § i lagförslaget förutsätts i regel att ett beslut har vunnit laga kraft för att det ska kunna verkställas, precis som i nuläget. Bestämmelser om besluts verkställbarhet utan laga kraft finns i 14 kap. i denna lag och i annan lagstiftning. Exempelvis i kommunala ärenden förutsätter verkställigheten av ett beslut enligt 143 § i kommunallagen inte att det har vunnit laga kraft.

Paragrafen innehåller inte definitioner av part eller delaktig i rättegången. Någon sådan definition ingår inte heller i den gällande förvaltningsprocesslagen. I förvaltningsprocessuella ärenden förekommer inom olika ärendegrupper och faser i rättegången varierande partkonstellationer, vilka inte kan definieras på bred basis i en allmän lag utan reglering som potentiellt skulle vara onödigt omfattande och detaljerad. I förvaltningsprocesser är det inte alltid fråga om rättigheterna eller skyldigheterna för de delaktiga i rättegången, utan t.ex. om besvär av en kommunmedlem, en miljöorganisation eller tillsynsmyndighet som anförts i syfte att pröva lagligheten i ett förvaltningsbeslut vid domstol. Att definiera part och delaktig i en allmän lag på ett tillräckligt omfattande sätt skulle förutsätta att definitionen också beaktar de olika faserna i rättegången samt de särskilda bestämmelser om partsställning och besvärsrätt som gäller olika ärendegrupper. Bestämmelserna om part respektive delaktig i rättegången behandlas närmare i den allmänna motiveringen till propositionen.

5 §. *Jäv*. Den föreslagna paragrafen motsvarar innehållsmässigt 76 § i den gällande förvaltningsprocesslagen. I 1 mom. finns en grundläggande bestämmelse om domarens jäv. I momentet föreskrivs också om tillämpningsområdet för jävsbestämmelserna för domare. I 2 mom. föreskrivs om förvaltningsdomstolens domförhet i jävsärenden. I 3 mom. finns hänvisningar till bestämmelserna om domarjäv i 2 kap. 13 § och 13 kap. i rättegångsbalken. De viktigaste bestämmelserna om jävsgrunderna för domare finns i 13 kap. 4—7 § i rättegångsbalken.

Enligt *1 mom.* gäller de föreslagna jävsbestämmelserna förutom domare och föredragande även andra personer som deltar i behandlingen av ett ärende vid förvaltningsdomstolen. Dessa bestämmelser tillämpas även på t.ex. beredare vid marknadsdomstolen, assessorer, notarier som är föredragande, tingsnotarier och expertmedlemmar. Endast tekniskt kontorsarbete och andra motsvarande uppgifter som inte kan påverka avgörandet av ärendet faller utanför tillämpningsområdet för de särskilda bestämmelserna.

I *2 mom.* föreskrivs om förvaltningsdomstolens domförhet i jävsärenden. Bestämmelserna grundar sig på motsvarande bestämmelser i rättegångsbalken.

Enligt 13 kap. 9 § 1 mom. i rättegångsbalken avgörs en invändning om domarjäv i den domstol där huvudsaken behandlas. Domstolen kan också på eget initiativ ta upp frågan om jäv för avgörande. Enligt *2 mom.* i samma paragraf är tingsrätten domför med en lagfaren medlem i frågor som gäller domarjäv. Det finns inte några särskilda bestämmelser om hovrätternas och högsta domstolens domförhet när det gäller avgörande av jävsfrågor.

Enligt förslaget är utgångspunkten att förvaltningsdomstolen avgör om domaren är jävig i samband med huvudsaken eller annars i den sammansättning som är domför i huvudsaken. Enligt 2 mom. kan en jävsinvändning av en part dock också avgöras av en lagfaren ledamot i förvaltningsdomstolen. Domförhet för en enskild ledamot kan vara nödvändig i fall där jävsinvändningen görs vid en muntlig förhandling, för att avgörandet av jävsinvändningen inte ska fördröja behandlingen av huvudsaken i onödan. Domförhet för en enskild ledamot kan behövas för att påskynda behandlingen av huvudsaken också i andra situationer, i synnerhet när jävet inte är förenat med svåra tolkningsfrågor

Enligt 13 kap. 9 § i rättegångsbalken får en domare mot vilken jäv har anförts själv avgöra jävsinvändningen endast om domstolen inte är domför utan domaren och en ojävig domare inte utan avsevärt dröjsmål kan fås i stället för honom eller henne. En domare mot vilken jäv har anförts får också avgöra en invändning som är uppenbart grundlös.

Enligt 108 § i denna lag får ett beslut under handläggning av förvaltningsdomstolen som gäller domarjäv endast överklagas i samband med huvudsaken.

I det föreslagna *3 mom.* finns en hänvisning till bestämmelserna i 2 kap. 13 § och 13 kap. i rättegångsbalken om jäv samt om framställande och behandling av en jävsinvändning. Vid tillämpningen av jävsbestämmelserna definieras närstående till domaren i enlighet med 13 kap. 3 § i rättegångsbalken.

Enligt 2 kap. 13 § i rättegångsbalken får det i en kollegial beslutssammansättning vid en domstol inte ingå ledamöter som är närstående till varandra. Om personer som är varandras närstående ingår i samma sammansättning vid en domstol kan det väcka misstankar om att de inte bildat sina åsikter självständigt, oberoende av varandra.

Enligt nämnda 13 kap. 4 § i rättegångsbalken kan domarjäv för det första grunda sig på att domaren eller en närstående till domaren är part i det ärende som behandlas. Jäv i ett ärende kan också grunda sig på att domaren eller en närstående till domaren är eller har varit företrädare, biträde eller ombud för en part eller om domaren är eller har varit vittne eller sakkunnig.

Enligt samma paragraf är domaren också jävig i ett ärende i vilket en närstående tidigare under behandlingen har hörts som vittne eller sakkunnig och avgörandet i ärendet för sin del kan vara beroende av detta. Domarjäv kan också grunda sig på att avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för domaren, för en närstående till domaren eller för en person som domaren eller en närstående till honom eller henne företräder.

Enligt 13 kap. 5 § i rättegångsbalken är domaren jävig om en närstående till honom eller henne är medlem av styrelsen, förvaltningsrådet eller något därmed jämförbart organ eller är verkställande direktör eller innehar motsvarande ställning i en sammanslutning, en stiftelse, en offentligrättslig inrättning eller ett offentligrättsligt affärsverk, eller innehar en ställning där personen i fråga beslutar om förande av statens, en kommuns eller något annat offentligt sam-

funds talan i saken, och den ovan avsedda juridiska personen är part i ärendet eller avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för personen i fråga.

Enligt 13 kap. 6 § i rättegångsbalken uppkommer jäv om en part är motpart till domaren eller till en närstående till domaren i någon annan rättegång eller i ett ärende som behandlas av en myndighet. Jäv uppkommer också om domaren på grundval av anställning eller annars står i ett sådant förhållande till en part att det, i synnerhet med beaktande av arten av det ärende som behandlas, finns grundad anledning att ifrågasätta domarens opartiskhet i saken. Jäv uppkommer inte enbart på grund av att staten, en kommun eller något annat offentligt samfund är part. Jäv uppkommer inte heller om motparten har väckt ett ärende för att orsaka jäv eller annars uppenbart utan grund. Ett normalt förhållande till en part som grundar sig på en kundrelation eller ägande orsakar inte heller jäv.

Enligt 13 kap. 7 § i rättegångsbalken är en domare jävig om domaren eller en närstående till domaren har behandlat samma ärende i en annan domstol, hos någon annan myndighet eller som skiljeman (se t.ex. HFD 2008:83, där en förvaltningsrättsdomare konstaterades vara jävig i ett ärende i vars behandling i kommunen domarens make hade deltagit i som kommundirektör). En domare är också jävig om han eller hon är part i ett likadant ärende och detta ärendes art eller de verkningar som det ärende som domaren behandlar har för domarens eget ärende ger grundad anledning att ifrågasätta domarens opartiskhet i saken.

Enligt samma paragraf är en domare jävig att på nytt i samma domstol behandla samma ärende eller en del av det, om det finns grundad anledning att misstänka att domaren har en förhandsinställning i saken på grund av ett avgörande som domaren tidigare har träffat i saken eller av någon annan särskild orsak. I högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2014:167 har man tagit ställning till när det är fråga om att på nytt behandla samma ärende eller en del av det i förvaltningsdomstolen. En domare är dock inte jävig även om man kan förutse domarens ståndpunkt när det gäller avgörandet av en rättsfråga och tolkningen av bestämmelserna. Domaren ska sträva efter att avgöra likadana ärenden på samma sätt så som bestämmelserna om jämlikhet i grundlagen förutsätter. Domarjäv i den betydelse som avses i 13 kap. 7 § i rättegångsbalken ska prövas i ljuset av personliga eller fallspecifika omständigheter, inte som en allmän fråga. Enligt rättspraxis har jäv inte enbart uppkommit på grund av att domaren tidigare har tagit ställning till samma rättsfråga (t.ex. HFD 13.2.2006 liggare 255).

Enligt 13 kap. 7 § i rättegångsbalken är en domare också jävig om någon annan omständighet som kan jämställas med de omständigheter som avses i detta kapitel ger grundad anledning att ifrågasätta domarens opartiskhet i saken. Bedömning av huruvida opartiskheten äventyras görs från fall till fall. En parts uppfattning om domarens opartiskhet är inte avgörande i sig. Vid bedömningen beaktas domarens förhållande till det ärende som behandlas, till de berörda parterna eller till de personer som hänför sig till ärendet i övrigt.

I allmänhet finns det inga särskilda grunder för att ledamöter som tidigare har deltagit i avgörandet av ett ärende ska anses vara jäviga. I rättspraxis har det ansetts att en domare inte var jävig enbart på grund av att domaren tidigare hade behandlat ett ärende som gällde utkomststöd för en och samma part. Däremot har det ansetts att en läkare som under samma vårdperiod har deltagit i vården av en patient som lagts in för psykiatrisk sjukhusvård oberoende av patientens vilja var jävig som expertmedlem i förvaltningsdomstolen när den behandlade besvär mot vårdbeslutet om patienten (HFD 8.5.2006 liggare 1090, omröstn.). Även en familjerådgivningschef som hörde till förvaltningsdomstolens sammansättning ansågs vara jävig i ett barnskyddsärende när förvaltningsdomstolen hade avslagit besvären och i sin behandling hade beaktat ett utlåtande om barnet av en psykolog vid familjerådgivningen i fråga (HFD 14.5.2003 liggare 1163).

Bestämmelserna i 13 kap. i rättegångsbalken om framställande och behandling av en jävsinvändning tillämpas till den del det inte föreskrivs närmare om dem i denna paragraf. I förvaltningsdomstolen tillämpas således t.ex. bestämmelsen i 13 kap. 8 § i rättegångsbalken enligt vilken en part ska framställa invändning om domarjäv så snart parten börjar föra talan i saken och har fått veta vilka domare som deltar i behandlingen av ärendet. Om en part senare får kännedom om en omständighet som kan ha betydelse för jävsbedömningen, ska invändning på basis av denna omständighet framställas utan dröjsmål. Parten ska motivera invändningen och samtidigt uppge när kännedom om grunden för den har erhållits.

2 kap. **Besvär över förvaltningsbeslut**

6 §. *Förvaltningsbeslutets överklagbarhet*. I paragrafen föreskrivs om förvaltningsbesluts överklagbarhet. Paragrafen motsvarar i huvudsak 5 § i förvaltningsprocesslagen, men bestämmelsen preciseras. Bestämmelser om överklagbarheten av förvaltningsdomstolens beslut finns i 12 kap.

Ett besluts överklagbarhet påverkas också av bestämmelserna om besvärsförbud i den övriga lagstiftningen. I förvaltningslagen föreskrivs om förbud mot besvär över beslut i vilket omprövning får begäras (49 b § i förvaltningslagen) eller som gäller avgörande av förvaltningsklagan (53 d § i förvaltningslagen). Dessutom finns det i speciallagstiftningen bestämmelser om förbud mot besvär över t.ex. olika slags planer eller utlåtanden.

Enligt *1 mom.* är utgångspunkten att beslut genom vilket en myndighet har avgjort eller avvisat ett förvaltningsärende är överklagbara. I en allmän bestämmelse är det inte möjligt att räkna upp alla situationer där en myndighetsåtgärd inbegriper ett överklagbart förvaltningsbeslut. Bedömningen av om ett beslut är överklagbart måste göras från fall till fall enligt de premisser som anges i grundlagens 21 § 1 mom., med beaktande av partens rättsskydd och beslutets rättsverkningar samt rättspraxis.

Vid bedömningen av om ett förvaltningsbeslut är överklagbart eller inte ska i synnerhet beaktas huruvida beslutet innehåller ett avgörande som direkt påverkar någons rätt, skyldighet eller juridiskt definierad fördel. Gränsdragningen för överklagbarheten påverkas av bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter, den internationella människorättslagstiftningen och kraven på tillträde till domstol enligt EU-rätten.

I rättspraxis har bedömningar av förvaltningsbesluts överklagbarhet gjorts, t.ex. i ärenden som har gällt myndigheternas faktiska åtgärder, verksamhet inom förvaltningen, princip- och normbeslut eller beslutsfattande som grundar sig på medicinsk expertis.

Åtgärder som gäller utförandet av offentliga tjänster och andra åtgärder som utförs av någon som sköter ett offentligt uppdrag är i princip inte överklagbara. Bedömningen om ett beslut är överklagbart förutsätter prövning från fall till fall. Enligt högsta förvaltningsdomstolens rättspraxis var t.ex. ett beslut om placering av en person antingen på ett äldreboende eller på vårdavdelningen på en hälsovårdscentral inte överklagbart eftersom det gällde hur vården skulle ske och fattades utifrån personens individuella behov och kommunens tillgängliga vårdplatser (HFD 2005:84). Däremot kunde ett beslut som gällde en ansökan om att bli intagen på ett äldreboende anses vara överklagbart (HFD 2009:69, omröstn.).

En parts behov av rättsskydd och skyldigheten att trygga de grundläggande rättigheterna kan förutsätta besvärsrätt även i situationer där ett egentligt förvaltningsbeslut inte har meddelats. I fallet HFD 2013:142 (omröstn.) hade A i sitt besvär framhållit att A:s rätt att hålla kontakt med sin vuxne son, som var utvecklingsstörd och bodde på en boendeserviceenhet, hade be-

gränsats enligt vad som framgick av en mötespromemoria som undertecknats av en socialarbetare. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade med hänvisning till artiklarna 8 och 13 i Europakonventionen samt till 21 § i grundlagen att förvaltningsdomstolen inte borde ha avvisat A:s yrkanden, även om mötespromemorian inte kunde anses utgöra ett överklagbart beslut.

Enligt förslaget påverkar överföringen av en offentlig uppgift till en privat aktör inte överklagbarheten av beslut. Av definitionen av begreppet myndighet i 4 § i denna lag och av de föreslagna bestämmelserna om besvär följer att förvaltningsbeslut av en privat aktör får överklagas på samma sätt som övriga förvaltningsbeslut utan att det finns någon särskild bestämmelse. Förslaget innebär en ändring i den gällande allmänna regleringen i och med att sökande av ändring i förvaltningsbeslut av privata aktörer i dagsläget kräver särskilda bestämmelser.

Enligt *2 mom.* är beslut som endast gäller förberedelse av ett förvaltningsärende eller verkställande av ett beslut inte överklagbara. Syftet är att överklagbarheten inte ska omfatta beslut som exempelvis gäller tekniska åtgärder i samband med verkställande (se t.ex. HFD 2008 liggare 3310, där A kräver att skatteåterbäringen ska betalas till fordringsägaren). Däremot ska självständiga förvaltningsbeslut som gäller verkställande, t.ex. beslut om vite eller andra administrativa tvångsmedel, vara överklagbara.

Ett internt förordnande inom förvaltningen som gäller utförandet av ett uppdrag eller vidtagandet av någon annan åtgärd får inte heller överklagas genom besvär. Med föreläggande att vidta åtgärder inom förvaltningen avses allmänna eller konkreta föreläggande som gäller arbete och ledning och övervakning av arbetsuppgifterna. Föreläggandet kan gälla ett enskilt fall eller det kan utfärdas skriftligt eller muntligt i form av ett allmänt föreläggande.

Exempel i rättspraxis på ett föreläggande inom förvaltningen är överföring av en tjänsteman från en enhet till en annan inom ett ministerium (HFD 2012:53). Högsta förvaltningsdomstolen ansåg dock i fallet HFD 2014:94 att en ändring av en rektors tjänsteutövningsplats grundade sig på omständigheter som hänförde sig till rektorns person och att den inverkade också på rektorns undervisningsskyldighet. Undervisningschefens beslut skulle därför till sin juridiska karaktär betraktas som ett överklagbart beslut med vilket rektorns tjänsteutövningsskyldighet ändrades.

7 §. *Rätt att anföra besvär över förvaltningsbeslut*. Paragrafen handlar om vem som har rätt att överklaga förvaltningsbeslut. Bestämmelser om besvärsrätt över förvaltningsdomstolens beslut finns i 108 §.

Bestämmelsen i 1 mom. motsvarar innehållsmässigt gällande 6 § i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsen om omprövningsbeslut i 2 mom. motsvarar gällande 6 a § i förvaltningsprocesslagen.

I paragrafens *1 mom.* föreskrivs om en parts besvärsrätt i förvaltningsärenden, som är en central princip inom förvaltningsprocessen. Momentet innehåller också en allmän bestämmelse om myndigheters besvärsrätt. Därutöver innehåller momentet en informativ bestämmelse om att den om vars besvärsrätt det föreskrivs särskilt i lag har besvärsrätt. Förslaget syftar inte till några ändringar i vilka parter och myndigheter som har besvärsrätt jämfört med nuläget.

Bestämmelsen om parters besvärsrätt syftar till att säkerställa att var och en har rätt att få ett ärende som gäller ens rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol på det sätt som avses i 21 § i grundlagen och i artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen.

Besvärsrätt som grundar sig på partsställning har de som är materiella parter i ett förvaltningsbeslut. Dessa inkluderar dem som genom ett förvaltningsbeslut har ålagts en skyldighet, be-

gränsning eller ett förbud, eller som helt eller delvis har förvägrats en rättighet eller förmån. Materiell part avser också den vars rättigheter, intressen eller skyldigheter förvaltningsbeslutet direkt påverkar, även om beslutet formellt inte gäller den personen.

Bestämmelsen om en parts besvärsrätt förutsätter att parten direkt påverkas av beslutet på samma sätt som i 6 § 1 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen. Besvärsrätten kan således inte härledas enbart från beslutets indirekta konsekvenser.

Huruvida ett beslut har direkta konsekvenser bör i sista hand bedömas från fall till fall (se t.ex. HFD 2007:62, där en förening som verkade som facklig intresseorganisation för anställda inom detaljhandeln och ett bolag som idkade detaljhandel inom länets område inte ansågs ha besvärsrätt i ett ärende som gällde idkande av detaljhandel på julafton). Bedömningen av de direkta konsekvenserna av ett beslut förutsätter dock alltid prövning från fall till fall med avseende på ärendets art och behovet av rättsskydd (se t.ex. HFD 2018:1 och HFD 2008:51).

En allmän bestämmelse utgör inte ett hinder för att föreskriva om undantag i fråga om en parts besvärsrätt, men sådana undantag måste vara godtagbara med avseende på kraven på en rättvis rättegång i 21 § i grundlagen och artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen.

I den övriga lagstiftningen kan föreskrivas om en mer omfattande rätt att anföra besvär över förvaltningsbeslut än i den allmänna bestämmelsen. T.ex. enligt 43 § i miljöskyddslagen (527/2014) och 11 kap. 7 § i vattenlagen (587/2011) är parter de vilkas rätt eller fördel saken kan beröra. De har också rätt att anföra besvär över beslutet. Motsvarande bestämmelse finns också i 61 § i naturvårdslagen (1096/1996).

I lagstiftningen om miljöfrågor finns särskilda bestämmelser om t.ex. naturvårdsföreningars besvärsrätt. En organisations besvärsrätt kan också grunda sig på tolkningen av den allmänna bestämmelsen om parters besvärsrätt där man beaktar specialbestämmelserna om besvärsrätt samt bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna i grundlagen (t.ex. HFD 2007:74 om en regional naturvårdsförenings besvärsrätt och HFD 2004:76 (omröstn.) om en ornitologisk förenings besvärsrätt).

Avsikten är inte att ändra omfattningen av myndigheters besvärsrätt jämfört med nuläget. Myndigheters rätt att anföra besvär över förvaltningsbeslut kan grunda sig på myndighetens ställning som part, på särskilda bestämmelser eller på den föreslagna allmänna bestämmelsen om tillsynsmyndighetens besvärsrätt.

Om myndigheten kan betraktas som part bestäms besvärsrätten på samma sätt som för andra parter som förvaltningsbeslutet gäller. En myndighet kan ha partsställning vid ändringssökande t.ex. om arbetarskyddsmyndighetens beslut gäller myndigheten som arbetsgivare eller om myndigheten inom byggnadstillsynen föreläggs vite. Myndigheten har då i egenskap av part rätt att söka ändring i tillsynsmyndighetens förvaltningsbeslut.

Särskilda bestämmelser om myndigheters besvärsrätt finns t.ex. i markanvändnings- och bygglagens 191 §, enligt vilken myndigheter i ärenden som hör till deras verksamhetsområde har rätt att överklaga ett beslut som gäller godkännande av en plan eller en byggnadsordning. I 191 § i miljöskyddslagen ges flera myndigheter besvärsrätt över miljövårdsmyndighetens beslut. I beskattningsärenden får Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt att i egenskap av företrädare för skattetagarna söka ändring i beslut som gäller beskattningen med stöd av 62 § i lagen om beskattningsförfarande.

I momentet ingår en allmän bestämmelse enligt vilken en myndighet får överklaga ett förvaltningsbeslut genom besvär om det är behövligt på grund av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka.

Den föreslagna allmänna bestämmelsen om myndigheters besvärsrätt motsvarar innehållsmässigt 6 § 2 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen. I den finska versionen används uttrycket ”yleinen etu” i stället för ”julkinen etu” som i den gällande lagen. Ibland kan det vara en myndighets uppgift att bevaka intresset för sådana enskilda personer som inte kan försvara sina egna intressen. Bevakningen av denna typ av intressen kan innebära bevakning av ett sådant allmänt intresse som avses i bestämmelsen (se t.ex. avgörande HFD 2007:64). Uttrycket "yleinen etu" beskriver därmed begreppets syfte på ett bättre sätt.

Den besvärsrätt för myndigheter som avses i den allmänna bestämmelsen avser endast situationer där myndigheten enligt lag har en särskild, uttrycklig uppgift att bevaka det allmänna intresset och besvärsrätten är nödvändig för skötseln av denna uppgift. T.ex. i avgörandet HFD 2016:87 ansåg högsta förvaltningsdomstolen att Finlands viltcentral inte hade rätt att överklaga Forststyrelsens beslut eftersom Finlands viltcentrals uppgifter enligt 2 § 2 mom. 1 punkten i viltförvaltningslagen omfattade bevakande av allmänt intresse med anknytning till vilthushållningen. Det beslut i vilket ändring söktes hade i detta fall ingen betydelse för den bevakningsuppgift som Finlands viltcentral har enligt lagen.

Det kan t.ex. också handla om skydd av hälsa, säkerhet eller kulturvärden eller en tillsynsuppgift som anknyter till marknadens funktion och som också kan grunda sig på EU-rätten. Däremot medför en myndighets allmänna skyldighet att t.ex. utöva tillsyn över den underlydande förvaltningen inte någon besvärsrätt över beslut av en lägre förvaltningsmyndighet. Enbart bevakning av ett offentligt samfunds ekonomiska intresse utgör inte heller en grund för besvärsrätt.

I rättspraxis har det t.ex. ansetts att en regional miljöcentral hade besvärsrätt över miljönämndens beslut att bevilja bygglov för utvidgningen av en stor detaljhandelsenhet, då besvärsrätten var motiverad på grund av ett allmänintresse som miljöcentralen skulle bevaka (HFD 2003:90). En regional miljöcentral hade besvärsrätt över stadens byggnadsnämnds beslut som gällde ett byggnadstillsynsärende på grund av ett allmänintresse som miljöcentralen skulle bevaka (HFD 2005:79, omröstn.). En museimyndighet hade inte rätt att överklaga ett beslut om rivningslov för en byggnad, eftersom det uttryckligen var den regionala miljöcentralen, till vars uppgifter bl.a. hörde att skydda kulturmiljön, som hade besvärsrätt enligt lagen och eftersom besvärsrätten inte heller i övrigt var nödvändig på grund av det allmänna intresse som museimyndigheten bevakar (HFD 2006:96, omröstn.).

Genom bestämmelsen i *2 mom.* preciseras vilka som har rätt att anföra besvär i situationer där ett besvär hos förvaltningsdomstolen föregås av en omprövningsbegäran. Bestämmelsen motsvarar 6 a § i förvaltningsprocesslagen.

8 §. *Besvärsinstans i fråga om förvaltningsbeslut*. Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om hos vilken instans besvär över förvaltningsbeslut ska anföras. Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut finns i 12 kap.

Enligt 7 § i den gällande förvaltningsprocesslagen får beslut av en myndighet som är underställd statsrådet och beslut av ett ministerium överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. I nuläget krävs särskilda bestämmelser om rätten att anföra besvär över förvaltningsbeslut av andra myndigheter eller privata aktörer.

Den föreslagna bestämmelsen omfattar besvär över beslut av sådana myndigheter som avses i 4 § oberoende av myndigheternas organisatoriska ställning.

Utgångspunkten är i enlighet med *1 mom.* att besvär över en myndighets beslut anförs hos förvaltningsdomstolen. Besvär över beslut som fattats vid statsrådets plenum anförs emellertid hos högsta förvaltningsdomstolen liksom i nuläget.

Bestämmelsen om besvär hos förvaltningsdomstolen tillämpas också på beslut av sådana organ inom statsförvaltningen som inte hör till en organisation som är underställd statsrådet, om inte något annat föreskrivs om sökande av ändring i beslut av dessa.

Den föreslagna bestämmelsen tillämpas också på sökande av ändring i förvaltningsbeslut av självständiga offentligrättsliga inrättningar och andra instanser som har hand om offentliga förvaltningsuppgifter. Självständiga offentligrättsliga inrättningar är t.ex. Finlands Bank, Folkpensionsanstalten, och de flesta av universiteten. Andra instanser som har hand om offentliga förvaltningsuppgifter är t.ex. privata stiftelser, föreningar eller bolag (t.ex. stiftelseuniversitet) när de har hand om offentliga förvaltningsuppgifter. I dagsläget föreskrivs det separat om sökande av ändring i beslut av dem.

Den övriga lagstiftningen kan innehålla bestämmelser som avviker från den allmänna bestämmelsen i fråga om hos vilken instans förvaltningsbeslut ska överklagas. Det föreskrivs separat om exempelvis sökande av ändring hos specialdomstolar enligt 2 § 2 mom. och hos besvärsnämnder enligt 3 mom. i samma paragraf.

Enligt *2 mom.* ska besvär över beslut i underställningsärenden anföras hos samma myndighet som beslutet ska underställas. Bestämmelsen motsvarar gällande 11 § i förvaltningsprocesslagen. Målet har varit att helt frångå underställningsförfarandet. Eftersom det i speciallagstiftningen fortfarande föreskrivs om vissa underställningsärenden finns det fortfarande skäl att i lagen ta med en allmän bestämmelse om besvärsvägen i samband med dessa ärenden.

Med beslut i underställningsärenden avses förvaltningsbeslut som enligt lag ska underställas förvaltningsmyndigheten eller förvaltningsdomstolen för fastställelse. Det är oftast förvaltningsdomstolen som är underställningsmyndighet, och då ska också besvär över förvaltningsbeslut anföras hos förvaltningsdomstolen. Ett sådant förfarande tillämpas t.ex. på vissa ärenden som gäller vård eller omsorg oberoende av en persons vilja enligt mentalvårdslagen, lagen om missbrukarvård (41/1986) och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977).

I dagsläget är det ovanligt med bestämmelser om att förvaltningsbeslut ska underställas en annan förvaltningsmyndighet för fastställelse. På förvaltningsmyndighetens behandling av besvär och underställning tillämpas förvaltningslagen. Bestämmelser om underställning av förvaltningsbeslut till en annan förvaltningsmyndighet finns i kyrkolagen, lagen om ortodoxa kyrkan (985/2006), lagen om försvarstillstånd (1083/1991), lagen om reglering av vissa områden i registret över allmänna områden (82/1977) och lagen om samfälligheter (758/1989).

9 §. *Besvär över beslut av kommunala myndigheter, myndigheter i landskapet Åland och kyrkliga myndigheter*. I de föreslagna lagen föreskrivs om behandlingen av besvärsärenden som behandlas som förvaltningsbesvär. Bestämmelser om kommunalbesvär och kyrkobesvär samt om kommunalbesvär över beslut av myndigheter i landskapet Åland finns i annan lagstiftning. Den föreslagna bestämmelsen är av informativ karaktär. Förslaget motsvarar innehållsmässigt 8 § i förvaltningsprocesslagen.

I *1 mom.* hänvisas till kommunallagen. I kommunallagen är utgångspunkten att beslut av kommunala myndigheter och organ får överklagas hos förvaltningsdomstolen genom kommunalbesvär enligt lagens 16 kap. Bestämmelserna om kommunalbesvär avviker från bestämmelserna om förvaltningsbesvär bl.a. i fråga om vem som får anföra besvär och på vilket sätt besvären påverkar beslutets verkställbarhet. På kommunalbesvär tillämpas bestämmelserna om förvaltningsbesvär som komplement till den del något annat inte bestäms i kommunallagen.

I flera lagar föreskrivs dock separat att beslut av kommunala myndigheter eller organ får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Då söker man ändring genom förvaltningsbesvär och bestämmelserna om kommunalbesvär tillämpas inte på ändringssökandet.

I *2 mom.* hänvisas till självstyrelselagen för Åland (1144/1991). I dess 25 § är utgångspunkten att beslut som fattats av myndigheter under Ålands landskapsregering och av kommunala myndigheter överklagas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol. Beslut av landskapsregeringen överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

Bestämmelser om kommunalbesvär i landskapet Åland finns dessutom i kommunallagen för landskapet Åland (1997/73). Enligt dess 111 § ska beslut som fattats av fullmäktige eller det organ som utövar beslutanderätt i ett kommunalförbund samt beslut som kommunstyrelsen eller en nämnd fattat med anledning av ett rättelseyrkande överklagas hos Ålands förvaltningsdomstol genom kommunalbesvär. I 120 § i kommunallagen för landskapet Åland finns en motsvarande hänvisning till förvaltningsprocesslagen som i 144 § i kommunallagen.

Ålands förvaltningsdomstol kan i landskapslagen anförtros rättskipningsuppgifter även i andra förvaltningsangelägenheter som hör till landskapets behörighet. I landskapslagen kan det också bestämmas att beslut i förvaltningsangelägenheter som har fattats av myndigheter under landskapsregeringen och som inte gäller skatt eller avgift samt beslut av en kommunal myndighet i ärenden som hör till landskapets behörighet överklagas hos landskapsregeringen i stället för hos Ålands förvaltningsdomstol. Besvär över beslut som en landskapsmyndighet har fattat med stöd av en överenskommelseförordning ska överklagas hos Ålands förvaltningsdomstol.

I *3 mom.* hänvisas till kyrkolagen och lagen om ortodoxa kyrkan. I 24 kap. i kyrkolagen föreskrivs om sökande av ändring i beslut av myndigheter inom den evangelisk-lutherska kyrkan. Kyrkobesvär ska enligt 24 kap. i kyrkolagen anföras hos förvaltningsdomstolen. Ärenden som ska underställas ska dock överklagas hos underställningsmyndigheten.

Även sådana beslut av kyrkliga myndigheter som avses i lagen om ortodoxa kyrkan ska överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Bestämmelser om detta finns i 10 kap. i lagen ortodoxa kyrkan.

10 §. *Behörig regional förvaltningsdomstol*. I paragrafen föreskrivs om förvaltningsdomstolarnas regionala behörighet. Bestämmelserna motsvarar till största delen gällande 12 § i förvaltningsprocesslagen, men ska nu preciseras och kompletteras.

Bestämmelser om förvaltningsdomstolarnas domkretsar utfärdas enligt 4 kap. 4 § i domstolslagen (673/2016) genom förordning av statsrådet. Förvaltningsdomstolarnas domkretsar består enligt statsrådets förordning om förvaltningsdomstolarnas domkretsar (338/2013) av ett eller flera landskap enligt lagen om landskapsindelning (1159/1997).

Utgångspunkten enligt paragrafens *1 mom.* är att den förvaltningsdomstol är behörig inom vars domkrets den myndighet som fattat förvaltningsbeslutet har sitt verksamhetsområde. I enlighet med detta bestäms förvaltningsdomstolens regionala behörighet när det beslut som överklagas har fattats av en regional myndighet vars verksamhetsområde ingår i en enda förvaltningsdomstols domkrets.

I 24 kap. 12 § 1 mom. i kyrkolagen finns särskilda bestämmelser om den behöriga förvaltningsdomstolen i kyrkliga ärenden. Bestämmelserna gäller beslut av församlingar och kyrkliga samfälligheter och dessutom beslut av domkapitel, stiftsfullmäktige och kyrkostyrelsen. Besvär över beslut av ett organ inom församlingen anförs hos en förvaltningsdomstol som bestäms enligt var domkapitlet för församlingen i fråga har sitt säte. Besvär över kyrkomötets och kyrkostyrelsens beslut anförs hos Helsingfors förvaltningsdomstol.

I *2 mom.* föreskrivs hos vilken förvaltningsdomstol besvär ska anföras om verksamhetsområdet för den myndighet som fattat det beslut som överklagas hör till flera än en förvaltningsdomstols domkrets. Behörig är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets myndighetens huvudsakliga verksamhetsställe finns. Om denna grund inte kan tillämpas, är den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets beslutet har fattats. Förslaget motsvarar nuvarande reglering.

Momentet blir tillämpligt när förvaltningsdomstolarnas domkretsar och de regionala myndigheternas verksamhetsområden avviker från varandra. Detta kan för närvarande bli aktuellt t.ex. vid sökande av ändring i beslut av regionförvaltningsverken eller närings-, trafik- och miljöcentralerna i ärenden där ingen behörig domstol anges separat.

Vid sökande av ändring i ett beslut av en regional myndighet i ett ärende där myndighetens verksamhetsområde omfattar hela landet bestäms den behöriga förvaltningsdomstolen på samma sätt som vid sökande av ändring i ett beslut av en myndighet med riksomfattande behörighet, om inte något annat föreskrivs särskilt.

Avgörandet HFD 2013:75 handlade om vilken förvaltningsdomstol som var behörig i en situation där Regionförvaltningsverket i Östra Finland enligt gällande bestämmelser hade behörighet att i hela landet avgöra tillståndsärenden enligt begravningslagen. Regionförvaltningsverket betraktades i dessa ärenden som en myndighet vars verksamhetsområde omfattar hela landet.

I *3 mom.* finns bestämmelser om sökande av ändring i ett beslut av en riksomfattande myndighet. För närvarande ska besvär över beslut av en riksomfattande myndighet anföras hos den förvaltningsdomstol vars domkrets beslutet huvudsakligen hänför sig till på grund av att största delen av ett område som avses i beslutet ligger inom domkretsen eller att den person som beslutet huvudsakligen gäller har sin hemkommun där.

Den föreslagna bestämmelsen grundar sig på denna utgångspunkt men är mera entydig. Behörig är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets ändringssökanden har sin hemort. Med en enskild persons hemort avses personens hemort enligt lagen om hemkommun (201/1994). En sammanslutnings hemort bestäms t.ex. i bolagsordningen eller föreningens stadgar. Om beslutet gäller en fastighet eller ett område är dock den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets huvuddelen av fastigheten eller området finns.

Särskilda bestämmelser om den behöriga förvaltningsdomstolen i fråga om beslut av riksomfattande myndigheter finns i lagstiftningen inom olika förvaltningsområden, t.ex. i utlänningslagen och skattelagstiftningen. I 83 a § i universitetslagen finns en särskild bestämmelse om

behörig regional domstol som syftar till att förhindra att besvär över beslut som gäller ett och samma universitet anförs hos flera olika förvaltningsdomstolar.

Om vissa ärendegrupper är koncentrerade till en regional myndighet bestäms den behöriga förvaltningsdomstolen i dessa ärendegrupper på samma sätt som vid sökande av ändring i ett beslut av en myndighet med riksomfattande behörighet. Myndigheten är en i detta moment avsedd riksomfattande myndighet också om dess verksamhetsområde omfattar hela landet förutom Åland.

Den föreslagna bestämmelsen innebär att behörigheten i regel styrs till den förvaltningsdomstol som ligger närmast parten eller den fastighet eller det område som besvären gäller. Besvär över beslut av olika myndigheter som gäller samma projekt och har samband med varandra hänvisas därmed ofta till samma förvaltningsdomstol.

Det föreslagna *4 mom.* kompletterar bestämmelsen i 3 mom. om beslut av riksomfattande myndigheter och innebär en förändring jämfört med gällande reglering. Om ett beslut av en riksomfattande myndighet gäller flera fastigheter eller områden som finns inom olika förvaltningsdomstolars domkretsar, eller gäller flera personer eller sammanslutningar vars hemorter finns inom olika förvaltningsdomstolars domkretsar, är i nuläget den förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets beslutet huvudsakligen hänför sig till. I praktiken kan det vid tillämpningen av denna bestämmelse bli oklart vilken förvaltningsdomstol som är behörig.

Enligt förslaget är den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets myndigheten har sitt huvudsakliga verksamhetsställe, om verksamhetsområdet för den myndighet som fattat beslutet hör till flera än en domkrets. Om inte myndighetens huvudsakliga verksamhetsställe har fastställts hör behandlingen av ärendet till den förvaltningsdomstol inom vars domkrets det beslut som överklagas har fattats. Förslaget innebär att det blir lättare att förutse vilken förvaltningsdomstol som är behörig, och att besvär över en och samma riksomfattande myndighets beslut inte kan spridas till flera regionala förvaltningsdomstolar.

I *5 mom.* föreskrivs om vilken regional domstol som i sista hand är behörig, nämligen Helsingfors förvaltningsdomstol. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagen. Den blir tillämplig om det inte finns någon regional förvaltningsdomstol som med stöd av 1—4 mom. är behörig i ärendet. Bestämmelsen motsvarar gällande 12 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen.

I rättspraxis har Helsingfors förvaltningsdomstol ansetts vara behörig med stöd av 12 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen t.ex. i ett ärende som gällde en beskickning inom utrikesförvaltningens organisation (HFD 2001 liggare 1413) och i ett ärende där utlänningsverket som riksomfattande myndighet hade fattat ett beslut i ett ärende som gällde utlänningar som inte hade hemkommun i Finland (HFD 2002:5, omröstn.). Helsingfors förvaltningsdomstol är behörig även i ärenden som gäller juridiska personer som inte har någon hemort i Finland.

11 §. *Gemensam handläggning i en regional förvaltningsdomstol av ärenden med sakligt samband*. Den föreslagna paragrafen kompletterar 10 § om de regionala förvaltningsdomstolarnas behörighet.

I paragrafen föreskrivs om den behöriga förvaltningsdomstolen i de fall där förvaltningsdomstolen i sammanläggningssyfte får överföra ett ärende som hör till dess behörighet till en annan förvaltningsdomstol som behandlar ett ärende som hör till samma helhet. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller ingen sådan bestämmelse.

Enligt *1 mom.* i förslaget kan ärenden som hör till samma helhet sammanläggas för att behandlas gemensamt. Alla förutsättningar i momentet måste uppfyllas för att ärenden ska kunna be-

handlas gemensamt. Med sammanläggning för gemensam behandling avses att ärenden behandlas samtidigt vid samma domstol, som meddelar sitt avgörande i ärendena samtidigt. Det är alltså inte fråga om sammanläggning av ärenden till en helhet.

Ärenden hör till samma helhet främst när de beslut som överklagas grundar sig på samma arrangemang. Till samma helhet kan t.ex. höra ärenden som gäller ett bolags och dess delägares beskattning, ärenden som gäller olika skatteslag men ett och samma ärende eller miljö- och marktäktstillståndsärenden som gäller ett och samma projekt.

Huruvida ett ärende hör till samma helhet som ett annat ärende kan vara öppet för tolkning. Detsamma gäller bedömningen av förutsättningarna för gemensam behandling. Bestämmelsen är avsedd att vara flexibel så att de regionala förvaltningsdomstolarna har omfattande prövningsrätt när det gäller att bedöma när förutsättningarna för att sammanlägga ärenden till helheter uppfylls och när sammanläggning är ändamålsenligt.

En förutsättning enligt *1 punkten* är att den regionala förvaltningsdomstolen är materiellt behörig. Således kan ärenden inom sådana ärendegrupper vilkas behandling är koncentrerad till en enda förvaltningsdomstol inte överföras. Sådana är i nuläget t.ex. besvärsärenden som gäller momsbeskattning eller vatten- och miljöskyddsärenden. Det är dock möjligt att sammanlägga t.ex. ett momsbeskattningsärende som har inletts vid Helsingfors förvaltningsdomstol med ett ärende som gäller direkt beskattning som har inletts vid en annan förvaltningsdomstol.

Enligt *2 punkten* är en förutsättning för detta att en gemensam behandling av ärendena av något särskilt skäl är behövlig. Ett särskilt skäl kan t.ex. vara att man i ärendena åberopar samma bevisning som kommer att framföras vid muntlig förhandling eller syn. En gemensam behandling av ärendena kan då förtydliga och påskynda behandlingen av ärendena. Ett särskilt skäl kan också vara att liknande ärenden som har hänvisats till olika domkretsar har samma parter. Bestämmelsen kan bli tillämplig t.ex. i ärenden som gäller förtäckt utdelning och beskattningen av ett bolag och dess delägare.

Enligt *3 punkten* är en förutsättning för detta dessutom att en gemensam behandling av ärendena inte orsakar de delaktiga i rättegången oskälig olägenhet. Besvärsärenden som hör till samma helhet kan inledas vid olika tidpunkter särskilt i skatteärenden. En gemensam behandling kan i sådana fall oskäligt fördröja avgörandet av besvär som inletts tidigare. Bedömningen av huruvida en överföring är ändamålsenlig och skälig hör till förvaltningsdomstolarnas processledning.

En förvaltningsdomstol kan överföra ett ärende till en annan förvaltningsdomstol antingen på en parts yrkande eller på eget initiativ. En överföring kan vara ändamålsenlig även om ingen av parterna yrkar på det. Enligt *2 mom.* ska de delaktiga i rättegången höras innan ärendet överförs. En överföring av ett ärende bör göras med hänsyn till olika ändamålsenlighetsaspekter, t.ex. att ärendet ska behandlas med så få dröjsmål som möjligt och vilka konsekvenser valet av behandlingsort har för parterna.

I praktiken förutsätter en överföring av ett ärende också att förvaltningsdomstolarna kommer överens om överföringen sinsemellan. Innan överföringen görs ska förvaltningsdomstolarna då sinsemellan avtala om vilken av dem som ska behandla ärendena. Avsikten är att en sammanläggning av ärenden ska kunna ske så flexibelt som möjligt och att förvaltningsdomstolarna ska kunna komma överens om överföringen på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt.

Ett beslut om överföring innebär inte ett avgörande av ett ärende som gäller någons rättighet eller skyldighet. Enligt 3 mom. får ett beslut om överföring inte överklagas genom besvär.

12 §. *Grundbesvär*. I paragrafen föreskrivs om tillämpningen av bestämmelserna i den föreslagna lagen på grundbesvär. Förslaget motsvarar nuvarande praxis.

Bestämmelser om grundbesvär över påförande eller debitering av en offentlig fordran finns i lagen om verkställighet av skatter och avgifter. T.ex. pensionslagstiftningen innehåller också bestämmelser om grundbesvär. I de särskilda bestämmelserna om grundbesvär ingår bestämmelser om t.ex. besvärstid som avviker från den föreslagna lagen.

3 kap. **Anförande av besvär**

13 §. *Anförande av besvär och besvärstid*. I paragrafen föreskrivs om besvärsgrunder och besvärstid. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt den gällande regleringen i förvaltningsprocesslagen.

Merparten av de ärenden som behandlas vid förvaltningsdomstolarna är besvärsärenden. Besvär får enligt *1 mom.* anföras på den grunden att myndighetens beslut strider mot lag. Bestämmelsen motsvarar 7 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Besvären kan innehålla yrkanden om att ett beslut av en myndighet eller en förvaltningsdomstol ska upphävas eller ändras.

Förvaltningsdomstolen har endast behörighet att bedöma lagligheten i ett överklagat beslut. I sitt beslut med anledning av besvär tar förvaltningsdomstolen inte ställning till exempelvis huruvida beslutets resultat är ändamålsenligt. Andra besvär än sådana som anförts på lagenlighetsgrunder tas inte upp till prövning,

Ett beslut är lagstridigt t.ex. när en myndighet har tillämpat lagen felaktigt. Detta kan t.ex. bero på att myndigheten har tolkat den lag som ska tillämpas felaktigt eller att myndigheten som grund för sitt beslut tillämpat en bestämmelse eller en lag som inte gäller det ärende som ska avgöras. En felaktig tillämpning av lagen kan också bero på att myndigheten har fattat beslutet utan hänsyn till kraven i grundlagen, EU-rätten eller Europakonventionen.

Ett beslut kan vara lagstridigt också om myndigheten har överskridit sina befogenheter eller använt sin prövningsrätt i strid med rättsprinciperna inom förvaltningen enligt 6 § i förvaltningslagen (t.ex. HFD 2016:89). Ett beslut är lagstridigt också om det grundar sig på en bristfällig eller oriktig utredning eller felaktig bedömning av fakta eller utredning som lagts fram i ärendet.

Ett beslut kan också vara lagstridigt på grund av ett fel i förfarandet vid behandlingen av ärendet. Förvaltningslagen innehåller de grundläggande bestämmelserna om det förfarande som myndigheterna ska iaktta vid beslutsfattandet i ett förvaltningsärende och vid beredningen av ett sådant ärende. Det förfarande som ska iakttas vid behandlingen av ett förvaltningsärende regleras också i många andra lagar.

Enligt *2 mom.* är besvärstiden 30 dagar från delfåendet av beslutet. Bestämmelsen motsvarar 22 § i den gällande förvaltningsprocesslagen. Besvärstiden börjar löpa först när ändringssökanden har delgetts beslutet inklusive besvärsanvisning på det sätt som anges i lagen.

Allmänna bestämmelser om delgivning av förvaltningsbeslut finns i 9 och 10 kap. i förvaltningslagen. Om den besvärsanvisning som ska fogas till ett förvaltningsbeslut föreskrivs i 47 och 49 § förvaltningslagen. Motsvarande bestämmelser om den besvärsanvisning som ska fogas till ett beslut av förvaltningsdomstolen och om delgivning av beslutet finns i 88 § och 9 kap. i denna lag.

Om besvär har anförts efter den utsatta tiden på grund av att besvärsanvisningen saknats eller varit felaktig, lämnas besvären inte på denna grund utan prövning. Besvärstiden räknas då från den tidpunkt då ändringssökanden har delgivits den nya besvärsanvisningen. Bestämmelser om verkan av en felaktig besvärsanvisning finns i 17 § i denna lag och bestämmelser om rättelse av den besvärsanvisning som ska fogas till ett förvaltningsbeslut finns i 49 § i förvaltningslagen. Bestämmelser om rättelse av den besvärsanvisning som ska fogas till ett beslut av förvaltningsdomstolen finns i 89 § i denna lag.

När besvärstiden beräknas ska den dag då delgivningen sker inte räknas med. Bestämmelser om detta finns i lagen om beräknande av laga tid.

I den övriga lagstiftningen finns särskilda bestämmelser om besvärstid och när den börjar. Sådana bestämmelser ingår t.ex. i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) och i lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ (768/2016) samt i utlänningslagen.

Det finns också särskilda bestämmelser om t.ex. delgivning av beslut genom anslagsförfarande. Sådana bestämmelser finns bl.a. i markanvändnings- och bygglagen, miljöskyddslagen och vattenlagen.

I momentet föreskrivs också att besvär ska anföras skriftligen. En motsvarande bestämmelse finns i 23 § i förvaltningsprocesslagen. Enligt 9 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet uppfyller också elektroniska dokument som sänts till en myndighets officiella e-postadress kravet på skriftlig form. I den lagen avses med myndighet även domstolar.

I *3 mom.* finns informativa hänvisningar till lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet och till lagen om beräknande av laga tid. Dessa lagar tillämpas också för närvarande på förvaltningsprocessen.

14 §. *Inlämnande av besvär*. I paragrafen föreskrivs om inlämnande av besvär till förvaltningsdomstolen. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 26 § i den gällande förvaltningsprocesslagen.

Enligt *1 mom.* ska besvären lämnas till den förvaltningsdomstol som är behörig. Inlämnandet av besvären direkt till den förvaltningsdomstol som behandlar dem gör det möjligt för domstolen att snabbt sätta sig in i ärendet och vidta aktiva processledningsåtgärder genast när ärendet inleds. Ändringssökanden svarar för att besvären kommer fram inom besvärstiden.

Besvären ska dock lämnas till myndigheten om så föreskrivs i speciallagstiftningen. Begreppet myndighet definieras i 4 §. Om besvären har inkommit till den behöriga domstolen inom besvärstiden, lämnas besvären inte utan prövning på den grunden att de enligt lag borde ha lämnats till en myndighet.

Särskilda bestämmelser om hur besvären ska lämnas in finns t.ex. i lagstiftningen om utkomstskydd.

I *2 mom.* föreskrivs det att en person som är intagen i en sluten anstalt även kan lämna besvären till den person i anstalten som förordnats att sköta denna uppgift eller till chefen för anstalten och att denna person är förpliktad att lämna in besvärsskriften. Besvärsskriften anses ha anhängiggjorts inom den tidsfrist som anges i lagen om den innan besvärstiden löper ut har lämnats till en person som har rätt att ta emot besvär, på det sätt som avses i bestämmelsen.

Enligt den gällande bestämmelsen kan besvären lämnas endast till chefen för anstalten. Eftersom en sådan uppgift kan delegeras till en annan person föreslås det att besvären även ska kunna lämnas till den person som förordnats att sköta denna uppgift. Det är viktigt att man inom anstalten tydligt definierar vilka av de anställda som har en sådan behörighet och att de som är intagna vid anstalten är medvetna om dessa arrangemang.

Den företrädare för anstalten som tagit emot besvären ska se till att han eller hon utan dröjsmål sänder besvärsskriften till den behöriga domstolen eller myndigheten. Företrädaren för anstalten fungerar inte som ändringssökandens ombud när han eller hon förmedlar besvärsskriften.

Förslaget syftar till att trygga möjligheten till besvär i situationer där en person i praktiken inte har någon annan möjlighet att få sin besvärsskrift inlämnad till domstolen. Den som är intagen i en sluten anstalt ska dock ha möjlighet att även sända in besvärsskriften självständigt t.ex. per e-post.

15 §. *Besvärens innehåll*. I paragrafen föreskrivs om vad besvärsskriften ska innehålla. Paragrafen motsvarar i huvudsak 23 § 1 mom. och 26 a § i förvaltningsprocesslagen, men 1 mom. 4 punkten är ny.

Enligt *1 mom. 1 punkten* ska det i besvärsskriften anges vilket beslut som överklagas. Besvären kan gälla det ursprungliga förvaltningsbeslutet eller ett beslut som har meddelats med anledning av begäran om omprövning. Beslutet ska innehålla namnet på den myndighet som meddelat beslutet, beslutsdatum samt eventuellt beslutsnummer eller någon annan uppgift som identifierar beslutet.

Enligt *2 punkten* ska det i besvärsskriften anges till vilka delar beslutet överklagas och vilka ändringar som yrkas i beslutet. Det går att söka ändring i ett beslut i sin helhet eller bara till vissa delar, varvid beslutet förblir i kraft till övriga delar. I besvärsskriften kan man utöver de yrkanden som gäller själva huvudsaken också yrka på t.ex. muntlig förhandling eller verkställighetsförbud eller avbrytande av verkställigheten eller något annat interimistiskt förordnande.

Besvär får anföras endast på den grunden att beslutet strider mot lag. Enligt *3 punkten* ska en motivering för yrkandena anges i besvärsskriften. Besvärsskriften ska således innehålla en motivering av på vilket sätt det överklagade beslutet enligt ändringssökandens uppfattning strider mot lag.

Enligt 23 § i den gällande förvaltningsprocesslagen ska i besvären uppges de grunder på vilka ändring yrkas. Den föreslagna formuleringen innebär en terminologisk ändring, men innehållet motsvarar den gällande bestämmelsen.

Med motivering för yrkandena avses både rätts- och bevisfakta men i besvärsskriften behöver motiveringen inte specificeras på detta sätt. Med rättsfakta avses omständigheter som är direkt relevanta för avgörandet av ärendet. Bevisfakta är däremot indirekt relevanta för ärendet eftersom de utgör bevis för existensen av ett rättsfaktum.

Som stöd för ett yrkande kan man också lägga fram annan utredning såsom expertutlåtanden eller rättsregler.

Enligt *4 punkten* ska det i besvärsskriften anges vad besvärsrätten grundar sig på om beslutet inte riktar sig mot ändringssökanden. Ändringssökandens besvärsrätt kan då t.ex. grunda sig på att det överklagade beslutet direkt gäller ändringssökandens rättighet även om det inte riktar sig till honom eller henne. Om det handlar om ett kommunalbesvär kan besvärsrätten

grunda sig enbart på medlemskap i kommunen. En organisation eller en tillsynsmyndighet kan ha besvärsrätt som grundar sig på särskilda bestämmelser. En myndighets besvärsrätt kan också grunda sig på allmänna bestämmelser om tillsynsmyndighetens besvärsrätt.

I *2 mom.* föreskrivs om uppgivande av ändringssökandens och dennes företrädares namn och kontaktuppgifter samt ändringar i kontaktuppgifterna. Momentet motsvarar delvis 24 § i den gällande förvaltningsprocesslagen. Definitionen av processadress är ny och motsvarar innehållsmässigt bestämmelserna i 5 kap. 2 § 2 mom. och 25 kap. 16 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Namn och kontaktuppgifter för ändringssökanden och dennes företrädare ska uppges i besvärsskriften. Med kontaktuppgifter avses postadress, telefonnummer och andra behövliga kontaktuppgifter såsom e-postadresser.

I besvärsskriften ska det också anges till vilken adress rättegångshandlingarna ska skickas, dvs. vilken adress ändringssökanden använder som processadress. Delgivningen av rättegångshandlingar anses ha skett på ett korrekt sätt när handlingarna på det sätt som anges i bestämmelserna om delgivning har skickats till den processadress som parten uppgett. Tidpunkten för delfåendet bestäms enligt 93 § om inte något annat föreskrivs särskilt.

Om ändringssökanden har uppgett flera kontaktuppgifter men inte specificerat vilken av dem som är processadress eller uppgett flera processadresser, kan förvaltningsdomstolen välja till vilken av dem den skickar rättegångshandlingarna.

Om ändringssökanden förutom sin postadress också uppger t.ex. sin egen, sin företrädares eller sitt ombuds e-postadress som processadress kan handlingarna delges per e-post till denna adress, om inte t.ex. delgivningsbestämmelserna utgör ett hinder för elektronisk delgivning.

Bestämmelsen om ändring av kontaktuppgifter är ny. Syftet med den är att betona att ändringssökanden och dennes lagliga företrädare, biträde eller ombud är skyldiga att se till att förvaltningsdomstolen under ärendets hela behandlingstid har tillgång till aktuella kontaktuppgifter. Då kan de delgivningar som behövs skickas till rätt adress utan dröjsmål, och även den övriga kommunikationen kan skötas smidigt.

Till skillnad från tidigare innehåller paragrafen ingen skyldighet att underteckna besvärsskriften. Enligt 9 § 2 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003) behöver ett elektroniskt dokument som kommit in till en myndighet inte kompletteras med en underskrift, om dokumentet innehåller uppgifter om avsändaren och om det inte finns anledning att betvivla dokumentets autenticitet och integritet. Därmed kan besvären skickas in flexibelt per e-post utan elektronisk signatur. I fråga om besvär som anförts på andra sätt än elektroniskt är det motiverat att iaktta motsvarande praxis för komplettering med underskrift. Dokumentet behöver alltså inte kompletteras med en underskrift, om dokumentet innehåller uppgifter om avsändaren och om det inte finns anledning att betvivla dokumentets autenticitet och integritet.

I *3 mom.* föreskrivs att när besvär anförs hos förvaltningsdomstolen över beslut som fattats med anledning av en begäran om omprövning får den som framställde begäran om omprövning lägga fram ny motivering och nya yrkanden. Den föreslagna bestämmelsen gäller endast förhållandet mellan förvaltningsbesvär enligt den förslagna lagen och begäran om omprövning enligt förvaltningslagen.

Begränsningen av möjligheten att framställa ett nytt yrkande i besvärsskedet gäller inte ändringssökande som inte har begärt omprövning utan överklagar ett rättelsebeslut genom vilket det ursprungliga förvaltningsbeslutet har ändrats eller upphävts. Begränsningen gäller således

enbart situationer där ändringssökandens begäran om omprövning helt eller delvis har förkastats eller lämnats utan prövning. Om ett förvaltningsbeslut till följd av begäran om omprövning har ändrats på det sätt som yrkats eller om det har upphävts, har den som begärt omprövning inte längre något behov av rättsskydd i ärendet.

Ny motivering och ny utredning får enligt förslaget läggas fram i besvärsskedet utan begränsningar. Ändringssökanden har rätt att lägga fram ny motivering också när förvaltningsbeslutet till följd av begäran om omprövning har ändrats bara till en viss del. Ändringssökanden får även framställa ett nytt yrkande som grundar sig på förändrade förhållanden eller på en omständighet som ändringssökanden fått kännedom om efter utgången av tidsfristen för begäran om omprövning.

För att systemet med begäran om omprövning ska fungera effektivt förutsätts att det görs en så omfattande prövning som möjligt av ändringssökandens yrkanden redan i omprövningsskedet. Ett behov av att framställa nya yrkanden först i besvärsskedet uppstår främst om ändringssökanden fått kännedom om nya omständigheter under omprövningsförfarandet. Den föreslagna bestämmelsen gör det möjligt att överklagandet genom besvär utvidgas så att det gäller sådana omständigheter som framgår först av omprövningsbeslutet. Framställande av nya yrkanden ska bedömas i förhållande till såväl det ursprungliga förvaltningsbeslutet som yrkandena i samband med begäran om omprövning.

Syftet med begränsningen av möjligheten att framställa nya yrkanden är inte att begränsa besvärsrätten, utan att förhindra att ändringssökandet ändras eller utökas till att gälla något annat än det förvaltningsärende som man inledningsvis sökt ändring i. Besvärsmyndigheten är dock inte bunden till det material som har stått till omprövningsmyndighetens förfogande. Den föreslagna bestämmelsen gör det möjligt att lägga fram ny motivering och utredning i besvärsskedet.

I bestämmelserna om förhållandet mellan omprövningsbegäran och besvär och vid tillämpningen av dem ska unionens rättspraxis beaktas. I ett ärende som gällde miljökonsekvensbedömning (EUD C-137/14 Europeiska kommissionen mot Förbundsrepubliken Tyskland 2015) ansåg EU-domstolen att Tysklands nationella lagstiftning, enligt vilken miljöorganisationer i domstol endast kan åberopa grunder som framställts inom den korta tid som utsatts för att framföra invändningar under miljökonsekvensbedömningen, var oförenlig med unionsrätten. EU-domstolen erinrade om målen för de direktiv som var tillämpliga i det aktuella fallet och ansåg att dessa unionsrättsliga bestämmelser visserligen inte utgjorde ett hinder för att det i nationell rätt föreskrivs en skyldighet för ändringsökanden att uttömma de administrativa rättsmedlen innan denne ges rätt att överklaga i domstol. Nämnda unionsrättsliga bestämmelser gjorde det emellertid inte möjligt att föreskriva någon begränsning av de grunder som ändringssökanden fick åberopa i den nationella domstolen.

Domstolen har i sin rättspraxis också konstaterat att det i avsaknad av unionsbestämmelser på området är upp till varje medlemsstat att fastställa nationella processuella regler som gäller för rättsmedel som syftar till att säkerställa skyddet av de rättigheter för enskilda som följer av unionsrätten. Dessa regler får emellertid inte medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten (EUD C-115/09 Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen 2011 och EUD C-570/13 Karoline Gruber 2015).

Den föreslagna bestämmelsen syftar inte till att ändra praxis kring förhållandet mellan kommunalbesvär och det omprövningsförfarande som föregår besvären. I rättspraxis har det ansetts att det mellan begäranden om omprövning och kommunalbesvär inte finns några kopplingar som gäller yrkandena eller deras grunder. Bestämmelser om kommunalbesvär och det

omprövningsförfarande som föregår dem finns i 16 kap. i kommunallagen. I kommunallagens bestämmelser om ändringssökande finns inget som säger att de yrkanden och grunder som framställs i kommunalbesvär måste ha samband med de yrkanden och grunder som framställs i omprövningsförfarandet.

16 §. *Bilagor till besvären*. I paragrafen föreskrivs om den utredning som ska fogas till besvärsskriften. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt 25 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Enligt *1 punkten* ska det överklagade beslutet fogas till besvärsskriften. Bilagorna kan vara antingen original eller kopior. En kopia behöver inte vara bestyrkt. Ett beslut kan med stöd av 9 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet även sändas elektroniskt. Komplettering är inte alltid nödvändigt ens i det fall att beslutet inte har fogats till besvärsskriften. Det överklagade beslutet kan vid behov skaffas på tjänstens vägnar om uppgifterna om det är tillräckligt specificerade. Om besvären har lämnats till en myndighet fogar myndigheten i regel också det överklagade beslutet till besvärsskriften när den sänds till domstolen.

Besvärsanvisningen är en del av det beslut som sänds till domstolen. Vid bedömningen av huruvida besvären har anförts inom utsatt tid ska domstolen också utreda hur eventuella fel i besvärsanvisningen påverkar när besvärstiden börjar löpa.

Enligt *2 punkten* ska en utredning om när ändringssökanden har fått del av beslutet med besvärsanvisning fogas till besvärsskriften. I rättspraxis har det ansetts att ett mottagningsbevis som returnerats till myndigheten ska betraktas som utredning om tidpunkten för delfående i sådana fall där ändringssökanden har tappat bort sitt exemplar av mottagningsbeviset. Om mottagningsdatum har saknats på mottagningsbeviset ska en utskrift ur postens elektroniska system för uppföljning av försändelser betraktas som utredning över delgivningsdatum (HFD 2014:101, HFD 2014:100 och HFD 2014:99).

En utredning över när besvärstiden har börjat kan också betraktas som annan utredning i fall där bevislig delgivning inte har använts. Beslutet har kunnat delges t.ex. med ett vanligt brev, och då anses delgivningen ha skett den sjunde dagen efter att brevet avsändes, om inte något annat visas. Om delfåendet de facto har skett senare ska ändringssökanden lägga fram utredning över det.

Enligt *3 punkten* ska de dokument som ändringssökanden åberopar som stöd för yrkandet fogas till besvärsskriften. Utredningen av ett ärende grundar sig till stor del på de handlingar som de delaktiga i rättegången lägger fram. Till besvärsskriften behöver dock inte fogas handlingar som redan har lämnats till myndigheten i ett tidigare behandlingsskede.

I vissa fall kan det vara av betydelse för bevisningen att originalhandlingen läggs fram. Vanligen räcker det dock med en kopia av handlingen. Bestämmelser om skyldigheten att lägga fram handlingar (upplysningsplikt) finns i 51 §.

17 *§. Verkan av en felaktig besvärsanvisning*. Paragrafen gäller vilken verkan en felaktig besvärsanvisning som fogats till ett beslut har i förvaltningsdomstolen. Det centrala innehållet i bestämmelsen motsvarar 30 § i förvaltningsprocesslagen.

Bestämmelser om innehållet i den besvärsanvisning som ska fogas till ett förvaltningsbeslut finns i 47 § i förvaltningslagen. Enligt den ska i besvärsanvisningen anges besvärsmyndigheten och den myndighet som besvärsskriften ska lämnas till samt besvärstiden och från vilken tidpunkt den räknas. I besvärsanvisningen ska det också redogöras för de krav som ställs på innehållet i och bilagorna till besvärsskriften samt hur besvären ska lämnas. Besvärsmyndig-

hetens kontaktuppgifter ska uppges i besvärsanvisningen för att besvärsskriften ska kunna lämnas in. Om det enligt lag är avgiftsbelagt att överklaga ska även detta framgå av besvärsanvisningen. Besvärstiden börjar löpa från det att parten har delgetts en korrigerad besvärsanvisning.

Enligt *1 mom.* förlorar ändringssökanden inte sin rätt att föra talan på grund av att myndigheten inte har bifogat någon besvärsanvisning eller för att besvärsanvisningen från myndigheten är bristfällig eller på annat sätt felaktig. Felaktigheter som avses i momentet är fel som gäller besvärstiden och den behöriga domstolen. Detsamma gäller situationer där besvärsanvisningen innehåller felaktig information om vilken myndighet besvär ska anföras hos.

Med felaktighet avses också att det i besvärsanvisningen saknas information om något som enligt lag ska nämnas i besvärsanvisningen. I rättspraxis har en besvärsanvisning ansetts vara felaktig t.ex. när den inte på det sätt som avses i 7 § 2 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet har innehållit information om att det också är möjligt att skicka in besvärsskriften till högsta förvaltningsdomstolen på elektronisk väg (HFD 2007:58). En besvärsanvisning ansågs vara felaktig också när den inte innehöll ett omnämnande enligt 6 § 1 mom. i lagen om beräknande av laga tid av att besvärshandlingarna skulle lämnas in senast den sista dagen av tidsfristen, före utgången av ämbetsverkets öppettid (HFD 6.10.2015 liggare 2866).

Enligt *2 mom.* ska besvären överföras till rätt instans och ändringssökanden ska informeras om överföringen, om besvären på grund av att besvärsanvisningen varit bristfällig eller felaktig har lämnats till fel förvaltningsdomstol eller myndighet. Ändringssökanden förlorar då inte sin rätt att föra talan, även om de överförda besvären kommer till rätt myndighet eller domstol efter att besvärstiden har löpt ut.

18 §. *Överföring av ett ärende*. I paragrafen föreskrivs om överföringen av ett ärende till en annan myndighet eller domstol i situationer där besvären av misstag har lämnats till fel instans. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 29 § i den gällande förvaltningsprocesslagen.

I den besvärsanvisning som fogas till ett beslut finns detaljerad information om hur parten ska gå till väga för att väcka besvär. Bestämmelser om verkan av en felaktig besvärsanvisning och om överföringen av ett ärende till följd av detta finns i 17 §.

Trots att besvärsanvisningen inte innehåller några fel kan besvär i praktiken inledas hos fel förvaltningsdomstol. Då är det ofta ändamålsenligt för såväl ändringssökanden som för domstolen att direkt överföra ärendet till rätt förvaltningsdomstol.

Om besvären av misstag har lämnats till fel förvaltningsdomstol kan den enligt *1 mom.* överföra ärendet till den behöriga förvaltningsdomstolen eller myndigheten.

Principerna i paragrafen ska tillämpas även när en tilläggsutredning, ett genmäle eller någon annan motsvarande handling som gäller ett ärende som behandlas vid en annan förvaltningsdomstol av misstag har lämnats till domstolen. Ett ärende kan överföras också när det har inletts som ett förvaltningsprocessärende, men borde behandlas som t.ex. begäran om omprövning hos förvaltningsmyndigheten. I uppenbara felsituationer är utgångspunkten att ärendet ska överföras till rätt instans om denna tydligt framgår av den inkomna handlingen.

Förvaltningsdomstolen kan inte med stöd av den föreslagna bestämmelsen om överföring överföra ett ärende som den ska behandla till en allmän domstol. Även i sådana situationer ska den som inlett ärendet ges råd i den mån det är möjligt.

Det är i praktiken omöjligt för en domstol att bedöma hur grovt ett misstag är. Därför innehåller den föreslagna paragrafen inga krav på att felet ska bero på ett uppenbart misstag eller ändringssökandens okunskap. En motsvarande ändring har tidigare gjorts i bestämmelsen om överföring av handlingar i förvaltningslagen (21 §). Enligt förslaget ska misstag dock fortfarande vara en förutsättning för överföring. Syftet är att förhindra att handlingar lämnas till fel domstol med avsikt. Domstolen ska låta bli att överföra ett ärende endast om det finns tecken på att den som inlett ärendet har handlat med avsikt och inte begått ett misstag.

Domstolen är inte skyldig att överföra ärendet, utan ska avgöra om det är ändamålsenligt. Om ärendet överförs ska det ske så snart som möjligt. Det är inte nödvändigtvis ändamålsenligt eller ens möjligt att överföra ärendet, om handlingarna inte ger tillräcklig klarhet om vilken myndighet som är behörig.

Om det är uppenbart att besvärstiden redan har löpt ut när besvären kommer in kan domstolen avgöra om det är ändamålsenligt att överföra ärendet. I situationer där domstolen inte överför ett ärende ska det lämna ärendet utan prövning med hänvisning till att det inte hör till domstolens behörighet. Parten kan därefter avgöra om den ska inleda ärendet hos en annan domstol eller myndighet.

Det är upp till domstolen att bedöma om den ska fatta ett separat beslut om överföring. Ett överföringsbeslut behövs i allmänhet inte om det förefaller uppenbart vilken domstol eller myndighet som är behörig. Överföringen är då ett processuellt beslut som kan fattas vid domstolens kansli. Det är nödvändigt att hålla kvar möjligheten till sådana överföringar utan prövning för att överföringsbestämmelsen ska ha betydelse också i situationer där det endast återstår lite besvärstid.

Ett separat beslut om överföring ska fattas om det inte förefaller uppenbart vilken domstol eller myndighet som är behörig. Då fattar man i förvaltningsprocessen ett beslut om att lämna besvären utan prövning och överföra ärendet. Beslutet innehåller ett ställningstagande till domstolens egen behörighet och är överklagbart på normalt sätt. Om överföringen görs utan ett förvaltningsprocessuellt beslut uppstår inget sådant avgörande som kan överklagas genom besvär.

Ändringssökanden ska alltid underrättas om överföringen. Det väsentliga är då informationen om vilken domstol eller myndighet ärendet har överförts till. Det är den överförande domstolen som ska meddela om överföringen. Ett separat meddelande behövs emellertid inte om domstolen beslutar att lämna besvären utan prövning och överföra dem. Då blir parten informerad om att ärendet överförts och vilken instans som tagit emot det i samband med delgivningen av beslutet.

I *2 mom.* föreskrivs att överföringen inte påverkar besvärstiden. Bestämmelsen motsvarar gällande lag men ordalydelsen förenklas. För att ärendet ska kunna inledas ska besvären trots överföringen komma in till den behöriga domstolen inom besvärstiden.

4 kap. **Andra förvaltningsprocessuella ärenden**

19 §. *Inledande av andra förvaltningsprocessuella ärenden*. I paragrafen föreskrivs om inledande av andra förvaltningsprocessuella ärenden än besvär eller extraordinärt ändringssökande. För närvarande föreskrivs om inledande av andra förvaltningsprocessuella ärenden i 72 § i förvaltningsprocesslagen. Enligt den anhängiggörs andra förvaltningsprocessärenden än besvär, extraordinärt ändringssökande eller förvaltningstvistemål genom att en handling om anhängiggörande tillställs den myndighet som är behörig att avgöra ärendet. I fråga om förfarandet gäller enligt 73 § i förvaltningsprocesslagen i övrigt i tillämpliga delar vad som före-

skrivs om besvär i förvaltningsprocesslagen. Särskilda bestämmelser om innehållet i ansökan om förvaltningstvistemål finns i 69 § i förvaltningsprocesslagen.

Andra förvaltningsprocessuella ärenden enligt detta kapitel är olika ärenden som inleds vid förvaltningsdomstolen genom en ansökan eller framställning, t.ex. förvaltningstvistemål, ärenden som gäller tvångsomhändertagande enligt barnskyddslagen och vissa konkurrensärenden som avses i lagen om rättegång i marknadsdomstolen. Närmare bestämmelser om förvaltningstvistemål finns i 20—22 § i detta kapitel. Med andra förvaltningsprocessuella ärenden avses också underställningsärenden som behandlas av förvaltningsdomstolarna. Bestämmelser om sådana ärenden finns t.ex. i mentalvårdslagen.

I *1 mom.* föreskrivs om innehållet i skrivelser som inleder andra förvaltningsprocessuella ärenden. Skrivelsen ska först och främst innehålla uppgifter om yrkandet och motiveringen för det. Utöver de yrkanden som gäller huvudsaken kan man också framställa biyrkanden, t.ex. om ersättning för rättegångskostnader. Skrivelsen ska också innehålla uppgifter om den myndighet, person, sammanslutning eller aktör yrkandet riktas mot. Eventuella brister kan vid behov rättas till genom det kompletteringsförfarande som avses i 40 §.

Enligt *2 mom.* ska till skrivelsen fogas de handlingar som den som inlett ärendet åberopar som stöd för sin ansökan eller framställning. I fråga om dessa ärenden finns inget överklagbart förvaltningsbeslut, varför behandlingen av ärendet vid förvaltningsdomstolen huvudsakligen grundar sig på en ansökan eller framställning av den som inleder ärendet samt på de handlingar som de delaktiga i rättegången lägger fram för förvaltningsdomstolen.

20 §. *Förvaltningstvistemål.* I paragrafen föreskrivs om när ett ärende behandlas som förvaltningstvistemål vid förvaltningsdomstolen. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt 69 § 1 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen. Den föreslagna bestämmelsen syftar inte till att ändra användningsområdet för förvaltningstvistemål.

I en förvaltningstvist är det fråga om en rättstvist som gäller innehållet i och tolkningen av ett offentligrättsligt rättsförhållande mellan parterna i rättsförhållandet. I praktiken handlar en förvaltningstvist oftast om en tvist om fördelningen av kostnader mellan offentliga samfund, om återkrav av en betalning som ett offentligt samfund har betalat utan grund eller om ett förvaltningsavtal enligt 3 § i förvaltningslagen. En förvaltningstvist kan också gälla något annat intresse eller någon annan rättighet eller skyldighet som grundar sig på ett offentligrättsligt rättsförhållande.

Tvister som hänför sig till privaträttsliga rättsförhållanden behandlas inte som förvaltningstvister även om ett offentligt samfund är part i rättsförhållandet. Privaträttsliga tvister behandlas vid de allmänna domstolarna.

Tvister som ska behandlas som förvaltningstvistemål anges i paragrafens *1 mom.* Enligt *1 punkten* i momentet behandlas som förvaltningstvistemål sådana tvister som enligt lag ska avgöras som förvaltningstvistemål. Exempel på sådana är tvister som gäller förvaltningsavtal enligt 3 § i förvaltningslagen, vilka enligt 66 § i den lagen ska avgöras som förvaltningstvistemål. Bestämmelser om att tvister om fördelningen av kostnader mellan offentliga samfund ska avgöras som förvaltningstvistemål finns i flera lagar, t.ex. i 41 a och 45 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009), i 3 § i lagen om konsumentrådgivning (800/2008) och i 3 § i lagen om ordnande av intressebevakningstjänster i förmyndarverksamheten (575/2008). Bestämmelser om ärenden som ska behandlas som förvaltningstvistemål finns också t.ex. i kommunallagen, lagen om underhållstrygghet (671/1998), kyrkolagen, lagen om kommunala tjänsteinnehavare och statstjänstemannalagen.

Enligt *2 punkten* ska som förvaltningstvistemål behandlas tvister som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet. Ett sådant förvaltningstvistemål kan t.ex. gälla fördelningen av betalningsskyldigheten i ärenden som hänför sig till hälsovård eller socialvård eller ersättning som ett offentligt samfund ska betala till en privat producent av lagstadgad service (HFD 2013:165). En förvaltningstvist kan också gälla återkrav av en förmån som en myndighet har betalat ut (HFD 2013 liggare 2616).

Ersättningsskyldighet enligt skadeståndslagen för ett offentligt samfund ska behandlas som tvistemål i tingsrätten.

Förvaltningstvistemålsförfarande tillämpas enligt *3 punkten* dessutom vid behandling av tvister som gäller något annat intresse eller någon annan rättighet eller skyldighet som grundar sig på ett offentligrättsligt rättsförhållande. En tvist kan exempelvis gälla ansvar för att fullgöra en offentligrättslig skyldighet, en rättighets innehåll och längd eller en förmåns omfattning.

Avgörande HFD 2017 liggare 2620 gällde ersättning av kostnader för ett i brådskande ordning placerat barns vistelse hos andra än fosterföräldrarna efter att den brådskande placeringen hade avslutats. Enligt högsta förvaltningsdomstolen innehåller barnskyddslagen inte några särskilda bestämmelser om att ett ersättningsärende kan avgöras genom ett överklagbart beslut eller som ett förvaltningstvistemål. Ärendet var inte heller ett kommunalbesvärsärende enligt kommunallagen. Det var fråga om en i 69 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen avsedd tvist som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet eller något annat offentligrättsligt rättsförhållande. Ärendet borde ha behandlas som ett förvaltningstvistemål och inte som besvär.

Ett ärende kan dock inte behandlas som en förvaltningstvist om ärendet kan avgöras genom en myndighets förvaltningsbeslut eller av förvaltningsdomstolen med anledning av grundbesvär. Om detta föreskrivs i *2 mom*.

En förvaltningstvist är ett sekundärt rättsmedel i förhållande till besvär. Utgångspunkten är att en myndighets förvaltningsbeslut ska överklagas genom begäran om omprövning eller genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Förvaltningstvistemålsförfarandet är endast avsett för situationer där det inte finns någon möjlighet att söka ändring eller anföra grundbesvär på normalt sätt.

Om betalningsskyldigheten gäller skatter, offentliga avgifter eller direkt utsökbara avgifter är en förvaltningstvist inte möjlig, eftersom tillgängliga rättsmedel i dessa fall är ordinarie besvär eller grundbesvär. På grundbesvär tillämpas enligt 12 § vad som i denna lag föreskrivs om besvär, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag. En allmän bestämmelse om grundbesvär över påförande eller debitering av en offentlig fordran finns i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007).

Ett ärende kan inte heller behandlas som förvaltningstvistemål om myndigheten inte har meddelat ett sådant överklagbart förvaltningsbeslut som hör till dess behörighet eller om beslutet har fördröjts.

T.ex. i fallet HFD 2016:85 kunde ett ärende som gällde en tjänsteinnehavares yrkanden avseende fordringar inte avgöras som förvaltningstvistemål eftersom kommunen inte hade meddelat ett överklagbart beslut. Högsta förvaltningsdomstolen överförde ärendet för behandling till kommunen.

I sitt avgörande HFD 2015:85 prövade högsta förvaltningsdomstolen en ansökan om ändring som ett återbrytningsärende och ansåg att den ansökan om ändring som gjorts till förvaltningsdomstolen i sin helhet borde ha prövats som grundbesvär enligt lagen om verkställighet

av skatter och avgifter och inte ens delvis som förvaltningstvistemål. Ordinarie rättsmedel stod inte längre till förfogande. Fallet gällde klientavgifter som avses i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

I avgörande HFD 2008:38 ansågs det att innehållet i underhållsskyldigheten inte kunde bestämmas i ett förvaltningstvistemålsförfarande eftersom det var möjligt att få en fråga som gällde innehållet i skyldigheten att underhålla en gata avgjord av den regionala miljöcentralen, som var behörig myndighet i ärendet, och beslutet kunde överklagas hos den regionala förvaltningsdomstolen.

Förvaltningsmyndighetens passivitet var inte grund för ett förvaltningstvistemål i syfte att få rättsskydd i fallet HFD 2007:22, som handlade om byggande av ett rengärde och ett renbeteslags skyldighet att meddela ett överklagbart beslut i ärendet.

Det är på domstolens ansvar att leda rättsprocessen så att de ärenden som har inletts behandlas på ett adekvat sätt. För att processen ska vara flexibel och rättsskyddet effektivt kan förvaltningsdomstolen efter att ha hört parten omedelbart behandla ett yrkande i besvärsskriften som en förvaltningstvist om det finns förutsättningar för det.

21 §. *Tid inom vilken förvaltningstvistemål ska inledas*. För närvarande finns det ingen föreskriven tid inom vilken förvaltningstvistemål ska inledas. I den övriga lagstiftningen finns olika bestämmelser om tidsfrist.

Enligt förslaget ska en ansökan som gäller en förvaltningstvist lämnas till den behöriga regionala förvaltningsdomstolen inom fem år från det ärendet blev stridigt. På motsvarande sätt preskriberas en offentlig fordran enligt 20 § i lagen om verkställighet av skatter och avgifter fem år efter ingången av året efter det år då den påfördes eller debiterades, och i annat fall vid ingången av året efter det år då fordran förföll till betalning. Även yrkanden på rättelse av fel i ett förvaltningsbeslut ska enligt 52 § i förvaltningslagen framställas inom fem år från det att beslutet fattades.

Tidpunkten för när ett tvistemål inleds beror i praktiken på förvaltningstvistemålets natur och detaljerna i situationen. Tvister som gäller förvaltningsavtal kan i allmänhet anses inledas när en avtalspart framställer ett yrkande som gäller avtalet och som den andra parten bestrider. Tvister som gäller andra offentligrättsliga rättsförhållanden kan anses inledas när oenighet om intressen, rättigheter eller skyldigheter konstaterats eller yrkanden i samband med detta har framställts för första gången. Utgångspunkten är att den som framställer ansökan ska lämna en utredning om när den oenighet som förvaltningstvisten gäller har uppstått. Förvaltningsdomstolen bedömer utifrån parternas utredning om ansökan har lämnats inom utsatt tid.

Tidsfristen på fem år för inledande av förvaltningstvister som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet beräknas dock från ingången av året efter det under vilket betalning har krävts eller grunden för betalningsskyldigheten har uppkommit. Den som lämnar ansökan ska visa upp en utredning om att betalning har krävts eller annan utredning över när betalningsskyldigheten har uppkommit. Om tidsfristen för inledande av en förvaltningstvist anges i en särskild bestämmelse ska den bestämmelsen iakttas. En sådan bestämmelse finns åtminstone i 3 § 3 mom. i lagen om kommunala tjänsteinnehavare och i 56 § i statstjänstemannalagen, enligt vilka ett sådant yrkande på ersättning som avses i paragrafen ska framställas vid förvaltningsdomstolen inom sex månader från det att tjänsteförhållandet upphörde.

22 §. *Behörig regional förvaltningsdomstol i förvaltningstvistemål*. I paragrafen föreskrivs om vilken regional förvaltningsdomstol som är behörig i förvaltningstvistemål. I kyrkolagen före-

skrivs särskilt om vilken förvaltningsdomstol som är behörig vid behandlingen av en i kyrkolagen (24:12.2) avsedd förvaltningstvist.

Syftet med förslaget är att ärendet ska behandlas så nära den enskilda parten som möjligt. Till sitt innehåll motsvarar de föreslagna bestämmelserna i huvudsak den gällande regleringen, men de preciseras jämfört med nuläget. Om yrkandet riktas mot staten, en kommun eller någon annan offentligrättslig juridisk person, är utgångspunkten för närvarande att målet ska behandlas av den förvaltningsdomstol inom vars domkrets den myndighet eller det organ som för den juridiska personens talan har sitt verksamhetsställe. Då en enskild person riktar ett yrkande mot staten får målet emellertid också behandlas vid den förvaltningsdomstol inom vars domkrets denna person har sin hemort.

Utgångspunkten i förslaget är att den behöriga regionala förvaltningsdomstolen bestäms utifrån hemorten för en enskild part eller juridisk person som är delaktig i rättegången. För en fysisk person bestäms hemorten i allmänhet enligt befolkningsdatasystemet och för ett samfund enligt dess stadgar eller bolagsordning.

Ett förvaltningstvistemål ska enligt *1 mom.* behandlas vid den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den person eller sammanslutning yrkandet riktas mot har sin hemort. Ett yrkande som riktas mot en juridisk person eller en enskild näringsidkare kan dock också behandlas vid den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den juridiska personen eller näringsidkaren har sitt verksamhetsställe. Sökanden kan välja till vilken regional förvaltningsdomstol han eller hon lämnar sin ansökan.

Ett yrkande som riktas mot en offentligrättslig juridisk person behandlas enligt *2 mom.* vid den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den som framställt yrkandet har sin hemort. I momentet finns dock en bestämmelse om ett alternativt forum, som bestäms utifrån verksamhetsstället eller hemorten för den offentligrättsliga juridiska person som yrkandet riktas mot. Sökanden kan välja behörig domstol bland alternativen. Eventuella motyrkanden ska behandlas vid samma domstol som behandlade det ursprungliga yrkandet.

Offentligrättsliga juridiska personer är t.ex. staten, kommunen och andra självstyrande samfund samt självständiga offentligrättsliga inrättningar, offentligrättsliga föreningar och andra offentligrättsliga samfund som genom lag har inrättats för att sköta en offentlig förvaltningsuppgift. Offentligrättsliga juridiska personer som avses i momentet är t.ex. evangelisk-lutherska och ortodoxa församlingar, Folkpensionsanstalten, Finlands Bank, Pensionsskyddscentralen, handelskamrar, studentkårer och studentnationer.

Om bestämmelserna om behörig regional förvaltningsdomstol inte är tillämpliga ska ärendet enligt *3 mom.* behandlas vid Helsingfors förvaltningsdomstol. Om det i någon annan lag finns särskilda bestämmelser om behörig domstol i ett förvaltningstvistemål ska de tillämpas i stället för denna paragraf. Detta motsvarar gällande bestämmelser.

23 §. *Tillämpning av bestämmelserna om besvär*. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt gällande 73 § i förvaltningsprocesslagen, men ordalydelsen ändras. Vid tillämpningen av förfarandebestämmelserna i fråga om besvär på andra förvaltningsprocessuella ärenden bör man ta hänsyn till ärendenas karaktär och rättsskyddsbehoven i samband med dem.

T.ex. på sådana skrivelser som inleder förvaltningsprocessuella ärenden som avses i detta kapitel tillämpas bestämmelserna om besvär i denna lag i fråga om meddelande av kontaktuppgifter, inlämnande av besvärsskriften till den behöriga domstolen, överföring av ett ärende till en annan domstol och sammanläggning av ärenden vid förvaltningsdomstolen. Den som gör en ansökan eller framställning, och i förvaltningstvistemål även den som yrkandet riktas mot,

är en part som omfattas av de rättigheter och skyldigheter som föreskrivs för parter i denna lag.

De förvaltningsprocessuella ärenden som avses i detta kapitel omfattas också av bestämmelserna om besvärstillstånd i 12 kap. när beslut av en regional förvaltningsdomstol överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen. Vid behov kan det föreskrivas särskilt om sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen utan besvärstillstånd.

5 kap. **Rätt att föra talan och anlitande av ombud eller biträde**

24 §. *Rätt att föra talan*. I paragrafen föreskrivs om den allmänna principen att var och en har rätt att föra sin egen talan i sitt eget ärende. Med rätt att föra talan avses rätten att inleda ett ärende vid förvaltningsdomstolen och rätten att överklaga. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller ingen motsvarande allmän bestämmelse.

Bestämmelsen gäller både fysiska personer och juridiska personer. Bestämmelser om juridiska personers rätt att föra talan finns i lagstiftningen eller t.ex. i förvaltningsstadgan, bolagsordningen eller föreningens stadgar. Statens talan förs av dess myndigheter i ärenden som hör till deras behörighet. Bestämmelser om förande av kommunens talan finns i kommunallagen. Rätt att föra andra myndigheters eller inrättningars talan har det organ eller den person som enligt lag eller förordning har denna uppgift.

Nedan föreskrivs om undantag till huvudregeln om förande av talan. Dessa gäller t.ex. förande av en omyndig persons talan och intressebevakares rätt att föra talan.

25 §. *Omyndigas talan*. I paragrafen finns en allmän bestämmelse om omyndiga personers rätt att föra talan. Bestämmelsen motsvarar i sak 17 och 18 § i förvaltningsprocesslagen. Motsvarande bestämmelser finns i 12 kap. 1 § i rättegångsbalken. Enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) är en omyndig person den som inte har fyllt 18 år och den som har fyllt 18 år men förklarats omyndig.

Enligt *1 mom.* förs en omyndig persons talan av den omyndiges intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare, om inte något annat föreskrivs i lag. Det kan finnas fler än en laglig företrädare, varvid fördelningen av rätten att föra talan anges genom särskilda bestämmelser. Det föreskrivs om samarbetet mellan laggliga företrädare i annan lagstiftning, t.ex. 30 § i lagen om förmyndarverksamhet och 5 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Med annan laglig företrädare avses t.ex. en ställföreträdare som förordnats för ett barns intressebevakare eller en kommunal nämnd, om barnet med stöd av barnskyddslagen har omhändertagits av det organ som ansvarar för socialvården, eller en företrädare enligt lagen om främjande av integration (1386/2010).

I *2 mom.* föreskrivs om de situationer där en omyndig person har rätt att föra sin talan antingen ensam eller jämsides med sin lagliga företrädare. I situationer där en omyndig person har rätt att föra sin talan ensam får personens intressebevakare, vårdnadshavare eller lagliga företrädare inte föra personens talan. Parallell rätt att föra talan innebär däremot att den omyndiges rätt att föra talan inte utesluter den lagliga företrädarens rätt att föra talan, utan bägge har rätt att var för sig föra talan i ärendet. I sådana situationer är den omyndige och den lagliga företrädaren inte bundna av varandras yrkanden och synpunkter i ärendet, utan de kan självständigt besluta om bl.a. inledande av ett ärende och utnyttjande av besvärsrätten samt om be-

svärsgrunderna och motiveringarna till dem. Bestämmelser om hörande av intressebevakaren eller vårdnadshavaren finns i 27 §.

En omyndig person har rätt att ensam föra sin talan i ett ärende som gäller sådan inkomst eller förmögenhet som han eller hon har rätt att förfoga över. Enligt 25 § i lagen om förmyndarverksamhet har en omyndig rätt att förfoga över vad som han eller hon under omyndigheten har förvärvat genom eget arbete samt över egendom som intressebevakaren har ställt till den omyndiges förfogande. Den omyndige har rätt att bestämma även över avkastningen av denna egendom samt det som har kommit i stället för egendomen.

Dessutom får en omyndig som har fyllt 18 år ensam föra sin talan i en sak som gäller hans eller hennes person. En förutsättning är att den omyndiga personen kan förstå sakens betydelse. Med detta avses en sådan förmåga att förstå som med hänsyn till ärendets art kan anses vara tillräcklig med hänsyn till det intresse som ska bevakas.

I momentet föreskrivs också att en minderårig person som har fyllt 15 år och hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare har rätt att var för sig föra talan i ett ärende som gäller den minderåriges person eller personliga intresse eller rättighet. Om den minderåriga och vårdnadshavaren är oeniga vid utövandet av sin parallella rätt att föra talan, prövar domstolen med hänsyn till ärendets art och den minderårigas utvecklingsnivå vilken vikt domstolen fäster vid den minderårigas respektive vårdnadshavarens uppfattning. Särskild hänsyn bör tas till huruvida den minderåriga förstår sakens betydelse.

Den föreslagna åldersgränsen på 15 år är densamma som i rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål. Vid behov kan undantag från åldersgränsen i den allmänna bestämmelsen göras genom specialbestämmelser. Enligt 21 § i barnskyddslagen har ett barn som fyllt 12 år parallell rätt att föra sin talan i ett barnskyddsärende och enligt 89 § rätt att särskilt söka ändring i barnskyddsärenden som gäller barnet självt. Enligt 24 § i mentalvårdslagen får en 12-åring självständigt söka ändring i ett beslut som gäller intagning för vård, fortsatt vård eller begränsning av kontakter.

I 68 § i denna lag föreskrivs om hörande av omyndiga vid en muntlig förhandling som ordnas av en förvaltningsdomstol. Utgångspunkten är att den omyndige ska kunna höras vid muntlig förhandling oberoende av personens ålder. En förutsättning för hörande är att den omyndige ger sitt samtycke till det. En person som är yngre än 12 år kan dock höras i ett annat ärende än sitt eget endast om hörandet är nödvändigt för att ärendet ska kunna avgöras och hörandet inte medför betydande skada för honom eller henne.

26 §. *Intressebevakarens rätt att föra talan*. I paragrafen föreskrivs om intressebevakarens rätt att föra talan. Paragrafen motsvarar gällande 18 a § i förvaltningsprocesslagen. En motsvarande bestämmelse finns också i 12 kap. Bestämmelser om förordnande av intressebevakare för en myndig och begränsning av handlingsbehörigheten finns i lagen om förmyndarverksamhet.

I *1 mom.* föreskrivs om intressebevakarens rätt att vid domstolen vid sidan av huvudmannen

självständigt föra talan i ärenden där intressebevakaren även i övrigt är behörig att företräda sin huvudman i enlighet med lagen eller domstolens beslut. Rätten att föra talan är således parallell. I konfliktsituationer ska huvudmannens ståndpunkt betraktas som avgörande, om han eller hon kan förstå sakens betydelse. Om domstolen emellertid bedömer att huvudmannen inte kan förstå sakens betydelse blir intressebevakarens ståndpunkt avgörande.

I *2 mom.* föreskrivs om situationer där huvudmannens handlingsbehörighet har begränsats utan omyndigförklaring. Handlingsbehörigheten kan enligt 18 § i lagen om förmyndarverksamhet begränsas antingen genom att domstolen överför beslutsrätten i fråga om vissa rättshandlingar helt till intressebevakaren eller beslutar att huvudmannen får företa vissa rättshandlingar endast tillsammans med intressebevakaren. Intressebevakaren för ensam huvudmannens talan i förvaltningsprocessärenden som huvudmannen inte har rätt att besluta om. Huvudmannen och intressebevakaren för däremot gemensamt talan i ärenden som de tillsammans ska besluta om. Om huvudmannen inte kan förstå sakens betydelse är intressebevakares ståndpunkt avgörande. Om huvudmannen kan förstå sakens betydelse ska huvudmannen och intressebevakaren enas om sin ståndpunkt.

27 §. *Hörande av huvudmannen och av intressebevakaren eller vårdnadshavaren*. Paragrafen innehåller bestämmelser om domstolens skyldighet att höra den omyndige när talan förs av intressebevakaren eller någon annan i 25 § 1 mom. i detta kapitel avsedd person samt om skyldigheten att höra intressebevakaren eller någon annan i 25 § 1 mom. avsedd person när den omyndige för sin egen talan. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt gällande 19 § i förvaltningsprocesslagen. Ordalydelsen i den föreslagna bestämmelsen är förpliktande.

Hörande är emellertid nödvändigt endast om det behövs med hänsyn till huvudmannens fördel eller för att saken ska kunna utredas. Om huvudmannen t.ex. på grund av sin ålder inte kan förstå sakens betydelse behöver han eller hon inte höras.

28 §. *Förordnande av intressebevakare för en rättegång*. I den föreslagna paragrafen föreskrivs om de situationer där domstolen ska förordna en intressebevakare för att föra en parts talan i ett ärende som behandlas vid domstol. I paragrafen föreskrivs också om förordnande av en ställföreträdare för intressebevakaren, när den ordinarie intressebevakaren är jävig eller förhindrad att föra talan vid rättegången. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt gällande 19 a § i förvaltningsprocesslagen.

Enligt *1 mom.* kan en intressebevakare förordnas, om domstolen upptäcker att parten på grund av försvagat hälsotillstånd eller av någon annan särskild orsak är oförmögen att bevaka sina intressen. Förordnandet kan utfärdas antingen på initiativ av domstolen eller på ansökan av en delaktig i rättegången. Domstolen ska bestämma om en intressebevakare förordnas.

Förordnandet av intressebevakare gäller endast en specifik rättegång. Syftet med att förordna en intressebevakare är att trygga en rättvis rättegång i det aktuella fallet.

Med försvagat hälsotillstånd avses t.ex. sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller någon annan orsak som hänför sig till partens hälsotillstånd och som gör att parten är oförmögen att bevaka sina intressen i en rättegång.

Med någon annan särskild orsak avses en situation där någon annan orsak än det egna hälsotillståndet gör att parten inte i tillräcklig utsträckning kan bevaka sina intressen. Exempelvis kan en person som vistas utomlands behöva en intressebevakare i förvaltningsprocessen. Den föreslagna bestämmelsen har således ett något bredare tillämpningsområde än de gällande 19 a § i förvaltningsprocesslagen, 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken och 8 § i lagen om förmyndarverksamhet.

I *2 mom.* föreskrivs om situationer där partens intressebevakare är jävig eller av någon annan orsak är förhindrad att föra talan i ärendet. I praktiken finns det fall där t.ex. vårdnadshavarens och dennes minderåriga barns intressen är sinsemellan motstridiga i ett ärende som behandlas vid domstol. Domstolen ska på eget initiativ, i samband med det ärende som behandlas, förordna en ställföreträdare för barnets intressebevakare för rättegången. Det kan bli aktuellt med

att förordna en ställföreträdare för intressebevakaren också i sådana fall där den ordinarie intressebevakaren inte kan föra talan i rättegången t.ex. på grund av sjukdom.

Det kan också finnas särskilda bestämmelser om förordnande av intressebevakare. En sådan bestämmelse finns t.ex. i barnskyddslagens 22 §, enligt vilken en intressebevakare ska förordnas för ett barn i ett barnskyddsärende. Intressebevakaren ska i vårdnadshavarens ställe föra barnets talan, om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren inte opartiskt kan bevaka barnets intresse i ärendet, och en intressebevakare måste förordnas för att ärendet ska bli utrett eller i övrigt för att barnets intressen ska tryggas. Enligt motiveringen till bestämmelsen ska den tillämpas på barnskyddsärenden oavsett om ärendet behandlas av en socialvårdsmyndighet eller vid domstol.

Domstolen ska innan en intressebevakare förordnas höra parten eller, om parten är omyndig, en intressebevakare, vårdnadshavare eller en annan laglig företrädare för den omyndige. Om det är uppenbart att parten inte kan förstå sakens betydelse behöver parten inte höras.

Enligt *3 mom.* gäller intressebevakarens förordnande tills ärendet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut, om inte den domstol som utfärdat förordnandet bestämmer något annat. Förordnandet gäller därmed också i en högre rättsinstans.

I momentet finns också en hänvisning till lagen om förmyndarverksamhet. Enligt lagen om förmyndarverksamhet svarar huvudmannen för arvodet till den intressebevakare som förordnats för rättegången (lagen om förmyndarverksamhet, 44 §). Om ersättning för kostnader till den intressebevakare som förordnats för rättegången föreskrivs i 77 §.

29 §. *Partssuccession*. Med partssuccession avses att en part byts ut under rättegången. I den gällande förvaltningsprocesslagen finns ingen bestämmelse om partssuccession och ingen hänvisning till bestämmelserna om partssuccession i rättegångsbalken eller i speciallagstiftningen, även om det i praktiken har ansetts att partssuccession är möjligt i förvaltningsprocessen.

I praktiken förutsätter partssuccession att domstolen utreder vilka som är de rättsinnehavare eller nya ägare som träder in i stället för parten. Domstolen ska fråga dessa aktörer om de är villiga att fortsätta rättegången och vid behov be dem motivera sin rätt att fortsätta rättegången i partens ställe. Om partens rättsinnehavare inte vill fortsätta rättegången förfaller behandlingen av ärendet utan domstolens avgörande. Om domstolen av någon annan orsak bedömer att partssuccession inte är möjlig ska den lämna ärendet utan prövning för att beslutet vid behov ska kunna överklagas. Bestämmelser om när besvär lämnas utan prövning och behandlingen förfaller finns i 81 §.

Bestämmelser om en parts rätt att få information finns i 9 § i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar. Bestämmelserna tillämpas också på de rättsinnehavare eller nya ägare som träder in i stället för parten.

I *1 mom.* föreskrivs om partssuccession när en part dör under rättegången. Det är fråga om så kallad universalsuccession. Då är huvudregeln att rättsinnehavarna träder in i stället för parten. I rättspraxis har det t.ex. ansetts att delägarna i en ändringssökandes dödsbo hade rätt att komma med ett genmäle och således fortsätta besvärsprocessen efter att ändringssökanden hade avlidit medan besvär som gällde godkännande av en strandgeneralplan behandlades vid högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2005 liggare 2900).

En avvikelse från huvudregeln kan på grund av ärendets karaktär göras när det som rättegången gäller är personligt i det avseendet att rättsinnehavarna inte har något rättsligt intresse i

rättegången. Som exempel kan nämnas ett ärende som gällde färdtjänst enligt handikappservicelagen där man ansåg att förvaltningsdomstolen inte borde ha gett ett avgörande i sak efter att en person med funktionsnedsättning hade avlidit (HFD 2008 liggare 3033). Däremot prövades besvär som gällde ersättning för ändringsarbeten i en bostad som stödåtgärd enligt handikappservicelagen och som anfördes av dödsboet efter en person med funktionsnedsättning (HFD 2008 liggare 3034).

I *2 mom.* föreskrivs om partssuccession i situationer där rättegången gäller äganderätt eller någon annan rättighet och denna rättighet under rättegången övergår till någon annan. Det är fråga om så kallad singularsuccession. Då träder den nya ägaren in i stället för den ursprungliga, om inte något annat följer av särskilda skäl. Bestämmelsen kan bli tillämplig t.ex. i ärenden som gäller användningen av en fastighet eller byggnad.

30 §. *Ombud och biträden*. I paragrafen föreskrivs om rätten för en delaktig i rättegången att anlita ombud eller biträde samt om vilka som får uppträda som ombud eller biträde. Med ombud avses en person som med fullmakt av en part agerar på dennes vägnar i rättegången när parten eller dess företrädare inte själv sköter ärendet. Bestämmelser om ombudets skyldighet att visa upp fullmakt finns i 32 §. Med biträde avses en person som vid sidan av parten biträder denne i rättegången.

Paragrafen motsvarar gällande praxis. Bestämmelserna om kvalifikationerna för ombud och biträden är mer exakta än de nuvarande. Om jäv för ombud och biträden och förbud mot att uppträda vid rättegången har tidigare föreskrivits genom en hänvisning till 15 kap. 3 § 2 mom. och 10 a § rättegångsbalken.

I *1 mom.* konstateras att de delaktiga i rättegången får anlita ombud eller biträde.

I momentet bestäms också om kvalifikationerna för ombud och biträden. Det är en absolut förutsättning för förfarandet att ombudet eller biträdet har kvalifikationer för uppgiften, vilket domstolen på eget initiativ ska konstatera. Om domstolen konstaterar att ombudet eller biträdet inte har de kvalifikationer som anges i lagen ska den delaktiga i rättegången beredas tillfälle att anlita ett nytt ombud eller biträde.

För det första får en advokat uppträda som ombud eller biträde. Med advokat avses en medlem i Finlands Advokatförbund som är upptagen i advokatregistret. Enligt 3 § i lagen om advokater (496/1958) jämställs med en finländsk advokat den som i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet har rätt att bedriva advokatverksamhet. Det föreskrivs vidare att ombudet eller biträdet ska vara advokat, offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd som avses i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (715/2011). Till denna del motsvarar kraven det som anges i 15 kap. 2 § 1 mom. i rättegångsbalken.

I en förvaltningsprocess kan ombudet eller biträdet också vara någon annan redbar myndig person som är lämplig och skickad för uppdraget, på samma sätt som för närvarande. En ytterligare förutsättning för att få uppträda som ombud eller biträde är att personen inte är försatt i konkurs och att hans eller hennes handlingsbehörighet inte har begränsats.

Ett biträde som förordnas med stöd av rättshjälpslagen (257/2002) ska enligt 8 § i den lagen vara advokat, offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd som avses i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd.

När ett barnskyddsärende behandlas vid förvaltningsdomstolen eller högsta förvaltningsdomstolen får enligt 86 a § i barnskyddslagen som en enskild parts ombud eller biträde anlitas

endast en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd avsett rättegångsbiträde med tillstånd.

Enligt *2 mom.* i den föreslagna paragrafen får en domare eller föredragande vid förvaltningsdomstolen inte uppträda som ombud eller biträde, om inte saken gäller någon av hans eller hennes närstående eller en sak som han eller hon eller hans eller hennes närstående har del i. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 15 kap. 3 § 2 mom. i rättegångsbalken, där det föreskrivs om jäv för domstolens lagfarna ledamöter och som det hänvisas till i 20 § 2 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen. Med domare avses här också domstolarnas sakkunnigledamöter och intresseföreträdare.

Förbudet för domare eller föredragande mot att uppträda som ombud eller biträde gäller också andra förvaltningsdomstolar än den som de arbetar vid.

I momentet anges vidare att en tjänsteman inte får vara ombud eller biträde om detta strider mot hans eller hennes tjänsteplikt. En motsvarande bestämmelse finns i 15 kap. 3 § 1 mom. i rättegångsbalken. Den gällande lagen innehåller inte någon hänvisning till denna bestämmelse. Den föreslagna bestämmelsen avser situationer där ett uppdrag som ombud eller biträde skulle stå i strid med de tjänsteåligganden som en tjänsteinnehavare vid en domstol eller förvaltningsmyndighet har.

Enligt *3 mom.* får den som står i ett i 13 kap. 3 § i rättegångsbalken avsett närståendeförhållande till den domare eller föredragande som behandlar ärendet inte heller uppträda som ombud eller biträde. En motsvarande bestämmelse finns i 15 kap. 3 § 3 mom. i rättegångsbalken. Den gällande lagen innehåller inte någon hänvisning till denna bestämmelse.

Utgångspunkten är att de delaktiga i rättegången fritt får välja sina biträden och ombud. En domare eller föredragande som är närstående till ombudet eller biträdet måste förklara sig jävig att behandla ärendet. Bestämmelsen blir tillämplig främst i situationer där partens ombud eller biträde byts ut under rättegången. Om det under rättegången kommer fram att det nya ombudet eller biträdet är närstående till domaren är det inte ändamålsenligt att domaren på denna grund blir jävig att behandla ärendet, utan parten ska hitta ett ojävigt ombud eller biträde.

Inte heller personer som tidigare har deltagit i behandlingen av ärendet t.ex. som domare, föredragande eller protokollförare får uppträda som ombud eller biträde. Deltagandet i behandlingen av ärendet kan ha skett vid en domstol eller en förvaltningsmyndighet. Med domstol avses här även andra domstolar än den där rättegången pågår. Ett motsvarande hinder för att uppträda som ombud eller biträde är att personen har uppträtt som ombud eller biträde för motparten i samma ärende. Med motpart avses här en part som har ett motsatt intresse i ärendet.

31 §. *Förbud mot att uppträda samt förande av ett ärende till tillsynsnämnden*. I den föreslagna paragrafens *1 mom.* föreskrivs om situationer där domstolen kan förbjuda ett ombud eller biträde från att uppträda som ombud i ett visst ärende vid domstolen i fråga. Förbudet kan meddelas om ombudet eller biträdet är olämpligt för sitt uppdrag. Ombudet eller biträdet anses olämpligt för sitt uppdrag t.ex. om han eller hon visar sig vara ohederlig eller oskicklig. Ombudet eller biträdet kan ha visat sig vara olämpligt för sitt uppdrag också genom att t.ex. upprepade gånger tilltala domstolens ledamöter eller rättegångsparterna på ett nedsättande sätt eller visa sig vara svårt skuldsatt.

Enligt *2 mom.* kan domstolen också förvägra ett ombud eller biträde rätten att under högst tre år verka som ombud eller biträde vid den domstolen, om det finns skäl till detta. Om beslutet

gäller en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd, ska domstolen delge sitt beslut den tillsynsnämnd som avses i 6 a § 1 mom. i lagen om advokater (496/1958). Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt 15 kap. 10 a § 1 och 2 mom. i rättegångsbalken, vilka det hänvisas till i gällande 20 § i förvaltningsprocesslagen.

I *3 mom.* föreskrivs att om en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd på annat sätt handlar i strid med sina skyldigheter, kan domstolen anmäla även detta till den tillsynsnämnd som avses i 2 mom.

32 §. *Fullmakt för ombud*. Den föreslagna paragrafen gäller fullmakt för ett ombud och fullmaktens form. Innehållet i bestämmelsen motsvarar i huvudsak gällande 21 § i förvaltningsprocesslagen. Det finns dock fler undantag till skyldigheten att visa upp fullmakt än tidigare.

I den föreslagna paragrafens *1 mom.* finns den gällande huvudregeln om skyldigheten för ombudet att visa upp fullmakt i förvaltningsprocessen. Rätten att föra talan i förvaltningsprocessen är en förutsättning för processen som domstolen ska pröva på eget initiativ. Om det är oklart vem som har fullmakt kan ombudet t.ex. inte ges sekretessbelagda uppgifter förrän en tillräcklig utredning om fullmaktens giltighet har lagts fram.

Den som för en myndighets talan behöver inte visa upp en fullmakt. Vi behov ska myndigheten lägga fram en utredning om företrädarens rätt att föra dess talan. Om ett ombud eller ett biträde för myndighetens talan ska en fullmakt visas upp.

Med fullmakt avses skriftlig fullmakt. Den vanligaste formen av fullmakt är rättegångsfullmakt. Det går också att upprätta en individualiserad fullmakt och utse ett ombud för ett specifikt mål. En allmän fullmakt ger en person fullmakt att på någon annans vägnar sköta flera mål eller fullmaktsgivarens alla rättstvister.

Fullmakten ska undertecknas eftersom det annars inte går att verifiera att fullmakt har getts. Med fullmakt avses också en sådan fullmakt i form av ett separat förordnande eller protokollsutdrag av en juridisk person som avses i 15 kap. 4 § 2 mom. i rättegångsbalken.

Handlingen kan också lämnas elektroniskt till domstolen, t.ex. per e-post i skannad form. Om de elektroniska tjänsterna utvecklas kan handlingen också sändas via någon annan elektronisk kanal. Om ett elektroniskt dokument som sänts till en myndighet innehåller utredning om ett ombuds behörighet, behöver ombudet enligt 9 § 2 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet inte lämna in fullmakt. Myndigheten kan dock förordna att en fullmakt ska lämnas in, om den har anledning att betvivla ombudets behörighet eller behörighetens omfattning.

I *2 mom.* föreskrivs om undantag till skyldigheten att visa upp fullmakt. Domstolen kan dock vid behov förordna att den delaktiga i rättegången trots dessa ska visa upp en fullmakt.

Enligt *1 punkten* behöver en fullmakt inte visas upp om huvudmannen muntligen har befullmäktigat ombudet vid domstolen.

Enligt *2 punkten* behövs fullmakt inte om ombudet har uppträtt som ombud vid en tidigare behandlingsfas. Det kan vara fråga om behandling av ärendet i ett förvaltningsförfarande eller vid domstol. Domstolen kan dock alltid kräva att fullmakt visas upp, om befullmäktigandet är oklart.

Enligt *3 punkten* behöver fullmakt inte heller visas upp om ombudet är advokat, offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd som avses i lagen om rättegångsbi-

träden med tillstånd. Domstolen kan kräva att ett ombud som är advokat eller offentligt rättsbiträde ska visa upp fullmakt t.ex. när ett nytt ombud företräder en part i samma ärende.

Om fullmakt saknas ska ombudet enligt *3 mom.* i den föreslagna paragrafen vid behov beredas tillfälle att visa upp fullmakten. Kompletteringsförfarande behöver vidtas endast om det är nödvändigt. Förfarandet behöver inte vidtas om det på något annat sätt har framgått att ombudet har en giltig fullmakt i ärendet.

I högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2014:173 konstaterades att domstolen i första hand borde ha frågat ombudet om fullmakten redan innan besvären sändes till myndigheten för utlåtande. Till sin begäran om att fullmakten skulle lämnas borde förvaltningsdomstolen för tydlighetens skull ha fogat ett hot om att ärendet kunde avvisas på den grunden att ingen fullmakt lämnats till domstolen.

Enligt förslaget har domstolen möjlighet att efter prövning fortsätta behandlingen av ärendet tills en fullmakt visas upp. För att undvika dröjsmål är det ändamålsenligt att fortsätta behandlingen av ärendet i situationer där domstolen bedömer att en fullmakt huvudsakligen är giltig, men att den ändå ska visas upp. Om det råder oklarhet om fullmakten och behandlingen av ärendet förutsätter röjande av sekretessbelagda uppgifter för ombudet, bör domstolen avbryta behandlingen av ärendet tills en tillräcklig utredning om fullmaktens giltighet har lämnats till domstolen.

Enligt den föreslagna paragrafens *4 mom.* får ett ombud inte utan huvudmannens samtycke överföra en fullmakt som har utställts på en viss person till någon annan. Bestämmelsen betonar huvudmannens rätt till kontroll över sitt ärende.

33 §. *Kontaktperson för ändringssökande*. I paragrafen föreskrivs om kontaktpersoner för ändringssökande. Förvaltningsprocesslagen innehåller ingen sådan bestämmelse, men förvaltningslagens bestämmelser om delgivning till kontaktpersoner tillämpas på förvaltningsprocessuella ärenden även i nuläget.

I förvaltningsprocessuella ärenden är det inte sällsynt att flera ändringssökande anför besvär med en gemensam skrivelse. I sådana fall krävs det att det vid domstolen finns en person som man vid behov kan kontakta i frågor som gäller besvären. När ändringssökandena upprättar sin gemensamma besvärsskrift bör de tänka på vem av dem som ska vara kontaktperson. Om ingen kontaktperson har angetts är den person som först nämns i besvärsskriften kontaktperson. Kontaktpersonens roll påminner om den roll som i 30 § avsedda ombud har. Kontaktpersonen behöver dock inte visa upp någon fullmakt.

I 56 § 2 mom. i förvaltningslagen föreskrivs om delgivning till kontaktpersonen. Delgivningen riktas till kontaktpersonen som ska underrätta de övriga ändringssökandena om delfåendet. I förvaltningslagens 68 § föreskrivs om skadeståndsansvar vid försummelse att vidarebefordra delgivning. Kontaktpersonen är skyldig att ersätta en skada som uppstår på grund av att underrättelsen om delfåendet försummas eller av att den försenas, i den mån det prövas vara skäligt med hänsyn till försummelsens art och övriga omständigheter. Till den handling som ska delges ska myndigheten foga ett meddelande om kontaktpersonens skyldighet att vidarebefordra handlingen eller om underrättelseskyldigheten samt om det skadeståndsansvar som är förbundet med åsidosättande av skyldigheten. Med stöd av 94 § i den föreslagna lagen ska bestämmelserna i förvaltningslagen också tillämpas på delgivning av förvaltningsprocessuella ärenden.

34 §. *Ombuds och biträdens tystnadsplikt*. I paragrafen föreskrivs om tystnadsplikten för ombud och biträden, tolkar, översättare och andra personer som deltar i skötseln av ärendet.

I gällande 20 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen hänvisas i fråga om detta till 15 kap. 17 § i rättegångsbalken, enligt vilken ett rättegångsombud eller rättegångsbiträde eller deras biträden eller en tolk inte olovligen får röja en enskild persons eller en familjs hemlighet eller affärs- eller yrkeshemligheter som han eller hon har fått kännedom om vid skötseln av ett uppdrag i anslutning till en rättegång, vid lämnande av juridisk rådgivning som gäller huvudmannens rättsliga ställning vid förundersökning eller i någon annan handläggningsfas inför en rättegång eller vid lämnande av juridisk rådgivning som gäller inledande eller undvikande av rättegång. Innehållsmässigt motsvarar paragrafen gällande bestämmelser.

Allmänna bestämmelser om sekretess finns i offentlighetslagen. I dess 23 § föreskrivs om den tystnadsplikt som gäller en part och dennes ombud eller biträde och om förbud mot utnyttjande av sekretessbelagda uppgifter till den del det är fråga om uppgifter som gäller någon annan än parten själv.

Enligt 5 c § 1 mom. i lagen om advokater (496/1958) får en advokat eller hans biträde inte utan lov röja en enskild persons eller en familjs hemlighet eller en affärs- eller yrkeshemlighet som han fått kännedom om i sitt uppdrag. En advokat ska även i övrigt iaktta god advokatsed, som enligt Advokatförbundets anvisningar också omfattar sekretess i verksamheten. Bestämmelser om sekretess finns också i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (715/2011).

I *1 mom.* föreskrivs om tystnadsplikt för ombud och biträden. Bestämmelsen gäller alla ombud och biträden i en förvaltningsprocess oavsett om de är advokater eller andra jurister och om de har juridisk utbildning. Den gäller också sådana ombud eller biträden som sköter en tillfällig uppgift i förvaltningsprocessen och ombud som av sin huvudman har fått information för uppdraget även om de inte själva har skött behandlingen av ärendet i rätten.

Sekretessen ska, utöver uppgifter som har fåtts av huvudmannen, även gälla uppgifter som t.ex. fåtts av den myndighet som behandlar eller har behandlat ärendet eller uppgifter som ett ombud eller ett biträde har inhämtat av andra myndigheter och enskilda för huvudmannens räkning.

Enligt *2 mom.* gäller bestämmelserna om tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande i 1 mom. även tolkar och översättare som anlitas vid behandlingen av ärendet samt sådana personer som deltar i skötseln av huvudmannens ärende. Med andra personer avses i det här sammanhanget t.ex. biträdande personal vid en advokatbyrå eller personer vars ombud ger dem ett uppdrag med fullmakt att utföra vissa uppgifter som är nödvändiga i ett ärende, t.ex. uppgiften att skriva ett expertutlåtande.

Paragrafens *3 mom.* innehåller en hänvisning till bestämmelserna om brott mot tystnadsplikten i 38 kap. 1 och 2 § och 40 kap. 5 § i strafflagen. Denna bestämmelse motsvarar 15 kap. 17 § 2 mom. i rättegångsbalken.

6 kap. **Handläggning och utredning av ärenden**

35 §. *Processledningen*. Bestämmelsen är ny men motsvarar den princip som följs för närvarande. Domstolen leder behandlingen och utredningen av ärenden. Domstolens skyldighet att sörja för materiell processledning och processledning som gäller förfarandet anges genast i början av kapitlet om behandling och utredning av ärenden.

Förvaltningsdomstolen ska sörja för att de ärenden som inleds blir behandlade på behörigt sätt och så snabbt som möjligt utgående från en tillräcklig beredning och tillräckligt rättegångsmaterial. Skyldigheterna i fråga om processledning framgår av lagförslagets övriga paragrafer

om utredning och avgörande av mål och ärenden. Exempelvis frågerätten och frågeskyldigheten är nära sammankopplade med den förvaltningsprocessuella officialprincipen och ombesörjningsskyldigheten, vars närmare innehåll framgår av 37 §. Till förvaltningsdomstolens utredningsskyldighet hör givetvis bl.a. att undanröja oklarheter och ställa behövliga frågor. Till god processledning hör å andra sidan också att övervaka att material som inte hänför sig till det aktuella ärendet utelämnas (46 §). Ett uttryck för formell processledning är t.ex. bestämmelsen i 54 § om tryggande av ordningen vid rättegången.

36 §. *Handläggningssätt*. Bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis. Vid förvaltningsdomstolen behandlas ett ärende vanligen skriftligen. För tydlighets skull uttrycks denna etablerade huvudregel i *1 mom.* Den skriftliga behandlingen grundar sig på rättegångshandlingarna. Rättegångsmaterialet kan förutom handlingar också omfatta föremål.

Elektronisk behandling jämställs med skriftlig behandling av ett ärende vid domstol.

Behandlingen utgår från besvären och det myndighetsbeslut som besvären gäller. Dessutom ber domstolen vanligen den domstol som har fattat beslutet att lämna ett utlåtande om de yrkanden som framställts i besvären. De delaktiga i rättegången kan också lämna in en utredning samt framställa yrkanden och framföra ståndpunkter i skriftlig form. Med detta jämställs även material som lämnats in i elektronisk form.

Förvaltningsdomstolen kan enligt *2 mom.* komplettera den skriftliga behandlingen med muntliga förfaranden. Vid muntlig förhandling kan utredning inhämtas genom hörande av bl.a. parter och vittnen. Syn och inspektion gör det också möjligt med olika slags sinnesförnimmelser. Närmare bestämmelser om förutsättningarna för och innehållet i de behandlingssätt som kompletterar den skriftliga behandlingen samt vilket förfarande som ska iakttas i fråga om dem finns i 47—49 § i detta kapitel och i 7 kap.

37 §. *Hur ett ärende utreds*. I paragrafen föreskrivs det i huvuddrag om vilka uppgifter förvaltningsdomstolen och de delaktiga i rättegången har när ett ärende utreds. Det föreskrivs om förvaltningsdomstolens ombesörjningsskyldighet på samma sätt som i den gällande förvaltningsprocesslagen. På grund av lagbundenheten i förvaltningen, förvaltningsärendenas indispositiva natur och kravet på ett effektivt rättsskydd kan utredande av fakta som ligger till grund för ett beslut i förvaltningsprocess inte vara beroende endast av bevis som de delaktiga lägger fram på eget initiativ.

I den föreslagna paragrafen används ordet ”utredning”, som också är det ord som används i den gällande förvaltningsprocesslagen. Med utredning avses en utredning av fakta som läggs fram i både skriftlig och annan form. Det innebär såväl bevisning vid muntlig förhandling eller syn som utlåtanden av sakkunniga.

Hur omfattande utredningsskyldigheten är för parten och den myndighet som har fattat beslutet och vad den innehåller beror på ärendets rättsliga natur. Även om fördelningen av bevisbördan mellan de delaktiga i rättegången inte klart kan definieras i en förvaltningsprocess, kan man säga att skyldigheten att medverka delas mellan parten och den myndighet som har fattat beslutet. På utredningsskyldighetens omfattning inverkar bl.a. typen av besvär, ärendets art och huruvida en redan framlagd utrednings riktighet har bestridits eller medgivits. Också omständigheten att de delaktiga har olika möjligheter att lägga fram en utredning ska beaktas.

Kraven på opartiskhet och reciprocitet samt principen om hörande utgör en del av kriterierna för en rättvis rättegång. En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt 33 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen och innehåller en allmän bestämmelse om förvaltningsdomstolens ombesörjningsskyldighet. Bestämmelsen förutsätter att domstolen sörjer för processledningen så att de delaktiga i rättegången utreder ärendet på behörigt sätt och i tillräcklig omfattning.

Det kan finnas behov att begära ytterligare utredning i synnerhet om domstolen, efter det att den myndighet som fattat beslutet gett sitt utlåtande och parten har hörts, gör bedömningen att ärendet fortfarande är oklart. Domstolen ska i sådana fall meddela de delaktiga i rättegången vilka punkter i ärendet som fortfarande är oklara och ge dem tillfälle att komplettera bevisningen. Om en delaktigs skriftliga eller muntliga utsaga är oklar eller bristfällig, ska domstolen ställa den delaktige de frågor som behövs för att klarlägga saken. Domstolen har frågeplikt, som är ett uttryck för och komplement till ombesörjningsskyldigheten.

Enligt *2 mom.* är domstolen skyldig att på eget initiativ utreda ärendet i sådan omfattning som en opartisk och rättvis behandling av ärendet samt ärendets art kräver. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt 33 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Domstolen kan bl.a. begära upplysningar av den myndighet som har fattat det beslut som besvären gäller, ställa preciserande frågor till de delaktiga i rättegången eller ordna muntlig förhandling. Domstolen bedömer också på eget initiativ om det för avgörandet av ärendet finns skäl att begära utlåtande av någon annan än den myndighet som har fattat beslutet eller begära ett förhandsavgörande av Europeiska unionens domstol.

Domstolens skyldighet att göra en utredning på eget initiativ är mer omfattande t.ex. när en enskild part i praktiken befinner sig i en svagare ställning än myndigheten eller om beslutet är av speciellt stor betydelse med tanke på partens rättsskydd (Europadomstolen Yvon mot Frankrike 2003). Detta kan vara fallet t.ex. i ett ärende som gäller tillgodoseende av en grundläggande rättighet, ett ärende som gäller en social förmån eller ett ärende som myndigheten har tagit initiativ till. Om de delaktiga i rättegången de facto är likställda, behöver förvaltningsdomstolen inte nödvändigtvis skaffa utredning på eget initiativ. Också när en domstol behandlar t.ex. ett kommunalbesvär eller ett förvaltningstvistemål är dess skyldighet att aktivt skaffa utredning i allmänhet begränsad.

En part och den myndighet som har fattat beslutet ska enligt *3 mom.* sanningsenligt lägga fram en utredning om motiveringen för sina yrkanden i ärendet. Denna bestämmelse är ny, men uttrycker den nuvarande principen om parternas allmänna utredningsskyldighet i en rättegång. Ändringssökanden ska enligt 15 § lägga fram motivering för sina yrkanden i besvären. Enligt 42 § i detta kapitel ska den myndighet som har fattat beslutet på begäran av förvaltningsdomstolen bemöta de yrkanden som en delaktig i rättegången framställt och yttra sig också om den utredning som lagts fram.

En part och den myndighet som har fattat beslutet är skyldig att lägga fram sin utredning på ett sätt som motsvarar deras ärliga uppfattning om sakernas rätta tillstånd. Domstolens utredningsskyldighet innebär dessutom att en part kan bli tvungen att påverka utredandet av ärendet på något annat sätt än genom sin egen utredning. I ett sådant fall inverkar ärendets rättsliga natur på sättet på vilket parten är skyldig att utreda ärendet. Myndigheten ska likaså handla objektivt vid rättegången och föra fram också sådana omständigheter som talar för en enskild parts yrkanden eller annat som parten lagt fram.

Om en part har inlett ett förvaltningsärende t.ex. genom att ansöka om byggnadslov, en social förmån eller rätt till vård, är parten i allmänhet skyldig att aktivt medverka till att hans eller hennes ärende utreds också i det skede då ändring söks. En parts skyldighet att medverka är mer begränsad än normalt t.ex. i ett ärende som gäller omhändertagande eller vård oberoende av vilja eller i ett annat ärende som myndigheten har tagit initiativ till.

En part och den myndighet som har fattat beslutet ska hålla sig till sanningen när de redogör för de omständigheter och utredningar som de åberopar i ärendet. Om parten trots begäran inte lägger fram någon viss information eller inte svarar på frågor ska domstolen pröva vilken betydelse vägran ska ges. Principen i bestämmelsen motsvarar 14 kap. 1 § i rättegångsbalken enligt vilken parterna ska hålla sig till sanningen när de redogör för de omständigheter som de åberopar i målet och när de besvarar frågor. Förvaltningsprocesslagen innehåller ingen sådan bestämmelse.

Myndigheterna har en allmän skyldighet att aktivt medverka till utredandet av ett ärende såväl i förvaltningsförfarande som under rättegångsfasen. När en myndighet är delaktig i rättegången, är den fortfarande bunden av de skyldigheter som allmänt gäller för myndigheter (6 och 31 § i förvaltningslagen). Till dessa allmänna skyldigheter hänvisar för sin del bestämmelsen enligt vilken en förvaltningsmyndighet även som delaktig i förvaltningsprocess ska beakta både allmänna och enskilda intressen på ett objektivt sätt. Myndigheten kan t.ex. inte lägga fram en utredning som endast stöder dess egen ståndpunkt om den har tillgång också till en utredning av annat slag.

Den föreslagna lagens 78 § gäller endast hörande av vittnen och sakkunniga. Parten eller den myndighet som fattat beslutet behöver därmed inte avge en försäkran enligt 17 kap. 44 eller 45 § i rättegångsbalken innan de lägger fram utredning.

38 §. *Skyldighet att lägga fram utredning*. Paragrafen motsvarar 33 a § i den gällande förvaltningsprocesslagen. Till sitt kärninnehåll motsvarar den 17 kap. 9 § 1 och 2 mom. rättegångsbalken. Vid hörande av vittnen och andra personer, förrättande av syn samt framläggande av en handling eller ett föremål är det fråga om sådant utredande av ärendet som avses i 37 §.

Enligt huvudregeln i *1 mom.* är var och en skyldig att infinna sig i domstolen för att höras samt att tillåta förrättande av syn på en fastighet i sin ägo eller besittning samt att lägga fram sådan utredning som behövs för att avgöra ärendet.

Om en person är skyldig att vägra vittna i domstolen eller har rätt till det, ska han eller hon enligt *2 mom.* inte kunna åläggas att lägga fram en handling eller ett föremål eller att tillåta förrättande av syn för att lägga fram utredning om en omständighet som omfattas av tystnadsplikt eller tystnadsrätt.

39 §. *Rätt att lägga fram utredning*. En part och den myndighet som har fattat förvaltningsbeslutet har såväl rätt som skyldighet att delta i utredandet av ärendet. Paragrafens *1 mom.* kompletterar den skyldighet för en delaktig i rättegången att medverka som anges i 37 § samt den skyldighet att lägga fram utredning som anges i 38 §. I 46 § föreskrivs om förvaltningsdomstolens möjlighet att sätta ut en tidsfrist för inlämnande av tilläggsmaterial. Utredning behöver inte läggas fram i fråga om en omständighet som är allmänt känd.

Enligt *2 mom.* kan domstolen lämna sådant material som uppenbart inte hänför sig till det aktuella ärendet utan avseende. Domstolen behöver då inte höra de delaktiga i rättegången om sådant material som lämnas helt utan avseende vid beslutsprövningen. Även sådant material ska dock i regel delges de delaktiga i rättegången.

40 §. *Komplettering av besvär och andra skrivelser*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt i huvudsak gällande 28 § i förvaltningsprocesslagen där det föreskrivs om komplettering av besvär. Utgångspunkten är att domstolen ska ge ändringssökanden tillfälle att komplettera bristerna i besvären i de fall då besvären med bilagor inte uppfyller de krav som ställs på dem i 15 och 16 §. Något kompletteringsförfarande behöver dock inte tillgripas, om en komplettering är onödig med tanke på behandlingen av ärendet. Så kan vara fallet t.ex. när det på basis av be-

slutets och besvärens datering är klart att besvären har inkommit inom besvärstiden, även om ingen utredning om delfående av beslutet har fogats till dem.

Komplettering ska tillgripas när det är nödvändigt för den fortsatta behandlingen av ärendet. Så är fallet t.ex. när ändringssökandens yrkanden eller motiveringarna för dem inte har lagts fram så klart i besvären att myndigheten kan ge ett specificerat och motiverat bemötande. Om yrkanden och motiveringar saknas eller är påfallande oklara, finns det i allmänhet alltid en tillräcklig anledning att begära komplettering. Förvaltningsdomstolen ska i sin uppmaning till komplettering informera ändringssökanden om hur besvären ska kompletteras.

I sitt avgörande HFD 2014:173 upphävde högsta förvaltningsdomstolen ett beslut av förvaltningsdomstolen när förvaltningsdomstolen hade avvisat besvären på grund av att ett ombud inte hade lämnat in någon fullmakt till följd av den begäran om komplettering som förvaltningsdomstolen hade framställt i samband med begäran om genmäle. Högsta domstolen ansåg att domstolen i första hand borde ha frågat ombudet om fullmakten redan innan besvären sändes till myndigheten för utlåtande. Till sin begäran om att fullmakten skulle lämnas borde förvaltningsdomstolen för tydlighetens skulle ha fogat ett hot om att ärendet kunde avvisas utan att prövas i sak uttryckligen på den grunden att ingen fullmakt lämnats till domstolen.

Om ändringssökanden trots ett kompletteringsförfarande inte kompletterar sina besvär på begärt sätt inom utsatt tid, kan besvärsärendet avgöras eller, beroende på bristerna, lämnas utan prövning på det sätt som föreskrivs i 8 kap. Detta förutsätter att ändringssökanden i begäran om komplettering har underrättats om hotet att besvären kan lämnas utan prövning. En komplettering som lämnats in efter utsatt tid beaktas dock, om kompletteringen anländer till domstolen innan ärendet avgörs. Vid behov kan ändringssökanden på nytt ges tillfälle att rätta till bristerna i besvären.

Det kompletteringsförfarande som avses i paragrafen gäller förutom besvär även ansökningar och andra rättegångsskrivelser.

41 §. *Framställande av nya yrkanden*. Bestämmelsen motsvarar i sak gällande 27 § i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsen grundar sig på bestämmelserna i 14 kap. 2 § i rättegångsbalken om förbud mot ändring av talan och om yrkanden som får framställas utan att betraktas som förbjuden ändring av talan.

I *1 mom.* föreskrivs att ändringssökanden efter att besvärstiden löpt ut får framställa ett nytt yrkande endast om det grundar sig på förändringar i förhållandena eller på omständigheter som ändringssökanden fått kännedom om efter det att besvärstiden löpt ut. Med förändringar i förhållandena avses omständigheter som ändringssökanden inte har kunnat beakta inom besvärstiden. Genom att begränsa möjligheterna att framställa nya yrkanden vill man i ett så tidigt skede som möjligt slå fast vad rättstvisten avser. Detta skapar klarhet i processen både för de delaktiga i rättegången och för förvaltningsdomstolen. Det är alltid möjligt att begränsa eller återkalla yrkandena efter det att besvärstiden löpt ut.

Avsikten är inte att den föreslagna bestämmelsen ska ändra kommunalbesvärens och kyrkobesvärens särdrag. Enligt 135 § 3 mom. i kommunallagen och 24 kap. 4 § 4 mom. i kyrkolagen ska ändringssökanden framföra sina besvärsgrunder innan besvärstiden löper ut. Däremot får ny utredning och ytterligare motivering framställas till stöd för ett yrkande och en besvärsgrund som framställts inom besvärstiden.

I *2 mom.* föreskrivs om möjligheten att lägga fram ny motivering till stöd för sina yrkanden. Ny motivering får läggas fram efter att besvärstiden löpt ut, om inte saken därigenom blir en annan.

I avgörande HFD 2017:156 avvisades ett ärende till den del som ett bolag i högsta förvaltningsdomstolen hade anfört nya grunder för att en jämförelse av anbud hade varit felaktig som bolaget inte hade anfört i marknadsdomstolen. Genom att dessa nya grunder anförts hade saken blivit en annan på det sätt som avses i 27 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. De omständigheter som bolaget i högsta förvaltningsdomstolen hade anfört till stöd för sin uppfattning om att jämförelsen av anbuden hade varit felaktig var sådana att saken med anledning av dem skulle komma till avgörande i avsevärt större omfattning än vad den hade behandlats i marknadsdomstolen.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2016:55 gällde uppfyllande av de krav på språkkunskaper som gäller för att man ska beviljas medborgarskap. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att den regionala förvaltningsdomstolen inte borde ha underlåtit att beakta ett läkarintyg som en ändringssökande hade lämnat först i förvaltningsdomstolen. Intyget innehöll bl.a. en redogörelse för de inlärnings-, läs- och skrivsvårigheter som ändringssökanden framfört redan i ansökningsskedet.

I avgörandet HFD 2013:99 ansågs det att patent- och registerstyrelsens besvärsnämnd inte borde ha lämnat besvären över ett avslag på en invändning mot en varumärkesregistrering utan prövning i fråga om sådana besvärsgrunder som anförts till stöd för invändningen först i besvärsnämnden. Ändringssökanden hade inte ändrat sitt ursprungliga yrkande och inte framfört sådana nya besvärsgrunder som skulle ha förändrat sakens natur i besvärsnämnden.

I *3 mom.* föreskrivs det om framställande av biyrkanden som hänför sig till rättegången. För närvarande innehåller 27 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen en bestämmelse om att ändringssökanden efter att besvärstiden löpt ut i ett anhängigt ärende får yrka på att verkställigheten ska förbjudas eller framställa andra biyrkanden. Bestämmelsen preciseras nu med ett omnämnande av de slag av biyrkanden som är ofta förekommande i praktiken. Ett annat eventuellt biyrkande som hänför sig till en rättegång som inletts kan t.ex. gälla begäran om förhandsavgörande av Europeiska unionens domstol.

Ett biyrkande ska framställas under rättegången, dvs. innan behandlingen av huvudsaken i förvaltningsdomstolen har avslutats (se HFD 2014:177 (omröstn.) och HFD 2014:178 (omröstn.), där högsta förvaltningsdomstolen ansåg att man inte kunde förordna arvode och ersättning till ett biträde på grundval av en ansökan som framställts efter att behandlingen av huvudsaken hade avslutats). Ersättning av rättegångskostnader på grundval av en ansökan som gjorts efter avgörandet av huvudsaken kommer i fråga endast i undantagsfall (se HFD 2014:179, där ersättning för tolkningskostnader som hänförde sig till delgivningen av ett beslut kunde dömas ut efter avgörandet av huvudsaken på grund av ändrad lagstiftning).

Framställande av de biyrkanden som avses i 3 mom. betraktas inte som ändring av besvären.

42 §. *Utlåtande av den myndighet som fattat beslutet*. En myndighet blir inte part i rättegången på den grunden att besvären riktar sig till ett beslut som myndigheten fattat. Den myndighet som fattat beslutet är dock delaktig i rättegången på motsvarande sätt som för närvarande. För närvarande föreskrivs det om utlåtande av den myndighet som fattat ett beslut i 36 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen. I den föreslagna bestämmelsen åläggs den myndighet som fattat beslutet inga nya skyldigheter, men myndighetens skyldighet att ge ett utlåtande i ärendet preciseras.

Efter att rättegången inletts ska myndigheten enligt *1 mom.* ge sin redogörelse för ärendet, bemöta de yrkande som en part framställt och yttra sig om den utredning som parten lagt fram. I utlåtandet ska myndigheten också ta ställning till motiveringarna till partens yrkanden. Myndigheten kan i sitt utlåtande hänvisa till utredning som lagts fram om det beslut som besvären

gäller eller till någon annan tidigare utredning. Separat utlåtande ska dock alltid ges om nya yrkanden och motiveringar som framställts först i besvärsskriften samt om ny utredning som lagts fram.

Utgångspunkten är att förvaltningsdomstolen begär utlåtande av den myndighet som har fattat beslutet, men om besvären t.ex. lämnas utan prövning eller ärendet genast avgörs till ändringssökandens fördel, är det inte alltid nödvändigt att begära utlåtande. I begäran om utlåtande är det möjligt och ofta nyttigt att domstolen ställer specificerade frågor till myndigheten om det som begäran gäller. I domstolen är det med hjälp av frågorna möjligt att fästa myndighetens uppmärksamhet vid omständigheter och yrkanden som är särskilt viktiga med tanke på behandlingen av besvären.

Myndigheten innehar vanligen de handlingar som ligger till grund för det överklagade beslutet. Dessutom har myndigheten vanligen tillgång till eller kan åtminstone lätt få tillgång till utredningar och annat material som på annat sätt har samband med behandlingen av ärendet. Myndigheten kan också inneha föremål som hänför sig till behandlingen. Myndigheten är enligt *2 mom.* skyldig att på domstolens begäran lämna all sådan utredning till domstolen. Samma skyldighet gälla även andra myndighetshandlingar som domstolen anser sig behöva.

Framöver kan myndigheten lämna in handlingarna enligt separat överenskommelse med domstolen t.ex. via integrerade informationssystem eller genom att ge domstolen rätt att ta del av de behövliga handlingarna i myndighetens eget informationssystem.

Domstolen är i princip inte skyldig att i sin begäran specificera varje handling separat, utan skyldigheten att lämna handlingar till domstolen gäller alla uppgifter som hänför sig till ärendet. Domstolen har enligt 50 § rätt att få också sekretessbelagda uppgifter och handlingar av en myndighet, om det är nödvändigt för att ett ärende ska kunna avgöras.

Domstolen kan enligt *3 mom.* förena en utredningsskyldighet för myndigheten med vite. Domstolen beslutar också om utdömande av sådant vite. De föreslagna bestämmelserna motsvarar i övrigt nuvarande praxis, men det har inte tidigare varit möjligt att förena en förpliktelse för myndigheten med vite. Bestämmelser om tillämpning av viteslagen (1113/1990) på vite för att trygga rättegången finns i 56 §.

Bakom bestämmelsen ligger situationer där myndigheten trots förvaltningsdomstolens begäran inte har lämnat ett utlåtande eller lagt fram utredning trots att det i besvären har framförts sådana omständigheter eller sådan ny utredning som man inte har tagit ställning till i det beslut som överklagats. I praktiken har sådana situationer varit sällsynta. Att låta bli att ge ett utlåtande eller lägga fram utredning i en sådan situation strider mot myndighetens utredningsskyldighet, varför förvaltningsdomstolen ska ha möjlighet att förena myndighetens skyldighet med vite.

43 §. *Hörande av andra myndigheter och sakkunniga*. I fråga om myndigheter motsvarar bestämmelsen 36 § 2 mom. och 37 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen. I 40 § i den gällande förvaltningsprocesslagen föreskrivs det genom en hänvisningsbestämmelse till rättegångsbalken om inhämtande av ett utlåtande av en enskild sakkunnig. Behövliga hänvisningar till rättegångsbalkens bestämmelser om bevisningsförfarande och tvångsmedel som riktas mot vittnen tas in i 7 kap., som gäller muntlig förhandling. Om hörande av sakkunniga vid muntlig förhandling föreskrivs i 57 §.

Enligt förslaget ska bestämmelserna om sakkunniga tillämpas såväl på sakkunniga som domstolen utser som på sakkunniga som en delaktig i rättegången utser. Den föreslagna regleringen motsvarar gällande bestämmelser i förvaltningsprocesslagen och rättegångsbalken.

I *1 mom.* föreskrivs det om hörande vid rättegången av någon annan aktör än den myndighet som fattat det överklagade beslutet eller parten. Domstolen kan enligt prövning begära ett utlåtande på eget initiativ eller på begäran av en delaktig i rättegången, om domstolen anser det behövligt att en sakkunnig hörs. Det ska vara möjligt att som sakkunnig höra någon annan myndighet än den som fattat beslutet eller alternativt en enskild sakkunnig. Domstolen kan efter att ha fått utlåtandet avgöra huruvida den hör den sakkunniga också vid muntlig förhandling. Domstolen kan höra en sakkunnig vid muntlig förhandling också utan att denne först blivit ombedd att avge ett skriftligt utlåtande. Det är en uppgift för processledningen att välja ett ändamålsenligt behandlingssätt.

Enligt *2 mom.* ska en sakkunnig vara känd för redbarhet och skicklighet inom sitt område och får inte vara jävig. Bestämmelsen motsvarar 17 kap. 35 § i rättegångsbalken.

44 §. *Hörande av parterna*. Hörande av en part utgör en central del vid tryggandet av en rättvis rättegång. Paragrafen motsvarar till största delen gällande 34 § i förvaltningsprocesslagen, men ska nu preciseras och kompletteras. Bestämmelser om hörande av part som en garanti för en rättvis rättegång finns också i 21 § 2 mom. i grundlagen.

Hur nödvändigt hörandet är och vilken central betydelse det har framgår av *1 mom.* Om det finns flera parter i ärendet, ska de alla höras. Med hörande av part avses att en part erbjuds tillfälle att framföra sin uppfattning om de yrkanden som de övriga delaktiga i rättegången har lagt fram samt om det övriga rättegångsmaterialet.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har i sin rättspraxis brukat framhäva att en part ska erbjudas tillfälle att ta del av allt rättegångsmaterial och ges möjlighet att kommentera det. En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

Också högsta förvaltningsdomstolen har i sin rättspraxis betonat att hörande förutsätter att allt rättegångsmaterial som inverkar på avgörandet av ärendet ska delges parten som på detta sätt erbjuds en faktisk möjlighet att reagera på det. I princip ska parten själv få avgöra om någon utsaga eller utredning är av ett sådant slag att det kräver ett ställningstagande av honom eller henne (HFD 2008:44, omröstn.). Domstolen kan endast i ytterst exceptionella fall avvika från skyldigheten gällande hörande.

Utredningar och upplysningar som domstolen skaffar på eget initiativ hör likaså till rättegångsmaterial som parten ska få yttra sig om. Om domstolen skaffar en utredning t.ex. ur något register, ska parten i allmänhet höras om det, i synnerhet om upplysningarna används som grund för beslutsfattandet och inte är allmänt kända (s.k. notorisk omständighet). Parten behöver i allmänhet inte höras om de rättskällor som används som underlag för beslutet.

Bestämmelsen tillämpas också på hörande av en omyndig i situationer där den omyndige för sin talan själv eller parallellt med sin intressebevakare, vårdnadshavare eller lagliga företrädare. När ett barn hörs bör det ske med beaktande av barnets ålder och mognad. Särskild vikt bör fästas vid det språk som används i de skrivelser som gäller hörandet. Förvaltningsdomstolen bör upprätta skrivelserna så att de inte innehåller ord och uttryck som är svåra för barn eller unga. Även i fråga om omyndiga som har fyllt 18 år bör handlingarnas begriplighet ägnas uppmärksamhet. Om omyndiga personers rätt att föra talan föreskrivs i 5 kap. Om hörande av omyndiga personer vid muntlig förhandling föreskrivs i 68 §.

En part är inte skyldig att lägga fram sitt ställningstagande eller yrkanden i samband med hörandet. För att skyldigheten att höra parten ska tillgodoses räcker det således att parten erbjuds en faktisk möjlighet att framföra sin uppfattning om rättegångsmaterialet inom en skälig tid.

Om parten inte framför sin uppfattning är det inget hinder för beslutsfattandet. För att en rättvis rättegång ska tryggas är det viktigt att parten har kännedom om all utredning som påverkar hans eller hennes ärende och har en faktisk möjlighet att kommentera rättegångsmaterialet.

Domstolen kan i allmänhet inte fatta beslut på en grund som parten inte fått yttra sig om. Hörande är dock inte nödvändigt i sådana situationer där det inte kan ha någon som helst inverkan på beslutet. Dessa exceptionella situationer som ska tolkas snävt anges i 2 mom.

Enligt *2 mom.* får ett ärende avgöras utan att en part blir hörd endast om besvären lämnas utan prövning eller är uppenbart ogrundade. Enligt 34 § 2 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen kan ärendet avgöras utan att en part hörs, om yrkandet lämnas utan prövning eller omedelbart förkastas eller om hörande av annan orsak är uppenbart onödigt. Bestämmelsens ordalydelse preciseras jämfört med nuläget.

Det att besvären omedelbart lämnas utan prövning innebär att det klart saknas förutsättningar för en behandling. Att ett ärende avgörs utan att parten hörs äventyrar inte tryggandet av en rättvis rättegång i de fall då ändringssökanden obestridligen saknar besvärsrätt, beslutet inte är överklagbart eller besvären klart anförts sent och lämnas utan prövning. Parten ska dock i allmänhet höras om en fråga som gäller förutsättningen för prövning, om förutsättningarna för prövning av besvären juridiskt sett eller i fråga om fakta är oklara eller ger rum för tolkning.

Detta kan vara fallet t.ex. när besvären förefaller att ha inkommit sent till domstolen och det överklagade beslutet har delgetts som vanlig delgivning med presumtionen att delfåendet sker inom sju dagar. En part som söker ändring ska då ges möjlighet att lägga fram en utredning om att tidpunkten för delfåendet infallit senare. I samband med hörandet ska domstolen visa parten vilken grund för att lämna besvären oprövade som kan bli tillämplig och ge parten tillfälle att lägga fram sin uppfattning och tilläggsutredning om saken.

Uppenbarhetskravet ska tillämpas strikt så att omständigheten att besvären är uppenbart ogrundade kan noteras omedelbart redan på basis av besvären och annat material som ändringssökanden eventuellt lägger fram. I allmänhet hörs parten också när besvären förkastas. Hörande är nödvändigt om besvären förkastas t.ex. på basis av en utredning som myndigheten eller en annan part lagt fram. Om besvären är bristfälliga och uppenbarhetskravet inte uppfylls, ska domstolen ge ändringssökanden tillfälle att komplettera dem.

Ett ärende får avgöras utan att parten hörs också om hörande annars inte krävs för att trygga en rättvis rättegång. Exempelvis i namnfrågor eller ärenden som gäller sociala förmåner kan partens yrkande vara ytterst entydigt och gälla endast en part. Om besvären bifalls i sin helhet i ett ärende där det finns endast en part, finns det inte nödvändigtvis något behov av hörande. Att parten hörs kan i en sådan situation enbart fördröja behandlingen. Domstolen ska dock från fall till fall avgöra när hörande inte behövs. Om det finns flera parter i ärendet kan det vara motiverat att avstå från hörande t.ex. om ett avgörande i ärendet inte kan påverka en parts rättigheter eller om en besvärsgrund som framförs av en part inte har samband med de övriga parternas yrkanden.

Enligt *3 mom.* gäller det som föreskrivs i 1 och 2 mom. också en myndighet som anfört besvär. En myndighet kan ha besvärsrätt även om den inte är egentlig part i ärendet. Tillsynsmyndigheten kan t.ex. ha ett besvärsintresse på grund av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka.

Hörande innebär inte detsamma som delgivning av material. Det är korrekt att rättegångsmaterialet delges varje delaktig i rättegången, också medparten och den myndighet som fattat det överklagade beslutet, även om de inte uttryckligen hörs med anledning av materialet. En

delaktig kan självmant yttra sig om materialet även utan att domstolen begär det, om den delaktige anser att det finns skäl till det.

I paragrafens *4 mom.* hänvisas det till lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007) där det i 9 § föreskrivs om en parts rätt att ta del av också sekretessbelagda rättegångshandlingar (parts rätt till handling). Om en part i samband med hörandet får vetskap om en sekretessbelagd omständighet, omfattas parten till denna del av tystnadsplikt. En parts rätt att få information har begränsats i 9 § 2 och 3 mom. i nämnda lag. Begränsningarna gäller bl.a. sådan information där utlämnandet av informationen skulle stå i strid med ett synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse eller ett barns bästa. Begränsningarna ska tillämpas snävt. En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i fråga om kriterier för en rättegång finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

45 §. *Tidsfrist för utredning*. Paragrafen innehåller en bestämmelse om sättande av en tidsfrist inom vilken en av domstolen begärd tilläggsutredning ska lämnas in. Bestämmelsen gäller alla som deltar i rättegången. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt gällande bestämmelser, med den skillnaden att de nu samlas i en enda paragraf. För närvarande föreskrivs det om avgivande av förklaring i 35 och 36 § i förvaltningsprocesslagen. Den föreslagna bestämmelsen ska gälla alla utlåtanden och andra utredningar som domstolen begär.

I *1 mom.* föreskrivs det om sättande av en tidsfrist. Att en tidsfrist sätts ut utgör en viktig del av processledningen och tryggar för sin del en smidig och snabb rättegång. I lagen anges ingen fast tidsfrist inom vilken en utredning ska lämnas in, men den tidsfrist domstolen sätter ut ska vara skälig med hänsyns till ärendet art. I praktiken är tidsfristen för lämnande av utredning i allmänhet 30 dagar, men kan beroende på fallet vara också kortare eller längre än så (se HFD 2016:223, där en tidsfrist som satts ut för komplettering av besvär i ett ärende som gällde internationellt skydd ansågs vara skälig). När skäligheten bedöms beaktas i synnerhet den arbetsmängd utredningen kräver och hur brådskande ärendet är. När tidsfristen anges ska också ärendets komplexitet, dess betydelse för parterna och tillgängliga utredningssätt beaktas.

Domstolen kan på begäran av den som lämnar in utredningen förlänga fristen, om det finns grundad anledning till det. För att rättegången inte ska fördröjas får tidsfristen dock inte förlängas utan skäl.

Ärendet ska enligt *2 mom.* kunna avgöras efter tidsfristen, även om den begärda utredningen eller det begärda föremålet inte har lämnats in. Domstolen kan alltså när som helst efter tidsfristens utgång avgöra ärendet utan att invänta någon eventuell tilläggsutredning. Om en utredning lämnas in efter tidsfristen utgång är risken den att domstolen inte längre hinner beakta den. De delaktiga i rättegången ska informeras om denna risk.

Ärendenas indispositiva natur förutsätter att all relevant utredning beaktas i domstolens avgörande. Domstolen ska på grund av sin ombesörjningsskyldighet ta del av all utredning som inlämnats till den före avgörandet av ärendet och därefter ta ställning till om utredningen är av betydelse med tanke på avgörandet av ärendet.

46 §. *Begränsning av utredning*. Paragrafen innehåller en bestämmelse om en möjlighet för domstolen att sätta ut en tidsfrist för inlämnande av tilläggsmaterial. Någon sådan bestämmelse finns inte i den gällande förvaltningsprocesslagen.

Det ändamålsenliga är att utredning läggs fram endast i fråga om oklara omständigheter. En tidsfrist för framläggande av utredning kan sättas ut när förvaltningsdomstolen anser att alla utredningar som behövs för avgörandet av ärendet redan har fåtts och domstolen är i beråd att

fatta beslut i ärendet, men det läggs fram en utredning för domstolen där inget väsentligt nytt framgår.

I samband med avgörandena i förvaltningsdomstolen förekommer det i praktiken situationer då det läggs fram en tilläggsutredning för domstolen i ett anhängigt besvärsärende ännu efter det att ändringssökanden har getts tillfälle att bli hörd om det rättegångsmaterial som ligger till grund för beslutsfattandet. I vissa fall har tilläggsutredning lagts fram ett flertal gånger och ännu efter det att ärendet redan har avgjorts i sammanträde. En tilläggsutredning som lagts fram medan ärendet är anhängigt ska i regel beaktas. Mottagande av en ny utredning och ett förfarande med hörande kan dock onödigt fördröja behandlingen av ärendet. Ibland kan en ny utredning leda till onödigt hörande upprepade gånger.

Förvaltningsdomstolen har för närvarande inte tillgång till effektiva metoder för att vid behov begränsa framläggandet av tilläggsutredningar. Syftet med tidsfristen är att trygga rätten att få ett ärende behandlat utan dröjsmål. Det är möjligt att sätta ut en tidsfrist alltid när en begränsning av tilläggsutredning behövs för att ärendet ska gå att avgöra utan dröjsmål. Det är en åtgärd som ingår i processledningen, och kan således inte överklagas separat.

Den föreslagna bestämmelsen möjliggör domstolens prövning när det gäller att beakta en utredning som inkommit efter utgången av tidsfristen. Den tidsfrist som avses i bestämmelsen kan inte vara fullständigt absolut, eftersom ärendenas indispositiva natur förutsätter att all relevant utredning beaktas. Domstolen ska alltså i varje fall ta del av en utredning som lämnats in till den före avgörandet av ärendet. Om det är uppenbart att den handling som läggs fram innehåller en helt ny utredning som i väsentlig grad påverkar avgörandet av ärendet, ska domstolen beakta den också efter tidsfristens utgång, om ärendet ännu inte har avgjorts. Också de delaktiga i rättegången ska höras om en sådan utredning. Om domstolen däremot lämnar utredningen utan avseende bör det av skälen till beslutet framgå att en tidsfrist satts ut och att det efter tidsfristens utgång har inkommit en utredning som inte har beaktats när ärendet avgjorts.

47 §. *Muntlig förberedelse*. Bestämmelsen om muntlig förberedelse är ny. Dess syfte är att få domstolen att ordna muntlig förberedelse i situationer då sådan på ett ändamålsenligare sätt än skriftlig förberedelse bidrar till att ärendet blir utrett och får en snabb behandling. Över den muntliga förberedelsen upprättas ett protokoll på samma sätt som över andra muntliga förfaranden.

Enligt *1 mom.* kan muntlig förberedelse ordnas enligt domstolens prövning. Det är fråga om en åtgärd som hänför sig till processledningen, och de delaktiga i rättegången har ingen rätt enligt lag att kräva muntlig förberedelse, om domstolen inte anser att det behövs. Domstolen kan också pröva i vilket skede av domstolsprocessen muntlig förberedelse ordnas. Den kan ordnas genast när ärendet inleds eller först efter det skriftliga hörandet. Muntlig förberedelse är så som namnet anger en förberedande åtgärd där ingen bevisning tas emot eller sakkunniga hörs.

I lagen föreskrivs det inte särskilt om i vilken sammansättning beslut om muntlig förberedelse fattas. Tillämpliga i detta avseende blir bestämmelserna om sammansättning i de lagar som gäller domstolar.

Om rättegångsombud har anlitats vid rättegången, kan enligt *2 mom.* enbart ombudet kallas till den muntliga förberedelsen. Det kan dock vara behövligt att en part eller en myndighets företrädare är personligen närvarande t.ex. när det är fråga om oklarheter i en utsaga av parten eller myndigheten.

Muntlig förberedelse kan komma i fråga t.ex. i situationer då ärendet är väldigt omfattande eller har många parter och det i skriftlig form kan vara svårt att utreda vilka frågor som är stridiga. Med hjälp av muntlig förberedelse är det också möjligt att försäkra sig om att ingen onödig bevisning läggs fram i ärendet.

Enligt *3 mom.* upprättas det ett protokoll över den muntliga förberedelsen. Där antecknas de uppgifter som är väsentliga med tanke på ärendet. De uppräknas i bestämmelsen.

Efter den muntliga förberedelsen fortsätter domstolen den skriftliga behandlingen av ärendet. Denna kan vid behov kompletteras med muntlig förhandling, syn eller inspektion. Muntlig förberedelse kan ordnas också i ärenden som i övrigt behandlas skriftligt.

Muntlig förberedelse under domarens ledning kan bidra till försonlighet mellan de delaktiga i rättegången och i vissa fall göra en fortsatt rättegång onödig, även om förvaltningsprocessen inte innehåller några bestämmelser om förlikning.

48 §. *Syn*. Den föreslagna paragrafen bygger på utgångspunkterna i gällande lagstiftning (41 § i förvaltningsprocesslagen och 17 kap. 40 § i rättegångsbalken) och avsikten är inte att i avgörande grad ändra rättsläget. Till paragrafen fogas en bestämmelse om syn i utrymmen som används för boende av permanent natur.

Paragrafens *1 mom.* innehåller en allmän bestämmelse om syn. Med syn avses sådana observationer och värderingar av föremål eller en viss plats som sker utanför förvaltningsdomstolen.

Syn ordnas t.ex. i ärenden som gäller tillämpning av miljöskyddslagen, vattenlagen samt markanvändnings- och bygglagen. I fallet HFD 2015:144 förrättade högsta förvaltningsdomstolen syn där man gjorde iakttagelser utomhus dagtid av hur en fönsteröppning i en vindsvåning skulle se ut ur olika vinklar i sin slutliga utformning. I detta fall hade det beviljats undantag från skyddsbestämmelsen i detaljplanen för att bygga takfönster. Enligt bestämmelsen var det förbjudet att förstöra yttertakets kulturhistoriska värde.

Syn kan också gälla t.ex. ett databehandlingssystem. I fallet HFD 2007:39 förrättade högsta förvaltningsdomstolen syn i studentexamensnämndens lokaler. Vid synen gjordes det iakttagelser om datainnehållet i studentexamensregistret, hur programmet för underhåll av det fungerar och om handlingar som kan lämnas ut ur registret i elektronisk form. Iakttagelser gjordes också om datainnehållet i resultatförteckningen och sättet att lagra det i elektronisk form.

Ett gemensamt drag för olika syneobjekt är att de inte utan svårighet kan hämtas till domstolen. Bestämmelserna om syn gäller inte de situationer då ett föremål har hämtats till en myndighet för att ärendet ska kunna utredas. Det föreskrivs om sådana situationer i samband med bestämmelserna om domstolens rätt att få uppgifter och skyldigheten att lägga fram handlingar (s.k. editio).

Syn kan enligt *2 mom.* förrättas i utrymmen som omfattas av hemfriden, dvs. i utrymmen som används för boende av permanent natur endast om det är nödvändigt för utredandet av ett anhängigt ärende. Bedömningen av om situationen berättigar till syn ankommer på domstolen. Det ska finnas en i 21 § i grundlagen angiven grund för det.

Hemfriden, som bygger på 10 § i grundlagen, omfattar enligt grundlagsutskottets praxis endast utrymmen som används för boende av permanent natur (t.ex. GrUU 43/2010 rd, GrUU 21/2010 rd och GrUU 8/2006 rd). Hemfriden omfattar i princip alla slag av utrymmen som används för permanent boende, alltså också t.ex. sådana lokaler som finns i näringsidkarens

bostad (GrUU 14/2013 rd). Den sfär som omfattas av hemfriden definieras inte på samma sätt i grundlagen som i strafflagen, som också omfattar exempelvis gårdsområden. När det gäller förvaltningsprocess kan syn således förrättas på områden som ligger utanför hemfridens gränser, såsom på ett gårdsområde eller en förläggning utan de begränsningar som anges i detta moment, såsom för närvarande.

En av förvaltningsdomstolen ordnad syn inom gränserna för hemfrid enligt 10 § i grundlagen är möjlig, om det är nödvändigt för att utreda om grundläggande fri- och rättigheter har kränkts eller en betydande administrativ påföljd måste påföras (t.ex. GrUU 49/2014 rd, GrUU 30/2014 rd, GrUU 14/2013 rd, GrUU 18/2010 rd, GrUU 42/2005 rd och GrUU 39/2005 rd). Att ordna syn inom gränserna för hemfrid är möjligt om ärendet inte kan utredas med medel som utgör ett mindre intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Grundlagsutskottet har ansett att en tillsynsmyndighets inspektion inom hemfridens sfär kan tillåtas t.ex. för att kontrollera att stöd och bidrag som betalas av offentliga medel används på behörigt sätt, även om straffet endast är en avgift av straffkaraktär (GrUU 40/2010 rd). Andra nödvändiga situationer är t.ex. avvärjande av fara mot en persons liv (GrUU 11/2005 rd). Syn i utrymmen som omfattas av hemfriden får förrättas också om det är nödvändigt för att skydda hälsa, egendom eller miljö.

På syn som förrättas av förvaltningsdomstolen tillämpas enligt 10 § 3 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar bestämmelserna om muntlig förhandling i samma lag. Rätten för de delaktiga i rättegången och för allmänheten att närvara vid syneförrättningen bestäms således på samma sätt som vid muntlig förhandling.

Enligt *3 mom.* ska parterna och den myndighet som fattat beslutet kallas till synen, även om deras närvaro inte är nödvändig. Det ska klargöras för parterna vad synen innebär i ärendet i fråga. Över syneförrättningen upprättas ett protokoll i vilket antecknas uppgifter som behövs för att individualisera ärendet samt en redogörelse för syneförrättningens förlopp. I protokollet antecknas också vilka som varit närvarande vid synen. Syneobjektet ska dokumenteras på lämpligt sätt, om detta är möjligt och behövligt. Den mest typiska formen av dokumentation är i praktiken fotografering eller filmning, vilket nämns i förslaget till bestämmelse. Objektet ska i princip fotograferas eller filmas om man på så sätt kan åskådliggöra det faktum som synen avser. Om det t.ex. är fråga om att åskådliggöra buller eller lukt är fotografering eller filmning självfallet inte lämpliga dokumentationsmetoder.

Dokumentering innebär inte att syneobjektet beskrivs i ord. Vid iakttagelserna i samband med synen är det inte fråga om sådana entydiga observationer som kan tecknas ner. Att granska syneobjektet direkt med åtföljande bedömning utgör en del av domstolens beslutsprövning.

I *4 mom.* hänvisas till 62 § där det föreskrivs om kallande av delaktiga i rättegången. Enligt 17 kap. 38 § 2 mom. i rättegångsbalken får bevis som fåtts vid synen läggas fram eller skaffas trots att uppgifter som omfattas av sekretess eller av tystnadsrätt framgår av en handling eller ett föremål eller något annat syneobjekt, om beviset utan oskäliga olägenheter kan behandlas så att uppgifterna inte kommer fram.

Bestämmelser om allmänhetens närvaro vid muntlig förhandling finns i 13 § i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar. Dessa bestämmelser tillämpas också på syn. Bestämmelserna gör det också möjligt att beakta hemfriden bl.a. så att förvaltningsdomstolen kan begränsa allmänhetens närvaro vid synen, om det behövs av orsaker som beror på syneobjektet.

49 §. *Inspektion*. Som allmän bestämmelse utgör paragrafen ett nytt förslag till ett lättare förfarande än syn för att konstatera vissa fakta. Förebild för förslaget är en bestämmelse i 197 § 1 mom. i miljöskyddslagen där det sägs att utöver vad som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om syn kan fullföljdsdomstolen eller, på förordnande av den, ordföranden, en ledamot eller en föredragande förrätta inspektion på platsen. En motsvarande bestämmelse finns i vattenlagen. Avsikten är att användningsområdet för inspektion ska utvidgas så att det också gäller andra ärenden som förvaltningsdomstolen behandlar.

Paragrafens *1 mom.* innehåller en allmän bestämmelse om förrättande av inspektion. En viktig skillnad jämfört med syn är att man vid inspektion endast konstaterar ett visst faktum. Sådana konstateranden kan t.ex. vara fotografering av ett vägmärke (parkeringsbot), mätning av bredden på en dörröppning (handikappservice), bullermätning (hälsoskydd) eller vattnets strömriktning (byggnadsärende). Att göra bedömningar och dra slutledningar om objektet för inspektionen utgör en del av domstolens beslutsprövning.

Inspektioner får inte förrättas i lokaler som omfattas av hemfriden. Det ska förrättas syn i stället för inspektion om en inspektion skulle förutsätta ett besök på en plats som omfattas av hemfriden. Inspektioner är inte heller möjliga i situationer där konstaterande av en omständighet eller egenskap förutsätter bedömning eller prövning, utan då ska det förrättas syn i ärendet.

I förvaltningsdomstolen kan den sammansättning som behandlar ärendet utfärda ett förordnande om förrättande av syn också till en enskild ledamot av sammansättningen eller till en föredragande. Bestämmelser om det finns i 12 § i lagen om förvaltningsdomstolarna.

Enligt *2 mom.* ska parterna och den myndighet som fattat beslutet underrättas om inspektionen på förhand. De delaktiga i rättegången kallas inte till inspektionen, men de har möjlighet att infinna sig.

Enligt *3 mom.* ska inspektionens förlopp och vilka personer som varit närvarande antecknas i protokollet. Om det i protokollet antecknas iakttagelser som gjorts under inspektionen, utgör protokollet en del av rättegångsmaterialet och de delaktiga i rättegången ska höras om materialet.

50 §. *Förvaltningsdomstolens rätt att få uppgifter*. Förvaltningsdomstolen ska se till att ärendet blir utrett och att det finns tillräckligt med information som underlag för beslutsfattandet. En allmän bestämmelse om rätt att få uppgifter finns inte i den gällande förvaltningsprocesslagen. Enligt 21 § i lagen om förvaltningsdomstolarna har en förvaltningsdomstol oberoende av sekretessbestämmelser rätt att av myndigheter på begäran få de upplysningar som är nödvändiga för att den ska kunna avgöra ett anhängigt ärende och rätt att på begäran få även annan handräckning av myndigheterna. Motsvarande bestämmelse finns i 21 § i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016).

För att förvaltningsdomstolen ska kunna sörja för denna skyldighet, ges domstolen i paragrafen rätt att av en myndighet få alla sådana uppgifter som är nödvändiga för att ett ärende ska kunna avgöras. Den processuella utgångspunkten är att domstolen självständigt prövar vilka uppgifter den behöver för att avgöra ärendet. Domstolen bedömer hur nödvändiga uppgifterna är. Domstolen kan också ange i vilken form uppgifterna ska lämnas. Domstolen kan t.ex. anse det behövligt att få en handling i original.

Rätten att få uppgifter gäller alla uppgifter hos myndigheten. Myndighetens skyldighet att ge sådana uppgifter begränsas således inte av att en handling eller någon annan utredning som är i myndighetens besittning är sekretessbelagd eller att utredningen ännu inte offentliggjorts. För att sekretessbelagd information ska kunna ges till domstolen krävs det inte heller sam-

tycke av den vars intressen skyddas genom sekretessen. Skyldigheten att lämna uppgifter gäller alla myndigheter samt enskilda när de sköter offentliga förvaltningsuppgifter. Om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter grundar sig på lag, kan utlämnandet av sådana uppgifter inte betraktas som sekretessbrott eller sekretessförseelse enligt strafflagens 38 kap. 1 eller 2 §.

För att rätten till uppgifter ska tillgodoses kan domstolen ålägga en myndighet att lägga fram de begärda handlingarna och annan utredning vid vite. Domstolen beslutar också om utdömande av sådant vite. Bestämmelser om tillämpning av viteslagen (1113/1990) på vite för att trygga rättegången finns i 22 §. Bestämmelser om sökande av ändring i domstolens beslut tas in i 12 kap.

En förvaltningsdomstol kan begära upplysningar även av en annan domstol, men detta regleras inte i den föreslagna lagen. Om en förvaltningsdomstol av en annan domstol begär att få uppgifter som enligt lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar är sekretessbelagda, kan förvaltningsdomstolen enligt 8 § i den lagen trots sekretessbestämmelserna lämna ut uppgifter ur rättegångshandlingar i den utsträckning det behövs för att säkerställa en rättvis rättegång eller något viktigt allmänt eller enskilt intresse i anslutning till ärendet. Enligt 9 a § i samma lag kan en förvaltningsdomstol till en annan förvaltningsdomstol lämna ut sådana sekretessbelagda rättegångshandlingar som den andra förvaltningsdomstolen behöver för att säkerställa rättskipningens enhetlighet vid prövningen av avgörandet i ett ärende som domstolen behandlar.

Bestämmelserna om offentlighet och sekretess för rättegångshandlingar grundar sig på olika principer vid förvaltningsdomstolarna och de allmänna domstolarna. Om en förvaltningsdomstol av en allmän domstol begär en uppgift eller handling som är sekretessbelagd vid den allmänna domstolen, ska den allmänna domstolen tillämpa bestämmelserna i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar på utlämnandet av uppgiften eller handlingen.

51 §. *Uppvisande av handlingar och föremål*. I paragrafen föreskrivs det om en skyldighet för andra än myndigheter att lägga fram en handling eller ett föremål för domstolen. Hänvisningarna till rättegångsbalken kan till största delen slopas.

Det föreslås att *1 mom.* ska innehålla allmänna förutsättningar för inlämnande av handlingar och föremål till domstolen eller för framläggande av sådana för domstolen. Denna bestämmelse överensstämmer huvudsakligen med 17 kap. 40 § 1 mom. i rättegångsbalken. Som ett alternativ till framläggande nämns i bestämmelsen också inlämnande av föremål eller handlingar till domstolen. Skillnaden till framläggande av handlingar eller föremål är att en inlämnad handling eller ett inlämnat föremål övergår i domstolens besittning för en begränsad tid, medan en framlagd handling eller ett framlagt föremål returneras till den som lagt fram dem omedelbart efter det att iakttagelserna gjorts.

Skyldigheten att lägga fram en handling eller ett föremål (editionsplikt) begränsar sig inte till de delaktiga i rättegången, utan domstolen kan förordna att en handling eller ett föremål också i tredje mans besittning ska hämtas till domstolen.

För att förstärka denna skyldighet föreskrivs det om en möjlighet att förena framläggande eller inlämnande av handlingar eller föremål med vite. På föreläggande och utdömande av vite tillämpas viteslagen, till vilken det hänvisas i 56 §.

I *2 mom.* tas det in behövliga hänvisningar till rättegångsbalkens bestämmelser om framläggande av handlingar och föremål. På grund av bestämmelserna får domstolen fortfarande själv avgöra om den begär en handling som kopia eller i original. Innan ett förordnande om framläggande av en handling eller ett föremål utfärdas ska personen i fråga ges tillfälle att bli hörd.

52 §. *Tolkning och översättning*. I paragrafen föreskrivs det om översättning och tolkning vid förvaltningsdomstolen. Bestämmelsen motsvarar i sak 77 § i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelser om tolkning och översättning kan finnas också i speciallagstiftning. Exempelvis i utlänningslagen (301/2004) föreskrivs det om förvaltningsdomstolens skyldighet att ordna tolkning och översättning, I praktiken kommer utlänningslagens 10 och 203 § även i fortsättningen att tillämpas i de flesta situationer som gäller översättning och tolkning.

Den föreslagna paragrafens *1 mom.* innehåller grundläggande bestämmelser om vem som har rätt till sådan tolkning och översättning som förvaltningsdomstolen ordnar och på vilka villkor. Denna rätt tillkommer i regel en part. Det räcker att man som tolkningsspråk använder ett språk som parten konstateras förstå tillräckligt bra.

Syftet med den föreslagna 1 mom. *1 punkten* är att en person vid rättegången ska ha samma rätt till tolkning eller översättning som vid en tidigare behandlingsfas. Bestämmelsen blir således tillämplig närmast i ärenden som gäller sökande av ändring och i underställningsärenden, där samma sak redan har behandlats i förvaltningsförfarande.

Vissa ärenden inleds direkt i förvaltningsdomstolen och rättegången är då ingen egentlig fortsättning på skedet med förvaltningsförfarande. Enligt *2 punkten* bär förvaltningsdomstolen ansvaret för tolkning och översättning i dessa ärenden, om ärendet har inletts av en myndighet.

Enligt den föreslagna *3 punkten* ska förvaltningsdomstolen sörja för tolkning alltid när en person ska höras muntligen. Med muntligt hörande avses alla muntliga rättegångsförfaranden. Tolkning ska ordnas åtminstone när en person hörs vid muntlig förhandling. Tolkningsskyldigheten omfattar också syneförrättningar, inspektioner och muntliga förberedelser när det är fråga om yttranden under rättegångsförfarandet. Utöver sådana yttranden ska också sådant som någon annan säger tolkas för parten, om denne inte förstår det språk som talas. Huruvida skriftligt material tolkas och översätts bestäms enligt 1 och 2 punkten även i ärenden där muntligt hörande av en person ska tolkas med stöd av 3 punkten.

Om det lämnas in en handling på ett främmande språk till förvaltningsdomstolen, kan domstolen inte åberopa den omständigheten att handlingen är på fel språk, om domstolen är skyldig att ordna tolkning och översättning. Om man i domstolen förstår språket i fråga, behöver handlingen inte nödvändigtvis översättas. Översättning kan dock behövas med tanke på de övriga parterna. Momentet innebär ingen skyldighet att göra officiella översättningar.

I andra situationer än de som nämns i 1 mom. 1—3 punkten kan förvaltningsdomstolen enligt 2 mom. ordna tolkning och översättning, om det finns särskilda skäl till det. Ett sådant särskilt skäl kan t.ex. vara att ärendet väcker ett stort allmänt intresse eller att utredningen är av synnerligen stor betydelse för ärendet. Vid prövningen ska det tas hänsyn till hur tolkningen eller översättningen skulle gå till och hur mycket behandlingen av ärendet skulle förenklas och försnabbas.

Domstolen kan ta emot en utredning på ett främmande språk även när domstolen inte är skyldig att ordna tolkning och översättning, om utredningen förstås i domstolen trots språket. Utredningen ska också i ett sådant fall delges de andra delaktiga i rättegången på samma sätt som allt annat rättegångsmaterial.

Domstolen behöver inte beakta utredningen, om den inte är skyldig att ordna översättning eller tolkning. Domstolen är dock skyldig att se till att ärendet blir utrett och vid behov fråga den delaktige som lämnat in utredningen vad utredningen gäller. Till god processledning hör också att underrätta en delaktig i det fall att en utredning som denne lämnat in till domstolen lämnas utan avseende.

Paragrafens *3 mom.* innehåller en bestämmelse om jäv för tolken eller översättaren. Omständigheter som utgör jäv för tolken eller översättaren ska bedömas separat i varje enskilt fall och det är inte nödvändigt att anlita professionell tolk eller auktoriserad translator. Det finns inget hinder för en person i domstolens personal att fungera som tolk eller översättare till eller från ett främmande språk. Vid behandlingen av ärendet måste man dock sörja för att sammansättningens opartiskhet och oberoende inte blir lidande. Tolken kan av den anledningen inte vara ledamot i den sammansättning som behandlar ärendet.

I *4 mom.* hänvisas det till språklagen, enligt vilken var och en har rätt att använda finska eller svenska hos statliga myndigheter. Bestämmelser om samernas rätt att använda sitt eget språk finns i samiska språklagen (1086/2003). Enligt 7 § i språklagen finns språkbestämmelserna angående landskapet Åland i självstyrelselagen för Åland.

Förvaltningsdomstolen ska också se till att medborgare i de övriga nordiska länderna får behövlig tolknings- och översättningshjälp i ärenden som behandlas vid domstolen.

53 §. *Laga hinder*. Det tas in en grundläggande bestämmelse om laga hinder i paragrafen. Samtidigt stryks hänvisningen till 12 kap. 28 och 29 § i rättegångsbalken. Bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis.

Paragrafens *1 mom.* innehåller en definition av laga hinder. En i bestämmelsen nämnd omständighet utgör laga hinder endast när den i den aktuella situationen är hinder för en processåtgärd, såsom att infinna sig till rättegången eller sammanställa en skrivelse inom utsatt tid.

Sjukdom har i högsta domstolens rättspraxis ansetts utgöra laga hinder, när sjukdomen till sin natur eller verkningar är sådan att personen inte utan att äventyra sitt hälsotillstånd kan infinna sig till rättens sammanträde eller lämna en skriftlig utredning inom utsatt tid. Huruvida det finns laga hinder ska i princip bedömas separat från fall till fall utifrån de uppgifter om partens rådande hälsotillstånd som finns tillgängliga (t.ex. HD 2016:84). Alla sjukdomar har inte ansetts utgöra laga hinder ens i det fall att personen lägger fram ett sjukintyg för domstolen där det sägs att personen på grund av sjukdom varit förhindrad att infinna sig till rättegången (HD 2001:73). Inte heller en vårdåtgärd som hade kunnat skjutas upp till en annan tidpunkt utan att äventyra personens hälsa har ansetts utgöra laga hinder (HD 2003:28).

Den som har laga hinder ska utan dröjsmål underrätta domstolen om det och om när hindret upphör. Laga hinder har också den som inte har kunnat anmäla detta i tid (se t.ex. HD 2015:55).

Enligt *2 mom.* bildar laga hinder ett giltigt skäl för parten att inte infinna sig i domstolen eller att inte vidta någon annan begärd åtgärd inom en tidsfrist som domstolen satt ut. Tidsfristen kan gälla såväl en skriftlig utredning som muntlig förhandling. Enligt momentet följer det av laga hinder att domstolen måste ändra sin tidigare fastställda tidtabell så att också en part med har laga hinder kan delta i rättegången.

Om muntlig förhandling ordnas, kallas parten i allmänhet att infinna sig till förhandlingen personligen. Om förvaltningsdomstolen anser det behövligt att parten är personligen närvarande, framgår detta krav att domstolens kallelse. Att ombudet ensamt är närvarande vid den muntliga förhandlingen är inte nog i en sådan situation. Om parten utan laga hinder inte infinner sig till den muntliga förhandlingen kan förvaltningsdomstolen dock trots kallelsen behandla ärendet utan att parten är personligen närvarande.

Bestämmelsen gäller laga hinder för en part. Om en företrädare för en myndighet eller ett vittne har laga hinder, prövar domstolen om behandlingen av ärendet kan skjutas upp och en

ny tidsfrist sättas ut. Företrädandet av en myndighet är i princip inte bundet till en tjänstemans person, utan myndigheten kan när den tjänsteman som skött ärendet är förhindrad utse en annan person i dennes ställe. Om laga hinder för en viss tjänsteman som företräder en myndighet eller för ett vittne kan leda till att ärendet inte blir tillräckligt utrett eller om det annars skulle vara viktigt att tjänstemannen i fråga deltar i rättegången, kan domstolen dock ha anledning att skjuta upp behandlingen och sätta ut en ny tidsfrist också av den orsaken att myndighetens företrädare eller vittnet har laga hinder.

I *3 mom.* föreskrivs det om en situation då laga hinder för partens rättegångsombud eller biträde har lett till underlåtenhet att iaktta den av domstolen satta tidsfristen.

Om en part vid rättegången anlitar ombud eller biträde, bedömer förvaltningsdomstolen huruvida ombudet eller biträdet har laga hinder, så som för närvarande. Om en parts rättegångsombud eller biträde har laga hinder och det inte har varit möjligt att i tid få ett annat ombud eller biträde i hans eller hennes ställe, ska domstolen anse underlåtenhet att iaktta den av domstolen satta tidsfristen bero på laga hinder och skjuta upp behandlingen av ärendet och sätta ut en ny tidsfrist.

Utöver sådant laga hinder för ombudet eller biträdet som avses i 1 mom. krävs det alltså också att det laga hindret har framkommit så sent att det inte har varit möjligt att i tid få ett annat ombud eller biträde i hans eller hennes ställe.

Domstolen bedömer från fall till fall om parten skulle ha haft möjlighet att få ett annat biträde i tillräckligt god tid före utgången av tidsfristen. Om ett biträde på grund av laga hinder inte kan delta i den muntliga förhandlingen och det inte är möjligt att i tillräckligt god tid få ett lämpligt biträde i hans eller hennes ställe, ska domstolen skjuta upp den muntliga förhandlingen också i det fall att parten själv är närvarande, om parten så kräver.

54 §. *Tryggande av ordningen vid rättegången*. Det tas in en bestämmelse om tryggande av ordningen vid en rättegång i förvaltningsdomstolen. Samtidigt slopas hänvisningen till 14 kap. 6 § i rättegångsbalken. Bestämmelsen motsvarar i sak nuvarande reglering.

Störande av ordningen kan leda till att personen i fråga avlägsnas från rättegångsförhandlingen och ådöms rättegångsbot. Domstolen fattar beslut om detta på eget initiativ. Ordföranden ska i allmänhet först varna den som stör rättegången för vilka påföljder ett fortsatt störande beteende kan leda till. Även i ett skriftligt förfarande ska den misstänkte höras innan rättegångsbot döms ut (se även HD 2012:30). Bestämmelsen syftar till att trygga ordningen vid rättegången. Det är inte fråga om vite, och viteslagen tillämpas inte på rättegångsbot. Ärenden som gäller utdömande av rättegångsbot behandlas i ett förvaltningsprocessuellt förfarande och i beslutssammansättning.

Tryggande av ordningen enligt *1 mom.* är en del av processledningen. Vid rättegångsförhandlingen ska domstolen på eget initiativ övervaka att ordningen följs och t.ex. avbryta inlägg som stör rättegångens förlopp.

En part, partens biträde eller en företrädare för en myndighet som t.ex. deltar i muntlig förhandling eller syn eller en person bland publiken kan genom osakligt beteende eller osakliga kommentarer eller videoupptagningar störa rättegångsförhandlingens förlopp. Enligt 14 § i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar är fotografering och bandning samt annan bild- och ljudupptagning och överföring av dem med tekniska metoder vid en offentlig muntlig förhandling tillåten för andra än förvaltningsdomstolen endast med tillstånd av förvaltningsdomstolen. I 2 mom. anges under vilka förutsättningar tillstånd kan beviljas.

Domstolen har rätt att få handräckning av polisen för att ordna rättegångsförhandlingen och trygga ordningen vid rättegångsförhandlingen. Med rättegångsförhandling avses muntlig förberedelse, muntlig förhandling, syn och inspektion. För förrättande av syn kan handräckning vid behov fås oberoende av huruvida synen sker i utrymmen som är avsedda för boende av permanent natur eller på någon annan plats.

Enligt *2 mom.* ska domstolen på samma sätt som i 14 kap. 7 § i rättegångsbalken ha rätt att döma den som stört ordningen vid rättegångsförhandlingen till rättegångsbot. När beloppet av rättegångsboten övervägs kan det tas hänsyn till hur allvarlig förseelsen är samt betalningsförmågan hos den som bötfälls. Obetald rättegångsbot drivs in i enlighet med lagen om verkställighet av böter (672/2002). I paragrafen föreslås däremot ingen bestämmelse om tagande i förvar (jfr RB 14:7.2). Vid behov kan domstolen avlägsna en person med polisens hjälp.

Rättegångsbot enligt *3 mom.* kan dömas ut också på grundval av att kränkande eller olämpligt skriftligt material lämnas in[, om personen fortsätter sitt agerande även efter domstolens varning]. Däremot gäller bestämmelsen inte uträttande av ärenden t.ex. i domstolens registratorskontor på grund av ett anhängigt ärende.

Domstolen bör enligt *4 mom.* pröva huruvida behandlingen av ärendet kan fortsätta eller om den ska skjutas upp. I syfte att trygga partens intresse är det i allmänhet behövligt att ett av parten bemyndigat ombud är närvarande när förhandlingen fortsätts. Domstolen har prövningsrätt när det gäller huruvida behandlingen av ärendet ska fortsätta.

Bestämmelser om rätt att söka ändring i domstolens beslut om rättegångsbot finns i 108 §.

55 §. *Uppskattning av handläggningstiden*. Paragrafen innehåller bestämmelser om en skyldighet att på begäran ge en uppskattning av ärendets behandlingstid. Bestämmelsen motsvarar i övrigt gällande 30 a § i förvaltningsprocesslagen, men en uppskattning ska kunna begäras inte bara av en part utan också av någon annan som är intresserad av ärendet.

Med uppskattning avses i paragrafen uttryckligen behandlingstiden för fallet i fråga. Uppskattningen är tänkt att vara informativ och får inte binda domstolen.

Den tid som behandlingen av ärenden tar i anspråk vid förvaltningsdomstolen varierar. Exempelvis ärendets art och omfattning kan inverka på behandlingstiden. Uppskattningen kan i allmänhet grunda sig på de genomsnittliga behandlingstiderna i den aktuella ärendegruppen och eventuellt på andra uppgifter som framgår av förvaltningsdomstolens ärendehanteringssystem.

I lagstiftningen inom olika förvaltningsområden finns det gott om bestämmelser om att vissa ärendegrupper ska behandlas skyndsamt i förvaltningsdomstolen. I 21 § i grundlagen och i artikel 6.1 i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna förutsätts det dock att alla ärenden som inkommer till domstolen ska behandlas snabbt utan onödigt dröjsmål.

Avsikten är inte att högsta förvaltningsdomstolen i ärenden som gäller besvärstillstånd ska bedöma om den kommer att bevilja besvärstillstånd eller inte när den uppskattar behandlingstiden. Om det behövs kan den lämna uppskattningen i två delar så att där står dels när beslutet om eventuellt besvärstillstånd kommer att fattas, dels när det slutliga avgörandet beräknas bli klart om besvärstillståndet beviljas (se LaUB 13/2012 rd om 30 a § i den gällande förvaltningsprocesslagen).

56 §. *Tillämpning av viteslagen*. I paragrafen föreskrivs om tillämpning av viteslagen på föreläggande och utdömande av processuellt vite enligt denna lag.

I viteslagen är dess tillämpningsområde begränsat på så sätt att lagen inte gäller vite som föreläggs för tryggande av rättegångens förlopp. I motiveringen till regeringens proposition om viteslagen (RP 63/1990 rd) konstateras det att bestämmelserna i rättegångsbalken ska tillämpas på processuella viten.

På föreläggande och utdömande av vite för att trygga rättegångens förlopp tillämpas enligt förslaget 2 kap. i viteslagen. I den föreslagna lagen föreskrivs det om förpliktelser som kan förenas med vite i bl.a. bestämmelserna i 6 och 7 kap. om utlåtande av den myndighet som fattat ett beslut, förvaltningsdomstolens rätt att få uppgifter, framläggande av handlingar och föremål och kallelse till muntlig förhandling.

I 2 kap. i viteslagen föreskrivs det om föreläggande av vite, vitesbelopp, utdömande av vite och preskription av vite. Enligt 2 kap. 10 § 3 mom. i viteslagen föreskrivs det särskilt om verkställigheten av utdömt vite. På verkställigheten tillämpas lagen om verkställighet av böter (672/2002).

Ändring i ett beslut om beslut som gäller utdömande av vite får sökas genom särskilda besvär på det sätt som föreskrivs i det föreslagna 108 § 2 mom. Ändring i ett beslut som gäller föreläggande av vite får endast sökas i samband med huvudsaken.

7 kap. **Muntlig förhandling**

57 §. *Ordnande av muntlig förhandling*. Syftet med förslaget är att förtydliga bestämmelserna om skyldigheten att ordna muntlig förhandling. Paragrafen motsvarar i huvudsak 37—39 § i förvaltningsprocesslagen, men bestämmelserna preciseras. Till det sista momentet i den föreslagna paragrafen fogas ett omnämnande av muntligt hörande av den sakkunniga.

I en förvaltningsprocess är utgångspunkten en skriftlig process, som kan kompletteras med muntlig förhandling. Till grund för domstolens avgörande ligger således inte endast det material som lagts fram under den muntliga förhandlingen, och en förvaltningsprocess omfattar inte någon muntlig huvudförhandling, vilket är fallet i ett tvistemål eller en straffprocess. Förvaltningsdomstolen bedömer om det finns behov av att komplettera eller förtydliga det skriftliga förfarandet med muntlig förhandling.

Syftet med den muntliga förhandlingen är att utreda fakta och genomföra en rättvis rättegång. I vissa situationer kan fakta också utredas snabbare genom muntlig förhandling än genom skriftligt förfarande.

Enligt 37 § i den gällande förvaltningsprocesslagen hålls vid behov muntlig förhandling för att ett ärende ska kunna utredas. Enligt lagens 38 § ska förvaltningsdomstolen hålla muntlig förhandling om en enskild part begär det. En parts begäran om muntlig förhandling kan avslås, om yrkandet lämnas utan prövning eller omedelbart förkastas eller om muntlig förhandling med hänsyn till ärendets art eller av någon annan orsak är uppenbart onödig. Bestämmelsen om förrättande av muntlig förhandling på partens begäran ska inte tillämpas om partsställningen för den som yrkat muntlig förhandling baserar sig på medlemskap i en kommun eller någon annan sammanslutning.

Enligt paragrafens *1 mom.* ska muntlig förhandling på motsvarande sätt som för närvarande ordnas om en enskild part framställer ett yrkande om det eller om förvaltningsdomstolen anser det vara behövligt.

Muntlig förhandling behövs t.ex. när vittnen måste höras muntligen under vittnesförsäkran för att ett ärende ska kunna avgöras. I detta fall kan det vara fråga om att den skriftliga utredning som lagts fram i ärendet är bristfällig eller innehåller motstridigheter. Vid muntlig förhandling kan även parter och sakkunniga höras. De delaktiga i rättegången kan vid muntlig förhandling utnyttja sin frågerätt. Vid behov kan även domstolen ställa preciserande frågor till dem som ska höras.

Det kan också vara nödvändigt att ordna muntlig förhandling för att kunna genomföra en rättvis rättegång enligt 21 § i grundlagen och artikel 6.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Offentlighet vid rättegång ingår i de grundläggande förutsättningarna för en rättvis rättegång, och muntligheten har enligt praxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna varit kopplad till tryggandet av offentlighet vid rättegång. I enskilda fall bestäms dock om en rättegång är rättvis utifrån en helhetsbedömning av det aktuella fallet.

Även ärendets betydelse för parterna påverkar bedömningen av behovet av muntlig förhandling. En parts rätt till muntlig förhandling betonas särskilt i ärenden som handlar om intrång i partens grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i konventioner om mänskliga rättigheter. I en förvaltningsprocess kan det t.ex. vara fråga om ärenden som handlar om tvångsomhändertagande av barn eller om frihetsberövande i anslutning till mentalvård.

Förvaltningsdomstolen bör i vissa situationer inhämta parternas synpunkter på behovet av muntlig förhandling. Högsta förvaltningsdomstolen har i ett avgörande som gällde uppehållstillstånd på grund av familjeband (HFD 2015:177) konstaterat att i det i ärendet var av väsentlig betydelse att man kunde bedöma arten av A:s och B:s äktenskap och trovärdigheten av att de fortfarande levde samman som familj. En adekvat utredning av ärendet skulle ha förutsatt att förvaltningsdomstolen skulle ha frågat A och B, som bestridit polisinrättningens slutsatser och som inte haft något juridiskt biträde, om de önskade muntlig förhandling samt därefter prövat behovet att hålla muntlig förhandling antingen på begäran av parterna eller också på eget initiativ.

En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i fråga om rätten till muntlig förhandling finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

I *2 mom.* anges i vilka fall domstolen trots en parts yrkande får avstå från att hålla muntlig förhandling. Om ingen av punkterna i detta moment är tillämpliga ska muntlig förhandling ordnas på yrkande av en part. I annat fall ska domstolen bedöma behovet av att ordna muntlig förhandling utifrån ärendets utredningsbehov.

En parts rätt till muntlig förhandling gäller endast en enskild part. Enligt *1 mom.* behöver muntlig förhandling inte ordnas på yrkande av parten, om partsställningen för den som yrkat muntlig förhandling baserar sig på medlemskap i en kommun eller någon annan sammanslutning. En kommunmedlem kan lämna in ett kommunalbesvär oberoende av om det beslut som besvären gäller berör medlemmen personligen eller inte. När besvären inte gäller ändringssökandens rättigheter eller skyldigheter eller en sanktion som riktas mot denna ska artikel 6 i Europakonventionen inte tillämpas på rättegången. Även i detta fall ska domstolen dock ordna muntlig förhandling om det krävs för att ärendet ska kunna utredas. Förslaget motsvarar gällande reglering.

I *2 punkten* i momentet avses situationer där domstolen bedömer att den redan har fått en tillräcklig och trovärdig redogörelse för fakta som är av betydelse för ärendets avgörande och att ärendet med stöd av redogörelsen kan avgöras utan att det för domstolen råder något rimligt tvivel om avgörandets riktighet. Ordalydelsen motsvarar 17 kap. 3 § 2 mom. i rättegångsbal-

ken och uttrycket ”beyond reasonable doubt”, som är den vedertagna formuleringen inom Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna för en beviströskel som är högre än genomsnittet.

En skriftlig utredning kan ofta anses vara tillräcklig t.ex. i skatteärenden, där fakta kan fås med stöd av beskattningshandlingar och bokföringsmaterial. Det skriftliga materialet kan dock behöva kompletteras med muntlig förhandling om det skriftliga materialet inte är tillräckligt eller om det behöver göras en bedömning av det skriftliga materialets trovärdighet.

I sitt avgörande HFD 2007:67 som gällde ett skatteärende ansåg högsta förvaltningsdomstolen att rimligt tvivel kvarstått om att partens rätt till en rättvis rättegång kränkts. Högsta förvaltningsdomstolen återförvisade målet till den regionala förvaltningsdomstolen för muntlig förhandling, och konstaterade bl.a. att de skriftliga vittnesutsagor som fogats till handlingarna stödde ändringssökandens berättelse och att även muntlig bevisning under omständigheterna kunde vara av betydelse för utredningen av ärendet.

I avgörande HFD 2007:68 som gällde beskattning konstaterade högsta förvaltningsdomstolen att det i det aktuella ärendet inte var fråga om sådana trovärdighetsfrågor av betydelse för ärendets avgörande som skulle ha förutsatt muntlig förhandling. Enbart det faktum att en i sig avsevärd skatteförhöjning påfördes i ärendet innebar således inte nödvändigtvis att muntlig förhandling måste ordnas.

I *3 punkten* avses situationer där det är möjligt att utreda fakta på något annat sätt än genom muntlig förhandling. Utöver den utredning som de delaktiga i rättegången lagt fram på eget initiativ kan domstolen också be de delaktiga om en skriftlig tilläggsutredning. Andra utredningsmöjligheter förutom skriftlig utredning är syn eller inspektion, om vilka det föreskrivs i 48 och 49 §.

Utan att kränka principen om rättvis rättegång kan man låta bli att bifalla även ett motiverat yrkande om muntlig förhandling, om det i ärendet inte handlar om trovärdighetsfrågor som kräver personbevisning eller annat muntligt hörande utan om en fråga som otvetydigt kan avgöras utifrån handlingar (se t.ex. HFD 2015:45).

Högsta förvaltningsdomstolen har i ett avgörande som gällde internationellt skydd (HFD 2017:63) konstaterat att en bedömning av en asylsökandes trovärdighet, särskilt när det ska avgöras om en religiös omvändelse är äkta, förutsätter att både asylsökanden själv och eventuella vittnen hörs muntligt i besvärsskedet. Förvaltningsdomstolen kunde inte lägga en religiös omvändelse till grund för ett beslut om internationellt skydd utan en tillräcklig utredning av omvändelsens äkthet både som samvetsfråga och i fråga om livsstil.

I 4 punkten avses en situation där muntlig förhandling yrkas på nytt i samma ärende, antingen i samma domstol eller i en högre domstol i det skede då ändring söks.

Enligt Europakonventionens praxis har det vanligen ansetts vara tillräckligt att ordna muntlig förhandling i en domstolsinstans. Vanligen är det ändamålsenligt att ordna muntlig förhandling i första domstolsinstans. Muntlig förhandling ska också yrkas i första domstolsinstans om det i det skedet finns grunder för att ordna en sådan.

Yrkande på muntlig förhandling kan gälla samma ärende på det sätt som avses i denna punkt även då den muntliga förhandlingen tidigare har gällt ett ärende som är nära knutet till den senare rättegången och det i båda rättegångarna handlar om att utreda samma fakta. En sådan situation kan uppstå t.ex. i ett ärende som gäller avslutande av omhändertagande, om muntlig förhandling tidigare har ordnats i ett ärende som handlar om tvångsomhändertagande och som

gäller samma familj. När domstolen överväger om muntlig förhandling ska ordnas måste den även beakta den tid som har gått sedan den tidigare muntliga förhandlingen om samma fakta.

I mentalvårdsärenden som gäller vård oberoende av patientens vilja är det dock skäl att ordna muntlig förhandling med jämna mellanrum, eftersom det i dessa ärenden är fråga om intrång i partens personliga frihet.

Enligt 5 punkten behöver muntlig förhandling inte heller ordnas trots en parts yrkande om det annars med beaktande av ärendets art och betydelse för parterna samt kraven på en rättvis rättegång är uppenbart onödigt att ordna muntlig förhandling.

När domstolen överväger om bestämmelsen ska tillämpas måste den se till situationen i dess helhet och beakta olika faktorers betydelse och relevans i det enskilda fallet.

Muntlig förhandling behöver inte ordnas i de fall där yrkandena hos den part som yrkat muntlig förhandling tydligt kan godkännas enbart utifrån det skriftliga materialet, och det inte finns andra parter i ärendet med motstridiga intressen. Om godkännande av yrkandena förutsätter att ärendet utreds muntligt, t.ex. genom personligt hörande av parten med avseende på den skriftliga utredningens trovärdighet, ska muntlig förhandling ordnas (se HFD 2017:63). Muntlig förhandling är också uppenbart onödigt t.ex. när ett ärende avvisas p.g.a. att processuella förutsättningar saknas.

Enligt paragrafens *3 mom.* kan högsta förvaltningsdomstolen trots en parts yrkande avstå från att ordna muntlig förhandling även när ärendet gäller sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut och en muntlig förhandling inte behövs för att ärendet ska kunna utredas.

De fakta som är relevanta för att ärendet ska kunna avgöras ska i domstolsskedet utredas i den rättsinstans som föregår högsta förvaltningsdomstolen, i praktiken den regionala förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen. Utgångspunkten är att även yrkanden om muntlig förhandling ska framställas i den första domstolsinstansen. Vid behov kan högsta förvaltningsdomstolen återförvisa ärendet till den regionala förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen där muntlig förhandling kan hållas eller fakta utredas på annat sätt.

Enligt den föreslagna lagen ska högsta förvaltningsdomstolen vid sökande av ändring i en regional förvaltningsdomstols beslut huvudsakligen vara den domstol som beviljar besvärstillstånd. Högsta förvaltningsdomstolens viktigaste uppgift är att meddela avgöranden som styr förvaltningen och förvaltningsprocessen i oklara rättsfrågor, och därför har utredningen av fakta inte samma ställning som i den första domstolsinstansen.

När högsta förvaltningsdomstolen bedömer behovet av muntlig förhandling ska den även beakta de skyldigheter som följer av Europakonventionen och Europadomstolens praxis, som gäller dessa skyldigheter.

Avgörande HFD 2017:163 gällde en tjänstemans uppsägningstid. Parten yrkade muntlig förhandling först i högsta förvaltningsdomstolen. Högsta förvaltningsdomstolen avvisade yrkandet. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att den regionala förvaltningsdomstolen borde ha hållit muntlig förhandling i ärendet om parten hade yrkat det. Parten hade dock inte yrkat muntlig förhandling i den regionala förvaltningsdomstolen och det framgick inte heller några skäl för att förvaltningsdomstolen å tjänstens vägnar borde ha hållit en muntlig förhandling i ärendet. Då det inte fanns några skäl att på begäran av parten hålla muntlig förhandling med stöd av 38 § i förvaltningsprocesslagen, skulle behovet av en muntlig förhandling för att utreda ärendet bedömas med stöd av 37 § i förvaltningsprocesslagen. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att begäran om muntlig förhandling gällde sådana fakta som saknade juridisk re-

levans för avgörandet i frågan, varvid ingen muntlig förhandling behövdes för att utreda ärendet.

Paragrafens *4 mom.* motsvarar 38 § 3 mom. i den gällande lagen. Den som framställer ett yrkande om muntlig förhandling ska uppge varför förhandlingen behöver ordnas och vilka teman den utredning som han eller hon ämnar lägga fram vid förhandlingen kommer att omfatta. Uppgifterna är viktiga för att domstolen ska kunna bedöma behovet av att ordna muntlig förhandling i ärendet. Dessutom underlättas domstolens processledning vid planeringen av den muntliga förhandlingens förlopp om den på förhand vet vilka teman som kommer att behandlas.

I *5 mom.* föreskrivs om ordnande av muntlig förhandling i en situation där en skriftlig vittnesberättelse av privat natur åberopas i ärendet. Bestämmelsen motsvarar 39 § i den gällande förvaltningsprocesslagen. Till bestämmelsen fogas dock ett omnämnande av möjligheten att även ordna muntlig förhandling för hörande av en sakkunnig om det behövs för att ärendet ska kunna utredas.

Skyldigheten att ordna muntlig förhandling begränsas i momentet till situationer där muntligt hörande behövs för att ärendet ska kunna utredas. Muntligt hörande behövs vanligen inte när det inte framkommit skäl för att ifrågasätta trovärdigheten i den skriftliga vittnesberättelsen eller i sakkunnigutlåtandet. Bedömningen av ärendet påverkas emellertid även av om andra delaktiga i rättegången begär att få förhöra det vittne som lagt fram den skriftliga vittnesberättelsen eller att få ställa frågor till den sakkunniga (t.ex. Europadomstolen, Letinčić mot Kroatien 2016).

Den sakkunniga ska höras under ett sammanträde t.ex. om det behövs för att åtgärda oklarheter eller brister i sakkunnigutlåtandet. Vidare ska den sakkunniga höras muntligen om en part yrkar det och hörandet inte är uppenbart betydelselöst. Även i detta fall bedömer domstolen behovet av att höra den sakkunniga.

Samma person kan vid den muntliga förhandlingen berätta både om erfarenhetssatser som kräver särskild sakkunskap och om fakta som personen i fråga observerat. I den sakkunnigas uttalande är erfarenhetssatserna av primär betydelse och eventuella faktiska iakttagelser av enskilda situationer av sekundär betydelse. I vittnets berättelse är iakttagelserna däremot av primär betydelse och t.ex. sakkännedom som vittnet fått genom yrkesutövning av sekundär betydelse. En sakkunnig kan i princip bytas ut mot en annan utan att kvaliteten på bevisningen äventyras (se HFD 2016:116 om språkanalys som utredning i ett utlänningsärende).

58 §. *Beslut om muntlig förhandling*. I paragrafen föreskrivs om beslut om muntlig förhandling och om det förfarande som ska tillämpas i situationer där muntlig förhandling trots yrkande av en part inte ordnas. Avsikten är att den part som har yrkat muntlig förhandling i regel ska underrättas om att det inte ordnas någon muntlig förhandling redan innan huvudsaken avgörs. Om parten så önskar har han eller hon då möjlighet att för domstolen lägga fram en skriftlig tilläggsutredning om de omständigheter som parten haft för avsikt att redogöra för i den muntliga förhandling som han eller hon framställt ett yrkande om.

Enligt *1 mom.* ska förvaltningsdomstolen besluta om ordnande av muntlig förhandling i samband med huvudsaken eller genom ett beslut under handläggning. Muntlig förhandling bör i allmänhet ordnas redan om en enskild ledamot av sammansättningen anser att det behövs för att ett beslut ska kunna fattas. I den regionala förvaltningsdomstolen kan en lagfaren ledamot enligt 12 § 3 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna ensam fatta beslut om att muntlig förhandling ska hållas.

Om muntlig förhandling ordnas ska ett beslut under handläggning fattas om detta. Om muntlig förhandling inte ordnas ska antingen ett separat beslut under handläggning fattas om detta eller så ska beslutet fattas i samband med huvudsaken. Om det inte fattas något beslut under handläggningen om att muntlig förhandling inte ska ordnas ska beslutet om att avslå yrkandet på muntlig förhandling motiveras i samband med avgörandet i huvudsaken. I motiveringen till beslutet om att avslå ett yrkande på muntlig förhandling ska bestämmelserna i lagförslagets 57 § om skyldigheten att ordna muntlig förhandling beaktas.

När muntlig förhandling inte ordnas på yrkande av en part ska parterna enligt *2 mom.* normalt ges tillfälle att lägga fram en skriftlig tilläggsutredning. Åtminstone den part som har yrkat muntlig förhandling ska underrättas om att det inte ordnas någon förhandling. Vid behov ska även övriga parter och delaktiga i rättegången underrättas, så att de ges en reell möjlighet att vid behov lägga fram en skriftlig tilläggsutredning för domstolen. Om ett beslut under handläggning fattas om att muntlig förhandling inte ordnas, ska delgivningen av beslutet under handläggningen ses som en sådan underrättelse som avses i momentet. Om det inte fattas något beslut under handläggningen ska underrättelsen om att det inte ordnas någon muntlig förhandling ske på annat sätt.

Parterna behöver inte underrättas om att det inte ordnas någon muntlig förhandling om besvären lämnas utan prövning eller omedelbart avslås eller om underrättelsen av någon annan motsvarande orsak är uppenbart onödig. I momentet avses exempelvis en situation där yrkandet omedelbart avslås som uppenbart omotiverat.

59 §. *Begränsning av en muntlig förhandling*. Paragrafen motsvarar 37 § 2 mom. i den gällande lagen. I förvaltningsprocessen är muntlig förhandling ett förfarande som kompletterar den skriftliga behandlingen. Den kan begränsas t.ex. så att endast bevisning tas emot eller så att en utredning tas emot om en omständighet som det inte är möjligt att få en tillräcklig skriftlig utredning om. Den muntliga förhandlingen kan också begränsas t.ex. till en utredning av parternas uppfattningar eller till ett visst bevistema.

Om det innan ärendet kan avgöras är nödvändigt att närmare utreda parternas yrkanden, motiveringarna för dessa eller vilka av parternas yrkanden som strider mot varandra, är ett lämpligt förfarande vanligen en skriftlig tilläggsutredning eller sådan muntlig förberedelse som avses i 47 § bättre än en begränsad muntlig förhandling.

60 *§. Den muntliga förhandlingens förlopp*. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller inte några bestämmelser om den muntliga förhandlingens förlopp. Den föreslagna paragrafen beskriver det förfarande som för närvarande tillämpas i praktiken.

De delaktiga i rättegången bör när de anländer till den muntliga förhandlingen känna till sina rättigheter och skyldigheter vid förhandlingen och förhandlingens förlopp. Den föreslagna bestämmelsen innehåller information för dem som deltar i rättegången och utgör ett stöd för domstolarnas processledning. Till processledningen hör att besluta i vilken ordning parterna och andra som ska höras hörs under den muntliga förhandlingen.

Med sammanfattning avses i *1 punkten* en muntlig sammanfattning av vilken framgår de yrkanden som framställts i ärendet och motiveringarna till dessa samt framlagda utredningar till den del det behövs. Syftet med sammanfattningen är att göra den muntliga förhandlingen tydligare och effektivare. I praktiken presenterar ordföranden för den muntliga förhandlingen även i dag en sammanfattning av ärendet i början av sammanträdet. I sitt inledningsanförande redogör ordföranden för ärendet och för hur rättegången kommer att fortskrida.

Framför allt i omfattande och komplicerade ärenden kan en skriftlig sammanfattning vara till nytta t.ex. då redogörelsedelen av beslutet utformas. Det är inte nödvändigt att sammanställa en skriftlig sammanfattning enbart för den muntliga förhandlingen, om den inte annars är till nytta vid behandlingen av ärendet. En skriftlig sammanfattning som på förhand lämnas till de delaktiga i rättegången kan dock göra den muntliga förhandlingen mer strukturerad och rättegången tydligare. Det är inte fråga om ett omfattande dokument utan ett praktiskt hjälpmedel för dem som deltar i rättegången. Den skriftliga sammanfattningen kan skickas till de delaktiga före den muntliga förhandlingen. God processledning innebär då en snabb genomgång av sammanfattningen i början av den muntliga förhandlingen.

Trots detta ska ändå allt skriftligt material som samlas under rättegången i alla händelser delges alla parter för att reciprociteten ska kunna genomföras vid rättegången.

Enligt den föreslagna *2 punkten* ska domstolen vid den muntliga förhandlingen höra parterna och den myndighet som fattat beslutet. Hörandet ska omfatta inledningsanföranden av de delaktiga i rättegången och vid behov även ett mer detaljerat muntligt hörande. I den muntliga förhandlingen ska inte omständigheter som redan lagts fram för domstolen i skrivelser upprepas, eftersom skrivelserna finns till förfogande för domstolen och alla delaktiga i rättegången.

Förvaltningsdomstolens muntliga förhandling är inte ett sammanträde som motsvarar den huvudförhandling som ordnas i allmänna domstolar. Den dom som den allmänna domstolen meddelar får endast grunda sig på det rättegångsmaterial som presenteras muntligen under huvudförhandlingen (de s.k. principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration). Förvaltningsdomstolens beslut grundar sig förutom på den utredning som presenteras under den muntliga förhandlingen även på den skriftliga utredning som lagts fram i ärendet.

Vid muntlig förhandling hörs vanligen först ändringssökanden, därefter övriga parter och till slut en företrädare för den myndighet som fattat beslutet. Om det finns andra parter än ändringssökanden i ärendet hörs dessa vid behov. Det är inte alltid nödvändigt att muntligt höra alla parter för att ett ärende ska kunna utredas. Om de delaktiga i rättegången har ett biträde eller ett ombud ställer han eller hon frågor till sin huvudman och de övriga parterna när dessa hörs. Även domstolen kan ställa frågor till dem som hörs.

Enligt *3 punkten* ska domstolen vid behov höra vittnen och sakkunniga samt ta emot annan utredning. Domstolen beslutar i vilken ordning vittnen och sakkunniga ska höras i den muntliga förhandlingen.

Vittnen får närvara vid den muntliga förhandlingen endast medan de vittnar. Bestämmelser om detta finns i 17 kap. 50 § i rättegångsbalken, som det hänvisas till i 78 § i detta kapitel. Den som åberopat vittnet är den första som ställer frågor till vittnet. Därefter får övriga delaktiga i rättegången och domstolen ställa frågor. Vittnet får avlägsna sig från domstolen efter att det hörts om domstolen ger lov till det.

Annan utredning som presenteras vid den muntliga förhandlingen kan vara t.ex. en videoinspelning som visas vid den muntliga förhandlingen i ett barnskyddsärende, där man har filmat interaktionen mellan barnet och dess föräldrar eller hörandet av barnet på det sätt som avses i 68 § 2 mom. i detta kapitel utan att alla parter är närvarande vid hörandet.

I slutet av den muntliga förhandlingen ges de delaktiga i rättegången enligt 4 punkten tillfälle att kommentera all utredning som lagts fram vid förhandlingen.

61 §. *Åberopande av vittnen*. I paragrafen föreskrivs om vem som kan åberopa vittnen i samband med en rättegång. Paragrafen motsvarar i huvudsak den första meningen i 39 § i den gäl-

lande förvaltningsprocesslagen, men bestämmelsen i 2 mom. om en tid inom vilken vittnen ska åberopas är ny.

När domstolen överväger vem som ska kallas som vittne måste den beakta motsvarande omständigheter som när den överväger behovet av att ordna muntlig förhandling. Muntlig bevisning kan därmed i vissa fall behövas även i fråga om omständigheter om vilka skriftlig utredning redan har lagts fram. Muntligt hörande av ett vittne kan öka reciprociteten och även i ett bredare perspektiv trygga en parts rätt till en rättvis rättegång. I vissa fall kan muntlig bevisning även påskynda behandlingen av ärendet.

En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

Enligt *1 mom.* ska utgångspunkten vara att initiativ till att höra ett vittne ska tas av de delaktiga i rättegången. Domstolen kan emellertid också höra vittnen på eget initiativ. Även i det fall där en part eller den myndighet som fattat beslutet åberopar ett vittne beslutar domstolen om hörande av vittnet enligt 3 mom.

Det är inte nödvändigt att kalla flera vittnen till vittnesförhör om samma omständighet, såvida det inte uttryckligen är fråga om den muntliga bevisningens trovärdighet. Det är inte heller nödvändigt att höra ett vittne om en ostridig omständighet.

I ett förfarande som gäller en administrativ påföljd av straffkaraktär ska hänsyn tas till de krav som gäller bevisningen och rättssäkerheten i straffprocessen, även om förfarandet inte har förutsatts vara helt och hållet likadant som i straffprocessens kärnområde. Brottsåtal i dess betydelse i Europakonventionen är ett autonomt begrepp och omfattar också administrativa påföljder som utgör sanktioner (de s.k. Engelkriterierna, Europadomstolen, Engel mot Nederländerna 1976).

Enligt *2 mom.* kan domstolen sätta ut en tid inom vilken de delaktiga i rättegången ska åberopa vittnen. Med tanke på beredningen av den muntliga förhandlingen är det viktigt att domstolen och övriga parter i god tid före den muntliga förhandlingen känner till vem som ska höras under förhandlingen.

Domstolen avgör om vittnen som åberopas efter den utsatta tiden ska höras. Domstolen ska då även beakta motpartens rätt att få rimligt med tid att förbereda hörandet av vittnet.

Enligt *3 mom.* beslutar domstolen om vilka personer som kallas som vittnen. Syftet med bestämmelsen är att betona betydelsen av en materiell processledning. Till processledningen hör att se till att endast omständigheter som är relevanta för ärendets utredning och avgörande behandlas i domstolen. I praktiken uppmanas parterna då de åberopar vittnen att uppge på vilka teman de anser att vittnena bör höras.

62 §. *Kallande av de delaktiga i rättegången*. I paragrafen föreskrivs om kallande av de delaktiga i rättegången till muntlig förhandling och om vad som händer om den som kallats uteblir.

För närvarande finns bestämmelser om kallande till muntlig förhandling i 43 § i förvaltningsprocesslagen och om följderna av en parts utevaro i 44 § i samma lag. I lagförslaget delas bestämmelserna om kallande av delaktiga i rättegången och andra som ska höras upp i två paragrafer. Med stöd av denna paragraf kallas parterna och den myndighet som fattat det beslut som besvären gäller till muntlig förhandling. Nästa paragraf innehåller bestämmelser om kal-

lande av andra som ska höras, såsom vittnen och sakkunniga. De gällande hänvisningsbestämmelserna till rättegångsbalken som gäller kallande kan slopas nästan helt.

Enligt *1 mom.* ska de delaktiga i rättegången kallas till en muntlig förhandling. Med delaktiga avses i detta sammanhang alla parter som behövs för att ärendet ska kunna utredas samt en företrädare för den myndighet som har fattat beslutet. Om ett offentligt samfund eller någon annan juridisk person är part avses med part den företrädare som för samfundets eller den juridiska personens talan. Kallandet kan ske enligt domstolens övervägande, även muntligt.

Eftersom en muntlig förhandling kan begränsas till att omfatta endast en del av ett ärende innehåller momentet också en möjlighet att låta bli att kalla parter vars närvaro inte behövs p.g.a. att en fråga som inte är av betydelse ur partens synvinkel behandlas under den muntliga förhandlingen. Även om alla parter inte kallas till en muntlig förhandling ska åtminstone ändringssökanden, som ärendet gäller, och den myndighet som har fattat det förvaltningsbeslut som besvären gäller kallas. Till muntlig förhandling som hålls i ett ansökningsärende ska kallas åtminstone sökanden och de parter som ansökan gäller.

Bestämmelsen om att vissa parter inte behöver kallas kan tillämpas t.ex. i ärenden som gäller markanvändnings- och bygglagen, där det kan finnas tiotals parter i ett ärende. Om t.ex. en fråga som gäller ett visst område eller en viss fastighet behandlas under en muntlig förhandling behöver sådana parter inte kallas till förhandlingen vars fastigheter inte omfattas av de frågor som behandlas under den muntliga förhandlingen.

I *2 mom.* finns en bestämmelse om det inte utgör något hinder för att ärendet behandlas och avgörs om den som kallats eller dennes lagliga företrädare uteblir från en muntlig förhandling. Bestämmelsen motsvarar nuvarande reglering. Om frånvaron beror på laga hinder ska domstolen enligt 53 § skjuta upp behandlingen av ärendet och kalla de delaktiga i rättegången till en ny muntlig förhandling.

I *3 mom.* föreskrivs att en part eller partens lagliga företrädare kan kallas att personligen infinna sig vid den muntliga förhandlingen. Vite kan snarast komma i fråga när det är särskilt viktigt att en part hörs personligen och det finns misstanke om att parten inte infinner sig till den muntliga förhandlingen om inte vite föreläggs. Om parten inte har ålagts att vara personligen närvarande vid den muntliga förhandlingen kan ärendet i allmänhet behandlas trots partens frånvaro. Domstolen kan dock enligt prövning skjuta upp behandlingen. Ofta är detta ändamålsenligt om parten begär det.

När kallelsen förenas med vite ska den delges bevisligen i enlighet med 90 §. I övrigt är normal delgivning tillräckligt vid kallande till muntlig förhandling.

Paragrafens *4 mom.* motsvarar i huvudsak 44 § 1 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen. Om en part som vid vite kallats inte infinner sig till den muntliga förhandlingen och domstolen fortfarande anser att personens närvaro är nödvändig, ska domstolen döma ut vitet och förelägga ett nytt högre vite. Vitet ska dock inte dömas ut om ärendet behandlas och avgörs trots personens frånvaro eller frånvaron har berott på laga hinder. Paragrafen motsvarar nuvarande praxis.

63 §. *Kallande av andra personer för att höras*. Paragrafen motsvarar i huvudsak den gällande lagstiftningen. I paragrafen föreskrivs om kallande av andra än de delaktiga i rättegången till muntlig förhandling och om vem som ska se till att de som ska höras blir kallade. Paragrafen anger tydligare än för närvarande att det är förvaltningsdomstolen som beslutar vem som ska höras. Hänvisningen till bestämmelserna om delgivning i förvaltningslagen slopas.

Till muntlig förhandling kan kallas vittnen, sakkunniga och vid behov även andra personer som domstolen anser att behöver höras. Enligt 1 mom. beslutar förvaltningsdomstolen om kallandet av dessa personer.

I *2 och 3 mom.* är utgångspunkten densamma som i den gällande lagen, dvs. att domstolen ska se till att de personer som ska höras blir kallade till den muntliga förhandlingen. Domstolen kan berättiga en delaktig i rättegången att kalla en sakkunnig eller ett vittne, men endast domstolen kan kalla ett vittne till en muntlig förhandling vid vite. Detta motsvarar nuvarande praxis.

I 3 mom. finns dessutom en hänvisning till 17 kap. 62 och 64 § i rättegångsbalken till den del de föreskriver om utdömande av vite för vittnen som uteblir och bestämmande om hämtning av vittnen, inklusive ansvaret för hämtningskostnaderna för den som förordnats bli hämtad. Hänvisningen gäller alltså inte bestämmelsen i 62 § om att ett vittne som ska hämtas får tas i förvar. Hänvisningen är även i övrigt svävare än i den gällande lagen, där det hänvisas till 62 och 64 § i sin helhet och dessutom till 63 §.

64 §. *Kallelsens innehåll*. I paragrafen föreskrivs om kallelsens innehåll. Kallelsen till en muntlig förhandling ska innehålla behövliga uppgifter oberoende av om den som skickar kallelsen är domstolen eller en delaktig i rättegången.

Enligt *1 mom.* ska kallelsen åtminstone innehålla uppgifter om det ärende som är under behandling och om de delaktiga i rättegången samt om när och var förhandlingen hålls. Behövliga uppgifter kan också vara exempelvis information om att förhandlingen hålls bakom stängda dörrar och om vem som hörs under förhandlingen. Även sessionsplanen kan vara en behövlig uppgift, om det finns en sådan. Domstolen kan också överväga om det är möjligt att foga en skriftlig sammanfattning av ärendet till den kallelse som skickas till parterna.

I kallelsen ska det anges att ärendet kan avgöras även om en part eller dennas företrädare inte är närvarande och att parten kan närvara vid förhandlingen antingen personligen eller via ett ombud, förutsatt att domstolen inte har ålagt parten att personligen närvara vid den muntliga förhandlingen. I kallelsen ska vite omnämnas i det fall kallelsen förenas med vite, och det ska också framgå att domstolen utan dröjsmål ska underrättas om laga hinder. Skyldigheten att meddela om laga hinder motsvarar 78 § 2 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsen kompletteras dock med ett omnämnande av att det ska anges när hindret upphör.

Beroende på vem det är som kallas kan det vara behövligt att i kallelsen nämna t.ex. vittnets tystnadsrätt och tystnadsplikt samt skyddet mot självinkriminering (69 och 70 §). Kallelsen kan också innehålla ett omnämnande av att de delaktiga i rättegången får anlita ett biträde samt av att en omyndig person som deltar i rättegången har rätt till en stödperson enligt 68 §.

Paragrafens *2 mom.* motsvarar i huvudsak 17 kap. 65 § och 66 § 3 mom. i rättegångsbalken. I 76 och 77 § finns bestämmelser om vem som är skyldig att ersätta de kostnader som hörandet medför.

65 §. *Andra bestämmelser om kallelse*. På kallande av de delaktiga i rättegången och av andra som ska höras tillämpas bestämmelserna om delgivning i 9 kap.

Enligt 17 kap. 42 § 1 mom. i rättegångsbalken ska, om inte annat följer av någon annan lag, Europeiska unionens lagstiftning eller en internationell överenskommelse som är bindande för Finland, domstolen sköta kallelsen, när en kallelse ska delges ett vittne eller en sakkunnig utanför Finland. Domstolen ska sända kallelsen för delgivning till myndigheterna i det land där vittnet eller den sakkunniga vistas, och i kallelsen ska anges vilken dag kallelsen senast ska

delges. Bestämmelser om vittnens och sakkunnigas skyldighet att från ett annat nordiskt land inställa sig för att höras i en domstol i Finland finns i lagen om skyldighet att i vissa fall inställa sig vid domstol i annat nordiskt land (349/1975). P.g.a. hänvisningen i paragrafens första mening tillämpas till övriga delar på kallande av en person som vistas utomlands bestämmelserna om delgivning till utlandet i 92 §.

66 §. *Vittnesjäv*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt 39 a § i den gällande förvaltningsprocesslagen, men ordalydelsen preciseras. Nuvarande 39 a § fogades till lagen i samband med den reform av bestämmelserna om bevisning i en förvaltningsprocess som trädde i kraft den 1 januari 2016 (RP 245/2014 rd).

Utgångspunkten är att andra än parter och personer som företräder en myndighet som är delaktig i rättegången kan höras som vittnen. Strävan är inte att trygga vittnets tillförlitlighet genom bestämmelserna om vittnesjäv, utan domstolen kan utifrån fri bevisprövning i sin prövning ta hänsyn till alla sådana omständigheter som kan påverka vittnesberättelsernas tillförlitlighet. Därför medför till exempel ett nära släktskap till en part inte nödvändigtvis vittnesjäv. I vissa fall jämställs dock vissa personer med en part när vittnets jävighet prövas.

Enligt det föreslagna *1 mom.* får som vittne inte höras parter eller deras lagliga företrädare. Som vittne får inte heller höras andra personer vars rättigheter, intressen eller skyldigheter det ärende som är föremål för rättegången direkt gäller.

Som vittnen får därmed först och främst inte höras parter som är delaktiga i rättegången t.ex. i egenskap av ändringssökande eller sökande. Jäviga vittnen är även de som har anfört besvär över ett förvaltningsbeslut och vars rättigheter, intressen eller skyldigheter ärendet inte gäller, utan vars besvärsrätt grundar sig på t.ex. medlemskap i en kommun. Som vittnen kan inte heller höras sådana parter i det förvaltningsbeslut som besvären gäller som inte har anfört besvär över beslutet, men vars rättigheter eller skyldigheter direkt påverkas av avgörandet i rättegången.

Om det ärende som är föremål för rättegången endast indirekt gäller en persons rättigheter, intressen eller skyldigheter kan personen höras som vittne i rättegången. I förvaltningsprocessen är domstolen enligt officialprincipen skyldig att se till att ärendet blir utrett. De situationer där det är fråga om vittnesjäv bör därför begränsas så mycket som möjligt.

I *2 mom.* föreskrivs om jäv för en person som företräder en myndighet. Enligt momentet får som vittne inte heller höras en person som vid rättegången för talan för den myndighet som har fattat det beslut som är föremål för besvären. Om denna person hörs i den muntliga förhandlingen är han eller hon företrädare för den myndighet som är delaktig i rättegången och uttalar sig under tjänstemannaansvar.

Som vittnen kan höras tjänstemän som inte för myndighetens talan under rättegången. T.ex. kan en skatteinspektör vid Skatteförvaltningen vid behov höras som vittne i en rättegång som gäller ett skatteärende, då Skatteförvaltningens talan förs av en företrädare för Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt.

I kommunala ärenden är utgångspunkten att kommunens talan förs av kommunstyrelsen. Kommunen kan ändå i sina instruktioner bestämma om behörigheten på annat sätt. I praktiken bemyndigar kommunen vanligen någon av kommunens tjänsteinnehavare att företräda kommunen i en rättegång. En ledamot i kommunstyrelsen kan höras som vittne, förutsatt att ledamoten inte för kommunens talan i rättegången.

Momentet gäller en person som för en myndighets talan oberoende av om det är fråga om ett besvärsärende eller ett annat förvaltningsprocessuellt ärende. I ärenden som gäller omhändertagande är den socialarbetare som ansvarar för de frågor som rör barnet vanligen väl insatt i de omständigheter som beslutet eller ansökan grundar sig på. Trots detta är det lämpligt att höra honom eller henne i den muntliga förhandlingen i egenskap av vittne och inte i egenskap av en person som för talan för och företräder en myndighet. På detta sätt uppträder inte den socialarbetare som ansvarar för de frågor som rör barnet som motpart till en part i rättegången.

I *3 mom.* hänvisas till bestämmelser i rättegångsbalken. Motsvarande hänvisningar finns för närvarande i 39 f § i förvaltningsprocesslagen. I 17 kap. 31 § i rättegångsbalken finns bestämmelser om det förfarande som ska tillämpas om domaren i målet, föredraganden, någon annan person som är närvarande när ärendet avgörs vid domstolen eller en parts rättegångsbiträde eller rättegångsombud åberopas som vittne. Enligt 17 kap. 32 § i rättegångsbalken ska republikens president inte kallas för att höras som vittne.

67 §. *Hörande av någon personligen*. Enligt paragrafen kan även en person som med stöd av 66 § inte kan höras som vittne personligen höras i en rättegång, om det behövs för att ärendet ska kunna utredas. Bestämmelsen motsvarar 39 g § i den gällande förvaltningsprocesslagen.

Med stöd av *1 mom.* kan i första hand parter och deras lagliga företrädare personligen höras i en rättegång även om de i rättegången företräds av ett ombud.

Personligen kan även höras t.ex. en person vars rättigheter, intressen eller skyldigheter det beslut som fattas i ärendet direkt gäller, men som inte deltar i rättegången som ändringssökande eller sökande.

På kallande av dem som ska höras och deras frånvaro tillämpas bestämmelserna i 63 § i detta kapitel. I 77 § föreskrivs om ersättning av de kostnader som hörandet orsakar.

I *2 mom.* avses en person som enligt 1 mom. kan höras i rättegången för att ärendet ska kunna utredas, även om han eller hon inte kan höras som vittne. Det kan t.ex. vara fråga om en granne som inte är delaktig i ett besvärsärende som gäller bullerstörningar eller bygglov. Avsikten är att domstolen vid behov vid vite ska kunna kalla alla sådana personer som domstolen anser att behöver höras för att ärendet ska kunna utredas.

68 §. *Hörande av omyndiga*. I paragrafen föreskrivs om förutsättningarna och metoderna för att höra en omyndig person personligen vid en muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen i sitt eget eller något annat ärende. I 5 kap. förskrivs om en omyndig persons rätt att föra talan. Enligt den föreslagna 25 § har en minderårig person som har fyllt 15 år och hans eller hennes vårdnadshavare rätt att var för sig föra talan i ett ärende som gäller den minderåriges person.

Enligt 2 § i lagen om förmyndarverksamhet är en omyndig person den som inte har fyllt 18 år och den som har fyllt 18 år men förklarats omyndig.

Genom bestämmelsen förstärks den omyndiges rätt att bli hörd. Målet är att se till att den omyndiges självständiga åsikt beaktas även i en situation där han eller hon har svårt att uttrycka sin ståndpunkt. Målet är också att skydda den omyndige från skadliga erfarenheter av att bli hörd i en domstol genom att se till att hörandet anstränger den omyndige så lite som möjligt. Domstolen ska bedöma behovet av att höra den omyndige från fall till fall.

Paragrafen motsvarar i huvudsak bestämmelserna i 17 kap. 27 och 30 § i rättegångsbalken, men den föreslagna åldersgränsen på 12 år är lägre än den straffrättsliga ansvarsåldern på 15 år. I förvaltningsprocesslagen finns inga bestämmelser om personligt hörande av en omyndig.

Enligt det föreslagna *1 mom.* är utgångspunkten att en omyndig person kan höras vid en muntlig förhandling. Hörande förutsätter alltid barnets samtycke. Den myndige kan höras i ett ärende som gäller honom eller henne själv eller i något annat ärende. I samband med hörandet får den omyndige dock inte ges sådan information som allvarligt kan äventyra hans eller hennes hälsa eller utveckling.

Om det är fråga om ett barns eget ärende kan även ett barn under 12 år höras i en muntlig förhandling om domstolen bedömer att det är behövligt. En person som är under 12 år kan höras i annat än sitt eget ärende som vittne eller annars personligen endast om hörandet är nödvändigt för att ärendet ska kunna avgöras och det bedöms att det inte medför betydande skada för honom eller henne. Vid bedömning av huruvida barnet ska höras i sitt eget eller i något annat ärende ska hänsyn också tas till om hörande är ändamålsenligt med tanke på barnets mognad. Hörande förutsätter dessutom barnets samtycke. Den föreslagna åldersgränsen på 12 år är densamma som den åldersgräns som fastställs för hörande av barn i förvaltningsdomstolen i 86 § i barnskyddslagen. Hörande av en omyndig person är nödvändigt t.ex. när avsikten är att höra honom eller henne om omständigheter som är av avgörande betydelse för utgången i målet. Vid bedömningen av bevisningen kan även en i sig obetydlig iakttagelse vara av avgörande betydelse för utgången i målet. När en omyndig hörs som vittne avkrävs personen dock med stöd av rättegångsbalkens 17 kap. 44 § 2 mom. inte någon försäkran. En hänvisning till bestämmelsen i rättegångsbalken finns i 78 §.

För att bedöma konsekvenserna av hörandet kan domstolen enligt prövning begära en utredning av t.ex. familjerådgivningen, barnpsykiatrin eller barnskyddsmyndigheterna.

När domstolen bedömer om det är behövligt att höra ett barn ska den förutom barnets ålder även beakta dess mognad på det sätt som förutsätts i FN:s konvention om barnens rättigheter (nedan FN:s barnkonvention, FördrS 59—60/1991), som är bindande för Finland. Enligt artikel 12 i konventionen har ett barn rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål ska barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet.

Vid bedömningen av förutsättningarna för att höra en omyndig person ska domstolen också beakta möjligheten att muntligen höra honom eller henne i en mer begränsad sammansättning än den som normalt gäller för domstolen, om detta behövs för att skydda den omyndige eller för att hans eller hennes självständiga åsikt ska kunna klarläggas. Enligt förslaget kan en omyndig i detta fall personligen höras så att utöver den omyndige endast en eller flera av domstolens ledamöter är närvarande vid hörandet. Utöver ledamöterna kan även föredraganden i ärendet vara närvarande vid behov. Muntligt hörande i närvaro av de delaktiga i rättegången och alla domstolsledamöter som ingår i domstolens sammansättning vid avgörande kan vara en tung och ångestskapande upplevelse för en omyndig person. Det kan också vara svårt för den omyndige att fritt uttrycka sin åsikt t.ex. om en närstående person är närvarande.

Det är inte nödvändigt att höra den omyndige i rättssalen, utan det muntliga hörandet kan vid behov ordnas t.ex. i en annan lokal i domstolen, på ett sjukhus eller på den plats där ett barn vårdas utom hemmet. Även hörande med hjälp av videokonferens eller annan teknisk metod för dataöverföring kan komma i fråga.

När domstolen hör en omyndig ska den från fall till fall bedöma kriterierna för en rättvis rättegång, såsom kraven på omedelbarhet och reciprocitet. Utgångspunkten är att alla delaktiga i rättegången ska höras på jämlika grunder och att alla parter ska närvara vid hörandet. Undantagsvis kan en omyndig dock höras utan att de andra delaktiga i rättegången är närvarande.

Den omyndige ska endast undantagsvis höras utan att alla delaktiga i rättegången är närvarande. I det föreslagna *2 mom.* föreskrivs om hur reciprociteten vid en rättvis rättegång ska genomföras i en situation där en omyndig hörs utan att de andra delaktiga i rättegången är närvarande.

Om en omyndig hörs muntligen utan att alla delaktiga i rättegången närvarar ska domstolen vid behov se till att även de som är frånvarande från den muntliga förhandlingen kan föreslå vad den omyndige ska höras om. Vid behov ska domstolen fråga dem om de vill komma med sådana förslag. Dessutom ska de delaktiga ges tillfälle att bekanta sig med det protokoll som upprättas om hörandet eller med en upptagning av hörandet och uttrycka sin åsikt om innehållet. Parternas rätt till information kan dock begränsas om det är behövligt för att skydda den omyndige eller för att trygga något annat synnerligen viktigt intresse som berör den omyndige. En begränsning av tillgången till information förutsätter alltid en bedömning från fall till fall. Vid bedömningen ska domstolen sträva efter att jämka samman t.ex. olika aspekter på skyddet av den omyndiges privatliv och säkerhet samt kraven på en rättvis rättegång, som inkluderar opartiskhet och reciprocitet samt en parts rätt att bli hörd.

Allmänna bestämmelser om offentlighet vid rättegång finns i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar.

Enligt det föreslagna *3 mom.* kan en stödperson för den muntliga förhandlingen förordnas för en omyndig. Det centrala innehållet i momentet motsvarar 17 kap. 27 § 2 mom. i rättegångsbalken. Bestämmelser om en stödperson som förordnas för målsäganden finns i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål.

Stödpersonen kan beroende på fallet vara t.ex. den omyndiges intressebevakare eller vårdnadshavare eller någon annan närstående person. En stödperson kan också vara t.ex. någon ur sjukhusets personal eller en person som annars arbetar med den omyndige. Det är i allmänhet mest ändamålsenligt att förordna stödpersonen innan den muntliga förhandlingen hålls. Då kan domstolen bedöma om stödpersonen är lämplig för uppdraget. Domstolen kan förordna en stödperson antingen på eget initiativ eller på begäran av den delaktiga. Begäran ska framställas i ett så tidigt skede av rättegången som möjligt. Om stödpersonen förordnas först under den muntliga förhandlingen, ska detta antecknas i protokollet över den muntliga förhandlingen.

I förvaltningsprocessen förutsätter personligt stöd vanligen att stödpersonen redan före rättegången är tillräckligt bekant med den omyndige. Under rättegången kan stödpersonens närvaro vara av stor betydelse för den omyndige. Vid behov kan stödpersonen exempelvis föreslå en paus eller lägga fram andra förslag som gäller ärendets handläggningsordning. Stödpersonen får närvara vid den muntliga förhandlingen även när sekretessbelagda uppgifter behandlas. I 77 § föreskrivs om den ersättning som ska betalas till stödpersonen.

I lagstiftningen finns särskilda bestämmelser om hörande av omyndiga. T.ex. finns det i 86 § i barnskyddslagen bestämmelser om hörande av barn i förvaltningsdomstolen i ärenden enligt barnskyddslagen. Motsvarande bestämmelser finns också i t.ex. mentalvårdslagen.

69 §. *Ett vittnes tystnadsrätt*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt i huvudsak 39 b § i den gällande förvaltningsprocesslagen. I paragrafen föreskrivs dessutom om skydd mot självinkriminering. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i den gällande lagen. Den gällande lagen innehåller inte heller någon bestämmelse om att en person som omfattas av en spärrmarkering har rätt att vägra vittna om sådana kontaktuppgifter som skyddas av spärrmarkeringen.

Till ett vittnes allmänna skyldigheter hör att infinna sig i domstolen, lämna vittnesförsäkran, presentera en vittnesberättelse och hålla sig till sanningen i berättelsen. Om ett vittne trots skyldigheten att vittna vägrar, kan tvångsmedel enligt rättegångsbalken riktas mot vittnet (RB 17:62—64). Om ett vittne under rättegången lämnar en osann uppgift i saken eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som hör till saken är det fråga om osann utsaga, vilket är straffbart enligt 15 kap. i strafflagen.

Det finns dock vissa undantag från vittnesplikten. För och främst har en närstående till en part enligt *1 mom.* rätt att vägra vittna, liksom för närvarande. Den föreslagna bestämmelsen om närstående motsvarar de gällande bestämmelserna i 39 b § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen och i 17 kap. 17 § 1 mom. i rättegångsbalken om vilka som i egenskap av närstående till en part kan vägra vittna.

Paragrafens *2 mom.* innehåller en bestämmelse som motsvarar 39 b § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen och 17 kap. 17 § 2 mom. i rättegångsbalken om samtycke till att vittna trots tystnadsrätten enligt 1 mom. och om återkallande av samtycket. Trots samtycket kan ett vittne med stöd av sekretess eller tystnadsplikt enligt denna lag vägra vittna t.ex. till den del vittnesmålet skulle innebära risk för åtal mot personen själv eller en närstående till honom eller henne eller om vittnesmålet skulle röja en affärs- eller yrkeshemlighet.

I *3 mom. 1 punkten* föreskrivs om vittnets rätt att vägra vittna till den del avläggandet av vittnesmål skulle röja en affärs- eller yrkeshemlighet. Vittnets rätt att vägra vittna är dock inte absolut till denna del, utan i punkten föreskrivs om omständigheter som ska beaktas vid en bedömning av tystnadsrätten. Motsvarande bestämmelse finns i 39 b § 3 mom. 1 punkten i förvaltningsprocesslagen och i 17 kap. 19 § i rättegångsbalken.

Enligt *2 punkten* får ett vittne också vägra röja en upplysning som omfattas av det källskydd som tryggas i 16 § i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003). Motsvarande bestämmelse finns i 39 b § 3 mom. 2 punkten i förvaltningsprocesslagen och i 17 kap. 20 § i rättegångsbalken.

Enligt *4 mom.* har ett vittne har rätt att vägra yppa en omständighet som skulle medföra risk för att vittnet eller en närstående till honom eller henne ställs under åtal eller som skulle bidra till att deras skuld utreds. Bestämmelsen gäller både muntliga och skriftliga vittnesberättelser.

Tystnadsrätten grundar sig till denna del på att ingen är skyldig att medverka till utredningen av sin egen skuld. En bestämmelse om skydd mot självinkriminering som gäller allmänna domstolar finns i 17 kap. 18 § i rättegångsbalken.

Tystnadsrätten för närstående kan försvaras med skydd av förtroendefulla förhållanden och med den motstridiga situation som avläggandet av vittnesmål skulle kunna försätta vittnet i. Av tystnadsrätten följer att en person inte kan tvingas att vittna eller överlämna bevis under hot om straff.

Högsta domstolen har i sitt avgörande 2017:65 ansett att det i ett brottmål var tillåtet att som bevis lägga fram transkriberingar av diskussioner mellan den åtalade och dennes mor som upptagits genom teleavlyssning, som är ett hemligt tvångsmedel. Den åtalades mor hade i rättegången vägrat vittna och åberopat sin tystnadsrätt som närstående till den åtalade, och hon befriades från skyldigheten att yttra sig. Högsta domstolen konstaterade att det i bestämmelserna om en närståendes tystnadsrätt eller i syftena med dem inte kunde hittas några skäl att förbjuda att dessa bevis lades fram. Att bevisen användes utgjorde inte ett brott mot den närståendes rätt att vägra vittna.

Skyddet mot självinkriminering är en av garantierna för en rättvis rättegång, och tillämpas vid brottmål enligt riktlinjerna från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har konstaterat att skyddet mot självinkriminering är en väsentlig del av kriterierna för en rättvis rättegång, men ingen absolut rättighet. Den i lag föreskrivna skyldigheten att lämna uppgifter under hot om straff kränker inte i sig skyddet mot självinkriminering (t.ex. Europadomstolen, Weh mot Österrike 2004). I en förvaltningsprocess som gäller skatteförhöjning ger skyddet mot självinkriminering i regel inget skydd åt en part som i det administrativa förfarandet har en viss skyldighet att lämna uppgifter (t.ex. Europadomstolen, Marttinen mot Finland 2009).

En person kan vägra yttra sig när det parallellt med förvaltningsprocessen pågår en brottsutredning där uppgiftslämnaren eller en närstående till honom eller henne är misstänkt eller åtalad eller en förundersökning pågår i ett brottmål i vilket personen senare åtalas och de uppgifter som krävs under hot om sanktioner kan vara av betydelse i detta brottmål (t.ex. Europadomstolen, Allen mot Förenade kungariket 2002; s.k. tidsmässigt samband). Därtill ska det handla om samma fråga i förfarandena (s.k. sakligt samband, se t.ex. Europadomstolen, A och B mot Norge 2016).

I ett beskattningsförfarande är en person skyldig att lämna tillräckliga och korrekta uppgifter. När det finns ett tidsmässigt och sakligt samband får dessa uppgifter dock inte användas som bevis i ett brottmål t.ex. vid behandlingen av ett åtal för skattebedrägeri. Att en person uppger korrekta inkomstuppgifter i skattedeklarationen kan normalt inte leda till att han eller hon anger sig själv för ett brott.

En skatteförhöjning är en administrativ påföljd som i ett förvaltningsförfarande döms ut på grund av att den skattskyldiges skattedeklaration har varit innehållsmässigt felaktig. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD 2016:100 ansett att det i detta fall inte är fråga om ett straff som utdelas på grund av att en person tigit. De begäranden om utredning som riktats till den skattskyldige, och som inte var förenade med hot om tvångsmedel eller straff, kränkte inte skyddet mot självinkriminering eller rätten till en rättvis rättegång.

I *5 mom.* föreskrivs att ett sådant anonymt vittne som avses i 17 kap. 33 § i rättegångsbalken får vägra röja sin identitet eller sina kontaktuppgifter. För ett anonymt vittne är det viktigt att förvaltningsprocessen inte kan användas för att utreda vittnets identitet. Motsvarande bestämmelse finns i 39 b § 4 mom. i förvaltningsprocesslagen och i 17 kap. 21 § 1 mom. i rättegångsbalken.

I *6 mom.* föreskrivs att en i 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster avsedd person som omfattas av en spärrmarkering får vägra röja de uppgifter som skyddas genom spärrmarkeringen. Sådana uppgifter är personens hemkommun, bostad, adress och andra kontaktuppgifter samt uppgifter som specificerar och lokaliserar sådana fastigheter, byggnader, lägenheter eller lokaler som personen äger eller innehar.

70 §. *Ett vittnes skyldighet att vägra vittna*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt i huvudsak 39 c § i den gällande förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsen i 3 mom. om vittnets skyldighet att vägra röja uppgifter som skyddas av en spärrmarkering är ny.

Enligt *1 mom.* får ingen vittna om innehållet i förvaltningsdomstolens beslutsöverläggning. Bestämmelsen motsvarar 39 c § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen och 17 kap. 11 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Enligt *2 mom.* är alla andra än anonyma vittnen skyldiga att vägra vittna till den del detta skulle kunna röja det anonyma vittnets identitet eller kontaktuppgifter. Bestämmelsen motsvarar 39 c § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen och 17 kap. 21 § 2 mom. i rättegångsbalken, som förutom handläggningen av brottmål även omfattar handläggningen av tvistemål.

I *3 mom.* föreskrivs om vittnets skyldighet att vägra röja kontaktuppgifter som skyddas av en spärrmarkering. Enligt 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009) kan en spärrmarkering under vissa förutsättningar göras för en person i befolkningsdatasystemet. Efter det att spärrmarkeringen gjorts i systemet får uppgifter om t.ex. bostad och andra kontaktuppgifter som gäller den person som omfattas av spärrmarkeringen lämnas ut endast till en myndighet vars rätt att behandla uppgifterna baserar sig på utförande av ett uppdrag som föreskrivs eller bestäms i eller med stöd av lag. Dessa uppgifter får endast hanteras av sådana personer som sköter en myndighetsuppgift och vars uppdrag omedelbart omfattar hanteringen av uppgifterna i fråga. Detta innebär att uppgifter som omfattas av en spärrmarkering inte får hanteras och att ett vittne inte får röja sådana uppgifter under en rättegång om även andra närvarar vid rättegången än de myndigheter vars uppdrag omedelbart omfattar hanteringen av uppgifterna i fråga.

Paragrafens *4 mom.* motsvarar 39 c § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen. I momentet hänvisas till ett flertal tystnadspliktsbestämmelser i 17 kap. i rättegångsbalken som gäller rättegångsombud och rättegångsbiträden, personer som deltar i en säkerhetsutredning, åklagare, poliser, tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten, medlare vid brott och i vissa tvister samt präster som är bundna av bikthemligheten.

Paragrafens *5 mom.* motsvarar 39 c § 4 mom. i förvaltningsprocesslagen. I paragrafen föreskrivs om en person vars tystnadsplikt kvarstår även om personen i fråga inte längre befinner sig i den ställning där han eller hon fått vetskap om den omständighet vittnandet avser.

I *6 mom.* föreskrivs om tystnadsplikten i det fall en person har fått sekretessbelagd information när han eller hon varit anställd hos eller annars biträtt en medlare eller ett rättegångsombud eller rättegångsbiträde. Domstolen kan ålägga personen att vittna om den till vars förmån sekretessplikten har föreskrivits har avlidit och om skäl som är synnerligen viktiga med beaktande av ärendets art, bevisningens betydelse för avgörandet av ärendet och följderna av att bevisningen läggs fram samt övriga omständigheter kräver det. Momentet motsvarar 39 c § 5 mom. i förvaltningsprocesslagen och 17 kap. 22 § 2 mom. i rättegångsbalken.

71 §. *Inverkan av tystnadsplikt enligt någon annan lag på hörande av ett vittne*. Paragrafen motsvarar 39 d § i förvaltningsprocesslagen. Tystnadsplikt enligt någon annan lag kan grunda sig på bestämmelserna i exempelvis offentlighetslagen, lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994), lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) eller lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar. Enligt lag kan sekretessbelagda uppgifter vara t.ex. uppgifter som gäller en persons hälsa eller statens säkerhet.

Den föreslagna bestämmelsen har företräde framför bestämmelser om tystnadsplikt enligt någon annan lag. Därför kan vittnet i rättegången yppa en omständighet som är sekretessbelagd enligt någon annan lag och vars röjande i något annat fall än det som avses i denna bestämmelse skulle kunna leda till risk för åtal för sekretessbrott eller sekretessförseelse enligt 38 kap. 1 och 2 § i strafflagen.

Bestämmelsen gäller hörande av vittnen men inte av sakkunniga. Ett vittne hörs om hans eller hennes personliga iakttagelser i anslutning till det aktuella fallet. En sakkunnig hörs om frågor

som kräver särskild sakkunskap, varför det inte är nödvändigt att föreskriva om den sakkunnigas tystnadsplikt.

De föreslagna bestämmelserna avviker från bestämmelserna i 17 kap. 12 § (tystnadsplikt för tjänstemän) och 14 § (tystnadsplikt för läkare och andra yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården) i rättegångsbalken. Vid en förvaltningsdomstol är vanligen en myndighets utövande av prövnings- och beslutanderätten föremål för rättegången, och bedömningen av lagligheten i utövandet av denna rätt förutsätter att omständigheterna i anslutning till myndighetens beslutsfattande kan utredas tillräckligt under rättegången.

I paragrafens *1 mom.* är utgångspunkten att tystnadsplikt som föreskrivs i lag också ska iakttas vid förvaltningsdomstolarna. Ett vittne kan dock höras om en omständighet som omfattas av tystnadsplikt eller som är sekretessbelagd om det är nödvändigt för att utreda ärendet eller om den i vars intresse tystnadsplikten har föreskrivits samtycker till att vittnet vittnar.

Personer som är anställda hos en myndighet och förtroendevalda omfattas av tystnadsplikten enligt 23 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Tystnadsplikten omfattar sekretessbelagda uppgifter, som specificeras närmare i 24 § i samma lag. Tystnadsplikten kan även grunda sig på andra bestämmelser på lagnivå.

Vid en muntlig förhandling som ordnas av en förvaltningsdomstol bedömer domstolen vilka av de omständigheter som omfattas av vittnets tystnadsplikt som det är nödvändigt att höra vittnet om för att ärendet ska kunna utredas. Tystnadsplikt som det föreskrivs om i någon annan lag hindrar inte t.ex. en tjänsteman eller en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården från att i ett barnskyddsärende vittna om fakta som är väsentliga för att barnets bästa ska kunna tryggas. Vid behov ska domstolen informera vittnet om dess tystnadsplikt och om i vilken omfattning vittnet får röja omständigheter som omfattas av tystnadsplikten.

I *2 mom.* anges att ett vittne inte får höras i situationer där det finns särskilt vägande skäl för vittnets tystnad. Ett synnerligen viktigt allmänt intresse kan förutsätta att vittnet inte röjer en omständighet, om röjandet t.ex. allvarligt äventyrar statens yttre säkerhet. Ett barns bästa kan ha motsvarande verkan till den del barnets eget viktiga intresse och vårdnadshavarens intressen klart strider mot varandra. Ett annat synnerligen viktigt enskilt intresse kan t.ex. vara kopplat till skyddandet av den personliga integriteten.

När domstolen bedömer om ett vittne ska iaktta tystnadsplikt på dessa grunder ska den samtidigt beakta kraven på en rättvis rättegång. Det handlar framför allt om att trygga den kontradiktoriska principen, dvs. principen om reciprocitet, i bevisningen. Detta innebär bl.a. att en part har rätt att yttra sig om den bevisning som lagts fram för domstolen och vid behov bestrida den framlagda utredningen samt ställa frågor till vittnet.

Ett vittnes hörande om en fråga som omfattas av vittnets tystnadsplikt är dock inte nödvändigtvis offentligt. Till den del vittnet hörs om omständigheter som omfattas av vittnets tystnadsplikt ordnas den muntliga förhandlingen vanligen enligt 11 § i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar bakom stängda dörrar, såvida inte domstolen beslutar att hörandet är offentligt även till denna del.

En parts rätt att få information om andra än offentliga frågor har begränsats i 9 § 3 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar.

72 §. *Skyldighet att uppge grunden för vägran att vittna*. Paragrafen motsvarar i huvudsak 39 e § i förvaltningsprocesslagen. Hänvisningen till vägran på grund av spärrmarkering och skydd mot självinkriminering är ny.

Paragrafens *1 mom.* gäller både vägran att vittna om en enskild omständighet och vägran att infinna sig som vittne. Bestämmelsen motsvarar 39 e § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen och 17 kap. 23 § 1 mom. i rättegångsbalken.

Enligt *2 mom.* ska en persons vägran att vittna med åberopande av skydd mot självinkriminering, skydd av ett anonymt vittnes identitet och kontaktuppgifter eller spärrmarkering godtas, om inte vägran är klart ogrundad. Bestämmelserna motsvarar 39 e § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen och 17 kap. 23 § 2 mom. i rättegångsbalken.

73 §. *Hörande med hjälp av tekniska metoder för dataöverföring*. I paragrafen föreskrivs om metoder för att höra en person vid en muntlig förhandling utan att han eller hon personligen närvarar i rättssalen. En teknisk metod för dataöverföring kan användas för att höra delaktiga i rättegången, vittnen, sakkunniga eller andra som ska höras i rättegången. I 39 f § i förvaltningsprocesslagen hänvisas till 17 kap. 52 § i rättegångsbalken, som den föreslagna paragrafen i huvudsak motsvarar. Möjligheten till handräckning vid hörande som ingår i förvaltningsprocesslagen (48 §) slopas. Förvaltningsdomstolen har möjlighet att ordna muntlig förhandling även i andra än domstolens lokaler och vid behov på en annan ort.

I *1 mom.* föreskrivs om hörande med anlitande av tekniska hjälpmedel. Förvaltningsdomstolen kan t.ex. höra en person med anlitande av videokonferens. Med denna typ av förbindelse avses dubbelriktad förhandling på distans i telekommunikationsnät.

För att trygga en rättvis rättegång förutsätts i regel att det ska finnas tillgång till både bild- och ljudförbindelse. Domstolen kan av särskilda skäl höra en person muntligen även utan bildförbindelse. Detta kan vara fallet t.ex. när en expert hörs. I samband med hörandet ska tillräcklig sekretess i enlighet med det ärende som behandlas alltid iakttas.

Domstolen ska bestämma på vilket sätt hörandet genomförs. Domstolen ska avgöra när det är ändamålsenligt att höra en person med anlitande av videokonferens eller telefon. Det är viktigt att säkerställa att trovärdigheten i den hörda personens berättelse kan bedömas på ett tillförlitligt sätt även om han eller hon inte är närvarande.

Ett skäl för att höra någon med anlitande av videokonferens kan t.ex. vara att den som ska höras är i anstaltsvård. Även en fånge kan höras utan att han eller hon förs till den domstol som behandlar ärendet. En annan anledning kan t.ex. vara att en part har hotat den som ska höras, varför den som ska höras kan låta bli att yppa det som han eller hon vet om parten i fråga är närvarande. När domstolen överväger på vilket sätt hörandet ska genomföras ska den också beakta t.ex. de reskostnader som orsakas av att en person infinner sig i förvaltningsdomstolen.

Paragrafens *2 mom.* innehåller en förtydligande bestämmelse om att delaktiga i rättegången ska ges tillfälle att ställa frågor till den som blir hörd för att en rättvis rättegång ska kunna tryggas. Med delaktiga i rättegången avses de delaktiga som är närvarande vid rättegångsförhandlingen.

74 §. *Protokoll över muntlig förhandling*. I paragrafen föreskrivs om det protokoll som ska upprättas över den muntliga förhandlingen, där de uppgifter som behövs för att ärendet ska kunna individualiseras ska antecknas. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt 45 § i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelser om protokoll som ska upprättas över muntlig förberedelse, syn och inspektion finns i separata paragrafer om dessa.

En redogörelse för förhandlingens förlopp innebär t.ex. anteckningar om vem som hördes under förhandlingen.

75 §. *Upptagningar*. I paragrafen föreskrivs om upptagning av hörande vid en muntlig förhandling i en domstol. I stället för en ljudupptagning är det också möjligt att göra en videoupptagning av hörandet. Paragrafen motsvarar 46 och 47 § i förvaltningsprocesslagen, men till paragrafen fogas ett omnämnande av upptagning av hörande som sker utanför en muntlig förhandling i ett barnskyddsärende.

Enligt *1 mom.* ska det göras en ljudupptagning av domstolens alla höranden vid en muntlig förhandling. Med andra ord ska det göras en upptagning av höranden med både parter, företrädare för myndigheter, vittnen och sakkunniga samt även andra personer som hörs. Den upptagning som görs av hörandet är en handling på vilken offentlighetslagen och lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar tillämpas.

I *2 mom.* hänvisas till barnskyddslagen. Enligt 86 § 3 mom. i barnskyddslagen kan ett barn höras personligen vid muntlig förhandling eller på något annat sätt enligt domstolens övervägande. För att rättegången ska vara rättvis bör man även i detta fall i första hand göra en videoupptagning av när barnet hörs. Parterna och den myndighet som gjort ansökan eller fattat beslutet ska ges tillfälle att ta del även av rättegångsmaterial som upptagits utanför en muntlig förhandling och uttala sig om innehållet.

Enligt *3 mom.* kan upptagningen i undantagsfall ersättas med en protokollföring av den utsaga som den som hörs presenterar, såsom för närvarande. Utsagan ska protokollföras om upptagning inte är möjligt t.ex. på grund av tekniska problem.

I *4 mom.* föreskrivs om förvaringen av upptagningen. I regel genomförs en muntlig förhandling i den regionala förvaltningsdomstolen. Därför föreskrivs separat att upptagningen ska förvaras tills en högre domstol, i regel högsta förvaltningsdomstolen, har avgjort ärendet i det fall beslutet har överklagats genom besvär.

I arkivlagen finns bestämmelser om förvaringen av sådana handlingar som avses i offentlighetslagen, såsom upptagningar. Arkivbildaren, dvs. förvaltningsdomstolen, ska bestämma förvaringstiderna och förvaringssätten för handlingarna och ha en arkivbildningsplan över dem. Dessutom bestämmer arkivverket vilka handlingar och uppgifter som ska förvaras varaktigt. I arkivlagen (831/1994) finns bestämmelser om förvaringen och användningen av handlingar, såsom upptagningar.

76 §. *Ersättning för bevisningskostnader*. Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning av kostnader som orsakas ett vittne. Den föreslagna paragrafen motsvarar i huvudsak 49 § i förvaltningsprocesslagen, men bestämmelsen preciseras. I 10 kap. föreskrivs om hur skyldigheten att ersätta rättegångskostnader ska fördelas mellan de delaktiga i rättegången.

I *1 mom.* finns en allmän bestämmelse om vittnets rätt att få skälig ersättning för kostnader för resor och uppehälle samt för ekonomisk förlust. Momentet motsvarar den gällande regleringen. Meningen är att fullgörandet av skyldigheten att vittna inte ska medföra kostnader eller andra ekonomiska förluster för vittnet.

Väsentligt vid fördelningen av ersättningsansvaret är om det vittne som hörs har åberopats av en delaktig i rättegången eller om hörandet sker på domstolens initiativ.

Enligt *2 mom.* ska vittnen som domstolen har kallat in på eget initiativ och vittnen som har åberopats av staten betalas ersättning av statens medel i enlighet med bestämmelserna i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972). Med avvikelse från den gällande lagen krävs det inte längre att staten uttryckligen i egenskap av part ska ha åberopat vittnet för att ersättning ska betalas av statens medel.

Momentet innehåller också en informativ hänvisning till rätten för ett vittne som åberopats av en part som fått rättshjälp att få ersättning av statens medel på det sätt som föreskrivs i rättshjälpslagen. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller inte någon hänvisning till rättshjälpslagen.

Enligt *3 mom.* ska andra delaktiga i rättegången än de som avses i 2 mom. betala ersättning till de vittnen som de åberopat. Bestämmelsen gäller exempelvis en part som inte har fått rättshjälp och en kommun som är delaktig i rättegången.

Huvudregeln om ersättningsskyldigheten för de delaktiga i rättegången lindras av att domstolen kan bestämma att ersättning ska betalas av statens medel om vittnesmålet varit nödvändigt för utredningen av ärendet. Det är inte ändamålsenligt att alltid fördela ersättningsansvaret utifrån vem som varit initiativtagare, dvs. en delaktig i rättegången eller domstolen. När bestämmelsen tillämpas bör man beakta att det i förvaltningsprocessärenden ofta är fråga om allmänna intressen.

I *4 mom.* finns en kompletterande hänvisning till 17 kap. 65 § 3 och 4 mom. i rättegångsbalken där det föreskrivs om vittnets rätt till förskottsersättning. Ett vittne som åberopats av en enskild part har rätt att i förskott få ersättning för sina kostnader. Bestämmelsen i 17 kap. 65 § 4 mom. i rättegångsbalken tillämpas på vittnen, men inte på sakkunniga.

Om en part som är skyldig att betala förskott underlåter att på begäran betala förskott till ett vittne, är vittnet inte skyldigt att inställa sig i domstolen. Parten har efter det inte heller rätt att yrka att vittnet ska höras, om det skulle fördröja målet. Den föreslagna paragrafens 3 och 4 mom. motsvarar 49 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen.

77 §. *Ersättning för övriga kostnader*. För närvarande finns bestämmelser om ersättning för bevisningskostnader i 49 och 50 § i förvaltningsprocesslagen. Paragrafen motsvarar i huvudsak gällande lagstiftning, men preciseras och kompletteras.

Enligt *1 mom.* har också en enskild part eller partens lagliga företrädare som vid vite ålagts att inställa sig inför domstolen rätt att för behövliga kostnader för resor och uppehälle samt för ekonomisk förlust få skälig ersättning, om hans eller hennes närvaro har varit behövlig för att ärendet ska kunna utredas. Behovet av närvaro ska utredas i det skede när parten vid vite åläggs att infinna sig. Då behöver rätten till kostnadsersättning inte längre separat bedömas utifrån om partens närvaro har varit behövlig.

I *2 mom.* föreskrivs att också någon annan än en delaktig i rättegången, ett vittne eller en sakkunnig har rätt till ersättning, om han eller hon vid vite har kallats för att bli hörd vid en muntlig förhandling eller förpliktats att lämna in en handling eller ett föremål till förvaltningsdomstolen. En person som lämnar in en handling eller ett föremål till förvaltningsdomstolen kan orsakas kostnader på samma sätt som ett vittne. På en sådan person tillämpas de ersättningsbestämmelser som gäller vittnen.

Enligt det föreslagna *3 mom.* ska en sakkunnig som har utsetts av domstolen av statens medel betalas ett skäligt arvode samt ersättning för behövliga kostnader. Domstolen kan på eget initiativ eller på begäran av en delaktig bestämma att en sakkunnig ska höras. Domstolen ska bestämma vad som är ett skäligt arvode som ska betalas till den sakkunniga. Att arvodet betalas av statens medel är motiverat med beaktande av förvaltningsdomstolens utredningsskyldighet enligt 37 §.

På arvode och ersättning som ska betalas till andra sakkunniga tillämpas bestämmelsen i 76 § 3 mom. om ersättning till vittnen. En delaktig i rättegången ska därmed betala ersättning till en

sakkunnig som denna har åberopat och som domstolen inte har bestämt att ska höras som sakkunnig. Domstolen kan således godkänna hörandet av en sakkunnig som utsetts av en delaktig i rättegången även om domstolen inte själv anser att det är nödvändigt att höra den sakkunniga. En sakkunnig som domstolen inte har utsett kan dock av särskilda skäl betalas skäligt arvode och ersättning av statens medel om vittnesmålet varit nödvändigt för utredningen av ärendet.

En i 28 § avsedd intressebevakare som utsetts av förvaltningsdomstolen för rättegången och en i 68 § i detta kapitel avsedd stödperson för en omyndig person har enligt *4 mom.* rätt att av statens medel få skälig ersättning för sina behövliga kostnader för resor och uppehälle samt för ekonomisk förlust. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar bestämmelsen om ersättning som ska betalas till en försvarare, ett målsägandebiträde och en stödperson som förordnats för en brottmålsrättegång i 2 kap 10 § i lagen om rättegång i brottmål.

Enligt *5 mom.* kan domstolen bestämma att den ersättning som av statens medel ska betalas till parter, andra som ska höras, sakkunniga och stödpersoner eller en del av den ska betalas i förskott. Dessa har rätt att i förskott få ersättning för behövliga kostnader, liksom för närvarande. Som förskott betalas endast ersättning för kostnader, inte arvode till sakkunniga.

I *6 mom.* finns en hänvisning till lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972).

78 §. *Övriga bestämmelser om hörande av vittnen och sakkunniga*. I paragrafen hänvisas till de bestämmelser om hörande av vittnen och sakkunniga i 17 kap. i rättegångsbalken som ska tillämpas i förvaltningsdomstolen, men till vilka det inte hänvisas i andra paragrafer om bevisning i denna lag.

Bestämmelserna gäller ordförandens skyldigheter vid muntlig förhandling, vittnens och sakkunnigas försäkran, vittnens och sakkunnigas närvaro under sammanträdet och hörande där den som hörs är skyddad på ett sådant sätt att han eller hon inte kan ses. Vid hörande av en part i en förvaltningsprocess görs ingen distinktion mellan hörande i bevissyfte och annat hörande. Därför tillämpas de bestämmelser om hörande i bevissyfte i rättegångsbalken som det hänvisas till i paragrafen inte på hörande av en part i förvaltningsdomstolen.

I en förvaltningsprocess gäller de bestämmelser om försäkran som nämns i hänvisningen enbart vittnen och sakkunniga. I en rättegång som gäller ett förvaltningsärende kan en part inte höras under sanningsförsäkran. Bestämmelser om hörande av en part under sanningsförsäkran finns inte heller längre i den gällande förvaltningsprocesslagen. Sådana bestämmelser finns inte heller bland bestämmelserna om bevisning i rättegångsbalken.

8 kap. **Förvaltningsdomstolens beslutsfattande**

79 §. *Avgörande av ärenden*. I paragrafen föreskrivs om avgörandet av mål och ärenden och om beslutsprövningen på grundval av de omständigheter som kommit fram i ärendet. Av bestämmelsen framgår också att domstolen är tvungen att ge ett avgörande. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt gällande 51 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Bestämmelsen ska tolkas extensivt eftersom det är viktigt för de delaktiga i rättegången att så heltäckande som möjligt få svar på alla yrkanden som är av betydelse för rättegångens utgång och på motiveringarna till dessa. Domstolen bör inte heller utöka rättegångens omfattning utöver de delaktigas yrkanden. Utgångspunkten är att beslutet grundar sig enbart på de yrkanden som de delaktiga har framställt och på motiveringarna till dem.

Domstolen ska ta ställning till alla motiveringar som är av betydelse för avgörandet av ärendet. Härmed avses relevanta fakta samt den utredning som utgör grunden för domstolens åsikt att de fakta som är relevanta för avgörandet har utretts sanningsenligt.

Enligt 13 § i den föreslagna lagen får besvär anföras enbart på den grunden att beslutet är lagstridigt. Beslut kan vara lagstridiga t.ex. om myndigheten har tillämpat lagen felaktigt eller bedömt en framlagd utredning på ett felaktigt sätt.

Domstolen har inte behörighet att på ett omfattande sätt pröva sådana omständigheter som utgör grund för lagstridighet men som inte har åberopats under rättegången. Fel i förfaranden hos förvaltningsmyndigheter, såsom uppenbara fel som gäller jäv eller behörighet, kan emellertid vara sådana att förvaltningsdomstolen ska beakta dem på eget initiativ.

I avgörandet HFD 2015:151 om offentlig upphandling (avgörande genom omröstning om hörandet av parterna) hänvisas till 51 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen, enligt vilket besvärsmyndigheten ska pröva alla de omständigheter som framkommit och besluta på vilka omständigheter avgörandet kan grundas. I beslutet konstaterades att när besvär anförts hos marknadsdomstolen, är denna domstol enligt 94 § 1 mom. i upphandlingslagen behörig att pröva om det upphandlingsförfarande som avses i besvären varit sådant som föreskrivs i nämnda bestämmelser. Det hade således varit möjligt för marknadsdomstolen att på tjänstens vägnar pröva upphandlingsförfarandets laglighet också på andra grunder än de som ändringssökanden eller andra parter uttryckligen hade åberopat.

När det är fråga om kommunalbesvär eller kyrkobesvär är domstolen inte behörig att pröva besvären i större omfattning än det som anförts inom besvärstiden (se t.ex. HFD 2014:12 där det hänvisas till bestämmelserna i kommunallagen om besvärsgrunder och om att besvärsgrunderna ska presenteras innan besvärstiden löper ut). Bestämmelserna i unionsrätten medför inte heller någon allmän skyldighet för en domstol att pröva ett ärende i större utsträckning än vad som anförts i besvären, såvida detta inte är möjligt enligt nationell rätt.

Domstolen ska däremot på eget initiativ pröva processförutsättningarna, såsom beslutets överklagbarhet, ändringssökandens besvärsrätt och iakttagandet av besvärstiden. Om en förutsättning inte uppfylls ska domstolen lämna besvären utan prövning, även om ingen av de delaktiga i rättegången har åberopat detta.

I förvaltningsprocessen ska bevisprövningen fortsättningsvis vara fri. Sättet att framföra bevis begränsas inte till vissa separat reglerade bevismedel och prövningen av bevisens beviskraft regleras inte heller i detalj. Efter att ha prövat alla omständigheter som kommit fram i rättegången ska förvaltningsdomstolen besluta vad som utretts eller trots ändamålsenliga försök förblivit outrett i ärendet.

80 §. *Förvaltningsdomstolens beslut*. I paragrafen definieras benämningarna på förvaltningsdomstolens avgöranden och de centrala typerna av avgöranden. Syftet med bestämmelsen är att förenhetliga benämningarna på avgöranden i förvaltningsprocessuella ärenden. Avsikten är inte att ändra gällande vedertagen praxis.

De föreslagna benämningarna ”beslut” och ”beslut under handläggning” ska användas vid alla förvaltningsdomstolar. Dessa benämningar används för avgöranden av försäkringsdomstolen, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen och nämnder som inrättats för att behandla besvärsärenden, om denna lag tillämpas i behandlingen av ärendet.

När förvaltningsdomstolen fäller ett avgörande i huvudsaken eller lämnar besvären utan prövning ska avgörandet enligt *1 mom.* kallas beslut. Ett beslut avslutar behandlingen av ärendet

vid domstolen i fråga. Behandlingen av ärendet kan dock fortsätta vid en annan domstol eller myndighet.

Andra avgöranden än sådana som avslutar behandlingen av ett ärende kallas enligt 2 mom. beslut under handläggning. Till sin natur är även dessa avgöranden beslut. Beslut under handläggning är avgöranden som gäller processledningen och rättegångsförfarandet vid förvaltningsdomstolen samt biyrkanden. Dessa beslut kan gälla t.ex. förordnande av intressebevakare, ordnande av muntlig förhandling, föreläggande av vite eller begränsning av tilläggsutredning. Samma benämning används också om tillfälliga beslut i samband med huvudsaken som fattas under rättegången, såsom verkställighetsförordnanden. Det är alltså fråga om sådana avgöranden under rättegången som inte avslutar behandlingen av ärendet vid domstolen i fråga.

81 §. *Avgöranden i besvärsärenden*. I paragrafen föreskrivs om alternativen för att avgöra besvärsärenden. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i den gällande lagen. Avsikten med bestämmelsen är dock inte att ändra förvaltningsdomstolarnas behörighet eller nuvarande praxis.

Genom sitt beslut kan förvaltningsdomstolen enligt *1 mom.* godkänna eller avslå besvär eller lämna dem utan prövning. Enligt förslaget kan ett beslut omfatta olika avgöranden för olika delar av ärendet, t.ex. så att besvären delvis godkänns och delvis lämnas utan prövning.

Dessa alternativ preciseras i 1—5 punkten.

Enligt *1 punkten* kan domstolen vidmakthålla det överklagade beslutet. Då avslår domstolen det yrkande som framställs i besvären och det överklagade beslutet förblir till denna del i kraft.

Om domstolen godkänner besvären kan den enligt *2 punkten* upphäva det överklagade beslutet. När domstolen upphävt beslutet kan myndigheten inom ramen för sin behörighet överväga om den ska fatta ett nytt beslut i ärendet.

När högsta förvaltningsdomstolen upphäver ett beslut av en lägre domstol kan den samtidigt även upphäva eller sätta i kraft förvaltningsmyndighetens beslut.

Domstolen kan också upphäva det överklagade beslutet om en absolut processförutsättning saknas. Det kan t.ex. vara fråga om att den myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut eller den förvaltningsdomstol som behandlat ärendet som första rättsinstans inte har varit behörig att fatta beslutet. Om en absolut processförutsättning saknas kan domstolen upphäva det överklagade beslutet på eget initiativ även om det i besvären enbart krävs att beslutet ska ändras eller upphävas delvis.

I vissa fall kan ett partiellt upphävande av ett överklagat beslut innebära ett ingrepp i förvaltningsmyndighetens prövningsrätt (se t.ex. HFD 2015:66 där det ansågs att den regionala förvaltningsdomstolen inte borde ha upphävt stadsstrukturnämndens beslut om undantag endast till den del som gällde ett villkor, utan borde ha återförvisat ärendet i sin helhet till myndigheten för att handläggas på nytt).

Om domstolen godkänner förvaltningsbesvären och upphäver beslutet kan den återförvisa ärendet för ny behandling till en lägre domstol eller till den myndighet som fattat beslutet. En bestämmelse om återförvisning finns i *3 punkten*.

Ett ärende kan återförvisas t.ex. om beslutet belastas av ett fel i förfarandet. I beslutet om återförvisning kan domstolen också inkludera förordnanden om den nya behandlingen av ärendet vid den domstol eller myndighet dit beslutet återförvisas. Ett sådant förordnande kan innehålla ett ställningstagande t.ex. om den lägre domstolens skyldighet att ordna muntlig förhandling eller om myndighetens skyldighet att inhämta tilläggsutredning i ärendet.

För att undvika dröjsmål kan det i vissa fall vara motiverat att domstolen i stället för att återförvisa ärendet tar upp det för avgörande direkt. En sådan situation kan bli aktuell i synnerhet när ärendet behandlas i högsta rättsinstans (t.ex. HFD 2016:178).

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg i sitt avgörande HFD 2014:81 att marknadsdomstolen hade överskridit sin behörighet när den i syfte att undvika dröjsmål tog upp en ansökan till saklig prövning som Energimarknadsverket inte hade prövat eller avgjort i sak. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade att avgörandet av ansökan förutsätter att Energimarknadsverket som oberoende tillsynsmyndighet utövar sin prövningsrätt. Med beaktande av detta borde marknadsdomstolen inte som första instans ha tagit ansökan till omedelbart avgörande. Högsta förvaltningsdomstolen upphävde marknadsdomstolens och Energimarknadsverkets beslut och återförvisade ärendet till Energimyndigheten för ny handläggning.

Enligt *4 punkten* kan domstolen ändra ett beslut. Förvaltningsdomstolens uppgift är att bedöma lagligheten i förvaltningsbeslut. I princip har domstolen ingen behörighet att ändra beslut som en förvaltningsmyndighet fattat med stöd av sin prövningsrätt. I en situation där domstolen godkänner besvären hör det till förvaltningsmyndighetens behörighet att fatta ett nytt beslut.

Det är möjligt att ändra ett förvaltningsbeslut som överklagats om det har yrkats på detta och om beslutsfattandet inte omfattar en sådan ändamålsenlighetsprövning som hör till förvaltningsmyndighetens behörighet. Det kan också vara motiverat att domstolen ändrar beslutet om ärendet avgörs till partens fördel och inga andra parter finns i ärendet.

I sitt avgörande HFD 2016:178 som gällde ett medborgarskapsärende konstaterade högsta förvaltningsdomstolen att den när den bifaller besvär i förvaltningsbesvärsärenden inom sin konstitutionella behörighet också kan ändra en förvaltningsmyndighets beslut, om utgången i ärendet beror på bedömning av rent juridiska frågor. I ärendet, som gällde bestämmande av medborgarskap, hade Migrationsverket omfattande utrymme för bedömning av huruvida ett förfarande skulle inledas eller inte. Bedömningen av korrektheten i beslutets innehåll var däremot rent juridisk. I det aktuella fallet måste man med beaktande av de olika skedena i ärendet och dess längd samt ändringssökandens behov av rättsskydd bestämma dennes medborgarskapsstatus utan att återförvisa ärendet till Migrationsverket.

Ärendets art är av betydelse för bedömningen av huruvida domstolen kan ändra beslutet direkt. I praktiken är det t.ex. vanligt att domstolen på tjänstens vägnar förlänger tidsfrister som myndigheter har satt ut i förvaltningstvångsärenden på grund av att tiden har löpt ut.

Enligt *5 punkten* kan domstolen också överföra besvär till den behöriga myndigheten eller domstolen om ärendet i fråga har inletts vid en domstol som inte har behörighet att avgöra det. Om besvären har lämnats in till fel domstol på grund av att besvärsanvisningen saknats eller varit felaktig ska domstolen överföra besvären till den behöriga domstolen eller myndigheten enligt 17 § 2 mom. Om besvären av misstag har lämnats in till fel aktör kan denna överföra ärendet till den behöriga förvaltningsdomstolen eller myndigheten enligt 18 §.

Bestämmelser om kommunalbesvär finns i kommunallagen. Ett särdrag för de kommunalbesvär som avses i 135 § i kommunallagen har enligt vedertagen praxis ansetts vara att domsto-

len på grund av kommunalbesvärens kassatoriska grundkaraktär inte kan ändra beslut av kommunala myndigheter. I allmänhet kan domstolen endast upphäva eller vidmakthålla beslut som överklagats genom kommunalbesvär (se t.ex. HFD 2009 liggare 3209).

Bestämmelsen om kommunalbesvär grundar sig på den kommunala självstyrelsen som begränsar domstolens behörighet att ingripa i det kommunala beslutsfattandet. Kommunen får självständigt besluta hur den agerar när ett beslut har upphävts. I princip kan domstolen inte heller återförvisa beslut till kommunala myndigheter för ny behandling, utan det hör också till de kommunala myndigheternas behörighet att avgöra om ärendet ska behandlas på nytt.

De begränsningar som gäller kommunalbesvär gäller också kyrkobesvär enligt 24 kap. 4 § i kyrkolagen och besvär enligt 10 kap. 100 § i lagen om ortodoxa kyrkan.

De begränsningar som gäller kommunalbesvär och kyrkobesvär är emellertid inte absoluta. Om ett effektivt tillgodoseende av en parts rättsskydd kräver det kan domstolen när den godkänner kommunalbesvär eller kyrkobesvär återförvisa ärendet till myndigheten för ny behandling eller ändra förvaltningsbeslutet (se t.ex. HFD 2009:10, där det ansågs att om en kommunal tjänsteinnehavare enligt lag har rätt till den lön han eller hon yrkar på är det skydd som den kommunala självstyrelsen åtnjuter samt kommunalbesvärens kassatoriska karaktär inte något hinder för den regionala förvaltningsdomstolen att upphäva den kommunala myndighetens beslut och bestämma att myndigheten ska betala tjänsteinnehavaren en lagenlig lön).

Kommunalbesvärens kassatoriska karaktär påverkar också domstolens möjligheter att på eget initiativ pröva absoluta processförutsättningar. Förvaltningsdomstolen kan inte pröva vilken av den aktuella kommunens myndigheter som varit behörig att fatta beslutet om avsaknaden av behörighet inte har åberopats i besvären. Förvaltningsdomstolen ska emellertid trots kommunalbesvärens kassatoriska karaktär självmant pröva om kommunen i fråga överhuvudtaget varit behörig att fatta beslut i ärendet.

Besvären lämnas utan prövning när rättsliga förutsättningar för prövningen saknas. Närmare bestämmelser om detta finns i *2 mom.* Domstolen ska på eget initiativ beakta dessa förutsättningar.

Om besvären har anförts hos en förvaltningsdomstol som saknar lokal, saklig eller funktionell behörighet att pröva dem ska domstolen överväga att överföra ärendet till den behöriga domstolen enligt 18 §. Om det inte är möjligt eller ändamålsenligt att överföra ärendet ska domstolen enligt *1 punkten* i momentet lämna ärendet utan prövning eftersom det inte hör till domstolens behörighet.

Bestämmelser om de regionala förvaltningsdomstolarnas domkretsar och orter utfärdas genom förordning av statsrådet. Den regionala förvaltningsdomstolen saknar lokal behörighet om behandlingen av besvären i fråga med stöd av 10 § i denna lag hör till en annan förvaltningsdomstols behörighet. Bestämmelser om de regionala förvaltningsdomstolarnas lokala behörighet i ärenden som gäller internationellt skydd finns i 193 § i utlänningslagen.

Förvaltningsdomstolen är inte funktionellt behörig om besvären först borde ha behandlats i en lägre rättsinstans eller om besvären borde ha anförts direkt till en högre rättsinstans än domstolen i fråga. Därmed är högsta förvaltningsdomstolen inte behörig i ärenden där beslutet först borde ha överklagats hos den regionala förvaltningsdomstolen. På motsvarande sätt är den regionala förvaltningsdomstolen inte behörig om beslutet i fråga enligt lag ska överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen.

Förvaltningsdomstolen är inte sakligt behörig om ärendegruppen i fråga inte hör till dess behörighet. Det kan t.ex. vara fråga om ärendegrupper som enligt lag ska behandlas centraliserat av en regional förvaltningsdomstol. Sådana ärendegrupper är t.ex. mervärdesskatteärenden som koncentrerats till Helsingfors förvaltningsdomstol samt miljöskyddsärenden och vattenärenden som koncentrerats till Vasa förvaltningsdomstol. De regionala förvaltningsdomstolarna är inte behöriga att pröva ärenden som hör till försäkringsdomstolens eller marknadsdomstolens behörighet. Förvaltningsdomstolarna är inte sakligt behöriga i ärenden som ska behandlas av allmänna domstolar. Sådana ärenden är t.ex. ärenden som gäller tillämpningen av skadeståndslagen där talan ska väckas i tingsrätten.

Enligt *2 och 3 punkten* lämnas besvären utan prövning också om beslutet enligt 6 § eller en specialbestämmelse inte är överklagbart eller om överklagande av beslutet i fråga genom besvär har förbjudits (t.ex. HFD 2016:57 (omröstn.) om ett besluts överklagbarhet och HFD 2011:39 (omröstn.) om besvärsförbud enligt statstjänstemannalagen.

Dessutom ska ändringssökanden ha besvärsrätt med stöd av 7 § i den föreslagna lagen eller någon annan bestämmelse, och besvären ska anföras inom besvärstiden. Om dessa krav inte uppfylls ska besvären lämnas utan prövning. Bestämmelser om detta finns i *4 och 5 punkten*.

Enligt *6 punkten* ska besvären också lämnas utan prövning om de trots det kompletteringsförfarande som avses i lagens 40 § är så bristfälliga att de inte duger som grund för en rättegång (t.ex. HFD 2016:223). Besvären lämnas således utan prövning om de efter att ändringssökanden uppmanats göra kompletteringar fortfarande helt saknar motivering eller om det inte tydligt framgår vilket beslut besvären gäller. I sådana situationer är det emellertid endast ändamålsenligt att lämna besvären utan prövning om det framgått av kompletteringsuppmaningen att besvären kan lämnas utan prövning på grund av bristerna.

Förteckningen över orsakerna till att besvär lämnas utan prövning är inte uttömmande. Detta framgår av *7 punkten*, enligt vilken besvären lämnas oprövade om det finns något annat motsvarande skäl som i 1—6 punkten. Förvaltningsprocesser kan handla om ytterst varierande situationer. Därför är det inte möjligt att utfärda heltäckande bestämmelser om alla skäl till att lämna besvär utan prövning. Ett skäl som avses i punkten kan t.ex. vara att nya besvär anförts över ett redan avgjort ärende.

Ändringssökanden får återkalla besvären i vilket skede som helst av rättegången. Enligt 3 mom. leder ett återkallande av besvär till att behandlingen av ärendet förfaller. Då meddelar domstolen ett beslut där det konstateras att ärendet förfaller samt grunden för detta. Ett beslut om att ärendet förfaller får inte överklagas. Trots att huvudsaken förfaller kan domstolen vid behov meddela ett överklagbart beslut t.ex. om ersättning för rättegångskostnader eller om arvoden enligt rättshjälpslagen. Domstolen kan därför i vissa fall ha anledning att höra övriga delaktiga i rättegången med anledning av återkallandet av besvär innan den fattar beslut om att låta ärendet förfalla. Om besvär anförts flera gånger om samma beslut påverkar återkallandet av en del av besvären inte behandlingen av de övriga.

Behandlingen av ärendet kan förfalla också av andra orsaker än att besvär återkallas. I allmänhet fälls inget avgörande i huvudsaken om en part avlider under rättegången. Då kan emellertid en i 29 § avsedd partssuccession i vissa fall vara möjlig. I praktiken förekommer också situationer (se avgörande HFD 2017:160) där målet i huvudsaken har avskrivits, när t.ex. ett upphandlingsbeslut har undanröjts och upphandlingsförfarandet avbrutits medan en rättegång om det pågick, och ändringssökanden endast har yrkat på ersättning av exempelvis rättegångskostnader.

Ett ärende förfaller endast om det står klart att inget behov av rättsskydd längre finns. När ärenden förfaller är det fråga om situationer där förutsättningarna för rättegång har upphört under rättegången. T.ex. i avgörande HFD 2017:151 förföll ärendet eftersom den performanceföreställning vars förbjudande ärendet gällde redan hade hållits. Även om ett ärende förfaller kan det finnas behov av att motivera avgörandet, såsom högsta förvaltningsdomstolen i nämnda fall har gjort. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade också att myndighetens och den regionala förvaltningsdomstolens beslut i ärendet hade varit lagstridiga.

Bestämmelser om domstolens alternativ för avgöranden i vissa ärendegrupper kan finnas i andra lagar. Som exempel kam nämnas att marknadsdomstolen enligt 134 § 3 mom. i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) kan avskriva ett ärende från vidare behandling utan att fälla ett avgörande i huvudsaken om den upphandlande enheten rättar sitt upphandlingsbeslut eller något annat av sina avgöranden genom upphandlingsrättelse så att den som har anfört besvär inte längre är i behov av rättsskydd och inte har behov av att få ett motiverat beslut i ärendet.

82 §. *Avgörande av andra förvaltningsprocessuella ärenden*. I paragrafen föreskrivs om alternativen för avgöranden när det är fråga om i kap. 4 avsedda andra förvaltningsprocessuella ärenden än besvär eller extraordinärt ändringssökande. Det kan t.ex. vara fråga om en ansökan om tvångsomhändertagande av barn, förvaltningstvistemål, underställning, en framställning till marknadsdomstolen eller ett ärende som gäller rättegångens offentlighet och som behandlas som rättskipningsärende.

Förvaltningsdomstolens avgörande gäller de yrkanden som framförts i ansökan eller i en annan handling genom vilken ärendet inletts. Domstolen kan inte fälla ett mer omfattande avgörande än det som yrkats.

Någon motsvarande bestämmelse finns inte i den gällande lagen. Avsikten med bestämmelsen är dock inte att ändra förvaltningsdomstolarnas behörighet eller nuvarande praxis.

Enligt 1 mom. kan domstolens avgörande innehålla ett godkännande eller ett avslag eller ett beslut att lämna ett yrkande utan prövning. Beslutet kan också innehålla ett partiellt godkännande och ett partiellt avslag av yrkandet. Om ett yrkande kan godkännas endast delvis kan domstolen i sitt avgörande också inkludera de begränsande villkor som är nödvändiga för att avgörandet ska vara lagenligt.

Paragrafens *2 mom.* gäller enbart förvaltningstvistemål enligt 20 §. I förvaltningstvistemål riktas yrkandet till den regionala förvaltningsdomstolen enligt 20—22 §

2—4 §. I förvaltningstvistemål kan den regionala förvaltningsdomstolen enligt *1 punkten* fatta ett förpliktande beslut som grundar sig på ett offentligrättsligt rättsförhållande eller förvaltningsavtal. Ett sådant beslut kan t.ex. gälla offentligrättslig betalningsskyldighet eller skyldighet att ordna lagstadgad service. Förpliktande beslut kan också innehålla en skyldighet att avstå från en viss verksamhet.

Enligt *2 punkten* kan den regionala förvaltningsdomstolen fastställa ett intresse, en rättighet eller en skyldighet som grundar sig på ett offentligrättsligt rättsförhållande eller ett förvaltningsavtal. Den offentligrättsliga rättighetens omfattning och ansvaret för att den tillgodoses, skyldighetens innehåll och längd eller grunderna för intresset kan bestämmas i avgörandet. Avgörandet kan också gälla en rättighet eller skyldighet som baserar sig på EU-rätt. Inget hindrar heller ett beslut som fastställer att rättsliga grunder för någon skyldighet eller rättighet saknas.

Förutom förpliktande beslut och beslut om fastställande kan den regionala förvaltningsdomstolen avgöra förvaltningstvistemål också på något annat sätt som framförts i yrkandet genom att godkänna eller avslå yrkandet med stöd av 1 mom., om bestämmelser om grunderna för ett sådant avgörande finns i lag eller om man kommit överens om dem i ett förvaltningsavtal.

Den grundlagsskyddade kommunala självstyrelsen kan även i förvaltningstvistemål begränsa domstolens behörighet att ingripa i det kommunala beslutsfattandet. Förvaltningsdomstolen kan emellertid förplikta kommunen att t.ex. se till att den lagstadgade service som avses i en förvaltningstvistemålsansökan ordnas för en sökande om kommunen inte visat att det finns godtagbara grunder enligt grundlagen och övrig lagstiftning för att neka den sökande denna service (se t.ex. HFD 2006:18 och HFD 2002:43).

Om förutsättningarna för prövning av andra förvaltningsprocessuella ärenden föreskrivs i *3 mom.* på motsvarande sätt som det föreskrivs om besvärsärenden i 81 § 2 mom.

Enligt *1 punkten* lämnas ett yrkande utan prövning som annat förvaltningsprocessuellt ärende om behandlingen av ärendet inte hör till den aktuella förvaltningsdomstolens behörighet. Bestämmelser om de regionala förvaltningsdomstolarnas lokala behörighet finns i 10 §. I övrigt bestäms förvaltningsdomstolarnas behörighet enligt de bestämmelser eller specialbestämmelser som gäller besvär.

Om ärendet inte är förvaltningsprocessuellt till sin natur kan det inte prövas som annat förvaltningsprocessuellt ärende. En bestämmelse om detta finns i *2 punkten*. Om partens yrkande gentemot en myndighet gäller skadeståndsskyldighet enligt skadeståndslagen är det fråga om ett ärende som hör till behörigheten för en allmän domstol, varvid ärendet inte prövas av förvaltningsdomstolen.

Om ärendet i fråga kan eller har kunnat avgöras genom ett förvaltningsbeslut eller ett beslut med anledning av grundbesvär, får parten överklaga beslutet genom besvär. I ärenden som gäller betalning i pengar kan grundbesvär anföras med stöd av lagen om verkställighet av skatter och avgifter eller någon annan lag också när inget överklagbart förvaltningsbeslut fattats i ärendet. Enligt 20 § 2 mom. behandlas sådana ärenden inte som förvaltningstvistemål. Enligt *3 punkten* lämnas dessa ärenden utan prövning som andra förvaltningsprocessuella ärenden.

Enligt *4 punkten* lämnas yrkandet utan prövning om ärendet i fråga har inletts av någon som saknar rätt till det. Det är då inte fråga om ett ärende som direkt gäller en rättighet eller skyldighet för den person som inleder det, och personen har inte heller på någon annan grund rätt att föra talan i domstolen i ärendet i fråga.

Momentets *5 punkt* gäller situationer där yrkandet inte framställts inom den föreskrivna tidsfristen. Med den föreskrivna tidsfristen avses främst tidsfristen för att inleda förvaltningstvistemål enligt 21 §. Enligt paragrafen ska en ansökan som gäller en förvaltningstvist lämnas till den behöriga regionala förvaltningsdomstolen inom fem år från det ärendet blev stridigt. En ansökan som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet ska dock lämnas till förvaltningsdomstolen inom fem år från ingången av året efter det under vilket betalning har krävts eller grunden för betalningsskyldigheten har uppkommit. Bestämmelser om tidsfrister för att inleda förvaltningstvistemål eller andra förvaltningsprocessuella ärenden som avses i detta kapitel kan finnas även i andra lagar.

Förteckningen över orsakerna till att besvär lämnas utan prövning är inte uttömmande. Detta framgår av *7 punkten*, enligt vilken besvären lämnas oprövade om det finns något annat motsvarande skäl som i 1—6 punkten. Förvaltningsprocesser kan handla om ytterst varierande si-

tuationer. Därför är det inte möjligt att utfärda heltäckande bestämmelser om alla orsaker till att lämna besvär utan prövning.

En part får återkalla sitt yrkande i vilket skede som helst av rättegången. Enligt 4 mom. leder ett återkallande till att behandlingen av ärendet förfaller. Då meddelar domstolen ett beslut där det konstateras att ärendet förfaller samt grunden för detta. Ett beslut om att ärendet förfaller får inte överklagas. Trots att huvudsaken förfaller kan domstolen vid behov meddela ett överklagbart beslut t.ex. om ersättning för rättegångskostnader eller om arvoden enligt rättshjälpslagen.

Behandlingen av ärendet kan förfalla också av andra orsaker än att yrkandet återkallas. I allmänhet fälls inget avgörande i huvudsaken t.ex. när en part avlider under rättegången. Då kan emellertid en i 5 kap. Då kan emellertid en i 29 § avsedd partssuccession i vissa fall vara möjlig. När ärenden förfaller är det fråga om situationer där behovet av rättsskydd har upphört under rättegången. Ett ärende förfaller endast om det står klart att inget behov av rättsskydd längre finns.

83 §. *Utnyttjandeförbud*. I paragrafen föreskrivs om när domstolen i sitt beslutsfattande inte får utnyttja utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller ingen sådan bestämmelse. Paragrafen gäller allt rättegångsmaterial. Tillämpningen av bestämmelsen förutsätter inte nödvändigtvis att en delaktig i rättegången åberopar denna bestämmelse.

Förvaltningsdomstolen får inte utnyttja utredning som inhämtats i strid med den tystnadsplikt som föreskrivs i denna lag eller på något annat lagstridigt sätt, om utnyttjandet äventyrar genomförandet av en rättvis rättegång. Om utnyttjandet inte äventyrar genomförandet av en rättvis rättegång får domstolen vid fri bevisprövning även utnyttja utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt. De centrala principerna i bestämmelsen motsvarar det som föreskrivs om utnyttjandeförbud vid allmänna domstolar i 17 kap. 25 § i rättegångsbalken.

Skyldigheten att lämna uppgifter i anslutning till behandlingen av förvaltningsärenden och domstolens uppgift att övervaka lagligheten i beslut som fattas i myndigheternas verksamhet förutsätter vanligen en möjlighet att från fall till fall överväga omständigheter som talar för och emot att utnyttja utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt. Att utnyttja utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt i en rättegång får dock inte leda till att rättegången bedömd som en helhet blir orättvis (Europadomstolen, Khan mot Förenade kungariket 2000 och Europadomstolen, Schenk mot Schweiz 1988).

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har ansett att en rättegång alltid är orättvis om bevis som inhämtats genom tortyr tas med i rättegångsmaterialet. Förbud mot tortyr finns bl.a. i 7 § 2 mom. i grundlagen, i artikel 3 i Europakonventionen och i artikel 7 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Därtill har Finland förbundit sig till FN:s konvention mot tortyr och till Europarådets konvention mot tortyr.

När domstolen överväger om utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt ska utnyttjas ska den beakta ärendets art och om personen har ålagts att lämna den begärda utredningen t.ex. under hot om vite. Med ärendets art avses i första hand vilken typ av följder som beslutet får. Huvudregeln är att utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt inte får leda till straff. I ett ärende som gäller en administrativ påföljd av straffkaraktär måste utredning lämnas outnyttjad om den har inhämtats under hot om tvångsmedel eller i övrigt mot personens vilja (t.ex. Europadomstolen, Weh mot Österrike 2004). I detta fall ska domstolen beakta de straffrättsliga principerna, som även skyddar parterna i en förvaltningsprocess som gäller en administrativ påföljd av straffkaraktär.

När domstolen överväger möjligheten att utnyttja utredning ska den bedöma vilken betydelse uppgifterna i utredningen har för avgörandet av ärendet. T.ex. kan en berättelse som inhämtats på ett sätt som kränker en närståendes tystnadsrätt eventuellt användas som en skriftlig utredning av betydelse för avgörandet av ärendet, om personen inte kan kontaktas så att han eller hon kan höras vid muntlig förhandling eller förbjuda utnyttjandet av utredningen och avgörandet av ärendet inte kan skjutas upp. Utnyttjandet av sådan utredning förutsätter att domstolen från fall till fall överväger situationen och jämför olika intressen. Om utredningen är väsentlig för att ett materiellt riktigt avgörande ska kunna fattas kan det i enskilda fall vara nödvändigt att utnyttja den. Beslutet får inte heller i det fallet enbart grunda sig på utredning som inhämtats på ett lagstridigt sätt.

I sin rättspraxis har högsta förvaltningsdomstolen ansett att handlingar som Skatteförvaltningen fått av en utländsk skattemyndighet utgjorde bevis, trots att det inte kunde uteslutas att ett brott ursprungligen hade varit förknippat med att de utländska myndigheterna kom att få de handlingar som visade på förbindelser mellan A och banken (HFD 2016:100).

84 §. *Dröjsmål vid handläggningen av en administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär*. Rättegång inom en skälig tid är en av de förutsättningar för en rättvis rättegång som nämns i artikel 6.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Syftet med paragrafen är att för sin del trygga det effektiva rättsmedel som avses i artikel 13 i den europeiska människorättskonventionen och artikel 47 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna när en rättegång i ett ärende som gäller en sådan administrativ påföljd av straffkaraktär fördröjs. Förslaget motsvarar huvudsakligen bestämmelsen i den gällande 53 a § i förvaltningsprocesslagen, men ordalydelsen justeras.

Numera gäller lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång (362/2009) både allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar. Enligt 3 § i lagen har en enskild part rätt till skälig gottgörelse om rättegången fördröjs så att partens rätt till rättegång inom skälig tid kränks.

Med administrativa påföljder av straffkaraktär avses i denna lag sådana administrativa påföljder som vid tillämpningen av Europakonventionen jämställs med straffrättsliga påföljder.

Enligt Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna kan en sådan påföljd t.ex. vara en skatteförhöjning (Europadomstolen Jussila mot Finland 2006) eller vite (Europadomstolen Marttinen mot Finland 2009) när de s.k. Engelkriterierna uppfylls (Europadomstolen Engel m.fl. mot Nederländerna 1976). En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

Avgifter av straffkaraktär är även t.ex. överlastavgift enligt lagen om överlastavgift (5/1982) och felparkeringsavgift enligt lagen om parkeringsövervakning (727/2011). Däremot utgör t.ex. återkallande av näringstillstånd, olika administrativa verksamhetsförbud som utfärdats av tillsynsmyndigheter, tvångsmedel enligt viteslagen eller återkrav av finansiering inte administrativa påföljder av straffkaraktär enligt denna definition.

Vid en bedömning av huruvida definitionen av administrativ påföljd av straffkaraktär lämpar sig för disciplinära påföljder är den avgörande faktorn inte att förfarandet klassificeras som en disciplinär påföljd i det nationella systemet. Däremot bör man vid bedömningen beakta de s.k. Engelkriterierna, som har utformats i Europadomstolens rättspraxis, och särskilt påföljdens karaktär och stränghet.

Sådana i 6 kap. 1 § 4 mom. i strafflagen (39/1889) och 3 § i lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014) avsedda disciplinära påföljder som påförs i ett militärdisciplinförfarande är inte administrativa påföljder av straffkaraktär som avses i

denna bestämmelse. I ett militärdisciplinförfarande får en sådan gärning undersökas där det finns skäl att misstänka att en person som lyder under ett militärdisciplinförfarande har gjort sig skyldig till ett brott som avses i 2 § i militära rättegångslagen (326/1983). För en sådan gärning kan ett disciplinstraff påföras i ett disciplinärt förfarande enligt lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten eller dömas ut i en militärrättegång i allmän domstol.

En bestämmelse om möjligheten att sätta ned en administrativ ekonomisk påföljd på grund av en oskäligt fördröjd rättegång fogades till förvaltningsprocesslagen som 53 a § i samband med att lagen om dröjsmål vid rättegång stiftades. I rättspraxis i brottmål har en oskäligt fördröjd rättegång beaktats som en strafflindrande omständighet enligt 6 kap. 7 § i strafflagen (HFD 2011:23).

I rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har administrativa påföljder av straffkaraktär i flera fall jämställts med straffrättsliga sanktioner, varvid även den europeiska människorättskonventionens bestämmelser om åtal för brott ska tillämpas i behandlingen. En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

När ett ärende som inletts vid en förvaltningsdomstol gäller föreläggande av en administrativ påföljd kan förvaltningsdomstolen enligt *1 mom.* i sitt avgörande beakta att rättegången fördröjts. När rättegångens längd beräknas fastställs tidpunkten då behandlingen av ärendet inletts i princip på samma sätt för administrativa sanktioner som för brottmål. Det avgörande är när parten får ta del av en sådan preliminär ståndpunkt från myndigheten att hon eller han blir medveten om möjligheten att en administrativ sanktion föreläggs. Huruvida behandlingen fördröjts eller inte bedöms utgående från rättegångens totala längd. När fördröjningen bedöms beaktas även ärendets svårighetsgrad och betydelse för rättegångsparten samt parternas, myndigheternas och domstolarnas agerande i behandlingen av ärendet.

Enligt *2 mom.* kan domstolen för att gottgöra dröjsmålet minska påföljdens belopp, sätta ned påföljden eller undanröja den helt och hållet (se t.ex. HFD 2014:90, där högsta förvaltningsdomstolen avlyfte en skatteförhöjning helt på grund av att behandlingen av ärendet fördröjdes). Då kan domstolen i sitt beslut beakta rättegångens längd antingen på partens yrkande eller vid behov även på eget initiativ (se t.ex. HFD 2013:20, där högsta förvaltningsdomstolen på eget initiativ sänkte beloppet av en påföljdsavgift som kompensation för att behandlingen av ärendet fördröjdes).

85 §. *Omröstning*. Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om omröstningar vid förvaltningsdomstolar. Bestämmelserna gäller inte överläggningar före omröstningen. Till innehållet motsvarar bestämmelserna 52 § i förvaltningsprocesslagen, men de preciseras jämfört med den gällande regleringen.

Enligt *1 mom.* genomförs en omröstning i ärendet om ledamöterna efter överläggning inte är eniga om avgörandet. Momentet föreskriver också om den ordningsföljd i vilken ståndpunkterna framförs vid omröstningen. Bestämmelsen överensstämmer huvudsakligen med 23 kap. 1 § 2 mom. i rättegångsbalken. Ingen motsvarande bestämmelse finns i den gällande förvaltningsprocesslagen, men 52 § i lagen innehåller en hänvisning till vad som föreskrivs om omröstning i allmänna domstolar.

Omröstningen genomförs i ordningsföljd enligt tjänsteår. Ordningsföljden fastställs enligt tidpunkten för utnämning till en tjänst eller förordnande till ett uppdrag, så att den till tjänsteål-

dern yngsta ledamoten framför sin ståndpunkt först och ordföranden för sammanträdet sist. Andra än lagfarna ledamöter framför sin ståndpunkt före de lagfarna ledamöterna. Med lagfarna ledamöter avses domarledamöter, men inte t.ex. sakkunnigledamöter enligt 7 § i lagen om förvaltningsdomstolarna, ledamöter insatta i förhållandena inom arbetslivet eller företagsverksamhet eller ledamöter förtrogna med militärskadeärenden enligt 6 och 7 § i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen, och inte heller i 12 § 2 mom. i lagen om förvaltningsdomstolarna avsedda andra än lagfarna ledamöter som deltar i behandlingen av ärenden enligt vattenlagen och miljöskyddslagen, även om dessa har en juridisk utbildning. Enligt nuvarande praxis betraktas andra än lagfarna ledamöter som de till tjänsteåldern yngsta ledamöterna.

Om det är fråga om omröstning i ett ärende som föredras av en domare som ingår i sammansättningen vid avgörandet ska den föredragande domaren framföra sin ståndpunkt i omröstningen först.

Förvaltningsdomstolarna ska fastställa en i momentet avsedd ordningsföljd enligt tjänsteår för sina ledamöter. När ordningsföljden enligt tjänsteår fastställs är det fråga om ett justitieförvaltningsärende som inte kan överklagas genom besvär (se HFD 2015:106 som gällde fastställandet av tjänsteutövningsordningen för hovrätten).

Den inbördes omröstningsordningen för andra än lagfarna ledamöter föreskrivs inte i lag utan fastställs utgående från den grundläggande bestämmelsen om ordningsföljden enligt tjänsteår samt förvaltningsdomstolens praxis.

I *2 mom.* föreskrivs om vilken ståndpunkt som vinner omröstningen. Avsikten är inte att ändra den vedertagna regleringen, utan förslaget motsvarar till innehållet de gällande bestämmelserna.

Utgångspunkten är att den ståndpunkt som majoriteten av ledamöterna har omfattat vinner. Vid lika röstetal vinner den ståndpunkt som ordföranden för sammanträdet har omfattat.

Förvaltningsdomstolarna behandlar också besvärsärenden som gäller administrativa påföljder av straffkaraktär samt ärenden som gäller utdömande av vite och rättegångsbot och hämtning av vittnen till domstolen, vilka till sin betydelse för parten är jämförbara med brottmål. I ärenden som gäller utdömande av vite kan det vara fråga om besvär över en myndighets beslut om utdömande av vite. Ett vitesärende kan också gälla ett vite som förvaltningsdomstolen dömer ut för försummelse av en skyldighet som är avsedd att trygga rättegångens förlopp eller att domstolen förenar ett interimistiskt förordnande med vite. I sådana ärenden tillämpas principen om den lindrigare åsikten. Vid lika röstetal vinner den ståndpunkt som är lindrigare för den som är föremål för påföljden.

Bestämmelser om omröstning eller om överföring av ärendet till en utökad sammansättning för avgörande om ledamöterna inte är eniga kan också finnas i speciallagstiftning. Enligt 74 § i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) avgör i en omröstning den åsikt som är fördelaktigare för den skattskyldiga eller, om denna grund inte kan tillämpas, den åsikt som ordföranden har omfattat. I 6 § 4 mom. i lagen om högsta förvaltningsdomstolen föreskrivs om ärenden som kan avgöras i en sammansättning med två ledamöter. I samma moment konstateras också att ärendet ska överföras till en utökad sammansättning för avgörande om dessa två ledamöter inte är eniga om avgörandet.

Den föreslagna paragrafens *3 mom.* hänvisar till vad som föreskrivs i rättegångsbalken till den del som bestämmelser om omröstningsförfarandet inte ingår i den föreslagna lagen. Förslaget motsvarar 52 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelser som kan komma i fråga är

t.ex. bestämmelserna i 23 kap. i rättegångsbalken om att meningar ska motiveras och att separata omröstningar ska hållas när flera yrkanden framställts i ärendet.

86 §. *Innehållet i beslut*. I paragrafen föreskrivs om vad förvaltningsdomstolens beslut ska innehålla. Paragrafens 1 mom. motsvarar huvudsakligen 54 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen och paragrafens 2 mom. motsvarar 15 § i förvaltningsprocesslagen.

Den föreslagna paragrafens *1 mom.* föreskriver om vad som ska framgå av förvaltningsdomstolens beslut. Paragrafen innehåller inga bestämmelser om beslutets form eller struktur och inte heller om den ordning i vilken sakerna ska nämnas i beslutet. Beslutet ska emellertid utformas så att det är konsekvent till innehållet och lätt att läsa.

I *1 punkten* anges hur domstolens referensuppgifter ska uppges. Om förvaltningsdomstolen är indelad i avdelningar kan även avdelningens nummer nämnas i beslutet. Beslutet dateras antingen den dag då ärendet avgörs eller den dag då de delaktiga i rättegången får tillgång till beslutet. Vanligen uppges även diarienumret i besluten men i den föreslagna lagen nämns ingenting om detta.

Enligt *2 punkten* ska de delaktiga i rättegången, dvs. ändringssökanden eller sökanden och andra eventuella parter som är delaktiga i rättegången samt den myndighet vars beslut överklagas framgå av beslutet. Förslagets språkdräkt skiljer sig från 54 § 1 mom. 2 punkten i förvaltningsprocesslagen där enbart ändringssökandens namn nämns. I beslutet uppges även biträden och lagliga företrädare för de delaktiga. Av förvaltningsdomstolens beslut ska även det beslut som överklagas framgå. Den ärendegrupp som besvären gäller kan också nämnas i beslutet. Om det inte är fråga om ett besvärsärende ska det framgå av beslutet vilket rättsmedel ärendet gäller.

Enligt *3 punkten* ska en redogörelse för ärendets tidigare behandlingsfaser, till den del det behövs, framgå av beslutet. Det mest ändamålsenliga sättet att utforma redogörelsen beror på det ärende och den ärendegrupp som behandlas. Det är fråga om redogörelser, inte ordagranna upprepningar av tidigare beslut. Beslut under handläggningen som fattats av förvaltningsdomstolen i ärendet samt muntliga förhandlingar, om sådana ordnats, ska också framgå av beslutet.

Enligt *4 punkten* ska de yrkanden som de delaktiga i rättegången framställt i sin helhet framgå av beslutet. När motiveringen för yrkandena presenteras ska det beaktas att förvaltningsdomstolen enligt 79 § i sitt beslut ska ge ett avgörande med anledning av de yrkanden som framförts och pröva alla de omständigheter som framkommit och besluta vilka omständigheter avgörandet kan grundas på.

Enligt *5 punkten* ska också en redogörelse för de utredningar som inkommit i ärendet, till den del det behövs, framgå av beslutet. Det mest ändamålsenliga sättet att utforma redogörelsen beror på det ärende som behandlas och på utredningens art. Om ett skriftligt sammandrag gjorts upp i ärendet kan innehållet i sammandraget utnyttjas när redogörelsen utformas. Det är inte fråga om en ordagrann upprepning av utredningens innehåll.

Enligt *6 punkten* ska förvaltningsdomstolens avgörande och dess skäl framgå av beslutet. Av skälen ska även de rättsnormer som tillämpats framgå. Närmare bestämmelser om angivandet av skäl för beslutet finns i 87 §. Vanligen ingår förvaltningsdomstolens avgörande, som omfattar både skälen och utgången av ärendet, som en del av förvaltningsdomstolens beslut. I bestämmelsen anges emellertid inte hur beslutet ska delas in och inte heller i vilken ordning utgången och skälen ska presenteras. I praktiken presenteras vanligen först beslutets utgång och sedan skälen.

Enligt *7 punkten* ska namnet på dem som deltagit i beslutsfattandet framgå av beslutet. I beslutet ska därmed uppges förvaltningsdomstolens lagfarna ledamöter och andra ledamöter som fattat beslutet samt den som föredragit ärendet eller vilken av de lagfarna ledamöterna som föredragit ärendet.

Enligt *8 och 9 punkten* ska uppgifter om att en omröstning genomförts eller att den föredragande anmält avvikande åsikt framgå av beslutet. Vota och avvikande åsikter ska också fogas till beslutet. Av beslutet eller bilagan ska förutom åsikten också framgå vems votum eller avvikande åsikt det är fråga om.

Enligt *10 punkten* ska också eventuella domstolsavgifter framgå av beslutshandlingen. Om beslutet är avgiftsfritt ska också detta framgå av beslutshandlingen. Bestämmelser om domstolsavgifter finns i lagen om domstolsavgifter (1455/2015).

Om domstolens beslut inte får överklagas genom besvär ska det enligt *2 mom.* i beslutet uppges vilken bestämmelse besvärsförbudet grundar sig på. Det finns inte alltid någon bestämmelse om besvärsförbud, utan det kan också handla om att beslutet i fråga inte är överklagbart. Som exempel kan nämnas beslut där förvaltningsdomstolen inte har avgjort huvudsaken eller lämnat den utan prövning utan i stället på processuella grunder återförvisat ärendet till myndigheten för ny behandling. Då ska det emellertid framgå varför beslutet inte får överklagas genom besvär.

Av högsta förvaltningsdomstolens beslut framgår numera om det är fråga om ett beslut som alla parter ska iaktta. Här föreslås inga förändringar. Det är fråga om högsta förvaltningsdomstolens ställning som högsta domstol.

Om ett beslut får överklagas genom besvär ska en besvärsanvisning fogas till beslutet. Bestämmelser om bifogande och korrigering av besvärsanvisningen finns i 88 och 89 §.

87 §. *Beslutsskälen*. Paragrafens 1 mom. motsvarar innehållsmässigt gällande 53 § i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsens ordalydelse preciseras emellertid jämfört med nuläget. Bestämmelsen i 2 mom. är ny men motsvarar nuvarande praxis.

Angivandet av skäl för ett beslut är en av de mest centrala garantierna för en rättvis rättegång som avses i 21 § i grundlagen, artikel 6.1 i den europeiska människorättskonventionen och artikel 47 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (Europadomstolen Ustimenko mot Ukraina 2015 och Europadomstolen H. mot Belgien 1987). Ett ärende som är komplicerat, oklart och innehåller omfattande utredningar kräver mer detaljerade och ingående skäl än ett enkelt och tydligt ärende med endast lite utredning. En utgångspunkt är också att ett beslut om att avslå partens besvär kräver mer detaljerade skäl än ett beslut som är till fördel för en enskild part och som inte heller är negativt för eventuella övriga parter.

Skäl ska dock alltid anges också för ett positivt beslut. Skälen för ett positivt beslut kan vara av betydelse för partens rättsskydd, men kan också vägleda den myndighet som verkställer beslutet. Med hjälp av skälen kan myndigheternas och förvaltningsdomstolarnas praxis för avgöranden styras också på ett mer omfattande plan. Särskilt högsta domstolens angivande av skäl för sina avgöranden påverkar rättskipningens enhetlighet.

Med omständigheter avses i *1 mom.* fakta som direkt påverkar beslutet. Utredningarna ingår i besvären, utlåtandena och det övriga rättegångsmaterialet. Bedömningen av de utredningar som lagts fram i ärendet utgör en del av skälen för beslutet särskilt till den del omständigheterna är stridiga. Om en motstridig utredning av fakta lagts fram i ärendet ska det i skälen anges varför en viss omständighet ansetts vara sann och vid behov även varför någon annan

omständighet som lagts fram inte har antagits som grund för avgörandet. Domstolen ska ta ställning till alla utredningar som är av betydelse för ärendet.

Det är emellertid inte alltid nödvändigt eller ens möjligt att ta ställning till alla besvärsgrunder. En sådan situation kan uppkomma t.ex. om förvaltningsdomstolen på grund av ett fel i förfarandet upphäver det beslut som överklagats. Då är det inte nödvändigt att ta ställning till andra påståenden om beslutets felaktighet (se t.ex. HFD 2015:94, där domstolen inte uttalade sig om andra påståenden gällande felaktigheten i upphandlingsbeslutet i en situation då redan den omständigheten att ingen EU-upphandlingsannons publicerats utgjorde en tillräcklig grund för att överväga fastställandet av en i upphandlingslagen avsedd påföljd).

Även de rättsliga slutledningar som beslutet grundar sig på ska framgå tillräckligt tydligt av skälen. Detta förutsätts också i dagens rättspraxis (se t.ex. HD 2008:104 om skälen för försäkringsdomstolens beslut).

Paragrafens *2 mom.* motsvarar nuvarande praxis. Också i europeiska människorättskonventionens tillämpningspraxis har man ansett att beslutets natur avgör hur detaljerade skäl som förutsätts. Under behandlingen av ärendet fattar förvaltningsdomstolen olika beslut under handläggningen som huvudsakligen är temporära och ofta även brådskande.

I enlighet med nuvarande praxis ska skyldigheten att ange skäl i allmänhet inte gälla t.ex. beslut under handläggningen om verkställighetsförbud eller avbrott. Dessa är till sin natur interimistiska förordnanden som domstolen av rättsskyddsorsaker strävar efter att meddela så snabbt som möjligt. Omfattningen av skyldigheten att ange skäl kan emellertid även då förutsätta ett övervägande från fall till fall. I avgörandet HFD 2011:58 ansåg domstolen, med beaktande av skyldigheten att ange skäl enligt förvaltningsprocesslagen och den juridiska karaktären hos ärenden som gäller statliga stöd samt den nationella domstolens i unionens domstols rättspraxis fastslagna uppgifter, att den regionala förvaltningsdomstolen inte kunnat avslå ändringssökandens ansökan om verkställighetsförbud enbart med hänvisning till det skede i vilket huvudsaken befann sig.

Om en part yrkar på muntlig förhandling och domstolen beslutar att en sådan ska ordnas behöver vanligen inga närmare skäl anges för detta beslut. Det kan dock finnas behov av att motivera beslutet t.ex. om någon annan av de delaktiga i rättegången motsätter sig att förhandlingen ordnas. Också andra separata avgöranden under rättegången kan ha samband med ordnandet av den muntliga förhandlingen. Om domstolen t.ex. före den muntliga förhandlingen beslutar att begränsa hörandet enligt 59 § av de vittnen som de delaktiga i rättegången utsett behöver skäl för dessa begränsningar anges på grund av ärendets natur.

Med anledning av ärendets natur behöver närmare skäl anges för ett beslut under handläggning t.ex. om det gäller förbud att uppträda som ombud eller biträde i ett visst ärende enligt 31 § 1 eller 2 mom., vite enligt 42, 50, 51 eller 123 § eller en rättegångsbot som dömts ut på grund av störande av behandlingen enligt 54 §. Ärendets natur förutsätter att skäl anges också när domstolens beslut om ersättning till vittnen avviker från det yrkande som lagts fram.

88 §. *Besvärsanvisning*. I paragrafen föreskrivs om den besvärsanvisning som ska bifogas till domstolens beslut och som innehåller anvisningar om sökande av ändring. För närvarande finns bestämmelser om den besvärsanvisning som ska fogas till förvaltningsdomstolens beslut i 3 kap. i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelser om den besvärsanvisning som ska fogas till förvaltningsbeslut finns i förvaltningslagen. De föreslagna bestämmelserna motsvarar huvudsakligen gällande reglering men preciseras jämfört med nuläget.

Enligt *1 mom.* är en förutsättning för att besvärsanvisningen ska kunna ges att beslutet får överklagas genom besvär. Om beslutet inte får överklagas genom besvär uppges besvärsförbudet i beslutet enligt 86 § 2 mom. Vanligen fogas inte heller någon besvärsanvisning till försäkringsdomstolens beslut eftersom domstolen huvudsakligen utgör sista rättsinstans och besluten inte kan överklagas. Skyldigheten att foga en besvärsanvisning till ett beslut gäller även beslut under handläggning som får överklagas genom besvär.

Bestämmelser om besvärsanvisningens innehåll finns i *2 mom.* Enligt *1 punkten* ska besvärstiden och hur den räknas anges i besvärsanvisningen. I besvärsanvisningen kan man också direkt ange det datum då besvärstiden löper ut, om det är möjligt att fastställa, men i praktiken är det vanligen inte möjligt att ange start- och slutdatum för den besvärstid som står till ändringssökandens förfogande just i det aktuella fallet. I praktiken anges vanligen besvärstidens längd samt på vilket sätt och från och med vilken tidpunkt den räknas. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar gällande 14 § 2 mom. 3 punkten i förvaltningsprocesslagen.

Enligt *2 punkten* ska det anges hos vilken domstol besvär får anföras över beslutet. Härmed avses den förvaltningsdomstol som är behörig att avgöra ärendet i fråga. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar gällande 14 § 2 mom. 1 punkten i förvaltningsprocesslagen.

Enligt *3 punkten* ska den domstol eller myndighet till vilken besvären ska lämnas samt behövlig kontaktinformation anges i besvärsanvisningen. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar huvudsakligen gällande 14 § 2 mom. 2 punkten i förvaltningsprocesslagen.

Utgångspunkten är att besvären lämnas till den förvaltningsdomstol som är behörig att avgöra ärendet i fråga. I lagstiftningen inom olika förvaltningsområden finns emellertid också bestämmelser om lämnandet av besvär till den myndighet som fattat det beslut som överklagas. Sådana bestämmelser finns t.ex. i lagstiftningen om utkomstskydd.

Om besvären enligt lag kan lämnas antingen till förvaltningsdomstolen eller till myndigheten ska båda nämnas i besvärsanvisningen. När man känner till att personen är intagen på en sluten anstalt då beslutet meddelas ska också möjligheten enligt 14 § 2 mom. att lämna besvär till en person som förordnats att sköta denna uppgift på en anstalt eller till chefen för anstalten nämnas i besvärsanvisningen.

Med kontaktuppgifter avses besöks- och postadress samt myndighetens e-postadress. Dessutom ska myndighetens eller förvaltningsdomstolens telefonnummer och eventuella övriga kontaktuppgifter framgå av besvärsanvisningen.

Enligt *4 punkten* ska skyldigheten för ändringssökanden att uppge sin processadress nämnas i besvärsanvisningen. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i den gällande lagen. Om processadressen föreskrivs i 15 § 2 mom. Processadressen är av betydelse för delgivandet av beslut och övriga handlingar enligt 9 kap.

Bestämmelser om det övriga innehållet i besvärsanvisningen finns i 3 mom. Bestämmelsen motsvarar gällande 14 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Besvärsanvisningen ska innehålla en redogörelse för bestämmelserna om innehållet i och bilagorna till besvären och om hur besvären ska lämnas in. Om det enligt lag är avgiftsbelagt att överklaga ska även detta framgå av besvärsanvisningen. Informationen om avgifterna kan ingå i besvärsanvisningen eller i en bilaga till den.

Om det krävs besvärstillstånd för att anföra besvär hos högsta förvaltningsdomstolen ska detta enligt 4 mom. nämnas i besvärsanvisningen. Dessutom ska ändringssökanden anvisas att i besvären lägga fram sina motiveringar till varför besvärstillstånd bör beviljas.

89 §. *Korrigering av besvärsanvisning*. Paragrafen motsvarar huvudsakligen 16 § i förvaltningsprocesslagen. Den har som syfte att trygga rätten att anföra besvär när beslutet saknar besvärsanvisning eller när anvisningen är felaktig. Bestämmelser om verkan av en felaktig besvärsanvisning finns i 17 §.

I *1 mom.* föreskrivs om domstolens skyldighet att ge en besvärsanvisning om ingen sådan har getts eller om det i domstolens beslut felaktigt har uppgetts att beslutet inte får överklagas genom besvär eller att överklagande kräver besvärstillstånd. Den felaktighet som avses i momentet kan leda till att parten inte är medveten om sin rätt att anföra besvär eller får den falska uppfattningen att det kräver tillstånd. Domstolen ska komplettera bristfälliga besvärsanvisningar självmant när fel upptäcks. Den som delgetts beslutet kan också begära att besvärsanvisningen korrigeras.

Besvärstiden räknas då från den tidpunkt då den nya besvärsanvisningen delgetts. När den nya besvärsanvisningen delges ska motsvarande delgivningssätt iakttas som också i övrigt när besvärsanvisning delges i det aktuella fallet. Om besvärsanvisningen ursprungligen ska ha delgetts bevisligen, ska således även den nya besvärsanvisningen delges på samma sätt.

Förslagets *2 mom.* gäller korrigering av andra felaktigheter än dem som avses i 1 mom. Domstolen är då skyldig att ge en ny besvärsanvisning om en sådan begärs inom den besvärstid som föreskrivs i lag eller anges i besvärsanvisningen. Besvärstiden räknas även då från den tidpunkt då den nya besvärsanvisningen delgetts. Besvärsanvisningen behöver inte korrigeras om felet är till fördel för ändringssökanden.

I övrigt än i förhållande till situationer som avses i 1 mom. tar momentet inte ställning till arten av de felaktigheter som avses. Syftet är inte att förelägga någon allmän skyldighet för domstolarna att självmant korrigera alla fel eller brister som eventuellt upptäcks i besvärsanvisningarna efter att de getts.

9 kap. **Delgivning**

90 §. *Vanlig delgivning och bevislig delgivning*. Paragrafen innehåller ändringar jämfört med nuläget. För närvarande är bevislig delgivning av förvaltningsdomstolens beslut huvudregeln, men enligt förslaget ska utgångspunkten vara vanlig delgivning till den processadress som mottagaren meddelat domstolen. Beslutet ska emellertid delges bevisligen när det är fråga om ett förpliktande beslut och när en tidsfrist som påverkar mottagarens rätt börjar löpa från delfåendet av beslutet. Delgivningen ska vara bevislig också när den gäller verkställande av ett beslut eller något annat interimistiskt förordnande. Förslaget innehåller också möjligheten att delge partens ombud eller företrädare förpliktande beslut genom vanlig delgivning.

Förvaltningsdomstolarnas verksamhetsmiljö kommer att förändras i och med att användningen av elektroniska tjänster ökar och förfarandet vid ändringssökande digitaliseras. Målet med de föreslagna bestämmelserna om delgivning är att de ska möjliggöra även omfattande elektronisk delgivning.

Ett projekt för att utveckla ett verksamhetsstyrnings- och dokumenthanteringssystem vid förvaltnings- och specialdomstolarna (HAIPA) pågår vid justitieministeriet. Det kommer att underlätta den elektroniska delgivningen vid förvaltningsdomstolarna.

I *1 mom.* föreskrivs om vanlig delgivning, som är det primära delgivningssättet i förvaltningsprocessen. Då delges handlingen per brev eller genom användning av den elektroniska kontaktinformation som parten meddelat. En handling som ska delges kan vara ett beslut, inklusive ett beslut under handläggning, eller någon annan handling.

När delgivningen skickas till någon annan än ändringssökanden är vanlig delgivning huvudregeln. När vittnen kallas till muntlig förhandling har domstolen inte alltid tillgång till en adress som mottagaren meddelat. Då skickar domstolen kallelsen till vittnets hemadress enligt befolkningsdatasystemet eller till en annan adress där det med fog kan antas att vittnet vistas.

En vanlig delgivning verkställs per brev så att ett beslut eller en annan handling skickas till mottagaren utan att något mottagningsbevis bifogas. Vid en sådan delgivning gäller en kalkylmässig tidpunkt för delfående som bestäms enligt 93 § 1 mom.

En vanlig elektronisk delgivning verkställs genom att handlingen sänds till mottagaren som elektroniskt meddelande. Med ett elektroniskt meddelande avses information som vid behov kan sparas i skriftlig form och som sänts med en elektronisk dataöverföringsmetod enligt 4 § 1 mom. 2 punkten i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

Bestämmelser om vanlig elektronisk delgivning finns i 19 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet. Enligt paragrafen är vanlig elektronisk delgivning möjlig endast om personen gett sitt samtycke. Om det emellertid krävs för att tillgodose skyddet för partens personliga integritet, särskilda behov av skydd eller säkerhet eller rättigheter, ska bestämmelserna om bevislig elektronisk delgivning eller vad som annars föreskrivs om delgivning tillämpas vid delgivningen av handlingar.

Det enklaste sättet för en part att ge det samtycke till elektronisk delgivning som lagen förutsätter är att meddela också sina elektroniska kontaktuppgifter i besvär eller andra handlingar som lämnas in till domstolen. Med elektroniska kontaktuppgifter avses närmast e-postadressen. Med elektroniska kontaktuppgifter avses inte t.ex. sociala nätverkstjänster eller molntjänster.

Myndighetens elektroniska kontaktuppgift är den allmänna kontaktadress som myndigheten uppgett. Myndigheterna är skyldiga att kontrollera också post som anländer elektroniskt. Myndigheterna kan emellertid även uppge de elektroniska kontaktuppgifterna till den person som sköter ärendet, varvid domstolen kan skicka samma meddelande både till myndighetens allmänna kontaktadress och direkt till den person som sköter ärendet. Tidpunkten för myndighetens delfående bestäms enligt det meddelande som skickats till myndighetens allmänna kontaktadress eller den kontaktadress som myndigheten har uppgett för domstolen.

I 5 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet förutsätts att myndigheterna säkerställer en tillräcklig datasäkerhet i kommunikationen med kunderna och i informationsutbytet mellan myndigheterna. Detta innebär att domstolen ska pröva om en elektronisk delgivning äventyrar skyddet av sekretessbelagda uppgifter om en part. När domstolen ordnar delgivningen ska den också beakta t.ex. bestämmelserna i 32 § i personuppgiftslagen (523/1999), där det föreskrivs om skydd av uppgifter samt datasäkerhetsrisker i anslutning till oskyddad e-post.

I *2 mom.* föreskrivs om användningen av bevislig delgivning. Vanlig delgivning får då inte användas ens om parten gett sitt samtycke.

Förvaltningsdomstolen ska använda det bevisliga förfarandet när den delger förpliktande beslut och när tiden för sökande av ändring eller någon annan tidsfrist som påverkar mottagarens

rätt börjar löpa från delfåendet av beslutet. Till denna del motsvarar bestämmelsen 60 § i förvaltningslagen om användningsområdet för bevislig delgivning.

Förpliktande beslut är beslut som påför t.ex. en betalningsskyldighet. Också beslut som förbjuder eller förpliktar till en viss verksamhet eller åtgärd är förpliktande. Beslut där villkor eller begränsningar fogas till ett positivt avgörande i huvudsaken betraktas emellertid inte som förpliktande. Enbart det att ett beslut är negativt förutsätter alltså inte bevislig delgivning. Ett beslut behöver inte delges bevisligen även om det är förenat med en skyldighet att betala en rättegångsavgift, om avgörandet i huvudsaken inte förutsätter bevislig delgivning.

Bevislig delgivning kan också användas om det behövs av någon annan anledning för att trygga en parts rättigheter. Det kan vara motiverat att använda bevislig delgivning t.ex. för att säkerställa en snabb rättegång när en part kallas till muntlig förhandling eller syn. Om personen kallas till muntlig förhandling vid vite är det av rättsskyddsorsaker motiverat att använda bevislig delgivning. I situationer där det finns flera enskilda parter kan det vara behövligt att delge ett beslut som förpliktar en av parterna bevisligen även till de övriga parterna.

Syftet med *3 mom.* är att underlätta och påskynda delgivningen i situationer där en part i rättegången har tillgång till en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsombud med tillstånd. Då kan ett beslut enligt 2 mom. delges också genom att beslutet sänds till biträdet eller ombudet som vanlig delgivning. Utgångspunkten ska vara att yrkespersoner som är biträden eller ombud ser till att deras klienter får all behövlig information i tid. Någon motsvarande reglering finns inte i den gällande lagen.

I *4 mom.* föreskrivs om verkställandet av bevislig delgivning.

I *1 punkten* föreskrivs om delgivning per brev tillsammans med ett mottagningsbevis. Då verkställs delgivningen så att ett vanligt brev som inkluderar de handlingar som ska delges samt ett separat mottagningsbevis skickas till mottagaren. Tidpunkten för delfåendet ska framgå av mottagningsbeviset. Mottagningsbeviset returneras till den som verkställer delgivningen. Om mottagningsbeviset inte returneras ska domstolen använda något annat delgivningssätt.

I *2 punkten* föreskrivs om delgivning mot ett mottagningsbevis per post. Av mottagningsbeviset ska framgå vem som verkställer delgivningen, vem som är mottagare och tidpunkten för delfåendet. Vid delgivning mot mottagningsbevis anses delgivningen verkställd vid den tidpunkt som angetts på mottagningsbeviset.

I *3 punkten* föreskrivs om överlämnande av en handling till mottagaren eller mottagarens företrädare personligen i domstolen. Vid en sådan delgivning ska ett skriftligt bevis upprättas där tidpunkten, mottagaren och den som verkställer delgivningen anges.

I *4 punkten* föreskrivs om bevislig elektronisk delgivning. När elektronisk delgivning används ska dessutom bestämmelserna i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet tillämpas. Bestämmelser om bevislig elektronisk delgivning finns i 18 § i lagen.

Bestämmelser om överföring av handlingar i datanätet finns i 19 § i statsrådets förordning om informationssäkerheten inom statsförvaltningen (681/2010). En vanlig elektronisk delgivning får inte användas när en handling innehåller information som är sekretessbelagd enligt lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet eller någon annan lag. I sådana fall ska den elektroniska delgivningen vara bevislig.

När bevislig elektronisk delgivning används ska myndigheten enligt 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet meddela parten eller dennes företrädare att handlingen kan hämtas från en av myndigheten anvisad server, databas eller någon annan fil. Parten eller företrädaren ska identifiera sig när handlingen hämtas. Vid identifieringen används en identifieringsteknik som är datatekniskt tillförlitlig och bevislig enligt lagen om stark autentisering och elektroniska signaturer (617/2009).

Också Befolkningsregistercentralens tjänst Suomi.fi-meddelanden eller någon annan elektronisk tjänst som tillhandahålls av en myndighet och som förutsätter stark autentisering kan utgöra en elektronisk kontaktuppgift dit det elektroniska meddelandet skickas. Även då ska myndigheten säkerställa att parten bevisligen får del av den handling som sänts.

I 5 punkten föreskrivs om stämningsdelgivning och mellanhandsdelgivning. Närmare bestämmelser om stämningsdelgivning finns i 60 § 3 mom. i förvaltningslagen och 11 kap. i rättegångsbalken. Även vid stämningsdelgivning upprättas ett bevis över delgivningen.

Närmare bestämmelser om verkställandet av mellanhandsdelgivning finns i 61 § i förvaltningslagen. Mellanhandsdelgivning används vanligen i situationer där handlingens eller beslutets mottagare undviker delgivningen. Vid mellanhandsdelgivning överlämnas ett beslut eller en annan handling i ett slutet kuvert till någon av de personer som nämns i bestämmelsen. Mellanhandsdelgivning kan endast verkställas med mottagarens samtycke, och ett separat delgivningsbevis ska sättas upp över delgivningen.

91 §. *Muntlig delgivning*. Utöver vanlig delgivning, bevislig delgivning och offentlig delgivning föreslås muntlig delgivning som en möjlig form av delgivning. Den i paragrafen avsedda muntliga delgivningen är en ny form av delgivning i förvaltningsprocessen. Den kan användas vid delgivning av handlingar som tillkommer under rättegången. Muntlig delgivning innebär att innehållet i den handling som ska delges relateras muntligen för parten. Dessutom sänds handlingen till parten skriftligen.

Den muntliga delgivningen är inte knuten till någon viss teknisk lösning, utan delgivningen kan ske t.ex. per telefon eller i domstolen i samband med en muntlig förhandling. Den utgör ett flexibelt tilläggsmedel t.ex. när man kommer överens om tidpunkten för en muntlig förhandling eller meddelar om innehållet i en utsaga av en annan delaktig i rättegången. På det här sättet får den delaktiga mer förberedelsetid i ärenden där behandlingen är brådskande och tiden som reserverats för yttranden kort.

I *1 mom.* konstateras de grundläggande begränsningarna för verkställandet av muntlig delgivning. Beslut som avslutar behandlingen av ett ärende får inte delges muntligen. Ett sådant beslut är i regel överklagbart och besvärstiden börjar löpa när parten fått del av beslutet. Det är viktigt att såväl innehållet i och motiveringen till ett överklagbart beslut som den bifogade besvärsanvisningen är tillgängliga för parten i skriftlig form när besvärstiden börjar löpa. Därför kan inte heller överklagbara beslut under handläggning delges muntligen.

Enligt *2 mom.* får muntlig delgivning användas endast för en handling vars innehåll och betydelse mottagaren utan tvivel kan förstå. Momentet överensstämmer med 11 kap. 3 b § 2 mom. i rättegångsbalken.

I praktiken innebär detta att handlingar som delges muntligen ska vara korta och tydliga så att mottagaren redan vid den muntliga delgivningen får en uppfattning av handlingens betydelse för ärendet. I vilket fall som helst ska man vid delgivningen även fästa vikt vid ärendets art och partens ställning och förmåga att sköta sitt ärende.

I *3 mom.* föreskrivs att en handling som har delgetts muntligen dessutom ska sändas separat till parten skriftligen. Den ska sändas antingen per brev eller elektroniskt till den processadress som parten meddelat. Detta minskar eventuella osäkerhetsfaktorer i anslutning till den muntliga delgivningen.

92 §. *Delgivning till utlandet*. I paragrafen föreskrivs om delgivningssituationer där mottagaren vistas utomlands. Dessutom avstår man enligt förslaget från förvaltningsprocesslagens begränsningar när det gäller användningen av offentlig delgivning.

I *1 mom.* föreskrivs om delgivning till utlandet. Bestämmelsen motsvarar 63 § 1 mom. i förvaltningslagen.

Personer som bor utomlands och uträttar ärenden vid förvaltningsdomstolarna kan vara finska medborgare eller medborgare i en främmande stat. Eftersom dessa personer när de uträttar ärenden vid förvaltningsdomstolen oavsett bostadsort hör till Finlands jurisdiktion kan utgångspunkten anses vara att delgivningen kan verkställas enligt denna lag. Således kan en person som bor utomlands lagligen delges ett beslut t.ex. elektroniskt om personen gett sitt samtycke t.ex. genom att ange sin e-postadress som processadress.

När det gäller medborgare i främmande stater kan det emellertid vara oklart om de berörda personerna lagligen fått del av handlingen. Med vissa länder har Finland dessutom ingått avtal där användningen av vissa delgivningssätt begränsats. Av de ovannämnda anledningarna ska det vid delgivning av en handling till utlandet säkerställas att det delgivningssätt som används inte strider mot några internationella förpliktelser.

I *2 mom.* föreskrivs om möjligheten att i sista hand verkställa en delgivning till en person som vistas utomlands genom offentlig delgivning i Finland.

Den offentliga delgivningen verkställs på samma sätt i förvaltningsprocessen som i förvaltningsärenden. Vid offentlig delgivning hålls handlingen eller beslutet enligt 62 § i förvaltningslagen framlagt vid domstolen, och dessutom publiceras i den officiella tidningen ett meddelande om att handlingen finns framlagd. Av det publicerade meddelandet ska framgå vad saken gäller samt var och till vilken tidpunkt handlingen finns framlagd. I meddelandet ska dessutom anges att delfåendet anses ha skett den sjunde dagen efter att meddelandet publicerades i den officiella tidningen.

93 §. *Tidpunkten för delfåendet*. I paragrafen föreskrivs om den tidpunkt när mottagaren anses ha fått del av beslut och andra handlingar som delgetts på olika sätt. Bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis. Den gällande 55 § i förvaltningsprocesslagen innehåller en hänvisning till bestämmelserna om delgivning i förvaltningslagen.

Bestämmelser om tidpunkten för delfåendet vid vanlig delgivning per brev finns i *1 mom.* Mottagaren anses ha fått del av ett beslut eller en annan handling den sjunde dagen efter att en sådan handling sänts, om inte mottagaren visar att delfåendet skett vid en senare tidpunkt.

Beslut och andra handlingar skickas i princip per post till den processadress som del delaktiga i rättegången har meddelat. Om en person som saknar laglig företrädare eller ombud inte har uppgett någon adress sänds beslut eller andra handlingar till mottagarens adress enligt befolkningsdatasystemet eller till en annan adress där personen med fog kan antas vistas. Detta kan också vara fallet t.ex. om domstolen självmant närmar sig ett vittne.

I 15 § 2 mom. föreskrivs om skyldigheten att uppge ändringssökandens kontaktuppgifter och ändringar i dem. Exempelvis en flyttning ska utan dröjsmål anmälas till domstolen. Om ett be-

slut eller en annan handling som ska delges har skickats per post till den processadress som meddelats kan mottagaren visa att delfåendet skett senare än de antagna sju dagarna t.ex. genom att visa att hon eller han befunnit sig på en resa vid den aktuella tidpunkten. Om ett beslut eller en annan handling har skickats till någon annan adress än den processadress som mottagaren meddelat t.ex. på grund av att personen enligt befolkningsdatasystemet flyttat från den adress som meddelats kan det i enskilda fall räcka med att föra fram den omständigheten som bevis på att mottagaren inte fått del av handlingen inom den förmodade tiden.

För att tidpunkten för delfåendet ska kunna beräknas utifrån dagen då ett beslut eller en annan handling sänts måste det gå att ta reda på vilken dag handlingen har sänts. Avsändningsdagen ska anges i den handling som sänds. Även om avsändningsdagen inte framgår av handlingen kan det vara möjligt att ta reda på den på något annat sätt. Om domstolen inte lyckas reda ut tidpunkten då den sänt ett dokument börjar inga tidsfrister löpa vid delfåendet.

Vid delgivning per brev är tidpunkten för delfåendet kalkylmässig eftersom mottagaren inte får något bevis på att delfåendet har skett. Således är det möjligt att anföra motbevisning om att beslutet i praktiken kommit fram först efter den sjunde dagen eller att det inte alls nått mottagaren. Om brevet däremot kommit fram innan den nämnda tidsfristen löpt ut anses mottagaren ha fått del av det på den sjunde dagen. Mottagaren är alltså inte skyldig att lägga fram bevis om ett tidigare delfående än den kalkylmässiga tidpunkten för delgivning.

I samma moment fastställs att en handling som sänts till en myndighet genom vanlig delgivning per brev anses ha kommit till myndighetens kännedom den dag brevet inkom. Bestämmelser om ankomstdagen för en handling finns i 18 § i förvaltningslagen. Detta motsvarar gällande bestämmelser.

I *2 mom.* föreskrivs om tidpunkten för delfående när ett bevisligt delgivningssätt används. Då är utgångspunkten att mottagaren anses ha fått del av ett beslut eller en annan handling den dag handlingen har tagits emot. När mottagningsbevis används är utgångspunkten att datum för mottagandet framgår av beviset. Om informationen inte framgår av det mottagningsbevis som mottagaren fått eller som återsänts till domstolen, kan som bevis för tidpunkten för delfående användas information som skrivits ut från postens elektroniska system för uppföljning av försändelser (se HFD 2014:100 samt HFD 2014:101 och HFD 2014:99).

Det datum som anges på mottagningsbeviset visar dagen för delfåendet. Vid användning av mellanhandsdelgivning bestäms tidpunkten för delfåendet kalkylmässigt på det sätt som anges i 61 § 3 mom. i förvaltningslagen.

Paragrafens *3 mom.* gäller tidpunkten för delfåendet när muntlig delgivning används. Då bestäms tidpunkten för delfåendet enligt när handlingens innehåll har relaterats för mottagaren enligt 91 § 1 mom. Tidpunkten för delfåendet påverkas inte av att handlingen sänds skriftligen. Det är emellertid ändamålsenligt att skicka handlingen till mottagaren omedelbart i samband med den muntliga delgivningen så att avsändningen inte fördröjs vid domstolen.

Paragrafens *4 mom.* innehåller en hänvisning till att bestämmelser om tidpunkten för delfåendet vid elektronisk delgivning utfärdas separat. Hänvisningen gäller både bestämmelserna om bevislig delgivning i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet och bestämmelserna om vanlig delgivning i 19 § i samma lag.

Enligt 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet förutsätter bevislig elektronisk delgivning identifiering och hämtning från en av myndigheten anvisad länk. I 18 § 3 mom. föreskrivs om tidpunkten för delfående vid bevislig elektronisk delgivning. Enligt momentet anses en handling ha delgetts när den har hämtats från den server, data-

bas eller fil som myndigheten anvisat. Om handlingen inte hämtats inom sju dagar från myndighetens meddelande ska delgivningen verkställas på annat sätt.

Enligt 19 § 2 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet anses en handling ha blivit delgiven den tredje dagen efter att meddelandet sändes, om inte något annat visas. Bestämmelser om ankomsttidpunkten för elektroniska meddelanden till myndigheter finns i 10 § i den lagen.

Mottagaren ansvarar för att det system som används fungerar, och den tidsfrist som står till mottagarens förfogande förlängs inte på den grund att mottagarens system inte har fungerat. Mottagaren av meddelandet får lägga fram en utredning över att meddelandet inte inkommit till mottagarens eget system och att systemet har fungerat vid den tidpunkt då meddelandet förmodas ha inkommit. Domstolen ska då på partens yrkande sträva efter att utreda om det förekommit sådana störningar i det system som domstolen använder att avsändningen av meddelandet misslyckats eller fördröjts. Domstolen kan endast reda ut oklara situationer som gäller funktionsstörningar i det system som domstolen använder.

Eftersom tidpunkten för delfåendet vid vanlig elektronisk delgivning bestäms kalkylmässigt enligt den dag då meddelandet avsänts ska avsändningsdagen framgå av det meddelande som inkommer till mottagaren.

Paragrafens 4 mom. innehåller också en hänvisning till vad som föreskrivs särskilt om tidpunkten för offentlig delgivning. Enligt 62 § 3 mom. i förvaltningslagen anses delfåendet ha skett den sjunde dagen efter att meddelandet publicerats i den officiella tidningen.

Vad gäller anslagsförfarandet hänvisar momentet dessutom till det som föreskrivs särskilt. Vid ett anslagsförfarande anses mottagaren ha fått del av beslutet den dag som på anslagstavlan anges som datum för beslutet. Vid ett anslagsförfarande anses datumet för beslutet utgöra tidpunkten för delfåendet också i det fall att beslutet sänds separat till dem som har rätt att anföra besvär antingen på deras begäran eller självmant.

Anslagsförfarandet används särskilt i miljöärenden och i ärenden som gäller markanvändning. Den regionala förvaltningsdomstolen meddelar sitt beslut efter anslag t.ex. i vissa planläggnings- och tillståndsärenden som nämns i 198 § i markanvändnings- och bygglagen. Vid anslagsförfarandet meddelas om givande av beslut på anslagstavlan hos den förvaltningsdomstol som fattat beslutet före den dag beslutet meddelas. Beslutet ska vara tillgängligt den dag det enligt informationen på anslagstavlan meddelas. Allmänna bestämmelser om anslag finns i lagen om offentliga kungörelser (34/1925).

På beräkningen av besvärstiden tillämpas lagen om beräknande av laga tid (150/1930). Dagen för delfående beräknas inte vid något av delgivningssätten in i besvärstiden, utan den första dagen av besvärstiden är den dag som följer på delgivningsdagen oavsett om dagen är en vardag. Vid beräkningen av den sista dagen av besvärstiden ska dagen däremot vara en vardag. Om den kalkylmässiga sista dagen av besvärstiden inte är en vardag får besvären lämnas in ännu under den direkt därpå följande vardagen.

94 §. *Övriga bestämmelser som tillämpas på delgivning*. I paragrafen föreskrivs om att bestämmelserna i förvaltningslagen tillämpas i kompletterande syfte i delgivningsförfarandet.

Enligt 55 § i förvaltningslagen verkställs en delgivning som offentlig delgivning om den inte kan verkställas som vanlig eller bevislig delgivning. Offentlig delgivning kan också användas när en handling ska delges över trettio personer som är kända eller när personernas antal är okänt.

I 33 § i den föreslagna lagen föreskrivs om kontaktpersoner för ändringssökande. På delgivning av förvaltningsdomstolens handlingar tillämpas dessutom förvaltningslagens 56 § 2 mom. där det föreskrivs att delgivningen i ett ärende som angår två eller flera parter gemensamt ska ske med den kontaktperson som har angivits i den gemensamma skrivelsen. Har en kontaktperson inte angivits sker delgivningen med den första undertecknaren av handlingen. Mottagaren ska underrätta övriga undertecknare om delgivningen.

I de ärenden som avses i den föreslagna lagen tillämpas också t.ex. bestämmelserna i 54 § i förvaltningslagen om delgivning av material som inte som sådant kan överlämnas till mottagaren eller som mottagaren endast kan ta del av i domstolens lokaler, liksom bestämmelserna i 56 och 57 § i förvaltningslagen om vem delgivningen ska riktas till när det är fråga om privatpersoner, sammanslutningar, stiftelser, dödsbon eller konkursbon.

Bestämmelser om delgivning med myndigheter och enskilda som sköter offentliga förvaltningsuppgifter finns i 58 § i förvaltningslagen.

I 60 § 3 mom. i förvaltningslagen finns bestämmelser om stämningsdelgivning och i 61 § om verkställandet av mellanhandsdelgivning.

I förvaltningslagens 68 § föreskrivs om skadeståndsansvar vid försummelse att vidarebefordra delgivning och om myndighetens skyldighet att meddela mottagaren om det.

Domstolar och förvaltningsprocessärenden omfattas av tillämpningsområdet för lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet. Därmed ska bestämmelserna i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet vid elektronisk delgivning tillämpas direkt utan särskild hänvisningsbestämmelse.

10 kap. **Rättegångskostnader**

95 §. *Skyldighet att ersätta rättegångskostnader*. I paragrafen anges de allmänna grunderna för skyldigheten att ersätta rättegångskostnader. För närvarande finns bestämmelser om grunderna i 74 § i förvaltningsprocesslagen. Det har dock uppstått delvis olika praxis för ersättning av rättegångskostnader i olika domstolar.

Med delaktig i rättegången avses den som inleder ett ärende och andra parter samt den myndighet som fattat det förvaltningsbeslut som överklagas. Om det är fråga om ett förvaltningstvistemål eller ett annat ärende som inleds genom ansökan är de delaktiga den som gjort ansökan och den som yrkandet gäller.

Enligt *1 mom.* är en delaktig i rättegången skyldig att ersätta rättegångskostnaderna för en annan delaktig i sin helhet eller delvis om det är oskäligt att denne själv svarar för sina rättegångskostnader.

Utgångspunkten är att en myndighet eller annan offentlig delaktig som fattat beslutet och förlorar ärendet är skyldig att ersätta rättegångskostnaderna för den andra delaktiga. Detsamma gäller också enskilda parters skyldighet att ersätta andra enskilda parters rättegångskostnader när ärendet omfattar flera delaktiga som har motsatta intressen.

När grunderna för ersättningsskyldigheten för de delaktiga i rättegången prövas ska särskild vikt fästas vid det avgörande som getts i ärendet, på samma sätt som för närvarande. När avgörandets betydelse bedöms bör man emellertid beakta att det långt ifrån alltid är möjligt att entydigt utse en vinnare och förlorare i en förvaltningsprocess, och skyldigheten att ersätta rättegångskostnader kan därmed inte enbart grunda sig på vem vunnit eller förlorat. Innehållet i domstolens avgörande kan vara sådant att det är skäligt att de delaktiga själva svarar för sina rättegångskostnader.

Skälighetsprövningen kan också i vissa fall leda till att myndigheten förpliktas att ersätta den förlorande partens rättegångskostnader, särskilt om domstolens avgörande är av sådan allmän betydelse som i stor utsträckning styr myndigheternas beslutspraxis. En sådan situation kan t.ex. uppstå när Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt anfört besvär hos förvaltningsdomstolen om ett enskilt beskattningsbeslut som gäller en rättslig fråga där olika tolkningar är möjliga och som berör flera skattskyldiga. En enskild persons ärende kan då ha plockats ut som föremål för besvären på grund av ärendets allmänna betydelse, och det kan vara oskäligt att förplikta personen att själv svara för sina rättegångskostnader.

I *2 mom.* preciseras grunderna för prövningen av ersättningsskyldigheten. De centrala prövningsgrunder som tillämpas i kompletterande syfte i alla situationer som nämns i 1 mom. räknas upp. Det är också möjligt att beakta andra aspekter i prövningen. I avgöranden som gäller ersättning av rättegångskostnader är det fråga om en helhetsbedömning av kostnadsansvarets skälighet.

Ärendets rättsliga oklarhet är av betydelse vid prövningen av ersättningsskyldigheten mellan de delaktiga i rättegången. Om ärendet har varit genuint flertydigt eller annars oklart kan också den delaktiga som förlorat sitt ärende ha haft grundad anledning till rättegången. Det här är en särskild orsak som kan undanröja eller minska den förlorande partens ersättningsskyldighet.

Förutom myndighetens eventuella fel kan även de delaktigas egna åtgärder och ärendets betydelse för parten påverka ersättningsskyldigheten. Således kan t.ex. rättstvistens natur, de delaktigas medverkan till utredandet av ärendet samt avgörandets rättsliga eller ekonomiska betydelse beaktas i prövningen. Förvaltningsdomstolen kan besluta att rättegångskostnaderna ska ersättas helt eller delvis, varvid även beloppet av rättegångskostnaderna i förhållande till rättstvistens betydelse ska beaktas vid prövningen.

Om rättegången behövs på grund av att myndighetens avgörande klart strider mot lag är det skäligt att en enskild part får ersättning för de rättegångskostnader detta orsakat personen. En sådan situation kan uppstå t.ex. om myndigheten överskridit sina befogenheter när den fattat beslutet eller när det tydligt är fråga om missbruk av prövningsrätt. Ett ringa eller flertydigt fel i behandlingen av ärendet leder inte nödvändigtvis till att myndigheten blir ersättningsskyldig. Myndigheten kan åläggas att ersätta en enskild parts rättegångskostnader även i situationer där det egentligen inte är fråga om ett fel som begåtts av myndigheten.

Enligt 74 § 2 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen ska det då frågan om en offentlig parts ersättningsskyldighet prövas särskilt beaktas om rättegången har orsakats av ett fel hos myndigheterna. I rättspraxisen har myndigheternas agerande bedömts till exempel i avgörandet HFD 2016:26, där en kommunal myndighet bifogat en besvärsanvisning till ett beslut men där den regionala förvaltningsdomstolen lämnade besvären utan prövning eftersom den ansåg att beslutet endast gällde beredningen och därför inte fick överklagas. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att frågan om huruvida beslutet fick överklagas i det aktuella fallet kunde tolkas på olika sätt, och att myndigheten därför inte begått något misstag genom att bifoga en

besvärsanvisning till beslutet. Myndigheten skulle därmed inte åläggas att ersätta ändringssökandens rättegångskostnader i förvaltningsdomstolen.

Däremot ansåg högsta förvaltningsdomstolen t.ex. i fallet HFD 2016:178, som gällde bestämmandet av medborgarskapsstatus, att myndigheten var delvis ersättningsskyldig för partens rättegångskostnader trots att frågan var mångtydig och myndighetens fel inte var uppenbart. Högsta förvaltningsdomstolen bedömde dock att myndighetens agerande som helhet hade varit felaktigt. Avgörandet grundade sig framför allt på en skälighetsbedömning. Med hänsyn till ändringssökandens behov av rättsskydd och ärendets exceptionella betydelse för parten ansåg högsta förvaltningsdomstolen att det vore oskäligt att denne själv helt fick bära sina rättegångskostnader.

I *3 mom.* föreskrivs om enskilda parters skyldighet att ersätta myndigheters rättegångskostnader. Denna skyldighet bestäms på samma sätt som för närvarande enligt huruvida den enskilda partens yrkande är uppenbart ogrundat. Den enskilda part som avses i bestämmelsen kan vara en fysisk eller juridisk person. Den enskilda parten kan förpliktas att helt eller delvis ersätta myndighetens rättegångskostnader endast om parten har framställt ett uppenbart ogrundat yrkande.

Vid bedömningen av när ett yrkande ska anses vara uppenbart ogrundat bör man även ta hänsyn till partens skyldighet att tala sanning som tillämpas i förvaltningsprocessen. En part är skyldig att hålla sig till sanningen så att det som parten uppger om de fakta som hans eller hennes yrkande grundar sig på inte bedömt som en helhet ger en väsentligt felaktig eller bristfällig bild av omständigheterna. I sitt beslut HFD 2017:134, som gällde skattefri överlåtelse av egen bostad, ansåg högsta förvaltningsdomstolen att det inte var frågan enbart om att A i sina besvär i förvaltningsdomstolen skulle ha underlåtit att nämna omständigheter som var ofördelaktiga för honom själv. Däremot hade A medvetet försökt ge en på väsentliga punkter oriktig bild av omständigheter som han måste ha förstått skulle ha betydelse vid bedömningen av hans boende och den tid som det utan avbrott varat. A skulle således anses ha framfört ett uppenbart ogrundat yrkande.

I rättspraxis ansåg högsta förvaltningsdomstolen i avgörandet HFD 25.4.2008 liggare 944 att ändringssökanden framställt ett ogrundat yrkande när den regionala förvaltningsdomstolen hade gett ett motiverat avgörande i besvär som gällde godkännandet av en detaljplan och ändringssökanden i de fortsatta besvären hos högsta förvaltningsdomstolen inte till någon del hade visat att skälen för förvaltningsdomstolens beslut borde anses felaktiga. Då besvären också i övrigt gällde andra omständigheter än lagenligheten i beslutet om godkännande av planen ålades ändringssökanden att ersätta staden kostnaderna för stadsstyrelsens förklaring i den mån det prövas skäligt.

Genom specialbestämmelser kan också ett mer omfattande ersättningsansvar åläggas en enskild delaktig i rättegången. Till exempel enligt 149 § 2 mom. i lagen om offentlig upphandling och koncession tillämpas bestämmelserna i 74 § 1 och 2 mom. i förvaltningsprocesslagen i ett upphandlingsärende. På ärendena i fråga tillämpas därmed inte bestämmelsen i 74 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen, enligt vilket en enskild part inte får åläggas att ersätta en myndighets rättegångskostnader. Även 53 § i lagen om kommunala tjänsteinnehavare (304/2003) innehåller en specialbestämmelse om ersättning av rättegångskostnader.

96 §. *Särskild ersättningsskyldighet*. I paragrafen föreskrivs om skyldigheten för en delaktig i rättegången samt dennes företrädare, ombud eller biträde att ersätta kostnader som orsakats en annan delaktig i rättegången på grund av att rättegången onödigt fördröjts. Paragrafen föreskriver inte om ombuds eller övriga företrädares ansvar för skador de orsakat sina egna huvudmän, utan detta ansvar fastställs enligt de allmänna skadestånds- och avtalsrättsliga be-

stämmelserna. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt gällande 75 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Enligt *1 mom.* är en delaktig i en rättegång skyldig att ersätta de kostnader som personen orsakat en annan delaktig genom att onödigt fördröja rättegången uppsåtligen eller av oaktsamhet. Ersättningsskyldigheten baserar sig på den allmänna principen att de delaktiga under hela rättegången ska handla på ett sätt som inte onödigt fördröjer behandlingen av ärendet. Ersättningsskyldigheten förutsätter att fördröjningen av rättegången har orsakat reella kostnader för den andra delaktiga. Den gällande 75 § i förvaltningsprocesslagen hänvisar till 21 kap. 5 § i rättegångsbalken som på motsvarande sätt som i denna proposition föreskriver om åsamkandet av kostnader för den andra parten.

En förutsättning för att tillämpa 1 mom. är att den delaktigas handling eller försummelse har varit uppsåtlig eller orsakats av oaktsamhet. Det är t.ex. inte fråga om uppsåt eller oaktsamhet när den delaktiga har haft ett giltigt skäl för sin frånvaro trots att skälet inte utgör något laga hinder enligt 53 §. Bestämmelsen får enbart tillämpas om den delaktigas förfarande eller försummelse leder till att behandlingen fördröjs. Bestämmelsen i fråga tillämpas inte om ärendet har kunnat avgöras t.ex. trots att en delaktig varit frånvarande eller om den delaktigas invändningar genast förkastats som grundlösa utan att detta orsakat några tilläggskostnader.

Den i momentet avsedda ersättningsskyldigheten gäller oavsett hur rättegångskostnaderna enligt andra bestämmelser ska ersättas. Detta innebär att delaktiga som uppsåtligen eller av oaktsamhet har fördröjt en rättegång är tvungna att ersätta de kostnader som de orsakat genom sitt förfarande även om de enligt 95 § eller med stöd av någon annan lag skulle ha rätt till ersättning för sina rättegångskostnader. Därmed utgör inte heller 95 § 3 mom. något hinder för att förplikta en enskild att betala ersättning till en offentlig part.

I *2 mom.* definieras vad som avses med en onödig fördröjning av rättegången. Med en onödig fördröjning avses enligt *1 punkten* att en delaktig lägger fram en ny utredning eller framställer nya yrkanden senare än vad som varit möjligt i rättegången. Om en ny utredning läggs fram eller ett nytt yrkande framställs först i det skede när den andra delaktiga i rättegången redan har hörts i ärendet med anledning av de framlagda utredningarna och yrkandena innebär det ofta att personen måste höras på nytt, vilket fördröjer rättegången.

Om den delaktiga i rättegången har vägande skäl för att utredningen eller yrkandet inte framställts tidigare anses rättegången inte ha fördröjts onödigt. Behov av tilläggsutredningar eller biyrkanden kan uppstå t. ex. med anledning av den andra delaktigas svar. Sådana tilläggsutredningar och biyrkanden kan framställas utan kostnadsrisk också efter att den andra delaktiga har hörts. Avsikten med bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader är inte att uppmuntra de delaktiga att för säkerhets skull lägga fram onödigt omfattande utredningar i ett tidigare skede av processen.

Enligt *2 punkten* kan en onödig fördröjning av rättegången orsakas av att en delaktig medvetet framför en ogrundad invändning. Vanligen fördröjs rättegången i sådana situationer, eftersom domstolen prövar den nya utredningen eller invändningen och vid behov med anledning av den hör den andra delaktiga i rättegången.

Enligt *3 punkten* fördröjs en rättegång onödigt om den delaktiga uteblir från en muntlig eller annan förhandling utan laga hinder. Den delaktigas frånvaro kan leda till att en muntlig eller annan förhandling måste ordnas på nytt. Med andra förhandlingar avses närmast syn.

Enligt *4 punkten* utgör också ett annat motsvarande förfarande i samband med rättegången, som fördröjer rättegången, en sådan onödig fördröjning som avses i den föreslagna bestäm-

melsen. Det kan t.ex. vara fråga om framförande av invändningar som den delaktiga bör inse att är obefogade, även om det inte går att visa att den delaktiga känt till att de är grundlösa.

I *3 mom.* föreskrivs om företrädarens, ombudets eller biträdets skyldighet att solidariskt med sin huvudman ersätta de kostnader som avses i 1 mom. oavsett hur rättegångskostnaderna annars ska ersättas. Företrädaren, ombudet eller biträdet kan förpliktas att tillsammans med sin huvudman ersätta en annan delaktigs rättegångskostnader även om huvudmannen har rätt att få ersättning för sina rättegångskostnader med stöd av 1 §. Bestämmelsen överensstämmer huvudsakligen med 21 kap. 6 § i rättegångsbalken, till vilken det hänvisas till i 75 § 1 mom i den gällande förvaltningsprocesslagen.

För ett snabbt rättegångsförfarande är det viktigt att förutom de delaktiga i rättegången även deras företrädare, ombud och biträden uppfyller sina skyldigheter under rättegången som sig bör. Därför kan en företrädare, ett ombud eller ett biträde som orsakat en annan delaktig kostnader som huvudmannen ska ersätta förpliktas att solidariskt med huvudmannen ersätta sådana kostnader. Domstolen kan även på eget initiativ bestämma om solidarisk ersättningsskyldighet.

En förutsättning för att 3 mom. ska kunna tillämpas är att den delaktigas företrädare, ombud eller biträde genom en handling eller försummelse orsakat en annan delaktig onödiga tilläggskostnader. Företrädaren, ombudet eller biträdet ansvarar inte direkt för huvudmannens förfarande i en rättegång. Om ersättningsskyldigheten grundar sig t.ex. på en ogrundad invändning i ärendet förutsätter företrädarens, ombudets eller biträdets ersättningsskyldighet att även hon eller han har uppfattat eller åtminstone borde ha uppfattat att invändningen är ogrundad.

Företrädarnas, ombudens och biträdens ansvar för att ersätta kostnader ska begränsas till endast sådana situationer där de medvetet handlat i strid med huvudmannens skyldigheter i rättegången eller där de underlåtit att iaktta dessa skyldigheter på grund av oaktsamhet. Det är fråga om ett sådant förfarande som avses i paragrafen t.ex. när ett ombud orsakar en annan delaktig i rättegången onödiga kostnader genom att handla i strid med huvudmannens anvisningar eller när ombudet medvetet för fram ogrundade invändningar eller bevisföring som inte kan vara av betydelse i ärendet. Sådan oaktsamhet som avses i paragrafen är det fråga om t.ex. när ett ombud eller ett biträde glömmer att komma till en muntlig förhandling. I paragrafen föreskrivs inte om den eventuella fördelningen av ersättningsansvaret mellan tjänstemän som varit företrädare för en myndighet och deras arbetsgivare, utan detta bestäms med stöd av annan lagstiftning.

I 99 § anges på vilket sätt solidariskt ersättningsskyldiga ska delta i ersättningen av kostnaderna.

97 §. *Ersättningsgilla rättegångskostnader*. I paragrafen föreskrivs om vilka rättegångskostnader som ersätts. Rättegångskostnaderna kan inkludera både kostnadsersättningar och arvoden. Innehållet i den föreslagna paragrafen motsvarar huvudsakligen 21 kap. 8 § 1 mom. i rättegångsbalken, som det hänvisas till i gällande 75 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Endast kostnader som uppstått under rättegångsskedet kan ersättas som rättegångskostnader. Kostnader som uppstått under ett omprövningsskede som eventuellt föregått rättegången eller ett annat förvaltningsförfarande kan inte ersättas som rättegångskostnader även om förvaltningsförfarandet i fråga är en förutsättning för att ärendet ska kunna föras till förvaltningsdomstolen för avgörande. Mervärdesskatteandelen i rättegångskostnaderna ersätts inte heller, om den får dras av i mervärdesbeskattningen.

I *1 mom.* finns en förteckning över de rättegångskostnader som ersätts. Enligt *1 punkten* ersätts kostnader som orsakas av rättegångens förberedelse, såsom utarbetandet av rättegångsskrivelser och inhämtande av sådan utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras.

Enligt *2 punkten* ersätts kostnader som orsakas av deltagande i en muntlig förhandling eller någon annan rättegångsförhandling. Till exempel resekostnader för en delaktig i rättegången utgör sådana kostnader. Med andra rättegångsförhandlingar avses muntlig förberedelse, syn eller inspektion.

I *3 punkten* avses ersättningar som betalas till vittnen eller sakkunniga för inkomstbortfall samt kostnader för uppehälle och resor.

Enligt *4 punkten* ersätts arvoden och ersättningar som betalas till ombud eller biträden. Med arvoden avses arvoden för sådana åtgärder som behövs för att sköta ärendet i fråga i domstolen. Vanligen bygger ombudens och biträdens arvoden på timfakturering. Det kan också fastställas olika arvoden för olika ärenden. Ombud och biträden har rätt till arvode både för sitt arbete och för tidsspillan som beror på bland annat resor som behandlingen av ärendet kräver eller väntan på behandlingen av ärendet på sammanträdesplatsen av orsaker som är oberoende av dem själva. Med ersättning avses t.ex. ersättning för resekostnader.

Enligt *5 punkten* ersätts övriga kostnader som direkt hör samman med rättegången. Sådana kostnader är t.ex. ersättningar som betalas till andra som ska höras än vittnen eller sakkunniga eller tolkningskostnader, såvida inte domstolen ska sörja för tolkning och översättning av ärendet med stöd av 52 §.

Enligt *2 mom.* kan en delaktig i rättegången få ersättning också för det arbete som rättegången orsakat personen och för förlust som direkt ansluter sig till rättegången. Vid prövningen beaktar domstolen de omständigheter som framförts som grund för ersättningskravet. Med delaktig i rättegången avses i denna lag parterna och den myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut.

Med förlust avses t.ex. inkomstbortfall eller det att en delaktig i rättegången är tvungen att närvara i domstolen under sin semester. En delaktig kan betalas ersättning för ovannämnda arbete även om personen utfört arbetet på sin fritid och alltså inte går miste om några inkomster. Däremot har den delaktiga ingen rätt till ersättning t.ex. enbart för olägenheter.

Om den delaktiga i rättegången använder ett ombud eller ett biträde kan det i allmänhet inte anses att den delaktiga själv orsakas sådant arbete eller sådan förlust som ska ersättas. Den delaktiga kan emellertid drabbas av inkomstbortfall t.ex. om hon eller han förpliktats att infinna sig personligen. I praktiken förekommer också situationer då det är motiverat med ersättning för arbete på den grund att parten deltar som sakkunnig i utformningen av besvärsskriften eller dess bilagor trots att hon eller han även har ett biträde eller ett ombud i rättegången.

Det är exceptionellt att en i momentet avsedd ersättning betalas till en myndighet. Utgångspunkten är att det hör till myndighetens skyldigheter att i förvaltningsdomstolen sköta ärenden som hör till dess uppgifter och att företrädaren för en myndighet som är delaktig i rättegången deltar i rättegången inom tjänsten. I det fall att en enskild part har framfört ett uppenbart ogrundat krav kan parten emellertid enligt 95 § 3 mom. förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna för en myndighet som är delaktig i rättegången. Då kan myndigheten också betalas ersättning för arbete som rättegången orsakat.

98 §. *Yrkanden om ersättning*. I paragrafen föreskrivs om tidpunkten för yrkandet på ersättning för rättegångskostnader och om hörande innan en ersättningsskyldighet bestäms. Be-

stämmelser med huvudsakligen motsvarande innehåll finns i 21 kap. 14 § 1 och 2 mom. och i 16 § 2 mom. i rättegångsbalken, som det hänvisas till i den gällande förvaltningsprocesslagen.

Enligt *1 mom.* ska yrkandet på ersättning för rättegångskostnader framställas innan domstolen fattar ett sådant beslut i ärendet som innebär att behandlingen av förvaltningsprocessärendet avslutas.

Den som framställer yrkandet ska i yrkandet specificera sina rättegångskostnader och grunderna för dem så noggrant som möjligt. Både arvoden och ersättningar ska specificeras. Yrkandena ska specificeras så att den delaktiga till vilken yrkandet riktas på ett exakt sätt kan framföra sin uppfattning om de åtgärder som den som framställt yrkandet har vidtagit och som de yrkade rättegångskostnaderna grundar sig på och om åtgärdernas nödvändighet.

Enligt *2 mom.* avgör domstolen yrkandet om rättegångskostnader i samband med avgörandet i huvudsaken.

Förvaltningsdomstolen ska ge den som åläggs en ersättningsskyldighet tillfälle att bli hörd innan ersättningsskyldigheten bestäms. Hörandet av parten är ett centralt kriterium för en rättvis rättegång. Om skyldigheten åläggs den myndighet som fattat beslutet ska även denna myndighet höras, trots att myndigheten inte betraktas som part i rättegången. Till denna del är det fråga om en ändring jämfört med nuläget (jfr HFD 2017:56).

Om ärendet återförvisas till en myndighet för ny behandling avgörs frågan om de kostnader som uppstått till dess enligt 3 mom. i den återförvisande domstolen. Om ärendet återförvisas till en annan förvaltningsdomstol avgörs frågan om kostnaderna i den domstol dit ärendet återförvisats. Då kan effekten av det slutliga avgörandet i huvudsaken beaktas i avgörandet om rättegångskostnaderna.

99 §. *Fördelning av ersättningsskyldigheten*. Paragrafen gäller solidarisk ersättning av rättegångskostnader och fördelning av kostnader mellan de ersättningsskyldiga. Paragrafen motsvarar i sak 21 kap. 9 och 11 § i rättegångsbalken, som det hänvisas till i den gällande förvaltningsprocesslagen.

I *1 mom.* föreskrivs om situationer där fler än en av de delaktiga i rättegången är ansvariga för samma rättegångskostnader. I regel svarar de delaktiga solidariskt för ersättningen av rättegångskostnaderna. I praktiken innebär detta att de solidariskt förpliktade betalar såväl sin egen som någon annans andel av rättegångskostnaderna. Den som är berättigad till ersättning för rättegångskostnader kan alltså ta ut sina rättegångskostnader av alla eller endast en av de ersättningsskyldiga tills ersättningen är betald i sin helhet.

Kostnader som ersätts är rättegångskostnaderna för en tredje delaktig eller andra rättegångskostnader som de delaktiga solidariskt svarar för. Till exempel i ärenden som gäller tvångsomhändertagande av barn kan barnets föräldrar solidariskt åläggas att stå för de ersättningar som betalas till vittnen de kallat.

Enligt *2 mom.* i den föreslagna paragrafen ska en delaktig i rättegången emellertid ensam ersätta de kostnader som hänför sig till en sådan del av ärendet som endast berör den delaktige och de kostnader som den delaktige har orsakat genom att onödigt fördröja rättegången på det sätt som avses i 96 §.

I *3 mom.* föreskrivs om fördelningen av kostnaderna mellan flera ersättningsskyldiga eller om att någon av dem ensam ska ersätta alla kostnaderna. Om dessa omständigheter bestämmer förvaltningsdomstolen från fall till fall. I allmänhet ska ersättningsskyldigheten fördelas enligt

antalet delaktiga personer. Det är emellertid möjligt att avvika från detta om omständigheter i samband med det ärende som behandlas ger anledning till detta.

100 §. *Dröjsmålsränta*. I paragrafen föreskrivs om dröjsmålsräntan för den ersättning som ska betalas för rättegångskostnader. Bestämmelsen motsvarar gällande reglering.

Domstolen ska fastställa en årlig dröjsmålsränta för den ersättning som betalas för rättegångskostnader om en delaktig i rättegången yrkar på detta. Enligt 4 § 1 mom. i räntelagen (633/1982) ska gäldenären vid dröjsmål med betalning av gäld på det försenade beloppet betala en årlig dröjsmålsränta som är sju procentenheter högre än den i 12 § i räntelagen avsedda referensränta som gäller vid tidpunkten i fråga. Dröjsmålsräntan börjar löpa en månad efter den dag beslutet funnits tillgängligt för de delaktiga i rättegången. I praktiken innebär detta den dag då beslutet är klart att avsändas från förvaltningsdomstolen eller på annat sätt är tillgängligt för de delaktiga.

101 §. *Rättegångskostnader vid partssuccession*. I paragrafen föreskrivs om ersättningen av rättegångskostnader i samband med partssuccession. De föreslagna bestämmelserna motsvarar huvudsakligen innehållsmässigt bestämmelserna i 21 kap. 10 § i rättegångsbalken, som det hänvisas till i den gällande förvaltningsprocesslagen. Om partssuccession föreskrivs i 29 § i denna lag.

Paragrafen gäller ersättningsskyldigheten för rättegångskostnader när partens rätt till föremålet för rättegången har övergått till någon annan genom partssuccession. Då svarar den nya parten tillsammans med den ursprungliga parten solidariskt för de rättegångskostnader som uppkommit före den nya parten trädde i den ursprungliga partens ställe under rättegången. För kostnader som uppkommit senare svarar den nya parten ensam.

11 kap. **Rättelse och komplettering av beslut**

102 §. *Rättelse av beslut*. I paragrafen föreskrivs om rättelse av beslut. Paragrafen motsvarar 56 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen.

I paragrafen föreskrivs om självrättelse av tekniska fel när ett skriftligt beslut inte motsvarar det avgörande som avsetts. Skriv- eller räknefel och andra jämförbara uppenbara fel ska rättas, och detta kan göras utan att höra de delaktiga i rättegången. Ett fel är uppenbart om det obestridligen kan konstateras och framgår av beslutet i sig eller av handlingar som anknyter till beslutet.

Om t.ex. fel person nämns i ett beslut är det fråga om ett uppenbart fel. Med stöd av bestämmelsen kan domstolen också rätta uppenbara fel i beslutets recit. Paragrafen kan inte tillämpas i situationer där beslutet grundar sig på felaktiga uppgifter eller när ett fel har inträffat i beslutsprövningen.

Beslutet får inte rättas om rättelsen leder till ett resultat som är oskäligt för en part. Det finns ingen fastställd tidsfrist för rättelsen av fel, men vid prövningen av rättelsens oskälighet ska bland annat partens eventuella goda tro och den tid som förflutit efter beslutet beaktas.

103 §. *Komplettering av beslut*. Syftet med bestämmelsen är att domstolen på ett flexibelt sätt ska kunna korrigera sin försummelse om den underlåtit att avgöra ett biyrkande som framställts under rättegången och som borde ha behandlats i samband med huvudsaken. Den gällande förvaltningsprocesslagen innehåller inga bestämmelser om komplettering av beslut. Vid

allmänna domstolar kan domar kompletteras på det sätt som föreskrivs i 24 kap. 11—12 § i rättegångsbalken.

Domstolen kan komplettera ett beslut på eget initiativ. Ett kompletteringsbehov kan också aktualiseras av en iakttagelse som framförs av en delaktig i rättegången eller någon annan aktör. Komplettering ska göras inom besvärstiden, dock senast 30 dagar efter delfåendet av beslutet. Den maximala tiden för komplettering är således densamma som den vanligaste besvärstiden. I vissa ärenden är besvärstiden kortare än 30 dagar. I dessa ärenden är även kompletteringstiden kortare för att beslutet inte ska vinna laga kraft innan det kompletteras, vilket enligt 105 § 2 mom. skulle leda till att ett redan lagakraftvunnet beslut blir föremål för ändringssökande. Om besvärstiden däremot är längre än 30 dagar ska kompletteringen göras innan beslutet vunnit laga kraft. Ett kompletteringsbehov som konstateras efter att tidsfristen löpt ut kan behandlas genom extraordinärt ändringssökande.

I praktiken kan en komplettering av ett beslut behövas t.ex. om beslutet inte tar ställning till de yrkanden om ersättning för rättegångskostnader som framförts i ärendet. Vid en komplettering är det fråga om att korrigera ett fel som begåtts av den domstol som meddelat beslutet. Kompletteringen får inte leda till ett resultat som är oskäligt för en part.

Beslutet kompletteras enligt domstolens prövning. Inga nya yrkanden eller utredningar kan framföras till domstolen inom ramen för kompletteringsförfarandet. Vid prövningen kan domstolen beakta enbart de yrkanden och motiveringar som framförts vid rättegången. Kompletteringsförfarandet får inte tillämpas till den del det enbart är fråga om motiveringar som framförts som stöd för yrkanden.

104 §. *Förfarandet vid rättelse eller komplettering av beslut*. Paragrafen innehåller procedurbestämmelser som är av betydelse vid rättelse och komplettering. Enligt 1 mom. är huvudregeln att rättelser och kompletteringar görs i den sammansättning som meddelat det beslut som ska rättas. Beslutet ska rättas eller kompletteras av en annan sammansättning med behörighet att behandla ärendet om någon av ledamöterna i den ursprungliga sammansättningen är förhindrad att delta i beslutsfattandet gällande rättelsen eller kompletteringen.

Beslutet om rättelse kan emellertid också fattas av den ursprungliga sammansättningens ordförande eller någon annan av domstolens lagfarna ledamöter, vilket motsvarar gällande 56 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Om en begäran om komplettering inte bifalls och beslutet inte kompletteras, kan beslut om detta likaså fatts av ordföranden för sammanträdet eller en annan lagfaren ledamot vid domstolen. Däremot kan ett beslut om att komplettering ska göras inte fattas av en enda domare.

Paragrafens *2 mom.* förutsätter att en anteckning om rättelse eller komplettering av ett beslut görs i beslutets liggarexemplar. Om ett beslut som delgetts en delaktig i rättegången inte kan fås tillbaka för rättelse eller komplettering ska den delaktiga ges en kopia av det rättade eller kompletterade beslutet. Bestämmelser om delgivning av ett beslut om rättelse eller komplettering finns i 105 § 1 mom. Anteckningar om rättelse och komplettering ska också göras i elektroniska beslutshandlingar. I fråga om rättelse motsvarar bestämmelsen 57 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen. I den föreslagna lagen gäller bestämmelsen också komplettering av beslut.

I princip ska alltså anteckningen om rättelse eller komplettering göras i beslutets liggarexemplar. Om beslutet på grund av ett stort antal rättelse- eller kompletteringsanteckningar eller av någon annan anledning måste ersättas med ett nytt räcker det med att i liggarexemplaret av det ursprungliga beslutet nämna att beslutet har undanröjts och ersatts med ett rättat eller komplet-

terat beslut. Det rättade eller kompletterade beslutet ska bifogas till liggarexemplaret. Anteckningar om rättelse- eller kompletteringsförfaranden ska också göras i diariet.

I allmänhet behöver inga skäl anges för ett beslut om rättelse till den del det enbart är fråga om tekniska fel. Skyldigheten att ange skäl för ett beslut om komplettering beror på vilket slags avgörande det är fråga om. I fråga om skyldigheten att ange skäl tillämpas bestämmelserna i 87 §. Detaljerade skäl krävs i allmänhet inte om ett avgörande som gäller ett biyrkande är till fördel för ändringssökanden och det inte finns några andra parter i ärendet.

Enligt *3 mom.* förutsätts att den domstol som rättar eller kompletterar ett beslut meddelar om detta till den domstol som behandlar eventuella besvär över beslutet. Den domstol som behandlar ärendet kan vänta tills rättelse- eller kompletteringsförfarandet slutförts innan den fortsätter behandlingen. En kopia av det rättade eller kompletterade beslutet ska skickas till den domstol som behandlar besvären. I fråga om rättelse motsvarar momentet 57 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsen gäller också komplettering av beslut.

Enligt *4 mom.* kan den domstol som behandlar rättelsen eller kompletteringen av ett beslut vid behov förbjuda att beslutet verkställs eller förordna att verkställigheten ska avbrytas. Om besvär har anförts ska även avgörandet om verkställighet meddelas den domstol som behandlar besvären. I fråga om rättelse motsvarar bestämmelsen 57 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Den föreslagna bestämmelsen gäller också komplettering av beslut. Bestämmelser om verkställigheten av beslut finns i 14 kap.

105 §. *Meddelande av ett beslut om rättelse eller komplettering samt anförande av besvär över beslutet*. Enligt *1 mom.* ska en ny expedition delges den delaktiga i rättegången avgiftsfritt om inte det beslut som getts till den delaktiga fås tillbaka så att rättelse- eller kompletteringsanteckningar kan göras. Motsvarande bestämmelse i fråga om rättade beslut finns i gällande 57 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen. Den föreslagna bestämmelsen gäller också kompletterade beslut. Bestämmelsen är av betydelse när ett beslut för vilket parten redan betalat domstolsavgift ska rättas eller kompletteras.

Enligt *2 mom.* får besvär över ett beslut om rättelse eller komplettering av ett beslut anföras på samma sätt som besvär över huvudsaken. Domstolens rättade eller kompletterade beslut ska delges på det sätt som anges i 9 kap. om delgivning av beslut. Till det ska fogas en besvärsanvisning enligt 88 § i lagen, Tiden för anförande av besvär över ett rättat eller kompletterat beslut börjar löpa när beslutet har delfåtts. Om rättelsen eller kompletteringen motsvarar det som begärts, har den som framställt begäran inget behov av rättsskydd i ärendet. Om rättelsen eller kompletteringen gäller någon annan delaktig i rättegången än den som framställt begäran börjar besvärstiden för denna löpa från det att det nya beslutet delges.

Förvaltningsdomstolen kan besluta att inte rätta eller komplettera ett beslut på det sätt som krävs. Även sådana beslut ska fattas i den sammansättning som föreskrivs i 104 § 1 mom. Domstolens beslut om att inte godkänna ett yrkande om rättelse eller komplettering av ett fel får inte överklagas. Domstolens avgörande om att avslå ett yrkande om rättelse eller komplettering av ett fel förändrar inte den situation som rådde efter det ursprungliga beslutet. I fråga om rättelse motsvarar bestämmelsen om besvärsförbud 57 § 4 mom. i förvaltningsprocesslagen. I den föreslagna lagen gäller bestämmelsen också komplettering av beslut.

12 kap. **Besvär över beslut av förvaltningsdomstolar**

Kapitlet gäller besvär hos en högre förvaltningsdomstol över förvaltningsdomstolens beslut. Bestämmelserna om besvär över förvaltningsbeslut finns i 2 kap.

Enligt 2 § 1 mom. om tillämpningsområdet för denna lag avses med förvaltningsdomstolar främst de allmänna förvaltningsdomstolarna, dvs. högsta förvaltningsdomstolen, de regionala förvaltningsdomstolarna och Ålands förvaltningsdomstol. De bestämmelser som gäller förvaltningsdomstolarna tillämpas enligt 2 § 2—4 mom. också på rättegångar i försäkringsdomstolen, marknadsdomstolen och arbetsdomstolen samt enligt vad som särskilt föreskrivs även på nämnder som inrättats för att behandla besvärsärenden.

Med förvaltningsdomstolens beslut avses beslut som fattats i ett förvaltningsprocessuellt förfarande oavsett om beslutet gäller ett besvärsärende eller något annat förvaltningsprocessuellt ärende. Därmed tillämpas bestämmelserna i detta kapitel också när det är fråga om besvär t.ex. över den regionala förvaltningsdomstolens beslut i ett förvaltningstvistemål eller i ett annat ansökningsärende. Bestämmelserna tillämpas också på sökande av ändring i beslut som gäller grundbesvär.

Förvaltningsdomstolarna fattar förvaltningsbeslut t.ex. i tjänstemannarättsliga ärenden och i andra förvaltningsärenden. Då är det fråga om skötsel av en förvaltningsuppgift enligt 1 kap. 4 § 1 punkten. Förvaltningsdomstolen tillämpar då förvaltningslagen som allmän lag i beslutsförfarandet. När ett förvaltningsbeslut av en förvaltningsdomstol överklagas tillämpas bestämmelserna i 2 kap. till den del som inget annat föreskrivs i någon annan lag. Bestämmelser om ändringssökande i förvaltningsbeslut av förvaltningsdomstolen finns också i speciallagstiftningen. De regionala förvaltningsdomstolarna avgör som förvaltningsärenden t.ex. ärenden som gäller handlingsoffentlighet och som avses i 18 § 1 mom. i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar. Bestämmelser om ändringssökande i dessa beslut finns i 20 § i samma lag.

Vid sökande av ändring hos en högre förvaltningsdomstol tillämpas förutom 3 och 12 kap. även de bestämmelser i den föreslagna lagen som är tillämpliga både på besvär över förvaltningsbeslut och besvär över förvaltningsdomstolens beslut. De bestämmelser vilkas tillämpningsområde begränsas i bestämmelsen i fråga ska inte tillämpas. Exempel på sådana är de bestämmelser om förvaltningstvistemål som gäller förvaltningsdomstolen.

Tillämpliga bestämmelser är de allmänna bestämmelserna i 1 kap. I kapitlet föreskrivs bl.a. om domarjäv. Även 5 kap. om rätten att föra talan och användningen av biträden eller ombud, 6 kap. om behandlingen och utredandet av ett ärende samt 7 kap. om muntlig förhandling ska tillämpas.

Lagens 8 kap. om förvaltningsdomstolens beslutsfattande tillämpas också i den högre förvaltningsdomstolen, med undantag av 82 § om avgörandet av andra förvaltningsprocessuella ärenden samt bestämmelserna i 88 och 89 § om korrigerande och fogande av en besvärsanvisning till domstolens beslut.

På sökande av ändring i beslut av förvaltningsdomstolen tillämpas också 9 kap. om delgivning, 10 kap. om rättegångskostnader och 11 kap. om rättelse och komplettering av beslut. Även bestämmelserna i 14 kap. om förordnanden om verkställigheten av beslut och andra interimistiska förordnanden ska tillämpas.

106 §. *Överklagbara beslut av förvaltningsdomstolar*. Den föreslagna bestämmelsen gäller endast överklagbarheten av förvaltningsdomstolens beslut. Det föreskrivs separat i denna lag eller annan lagstiftning om hos vilken instans besvär över ett beslut ska anföras och om eventuella besvärsförbud. Besvär får anföras över beslut genom vilka förvaltningsdomstolen har avgjort ett ärende eller lämnat det utan prövning. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt gällande 5 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen. Avsikten är inte att ändra nuvarande praxis.

Med avgörande av ett ärende avses att domstolen i sitt avgörande tagit ställning till de materiella yrkanden som framställts i besvären. Om förvaltningsdomstolen upphävt beslutet och återförvisat ärendet till myndigheten för ny behandling enbart på processuella grunder utan något avgörande i sak är beslutet inte överklagbart.

Beslut om återförvisande som innehåller avgöranden i sak är överklagbara. I ett avgörande om taxitillstånd HFD 2013:37 ansåg högsta förvaltningsdomstolen att den regionala förvaltningsdomstolens beslut om återförvisande fick överklagas och hänvisade till sitt tidigare avgörande 31.1.2011 liggare 198. Enligt detta avgörande innehöll den regionala förvaltningsdomstolens beslut ett ställningstagande om att utredningen kan ha en avgörande inverkan på utgången och att det därmed var fråga om ett sådant avgörande i sak som binder tillståndsmyndigheten och som avses i 5 § i förvaltningsprocesslagen.

Om besvären av misstag har lämnats till en förvaltningsdomstol som inte är behörig att behandla ärendet, kan domstolen enligt 18 § överföra ärendet till den behöriga förvaltningsdomstolen eller myndigheten. I klara fall fattas inte alltid något beslut om överföring, men om domstolen fattar ett beslut om att lämna besvären utan prövning och överföra ärendet till den behöriga myndigheten är beslutet överklagbart.

107 §. *Anförande av besvär över beslut av förvaltningsdomstolar*. Enligt *1 mom.* är utgångspunkten att förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Den föreslagna bestämmelsen om besvärstillstånd gäller besvär hos högsta förvaltningsdomstolen över den regionala förvaltningsdomstolens beslut oavsett om ärendet inletts vid förvaltningsdomstolen som besvär eller förvaltningstvistemål eller annat förvaltningsprocessuellt ärende.

Förslaget medför en ändring av den gällande lagstiftningen. Enligt 13 § 1 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen föreskrivs särskilt i lag om när besvärstillstånd krävs för anförande av besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Besvärstillståndsregleringen har emellertid i praktiken etablerat sig som huvudregel eftersom bestämmelser om besvärstillstånd numera förekommer i stor utsträckning i lagstiftningen inom olika förvaltningsområden. Utvidgningen av besvärstillståndsregleringen behandlas mer ingående i den allmänna motiveringen och i avsnitt 3.

När besvärstillståndsreglering är utgångspunkten krävs en uttrycklig bestämmelse i en specallag för att besvär över den regionala förvaltningsdomstolens beslut ska kunna anföras hos högsta förvaltningsdomstolen utan besvärstillstånd.

Bestämmelsen gäller endast sökande av ändring i de regionala förvaltningsdomstolarnas beslut. Det föreskrivs separat om besvärstillstånd vid sökande av ändring i en annan förvaltningsdomstols beslut. Bestämmelser om besvärstillstånd vid sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen finns t.ex. i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016).

Besvär över förvaltningsdomstolens beslut i ett förvaltningsärende ska anföras enligt bestämmelserna i 2 kap. i denna lag, om det inte finns särskilda bestämmelser om sökande av ändring i sådana ärenden t.ex. i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar eller i någon annan lag.

I paragrafen finns också ett informativt omnämnande av att det föreskrivs särskilt om anförande av besvär över beslut av en annan förvaltningsdomstol än den regionala förvaltningsdomstolen.

Bestämmelser om besvärsförbud för försäkringsdomstolsbeslut finns i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016). Bestämmelser om sökande av ändring i beslut av en annan förvaltningsdomstol finns också t.ex. i lagen om rättegång i marknadsdomstolen och i lagstiftningen om besvärsnämnder.

Beslut av högsta förvaltningsdomstolen får inte överklagas genom besvär eftersom högsta förvaltningsdomstolen enligt grundlagens 99 § utövar den högsta domsrätten i förvaltningsprocessuella ärenden. En möjlighet som står till buds är extraordinärt ändringssökande enligt 13 kap. Även då är det högsta förvaltningsdomstolen som avgör om ett beslut ska återbrytas.

Enligt *2 mom.* tillämpas samma bestämmelser på sökande av ändring i förvaltningsdomstolens avgörande gällande ett yrkande i samband med huvudsaken som på sökande av ändring i huvudsaken. Med ett yrkande i samband med huvudsaken avses ett yrkande som har ett materiellt samband med huvudsaken. Dessa är i första hand biyrkanden som förvaltningsdomstolen avgör i ett i 80 § 1 mom. avsett beslut i samband med huvudsaken.

Det kan t.ex. vara fråga om en parts yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Med biyrkanden i samband med huvudsaken avses också t.ex. yrkanden som gäller verkställighetsförbud eller avbrott och som förvaltningsdomstolen avgör genom ett beslut under handläggning enligt 80 § 2 mom. Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut under handläggning finns i 108 §.

Avsikten med bestämmelsen är att förtydliga att om det i någon annan lag finns bestämmelser som avviker från denna lag när det gäller sökande av ändring i huvudsaken hos en högre förvaltningsdomstol, ska dessa bestämmelser tillämpas också på sökande av ändring i förvaltningsdomstolens avgöranden om yrkanden i samband med huvudsaken. Sådana bestämmelser i andra lagar kan gälla t.ex. besvärsförbud i en högre domstol. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt 13 § 4 mom. i förvaltningsprocesslagen, men ordalydelsen justeras.

Förbud mot fortsatta besvär är numera exceptionella och gäller enbart snävt avgränsade ärenden. T.ex. i universitetslagen (558/2009) finns en bestämmelse om att ett beslut av förvaltningsdomstolen som gäller antagning av studerande, förlust av studierätten eller disciplinära åtgärder inte får överklagas genom besvär.

108 §. *Besvär över handläggningsbeslut*. Med beslut under handläggning avses beslut enligt 80 § 2 mom. som fattas under rättegången och som inte avslutar behandlingen. Ett beslut under handläggning kan t.ex. gälla ordnandet av muntlig förhandling eller syn, verkställighetsförbud som gäller det beslut som överklagas eller något annat interimistiskt förordnande.

Utgångspunkten enligt *1 mom.* är att besvär över beslut under handläggningen liksom för närvarande endast får anföras i samband med huvudsaken. Vid beslut under handläggningen är det vanligen fråga om sådana yrkanden i samband med huvudsaken som avses i 107 § 2 mom., varvid samma bestämmelser tillämpas på sökande av ändring i beslut under handläggningen som i huvudsaken. Om bestämmelser om besvärsförbud gällande huvudsaken finns i någon annan lag får besvär inte heller anföras över beslut under handläggningen.

Bestämmelser om sökande av ändring i beslut under handläggning kan också finnas i andra lagar, t.ex. i 26 § i rättshjälpslagen och 144 § i markanvändnings- och bygglagen.

I *2 mom.* finns en förteckning över de beslut under handläggningen där särskilda besvär får anföras. Momentet motsvarar innehållsmässigt huvudsakligen 79 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen. Enligt 122 § 4 mom. förhindrar inte besvären verkställigheten av det beslut som fat-

tats under handläggningen. Den förvaltningsdomstol som fattat beslutet under handläggningen eller behandlar besvär över beslutet kan vid behov förbjuda verkställigheten eller utfärda något annat förordnande om verkställigheten på det sätt som föreskrivs i 14 kap.

Vid sökande av ändring tillämpas de allmänna bestämmelserna om anförande av besvär över förvaltningsdomstolens beslut på de beslut som avses i detta moment. Därmed tillämpas även bestämmelsen om besvärstillstånd i 107 § 1 mom.

De beslut under handläggningen som avses i momentet anknyter inte till huvudsaken på ett sådant sätt att det är fråga om sådana biyrkanden i samband med huvudsaken som avses i 107 § 3 mom. Ett beslut under handläggning enligt 1 punkten fattar domstolen på yrkande av ett vittne eller någon annan person oberoende av avgörandet i huvudsaken. Beslut under handläggningen enligt 2—4 punkten fattar domstolen på eget initiativ. I dessa beslut är det huvudsakligen fråga om att säkerställa att rättegången förlöper på ett korrekt sätt. Ett i 3 punkten avsett beslut under handläggning kan också gälla ett vite som förenas med ett interimistiskt förordnande av förvaltningsdomstolen. Om någon annan lag innehåller bestämmelser som avviker från denna lag t.ex. i fråga om besvärsförbud i huvudsaken tillämpas dessa bestämmelser inte på sökandet av ändring i sådana beslut som avses i detta moment.

Enligt *1 punkten* får särskilda besvär anföras över beslut som med stöd av 76 eller 77 § fattats av förvaltningsdomstolen under handläggningen och som gäller ersättning av kostnader för vittnen eller andra personer eller arvoden till sakkunniga eller kostnader för hämtning av vittnen.

Momentets *2 punkt* gäller sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut under handläggning att med stöd av 31 § förbjuda ett ombud eller ett biträde att uppträda vid rättegången. Förutom ombudet eller biträdet får även deras huvudmän anföra besvär över beslutet.

I *3 punkten* föreskrivs om besvär över vite enligt 56 § som dömts ut för att trygga rättegångens förlopp. Särskilda besvär får endast anföras över utdömande av vite. Särskilda besvär får inte anföras över vite och skyldigheter, utan ändring får endast sökas först i samband med huvudsaken.

I *4 punkten* föreskrivs om överklagande av en rättegångsbot som dömts ut med stöd av 54 § för att upprätthålla ordningen vid rättegången.

109 §. *Rätt att anföra besvär över förvaltningsdomstolar*. I paragrafen föreskrivs om vem som har rätt att anföra besvär över förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen.

Rätt att anföra besvär över beslut av den regionala förvaltningsdomstolen eller en annan förvaltningsdomstol i första instans har enligt *1 mom.* främst den som förvaltningsdomstolens beslut avser eller vars rättigheter, skyldigheter eller intressen beslutet påverkar direkt. Det är då fråga om besvärsrätt på basis av partsställning. Dessutom får besvär anföras av den om vars besvärsrätt det föreskrivs särskilt i lag. Momentet motsvarar bestämmelsen i 7 § om andra än myndigheters rätt att anföra besvär över förvaltningsbeslut. Till innehållet motsvarar det också bestämmelsen i gällande 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Enligt *2 mom.* kan en myndighet överklaga förvaltningsdomstolens beslut om domstolen ändrat eller upphävt myndighetens ursprungliga förvaltningsbeslut. Förslaget medför en ändring av den gällande lagstiftningen. För närvarande har den myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut rätt att överklaga förvaltningsdomstolens beslut enbart med stöd av specialbestämmel-

ser eller om besvärsrätten behövs på grund av det allmänna intresse som myndigheten bevakar.

Den övriga lagstiftningen kan innehålla bestämmelser som avviker från den allmänna bestämmelsen om myndighetens besvärsrätt eller förande av myndighetens talan. Då tillämpas särskilda bestämmelser.

Enligt 24 § i lagen om Skatteförvaltningen finns vid Skatteförvaltningen Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt som i egenskap av part för skattetagarnas talan i ärenden som gäller beskattningen. Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt har till uppgift att bevaka skattetagarnas rätt vid beskattningen och vid sökande av ändring i beskattningen. Bestämmelser om enhetens rätt att anföra besvär över förvaltningsdomstolens beslut som gäller beskattningen finns i skattelagstiftningen. Dessa särskilda bestämmelser har företräde framför andra bestämmelser.

Myndighetens besvärsrätt behövs särskilt när den fråga som besvären gäller berör ärenden som behandlas hos denna myndighet i en större omfattning än enbart det enskilda fallet i fråga, och när ingen rättspraxis ännu finns att tillgå. Ett avgörande från den högsta rättsinstansen kan behövas också för att trygga en likvärdig behandling när förvaltningens eller förvaltningsdomstolarnas praxis i frågan är oenhetlig.

Grundlagsutskottet har betraktat myndigheternas besvärsrätt i förvaltningsprocessystemet som exceptionell och ansett att i synnerhet myndigheternas allmänna besvärsrätt kan utgöra ett problem för det behöriga förfarande som förutsätts i 21 § 1 mom. i grundlagen eftersom myndigheten då kan betraktas som en eventuell motpart. Grundlagsutskottet har dock godkänt besvärsrätten för den myndighet som fattat ett beslut när denna rätt huvudsakligen har begränsats till fall där det på grund av rättspraxisens enhetlighet eller styrningen av förvaltningsförfarandet är viktigt att ärendet avgörs i domstol. Besvärsrätten för den myndighet som fattat ett beslut behandlas närmare i den allmänna motiveringen och i avsnitt 3 i detaljmotiveringen.

Den föreslagna lagens bestämmelser om besvärstillstånd vid sökande av ändring i den regionala förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen gäller också besvär som anförs av en myndighet. Förutsättningarna för beviljandet av besvärstillstånd bedöms i högsta förvaltningsdomstolen med enhetliga kriterier oavsett vem som är ändringssökande.

Den myndighet som fattat ett beslut har inget eget intresse i ärendet. Den ska även vid rättegången iaktta de allmänna rättsprinciperna inom förvaltningen och på ett objektivt sätt beakta både allmänna och enskilda intressen. I praktiken är tryggandet av en enhetlig rättspraxis för närvarande den mest centrala grunden för beviljandet av besvärstillstånd. Möjligheten att bevilja besvärstillstånd på grund av ett uppenbart fel eller något annat vägande skäl kan dock behövas särskilt när det i besvär som anförts av en myndighet är fråga om att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna, vilket hör till myndighetens uppgifter.

Paragrafens *3 mom.* gäller besvärsrätt på grundval av bevakning av ett allmänt intresse för myndigheter i ärenden som hör till myndighetens behörighet. Bestämmelsen motsvarar det som föreskrivs i 7 § om myndigheters besvärsrätt.

Enligt förslaget har myndigheter rätt att anföra besvär om det behövs på grund av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka. För närvarande finns bestämmelser om tillsynsmyndigheters besvärsrätt i 6 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Avsikten är inte att ändra nuvarande praxis, men bestämmelsens ordalydelse justeras.

Enbart en allmän tillsynsuppgift räcker inte i sig som grund för myndighetens rätt att anföra besvär, utan tillsynsuppgiften ska vara förenad med tillgodoseendet av ett lagstadgat, särskilt allmänt intresse och det beslut som besvären gäller ska vara av betydelse för den lagstadgade tillsynsuppgiften.

Avgörandena HFD 2014:10 (omröstn.) och HFD 2014:11 (omröstn.) gällde rätten för Institutet för hälsa och välfärd att anföra besvär över den regionala förvaltningsdomstolens beslut i ett mentalvårdsärende. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att Institutet för hälsa och välfärd i dessa fall hade besvärsrätt på grund av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka.

Även avgörandet HFD 2015:109 gällde ett mentalvårdsärende. Där konstaterade högsta förvaltningsdomstolen att sjukhusets överläkare inte hade rätt att överklaga den regionala förvaltningsdomstolens beslut att inte fastställa den biträdande överläkarens vårdbeslut som med stöd av 12 § 1 mom. i mentalvårdslagen underställts förvaltningsdomstolen.

I avgörande HFD 2006:891 ansåg högsta förvaltningsdomstolen att konkurrensverket hade rätt att överklaga en regional förvaltningsdomstols beslut där konkurrensverkets negativa beslut i ett ärende som gällde handlingars offentlighet hade upphävts. Ärendet gällde inspelade berättelser av personer som hade hörts i konkurrensverkets kartellundersökning. Exempelvis i avgörandena HFD 2007:64 och HFD 2013:188 har högsta förvaltningsdomstolen i ärenden som gällde offentlighet i myndigheternas verksamhet också ansett att myndigheterna har haft besvärsrätt på grund av ett allmänt intresse, när det har varit fråga om tredje personers intressen.

Förslaget innebär inga ändringar i besvärsrätten för kommunala eller kyrkliga myndigheter. Bestämmelser om den finns i kommunallagen, kyrkolagen och lagen om ortodoxa kyrkan. Kommunala myndigheters rätt att anföra fortsatta besvär har i en viss omfattning etablerats i rättspraxis. Egentligen är det inte fråga om besvärsrätt för den myndighet som fattat ett beslut, utan om den besvärsrätt kommunen har i egenskap av offentligt samfund. I praktiken har både kommunala och kyrkliga myndigheter ansetts ha en relativt omfattande rätt att överklaga beslut som gäller dem eller deras verksamhet även på den grunden att de bevakar kommunens eller kyrkans särskilda intresse. Betydelsen av de kommunala myndigheternas besvärsrätt understryks av bestämmelsen om kommunernas självstyrande ställning i 121 § i grundlagen. Kommunens besvärsrätt utövas vanligen av kommunstyrelsen. Även en kommunal myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut kan ha rätt att söka ändring i den regionala förvaltningsdomstolens beslut att upphäva myndighetens beslut.

110 §. *Ansökan om besvärstillstånd*. Paragrafen gäller anförande av besvär över den regionala förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Utgångspunkten är då enligt 107 § 1 mom. att ett besvärstillstånd behövs i ärendet. Ändringssökanden ska då i sin ansökan om besvärstillstånd ange en sådan grund för sin ansökan som avses i 111 § och motivera varför denna grund föreligger.

Ansökan om besvärstillstånd kan inkluderas i samma besvärsskrift som besvären eller lämnas in till högsta förvaltningsdomstolen som en separat handling tillsammans med besvärsskriften. Om en grund föreligger beviljar högsta förvaltningsdomstolen besvärstillstånd och meddelar ett avgörande i sak gällande besvären. Annars fattar högsta förvaltningsdomstolen ett beslut där det konstateras att ingen lagstadgad grund föreligger för besvärstillståndet och att besvärstillstånd därför inte beviljas.

Bestämmelser om grunderna för besvärstillstånd finns i 111 §. I praktiken är det för ändringssökandens eget intresse viktigt att i ansökan om besvärstillstånd åberopa en grund som är relevant för det aktuella ärendet och att tillräckligt tydligt och detaljerat visa vilka omständigheter som talar för att besvärstillstånd ska beviljas på denna grund.

Både besvären och ansökan om besvärstillstånd ska lämnas in till högsta förvaltningsdomstolen inom besvärstiden. Det beslut av den regionala förvaltningsdomstolen som besvären gäller och alla de utredningar som besvären och ansökan om besvärstillstånd grundar sig på ska bifogas till skriften.

111 §. *Grunder för beviljande av besvärstillstånd*. I paragrafen föreskrivs om grunderna för beviljande av besvärstillstånd. Bestämmelsen gäller endast högsta förvaltningsdomstolen. Den föreslagna allmänna bestämmelsen i 107 § 1 mom. gäller endast sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut. Bestämmelserna om besvärstillstånd i den övriga lagstiftningen gäller endast sökande av ändring i förvaltningsdomstolens eller marknadsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen.

Beviljandet av tillstånd ska inte vara beroende av prövning, utan tillståndet ska beviljas om någon av de grunder som nämns i momentet föreligger. De föreslagna grunderna för besvärstillstånd tillämpas om inget annat föreskrivs i någon annan lag.

Paragrafens *1 mom.* motsvarar 13 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Besvärstillstånd beviljas främst på prejudikatgrunden (*1 punkten*). Då beviljas besvärstillstånd om det finns ett behov av ett prejudikat från den högsta rättsinstansen för att styra och förenhetliga myndigheternas och förvaltningsdomstolarnas avgörandepraxis. Behovet av ett prejudikat som styr avgörandepraxis kan t.ex. gälla rättsfrågor där de regionala förvaltningsdomstolarna har fällt motstridiga avgöranden. Ett prejudikat behövs också om ärendet anknyter till rättsfrågor som gäller tillämpningen av ny lagstiftning eller som annars kan tolkas på olika sätt och är av betydelse i en större omfattning än enbart i det aktuella fallet, och rättspraxis från högsta förvaltningsdomstolen saknas.

Den andra grunden för beviljande av besvärstillstånd är att ett uppenbart fel inträffat (*2 punkten*). Det kan vara fråga om ett uppenbart sakfel eller ett sådant fel i förfarandet som kan ha påverkat avgörandet. Grunden kan också vara något annat uppenbart fel än ett sådant fel som tillåter att beslutet upphävs genom extraordinärt ändringssökande.

Besvärstillstånd beviljas också av andra vägande skäl (3 punkten). Sådana skäl kan t.ex. vara att ärendet har ekonomisk eller i övrigt särskilt stor betydelse för ändringssökandens rättsskydd eller ett allmänt intresse. Ett annat vägande skäl kan vara att det i en likadan situation är en part som får besvärstillstånd och vinner målet, vilket ofta sker i en förvaltningsprocess. Då bör besvärstillstånd för jämlikhetens skull vanligen beviljas även andra i samma ställning som ansökt om besvärstillstånd.

I *2 mom.* föreskrivs om möjligheten att även delvis bevilja besvärstillstånd. Förslaget motsvarar 13 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen.

112 §. *Beslutsskälen i vissa fall*. I paragrafen föreskrivs om undantag från den skyldighet att ange skäl som avses i 87 § 1 mom.

Högsta förvaltningsdomstolen och försäkringsdomstolen kan ersätta skälen för sina beslut enligt *1 mom.* genom att inkludera eller foga skälen för den lägre domstolens beslut till sitt eget beslut till den del som de godkänner skälen och förfarandet är ändamålsenligt. Detta förutsätter att den lägre domstolens skäl till denna del är tillräckligt heltäckande och tydliga.

I sin rättspraxis har Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ansett att skälen för ett beslut ska anges med beaktande av ärendets art och omfattning (t.ex. Europadomstolen Soila mot Finland 2010). Om fullföljdsdomstolen godkänner de skäl en lägre domstol eller en annan beslutsfattare har angett behöver den inte nödvändigtvis upprepa dem (t.ex. Europa-

domstolen Rummi mot Estland 2015 och Europadomstolen Helle mot Finland 1997). I sitt avgörande Hirvisaari mot Finland (2001) ansåg Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna inte att det i sig stred mot konventionen att försäkringsdomstolen i sitt beslut hänvisat till skälen för pensionsnämndens beslut, men beslutet stred ändå mot artikel 6 i den europeiska människorättskonventionen eftersom skälen för nämndens beslut var bristfälliga och motstridiga i förhållande till avgörandets utgång. En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

Paragrafens *2 mom.* gäller angivandet av skäl för ett beslut om besvärstillstånd. I den gällande lagen finns ingen motsvarande bestämmelse, men den föreslagna bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis. För närvarande anges skälen för högsta förvaltningsdomstolens beslut att förvägra besvärstillstånd kortfattat genom att uppge de bestämmelser som beslutet grundar sig på. Att ange detaljerade skäl för beslut om besvärstillstånd skulle strida mot målen med besvärstillståndssystemet eftersom syftet med bestämmelserna om besvärstillstånd är att fokusera den högsta domstolens resurser särskilt på ärenden där högsta domstolens motiverade avgörande behövs.

I europeiska människorättskonventionens tillämpningspraxis har man ansett att det beror på beslutets natur hur detaljerade skäl som förutsätts. I vissa fall som gäller processuella frågor som är jämförbara med förfarandet vid besvärstillstånd har man ansett att beslutet kan motiveras kortfattat t.ex. genom att konstatera att det inte finns några lagstadgade grunder för att anföra besvär (t.ex. Europadomstolen Gorou mot Grekland nr 2 2009).

13 kap. **Extraordinärt ändringssökande**

113 §. *Extraordinära rättsmedel*. I paragrafen föreskrivs om rättsmedel med vilka ändring kan sökas i lagakraftvunna beslut av myndigheter eller förvaltningsdomstolar.

För närvarande är de extraordinära rättsmedlen återställande av försutten fatalietid, klagan och återbrytande. En klagan enligt förvaltningsprocesslagen är ett extraordinärt rättsmedel som skiljer sig från en s.k. förvaltningsklagan enligt förvaltningslagen. Ett beslut som vunnit laga kraft kan undanröjas som följd av en klagan som utgör ett extraordinärt rättsmedel. Enligt förslaget ska klagan frångås som extraordinärt rättsmedel och grunderna för klagan och återbrytande sammanföras. Klagan enligt förvaltningslagen består som ett sätt att uppmärksamma den övervakande myndigheten på ett felaktigt förfarande i förvaltningsverksamheten.

På grund av specialbestämmelserna tillämpas det som föreskrivs om extraordinärt ändringssökande i detta kapitel i regel inte på ärenden som hör till behörigheten för besvärsnämnder som omfattas av besvärssystemet under försäkringsdomstolen. Ett undantag utgörs av 20 § 1 mom. lagen om rättegång i försäkringsdomstolen, enligt vilket högsta förvaltningsdomstolen kan återbryta ett beslut av försäkringsdomstolen, om det vid behandlingen av målet eller ärendet i försäkringsdomstolen har inträffat ett sådant fel i förfarandet som väsentligt har kunnat inverka på beslutet. På återbrytande av beslut tillämpas då i övrigt vad som i denna lag föreskrivs om återbrytande av beslut.

114 §. *Återställande av försutten tid*. I paragrafen föreskrivs om de grunder på vilka högsta förvaltningsdomstolen kan återställa tidsfristen för begäran om omprövning av ett beslut eller inledandet av ett annat förvaltningsprocessuellt ärende.

Grunderna är laga hinder eller något annat synnerligen vägande skäl. Bestämmelser om lagar hinder finns i 53 §. Avsikten är inte att ändra nuvarande praxis i tolkningen av laga hinder och andra synnerligen vägande skäl.

Biträdets glömska eller misstag som lett till att besvären inte gjorts i tid, har i rättspraxis inte ansetts utgöra en tillräcklig grund för återställande av fatalietid. Högsta förvaltningsdomstolen har i avgörandena HFD 2016:205 och 206 ansett det behövligt att bedöma ovannämnda utgångspunkt annorlunda i ärenden som gällde internationellt skydd. Högsta förvaltningsdomstolen tog särskild hänsyn till att asylsökandens behov av att få ärendet behandlat i åtminstone en rättsinstans accentuerades på grund av ett absolut förbud mot återsändande (jfr HFD 2017:21, där motsvarande rättsskyddsorsaker inte talade för återställande av försutten fatalietid på grund av biträdets eller ombudets försummelse då det var fråga om en ansökan om besvärstillstånd).

Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen 61 § i förvaltningsprocesslagen, men fatalietiden kan inte längre återställas med avsikten att den sökande ska kunna inleda en ansökan om utbetalning av allmänna medel (61 § 1 punkten i förvaltningsprocesslagen). I praktiken har inga sådana ansökningar gjorts under de senaste åren. Dessutom regleras de offentliga stöden så noggrant att användningen av ett extraordinärt nationellt rättsmedel kan anses problematisk i förhållande till grunderna för stödsystemen, som ofta är EU-rättsliga.

De tidsfrister som kan återställas gäller enbart inledandet av en omprövningsbegäran eller ett förvaltningsprocessuellt ärende. Bestämmelsen gäller inte tidsfrister som domstolen satt ut för att trygga behandlingen av ett ärende, såsom tidsfrister för komplettering av besvär eller inlämning av utlåtanden eller andra utredningar. Det finns inget behov av att återställa sådana tidsfrister eftersom den domstol som behandlar ärendet på yrkande av den som lämnar in utredningen kan förlänga tidsfristen om det finns en grundad anledning. Bestämmelser om tidsfrister för utredningar finns i 45 §.

115 §. *Ansökan om återställande av försutten tid*. Paragrafen motsvarar huvudsakligen 62 § i förvaltningsprocesslagen.

Enligt *1 mom.* ska återställande av försutten tid sökas hos högsta förvaltningsdomstolen oavsett vilken typ av ändringssökande eller annat förvaltningsprocessuellt ärende som ansökan gäller.

Ansökan ska specificera vilken tidsfrist det är fråga om. Dessutom ska ansökan innehålla en utredning om huruvida den grundar sig på ett laga hinder eller något annat synnerligen vägande skäl. En sökande som åberopar ett laga hinder ska lämna en utredning om det laga hindrets art och längd. På motsvarande sätt ska den som åberopar något annat synnerligen vägande skäl ge en utredning om skälet och på vilket sätt det utgjort ett hinder för att inleda ärendet inom den utsatta tiden. Utredningen kan t.ex. vara ett läkarintyg över en sjukdom som hindrat personen att iaktta tidsfristen.

Om ansökan om återställande av försutten tid grundar sig på ett laga hinder ska den enligt 2 mom. göras inom 30 dagar efter att det laga hindret har upphört. I de fall då ansökan grundar sig på något annat synnerligen vägande skäl ska den göras senast inom ett år från utgången av den ursprungliga tidsfristen. Tidsfristerna motsvarar de gällande bestämmelserna.

Liksom för närvarande ska en försutten tid på ansökan kunna återställas av synnerligen vägande skäl också senare än inom den tidsfrist som föreskrivs i paragrafen.

116 §. *Återställd tidsfrist*. Den nya tidsfristen börjar löpa när beslutet om den har delfåtts. I den gällande lagen finns ingen motsvarande bestämmelse, men den föreslagna bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis.

Utgångspunkten är att den återställda tidsfristen till sin längd motsvarar den tidigare tidsfristen. Beslutet förpliktar inte den sökande att inleda ärendet som den återställda tidsfristen gäller. Till sin rättsliga natur är beslutet emellertid sådant att det kan anses förutsätta bevislig delgivning.

117 §. *Återbrytande av lagakraftvunnet beslut*. I paragrafen föreskrivs om förutsättningarna (1 mom.) och tröskeln (2 mom.) för att återbryta ett beslut som vunnit laga kraft. Enligt förslaget ska klagan frångås som extraordinärt rättsmedel. Därför ska grunderna för återbrytande sammanföras med de grunder för klagan som anges i gällande 59 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen, dvs. fel som gäller hörande, andra fel i förfarandet samt oklara eller bristfälliga beslut.

Ett sådant lagakraftvunnet beslut som avses i paragrafen är i praktiken oftast ett förvaltningsbeslut av en myndighet eller ett beslut av förvaltningsdomstolen som får överklagas genom besvär. Det kan också vara fråga om ett beslut i ett förvaltningsärende som enligt lag inte får överklagas eller ett beslut av högsta förvaltningsdomstolen som inte får överklagas.

Återbrytande som extraordinärt rättsmedel är avsett för situationer där inga andra effektiva rättsmedel står till partens förfogade. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt beslut HFD 2016:68 övervägt möjligheten att återbryta ett beslut som vunnit laga kraft eller alternativt rätta det med stöd av förvaltningslagen. Ärendet gällde ett beslut om beviljande av en högskoleexamen. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade att förvaltningslagens bestämmelser om rättelse av sakfel även är tillämpliga i situationer där beviljandet av en examen grundat sig på en uppenbart felaktig utredning. Enligt dessa bestämmelser var det emellertid endast möjligt att i mycket begränsade fall rätta sakfel utan en parts samtycke. Däremot kunde beslutet återbrytas bl.a. med hänsyn till att avhandlingen var en högst relevant del av studierna för examen och att det bedrägliga förfarandet i forskningsarbetet varit allvarligt. Saken hade också en mer allmän betydelse med tanke på universitetens undervisnings- och forskningsuppgift.

Enligt *1 mom.* kan högsta förvaltningsdomstolen återbryta ett lagakraftvunnet beslut främst på den grund att en part inte getts rätt att bli hörd eller att det har inträffat något annat fel i förfarandet (*1 punkten*). Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen 63 § 1 mom. 1 punkten i förvaltningsprocesslagen, där det föreskrivs om grunderna för återbrytande. Fel som gäller hörande samt andra väsentliga fel i förfarandet ingår för närvarande också i de grunder för klagan som anges i 59 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen.

När ett fel som gäller hörande inträffat är den sökande inte nödvändigtvis ens medveten om ett beslut som gäller personens rätt, intressen eller skyldigheter. En ansökan om återbrytande kan således behandlas som besvär om den ordinarie tiden för sökande av ändring inte börjat löpa.

Enligt *2 punkten* kan ett beslut återbrytas om det grundar sig på sådan uppenbart oriktig tillämpning av lag eller på ett misstag som väsentligt har kunnat inverka på beslutet. Bestämmelsen motsvarar 63 § 1 mom. 2 punkten i förvaltningslagen.

Lagtolkning som strider mot EU-rätten och förpliktelserna i internationell rätt bedöms på samma sätt som nationell lagtolkning. I praktiken visar domarna från unionens domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna om den nationella lagtolkningen varit felaktig. Av detta följer emellertid inte automatiskt att beslutet måste återbrytas (t.ex. HFD 2016:33 (omröstn.). En redogörelse för rättspraxis vid Europeiska unionens domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna finns i kapitel 2.4 i den allmänna motiveringen.

Enligt *3 punkten* kan också en ny utredning i ärendet utgöra en grund för återbrytande, om utredningen inte lagts fram och detta inte beror på den sökande. Då ska högsta förvaltningsdom-

stolen när den överväger att återbryta beslutet bedöma om utredningen väsentligt hade kunnat inverka på ärendet. Bestämmelsen motsvarar 63 § 1 mom. 3 punkten i förvaltningslagen.

Enligt *4 punkten* kan ett beslut återbrytas om det är så oklart eller bristfälligt att det inte framgår hur ärendet har avgjorts. Motsvarande grund för klagan ingår i 59 § 1 mom. 3 punkten i förvaltningsprocesslagen.

I *2 mom.* föreskrivs om tröskeln för återbrytande. Med tröskeln för återbrytande avses att högsta förvaltningsdomstolen endast kan återbryta ett beslut om det kränker en enskild persons rätt eller om ett allmänt intresse kräver att beslutet återbryts. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt 63 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Tröskeln för återbrytande behöver inte prövas om det saknas en i 1 mom. avsedd grund för återbrytandet.

Rättssäkerhetsprincipen förutsätter att man i allmänhet inte ingriper i beslut som vunnit laga kraft. Avsikten med tröskeln är att trygga beständigheten i myndigheternas och förvaltningsdomstolarnas lagakraftvunna beslut så att ett beslut trots att det är felaktigt endast kan återbrytas av synnerligen vägande skäl. I bedömningen av dessa skäl inverkar t.ex. frågan huruvida beslutet gäller ett enskilt eller allmänt intresse som hör till de grundläggande fri- och rättigheterna enligt grundlagen.

Även beslutets innehåll och i vilken mån felaktigheten beror på myndighetens verksamhet eller försummelse kan vara av betydelse i bedömningen. När återbrytandet av ett beslut som är till fördel för en part prövas talar särskilt myndighetens ansvar för lagenligheten i sina beslut samt skyddet för en enskild parts berättigade förväntningar och goda tro för att låta beslutet stå fast.

Tröskeln för att återbryta ett beslut är av betydelse också i bedömningen av huruvida ett beslut av EU-domstolen eller Europadomstolen förutsätter att ett beslut som vunnit laga kraft återbryts. Till exempel högsta förvaltningsdomstolens avgöranden HFD 2010:44 och HFD 2010:45 visar vilken betydelse tröskeln för återbrytande har vid prövningen. I dessa avgöranden konstaterade högsta förvaltningsdomstolen att det saknades förutsättningar förknippade med ett allmänt eller enskilt intresse för att återbryta besluten trots att de måste anses strida mot EU-rätt. I EU-rättsliga frågor måste förutsättningarna för återbrytande bedömas även i förhållande till EU-rättens principer om effektivitet, likvärdighet och rättssäkerhet samt till huruvida det har gjorts en ansökan om förhandsavgörande hos Europeiska unionens domstol och inom vilken tidsram efter domstolens avgörande ansökan om återbrytande har gjorts. I avgörandet HFD 2011:38 återbröt högsta förvaltningsdomstolen sitt tidigare beslut då det i ljuset av ett avgörande av EG-domstolen stod i strid med EU-rätten, frågans ekonomiska betydelse för företaget var betydande och ansökan om återbrytande hade gjorts omedelbart efter domstolens avgörande.

118 §. *Ansökan om återbrytande*. I paragrafen föreskrivs om hur man ansöker om återbrytande av ett förvaltningsbeslut och vem som får ansöka om återbrytande. För närvarande finns bestämmelser om ansökan om återbrytande i 64 och 64 a § i förvaltningsprocesslagen.

I samband med att ett ärende som inletts vid högsta förvaltningsdomstolen avgörs kan ett beslut som har samband med ärendet också återbrytas utan ansökan eller framställning. En bestämmelse om detta finns i 119 §.

I *1 mom.* finns grundläggande bestämmelser om ansökan om återbrytande. I ansökan ska det beslut som ansökan om återbrytande gäller specificeras och grunderna för yrkandet om åter-

brytande anges. Ansökan ska också innehålla en utredning över att förutsättningarna föreligger samt de handlingar som ansökan grundar sig på. Det beslut som ansökan om återbrytande gäller ska bifogas.

Enligt *2 mom.* får främst en part i ärendet ansöka om återbrytande av ett beslut. Med part avses den som beslutet i fråga avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet.

Även en myndighet som har ordinarie besvärsrätt i ärendet får ansöka om återbrytande. I enlighet med nuvarande praxis får även den myndighet som fattat beslutet vid behov ansöka om återbrytande av sitt eget beslut.

Dessutom har de högsta laglighetsövervakarna, dvs. justitiekanslern vid statsrådet och riksdagens justitieombudsman, rätt att ansöka om återbrytande. Närmare bestämmelser om de högsta laglighetsövervakarnas behörighet ska alltjämt utfärdas genom de särskilda lagar som gäller dem.

I den gällande lagen finns inga bestämmelser om vem som får ansöka om återbrytande av ett lagakraftvunnet beslut. De föreslagna bestämmelserna motsvarar nuvarande praxis.

I *3 mom.* föreskrivs om återbrytande i förhållande till grundbesvär. Grundbesvär får anföras i ärenden där särskilda bestämmelser om grundbesvär utfärdats. I sådana ärenden är grundbesvär det primära rättsmedlet i förhållande till återbrytande. Bestämmelser om grundbesvär finns i vissa speciallagar såsom lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007) och vissa pensionslagar. Då är grundbesvär ett rättsmedel som till sin omfattning motsvarar ordinarie besvär och som kan användas för att söka ändring efter att den ordinarie besvärstiden löpt ut men den offentliga fordran ännu inte har preskriberats.

Grundbesvär är särskilt viktigt för partens rättsskydd när myndigheten har påfört eller debiterat en offentligrättslig avgift utan att ett överklagbart förvaltningsbeslut fattats i ärendet. Grundbesvär har tidigare kunnat anföras även i skatteärenden, men i och med reformen av beskattningsförfarandet och skatteuppbörden, som trädde i kraft vid ingången av 2017, slopades möjligheten till grundbesvär för de skatteslag som det fortfarande tillämpades på.

Enligt *4 mom.* får en delaktig i rättegången i samma ärende endast en gång söka återbrytande av ett beslut. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak förvaltningsprocesslagens 64 a §, som trädde i kraft år 2016.

En ny ansökan gäller samma ärende som en tidigare ansökan om båda ansökningarna avser samma beslut av en myndighet eller förvaltningsdomstol och om sakinnehållet i ansökningarna gäller samma ärende. Utgångspunkten är att en ny ansökan om återbrytande som lämnats in av samma sökande i samma ärende lämnas utan prövning. Vid behov kan domstolen emellertid pröva samma ärende på nytt, men detta förutsätter synnerligen vägande skäl.

I *5 mom.* fastställs att andra än myndigheter ska anlita lagfarna biträden i ärenden som gäller återbrytande i högsta förvaltningsdomstolen. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i den gällande lagen.

Målet är att anlitandet av lagfarna biträden ska förbättra ansökningens kvalitet när det finns anledning att göra en ansökan om återbrytande. Extraordinärt ändringssökande är ett särskilt rättsmedel som inte ska tillgripas utan goda grunder. En annan sökande än en myndighet ska i högsta domstolen anlita rättegångsombud eller rättegångsbiträde i ärenden som gäller återbrytande av dom (RB 15 kap.

En part kan få offentlig rättshjälp vid extraordinärt ändringssökande. Rättshjälpen omfattar juridisk rådgivning och behövliga åtgärder samt biträdande i domstol och befrielse från vissa kostnader i samband med behandlingen av ärendet så som bestäms i rättshjälpslagen (257/2002).

119 §. *Tidsfristen i ärenden som gäller återbrytande*. I paragrafen föreskrivs om tidsfristen för ansökan om återbrytande.

Enligt *1 mom.* ska ansökan om att ett beslut ska återbrytas lämnas in inom fem år från det att beslutet vann laga kraft. Av synnerligen vägande skäl kan ansökan om återbrytande lämnas in även efter detta. I 64 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen finns en motsvarande bestämmelse om tidsfristen för återbrytande. Tidsfristen för klagan enligt den gällande lagen är sex månader.

Tidsfristen för en ansökan om återbrytande som görs på grund av ett fel vid hörandet är sex månader från det att sökanden fick del av beslutet. Ett fel som gäller hörande är till sin natur ett grovt fel i förfarandet. Därför är det i allas intresse att sådana ärenden tas upp till behandling som extraordinärt ändringssökande så fort som möjligt.

När ett fel som gäller hörande inträffat är den sökande inte nödvändigtvis ens medveten om ett beslut som gäller personens rätt, intressen eller skyldigheter. Situationen kan ofta bedömas så att besvärstiden inte har löpt ut för sökandens del om beslutet inte har delgetts honom eller henne på ett sådant sätt att besvärstiden skulle ha börjat löpa. En ansökan om återbrytande kan således också behandlas som ordinarie ändringssökande, om besvärstiden inte alls har börjat löpa.

Enligt *2 mom.* kan högsta förvaltningsdomstolen också på eget initiativ återbryta ett beslut som hör samman med ett ärende som är under behandling inom fem år efter att beslutet vann laga kraft. Avsikten är att ett felaktigt beslut ska kunna återbrytas om ett ärende som hör samman med beslutet inte kan avgöras utan att beslutet i fråga återbryts. Av synnerligen vägande skäl kan man avvika från tidsfristen. Förslaget motsvarar innehållsmässigt gällande 64 § i förvaltningsprocesslagen, där det föreskrivs om återbrytande på tjänstens vägnar. Avsikten är inte att ändra nuvarande praxis.

120 §. *Beslut om återbrytande*. I paragrafen föreskrivs om alternativen för att avgöra ett ärende om återbrytande. Enligt *1 mom.* kan ett beslut återbrytas helt eller delvis. Återbrytandet kan samtidigt innebära att högsta förvaltningsdomstolen överför eller återförvisar ärendet för ny behandling. Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen 67 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Högsta förvaltningsdomstolen kan också fatta ett nytt beslut i ärendet om saken befinns vara klar. Detta kan behövas t.ex. när högsta förvaltningsdomstolen återbryter sitt eget beslut eller när ett återbrutet beslut snabbt måste ersättas med ett nytt beslut. Bestämmelsen motsvarar 67 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen.

I ett återbrytningsärende kan domstolen också besluta att på processuella grunder lämna ansökan om återbrytande utan prövning t.ex. på grund av att rätt att föra talan saknas eller att det beslut som ansökan gäller inte är ett sådant beslut som avses i denna lag. Då tar högsta förvaltningsdomstolens beslut inte ställning till grunderna för återbrytandet eller huruvida tröskeln för återbrytande överskrids.

Utgången av ett beslut om återbrytande beror på innehållet i det beslut som ska återbrytas. Om sökanden enligt det återbrutna beslutet inte beviljades en förmån som personen ansökt om ska

behandlingen av ärendet efter återbrytandet fortsätta där den avslutades före det beslut som konstaterats vara lagstridigt. Om det i beslutet om återbrytande konstateras att sökanden felaktigt ålagts en avgift innebär återbrytandet att det felaktiga beslutet undanröjs och avgifter som redan tagits ut betalas tillbaka. Samtidigt kan det också bestämmas att sökandens rättegångskostnader ska ersättas.

Högsta förvaltningsdomstolens beslut får inte överklagas genom besvär. Den som har rätt att ansöka om återbrytande får inte heller ansöka om återbrytande på nytt i samma ärende. En bestämmelse om detta finns i 118 § 4 mom.

Ett nekande beslut vid extraordinärt ändringssökande ändrar i praktiken inte de rådande omständigheterna eftersom det lagakraftvunna beslutet förblir i kraft. Enligt *2 mom.* räcker det då ofta med att uppge de tillämpade bestämmelserna som skäl för beslutet. Ett beslut om återbrytande av ett beslut som vunnit laga kraft innebär oftast att behandlingen av ärendet fortsätter vid myndigheten eller förvaltningsdomstolen. Skälen för ett sådant beslut behöver i allmänhet anges. Oavsett utgången är det emellertid befogat att ange skälen för ett beslut om återbrytande när det omfattar rättsfrågor som kan tolkas på olika sätt och där etablerad rättspraxis saknas.

121 §. *Tillämpning av bestämmelserna om besvär*. En kompletterande tillämpning av bestämmelserna om besvär vid extraordinärt ändringssökande innebär att domstolen i sin behandling av ärendet har möjlighet att t.ex. meddela föreskrifter om verkställandet, påföra en skyldighet att ersätta rättegångskostnader eller ordna muntlig förhandling. På extraordinärt ändringssökande tillämpas även 6 kap. om utredande av ärendet.

14 kap. Verkställigheten av beslut och förvaltningsdomstolens interimistiska förordnanden

122 §. *Besluts verkställbarhet*. I paragrafen föreskrivs om hur besvär inverkar på möjligheten att verkställa ett beslut. Paragrafen gäller verkställbarheten av både förvaltningsbeslut och beslut av förvaltningsdomstolen. Bestämmelser om verkställbarheten av sådana förvaltningsbeslut i vilka omprövning får begäras finns i 49 f § i förvaltningslagen.

Bestämmelsen motsvarar huvudsakligen gällande 31 § i förvaltningsprocesslagen. Bestämmelsen i 4 mom. om verkställigheten av ett beslut under handläggning som får överklagas separat genom besvär motsvarar 79 § 2 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen.

Enligt *1 mom.* är utgångspunkten att besvär skjuter upp verkställigheten av beslutet.

Enligt *2 mom.* hindrar besvär hos högsta förvaltningsdomstolen dock inte verkställighet av beslutet i ett ärende där besvärstillstånd behövs. Ett beslut av en regional förvaltningsdomstol eller marknadsdomstolen kan alltså verkställas utan laga kraft när ett besvärstillstånd behövs för sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen.

Verkställigheten får dock inte inledas om besvären med anledning av verkställigheten blir meningslösa. Begränsningen av verkställigheten motsvarar 31 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen. Att besvär blir meningslösa innebär att den ändring som följer av verkställigheten inte på ett effektivt sätt kan tas tillbaka eller ersättas om besvären godkänns.

I 123 § föreskrivs om förvaltningsdomstolens möjlighet att förbjuda verkställigheten av ett beslut under den tid ett besvärsärende är under behandling.

I *3 mom.* föreskrivs om undantag från den utgångspunkt som anges i 1 mom. Enligt *1 punkten* kan ett beslut verkställas utan laga kraft om så föreskrivs i lag. Till exempel kommunalbesvär och kyrkobesvär skjuter inte upp verkställigheten, utan beslutet kan verkställas innan det vunnit laga kraft. Bestämmelser om verkställbarheten av beslut utan laga kraft finns också i lagstiftningen om skatter och avgifter och i flera andra lagar.

Enligt *2* och *3 punkten* kan ett beslut verkställas utan laga kraft också om beslutets natur eller ett allmänt intresse förutsätter det. Dessa två förutsättningar ligger nära varandra och ska prövas från fall till fall.

I sitt avgörande HFD 29.11.2011 liggare 3464 har högsta förvaltningsdomstolen prövat verkställbarheten av ett beslut utan laga kraft. Avgörandet illustrerar betydelsen av fallspecifik prövning i en situation där särskilda bestämmelser om beslutets verkställbarhet saknas. I det aktuella fallet hade jord- och skogsbruksministeriet beviljat tillstånd enligt 39 § i renskötsellagen (848/1990) för uppförande av rengärde. Samtidigt hade ministeriet bestämt att beslutet kan verkställas trots ändringssökande. I renskötsellagen finns inga bestämmelser om att beslutet i fråga kan verkställas utan laga kraft. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att det inte gick att bedöma att det skulle ha varit nödvändigt att bygga rengärdet omedelbart med tanke på tillståndsärendets natur eller målen för ministeriets beslut. Således kunde beslutet inte på det sätt som avses i 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen anses vara av sådan natur att det måste verkställas omedelbart. Rengärdet kunde inte heller anses vara nödvändigt på grund av ett allmänt intresse, och således kunde det inte på det sätt som avses i 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen vara fråga om att ett allmänt intresse krävde att verkställigheten av beslutet inte skjuts upp.

Paragrafens *4 mom.* gäller verkställigheten av sådana beslut under handläggning av förvaltningsdomstolen som får överklagas särskilt på det sätt som avses i 108 § 2 mom. Särskilda besvär förhindrar inte verkställigheten av beslut som fattats under handläggningen. Den förvaltningsdomstol som fattat beslutet eller behandlar besvär som anförts över beslutet kan emellertid förbjuda eller avbryta verkställigheten av ett beslut som fattats under handläggningen.

123 §. *Förordnanden om verkställigheten av beslut samt andra interimistiska förordnanden av en förvaltningsdomstol*. I paragrafen föreskrivs om förvaltningsdomstolens möjlighet att utfärda förordnanden om verkställigheten av beslut och andra interimistiska förordnanden i förvaltningsprocessuella ärenden som är under behandling. I den gällande 32 § i förvaltningsprocesslagen föreskrivs det om en besvärsmyndighets förordnanden om verkställigheten. Förslaget medför en delvis ändring av den gällande lagstiftningen.

För närvarande är tingsrätterna behöriga att utfärda förordnanden med stöd av 7 kap. 1—3 § i rättegångsbalken i ärenden som kan avgöras enligt utsökningsbalken. En förteckning över utsökningsgrunder finns i 2 kap. 2 § i utsökningsbalken (705/2007). Som utsökningsgrunder anges bland annat beslut av en förvaltningsdomstol och annan myndighet i förvaltningsprocessärenden (5 punkten) samt beslut av statsrådet, ett ministerium, ett ämbetsverk som hör till statens centralförvaltning och ett regionförvaltningsverk samt andra förvaltningsbeslut, om beslutet i fråga enligt någon annan lag ska verkställas i den ordning som anges i utsökningsbalken (6 punkten). Under 2010-talet har vid tingsrätterna endast ett fåtal sådana förordnanden meddelats där huvudsaken har hört till en förvaltningsdomstols behörighet.

I och med att tingsrätternas behörighet på det sätt som avses i lagförslag 5 begränsas enbart till avgöranden enligt 2 kap. 2 § 1—4 punkten i utsökningsbalken kan de allmänna domstolarna inte längre utfärda förordnanden i förvaltningsprocessuella ärenden. I och med de föreslagna ändringarna ingår tryggandet av det interimistiska rättsskyddet i förvaltningsprocessuella

ärenden till alla delar i förvaltningsdomstolarnas behörighet, vilket gör systemet för rättskipning tydligare.

Förslaget påverkar inte marknadsdomstolens behörighet att utfärda förordnanden enligt 7 kap. 4 § i rättegångsbalken eftersom denna inte heller i nuläget gäller förvaltningsprocessuella ärenden.

Förvaltningsdomstolen får utfärda förordnanden som avses i paragrafen enbart i förvaltningsprocessuella ärenden som är anhängiga. Efter att förvaltningsdomstolen har meddelat ett avgörande i huvudsaken får den inte längre inte bestämma om verkställigheten (se HFD 2017:68).

De föreslagna bestämmelserna kan bli tillämpliga även vid extraordinärt ändringssökande. För närvarande finns bestämmelser om möjligheten för myndigheter som behandlar extraordinärt ändringssökande att meddela föreläggande om verkställigheten i 66 § i förvaltningsprocesslagen.

Det är fråga om brådskande interimistiskt rättsskydd under rättegången och därför genomförs t.ex. hörandet av delaktiga i rättegången och utredandet av fakta i ärendet i övrigt i en omfattning som är ändamålsenlig med hänsyn till sakens art. Sådana förordnanden som avses i paragrafen kan vid behov utfärdas utan hörande av parterna genast när ärendet inletts vid förvaltningsdomstolen.

Skälen för beslut under handläggning om förordnanden kan enligt 87 § 2 mom. anges genom att enbart de tillämpade bestämmelserna uppges, om inte ärendet på grund av sin natur kräver att skälen för beslutet anges på något annat sätt. Beslut under handläggningen får enligt 108 § 1 mom. överklagas i samband med huvudsaken. Vid behov kan förvaltningsdomstolen också avgöra ärenden som gäller verkställighet eller andra interimistiska förordnanden på nytt under rättegången om omständigheterna och behovet av att ge interimistiskt rättsskydd förändras under behandlingen av ärendet. Om det inte längre finns någon grund för ett tidigare utfärdat förordnande kan förvaltningsdomstolen upphäva det.

Förordnanden om att förbjuda eller avbryta verkställigheten kan behövas t.ex. när beslutet enligt lagen kan verkställas utan laga kraft. Bestämmelser om besluts verkställbarhet utan laga kraft finns i lagstiftningen för de olika förvaltningsområdena.

Enligt *1 mom.* kan förvaltningsdomstolen under den tid ett besvärsärende behandlas utfärda ett förordnande om att förbjuda eller avbryta verkställigheten av beslutet. Förordnandet kan gälla beslut av antingen förvaltningsmyndigheter eller förvaltningsdomstolar. Innehållsmässigt motsvarar förslaget gällande 32 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen, men bestämmelsen preciseras jämfört med nuläget. Förordnanden om att förbjuda eller avbryta verkställigheten kan behövas t.ex. när beslutet kan verkställas utan laga kraft. Sådana bestämmelser finns t.ex. i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007).

Det kan också finnas ett behov av att förbjuda verkställigheten av beslut utan laga kraft för att klarlägga beslutets verkställbarhet. Till exempel i sådana ärenden enligt markanvändnings- och bygglagen där det finns flera privata parter kan ett uttryckligt förordnande om verkställighetsförbud behövas i vissa situationer.

Liksom för närvarande kan domstolen i besvärsärenden utfärda även andra interimistiska förordnanden. Med ett interimistiskt förordnande kan domstolen t.ex. tillåta verkställigheten av ett beslut utan laga kraft om rättsskyddet för någon annan än ändringssökanden kräver det och verkställigheten inte gör besvären meningslösa. I sitt interimistiska förordnande kan förvaltningsdomstolen även ställa villkor som styr eller begränsar verkställigheten av beslutet. Dom-

stolen kan emellertid inte utfärda verkställighetsförordnanden med verkningar som sträcker sig längre än verkningarna av avgörandet i själva huvudsaken (se HFD 2010:29 och HFD 2010:30). Av den som yrkar på ett interimistiskt förordnande förutsätts inte att någon säkerhet ställs.

Momentet innehåller också en bestämmelse om att förvaltningsdomstolens verkställighetsförordnande också kan gälla enbart en del av beslutet. Förslaget motsvarar nuvarande praxis.

I *2 mom.* föreskrivs om interimistiska förordnanden i andra ärenden än besvärsärenden. Avsikten är att stärka förvaltningsdomstolens behörighet att ge interimistiskt rättsskydd under rättegången också i fråga om förvaltningsprocessuella ärenden utan överklagbara förvaltningsbeslut. Till dessa hör främst förvaltningstvistemål och andra ärenden som inleds vid förvaltningsdomstolen genom en ansökan.

Förslaget hänger samman med lagförslag 5 som innehåller ändringar i bestämmelserna i 7 kap. 1—3 § i rättegångsbalken. Förvaltningsdomstolens interimistiska förordnanden ersätter de allmänna domstolarnas nuvarande behörighet att utfärda förordnanden i förvaltningsprocessuella ärenden. Avsikten är att förvaltningsdomstolarna ska sörja för det interimistiska rättsskyddet under rättegångar som gäller förvaltningsärenden även i andra inledda förvaltningsprocessuella ärenden än besvärsärenden.

Genom ett interimistiskt förordnande kan förvaltningsdomstolen ålägga en myndighet eller en enskild part att tillgodose en viss rättighet eller att handla på det sätt som lagen föreskriver. Förordnandet kan också innehålla ett förbud mot att lagstridigt begränsa någons intressen eller rätt eller handla på ett visst lagstridigt sätt. Förordnandet kan också innehålla andra föreläggande när tillgodoseendet av lagstadgade rättigheter eller intressen eller uppfyllandet av lagstadgade skyldigheter kräver det.

Förvaltningsdomstolen får utfärda interimistiska förordnanden enbart i ärenden som är anhängiga vid denna domstol. Någon möjlighet att få interimistiskt rättsskydd innan huvudsaken inleds behövs inte eftersom huvudsaken vid behov kan inledas vid förvaltningsdomstolen omedelbart när behovet av rättsskydd framkommer.

I vilket fall som helst är de yrkanden som framställs i huvudsaken samt motiveringarna för dem centrala när förvaltningsdomstolen prövar behovet av interimistiskt rättsskydd. I den föreslagna lagen avviker inte kraven för att inleda huvudsaken från de krav som skulle ställas på inledandet av ett ärende om interimistiskt rättsskydd även om det vore möjligt att yrka på detta redan innan huvudsaken inleds.

En i momentet avsedd huvudsak kan enligt 19 § inledas vid förvaltningsdomstolen genom en skrivelse som innehåller uppgifter om yrkandet och motiveringen för det samt den som yrkandet riktas mot. De handlingar som åberopas som stöd för yrkandet ska fogas till skrivelsen. Vid behov kan dessa handlingar lämnas in separat senare. Även motiveringen för yrkandet kan kompletteras senare.

Domstolen kan ge rättsskydd genom ett i bestämmelsen avsett annat interimistiskt förordnande endast i situationer där den är behörig att behandla huvudsaken. Eftersom ärenden som gäller passivitet från myndighetens sida inte kan behandlas som förvaltningstvistemål är ett interimistiskt förordnande inte heller möjligt i sådana situationer.

Enligt *3 mom.* kan domstolen förena förordnandet med vite. Detta behövs för att det ska vara fråga om ett effektivt rättsskydd. Bestämmelsen motsvarar till denna del rättegångsbalkens 7 kap. 3 § 1 mom., som ger domstolen rätt att förena ett föreläggande med vite. Syftet med vitet

är att vid behov säkerställa att föreläggandet följs och verkställs. Förvaltningsdomstolen ska i sina interimistiska förordnanden och de viten som förenas med dem ta hänsyn till kraven på proportionalitet och rättvisa. Detta förutsätts t.ex. i EU-rätten.

Viteslagen gäller viten som förenas med ålägganden eller förbud av myndigheter. Enligt motiveringen till regeringens proposition om viteslagen (RP 63/1990 rd) gäller viteslagen också domstolar. Bestämmelser om begränsningar av viteslagens tillämpningsområde finns i 2 § i den lagen. Ett vite som förenats med ett interimistiskt förordnande syftar inte till att säkerställa en rättegång. För sådana viten gäller inte heller de övriga grunder för begränsning av tillämpningsområdet för viteslagen som anges i 2 § i den lagen. På viten som avses i det föreslagna momentet tillämpas således bestämmelserna i viteslagen även utan någon uttrycklig hänvisning.

Enligt *4 mom.* ska förordnanden om verkställighet eller andra interimistiska förordnanden yrkas hos den domstol som är behörig att behandla huvudsaken. Yrkandet ska behandlas skyndsamt. Det kan avgöras antingen separat eller i samband med huvudsaken. Avgörande i samband med huvudsaken förutsätter att även huvudsaken kan avgöras skyndsamt.

Vid behov kan en part inleda ärenden som gäller förordnanden enligt denna paragraf flera gånger i samma ärende om omständigheterna förändras under behandlingen. Liksom för närvarande kan förvaltningsdomstolen också vid behov utfärda förordnanden enligt denna paragraf på eget initiativ.

124 §. *Förordnandets giltighetstid*. I paragrafen föreskrivs om giltigheten för förvaltningsdomstolarnas verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden. Den innehåller också en bestämmelse om förordnanden att iaktta upphävda beslut.

Sådana förordnanden av förvaltningsdomstolar som avses i detta kapitel är interimistiska till sin natur. Deras syfte är att ge rättsskydd under rättegången så att rättegången inte blir meningslös.

Betydelsen av separata verkställighetsförordnanden accentueras i det föreslagna systemet, där utgångspunkten är att besvärstillstånd krävs när den regionala förvaltningsdomstolens beslut överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen. Då kan förvaltningsdomstolens beslut allt oftare verkställas utan laga kraft med stöd av 122 § 2 mom.

Enligt *1 mom.* ska förvaltningsdomstolen bestämma om hur länge ett verkställighetsförordnande eller annat interimistiskt förordnande som avses i detta kapitel är i kraft. Giltighetstidens längd framgår vanligen av det beslut under handläggning som gäller förordnandet. Vid behov kan giltighetstiden för ett förordnande bestämmas separat. Om det interimistiska förordnandets giltighetstid varken framgår av beslutet under handläggningen eller bestäms separat är förordnandet i princip i kraft tills ett nytt beslut under handläggning fattas i ärendet eller tills ett beslut som avslutar behandlingen fattas i huvudsaken.

Enligt *2 mom.* kan förvaltningsdomstolen i ett beslut som avslutar behandlingen av huvudsaken bestämma att ett verkställighetsförordnande eller ett annat interimistiskt förordnande gäller t.ex. tills beslutet vunnit laga kraft eller tills den högre domstol som behandlar ärendet bestämmer något annat. Momentet motsvarar innehållsmässigt gällande 32 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.

När domstolen upphäver ett beslut kan den enligt 3 mom. samtidigt bestämma att det upphävda beslutet fortsättningsvis ska iakttas tills ärendet har avgjorts på nytt, tills beslutet har

vunnit laga kraft eller tills fullföljdsdomstolen bestämmer något annat. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt i huvudsak gällande 32 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen.

Till exempel i situationer där domstolen på grund av ett fel i förfarandet upphäver ett myndighetsbeslut om skydd av sådana naturtyper som avses i 29 § i naturvårdslagen (1096/1996) kan ett förordnande enligt detta moment behövas för att bevara områdets trädbestånd från avverkning tills myndigheten har avgjort ärendet på nytt.

Med avvikelse från förvaltningsprocesslagen föreslås det att ett förordnande om att ett upphävt beslut ska iakttas kan meddelas även i situationer där ärendet inte samtidigt återförvisas eller överförs till en myndighet eller en lägre förvaltningsdomstol för ny behandling. I praktiken är det sällsynt att domstolen förordnar att ett upphävt beslut ska iakttas utan att det återförvisas för ny behandling.

Ett förordnande om att iaktta ett upphävt beslut kan också övervägas t.ex. när den regionala förvaltningsdomstolen har upphävt ett beslut som gäller myndighetshandlingars offentlighet och ansett att handlingen i fråga ska delges en person som begärt den. I ett positivt domstolsavgörande kan det vara nödvändigt att genom ett förordnande säkerställa att de uppgifter som begärts inte delges innan beslutet vunnit laga kraft eller högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Ett förordnande om att iaktta ett upphävt beslut kan gälla endast temporärt. När domstolen förordnar att ett upphävt beslut ska iakttas ska den samtidigt ange hur länge det ska iakttas. Domstolen kan bestämma att det upphävda beslutet ska iakttas tills ärendet har avgjorts på nytt. En förvaltningsmyndighet kan med stöd av sin behörighet fatta ett nytt beslut i ärendet, men den kan inte meddela interimistiska förordnanden om beslutets verkställighet om det inte föreskrivs särskilt om det. Alternativt kan domstolen bestämma att det upphävda beslutet ska iakttas tills beslutet har vunnit laga kraft. Om domstolen återförvisar ett ärende kan den också bestämma att det upphävda beslutet ska iakttas tills den lägre domstol som behandlar ärendet bestämmer något annat.

15 kap. **Ikraftträdande**

125 §. *Ikraftträdande*. I paragrafens *1 mom.* föreskrivs om lagens ikraftträdande.

Avsikten är att de nödvändiga ändringar som görs i andra lagar till följd av lagen om rättegång i förvaltningsärenden ska sättas i kraft samtidigt.

Enligt *2 mom.* upphävs förvaltningsprocesslagen av år 1996 inklusive senare ändringar av denna genom den nya lagen.

126 §. *Övergångsbestämmelser*. Enligt *1 mom.* tillämpas förvaltningsprocesslagen på ordinarie ändringssökande i beslut som fattats före lagens ikraftträdande. Med beslut avses ett beslut av en förvaltningsmyndighet eller en förvaltningsdomstol som överklagats. På sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut som fattats efter lagens ikraftträdande tillämpas således denna lag också i de fall där förvaltningsprocesslagen har tillämpats på inledandet och behandlingen av ärendet i den första domstolsinstansen.

Denna lag tillämpas på extraordinärt ändringssökande också när det beslut som överklagas har fattats före lagens ikraftträdande. Förvaltningsprocesslagen tillämpas emellertid på ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande och som redan behandlas när lagen träder i kraft. Efter att lagen trätt i kraft kan extraordinärt ändringssökande inte längre inledas i form av kla-

gan. Behandlingen av ärenden som gäller klagan och som inletts innan lagen trätt i kraft slutförs emellertid med tillämpning av förvaltningsprocesslagen.

I *2 mom.* föreskrivs om vilken lag som tillämpas på andra ärenden än besvärsärenden. Bestämmelsen kompletterar dessutom 1 mom. som gäller den lag som ska tillämpas på behandlingen av anhängiga besvärsärenden.

På ansökningsärenden som inletts vid förvaltningsdomstolen innan lagen trätt i kraft, såsom förvaltningstvistemål och ärenden som gäller tvångsomhändertagande av barn, tillämpas förvaltningsprocesslagen. Behandlingen av ärenden som har inletts vid förvaltningsdomstolen eller hos någon annan besvärsmyndighet när lagen träder i kraft ska slutföras vid respektive förvaltningsdomstol eller besvärsmyndighet med tillämpning av förvaltningsprocesslagen. På eventuellt fortsatt sökande av ändring tillämpas dock denna lag.

Om ett ärende som är under behandling vid den tidpunkt då lagen träder i kraft återförvisas till förvaltningsmyndigheten eller till en lägre förvaltningsdomstol för ny behandling tillämpas denna lag på sökandet av ändring i det nya förvaltningsbeslutet och på behandlingen av det återförvisade ärendet vid förvaltningsdomstolen.

I *3 mom.* föreskrivs om undantag till bestämmelserna i 1 och 2 mom. När denna lag har trätt i kraft tillämpas lagens bestämmelser på den besvärsanvisning som ska fogas till ett beslut och på delgivning av beslutet oavsett när det förvaltningsprocessuella ärendet i fråga har inletts vid förvaltningsdomstolen. I besvärsanvisningar som ges efter att denna lag har trätt i kraft ska det således beaktas att besvärsanvisningen enligt lagens 88 § 3 mom. också ska innehålla en redogörelse för bestämmelserna om de avgifter som tas ut för behandlingen av besvären.

127 §. *Tidigare hänvisningsbestämmelser*. I paragrafen föreskrivs att allmänna hänvisningar i andra lagar eller förordningar till förvaltningsprocesslagen efter ikraftträdandet av lagen om rättegång i förvaltningsärenden avser denna lag. Bestämmelsen gäller därmed hänvisningar som föreskriver om tillämpning av förvaltningsprocesslagen i sin helhet. I denna proposition föreslås inte att dessa allmänna hänvisningar till förvaltningsprocesslagen ska ändras till hänvisningar till den nya allmänna lagen. Det föreslås att hänvisningar till en viss bestämmelse i förvaltningsprocesslagen i den övriga lagstiftningen ska ändras för att motsvara den nya allmänna lagen.

I den nya allmänna lagen är besvärstillståndsregleringen utgångspunkten vid sökande av ändring i en regional förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Bestämmelser enligt vilka besvär över regionala förvaltningsdomstolars beslut får anföras hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen utgör således besvärstillståndsreglering efter att den nya allmänna lagen har trätt i kraft.

Efter ikraftträdandet av den nya lagen kommer lagstiftningen för de olika förvaltningsområdena fortfarande att innehålla gällande bestämmelser om ändringssökande. I dessa ingår bestämmelser för olika ärendegrupper om både besvärstillstånd och ändringssökande på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Dessa bestämmelser om ändringssökande bör förtydligas separat för de olika förvaltningsområdena så att de motsvarar besvärstillståndsregleringen i den nya allmänna lagen.

1.2 Förvaltningslagen

3 a §. *Tillämpning på besvärsärenden*. Paragrafen är ny. För närvarande föreskrivs i 1 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen att den lagen också ska tillämpas då ändring i beslut i för-

valtningsärenden söks genom besvär hos en förvaltningsmyndighet. Förslaget innebär en ändring av det nuvarande förfarandet.

Enligt 2 § i det första lagförslaget i denna proposition omfattas ändringsökande inom förvaltningen inte av tillämpningsområdet för den nya lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Enligt förslaget ska förvaltningslagen tillämpas vid behandlingen av besvär som ska anföras hos en förvaltningsmyndighet. Besvär inom förvaltningen är en form av ändringssökande som liknar den omprövningsbegäran som föreskrivs i förvaltningslagen, varför det i propositionen föreslås att bestämmelserna om omprövningsbegäran i förvaltningslagen ska tillämpas på behandlingen av besvär vid en förvaltningsmyndighet.

Besvärsförfaranden inom förvaltningen är numera sällsynta. Strävan är att slopa sådana förfaranden. Vid behov kan omprövningsbegäran användas för att söka ändring inom förvaltningen.

47 §. *Besvärsanvisning*. Till paragrafens *2 mom.* fogas en bestämmelse om att besvärsanvisningen även ska innehålla uppgifter om eventuella avgifter som tas ut för behandlingen av besvär. I de fall behandlingen av besvär är avgiftsbelagd enligt lagen om domstolsavgifter (1455/2015) ska detta framgå av besvärsanvisningen. Uppgifter om avgifterna kan ingå i besvärsanvisningen eller bifogas den. Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i 88 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden där det anges vilka uppgifter som ska ingå i den besvärsanvisning som ska fogas till ett förvaltningsdomstolsbeslut.

Behandlingen av besvär inom förvaltningen som är anhängiga när denna lag träder i kraft ska slutföras enligt de tidigare bestämmelserna. Även till dessa ska dock en sådan besvärsanvisning fogas av vilken även de avgifter som tas ut för behandlingen av besvär framgår.

1.3 Lagen om högsta förvaltningsdomstolen

6 §. Hänvisningen till 64 a § i förvaltningsprocesslagen i *5 mom. 3 punkten* ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Ansökan om återbrytande regleras i 118 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, vilken i sak motsvarar den bestämmelse i förvaltningsprocesslagen som nämns i den gällande paragrafen. I lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs dock inte längre om klagan som ett extraordinärt rättsmedel.

1.4 Lagen om förvaltningsdomstolarna

12 §. *Domförhet*. Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 32 § i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen och den kompletteras med ett omnämnande av andra interimistiska förordnanden. Bestämmelser om verkställighetsförordnanden och andra interimistiska förordnanden finns i 14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. En lagfaren ledamot kan ensam fatta beslut om ett förordnande som gäller verkställighet och om utfärdandet av något annat interimistiskt förordnande.

Enligt gällande lag kan beslut om säkringsåtgärder meddelas av tingsrätten eller marknadsdomstolen i en sammansättning med en domare på det sätt som anges i 7 kap. i rättegångsbalken. Genom den föreslagna ändringen av rättegångsbalken begränsas tingsrättens behörighet till att gälla enbart sådana ärenden som hör till dess behörighet och interimistiska förordnanden som gäller ärenden som ska behandlas som förvaltningsprocessuella ärenden utfärdas framöver av en förvaltningsdomstol.

I 49 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om förrättande av inspektion och i 47 § om muntlig förberedelse. Till lagen om förvaltningsdomstolar fogas bestämmelser om domstolarnas domförhet när det gäller beslut om förrättande av inspektion och ordnande av muntlig förberedelse. Beslutet kan fattas av den beslutande sammansättningens ordförande eller en annan lagfaren ledamot. Till momentet fogas också en bestämmelse om att en lagfaren ledamot eller föredragande kan förrätta inspektion.

Till *4 mom.* fogas en hänvisning till 5 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, som innehåller bestämmelser om domför sammansättning i ett ärende som gäller domarjäv.

21 §. *Förvaltningsdomstolens rätt att få upplysningar och handräckning av myndigheter*. Paragrafen upphävs som onödig. Om förvaltningsdomstolens rätt att få upplysningar föreskrivs i 50 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

22 §. *Rättegångens offentlighet*. Paragrafen upphävs som onödig. Hänvisningen till lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007) är onödig eftersom den lagen även i övrigt tillämpas vid förvaltningsdomstolarna.

1.5 Rättegångsbalken

1—3 §. Den föreslagna ändringen fråntar de allmänna domstolarna behörigheten att förordna om säkringsåtgärder i förvaltningsprocessuella ärenden. Bestämmelser om förordnandet av interimistiskt rättsskydd i förvaltningsärenden finns i 14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). En överföring av behörighet från de allmänna domstolarna till förvaltningsdomstolarna gör rättskipningssystemet klarare och motsvarar uppdelningen i förvaltningsrättskipning och allmän rättskipning. Med tanke på rättskipningssystemet vore det logiskt att realiserandet av rättsskyddet i förvaltningsprocessuella ärenden till alla delar skulle höra till förvaltningsdomstolens behörighet.

Tingsrätterna är med stöd av 7 kap. 1—3 § i den gällande rättegångsbalken behöriga att förordna om säkringsåtgärder i ärenden där ett avgörande som bygger på utsökning är möjligt. En förteckning över utsökningsgrunderna finns i 2 kap. 2 § i utsökningsbalken (705/2007). Utsökningsgrunder är bland andra beslut av en förvaltningsdomstol och beslut av någon annan myndighet i förvaltningsprocessärenden (5 punkten) samt beslut av statsrådet, ett ministerium, ett ämbetsverk som hör till statens centralförvaltning eller ett regionförvaltningsverk samt andra förvaltningsbeslut, om beslutet i fråga enligt någon annan lag ska verkställas i den ordning som anges i den lagen (6 punkten). Genom att begränsa tingsrättens behörighet så att den gäller enbart de avgöranden som avses i 2 kap. 2 § 1—4 punkten i utsökningsbalken, kan de allmänna domstolarna inte längre förordna om säkringsåtgärder i förvaltningsprocessärenden. Efter de föreslagna ändringarna ska realiserandet av ett interimistiskt rättsskydd i förvaltningsprocessärenden entydigt och till alla delar höra till förvaltningsdomstolarnas behörighet.

Förslaget påverkar inte marknadsdomstolens behörighet att förordna om säkringsåtgärder enligt 7 kap. 4 § i rättegångsbalken, eftersom marknadsdomstolen inte heller nu förordnar om säkringsåtgärder i förvaltningsprocessuella ärenden.

1.6 Utsökningsbalken

21 §. *Förvaltningsprocessbeslut och förvaltningsbeslut*. Hänvisningen till 31 § 2 i förvaltningsprocesslagen i *1 mom.* ändras så att den gäller 122 § 3. mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men den preciseras i förhållande till nuläget.

I fråga om meddelande av förordnande om avbrott och andra motsvarande bestämmelser om verkställigheten i *2 mom.* hänvisas till 32 och 66 § i förvaltningsprocesslagen. Det föreslås att hänvisningen ändras så att den gäller 123 och 124 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, vilka huvudsakligen motsvarar de nämnda bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen. De nya bestämmelserna gör det möjligt att utfärda även andra interimistiska förordnanden och bestämmelserna preciseras i förhållande till nuläget.

1.7 Lagen om rättegång i försäkringsdomstolen

1 §. *Tillämpningsområde*. Enligt förslaget upphävs förvaltningsprocesslagen och ersätts med lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

5 §. *Försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot*. Till paragrafens *1 mom.* fogas ett omnämnande av att försäkringsdomstolen är domför med en ledamot inte enbart när det är fråga om avbrytande av verkställighet utan även i ärenden som gäller något annat interimistiskt förordnande. Tillägget behövs eftersom det i lagen om rättegång i förvaltningsärenden även finns bestämmelser om annat interimistiskt förordnande. I paragrafens inledande stycke görs dessutom en språklig precisering.

14 §. *Muntlig förhandling*. Paragrafen upphävs som onödig. Om muntlig förhandling föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

18 a §. *Besvärsförbud i fråga om försäkringsdomstolens beslut*. I paragrafen föreskrivs att försäkringsdomstolens beslut inte får överklagas genom besvär. Bestämmelsen behövs eftersom det utan en sådan bestämmelse, till följd av den ändrade formulering av bestämmelserna om överklagbarhet och besvärsrätt som följer av upphävandet av förvaltningsprocesslagen och stiftandet av den nya lagen om rättegång i förvaltningsärenden, kan vara oklart huruvida det är möjligt att överklaga försäkringsdomstolens beslut i de fall där det i den materiella lagstiftningen inte uttryckligen föreskrivs om besvärsförbud.

Genom speciallagstiftning kan det dock bestämmas något annat om besvärsrätten. Sådan speciallagstiftning finns i 238 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2915). Eftersom bestämmelserna om besvärsrätt i lagen om rättegång i förvaltningsärenden däremot är allmänna bestämmelser i förhållande till motsvarande bestämmelser i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen, blir de bestämmelser om besvärsrätt i lagen om rättegång i förvaltningsärenden som avviker från bestämmelserna i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen inte tillämpliga.

19 §. *Undanröjande av beslut*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

20 §. *Återbrytande av beslut*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Den exkluderande hänvisningen till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen *i 2 mom.* ska enligt förslaget ändras så att den gäller 13 kap i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.8 Lagen om rättegång i marknadsdomstolen

2 kap.

1 §. *Handläggning av konkurrens- och tillsynsärenden*. Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

3 kap.

1 §. *Handläggning av upphandlingsärenden*. Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

4 kap.

5 §. *Komplettering av besvären*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt huvudsakligen den gällande lagen, men hänvisningen till 28 § i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Bestämmelser om komplettering av besvär finns i 40 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

7 §. *Bemötandets innehåll*. Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt huvudsakligen den gällande lagen, men hänvisningen till 24 § i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

I lagen om rättegång i förvaltningsärenden finns bestämmelser om uppgivande av kontaktuppgifter och om så kallad processadress i 15 § 2 mom.

Undertecknandet behöver inte särskilt omnämnas i bestämmelsen.

11 §. *Handläggningen av ett ärende vid förberedelsesammanträde*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om upprättande av protokoll över den muntliga förberedelsen finns i 47 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om kallande av delaktiga i rättegången i 62 § och om delgivning i 9 kap.

14 §. *Muntlig förhandling*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt huvudsakligen den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen. 7 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om muntlig förhandling, är mer detaljerat än den gällande förvaltningsprocesslagen.

16 §. Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

6 kap.

7 §. *Meddelande eller avkunnande av beslut i förvaltningsprocessärenden*. Den hänvisning till 55 § i förvaltningsprocesslagen som finns i *4 mom.* ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om delgivning finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

7 kap.

2 §. *Sökande av ändring i besvärsärenden*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.9 Lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar

2 §. *Lagens tillämpningsområde*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

13 §. *Begränsning av allmänhetens närvarorätt*. Hänvisningen till 39 b § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den gäller 69 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen.

18 §. *Avgörande om offentlighet vid rättegång*. Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

20 §. *Ändringssökande i beslut i förvaltningsärenden*. Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

21 §. *Ändringssökande i beslut i förvaltningsprocessärenden*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.10 Lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång

2 §. *Tillämpningsområde*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

1.11 Rättshjälpslagen

13 §. *När rättshjälpen börjar och dess varaktighet*. Enligt förslaget upphävs förvaltningsprocesslagen och ersätts med lagen om rättegång i förvaltningsärenden och bestämmelsens hänvisning till 1 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen stryks. I lagen om rättegång i förvaltningsärenden finns ingen bestämmelse som direkt motsvarar den bestämmelse som upphävs. Därför ska innehållet i bestämmelsen omformuleras i mer öppna ordalag, dock med användning av begreppen myndighet och nämnd i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen och avsikten är inte att förändra nuläget.

Rättshjälp ska inte heller framöver omfatta åtgärder i anslutning till den behandling i en besvärsnämnd som föregår rättegång i försäkringsdomstolen och inte heller åtgärder inom ramen för förvaltningsförfarande.

22 §. *Ersättningsskyldighet för rättshjälpstagarens motpart*. Hänvisningen till 13 kap. i förvaltningsprocesslagen ska enligt förslaget ändras så att den gäller 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. De i paragrafen avsedda ersättningarna som rättshjälpstagarens motpart ådöms att betala betalas till staten.

27 §. *Behandling i domstolen*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.12 Fängelselagen

1 §. *Beslut i vilka ändring får sökas*. Hänvisningen till 5 § i förvaltningsprocesslagen i *1 mom. 16 punkten* ska enligt förslaget ändras så att den gäller 6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

4 §. *Besvär hos förvaltningsdomstolen*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.13 Häktningslagen

1 §. *Beslut i vilka ändring får sökas*. Hänvisningen till 5 § i förvaltningsprocesslagen i *1 mom. 8 punkten* ska enligt förslaget ändras så att den gäller 6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.14 Stiftelselagen

16 §. *Ändringssökande*. Hänvisningarna i *1 mom.* ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen. Ett besluts överklagbarhet regleras i 6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.15 Vattenlagen

14 kap.

5 §. *Förfarandet i förvaltningstvångsärenden*. Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

15 kap.

1 §. Ändringssökande. Paragrafens 1 mom. motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

4 §. *Förfarandet i fullföljdsdomstolen*.

I 2 mom. föreskrivs för närvarande att utöver det som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om syn kan Vasa förvaltningsdomstol eller, på förordnande av den, ordföranden för eller en ledamot som hör till den sammansättning som avgör ärendet eller ärendets föredragande förrätta inspektion på platsen. Momentet upphävs som onödigt. I denna proposition föreslås det att en allmän bestämmelse om förrättande av inspektion för att konstatera fakta ska finnas i 49 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Till 12 § i lagen om förvaltningsdomstolarna fogas en bestämmelse om att inspektion kan förrättas av en lagfaren ledamot av eller föredragande vid förvaltningsdomstolen.

Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Enligt den andra meningen i 74 § 1 mom. i den gällande förvaltningsprocesslagen kan vad som i 74 och 75 § stadgas om part också tillämpas på den förvaltningsmyndighet som har fattat beslutet. I 95 och 96 § i den nya lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om skyldigheten för delaktiga i rättegången att ersätta rättegångskostnader. Med delaktiga avses såväl en enskild part som en myndighet som är delaktig i rättegången. Den föreslagna paragrafhänvisningen bör således kompletteras med ett omnämnande av den myndighet som fattat förvaltningsbeslutet.

7 §. *Verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.16 Lagen om ändring av miljöskyddslagen

190 §. *Sökande av ändring*. Paragrafens 1 och 2 mom. motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

197 §. *Förfarandet i fullföljdsdomstolen*. I 1 mom. föreskrivs för närvarande att utöver det som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om syn kan Vasa förvaltningsdomstol eller, på förordnande av den, ordföranden för eller en ledamot som hör till den sammansättning som avgör ärendet eller ärendets föredragande förrätta inspektion på platsen. Momentet upphävs som onödigt. I denna proposition föreslås det att en allmän bestämmelse om förrättande av inspektion för att konstatera fakta ska finnas i 49 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Till 12 § i lagen om förvaltningsdomstolarna fogas en bestämmelse om att inspektion kan förrättas av en lagfaren ledamot av eller föredragande vid förvaltningsdomstolen.

Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.17 Lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken

4 §. *Omröstning*. I paragrafen hänvisas för närvarande till att 52 § i förvaltningsprocesslagen ska tillämpas när det vid regionsförvaltningsverket blir fråga om en omröstning. Det föreslås att hänvisningen ändras så att den gäller 85 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, vilken i sak motsvarar den bestämmelse i förvaltningsprocesslagen som nämns i den gällande paragrafen.

1.18 Lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen

18 §. *Ändringssökande*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt huvudsakligen den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

I momentet nämns inte längre högsta förvaltningsdomstolen. I 7 § i den gällande förvaltningsprocesslagen föreskrivs att beslut av statsrådets allmänna sammanträde får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Ett ministeriums beslut överklagas hos förvalt-

ningsdomstolen. Enligt förslaget ska motsvarande bestämmelser tas in i 8 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I 13 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs att besvär får anföras på den grunden att beslutet strider mot lag. I nuläget finns motsvarande bestämmelse i 7 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Reglering som överlappar med den allmänna lagen kan strykas som onödig.

I momentet föreskrivs att beslutet kan verkställas trots att ändring har sökts. I nuläget förutsätter verkställigheten av ett beslut som inte vunnit laga kraft enligt 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen att beslutet till sin natur är sådant att det bör verkställas omedelbart eller att ett allmänt intresse kräver att verkställigheten av beslutet inte uppskjuts. Bestämmelsen motsvarar innehållsmässigt huvudsakligen den gällande lagen. Högsta förvaltningsdomstolen kan vid behov förbjuda eller avbryta verkställigheten av beslut.

1.19 Lagen om skydd för miljön i Antarktis

35 f § *Förfarande i ersättningsärenden*. Hänvisningen till 69 § i förvaltningsprocesslagen i *1 mom.* ska enligt förslaget ändras så att den gäller 19, 20 och 22 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Innehållsmässigt motsvarar bestämmelsen huvudsakligen den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. I lagen om rättegång i förvaltningsärenden preciseras ordalydelsen i bestämmelserna jämfört med nuläget.

De allmänna bestämmelserna om ett förvaltningstvistemål och dess inledande finns i 19—21 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I lagens 20 § 1 mom. föreskrivs om vilka ärenden förvaltningsdomstolen behandlar som förvaltningstvistemål. Enligt 2 mom. behandlas ett ärende dock inte som ett förvaltningstvistemål, om ärendet kan eller har kunnat avgöras genom ett förvaltningsbeslut eller ett beslut med anledning av grundbesvär.

Den behöriga förvaltningsdomstolen i ett förvaltningstvistemål regleras i 22 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

37 §. *Ändringssökande*. Hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Huvudregeln enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden är att förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsomstolen om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

1.20 Lagen om vattentjänster

16 §. *Upplysningsplikt och offentlighet i fråga om handlingar*. I *4 mom.* hänvisas till 12 § i förvaltningsprocesslagen. Hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Den behöriga förvaltningsdomstolen regleras i 10 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

32 §. *Ändringssökande*. Enligt *2 mom.* får förvaltningsdomstolens beslut bara överklagas genom besvär om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Bestämmelsen med omnämnandet av besvärstillstånd kan strykas som onödig. Huvudregeln enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden är att förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsomstolen om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

I fråga om de överträdelser och försummelser som regleras i 29 § i lagen om vattentjänster har sökande av ändring hos högsta förvaltningsdomstolen inte tidigare krävt besvärstillstånd.

Grundlagsutskottet har ansett att bestämmelser om besvärstillstånd inte är uteslutna ens i ärenden som gäller administrativ påföljd (GrUU 14/2013 rd, GrUU 49/2016 rd).

1.21 Lagen om fiske

124 §. *Sökande av ändring i beslut av närings-, trafik och miljöcentralen*. Paragrafens 1 mom. motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Den behöriga förvaltningsdomstolen regleras i 10 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Hänvisningen till förvaltningsprocesslagen i *4 mom.* ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Huvudregeln enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden är att förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsomstolen om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Ändringen av hänvisningsbestämmelsen innebär en förändring av nuläget.

125 §. *Sökande av ändring i beslut av fiskeriområden*. Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Allmänna bestämmelser om förordnanden som gäller verkställighet av beslut finns i 14 kap i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Förvaltningsdomstolen kan utfärda ett förordnande om verkställigheten av ett beslut som är föremål för besvär på det sätt som föreskrivs i 123 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.22 Lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret

25 §. *Ändringssökande*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Hänvisningen till förvaltningsprocesslagen i det nuvarande *2 mom.* ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Huvudregeln enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden är att förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsomstolen om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Ändringen av hänvisningsbestämmelsen innebär en förändring av nuläget. I och med ändringen kan även förvaltningsdomstolens beslut om uppsägning och återkrav av en fordran endast överklagas om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

I *3 mom.* hänvisas till 4 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, som bland annat reglerar andra förvaltningsprocessuella ärenden än inledanden och behandling av besvär.

1.23 Lagen om marknadsföringsavgifter för specialväxter

1 §. I 20 § hänvisas för närvarande till lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/1950). Europeiska unionens reglering omfattar numera de frågor som regleras i denna lag. Lagen upphävs som onödig.

2 §. I paragrafen föreskrivs om tidpunkten för lagens ikraftträdande.

1.24 Lagen om grundläggande utbildning

36 a § *Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning*. Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt huvudsakligen den gällande lagen, men hänvisningarna till 31 § 1 och 2 mom. samt 32 § i förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om verkställighet av beslut finns i 14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

42 a § *Sökande av ändring hos förvaltningsdomstol*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

1.25 Lagen om Europeiska skolan i Helsingfors

26 §. *Verkställighet av avstängningsbeslut*. I paragrafen hänvisas för närvarande till 31 § 1 och 2 mom. samt 32 § i förvaltningsprocesslagen vid verkställigheten av ett avstängningsbeslut. Det föreslås att hänvisningen ändras så att den gäller 14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, som reglerar verkställigheten av beslut.

43 §. *Besvär*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.26 Lagen om rättsskyddsnämnden för studerande

7 §. *Beslutförhet*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

8 §. *Behandlingen av ärenden*. Den hänvisning till förvaltningsprocesslagen som finns i *2 mom.* ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

I 2 § i den gällande förvaltningsprocesslagen föreskrivs att 37—50 § tillämpas endast vid domstolar. Av denna anledning har man i lagar om besvärsnämnder särskilt föreskrivit om tillämpandet av dessa bestämmelser om muntlig förhandling och om utredning av ärenden vid behandling av ett förvaltningsprocessuellt ärende i nämnden.

Lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller ingen motsvarande begränsning av tillämpningsområdet. Bestämmelserna i den nya lagen ska enligt lagens 2 § 3 mom. också tillämpas på de nämnder som inrättats för att behandla besvärsärenden, i enlighet med vad som särskilt föreskrivs om detta.

8 a § *Ändringssökande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.27 Lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar

238 §. *Rätt att söka ändring*. Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar

den nya lagstiftningen. I 7 § 1 mom. 1 meningen i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs det om vem som på grund av partsställning har besvärsrätt i fråga om förvaltningsbeslut. I 109 § 1 och 2 mom. i den lagen finns det bestämmelser om rätten för en part och den myndighet som fattat beslutet att anföra besvär över förvaltningsdomstolens beslut hos en högre förvaltningsdomstol. En försäkringsanstalt som fattat ett beslut i ett ärende som gäller olycksfall i arbetet eller yrkessjukdomar ska således liksom för närvarande ha rätt att hos försäkringsdomstolen anföra besvär över ett beslut av besvärsnämnden för olycksfallsärenden.

1.28 Lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar

136 §. *Rätt att söka ändring*. Paragrafens *2 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. I 7 § 1 mom. 1 meningen i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs det om vem som på grund av partsställning har besvärsrätt i fråga om förvaltningsbeslut. I 109 § 1 och 2 mom. i den lagen finns det bestämmelser om rätten för en part och den myndighet som fattat beslutet att anföra besvär över förvaltningsdomstolens beslut hos en högre förvaltningsdomstol. En försäkringsanstalt som fattat ett beslut i ett ärende som gäller olycksfall i arbetet eller yrkessjukdomar ska således liksom för närvarande ha rätt att hos försäkringsdomstolen anföra besvär över ett beslut av besvärsnämnden för olycksfallsärenden.

1.29 Sjukförsäkringslagen

6 kap.

25 §. *Behandlingstiden för ansökningar*. Paragrafens hänvisning till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den gäller 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

26 §. *Ändringssökande som gäller beslut av läkemedelsprisnämnden*. Det är tillåtet att söka ändring i läkemedelsprisnämndens beslut genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelserna om besvärstillstånd i 12 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas inte på ändringssökandet, eftersom de föreslagna allmänna bestämmelserna om besvärstillstånd endast gäller sökande av ändring i förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen.

16 kap.

6 §. *Ändringssökande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Besvärstillstånd av högsta förvaltningsdomstolen är huvudregeln enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden, och därför kan den reglering som överlappar med den allmänna lagen strykas som onödig.

1.30 Lagen om besvärsnämnden för social trygghet

10 a §. *Ärenden som ska avgöras av en ordförande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

14 §. *Behandlingen av ärenden*. Hänvisningen i *1 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Paragrafens *2 mom.* som gäller tillämpningen av bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen på muntlig förhandling upphävs som onödigt. I den gällande förvaltningsprocesslagens 2 § föreskrivs att 37—50 § endast tillämpas vid domstolarna. Därför föreskriver lagarna om besvärsnämnderna särskilt om att bestämmelserna om muntlig förhandling och utredning av ärendet ska tillämpas vid behandlingen av ett förvaltningsprocessärende i nämnden.

Lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller ingen motsvarande begränsning av tillämpningsområdet. Bestämmelserna i den nya lagen tillämpas i enlighet med 2 § 3 mom. även i en nämnd som tillsatts för att behandla besvärsärenden enligt vad som särskilt föreskrivs.

Hänvisningen i *3 mom.* till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.31 Lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden

8 a §. *Ärenden som ska avgöras av en ordförande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

12 §. *Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Hänvisningen till förvaltningsprocesslagen i paragrafens rubrik ändras till ett omnämnande av handläggningen av ett ärende.

Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Paragrafens *2 mom.* som gäller tillämpning av bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen på muntlig förhandling upphävs som onödigt. I den gällande förvaltningsprocesslagens 2 § föreskrivs att 37—50 § endast tillämpas vid domstolarna. Därför föreskriver lagarna om besvärsnämnderna särskilt om att bestämmelserna om muntlig förhandling och utredning av ärendet ska tillämpas vid behandlingen av ett förvaltningsprocessärende i nämnden.

Lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller ingen motsvarande begränsning av tillämpningsområdet. Bestämmelserna i den nya lagen tillämpas i enlighet med 2 § 3 mom. även i en nämnd som tillsatts för att behandla besvärsärenden enligt vad som särskilt föreskrivs.

På ersättning för kostnader tillämpas enligt *3 mom.* 49 och 50 § i förvaltningsprocesslagen. Hänvisningarna ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

Hänvisningen i *4 mom.* till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.32 Lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden

8 a §. *Ärenden som ska avgöras av en ordförande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

14 §. *Behandlingen av ärenden*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Paragrafens *2 mom.*, som gäller tillämpningen av bestämmelserna om muntlig förhandling i förvaltningsprocesslagen, upphävs som onödigt. I den gällande förvaltningsprocesslagens 2 § föreskrivs att 37—50 § endast tillämpas vid domstolarna. Därför föreskriver lagarna om besvärsnämnderna särskilt om att bestämmelserna om muntlig förhandling och utredning av ärendet ska tillämpas vid behandlingen av ett förvaltningsprocessärende i nämnden.

Lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller ingen motsvarande begränsning av tillämpningsområdet. Bestämmelserna i den nya lagen tillämpas i enlighet med 2 § 3 mom. även i en nämnd som tillsatts för att behandla besvärsärenden enligt vad som särskilt föreskrivs.

På ersättning för kostnader tillämpas enligt *3 mom.* 49 och 50 § i förvaltningsprocesslagen. Hänvisningarna ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

Hänvisningen i *4 mom.* till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den gäller 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.33 Lagen om besvärsnämnden för studiestöd

10 §. *Ärenden som ska avgöras av en ordförande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

12 §. *Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

Paragrafens *2 mom.* som gäller tillämpning av bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen på muntlig förhandling upphävs som onödigt. I den gällande förvaltningsprocesslagens 2 § föreskrivs att 37—50 § endast tillämpas vid domstolarna. Därför föreskriver lagarna om besvärsnämnderna särskilt om att bestämmelserna om muntlig förhandling och utredning av ärendet ska tillämpas vid behandlingen av ett förvaltningsprocessärende i nämnden.

Lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller ingen motsvarande begränsning av tillämpningsområdet. Bestämmelserna i den nya lagen tillämpas i enlighet med 2 § 3 mom. även i en nämnd som tillsatts för att behandla besvärsärenden enligt vad som särskilt föreskrivs.

Hänvisningen i *3 mom.* till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den gäller 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.34 Lönegarantilagen

26 §. *Förvaltningsbesvär*. I *1 mom.* ändras namnet på besvärsnämnden så att det motsvarar den gällande lagstiftningen.

Hänvisningen i *2 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Momentet motsvarar innehållsmässigt den gällande bestämmelsen.

Allmänna bestämmelser om delgivning av förvaltningsdomstolens beslut finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelser om vanlig delgivning finns i den lagens 90 och 93 §. I enlighet med 94 § tillämpas på delgivning i övrigt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

Hänvisningen i *3 mom.* till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den gäller 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.35 Lagen om lönegaranti för sjömän

24 §. *Förvaltningsbesvär*. I *1 mom.* ändras namnet på besvärsnämnden så att det motsvarar den gällande lagstiftningen.

Hänvisningen i *2 mom.* till förvaltningslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Momentet motsvarar innehållsmässigt den gällande bestämmelsen.

Allmänna bestämmelser om delgivning av förvaltningsdomstolens beslut finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelser om vanlig delgivning finns i den lagens 90 och 93 §. I enlighet med 94 § tillämpas på delgivning i övrigt vad som föreskrivs i förvaltningslagen.

Hänvisningen i *3 mom.* till 11 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den gäller 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.36 Lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster

117 §. *Besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning*. Hänvisningen i momentet till 3 kap. i förvaltningsprocesslagen stryks som onödig. Paragrafen avser inte besvärsanvisningar som bifogas förvaltningsdomstolens beslut, utan sådana som bifogas den upphandlande enhetens beslut. I 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003) finns bestämmelser om innehållet i både anvisningar om hur man begär omprövning och besvärsanvisningar.

1.37 Lagen om offentlig upphandling och koncession

126 §. *Besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning*. Hänvisningen i *2 mom.* till 3 kap. i förvaltningsprocesslagen stryks som onödig. Paragrafen avser endast besvärsanvisning i fråga om den upphandlande enhetens beslut, inte förvaltningsdomstolens beslut. I 7 kap. i den gällande förvaltningslagen (434/2003) föreskrivs om innehållet i både anvisningar om hur man begär omprövning och besvärsanvisningar, och därför finns det ingen anledning att hänvisa till lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

149 §. *Den upphandlande enheten som motpart samt ersättning för rättegångskostnader*. För närvarande tillämpas på ersättning för rättegångskostnader i upphandlingsärenden bestämmelserna i 74 § 1 och 2 mom. i förvaltningsprocesslagen om ersättningsskyldigheten för en part

och för den förvaltningsmyndighet som har fattat beslutet. Hänvisningarna omfattar inte bestämmelsen i 74 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen om en enskild parts skyldighet att ersätta en offentlig parts rättegångskostnader.

Det föreslås att hänvisningen i *2 mom.* ändras så att den motsvarar den nuvarande lagstiftningen. På upphandlingsärenden tillämpas bestämmelserna i 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden med undantag av 95 § 3 mom., där det föreskrivs om en enskild parts skyldighet att ersätta en myndighets rättegångskostnader. En parts ersättningsskyldighet utvidgas inte från den nuvarande skyldigheten.

Innehållet i *3 mom.* ändras inte. På den upphandlande enheten tillämpas bestämmelserna om en delaktig i rättegången i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, men det är inte nödvändigt att särskilt föreskriva om detta.

162 §. *Delgivning av marknadsdomstolens beslut*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen i *1 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

163 §. *Förbud mot att söka ändring som grundar sig på en besvärsgrund*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

164 §. *Sökande av ändring i Konkurrens- och konsumentverkets beslut*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

165 §. *Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelsen om besvärstillstånd i 107 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden gäller endast överklagande av förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. För överklagande av marknadsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen behövs besvärstillstånd endast om detta föreskrivs särskilt.

167 §. *Kompletterande bestämmelser*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen i *1 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.38 Lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling

76 §. *Besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning*. Hänvisningen i *2 mom.* till 3 kap. i förvaltningsprocesslagen stryks som onödig. Paragrafen avser endast besvärsanvisning i fråga om den upphandlande enhetens beslut, inte förvaltningsdomstolens beslut. I 7 kap. i den gällande förvaltningslagen (434/2003) föreskrivs om både anvisningar om hur man begär omprövning och besvärsanvisningar, och därför finns det ingen anledning att hänvisa till lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

85 §. *Tillämpningen av en upphandlingsrättelse på andra upphandlingar*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

91 §. *Den upphandlande enheten som motpart samt ersättning för rättegångskostnader*. För närvarande tillämpas på ersättning för rättegångskostnader i upphandlingsärenden bestämmelserna i 74 § 1 och 2 mom. i förvaltningsprocesslagen om ersättningsskyldigheten för en part

och för den förvaltningsmyndighet som har fattat beslutet. Hänvisningarna omfattar inte bestämmelsen i 74 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen om en enskild parts skyldighet att ersätta en offentlig parts rättegångskostnader.

Det föreslås att hänvisningen i *2 mom.* ändras så att den motsvarar den nuvarande lagstiftningen. På upphandlingsärenden tillämpas bestämmelserna i 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden med undantag av 95 § 3 mom., där det föreskrivs om en enskild parts skyldighet att ersätta en myndighets rättegångskostnader. En parts ersättningsskyldighet utvidgas inte från den nuvarande skyldigheten.

Innehållet i *3 mom.* ändras inte. På den upphandlande enheten tillämpas bestämmelserna om en delaktig i rättegången i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, men det är inte nödvändigt att särskilt föreskriva om detta.

103 §. *Delgivning av marknadsdomstolens beslut*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

104 §. *Besvärsförbud*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

105 §. *Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen i *1 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelsen om besvärstillstånd i 107 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden gäller endast överklagande av förvaltningsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. För överklagande av marknadsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen behövs besvärstillstånd endast om detta föreskrivs särskilt.

106 §. *Kompletterande bestämmelser*. Hänvisningen i 1 mom. till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.39 Lagen om sociala företag

9 §. *Beslut om registeranteckning*. Den gällande *2 mom.* hänvisar till förvaltningsprocesslagen. Det föreslås att hänvisningarna ändras så att de gäller lagen om rättegång i förvaltningsärenden och särskilt 123 §, som föreskriver om verkställighetsförordnande.

Dessutom ses ordalydelsen i momentet. Namnet på det ministerium som avses i momentet är numera arbets- och näringsministeriet. Begreppet besvärsmyndigheten ändras till förvaltningsdomstolen, så att det motsvarar den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.40 Naturgasmarknadslagen

96 §. *Ändringssökande*. Paragrafens *4 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

1.41 Lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

37 §. *Sökande av ändring i beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen. Paragrafen motsvarar

innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

1.42 Elmarknadslagen

114 §. *Ändringssökande*. Paragrafens *4 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen. Förvaltningsdomstolens beslut kan enligt 107 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen genom besvär, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

1.43 Utlänningslagen

4 §. *Förhållande till andra lagar*. Paragrafens *1 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

8 §. *Personlig närvaro samt anlitande av ombud och biträde*. Paragrafens *3 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

190 §. *Besvär*. I *1—3 mom.* hänvisas till förvaltningsprocesslagen. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

190 a §. *Ändringssökande i viseringsärenden*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

203 §. *Tolkning och översättning*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen i *3 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

204 §. *Delgivningssätt*. Gällande *2 mom.* hänvisar till 55 § i förvaltningsprocesslagen. Hänvisningen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om delgivning av förvaltningsdomstolarnas beslut finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.44 Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

4 §. *Förhållande till andra lagar*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men den allmänna hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

27 §. *Tolkning och översättning*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen i *3 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

41 §. *Företrädarens uppgifter*. Hänvisningen i *1 mom.* till 17 § och 18 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den gäller 25 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Den nya paragrafens 1 mom. motsvarar 17 § i förvaltningsprocesslagen och 2 mom. motsvarar 18 § i sin helhet. I den gällande lagen finns ingen hänvisning till 18 § 1 och 2 mom. i förvalt-

ningsprocesslagen, men dessa motsvarar 12 kap. 1 § i rättegångsbalken till vilken den gällande lagen hänvisar. De nya bestämmelserna medför alltså ingen ändring i nuläget.

55 §. *Ändringssökande*. Hänvisningen i *1 mom.* till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Huvudregeln i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreslås vara att förvaltningsdomstolens beslut kan överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen genom besvär, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Paragrafens 3 mom. överlappar med den nya huvudregeln och kan strykas som onödigt.

56 §. *Sökande av ändring i fråga om avgift för mottagningstjänster*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.45 Lagen om beskattningsförfarande

69 §. *Hörande av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt och skattetagare då besvär behandlas*. Hänvisningen i *2 mom.* till 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om beslut i ärenden utan att parterna hörs finns i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

70 §. *Besvär till högsta förvaltningsdomstolen*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen. Förvaltningsdomstolens beslut kan enligt 107 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen genom besvär, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

71 b §. *Förutsättningar för tillstånd för prejudikatbesvär*. Hänvisningen i *1 mom.* till 13 § 2 mom. 1 punkten i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om prejudikatgrunder i anslutning till regleringen om besvärstillstånd finns i 111 § 1 mom. 1 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

71 c §. *Förfarande i tillståndsärenden som gäller prejudikatbesvär*. Hänvisningarna i *2 och 3 mom.* till 29 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om överföring av ärenden finns i 18 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

92 §. *Rättegångskostnader*. Hänvisningen till 13 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader finns i 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.46 Lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ

66 §. *Hörande då besvär behandlas*. Hänvisningen i *2 mom.* till 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om beslut i ärenden utan att parterna hörs finns i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

72 §. *Rättegångskostnader*. Hänvisningen till 13 kap. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader finns i 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.47 Tullagen

92 §. *Att avstå från att höra en statlig intressebevakare*. Hänvisningen i paragrafen till 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestäm-

melser om beslut i ärenden utan att parterna hörs finns i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

94 §. *Hänvisningsbestämmelse*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.48 Bilskattelagen

70 a §. Hänvisningen i *2 mom.* till 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om beslut i ärenden utan att parterna hörs finns i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

72 §. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.49 Bränsleavgiftslagen

19 §. *Förhandsavgörande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

23 a §. *Besvär till förvaltningsdomstolen*. Hänvisningen i paragrafen till 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om beslut i ärenden utan att parterna hörs finns i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.50 Fordonsskattelagen

48 §. *Förhandsavgörande*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

50 a §. *Besvär till förvaltningsdomstolen*. Hänvisningen i paragrafen till 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om beslut i ärenden utan att parterna hörs finns i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

1.51 Lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket

12 §. *Ändringssökande*. Hänvisningen i *3 mom.* till 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen. Bestämmelser om beslut i ärenden utan att parterna hörs finns i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Paragrafens *6 mom.* motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen, men hänvisningen till förvaltningsprocesslagen ändras så att den motsvarar den nya lagstiftningen.

1.52 Lagen om skatteuppbörd

35 §. *Begäran på en myndighets initiativ om förordnande som gäller verkställighet*. Paragrafen motsvarar innehållsmässigt den gällande lagen om skatteuppbörd (769/2016), men hänvisningarna till förvaltningsprocesslagen ändras så att de motsvarar den nya lagstiftningen.

1.53 Lagen om skatteuppbörd

35 §. *Begäran av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt om att verkställigheten ska förbjudas eller avbrytas*. Den gällande lagen om skatteuppbörd har upphävts genom en ny lag om skatteuppbörd 11/2018, som träder i kraft den 1 november 2019. Förslaget motsvarar den ändring (lagförslag 53) som föreslås i den gällande lagen om skatteuppbörd (769/2016) och ersätter den efter att den nya lagen om skatteuppbörd har trätt i kraft.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft vid ingången av eller i början av 2019. Lagförslaget om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbördslagen (lagförslag 53) föreslås dock träda i kraft samtidigt med den nya skatteuppbördslagen den 1 november 2019. Genom den nya lagen om rättegång i förvaltningsärenden upphävs förvaltningsprocesslagen med ändringar. Bestämmelser om tillämpningen av gällande och nya allmänna bestämmelser under övergångsperioden finns i 126 § i den nya allmänna lagen

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Allmän besvärsrätt

För närvarande omfattar förvaltningsprocesslagens allmänna bestämmelser om rätten att anföra besvär över förvaltningsbeslut enbart förvaltningsbeslut som fattats av statsrådet och av myndigheter som hör till en organisation som är underställd statsrådet. I annan lagstiftning finns dessutom bestämmelser om rätten att anföra besvär över beslut av en kommunal myndighet, Ålands landskapsregering och en myndighet som är underställd denna, en myndighet inom den evangelisk-lutherska kyrkan samt dess församlingar och kyrkliga samfälligheter eller en myndighet inom det ortodoxa kyrkosamfundet och dess församlingar. Numera ska bestämmelser om rätten att anföra besvär över andra förvaltningsbeslut utfärdas separat.

Bestämmelserna i 2 kap. i den nya allmänna lagen om rättegång i förvaltningsärenden (det 1:a lagförslaget) om anförande av besvär hos förvaltningsdomstolen gäller förvaltningsbeslut oberoende av beslutsfattarens organisatoriska ställning. Med myndigheter vilkas förvaltningsbeslut får överklagas hos förvaltningsdomstolen jämställs också andra än myndigheter när de sköter sådana offentliga förvaltningsuppgifter som avses i 124 § i grundlagen.

De föreslagna allmänna bestämmelserna tryggar bättre än för närvarande partens rätt att enligt 21 § 1 mom. i grundlagen och artikel 6.1 i Europakonventionen få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller vid något annat oavhängigt rättskipningsorgan.

Behandlingens offentlighet

Enligt 21 § 2 mom. i grundlagen hör offentligheten vid handläggningen till garantierna för en rättvis rättegång. I förvaltningsdomstolarna behandlas ärenden vanligen i ett skriftligt förfarande, och därför tillgodoses offentligheten vid rättegången huvudsakligen genom att rättegångshandlingarna är offentliga. Lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007) innehåller bestämmelser om offentligheten vid rättegång i förvaltningsdomstolar. Inga ändringar föreslås i den lagen.

Till behandlingens offentlighet hör möjligheten till en muntlig förhandling. De föreslagna bestämmelserna i 7 kap. i det 1:a lagförslaget om domstolens skyldighet att ordna muntlig förhandling motsvarar i princip de gällande bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen. De föreslagna bestämmelserna om det förfarande som ska iakttas vid muntlig förhandling är dock mer

exakta och informativa än för närvarande. Avsikten är att en preciserad reglering bättre än i nuläget ska trygga en enhetlig praxis vid förvaltningsdomstolarna.

Rätten att bli hörd

Rätten till reciprocitet hör till de centrala garantierna för en rättvis rättegång. Europakonventionens rättspraxis vad gäller parternas rätt till opartiskhet och reciprocitet vid rättegången har beaktats i beredningen av bestämmelserna om hörande av delaktiga i 6 och 7 kap. i den nya allmänna lagen.

Utgångspunkten enligt 39 § i den nya allmänna lagen är att en part har rätt att lägga fram den utredning parten önskar för förvaltningsdomstolen. Innan ärendet avgörs ska parterna också ges tillfälle att framföra sin uppfattning om de yrkanden som de övriga delaktiga i rättegången har lagt fram samt om det övriga rättegångsmaterialet.

När förvaltningsdomstolen anser att ett ärende blivit utrett får den enligt 46 § sätta ut en tidsfrist som är skälig med hänsyn till ärendets art och inom vilken de delaktiga i rättegången ska lämna in eventuellt tilläggsmaterial i ärendet. Om en part lämnar in tilläggsmaterial efter tidsfristens utgång kan förvaltningsdomstolen lämna det utan avseende. Den föreslagna bestämmelsen möjliggör domstolens prövning när det gäller att beakta en utredning som inkommit efter utgången av tidsfristen. Den tidsfrist som avses i bestämmelsen kan inte vara fullständigt absolut, eftersom den indispositiva naturen hos de ärenden som förvaltningsdomstolarna behandlar förutsätter att all relevant utredning beaktas. Möjligheten att sätta ut en tidsfrist hänger samman med domstolens skyldighet att leda processen så att ett ärende kan avgöras inom skälig tid. Tidsfristen begränsar inte partens rätt att lägga fram utredning.

Avsikten är att rättegången inte ska fördröjas på grund av ny tilläggsutredning när parten redan har haft möjlighet att lägga fram utredning och domstolen anser att ärendet har utretts. Avsikten med bestämmelsen är att trygga den i 21 § 1 mom. i grundlagen avsedda rätten att få sin sak behandlad utan dröjsmål.

I 68 § i den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden finns bestämmelser om hörande av omyndiga vid en muntlig förhandling. Avsikten är att stärka den omyndiges rätt att bli hörd och beaktandet av hans eller hennes synpunkter vid rättegången. Den omyndiges ålder och utvecklingsnivå ska beaktas vid bedömningen av hörandets betydelse för och effekt på den omyndige. En person som är yngre än 12 år kan höras i annat än i sitt eget ärende endast om hörandet är av central betydelse för att ärendet ska kunna utredas och det bedöms att hörandet inte medför betydande skada för honom eller henne. Även yngre barn än så kan höras i sitt eget ärende. I samband med hörandet får den omyndige inte ges sådan information som allvarligt kan äventyra hans eller hennes hälsa eller utveckling. En omyndig kan höras muntligen så att endast en eller flera av förvaltningsdomstolens ledamöter utöver den omyndige är närvarande vid hörandet, om detta behövs för att skydda den omyndige eller för att hans eller hennes självständiga åsikt ska kunna klarläggas. I förslaget har man beaktat grundlagsutskottets utlåtande om barnskyddslagen, där utskottet ansåg det viktigt att lagförslaget ses över åtminstone så att redan ett barn som fyllt 12 år har rätt att bli hört (GrUU 58/2006 rd). Förslaget beaktar också artikel 12 i konventionen om barnens rättigheter, som innehåller bestämmelser om barnets rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet och om att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Syn inom gränserna för hemfrid

Syn kan enligt 48 § 2 mom. i den nya allmänna lagen förrättas i utrymmen som används för boende av permanent natur endast om det är nödvändigt för utredandet av ett anhängigt ärende.

Enligt 10 § i grundlagen kan genom lag bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas. Med stöd av denna bestämmelse omfattar hemfriden enligt grundlagsutskottets praxis endast utrymmen som används för boende av permanent natur (t.ex. GrUU 43/2010 rd, GrUU 21/2010 rd och GrUU 8/2006 rd). Hemfriden omfattar i princip alla slag av utrymmen som används för permanent boende, alltså också t.ex. sådana lokaler som finns i näringsidkarens bostad (GrUU 14/2013 rd).

Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att inspektion inom ramen för den hemfrid som är skyddad enligt 10 § i grundlagen är möjlig om det är nödvändigt t.ex. för att utreda om en betydande administrativ påföljd ska åläggas. För att en inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna ska stå i rätt proportion till åtgärden är det då betydelsefullt att det är fråga om en administrativ påföljdsavgift av straffkaraktär vars storlek påverkas bl.a. av hur klandervärd och hur skadlig för samhället förseelsen är och hur stor vinning den gett (GrUU 40/2010 rd, s. 3—4). Inspektioner i utrymmen som omfattas av hemfriden är också möjliga om det är nödvändigt för att skydda liv, hälsa, egendom eller miljö (GrUU 11/1999 rd).

Vid förvaltningsdomstolen kan det vara fråga om ett ärende där den myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut enligt lag har haft rätt att utföra en inspektion i utrymmen som omfattas av hemfriden. Också när förvaltningsmyndigheten inte haft denna rätt förutsätter tillgodoseendet av en rättvis rättegång enligt 21 § i grundlagen att domstolens beslut grundar sig på en tillräcklig utredning av fakta. Skyldigheten att lägga fram en utredning gäller i första hand de delaktiga i rättegången, men förvaltningsdomstolen ska leda processen så att fakta blir utredda.

Den föreslagna bestämmelsen beaktar nödvändighetskravet i 10 § i grundlagen. Att ordna syn inom gränserna för hemfrid är nödvändigt om fakta som är centrala för avgörandet i ärendet inte kan utredas med medel som utgör ett mindre intrång i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Skydd mot självinkriminering samt utnyttjandeförbud

I 69 § 4 mom. i den nya allmänna lagen finns bestämmelser om skydd mot självinkriminering. I lagens 83 § finns bestämmelser om utnyttjandeförbud.

Med skydd mot självinkriminering avses att en person i ett brottmål eller i ett därmed jämförbart mål har rätt att låta bli att bidra till konstaterandet av sin egen skuld. När domstolen utnyttjar bevismaterial som inhämtats i strid med förbudet mot självinkriminering eller på annat sätt lagstridigt ska den beakta kriterierna för en rättvis rättegång.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har i sin praxis ansett att en person inte med tvång kan förpliktas att uppge information som bidrar till att personens skuld utreds eller överlämna sådana bevis eller uppge var bevisen finns. Om bevisning som är ofördelaktig för personen framkommer utan dennes medverkan t.ex. vid en syn finns inga hinder för att utnyttja den.

I och med Europadomstolens avgörandepraxis och högsta domstolens rättspraxis har skyddet mot självinkriminering ansetts påverka också förfaranden utanför straffprocessen där en person förpliktats att ge uppgifter under hot om sanktioner.

I den gällande förvaltningsprocesslagen finns inga bestämmelser om skydd mot självinkriminering eller förbud mot att utnyttja bevis som inhämtats lagstridigt. Skyddet mot självinkriminering ingår emellertid enligt den vedertagna tolkningen i kraven i artikel 6.1 i Europakonventionen. Europadomstolens praxis har betydelse också när man överväger om bevis som inhämtats på ett lagstridigt sätt kan utnyttjas.

Grundlagsutskottet har i sitt utlåtande om bestämmelserna om bevisning i 17 kap. i rättegångsbalken betonat att skyddet mot självinkriminering inte enligt Europadomstolens praxis hindrar eller begränsar sådana administrativa kontrollförfaranden som grundar sig på lag och där en person förutsätts uppge information eller lägga fram utredningar t.ex. för beskattningen, näringslivstillsynen eller miljöskyddet. Den typen av anmälningsskyldigheter kan utan att kränka principen om rättvis rättegång förstärkas med hot om straff eller motsvarande påföljd eller vite eller någon annan tvångsåtgärd (GrUU 39/2014 rd).

De föreslagna bestämmelserna om ett vittnes skydd mot självkriminering motsvarar den tolkningslinje som uppkommit i rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och grundlagsutskottets utlåtande om bestämmelserna om bevisning i rättegångsbalken.

Besvärstillstånd

I den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden är utgångspunkten att den regionala förvaltningsdomstolens beslut får överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Förslaget innebär att huvudregeln i besvärstillståndsförfarandet ändras jämfört med nuläget. Bestämmelser om avvikelser från besvärstillståndsförfarandet ska utfärdas separat.

Enligt förslaget utvidgas användningsområdet för besvärstillståndsförfarandet vid högsta förvaltningsdomstolen jämfört med nuläget. Merparten av de besvärsärenden som behandlas vid högsta förvaltningsdomstolen omfattas dock redan nu av besvärstillståndsregleringen.

Grundlagsutskottet har inte ansett att besvärstillståndssystemet strider mot 21 § i grundlagen. I sin tidigare praxis har grundlagsutskottet emellertid ansett att besvärstillståndssystemet varit ett exceptionellt arrangemang i förvaltningsprocessen och att man borde förhålla sig restriktivt till att utvidga systemet. I sin senare praxis har utskottet med hänvisning till den utveckling som skett i behandlingen av förvaltningsärenden och i systemet för att söka ändring konstaterat att det inte längre finns skäl att principiellt förhålla sig restriktivt till systemet med besvärstillstånd eller en utvidgning av det (GrUU 32/2014 rd).

Besvärstillståndsregleringen påverkar inte rätten att anföra besvär över beslut av den regionala förvaltningsdomstolen, utan endast i vilken omfattning besvären prövas. I ärenden som gäller besvärstillstånd får den regionala förvaltningsdomstolens beslut överklagas på samma sätt som i andra ärenden. I besvärstillståndsärenden ska högsta förvaltningsdomstolen först pröva om det finns grunder för beviljande av besvärstillstånd i det aktuella fallet. Om det finns en lagstadgad grund ska högsta förvaltningsdomstolen bevilja besvärstillstånd. När besvärstillståndet har beviljats ger högsta förvaltningsdomstolen också ett motiverat avgörande i huvudsaken. I annat fall ger högsta förvaltningsdomstolen ett beslut där det konstateras att det saknas grund för beviljande av besvärstillstånd i ärendet och att besvärstillstånd därför inte beviljas.

Ett beslut om att bevilja eller förvägra besvärstillstånd förutsätter att högsta förvaltningsdomstolen prövar om någon av grunderna för beviljande av besvärstillstånd föreligger i det aktuella ärendet. Allmänna bestämmelser om grunderna för besvärstillstånd finns i 111 § i den nya allmänna lagen. Högsta förvaltningsdomstolen ska bevilja besvärstillstånd om det med avse-

ende på lagens tillämpning i andra liknande fall eller för en enhetlig rättspraxis är viktigt att ärendet avgörs av högsta förvaltningsdomstolen. Besvärstillstånd ska också beviljas om det finns särskilda skäl för högsta förvaltningsdomstolen att avgöra ärendet på grund av att det i ärendet skett ett uppenbart fel, eller om det finns något annat vägande skäl för att bevilja besvärstillstånd.

I ärenden som gäller administrativa påföljder som är jämförbara med brottmål kan artikel 2 i protokoll nr 7 till Europakonventionen bli tillämplig. Enligt den ska det i regel gå att anföra besvär över domstolens beslut hos en högre domstol. Högsta förvaltningsdomstolens system för besvärstillstånd uppfyller detta krav även i det fall att inget besvärstillstånd beviljas.

I regeringens proposition med förslag till granskning av bestämmelserna om sökande av ändring i vissa förvaltningsärenden (RP 230/2014 rd) föreslogs en utvidgning av besvärstillståndsregleringen till lagar inom flera olika förvaltningsområden. Den föreslagna besvärstillståndsregleringen omfattade inte till exempel ärenden som gäller indragning av näringstillstånd, betydande administrativa påföljder eller verkställighet av administrativa tvångsmedel. I sitt utlåtande konstaterade grundlagsutskottet att ärendets art eller betydelse inte heller i alla dessa ärendegrupper nödvändigtvis förutsätter att högsta förvaltningsdomstolen behandlar ärendet utan besvärstillstånd (GrUU 55/2014 rd).

I samma utlåtande ansåg grundlagsutskottet att det var viktigt att besvärstillståndssystemet fortsättningsvis utvecklas och utvidgas konsekvent. Enligt utskottet fanns också skäl att bedöma om det fanns orsak att ändra förvaltningsprocesslagen i framtiden så att besvärstillståndsregleringen utgör huvudregeln, och bestämmelser om avvikelser från huvudregeln utfärdas separat. Utskottet ansåg också att det fanns anledning att inom statsrådet utreda möjligheten att utvidga besvärstillståndssystemet till barnskyddsärenden inklusive ärenden som gäller tvångsomhändertagande och förordnande av vård utom hemmet.

I sin senare praxis har grundlagsutskottet inte ansett det vara problematiskt i konstitutionellt hänseende att utvidga besvärstillståndssystemet till alla ärenden som avses i statstjänstemannalagen (GrUU 35/2016 rd). Besvärstillståndsregleringen var inte heller problematisk i konstitutionellt hänseende i ärenden som gäller offentlig upphandling, med undantag av påföljdsavgifter som påförts av marknadsdomstolen, där högsta förvaltningsdomstolen är den enda besvärsinstansen (GrUU 49/2016 rd).

Besvärstillståndsregleringen har inte heller varit problematisk i planläggnings- och miljötillståndsärenden och vissa andra miljöärenden som kan ha omfattande konsekvenser. I sitt utlåtande om en proposition om ändringar i bestämmelserna om ändringssökande i vissa förvaltningsärenden som gäller miljön (GrUU 29/2017 rd.) ansåg grundlagsutskottet att de beslut som enligt förslaget ska innefattas i systemet med besvärstillstånd trots vissa särdrag är av den typen att rättssäkerheten kan anses garanterad om ärendet kan tas upp till behandling i högsta förvaltningsdomstolen utifrån ett besvärstillstånd. Den övergripande bedömningen av huruvida besvärstillståndsregleringen är lämplig påverkas bl.a. av grunderna för beviljande av besvärstillstånd och av att förvaltningsdomstolen måste bevilja besvärstillstånd om det finns någon grund för det enligt bestämmelserna om besvärstillstånd i förvaltningsprocesslagen. Utskottet bedömde att ett system för att söka ändring som inbegriper besvärstillstånd som helhet garanterar både att det finns tillgänglig och tillräcklig rättssäkerhet i miljöärenden och att ärendena behandlas snabbt.

Målet med besvärstillståndsregleringen är att utveckla högsta förvaltningsdomstolens ställning i riktning mot en domstol som i högre grad än nu styr förvaltningen och förvaltningsdomstolarna genom sina avgöranden. Ett utvidgat användningsområde för besvärstillståndssystemet gör det möjligt för högsta förvaltningsdomstolen att bättre än i nuläget koncentrera sig på krä-

vande rättsfrågor och på att trygga en enhetlig rättspraxis. Den högsta rättsinstansens avgöranden har stor betydelse för att trygga en enhetlig och förutsägbar avgörandepraxis både vid förvaltningsdomstolarna och förvaltningsmyndigheterna. Utöver behovet av enhetlighet kan även behovet av rättsskydd från fall till fall beaktas på ett bättre sätt i besvärstillståndsförfarandet än om besvärstillståndsregleringen är begränsad till vissa typer av beslut.

Besvärstillståndsregleringen bidrar till att säkerställa högsta förvaltningsdomstolens möjligheter att trygga en rättegång utan fördröjningar i ärenden där det är viktigt med ett avgörande från högsta rättsinstans. En skälig total rättegångslängd hör till de garantier för en rättvis rättegång som tryggas såväl i grundlagen som i Europakonventionen. Besvärstillståndsregleringen påskyndar behandlingen av ärenden i högsta förvaltningsdomstolen särskilt i sådana fall där inget besvärstillstånd beviljas. De andra delaktiga i rättegången hörs då vanligtvis inte gällande besvären och skälen för beslutet anges inte på samma sätt som vid ett avgörande i sak.

Den bestämmelse om besvärstillstånd som föreslås gäller endast sökande av ändring i beslut av den regionala förvaltningsdomstolen hos högsta förvaltningsdomstolen. Besvärstillståndsregleringen föreslås inte gälla besvär över marknadsdomstolens beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden innehåller ingen bestämmelse om besvär över marknadsdomstolens beslut, utan sådana bestämmelser utfärdas separat.

De föreslagna bestämmelserna om besvärstillstånd gäller också besvär hos högsta förvaltningsdomstolen över beslut av den regionala förvaltningsdomstolen i förvaltningstvistemål eller andra ansökningsärenden. Högsta förvaltningsdomstolen är då första och enda besvärsinstans. Förvaltningstvistemål kan gälla t.ex. fördelningen av ansvaret mellan olika kommuner för att ordna lagstadgad service.

Grundlagsutskottet har ansett att kravet på besvärstillstånd vid beslut som domstolen fattat som första instans utgör en exceptionell begränsning av besvärsrätten och kräver grunder som är vägande, allmänt godtagbara och särskilda med hänsyn till rättsskydd och överklagande.

I ett utlåtande om utlämning för brott och återlämnande av barn har utskottet konstaterat att det handlar om noga avgränsade och i juridiskt hänseende speciella grupper av ärenden där för Finland bindande internationella förpliktelser kräver att ärendena i fråga behandlas i exceptionellt skyndsam ordning. När det gäller begränsning av besvärsrätten var det också av betydelse att andra vägande skäl enligt förslaget utgjorde en grund för att bevilja besvärstillstånd, vilket gjorde det möjligt att särskilt beakta omständigheter som sammanhänger med ett korrekt beslutsfattande. Enligt utskottet äventyrade den föreslagna begränsningen av rätten att överklaga ett beslut i första instans i ett sådant författningssammanhang inte parternas rätt till en rättvis rättegång och stred inte heller mot 21 § 2 mom. i grundlagen (GrUU 68/2014 rd).

I sin bedömning av kravet på besvärstillstånd i beslut som marknadsdomstolen fattat i egenskap av första instans i tvistemål och ansökningsärenden som gäller industriella rättigheter och upphovsrätt ansåg grundlagsutskottet att förslaget att knyta besvärsrätten till högsta domstolens besvärstillstånd inte äventyrade parternas rätt till ändringssökande och en rättvis rättegång och inte heller stod i strid med 21 § 2 mom. i grundlagen. I sitt utlåtande betonade utskottet målen med förslaget och det att det föreslagna förfarandet i sin helhet sannolikt skulle förkorta behandlingstiderna, som särskilt i industrirättsliga ärenden blivit långa, och på detta sätt främja ett skyndsamt rättegångsförfarande. Dessutom påpekade utskottet att högsta domstolen förutom på prejudikatsgrunden också kan bevilja besvärstillstånd om det finns andra vägande skäl. Enligt utskottet kan det i dessa ärenden med hänsyn till tryggandet av rättsskyddet finnas skäl att fästa särskilt avseende vid prövningen av förekomsten av vägande skäl (GrUU 33/2012 rd, s. 3/l).

Den rätt att få sin sak behandlad i domstol som garanteras i artikel 6 i Europakonventionen tillgodoses om en rättvis rättegång ordnas i minst en rättsinstans. Om det i konventionsstaten är möjligt att få ett ärende som avgjorts i domstol upptaget till behandling i en fullföljdsdomstol ska också förfarandet i andra domstolsinstans uppfylla kraven på en rättvis rättegång. I artikeln förutsätts emellertid inte att processen vid sökande av ändring i alla avseenden ska vara likadan som rättegången i första instans. Exempelvis kan besvärstillståndsförfarandet uppfylla de krav som ställs i artikeln även om ändringssökanden inte ges möjlighet att bli hörd personligen i fullföljdsdomstolen.

Rätt att anföra besvär hos högsta förvaltningsdomstolen för den myndighet som fattat ett beslut

Enligt 109 § 2 mom. i lagförslaget om rättegång i förvaltningsärenden har den myndighet som har fattat den ursprungliga förvaltningsbeslutet rätt att genom besvär överklaga ett beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket domstolen har upphävt myndighetens beslut eller ändrat det.

Förslaget om att den myndighet som fattat ett förvaltningsbeslut har besvärsrätt hos högsta förvaltningsdomstolen hänger ihop med förslaget om att besvärstillstånd förutsätts vid sökande av ändring i en regional förvaltningsdomstols beslut hos högsta förvaltningsdomstolen. Myndigheternas besvärsrätt tryggar då en balanserad utveckling av rättspraxis så att avgöranden från högsta rättsinstans också kan fås i fall där den regionala förvaltningsdomstolen avgjort ärenden till fördel för en enskild part.

Kravet i grundlagens 2 § 3 mom. om att förvaltningen ska bygga på lag och de allmänna principerna för förvaltningen enligt 6 § i förvaltningslagen binder den förvaltningsmyndighet som fattat ett beslut även vid en rättegång i domstol. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande HFD 2016:80 hänvisat till dessa bestämmelser och konstaterat att kravet på lagbundenhet bl.a. innebär att en förvaltningsmyndighet i sina avgöranden ska gå så till väga att verksamheten leder till ett lagenligt resultat. Förvaltningsmyndigheten var därmed skyldig att i rättegången på ett behörigt sätt beakta både de omständigheter och utredningar som talade för och de som talade emot myndighetens eget avgörande.

Bestämmelser om förvaltningsmyndigheters skyldighet att agera objektivt vid rättegången finns även i den föreslagna lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Enligt lagens 37 § 3 mom ska myndigheter vid rättegången på ett objektivt sätt beakta både allmänna och enskilda intressen.

Grundlagsutskottet har förhållit sig restriktivt till bestämmelser om myndigheters besvärsrätt. I grundlagsutskottets tidigare praxis har myndigheters besvärsrätt till högsta förvaltningsdomstolen dock inte ansetts vara problematiskt ur grundlagssynpunkt, om rätten omfattas av bestämmelser enligt vilka besvärstillstånd i första hand beviljas på prejudikatgrund (GrUU 45/2006 rd, GrUU 4/2005 rd, GrUU 4/2004 rd).

Högsta förvaltningsdomstolen kan enligt förslaget bevilja besvärstillstånd på prejudikatgrund eller på grund av ett uppenbart fel eller något annat vägande skäl, precis som för närvarande. Prejudikatgrunden har i praktiken varit den viktigaste grunden för beviljande av besvärstillstånd.

Besvärsrätt för myndigheter kan behövas särskilt när ärendet berör även andra ärenden som är anhängiga hos denna myndighet och när ingen rättspraxis ännu finns att tillgå, eller när förvaltningsdomstolarnas avgörandepraxis är oenhetlig. Högsta förvaltningsdomstolens publicerade avgöranden har i praktiken ytterst stor betydelse när det gäller att säkerställa enhetlighet-

en och förutsägbarheten i förvaltningens och domstolarnas avgörandepraxis. Högsta förvaltningsdomstolen kan dock meddela prejudikat enbart i ärenden som förts till högsta förvaltningsdomstolen.

Det kan dock ibland vara motiverat att bevilja myndigheter besvärstillstånd även i andra än prejudikatsituationer. Konsekvenserna av ett enskilt förvaltningsbeslut gäller inte alltid enbart de parter som anges i lagstiftningen, utan de kan vara mer omfattande och även påverka aktörer som inte har besvärsrätt i ärendet. Ett besvärstillståndsärende kan handla om en grundläggande rättighet som tryggas i grundlagen och för vars tillgodoseende förvaltningsmyndigheten ansvarar inom sitt ansvarsområde.

Enligt regeringens uppfattning kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning. På grund av förslagets betydelse bör det dock bedömas av grundlagsutskottet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

1.

Lag

om rättegång i förvaltningsärenden

I enlighet med riksdagens beslut:

1 §

Lagens syfte

Denna lag innehåller bestämmelser om garantierna för rättsskydd och rättvis rättegång i rättegångar i förvaltningsärenden och rättegångar som i övrigt gäller offentligrättsliga rättsförhållanden.

2 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på rättegången i de allmänna förvaltningsdomstolarna, vilka är högsta förvaltningsdomstolen och de regionala förvaltningsdomstolarna, inbegripet Ålands förvaltningsdomstol.

Dessutom tillämpas denna lag på rättegång i förvaltningsärenden i försäkringsdomstolen, marknadsdomstolen och arbetsdomstolen.

Denna lag tillämpas också i nämnder som inrättats för att handlägga besvärsärenden, i enlighet med vad som särskilt föreskrivs om detta.

Vad som i denna lag föreskrivs om förvaltningsdomstolar ska också tillämpas på de domstolar och nämnder som avses i 2 och 3 mom. när de handlägger förvaltningsprocessuella ärenden.

Bestämmelser om handläggningen av besvär som anförs hos någon annan än en domstol eller en nämnd som inrättats för att handlägga besvärsärenden finns i 3 a § i förvaltningslagen (434/2003).

3 §

Förhållande till annan lagstiftning

Om det i någon annan lag finns bestämmelser som avviker från denna lag, ska de bestämmelserna tillämpas i stället för denna lag.

4 §

Definitioner

I denna lag avses med

1*) myndigheter* statliga ämbetsverk och inrättningar, myndigheter i landskapet Åland, kommunala myndigheter, självständiga offentligrättsliga inrättningar och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter,

2) *laga kraft* att ett beslut av en myndighet eller förvaltningsdomstol är bestående så att ändring i beslutet inte längre får sökas genom ordinära rättsmedel därför att tiden för begäran om

omprövning eller anförande av besvär har löpt ut, eller därför att omprövning av beslutet inte får begäras eller beslutet inte får överklagas genom besvär.

5 §

Jäv

En domare får inte handlägga ett ärende i en förvaltningsdomstol, om domaren är jävig. Bestämmelserna om domarjäv tillämpas också på övriga domstolsledamöter, föredragande, protokollförare och dem som annars deltar i handläggningen av ett ärende.

På en förvaltningsdomstols domförhet i ett ärende som gäller domarjäv tillämpas vad som föreskrivs om domförhet i huvudsaken. Förvaltningsdomstolen får dock avgöra en jävsinvändning också om minst en lagfaren ledamot ingår i sammansättningen.

När det gäller jäv samt framställande och behandling av jävsinvändningar i en förvaltningsdomstol tillämpas i övrigt vad som i 2 kap. 13 § och 13 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om domarjäv.

2 kap.

Besvär över förvaltningsbeslut

6 §

Förvaltningsbesluts överklagbarhet

Ett beslut genom vilket en myndighet har avgjort eller avvisat ett förvaltningsärende får överklagas genom besvär.

Ett beslut som endast gäller beredning eller verkställighet av ett ärende får inte överklagas genom besvär. En förvaltningsintern order om att utföra ett uppdrag eller vidta någon annan åtgärd får inte heller överklagas genom besvär.

7 §

Rätt att anföra besvär över förvaltningsbeslut

Besvär över ett förvaltningsbeslut får anföras av den som beslutet avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet samt av den som har besvärsrätt enligt särskilda bestämmelser i lag. En myndighet får även anföra besvär över ett förvaltningsbeslut om överklagandet är behövligt med anledning av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka.

Ett beslut som fattats med anledning av en begäran om omprövning får överklagas genom besvär endast av den som har begärt omprövning. Om ett förvaltningsbeslut har ändrats eller upphävts vid omprövningen, får besvär över det beslut som fattats med anledning av begäran om omprövning anföras också av den som enligt 1 mom. har besvärsrätt i ärendet.

8 §

Besvärsinstans i fråga om förvaltningsbeslut

Besvär över en myndighets beslut anförs hos den regionala förvaltningsdomstolen. Besvär över beslut som fattats vid statsrådets plenum anförs dock hos högsta förvaltningsdomstolen. I fråga om anförande av besvär hos andra förvaltningsdomstolar gäller vad som föreskrivs särskilt.

Besvär över ett beslut i ett ärende som ska underställas anförs hos den domstol eller myndighet som beslutet ska underställas.

9 §

Besvär över beslut av kommunala myndigheter, myndigheter i landskapet Åland och kyrkliga myndigheter

Bestämmelser om besvär över beslut av kommunala myndigheter finns i kommunallagen (410/2015).

Bestämmelser om besvär över beslut av Ålands landskapsregering och myndigheter som är underställda den samt över beslut av kommunala myndigheter på Åland finns i självstyrelselagen för Åland (1144/1991).

Bestämmelser om besvär över beslut av myndigheter inom den evangelisk-lutherska kyrkan och dess församlingar och kyrkliga samfälligheter finns i kyrkolagen (1054/1993). Bestämmelser om besvär över beslut av myndigheter inom den ortodoxa kyrkan och dess församlingar finns i lagen om ortodoxa kyrkan (985/2006).

10 §

Behörig regional förvaltningsdomstol

Lokalt behörig är den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den myndighet som fattat förvaltningsbeslutet har sitt verksamhetsområde.

Om verksamhetsområdet för den myndighet som fattat beslutet finns i flera än en domkrets, är den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets myndigheten har sitt huvudsakliga verksamhetsställe. Om denna grund inte kan tillämpas, är den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets beslutet har fattats.

Om verksamhetsområdet för den myndighet som fattat beslutet omfattar hela landet, är den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets ändringssökanden har sin hemort. Om beslutet gäller en fastighet eller ett område är dock den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets huvuddelen av fastigheten eller området finns. Verksamhetsområdet för en myndighet anses omfatta hela landet också när Åland inte hör till dess verksamhetsområde.

Om ett beslut av en i 3 mom. avsedd myndighet gäller flera fastigheter eller områden som finns inom olika regionala förvaltningsdomstolars domkretsar, eller gäller flera personer eller sammanslutningar vars hemort finns inom olika regionala förvaltningsdomstolars domkretsar, är den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets myndighetens huvudsakliga verksamhetsställe finns. Om denna grund inte kan tillämpas, är den regionala förvaltningsdomstol behörig inom vars domkrets beslutet har fattats.

Om det i ett ärende inte finns någon regional förvaltningsdomstol som är behörig med stöd av 1—4 mom., är den behöriga regionala förvaltningsdomstolen Helsingfors förvaltningsdomstol.

11 §

Gemensam handläggning i en regional förvaltningsdomstol av ärenden med sakligt samband

Oberoende av vad som föreskrivs i 10 § är en regional förvaltningsdomstol behörig att handlägga ett ärende som i sakligt hänseende hör till samma helhet som ett annat ärende som är anhängigt vid den förvaltningsdomstolen. Detta förutsätter att

1) den regionala förvaltningsdomstolen har saklig behörighet att handlägga ärenden som hör till den aktuella ärendegruppen,

2) en gemensam handläggning av ärendena är behövlig av något särskilt skäl, och

3) en gemensam handläggning av ärendena inte orsakar de delaktiga i rättegången oskälig olägenhet.

En regional förvaltningsdomstol får överföra ett ärende som omfattas av dess behörighet till en sådan regional förvaltningsdomstol som avses i 1 mom. Innan ärendet överförs ska de delaktiga i rättegången höras.

Ett beslut om överföring får inte överklagas genom besvär.

12 §

Grundbesvär

På grundbesvär tillämpas vad som i denna lag föreskrivs om besvär, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag.

3 kap.

Anförande av besvär

13 §

Anförande av besvär och besvärstid

Besvär får anföras på den grunden att beslutet strider mot lag.

Besvär ska anföras skriftligen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet.

Bestämmelser om anförande av besvär finns dessutom i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003). Bestämmelser om beräknande av tidsfrister finns i lagen om beräknande av laga tid (150/1930).

14 §

Inlämnande av besvär

Besvär ska inom besvärstiden lämnas till den förvaltningsdomstol som är behörig, om det inte särskilt föreskrivs att besvären ska lämnas till en myndighet. Om besvären har inkommit till den behöriga domstolen inom besvärstiden, ska besvären dock inte avvisas på den grunden att de enligt lag borde ha lämnats till en myndighet.

Den som är intagen på en sluten anstalt får inom besvärstiden även lämna besvären till den som förordnats att sköta denna uppgift i anstalten, eller till chefen för anstalten. Denna person ska utan dröjsmål sända besvären till den behöriga domstolen eller myndigheten.

15 §

Besvärens innehåll

I besvären ska följande anges:

1) det beslut i vilket ändring söks (*det överklagade beslutet*),

2) till vilka delar ändring söks i beslutet och vilka ändringar som yrkas (*yrkandena*),
3) grunderna för yrkandena,
4) vad besvärsrätten grundar sig på om det överklagade beslutet inte avser ändringssökanden själv.

I besvären ska dessutom ändringssökandens namn och kontaktuppgifter uppges. Om talan förs av ändringssökandens lagliga företrädare eller ombud, ska också dennes kontaktuppgifter uppges. Medan besvären är anhängiga ska förvaltningsdomstolen utan dröjsmål underrättas om ändringar i kontaktuppgifterna. Besvären ska också innehålla uppgift om postadress och eventuell annan adress till vilken kallelser, uppmaningar och meddelanden som gäller ärendet kan sändas (*processadress*).

När den som har begärt omprövning anför besvär över det beslut som fattats med anledning av begäran om omprövning, får denne lägga fram nya grunder för sina yrkanden. Ändringssökanden i fråga får framställa nya yrkanden endast om de grundar sig på förändrade förhållanden eller på omständigheter som ändringssökanden fått kännedom om efter att tidsfristen för begäran om omprövning gått ut.

16 §

Bilagor till besvären

Till besvären ska följande fogas:
1) det överklagade beslutet,
2) utredning om när ändringssökanden har fått del av beslutet, eller annan utredning om när besvärstiden börjat löpa,
3) de handlingar som ändringssökanden åberopar som stöd för sina yrkanden, om dessa inte redan tidigare har lämnats till myndigheten.

17 §

Verkan av en felaktig besvärsanvisning

Om ett beslut har överklagats med iakttagande av ett oriktigt förfarande på grund av att besvärsanvisning saknats eller besvärsanvisningen varit felaktig, ska besvären inte avvisas på denna grund.

Om besvären på grund av att besvärsanvisning saknats eller besvärsanvisningen varit felaktig har lämnats till fel förvaltningsdomstol eller myndighet, ska denna förvaltningsdomstol eller myndighet överföra besvären till den behöriga domstolen eller myndigheten. Ändringssökanden ska underrättas om överföringen.

18 §

Överföring av ett ärende

Om besvär av misstag har lämnats till en förvaltningsdomstol som inte är behörig att handlägga ärendet, kan domstolen överföra ärendet till den behöriga förvaltningsdomstolen eller myndigheten. Domstolen kan fatta ett särskilt beslut om överföringen. Ändringssökanden ska dock alltid underrättas om överföringen.

Överföringen förlänger inte besvärstiden.

4 kap.

Andra förvaltningsprocessuella ärenden

19 §

Inledande av andra förvaltningsprocessuella ärenden

Andra förvaltningsprocessärenden än besvär och extraordinärt ändringssökande (*andra förvaltningsprocessuella ärenden*), inleds i en förvaltningsdomstol genom en skrivelse där följande ska anges:
1) yrkandet och grunderna för det,
2) den myndighet, person, sammanslutning eller aktör yrkandet riktas mot.
De handlingar som åberopas som stöd för yrkandet ska fogas till skrivelsen.

20 §

Förvaltningstvistemål

Den regionala förvaltningsdomstolen handlägger som förvaltningstvistemål en tvist
1) som enligt lag ska avgöras som förvaltningstvistemål,
2) som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet, eller
3) som gäller något annat intresse eller någon annan rättighet eller skyldighet som har sin grund i ett offentligrättsligt rättsförhållande.
Ett ärende handläggs dock inte som förvaltningstvistemål, om ärendet kan eller har kunnat avgöras genom ett förvaltningsbeslut eller ett beslut med anledning av grundbesvär.

21 §

Tid inom vilken förvaltningstvistemål ska inledas

En ansökan som syftar till att inleda en förvaltningstvist ska lämnas till den behöriga regionala förvaltningsdomstolen inom fem år från det att ärendet blev stridigt. En ansökan som gäller offentligrättslig betalningsskyldighet ska dock lämnas till den regionala förvaltningsdomstolen inom fem år från ingången av det år som följer på det år under vilket betalning har yrkats eller grunden för betalningsskyldigheten har uppkommit.

22 §

Behörig regional förvaltningsdomstol i förvaltningstvistemål

Ett förvaltningstvistemål ska handläggas av den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den person eller sammanslutning yrkandet riktas mot har sin hemort. Ett yrkande som riktas mot en juridisk person eller en enskild näringsidkare kan dock också handläggas av den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den juridiska personen eller näringsidkaren har sitt verksamhetsställe.

Ett yrkande som riktas mot staten, en kommun eller någon annan offentligrättslig juridisk person ska dock handläggas av den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den som framställt yrkandet har sin hemort. Ett yrkande som riktas mot en offentligrättslig juridisk person kan handläggas också av den regionala förvaltningsdomstol inom vars domkrets den myndighet som för den juridiska personens talan har sin hemort eller sitt verksamhetsställe.

Om det enligt 1 eller 2 mom. inte finns någon behörig regional förvaltningsdomstol i ett förvaltningstvistemål, ska ärendet handläggas av Helsingfors förvaltningsdomstol.

23 §

Tillämpning av bestämmelserna om besvär

På andra förvaltningsprocessuella ärenden tillämpas i övrigt vad som i denna lag föreskrivs om besvär.

5 kap.

Rätt att föra talan samt anlitande av biträde eller ombud

24 §

Rätt att föra talan

Var och en har rätt att föra talan i egen sak, om inte något annat föreskrivs i lag.

25 §

Omyndigas talan

En omyndigs talan förs av den omyndiges intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare, om inte något annat föreskrivs i lag.

Den omyndige har dock rätt att ensam föra sin talan i ett ärende som gäller sådan inkomst eller förmögenhet som han eller hon har rätt att råda över. En omyndig som har fyllt 18 år för själv ensam sin talan i ett ärende som gäller hans eller hennes person, om han eller hon kan förstå sakens betydelse. En minderårig som har fyllt 15 år och hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare har rätt att var för sig föra talan i en sak som gäller den minderåriges person eller personliga fördel eller rättighet.

26 §

Intressebevakarens rätt att föra talan

En intressebevakare som har förordnats för en myndig ska vid sidan av huvudmannen självständigt föra talan i ärenden som hör till intressebevakarens uppdrag. Är intressebevakaren och huvudmannen av olika åsikt blir huvudmannens ståndpunkt avgörande, om han eller hon kan förstå sakens betydelse.

Om huvudmannens handlingsbehörighet har begränsats på ett annat sätt än genom omyndigförklaring, ska intressebevakaren ensam föra huvudmannens talan i ärenden som huvudman-

nen inte har rätt att besluta om. Intressebevakaren och huvudmannen för dock gemensamt talan i ärenden som de tillsammans ska besluta om.

27 §

Hörande av huvudmannen och av intressebevakaren eller vårdnadshavaren

Är hörande behövligt med hänsyn till huvudmannens intresse eller för att saken ska kunna utredas ska

1) huvudmannen höras, om talan förs av huvudmannens intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare,

2) intressebevakaren, vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare höras, om talan förs av huvudmannen.

28 §

Förordnande av intressebevakare för en rättegång

Förvaltningsdomstolen kan medan rättegången är anhängig förordna en intressebevakare för en part för rättegången, om parten på grund av försvagat hälsotillstånd eller av någon annan särskild orsak är oförmögen att bevaka sina intressen.

Domstolen ska förordna en intressebevakare för rättegången, om partens intressebevakare är jävig eller av någon annan orsak inte kan föra talan i ärendet.

Intressebevakarens förordnande gäller tills ärendet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut, om inte domstolen bestämmer något annat. På intressebevakaren tillämpas vad som föreskrivs i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

29 §

Partssuccession

Om en part avlider under rättegången, träder den avlidna partens rättsinnehavare i partens ställe, om inte något annat följer av ärendets art.

Om rättegången gäller utövande av äganderätt eller någon annan rättighet och denna rätt under rättegången övergår till någon annan, träder den nya rättsinnehavaren i den ursprungliga rättsinnehavarens ställe, om inte något annat följer av särskilda skäl. Detsamma gäller situationer där partsställningen hör samman med äganderätt eller någon annan rättighet.

30 §

Ombud och biträden

De delaktiga i en rättegång får anlita ombud eller biträde. Ombudet eller biträdet ska vara advokat, offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd som avses i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (715/2011). Ombudet eller biträdet kan dock också vara någon annan redbar myndig person som är lämplig och skickad för uppdraget, som inte är försatt i konkurs och vars handlingsbehörighet inte har begränsats.

Den som är domare eller föredragande i en förvaltningsdomstol får inte uppträda som ombud eller biträde, utom i det fall att saken gäller någon av hans eller hennes i 13 kap. 3 § i rättegångsbalken avsedda närstående eller en sak som han eller hon eller hans eller hennes ovan

avsedda närstående har del i. En tjänsteman får inte vara ombud eller biträde om detta strider mot hans eller hennes tjänsteplikt.

Den som står i ett i 13 kap. 3 § i rättegångsbalken avsett förhållande till den domare eller föredragande som handlägger ett ärende får inte heller uppträda som ombud eller biträde i ärendet. Detsamma gäller den som har deltagit i ärendets handläggning i en domstol eller myndighet eller där har uppträtt som ombud eller biträde för motparten.

31 §

Förbud mot att uppträda samt förande av ett ärende till tillsynsnämnden

Om ett ombud eller biträde är olämpligt för sitt uppdrag, kan domstolen förbjuda honom eller henne att uppträda som ombud eller biträde i ett visst ärende. Huvudmannen ska underrättas om förbudet och ges tillfälle att skaffa sig ett nytt ombud eller biträde.

En domstol kan också förvägra ett ombud eller biträde rätten att under högst tre år vara verksam som ombud eller biträde vid den domstolen, om det finns skäl till detta. Om ett sådant beslut gäller en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd ska domstolen underrätta den tillsynsnämnd som avses i lagen om advokater (496/1958) om beslutet.

Om en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd på annat sätt handlar i strid med sina skyldigheter, kan domstolen anmäla detta till den tillsynsnämnd som avses i 2 mom.

32 §

Fullmakt för ombud

Ett ombud ska visa upp en skriftlig fullmakt.

Om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat, behöver en skriftlig fullmakt dock inte visas upp, om

1) huvudmannen har befullmäktigat ombudet muntligen i domstolen,

2) samma person har uppträtt som ombud vid en tidigare handläggningsfas i förvaltningsförfarandet eller i domstol,

3) ombudet är advokat, offentligt rättsbiträde eller ett sådant rättegångsbiträde med tillstånd som avses i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd.

Om fullmakt saknas trots skyldighet att visa upp en sådan, ska domstolen ge ombudet tillfälle att visa upp den. Detta hindrar dock inte att handläggningen fortgår.

Ett ombud får inte utan huvudmannens samtycke på någon annan överföra en fullmakt som har utställts på en viss person.

33 §

Kontaktperson för ändringssökande

Om flera personer anför besvär tillsammans, kan det i besvären anges att en av dem är kontaktperson. Om ingen kontaktperson har angetts är den person som nämns först i besvärsskriften kontaktperson. Kontaktpersonen behöver inte visa upp fullmakt.

34 §

Ombuds och biträdens tystnadsplikt

Ett rättegångsombud eller rättegångsbiträde får inte olovligen röja en enskild persons eller en familjs hemlighet eller affärs- eller yrkeshemligheter som han eller hon har fått kännedom om

1) vid skötseln av ett uppdrag i anslutning till en rättegång,

2) vid lämnande av juridisk rådgivning som gäller huvudmannens rättsliga ställning vid förundersökning eller i någon annan handläggningsfas inför en rättegång,

3) vid lämnande av juridisk rådgivning som gäller inledande eller undvikande av rättegång.

Detsamma gäller tolkar och översättare som anlitas vid handläggningen av ärendet samt sådana personer som deltar i skötseln av huvudmannens ärende.

Till straff för brott mot tystnadsplikten döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen (1889/39), om inte gärningen utgör brott enligt 40 kap. 5 § i strafflagen eller om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

6 kap.

Handläggning och utredning av ärenden

35 §

Processledning

Förvaltningsdomstolen ska svara för processledningen.

36 §

Handläggningssätt

Handläggningen av ett ärende i förvaltningsdomstolen är skriftlig och grundar sig på besvären samt det överklagade beslutet och övrigt rättegångsmaterial.

I ett ärende kan det också ordnas muntlig förberedelse, muntlig förhandling, syn eller inspektion.

37 §

Hur ett ärende utreds

Förvaltningsdomstolen ska se till att ett ärende som handläggs blir utrett. Förvaltningsdomstolen ska vid behov ge en part eller den myndighet som har fattat beslutet anvisningar om vilken tilläggsutredning som ska läggas fram i ärendet.

Förvaltningsdomstolen ska på eget initiativ inhämta utredning i sådan omfattning som en opartisk och rättvis behandling av ärendet samt ärendets art kräver.

Den som är part och den myndighet som har fattat beslutet ska sanningsenligt lägga fram utredning om grunderna för sina yrkanden. De ska medverka till utredningen av ärendet på det sätt som ärendets rättsliga natur kräver. Myndigheter ska vid rättegången på ett objektivt sätt beakta både allmänna och enskilda intressen.

38 §

Skyldighet att lägga fram utredning

Var och en är skyldig att infinna sig i domstolen för att höras samt att tillåta förrättande av syn eller att lägga fram sådana föremål eller handlingar som avses i 51 § för domstolen, om inte något annat föreskrivs i lag.

Om en person har skyldighet eller rätt att vägra vittna i domstol, får han eller hon emellertid inte åläggas att lägga fram en handling eller ett föremål eller att tillåta förrättande av syn eller inspektion för att lägga fram utredning om en omständighet som omfattas av tystnadsplikten eller tystnadsrätten.

39 §

Rätt att lägga fram utredning

Den som är part och den myndighet som har fattat beslutet har rätt att för förvaltningsdomstolen lägga fram all den utredning parten eller myndigheten önskar.

Domstolen kan lämna sådant material som uppenbart inte hänför sig till det aktuella ärendet utan avseende.

40 §

Komplettering av besvär och andra skrivelser

Om en besvärsskrift eller någon annan till förvaltningsdomstolen inlämnad skrivelse är bristfällig, ska förvaltningsdomstolen ge den som uppgjort skrivelsen tillfälle att komplettera den inom en skälig tid, om inte kompletteringen är onödig med tanke på handläggningen av ärendet. I begäran om komplettering ska det samtidigt anges på vilket sätt skrivelsen är bristfällig och vilka följder det kan få om den inte kompletteras.

41 §

Framställande av nya yrkanden

Efter att besvärstiden löpt ut får nya yrkanden framställas endast om de grundar sig på förändringar i förhållandena eller på omständigheter som ändringssökanden fått kännedom om först efter att besvärstiden löpt ut.

Efter att besvärstiden löpt ut får ändringssökanden framföra nya grunder till stöd för sina yrkanden, om inte saken därigenom blir en annan.

En part får dock under rättegången yrka på att verkställigheten ska förbjudas eller avbrytas eller att muntlig förhandling ska ordnas, yrka på ersättning för rättegångskostnader eller framställa andra biyrkanden i anslutning till rättegången.

42 §

Utlåtande av den myndighet som fattat beslutet

Den myndighet som har fattat beslutet ska på begäran av förvaltningsdomstolen ge sin redogörelse för ärendet, bemöta de yrkanden som de delaktiga i rättegången har framställt och grunderna för yrkandena samt yttra sig om den utredning som lagts fram.

Myndigheten ska på begäran av förvaltningsdomstolen till domstolen lämna de handlingar som beslutet grundat sig på och annan behövlig utredning.

Vite kan föreläggas för att säkerställa att skyldigheten uppfylls.

43 §

Hörande av andra myndigheter och sakkunniga

Förvaltningsdomstolen kan på eget initiativ begära ett utlåtande om en fråga som kräver särskild sakkunskap av någon annan myndighet än den som fattat beslutet eller av en enskild sakkunnig. Domstolen kan också höra en sakkunnig vid en muntlig förhandling. Domstolen kan också begära ett utlåtande av en sakkunnig som en delaktig i rättegången utser och som förvaltningsdomstolen anser det vara behövligt att höra.

En sakkunnig ska vara känd för redbarhet och skicklighet inom sitt område. Den som står i ett sådant förhållande till ärendet eller till en part att hans eller hennes opartiskhet äventyras får inte vara sakkunnig.

44 §

Hörande av parterna

Innan ärendet avgörs ska parterna ges tillfälle att framföra sin uppfattning om de yrkanden som de övriga delaktiga i rättegången har framställt samt om det övriga rättegångsmaterialet.

Ett ärende får avgöras utan att en part ges tillfälle att bli hörd, om besvären omedelbart avvisas eller de är uppenbart ogrundade eller om hörande annars inte krävs för att trygga en rättvis rättegång.

Det som föreskrivs i 1 och 2 mom. gäller också en myndighet som anfört besvär.

Bestämmelser om begränsningar i parternas rätt att ta del av rättegångshandlingar som inte är offentliga finns i 9 § i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007).

45 §

Tidsfrist för utredning

Förvaltningsdomstolen ska sätta ut en med hänsyn till ärendets art skälig tidsfrist, inom vilken ett bemötande eller annan utredning som domstolen begärt ska lämnas in.

Domstolen kan avgöra ärendet efter tidsfristens utgång även om den begärda utredningen inte har lämnats in. Detta ska meddelas när tidsfristen sätts ut.

46 §

Begränsning av utredning

När förvaltningsdomstolen anser att ett ärende blivit utrett, kan den sätta ut en med hänsyn till ärendets art skälig tidsfrist inom vilken de delaktiga i rättegången ska lämna in eventuellt tilläggsmaterial i ärendet. Om en delaktig ger in tilläggsmaterial efter utgången av denna tidsfrist, kan förvaltningsdomstolen lämna materialet utan avseende.

47 §

Muntlig förberedelse

Förvaltningsdomstolen kan ordna muntlig förberedelse för att klarlägga vilka omständigheter de delaktiga i rättegången är oeniga om i ärendet samt vilken utredning det kan läggas fram som stöd för yrkandena. Vid den muntliga förberedelsen hörs inte vittnen eller sakkunniga.

Om inte förvaltningsdomstolen anser det behövligt att en part är personligen närvarande vid den muntliga förberedelsen, kan domstolen kalla endast partens ombud till den.

Över den muntliga förberedelsen ska det upprättas ett protokoll där ärendet och de uppgifter som behövs för att specificera ärendet och de personer som deltagit i handläggningen antecknas.

48 §

Syn

Förvaltningsdomstolen kan förrätta syn för att utreda ett ärende. Vid syneförrättningen görs iakttagelser av fastigheter, landskap, konstruktioner och andra sådana objekt som inte utan svårighet kan hämtas till domstolen.

I utrymmen som används för boende av permanent natur får syn dock förrättas endast om det är nödvändigt för utredningen av ärendet.

Förvaltningsdomstolen ska kalla parterna och den myndighet som fattat beslutet till synen. Över syneförrättningen ska det upprättas ett protokoll där de uppgifter som behövs för att specificera ärendet och de personer som varit närvarande antecknas och där det redogörs för syneförrättningens förlopp. Syneobjektet ska fotograferas eller filmas, om det inte är onödigt.

På syneförrättningar tillämpas dessutom vad som i 62 § föreskrivs om kallande av delaktiga i rättegången till muntlig förhandling samt vad som föreskrivs i 17 kap. 38 § 2 mom. i rättegångsbalken.

49 §

Inspektion

Förvaltningsdomstolen kan i stället för syn förrätta inspektion på platsen för att konstatera fakta.

Parterna och den myndighet som fattat beslutet ska på förhand underrättas om inspektionen.

Över inspektionen ska det upprättas ett protokoll där de uppgifter som behövs för att specificera ärendet och de personer som varit närvarande antecknas och där det redogörs för inspektionens förlopp. Föremålet för inspektionen ska fotograferas eller filmas, om det inte är onödigt.

50 §

Förvaltningsdomstolens rätt att få uppgifter

Förvaltningsdomstolen har oberoende av sekretessbestämmelserna rätt att avgiftsfritt på begäran få alla sådana uppgifter och handlingar av en myndighet som är nödvändiga för att ett ärende ska kunna avgöras. Domstolen får förelägga en myndighet att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

51 §

Uppvisande av handlingar och föremål

Förvaltningsdomstolen får förelägga någon annan än en myndighet att till domstolen lämna in eller för domstolen visa upp en handling eller ett föremål som denne innehar, om handling-

en eller föremålet kan antas ha betydelse som bevis i ärendet. Föreläggandet får förenas med vite.

På inlämnande av handlingar och föremål och uppvisande av dem för domstolen tillämpas dessutom vad som i 17 kap. 39 och 40 § 2 mom. i rättegångsbalken föreskrivs om skriftliga bevis och om hämtande av föremål till domstolen.

52 §

Tolkning och översättning

Förvaltningsdomstolen ska ordna tolkning och översättning, om en person inte behärskar det språk som enligt språklagen (423/2003) ska användas i domstolen eller inte kan göra sig förstådd på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning och

1) den myndighet som har handlagt ärendet i en tidigare handläggningsfas har varit skyldig att ordna tolkning eller översättning med stöd av 26 § 1 mom. i förvaltningslagen eller någon annan bestämmelse,

2) domstolen som första instans avgör ett sådant förvaltningstvistemål eller annat förvaltningsprocessuellt ärende som har inletts av en myndighet, eller

3) personen ska höras muntligen.

Domstolen kan av särskilda skäl ordna tolkning och översättning också i andra situationer än de som avses i 1 mom.

I en rättegång får inte den vara tolk eller översättare, som står i ett sådant förhållande till en part eller till ärendet att hans eller hennes tillförlitlighet till följd av detta kan äventyras.

Bestämmelser om rätten för den som använder finska eller svenska att få sådan tolkning och översättning som ordnas av en myndighet finns i språklagen. Bestämmelser om samernas rätt att använda sitt eget språk finns i samiska språklagen (1086/2003). Förvaltningsdomstolen ska också se till att medborgare i de övriga nordiska länderna får behövlig tolk- och översättningshjälp i ärenden som handläggs vid domstolen, enligt vad som anges i konventionen mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige om nordiska medborgares rätt att använda sitt eget språk i annat nordiskt land (FördrS 11/1987).

53 §

Laga hinder

Laga hinder har den som på grund av sjukdom eller avbrott i den allmänna samfärdseln eller av någon annan därmed jämförbar orsak inte kan iaktta en tidsfrist som satts ut av en förvaltningsdomstol. Domstolen ska utan dröjsmål underrättas om laga hinder och om när sådant hinder upphör.

Om en part på grund av laga hinder inte kan infinna sig för att bli hörd eller iaktta någon annan tidsfrist som satts ut av förvaltningsdomstolen, ska domstolen skjuta upp ärendets behandling och sätta ut en ny tidsfrist.

Om en parts rättegångsombud eller biträde har laga hinder och det inte har varit möjligt att i tid få ett annat ombud eller biträde i hans eller hennes ställe, anses underlåtenhet att iaktta en av domstolen utsatt tidsfrist bero på laga hinder.

54 §

Tryggande av ordningen vid rättegången

Förvaltningsdomstolen ska svara för ordningen vid rättegången. Den som stör handläggningen kan avlägsnas från rättegångstillfället. Domstolen har rätt att få handräckning av polisen för att ordna rättegångstillfället och trygga ordningen vid rättegångstillfället.

Domstolen kan döma en person att betala en rättegångsbot på högst 1 000 euro. Rättegångsboten kan dömas ut om personen trots domstolens varning inte följer ordförandens instruktioner, om han eller hon yttrar sig på ett sätt som kränker domstolens anseende eller annars uppträder störande eller olämpligt vid rättegångstillfället.

En i 2 mom. avsedd rättegångsbot kan också dömas ut på grundval av att motsvarande skriftligt material lämnats in, om materialet trots domstolens varning kränker domstolens anseende eller annars är olämpligt.

Om en person har avlägsnats från rättegångstillfället, ska domstolen pröva huruvida handläggningen av ärendet trots det kan fortsätta.

55 §

Uppskattning av handläggningstiden

En förvaltningsdomstol ska på begäran lämna uppgift om den uppskattade handläggningstiden för ett ärende.

56 §

Tillämpning av viteslagen

På föreläggande och utdömande av vite för att säkerställa en rättegång tillämpas vad som föreskrivs i 2 kap. i viteslagen (1113/1990).

7 kap.

Muntlig förhandling

57 §

Ordnande av muntlig förhandling

Förvaltningsdomstolen ska ordna muntlig förhandling, om domstolen anser det vara behövligt eller en enskild part framställer ett yrkande om det. Vid muntlig förhandling kan en part, den myndighet som fattat beslutet, vittnen och sakkunniga höras samt annan utredning tas emot.

Domstolen får trots en parts yrkande avstå från att ordna muntlig förhandling, om

1) partsställningen för den som yrkat muntlig förhandling baserar sig på medlemskap i en kommun eller någon annan sammanslutning,

2) domstolen redan har fått tillräcklig utredning om de fakta som är av betydelse för att den ska kunna avgöra ärendet, utan att det enligt domstolens bedömning kvarstår något rimligt tvivel om avgörandets riktighet,

3) det är möjligt att klarlägga fakta i ärendet på något annat sätt,
4) muntlig förhandling redan har ordnats i samma ärende vid en förvaltningsdomstol, eller
5) det annars med beaktande av ärendets art och betydelse för parterna samt kraven på en rättvis rättegång är uppenbart onödigt att muntlig förhandling ordnas.

Högsta förvaltningsdomstolen kan trots en parts yrkande avstå från att ordna muntlig förhandling också när ärendet gäller sökande av ändring i ett beslut av en förvaltningsdomstol och det inte behövs någon muntlig förhandling för utredningen av ärendet.

Den som framställer ett yrkande om muntlig förhandling ska uppge varför muntlig förhandling behöver ordnas och vilken utredning han eller hon avser lägga fram vid den.

Om ett sakkunnigutlåtande eller en skriftlig vittnesberättelse av privat natur åberopas i ärendet, ska muntlig förhandling ordnas för hörande av den sakkunnige eller vittnet endast om det behövs för utredningen av ärendet.

58 §

Beslut om muntlig förhandling

Förvaltningsdomstolen beslutar om ett yrkande om muntlig förhandling i samband med huvudsaken eller genom ett handläggningsbeslut.

Om förvaltningsdomstolen inte på yrkande av en part ordnar muntlig förhandling, ska parterna underrättas om detta. Parterna ska samtidigt ges tillfälle att skriftligt lämna tilläggsutredning. Underrättelse behöver inte lämnas, om besvären avvisas eller omedelbart avslås eller om en underrättelse av någon annan motsvarande anledning är uppenbart onödig.

59 §

Avgränsning av en muntlig förhandling

Förvaltningsdomstolen kan avgränsa en muntlig förhandling så att den endast gäller en del av ärendet, klarläggande av parternas uppfattningar, klarläggande av uppfattningen hos den myndighet som fattat beslutet eller mottagande av muntlig bevisning, eller på något annat motsvarande sätt.

60 §

Den muntliga förhandlingens förlopp

Vid en muntlig förhandling ska förvaltningsdomstolen
1) först presentera en sammanfattning av vad ärendet gäller,
2) höra parterna och den myndighet som fattat beslutet,
3) vid behov höra vittnen och sakkunniga samt ta emot annan utredning,
4) slutligen höra de delaktiga i rättegången om de omständigheter som framgått vid förhandlingen.

61 §

Åberopande av vittnen

De delaktiga i rättegången åberopar sina vittnen. Förvaltningsdomstolen kan också på eget initiativ utse vittnen.

Domstolen kan sätta ut en tidsfrist inom vilken de delaktiga i rättegången ska åberopa vittnen.

Domstolen beslutar om vilka personer som kallas att vittna.

62 §

Kallande av de delaktiga i rättegången

Till en muntlig förhandling ska förvaltningsdomstolen kalla de delaktiga i rättegången. Om den muntliga förhandlingen har begränsats på det sätt som avses i 59 §, behöver de parter vilkas närvaro är uppenbart onödig inte kallas.

Om den som kallats eller dennes lagliga företrädare uteblir från den muntliga förhandlingen, utgör detta inte hinder för ärendet behandling och avgörande.

En part eller partens lagliga företrädare kan kallas att personligen infinna sig vid den muntliga förhandlingen, om det behövs för utredningen av ärendet. Kallelsen får förenas med vite.

Om en part eller partens lagliga företrädare inte iakttar en kallelse som avses i 3 mom., och domstolen alltjämt anser att hans eller hennes personliga närvaro behövs, ska domstolen döma ut vitet och förelägga ett nytt högre vite. Vitet ska inte dömas ut om ärendet behandlas och avgörs trots personens frånvaro eller om frånvaron beror på laga hinder.

63 §

Kallande av andra personer för att höras

Förvaltningsdomstolen beslutar om att kalla sakkunniga och vittnen till en muntlig förhandling. Domstolen fattar dessutom beslut om kallande av sådana andra personer och myndigheter som den anser behövligt att höra.

Förvaltningsdomstolen ska se till att de som avses i 1 mom. blir kallade. Domstolen kan även ge en delaktig i rättegången rätt att kalla en sakkunnig eller ett vittne.

Domstolen får kalla ett vittne till muntlig förhandling vid vite. På kallelse av vittnen tillämpas dessutom vad som i 17 kap. 62 och 64 § i rättegångsbalken föreskrivs om vite och hämtning av vittnen till domstolen.

64 §

Kallelsens innehåll

Kallelsen till en muntlig förhandling ska innehålla behövliga uppgifter om det ärende som handläggs och om de delaktiga i rättegången samt om tiden och platsen för den muntliga förhandlingen. Kallelsen ska dessutom innehålla information om följderna av frånvaro och om att den kallade utan dröjsmål ska underrätta domstolen om laga hinder och om när sådant hinder upphör.

Ett vittne och en sakkunnig ska i kallelsen också informeras om sin rätt att i förskott få ersättning för sina kostnader för resor och uppehälle, samt om att han eller hon inte är skyldig att infinna sig i förvaltningsdomstolen om förskottet inte på begäran har betalats.

65 §

Andra bestämmelser om kallelse

I fråga om kallelse iakttas i övrigt vad som i denna lag föreskrivs om delgivning. På kallelser tillämpas också vad som i 17 kap. 42 § i rättegångsbalken föreskrivs om kallelser som delges utanför Finland.

66 §

Vittnesjäv

Som vittne får inte höras parter och inte heller andra personer vars rätt, fördel eller skyldigheter det ärende som är föremål för rättegången direkt gäller, och inte heller en sådan persons lagliga företrädare.

Som vittne får inte heller höras en person som i samma rättegång för talan för och företräder en myndighet som är delaktig i rättegången.

I fråga om åberopande av vittnen tillämpas också vad som föreskrivs i 17 kap. 31 och 32 § i rättegångsbalken.

67 §

Hörande av någon personligen

Även en person som enligt 66 § inte får höras som vittne får personligen höras vid en muntlig förhandling, om det behövs för utredningen av ärendet.

Den som inte får höras som vittne därför att hans eller hennes ställning är jämförlig med en parts får av domstolen kallas att höras vid vite.

68 §

Hörande av omyndiga

En omyndig får höras vid en muntlig förhandling, om den omyndige ger sitt samtycke till det. Den som är yngre än 12 år får dock höras i någon annan fråga än i egen sak endast om detta är nödvändigt för ärendets avgörande och det bedöms att hörandet inte medför betydande skada för honom eller henne. I samband med hörandet får den omyndige inte delges sådan information som allvarligt kan äventyra hans eller hennes hälsa eller utveckling. Om det behövs för att skydda den omyndige eller för att klarlägga den omyndiges självständiga åsikt, ska han eller hon höras personligen i närvaro av endast en eller flera av förvaltningsdomstolens ledamöter.

Om en omyndig på det sätt som föreskrivs i 1 mom. hörs utan att alla delaktiga i rättegången är närvarande, kan parterna och den myndighet som är delaktig ges tillfälle att föreslå vilka omständigheter den omyndige bör höras om. Dessutom ska de delaktiga ges tillfälle att ta del av det rättegångsmaterial som sammanställts eller upptagits vid hörandet och uttrycka sin åsikt om innehållet. Rätten att få uppgifter kan dock begränsas, om det behövs för att skydda den omyndige eller för att trygga något annat synnerligen viktigt intresse som berör den omyndige.

För en omyndig som ska höras kan domstolen vid behov förordna en stödperson som ett personligt stöd för den omyndige vid den muntliga förhandlingen.

69 §

Ett vittnes tystnadsrätt

En parts nuvarande eller tidigare make eller nuvarande sambo, syskon, släkting i rätt upp- eller nedstigande led eller en person som har någon annan sådan motsvarande nära relation till parten som kan jämställas med ett parförhållande eller släktskap får vägra vittna.

Om en person som avses i 1 mom. samtycker till att vittna, får samtycket inte återkallas, om inte något annat följer av någon annan tystnadsplikt eller tystnadsrätt enligt denna lag.

Utöver vad som föreskrivs i 1 mom. får ett vittne vägra vittna om sådant som skulle röja

1) en affärs- eller yrkeshemlighet, om inte skäl som är synnerligen viktiga med beaktande av ärendets art, bevisningens betydelse för avgörandet av ärendet och följderna av att bevisningen inte lämnas samt övriga omständigheter kräver att han eller hon vittnar,

2) en upplysning som avses i 16 § i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003).

Ett vittne får vägra yppa en omständighet vars yppande skulle medföra risk för åtal för vittnet självt eller någon som står i ett sådant förhållande till vittnet som avses i 1 mom. eller skulle medverka till utredningen av vittnets skuld eller en i ett ovannämnt förhållande till vittnet stående persons skuld.

Ett sådant anonymt vittne som avses i 17 kap. 33 § i rättegångsbalken får vägra vittna till den del detta skulle kunna röja hans eller hennes identitet eller kontaktuppgifter.

En i 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009) avsedd person för vilken det gjorts en spärrmarkering får vägra vittna till den del detta skulle kunna röja hans eller hennes kontaktuppgifter.

70 §

Ett vittnes skyldighet att vägra vittna

Ingen får vittna om innehållet i en förvaltningsdomstols beslutsöverläggning.

Varje annan person än ett sådant anonymt vittne som avses i 17 kap. 33 § i rättegångsbalken är skyldig att vägra vittna till den del detta skulle kunna röja det anonyma vittnets identitet eller kontaktuppgifter.

Varje annan person än en i 36 § i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster avsedd person för vilken det gjorts en spärrmarkering är skyldig att vägra vittna till den del detta skulle kunna röja denna persons kontaktuppgifter.

På skyldighet att vägra vittna tillämpas dessutom vad som föreskrivs i 17 kap. 10 §, 11 § 3 mom., 12 § 3—5 mom., 13 § 1 och 3 mom., 15 § 1 mom. och 16 § i rättegångsbalken.

En persons skyldighet enligt 17 kap. 11 § 3 mom., 12 § 3—5 mom., 13 § 1 och 3 mom. och 16 § i rättegångsbalken att vägra vittna kvarstår även om personen i fråga inte längre befinner sig i den ställning där han eller hon fick vetskap om omständigheten i fråga.

En person som har fått information som avses i 17 kap. 11 § 3 mom. eller 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken när han eller hon varit anställd hos eller annars biträtt den som avses i bestämmelsen i fråga har motsvarande skyldighet att vägra vittna som de som avses i de nämnda bestämmelserna. Personen kan dock åläggas att vittna under de förutsättningar som anges i 17 kap. 15 § 1 mom. i rättegångsbalken.

71 §

Inverkan av tystnadsplikt enligt någon annan lag på hörande av ett vittne

Ett vittne får höras om en omständighet som omfattas av en i någon annan lag föreskriven tystnadsplikt endast om

1) hörandet är nödvändigt för utredningen av ärendet, eller

2) den i vars intresse tystnadsplikten har föreskrivits samtycker till att vittnet får vittna.

Förvaltningsdomstolen får dock inte höra vittnet om en omständighet som omfattas av vittnets i 1 mom. avsedda tystnadsplikt, om det finns särskilt vägande skäl att avstå från hörande på grund av ett synnerligen viktigt allmänt intresse eller ett barns bästa eller något annat synnerligen viktigt enskilt intresse, och avståendet inte äventyrar genomförandet av en rättvis rättegång.

72 §

Skyldighet att uppge grunden för vägran att vittna

Om ett vittne vägrar vittna, ska han eller hon uppge grunden för sin vägran och visa sannolika skäl för den.

Om en person dock vägrar vittna på en grund som avses i 69 § 4—6 mom. eller 70 § 2 och 3 mom., ska vägran godtas, om inte personen klart har misstagit sig beträffande innehållet i rätten eller skyldigheten att vägra vittna eller vägran annars är klart ogrundad.

73 §

Hörande med hjälp av tekniska metoder för dataöverföring

Ett vittne eller någon annan person kan höras muntligt även genom videokonferens eller någon annan metod för dataöverföring.

De delaktiga i rättegången ska ges tillfälle att ställa frågor till den som blir hörd.

74 §

Protokoll över muntlig förhandling

Över en muntlig förhandling ska det upprättas ett protokoll där ärendet och de uppgifter som behövs för att specificera ärendet och de personer som varit närvarande antecknas. I protokollet antecknas också de yrkanden som framställts vid förhandlingen, de beslut som fattats där samt en redogörelse för förhandlingens förlopp.

75 §

Upptagningar

När någon hörs vid en muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen ska domstolen dokumentera utsagan genom en ljudupptagning eller annan motsvarande upptagning.

Förvaltningsdomstolen ska dessutom dokumentera utsagan genom en upptagning när ett barn hörs enligt 86 § i barnskyddslagen (417/2007) på annat sätt än vid en muntlig förhandling.

Om det inte är möjligt att göra en upptagning av utsagan, ska tillräckligt noggranna uppgifter om vad som framförts i ärendet antecknas i protokollet. En protokollförd muntlig utsaga ska genast läsas upp och avgivarens uppfattning om huruvida utsagan har blivit riktigt protokollförd ska antecknas i protokollet.

En upptagning ska bevaras i minst sex månader från det att ärendet har avgjorts. Om ändring har sökts genom besvär, ska upptagningen emellertid bevaras tills ärendet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut.

76 §

Ersättning för bevisningskostnader

Ett vittne har rätt till skälig ersättning för behövliga kostnader för resor och uppehälle samt för ekonomisk förlust.

Till ett vittne som kallats på förvaltningsdomstolens initiativ och ett vittne som har åberopats av staten ska ersättning betalas av statens medel i enlighet med vad som föreskrivs i lagen om om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972). Ett vittne som åbe-

ropats av en part som fått rättshjälp har rätt till ersättning av statens medel på det sätt som föreskrivs i rättshjälpslagen (257/2002).

Andra delaktiga i rättegången än de som avses i 2 mom. ska betala ersättning till de vittnen som de åberopat. Till ett vittne kan det dock betalas ersättning av statens medel, om vittnesmålet varit behövligt för utredningen av ärendet.

Ett vittne som en enskild part har åberopat har rätt att i förskott få ersättning för kostnader för resor och uppehälle. På betalning av förskott tillämpas vad som föreskrivs i 17 kap. 65 § 3 och 4 mom. i rättegångsbalken.

77 §

Ersättning för övriga kostnader

En enskild part eller partens lagliga företrädare som vid vite ålagts att inställa sig i förvaltningsdomstolen har rätt till skälig ersättning av statens medel för behövliga kostnader för resor och uppehälle samt för ekonomisk förlust, om hans eller hennes närvaro har varit behövlig för utredningen av ärendet.

Vad som föreskrivs i 1 mom. tillämpas på ersättning för kostnader också när någon annan än en delaktig i rättegången, ett vittne eller en sakkunnig har kallats för att bli hörd vid vite eller har ålagts att lämna in en handling eller ett föremål till förvaltningsdomstolen.

Till en sakkunnig som har utsetts av förvaltningsdomstolen ska det av statens medel betalas ett skäligt arvode för arbete samt ersättning för behövliga kostnader. På arvode och ersättning som betalas till andra sakkunniga tillämpas vad som i 76 § 3 mom. föreskrivs om ersättning till vittnen.

En intressebevakare som avses i 28 § och en stödperson som avses i 68 § 3 mom. har rätt till skälig ersättning av statens medel för behövliga kostnader för resor och uppehälle samt för ekonomisk förlust.

Domstolen kan bestämma att en ersättning som avses i 1—4 mom. eller en del av den ska betalas i förskott.

På ersättning som betalas av statens medel tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i lagen om om bestridande av bevisningskostnader med statens medel.

78 §

Övriga bestämmelser om hörande av vittnen och sakkunniga

I fråga om muntligt hörande av vittnen och sakkunniga tillämpas dessutom vad som föreskrivs i 17 kap. 43—46 och 50 § samt 51 § 1 och 2 mom. i rättegångsbalken.

8 kap.

Förvaltningsdomstolens beslutsfattande

79 §

Avgörande av ärenden

Förvaltningsdomstolen ska i sitt beslut avgöra alla de yrkanden som framförts i ett ärende. Förvaltningsdomstolen ska pröva alla omständigheter som kommit fram i ärendet och besluta vilka omständigheter avgörandet kan grundas på.

80 §

Förvaltningsdomstolens beslut

Ett sådant avgörande av en förvaltningsdomstol genom vilket handläggningen av ett ärende avslutas kallas beslut.

Andra avgöranden än sådana genom vilka handläggningen av ett ärende avslutas kallas handläggningsbeslut.

81 §

Avgöranden i besvärsärenden

En förvaltningsdomstol kan bifalla eller avslå besvär eller helt eller delvis avvisa dem. I sitt beslut kan domstolen

1) vidmakthålla det överklagade beslutet,
2) upphäva det överklagade beslutet,
3) återförvisa ärendet för ny behandling,
4) ändra det överklagade beslutet, eller
5) överföra besvären till en behörig myndighet eller domstol.

Domstolen ska avvisa besvären, om

1) domstolen inte är behörig att pröva besvären,
2) det inte är fråga om ett överklagbart beslut,
3) överklagande genom besvär har förbjudits i lag,
4) ändringssökanden inte har besvärsrätt,
5) besvären inte har anförts inom föreskriven tid,
6) det kvarstår brister i besvären, trots att ändringssökanden har getts tillfälle att komplettera dem, eller
7) det finns något annat motsvarande skäl till att avvisa besvären.

Ärendet avskrivs om besvären återtas eller om det finns andra motsvarande skäl till det.

82 §

Avgörande av andra förvaltningsprocessuella ärenden

När förvaltningsdomstolen handlägger i ett 4 kap. avsett annat förvaltningsprocessuellt ärende kan domstolen avslå eller bifalla ett yrkande eller avvisa det helt eller delvis.

När förvaltningsdomstolen bifaller en ansökan som avser ett förvaltningstvistemål kan domstolen

1) ålägga någon att göra en betalning som grundar sig på ett offentligrättsligt rättsförhållande eller ett förvaltningsavtal eller att vidta någon annan åtgärd som grundar sig på ett sådant rättsförhållande, eller
2) fastställa en förmån, en rättighet eller en skyldighet som grundar sig på ett offentligrättsligt rättsförhållande eller ett förvaltningsavtal.

Förvaltningsdomstolen ska avvisa ett yrkande som framställts i ett annat förvaltningsprocessuellt ärende, om

1) domstolen inte är behörig att pröva ärendet,
2) yrkandet inte kan behandlas som ett förvaltningsprocessuellt ärende,
3) ärendet kan eller har kunnat avgöras genom ett förvaltningsbeslut eller ett beslut med anledning av grundbesvär,
4) ärendet har inletts av någon som saknar rätt till det,
5) yrkandet inte har framställts inom den föreskrivna tidsfristen, eller
6) det finns något annat motsvarande skäl till att inte pröva yrkandet.

Ärendet avskrivs om yrkandet återtas eller om det finns andra motsvarande skäl till det.

83 §

Utnyttjandeförbud

Förvaltningsdomstolen får inte utnyttja utredning som inhämtats i strid med en lagstadgad tystnadsrätt eller tystnadsplikt eller på något annat lagstridigt sätt, om utnyttjandet äventyrar genomförandet av en rättvis rättegång när hänsyn tas till ärendets art, hur allvarlig den rättskränkning är som hänför sig till sättet att inhämta utredningen, hur sättet att inhämta utredningen påverkar dess tillförlitlighet, utredningens betydelse för avgörandet av ärendet och övriga omständigheter.

84 §

Dröjsmål vid handläggningen av en administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär

Om handläggningen av ett ärende som gäller bestämmande av en administrativ ekonomisk påföljd av straffkaraktär har fördröjts så att en parts rätt till rättegång inom skälig tid har kränkts, kan förvaltningsdomstolen beakta dröjsmålet i sitt avgörande.

För att gottgöra dröjsmålet kan domstolen minska påföljdens belopp, lindra påföljden eller undanröja den helt och hållet.

85 §

Omröstning

Om förvaltningsdomstolens ledamöter inte är eniga om ett avgörande ska en omröstning genomföras. Ledamöterna röstar om avgörandet i ordningsföljd enligt tjänsteår, så att den yngsta ledamoten anger sin ståndpunkt först och ordföranden för sammanträdet sist. Andra än lagfarna ledamöter anger sin ståndpunkt före de lagfarna ledamöterna. Om ärendet föredras av en ledamot, ska denne dock ange sin ståndpunkt först.

Vid omröstningen vinner den ståndpunkt som majoriteten av ledamöterna har omfattat. Vid lika röstetal vinner den ståndpunkt som ordföranden har omfattat. I ett ärende som gäller en administrativ påföljd av straffkaraktär eller utdömande av vite samt vid beslut om hämtning av ett vittne till domstolen eller vid utdömande av rättegångsbot vinner dock vid lika röstetal den ståndpunkt som är lindrigare för den mot vilken påföljden riktar sig.

På omröstning tillämpas i övrigt vad som i rättegångsbalken föreskrivs om omröstning.

86 §

Innehållet i beslut

Ett beslut ska innehålla

1) uppgift om domstolens namn och beslutsdatum,
2) uppgift om de delaktiga i rättegången och det överklagade beslutet,
3) en redogörelse för ärendets tidigare handläggningsfaser, till den del det behövs,
4) en redogörelse för de delaktigas yrkanden och, till den del det behövs, grunderna för yrkandena,
5) en redogörelse för den utredning som inkommit i ärendet, till den del det behövs,
6) avgörandet och beslutsskälen,
7) namnet på dem som fattat beslutet,
8) uppgift om att omröstning har genomförts, varvid röstningsanförandena ska fogas till beslutet,

9) uppgift om att föredraganden har anmält avvikande mening, varvid den avvikande meningen ska fogas till beslutet, samt
10) uppgift om domstolsavgiften.
Om ett beslut av en förvaltningsdomstol inte får överklagas genom besvär, ska det i beslutet uppges vilken bestämmelse besvärsförbudet grundar sig på.

87 §

Beslutsskälen

Förvaltningsdomstolen ska ange skälen för sitt beslut. Av skälen ska framgå vilka bestämmelser som tillämpats, vilka omständigheter och utredningar som inverkat på avgörandet och vilka rättsliga slutsatser som ligger till grund för avgörandet.
I fråga om handläggningsbeslut kan enbart de tillämpade bestämmelserna anges som beslutsskäl, om inte ärendet på grund av sin natur kräver att skälen anges på något annat sätt.

88 §

Besvärsanvisning

Till ett beslut av en förvaltningsdomstol ska det fogas en besvärsanvisning, om beslutet får överklagas genom besvär.
I besvärsanvisningen ska följande anges:
1) besvärstiden och hur den räknas,
2) den domstol hos vilken besvär får anföras över beslutet,
3) den domstol eller myndighet till vilken besvären ska lämnas, samt behövlig kontaktinformation, och
4) uppgift om ändringssökandens skyldighet att uppge sin kontaktinformation samt ändringar i den.
Besvärsanvisningen ska innehålla en redogörelse för de bestämmelser som gäller innehållet i besvären, bilagorna till besvären, inlämnande av besvären och de avgifter som tas ut för handläggningen av dem.
Om besvärstillstånd behövs, ska de grunder på vilka besvärstillstånd kan beviljas anges i besvärsanvisningen.

89 §

Korrigering av besvärsanvisning

Om ingen besvärsanvisning har getts eller det i förvaltningsdomstolens beslut felaktigt har uppgetts att beslutet inte får överklagas genom besvär eller att det för överklagande krävs besvärstillstånd, ska domstolen ge en lagenlig besvärsanvisning. Besvärstiden räknas då från delfåendet av besvärsanvisningen.
Om en besvärsanvisning är felaktig på något annat sätt än vad som avses i 1 mom., ska domstolen ge en ny besvärsanvisning om en sådan begärs inom den föreskrivna besvärstiden eller den besvärstid som anges i besvärsanvisningen. Besvärstiden räknas då från delfåendet av den nya besvärsanvisningen.

9 kap.

Delgivning

90 §

Vanlig delgivning och bevislig delgivning

Ett beslut eller en annan handling av en förvaltningsdomstol delges per brev eller med ett elektroniskt meddelande genom användning av den processadress som delgivningens mottagare meddelat domstolen för detta ändamål (vanlig delgivning).

En delgivning ska dock verkställas bevisligen, om den gäller ett förpliktande beslut och tiden för sökande av ändring eller någon annan tidsfrist som påverkar mottagarens rätt börjar löpa från delfåendet av beslutet. Bevislig delgivning kan också användas om det av någon annan anledning behövs för att trygga en parts rättigheter. Delgivningen ska också vara bevislig, om den gäller verkställande av ett beslut eller gäller något annat interimistiskt förordnande.

Ett sådant beslut som avses i 2 mom. kan delges en part också så att beslutet genom vanlig delgivning sänds till partens advokat, partens offentliga rättsbiträde eller det i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (715/2011) avsedda rättegångsbiträde med tillstånd som parten anlitar.

Delgivning verkställs bevisligen

1) genom att en handling sänds per brev till mottagaren tillsammans med ett mottagningsbevis som mottagaren ska returnera till domstolen inom utsatt tid,

2) genom att en handling översänds i ett brev som lämnas till mottagaren mot ett mottagningsbevis,

3) genom att en handling överlämnas till mottagaren personligen,

4) genom bevislig elektronisk delgivning,

5) genom stämningsdelgivning eller mellanhandsdelgivning.

91 §

Muntlig delgivning

Under den tid rättegången pågår kan handlingar delges muntligen genom att handlingens innehåll återges för parten. Beslut genom vilka handläggningen av ärendet avslutas eller sådana handläggningsbeslut som får överklagas genom besvär får dock inte delges muntligt.

Muntlig delgivning får användas endast i fråga om en handling vars innehåll och betydelse parten utan tvivel kan förstå, med beaktande av handlingens art och omfattning.

En handling som har delgetts muntligen ska även separat överlämnas till parten i skriftlig form.

92 §

Delgivning till utlandet

Delgivning till utlandet verkställs i enlighet med denna lag eller i enlighet med lagstiftningen i den främmande staten, om inte något annat följer av internationella avtal och förpliktelser som är bindande för Finland.

Om en delgivning som är avsedd för utlandet inte kan verkställas, ska handlingen delges genom offentlig delgivning i Finland.

93 §

Tidpunkten för delfåendet

Mottagaren anses ha fått del av en handling som sänts per brev som vanlig delgivning den sjunde dagen efter det att handlingen sändes, om inte mottagaren visar att delfåendet skett vid en senare tidpunkt. En handling anses dock ha kommit till en myndighets kännedom på ankomstdagen.

När ett bevisligt delgivningssätt används, anses mottagaren ha fått del av handlingen den dag handlingen har tagits emot. Vid användning av mottagningsbevis anses handlingen ha blivit mottagen den dag som anges på mottagningsbeviset. Vid mellanhandsdelgivning anses mottagaren dock ha fått del av handlingen den tredje dagen efter den dag som anges på delgivningsbeviset för mellanhandsdelgivningen.

Vid muntlig delgivning anses mottagaren ha fått del av handlingen när handlingens innehåll har återgivits för mottagaren.

Bestämmelser om tidpunkten för delfåendet vid elektronisk delgivning finns i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003). Bestämmelser om tidpunkten för delfåendet vid offentlig delgivning finns i förvaltningslagen. I fråga om tidpunkten för delfående av beslut som meddelas i anslagsförfarande gäller vad som föreskrivs särskilt.

94 §

Övriga bestämmelser som tillämpas på delgivning

På delgivning tillämpas i övrigt vad som i förvaltningslagen föreskrivs om delgivning.

10 kap.

Rättegångskostnader

95 §

Skyldighet att ersätta rättegångskostnader

En delaktig i rättegången är skyldig att helt eller delvis ersätta en annan delaktigs rättegångskostnader, om det särskilt med beaktande av avgörandet i ärendet är oskäligt att denne själv ska stå för sina rättegångskostnader.

När ersättningsskyldighetens skälighet bedöms kan hänsyn dessutom tas till ärendets rättsliga oklarhet, de delaktigas egna åtgärder och ärendets betydelse för parten.

En enskild part får med avvikelse från 1 och 2 mom. åläggas att ersätta en myndighets rättegångskostnader endast om den enskilda parten har framställt ett uppenbart ogrundat yrkande.

96 §

Särskild ersättningsskyldighet

Oavsett hur rättegångskostnaderna i övrigt ska ersättas, kan en delaktig i rättegången åläggas att ersätta andra delaktiga för sådana kostnader som orsakats av att den delaktige uppsåtligen eller av oaktsamhet har fördröjt rättegången på ett sätt som är uppenbart onödigt.

Som onödig fördröjning kan betraktas

1) att ny utredning läggs fram eller nya yrkanden framställs senare än vad som varit möjligt, om det inte finns vägande skäl till det,

2) att en sådan invändning framställs, som enligt den delaktiges vetskap är ogrundad,

3) uteblivande utan laga hinder från en muntlig förhandling eller något annat rättegångstillfälle,

4) annat motsvarande förfarande i samband med rättegången.

Den delaktiges företrädare, ombud eller biträde kan åläggas att solidariskt med den delaktige ersätta de kostnader som avses i 1 mom., om fördröjningen har orsakats genom uppsåt eller oaktsamhet från hans eller hennes sida.

97 §

Ersättningsgilla rättegångskostnader

Ersättningsgilla rättegångskostnader är
1) kostnader för utarbetande av rättegångsskrivelser och inhämtande av sådan utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras samt andra kostnader som orsakas av rättegångens förberedande,
2) kostnader för deltagande i en muntlig förhandling eller något annat rättegångstillfälle,
3) ersättningar till vittnen och sakkunniga,
4) arvode och ersättning till ombud eller biträde,
5) övriga kostnader som direkt hör samman med rättegången.
Ersättning kan betalas också till en delaktig i rättegången för det arbete som rättegången förorsakat och för förlust som direkt ansluter sig till rättegången.

98 §

Yrkanden om ersättning

Ersättning för rättegångskostnader ska yrkas innan förvaltningsdomstolen fattar beslut i huvudsaken. I yrkandet ska rättegångskostnadernas belopp och grunderna för beloppet specificeras.
Förvaltningsdomstolen meddelar ett avgörande om rättegångskostnaderna i samband med huvudsaken. Innan ersättningsskyldighet bestäms ska den som åläggs ersättningsskyldighet ges tillfälle att bli hörd.
Om ett ärende återförvisas till en myndighet, ska den domstol som återförvisar ärendet avgöra frågan om de kostnader som uppstått dittills. Om ett ärende återförvisas till en domstol, ska den domstol till vilken ärendet återförvisas avgöra yrkanden som avser kostnader.

99 §

Fördelning av ersättningsskyldigheten

Om fler än en av de delaktiga i rättegången ansvarar för samma rättegångskostnader, svarar de solidariskt för ersättning av dem.
En delaktig i rättegången ska dock ensam ersätta de kostnader som hänför sig till en sådan del av ärendet som endast berör den delaktige samt de kostnader som den delaktige har orsakat genom att onödigtvis fördröja rättegången.
Finns det flera ersättningsskyldiga ska förvaltningsdomstolen bestämma hur kostnaderna ska fördelas mellan dem, eller om någon av dem ska ersätta alla kostnader.

100 §

Dröjsmålsränta

Om det har yrkats på dröjsmålsränta på ersättningen för rättegångskostnaderna, ska det bestämmas att en årlig dröjsmålsränta ska betalas enligt den räntesats som avses i 4 § 1 mom. i räntelagen (633/1982) från det en månad förflutit från den dag då beslutet funnits tillgängligt för de delaktiga i rättegången.

101 §

Rättegångskostnader vid partssuccession

Vid partssuccession ansvarar den ursprungliga parten och den nya parten solidariskt för de rättegångskostnader som har uppkommit före successionen. För kostnader som uppkommit efter det svarar den nya parten ensam.

11 kap.

Rättelse och komplettering av beslut

102 §

Rättelse av beslut

Förvaltningsdomstolen ska rätta ett skriv- eller räknefel eller annat därmed jämförbart uppenbart fel i sitt beslut. Ett fel får dock inte rättas om rättelsen leder till ett resultat som är oskäligt för en part.

103 §

Komplettering av beslut

Förvaltningsdomstolen kan komplettera sitt beslut inom besvärstiden, dock senast inom 30 dagar från delfåendet av beslutet, om beslutet inte innehåller ett avgörande i fråga om alla de biyrkanden som framställts i ärendet. Ett beslut får dock inte kompletteras om det leder till ett resultat som är oskäligt för en part.

104 §

Förfarandet vid rättelse eller komplettering av beslut

Förvaltningsdomstolen ska besluta om rättelse eller komplettering av ett beslut i den sammansättning den hade när beslutet meddelades. Om någon av domstolens ledamöter har fått förhinder, ska beslutet om komplettering fattas i en sådan sammansättning som hade varit behörig att handlägga ärendet. Beslut om rättelse av ett beslut får dock också fattas av ordföranden för det sammanträde vid vilket ärendet behandlades eller av någon annan lagfaren ledamot vid domstolen. Ordföranden för sammanträdet eller en annan lagfaren ledamot vid domstolen får också fatta beslut om att inte komplettera ett beslut.

En anteckning om rättelse eller komplettering ska göras i beslutets liggarexemplar.

Om besvär har anförts över ett beslut som rättas eller kompletteras, ska förvaltningsdomstolen underrätta den domstol som handlägger besvären om att ärendet tagits upp till behandling och sända det beslut som fattats i ärendet till denna domstol.

När domstolen behandlar rättelse eller komplettering av ett beslut kan den förbjuda att beslutet verkställs eller bestämma att verkställigheten ska avbrytas.

105 §

Meddelande av ett beslut om rättelse eller komplettering samt anförande av besvär över beslutet

Ett rättat eller kompletterat beslut ska utan avgift ges till de delaktiga i rättegången.

Besvär över att ett beslut rättats eller kompletterats får anföras på samma sätt som besvär i huvudsaken. Tiden för anförande av besvär över ett rättat eller kompletterat beslut börjar löpa från delfåendet av beslutet i fråga. Ett beslut genom vilket förvaltningsdomstolen har avslagit ett yrkande om rättelse eller komplettering får dock inte överklagas genom besvär.

12 kap.

Besvär över beslut av förvaltningsdomstolar

106 §

Överklagbara beslut av förvaltningsdomstolar

Besvär får anföras över beslut genom vilket en förvaltningsdomstol har avgjort eller avvisat ett ärende.

107 §

Anförande av besvär över beslut av förvaltningsdomstolar

Ett beslut som en regional förvaltningsdomstol har fattat i ett förvaltningsprocessuellt ärende får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen, om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. I fråga om anförande av besvär över andra förvaltningsdomstolars beslut gäller vad som föreskrivs särskilt.

I fråga om sökande av ändring i ett sådant avgörande av en förvaltningsdomstol som gäller ett yrkande som har samband med huvudsaken tillämpas vad som föreskrivs om sökande av ändring i huvudsaken.

108 §

Besvär över handläggningsbeslut

Ändring i förvaltningsdomstolens handläggningsbeslut får sökas i samband med huvudsaken.

Separata besvär får dock anföras över ett sådant handläggningsbeslut genom vilket förvaltningsdomstolen

1) beslutat om ett vittnes eller någon annan persons rätt till ersättning eller ersättningsskyldighet,

2) förbjudit ett ombud eller biträde att uppträda vid rättegång,

3) dömt ut ett vite för underlåtenhet att följa en förpliktelse avsedd att säkerställa en rättegång eller ett vite förenat med ett interimistiskt förordnande,
4) dömt ut en rättegångsbot för störande av handläggningen eller annat liknande agerande.

109 §

Rätt att anföra besvär över beslut av förvaltningsdomstolar

Besvär över ett beslut av en förvaltningsdomstol får anföras av den som beslutet avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet samt av den som har besvärsrätt enligt särskilda bestämmelser i lag.
Den myndighet som har fattat det ursprungliga förvaltningsbeslutet har rätt att anföra besvär över ett sådant beslut av förvaltningsdomstolen genom vilket domstolen har upphävt myndighetens beslut eller ändrat det.
En myndighet får även anföra besvär över ett förvaltningsbeslut om överklagandet är behövligt med anledning av det allmänna intresse som myndigheten ska bevaka.

110 §

Ansökan om besvärstillstånd

Om det i ett ärende behövs besvärstillstånd, ska ändringssökanden i sin ansökan om besvärstillstånd ange den i 111 § avsedda grund på vilken besvärstillstånd begärs samt de skäl på vilka ändringssökanden anser att den ovan avsedda grunden för meddelande av besvärstillstånd föreligger.

111 §

Grunder för beviljande av besvärstillstånd

Besvärstillstånd ska beviljas, om
1) det med avseende på lagens tillämpning i andra liknande fall eller för en enhetlig rättspraxis är viktigt att ärendet avgörs av högsta förvaltningsdomstolen,
2) det finns särskilda skäl för högsta förvaltningsdomstolen att avgöra ärendet på grund av att det i ärendet skett ett uppenbart fel, eller
3) det finns något annat vägande skäl för att bevilja besvärstillstånd.
Högsta förvaltningsdomstolen kan också bevilja besvärstillstånd i fråga om endast en del av förvaltningsdomstolens överklagade beslut.

112 §

Beslutsskälen i vissa fall

Trots bestämmelserna i 87 § får den domstol som har avgjort besvär över ett beslut av en förvaltningsdomstol ersätta beslutsskälen genom att till sitt beslut foga skälen för den lägre domstolens beslut och hänvisa till dem.
I fråga om beslut som gäller besvärstillstånd kan skälen anges så att enbart de tillämpade bestämmelserna uppges, om inte ärendet på grund av sin natur kräver att skälen anges på något annat sätt.

13 kap.

Extraordinärt ändringssökande

113 §

Extraordinära rättsmedel

De extraordinära rättsmedlen är återställande av försutten tid och återbrytande av lagakraftvunnet beslut.

114 §

Återställande av försutten tid

Högsta förvaltningsdomstolen kan återställa en försutten tid om någon på grund av ett i 53 § avsett laga hinder eller av något annat synnerligen vägande skäl inte inom utsatt tid har kunnat inleda ett förvaltningsprocessuellt ärende eller begära omprövning av ett beslut.

115 §

Ansökan om återställande av försutten tid

Ansökan om återställande av försutten tid ska göras hos högsta förvaltningsdomstolen. Ansökan ska innehålla uppgift om vilken tidsfrist ansökan gäller samt utredning om den grund på vilken återställande söks. De handlingar på vilka ansökan grundas ska fogas till ansökan.

Ansökan ska göras inom 30 dagar från det att det laga hindret upphörde. Om ansökan grundar sig på något annat synnerligen vägande skäl, ska ansökan om en ny tidsfrist göras inom ett år från utgången av den ursprungliga tidsfristen. Av särskilt vägande skäl kan en försutten tid återställas på en ansökan som gjorts senare.

116 §

Återställd tidsfrist

Den återställda tidsfristen börjar löpa från delfåendet av beslutet om återställning.

117 §

Återbrytande av lagakraftvunnet beslut

Högsta förvaltningsdomstolen kan återbryta ett lagakraftvunnet förvaltningsbeslut eller ett lagakraftvunnet beslut av en förvaltningsdomstol, om

1) en part inte har getts rätt att bli hörd eller det har inträffat något annat fel i förfarandet vid handläggningen av ärendet,

2) beslutet grundar sig på sådan uppenbart oriktig tillämpning av lag eller ett sådant misstag som väsentligt har kunnat inverka på beslutet,

3) det i ärendet har tillkommit sådan ny utredning som väsentligt hade kunnat inverka på ärendet och det inte beror på sökanden att utredningen inte i tiden lades fram,
4) beslutet är så oklart eller bristfälligt att det inte framgår hur ärendet har avgjorts.
Ett beslut får återbrytas endast om beslutet kränker en enskilds rätt eller om ett allmänt intresse kräver att beslutet återbryts.

118 §

Ansökan om återbrytande

Ansökan om återbrytande av ett beslut ska göras hos högsta förvaltningsdomstolen. Ansökan ska innehålla uppgift om yrkandet och dess grunder. Det beslut ansökan gäller och de handlingar på vilka ansökan grundas ska fogas till ansökan.
En ansökan om återbrytande av ett beslut får göras av en part, av den myndighet som haft rätt att anföra besvär över beslutet samt av justitiekanslern i statsrådet och av riksdagens justitieombudsman. Dessutom får en myndighet ansöka om återbrytande av sitt eget beslut.
Återbrytande av ett beslut får dock inte sökas, om grundbesvär på samma grund kan anföras över beslutet.
En delaktig i rättegången får i samma ärende söka återbrytande av ett beslut endast en gång, om det inte av ett särskilt vägande skäl är nödvändigt att ärendet prövas på nytt.
I ett ärende som gäller återbrytande av ett beslut ska en sådan sökande som inte är en myndighet anlita en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd avsett rättegångsbiträde med tillstånd.

119 §

Tidsfristen i ärenden som gäller återbrytande

Ansökan om återbrytande av ett beslut ska göras inom fem år från det att beslutet vann laga kraft. Om ansökan om återbrytande grundar sig på ett sådant fel vid hörandet som avses i 117 § 1 mom. 1 punkten, är tidsfristen dock sex månader från det att sökanden fick del av beslutet. Av särskilt vägande skäl får återbrytande av ett beslut sökas efter att tidsfristen löpt ut.
I samband med ett ärende som är anhängigt kan högsta förvaltningsdomstolen utan ansökan återbryta ett med ärendet sammanhängande beslut inom fem år från det att beslutet vann laga kraft. Av särskilt vägande skäl får domstolen återbryta beslutet efter det att tidsfristen löpt ut.

120 §

Beslut om återbrytande

Högsta förvaltningsdomstolen kan återbryta ett beslut helt eller delvis. Domstolen kan samtidigt återförvisa eller överföra ärendet till en behörig myndighet eller domstol för ny behandling eller fatta ett nytt beslut i ärendet.
Skälen för beslutet kan anges så att enbart de tillämpade bestämmelserna uppges, om inte ärendet på grund av sin natur kräver att skälen anges på något annat sätt.

121 §

Tillämpning av bestämmelserna om besvär

I fråga om extraordinärt ändringssökande tillämpas i övrigt vad som i denna lag föreskrivs om besvär.

14 kap.

Verkställigheten av beslut samt interimistiska förordnanden i domstol

122 §

Besluts verkställbarhet

Ett beslut får inte verkställas förrän det har vunnit laga kraft.

Besvär hos högsta förvaltningsdomstolen utgör dock inte ett hinder för verkställighet av beslutet i ett sådant ärende där det behövs besvärstillstånd. Verkställigheten får dock inte inledas, om besvären skulle bli meningslösa till följd av verkställigheten.

Ett beslut får verkställas trots att det inte har vunnit laga kraft också om

1) så föreskrivs i lag,

2) beslutet till sin natur är sådant att det ska verkställas omedelbart,

3) verkställigheten med hänsyn till ett allmänt intresse inte kan skjutas upp.

När separata besvär anförs över ett sådant handläggningsbeslut som fattats av en förvaltningsdomstol, utgör besvären inget hinder för verkställighet av beslutet, om inte den förvaltningsdomstol som fattat beslutet eller den förvaltningsdomstol som handlägger besvären bestämmer något annat.

123 §

Förordnanden om verkställigheten av beslut samt andra interimistiska förordnanden av en förvaltningsdomstol

Under den tid ett besvärsärende är anhängigt kan förvaltningsdomstolen förbjuda att beslutet verkställs, förordna att verkställigheten ska avbrytas eller förordna om något annat som gäller verkställigheten av beslutet. Ett sådant förordnande som avser verkställigheten kan också gälla en del av beslutet.

Förvaltningsdomstolen kan också, när den handlägger ett annat förvaltningsprocessärende än ett besvärsärende, meddela ett interimistiskt förordnande som tryggar en parts rätt eller fördel.

Domstolen kan förena förordnandet med vite.

Ett yrkande om ett förordnande ska framställas hos den domstol som är behörig att handlägga huvudsaken. Yrkandet ska behandlas skyndsamt.

124 §

Förordnandets giltighetstid

När förvaltningsdomstolen meddelar ett förordnande som avses i 123 § ska den ange hur länge förordnandet ska vara i kraft.

Om besvär får anföras över ett beslut av en domstol, kan domstolen i beslutet bestämma att ett förordnande som avses i 123 § gäller tills beslutet har vunnit laga kraft eller den domstol som handlägger ärendet bestämmer något annat.

När en domstol upphäver ett beslut kan den samtidigt bestämma att det upphävda beslutet fortsättningsvis ska iakttas tills ärendet har avgjorts på nytt, tills domstolens beslut har vunnit laga kraft eller tills den domstol som handlägger ärendet bestämmer något annat.

15 kap.

Ikraftträdande

125 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .
Genom denna lag upphävs förvaltningsprocesslagen (586/1996).

126 §

Övergångsbestämmelser

På sökande av ändring i sådana beslut av förvaltningsmyndigheter och förvaltningsdomstolar som fattats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. På extraordinärt ändringssökande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet dock endast om det extraordinära ändringssökandet i fråga inletts före ikraftträdandet av denna lag.

Handläggningen av ett ärende som vid ikraftträdandet av denna lag är anhängigt i en förvaltningsdomstol eller hos någon annan besvärsmyndighet slutförs i den förvaltningsdomstolen eller besvärsmyndigheten med tillämpning av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

Trots bestämmelserna i 1 och 2 mom. ska denna lag tillämpas på besvärsanvisningar och delgivningar i ärenden som är anhängiga i förvaltningsdomstolar vid ikraftträdandet av denna lag.

127 §

Tidigare hänvisningsbestämmelser

Om det i någon annan lag eller i en förordning finns en hänvisning till förvaltningsprocesslagen eller till lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/1950), ska hänvisningen efter ikraftträdandet av denna lag avse denna lag.

2.

Lag

om ändring av förvaltningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förvaltningslagen (434/2003) 47 § 2 mom. och
fogas till lagen en ny 3 a § som följer:

3 a §

Tillämpning på besvärsärenden

Om det i lag föreskrivs att besvär ska anföras hos någon annan än en domstol eller en nämnd som inrättats för att handlägga besvärsärenden, ska bestämmelserna om omprövningsärenden i denna lag tillämpas på handläggningen av dessa besvär.

47 §

Besvärsanvisning

— —

I besvärsanvisningen ska det redogöras för de bestämmelser som gäller innehållet i och bilagorna till besvärsskriften, frambefordrandet av besvären samt avgifterna för behandlingen av besvär.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

3.

Lag

om ändring av 6 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006) 6 § 5 mom. 3 punkten, sådan den lyder i lag 649/2016, som följer:

6 §

— —

Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med en ledamot när den behandlar och avgör följande ärenden, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en kollegial sammansättning enligt 1, 2 eller 4 mom.:

— —

3) avvisande i ett ärende enligt 118 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/), om högsta förvaltningsdomstolen redan har meddelat ett beslut om en ansökan om återbrytande som gjorts av parten i samma ärende, och om yrkanden som har samband med det ärendet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999) 21 och 22 §,
sådana de lyder, 21 § i lag 648/2016 och 22 § i lag 382/2007, samt
ändras 12 § 3 och 4 mom., sådana de lyder, 12 § 3 mom. i lag 675/2006 och 12 § 4 mom. i lag 381/2007, som följer:

12 §

Domförhet

— —

Har besvär eller yrkanden som framställts i något annat förvaltningsprocessuellt ärende återtagits helt och hållet, kan en lagfaren ledamot ensam fatta beslut med anledning av detta. En lagfaren ledamot kan ensam avgöra också ett ärende där det är fråga om huruvida besvär eller något annat förvaltningsprocessuellt ärende har anhängiggjorts inom utsatt tid, samt avgöra huruvida förvaltningsdomstolen är behörig att behandla ett ärende som anhängiggjorts där. En lagfaren ledamot kan ensam fatta beslut om ett förordnande som gäller verkställighet enligt 14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (.../....) eller någon annan lag eller om utfärdandet av något annat interimistiskt förordnande. En lagfaren ledamot kan ensam fatta beslut om att muntlig förberedelse eller muntlig förhandling ska ordnas eller att syn eller inspektion förrättas i ärendet samt träffa de avgöranden som gäller genomförandet av dessa förfaranden och även besluta om andra åtgärder som hänför sig till ärendets förberedelse. En lagfaren ledamot kan också ensam förkasta ett yrkande som gäller ordnande av muntlig förhandling, muntlig förberedelse, syn eller inspektion. En lagfaren ledamot eller föredragande kan förrätta inspektion.

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i ärenden som gäller rättegångens offentlighet i förvaltningsdomstolen finns i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007). Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i ärenden som gäller domarjäv finns i 5 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 7 kap. 1 och 2 § samt 3 § 1 mom. sådana de lyder i lag 707/2007, som följer:

7 kap.

Om säkringsåtgärder

1 §

Om sökanden visar sannolika skäl för att han har en fordran för vilken motparten kan åläggas betalningsskyldighet genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § 1—4 punkten i utsökningsbalken (705/2007) och det är fara för att motparten gömmer, förstör eller överlåter sin egendom eller gör något annat som äventyrar sökandens fordran, får domstolen bestämma att motpartens lösa eller fasta egendom ska beläggas med kvarstad i den utsträckning som behövs för att fordran ska kunna säkerställas.

2 §

Det får också bestämmas att ett föremål eller viss annan egendom som finns i motpartens besittning ska beläggas med kvarstad, om sökanden visar sannolika skäl för att han har bättre rätt till föremålet eller egendomen och denna rätt kan styrkas genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § 1—4 punkten i utsökningsbalken och det är fara för att motparten gömmer, förstör eller överlåter föremålet eller egendomen eller gör något annat som äventyrar sökandens rätt.

3 §

Om sökanden visar sannolika skäl för att han har någon annan rätt gentemot motparten än vad som nämns i 1 eller 2 § och den kan styrkas genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § 1—4 punkten i utsökningsbalken, och det är fara för att motparten genom att göra, påbörja eller underlåta något eller på något annat sätt förhindrar eller försvagar sökandens möjligheter att göra sin rätt gällande eller väsentligen minskar dess värde eller betydelse, får domstolen

1) vid vite förbjuda motparten att göra eller påbörja något,
2) vid vite förelägga motparten att göra något,
3) berättiga sökanden att göra eller låta göra något,
4) bestämma att motparten tillhörig egendom ska överlämnas i en sysslomans besittning och förvaltning, eller
5) bestämma om andra åtgärder som behövs för att trygga sökandens rätt.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 2 kap. 21 § i utsökningsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utsökningsbalken (705/2007) 2 kap 21 § som följer:

2 kap.

Utsökningsgrunder

21 §

Förvaltningsprocessbeslut och förvaltningsbeslut

Ett i 2 § 1 mom. 5 eller 6 punkten avsett icke lagakraftvunnet förvaltningsprocessbeslut eller förvaltningsbeslut om föreläggande av betalningsskyldighet får verkställas med iakttagande av 5 §. Om andra skyldigheter har ålagts i beslutet, får beslutet verkställas först när det har vunnit laga kraft. Om det dock i beslutet med stöd av 122 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) har bestämts att beslutet kan verkställas innan det har vunnit laga kraft, iakttas i tillämpliga delar 6—8 § i detta kapitel. Om det i någon annan lag finns andra bestämmelser om laga kraft vid verkställighet av förvaltningsprocessbeslut eller förvaltningsbeslut i ett visst slag av ärenden, ska dessa iakttas.

Beträffande meddelande av förordnande om avbrott och andra motsvarande bestämmelser om verkställigheten gäller 123 och 124 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Om ett förvaltningsbeslut eller ett förvaltningsprocessbeslut upphävs eller ändras, gäller 15—17 § i detta kapitel.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016) 14 §,
ändras 1 § 2 mom., 5 § 1 mom., 19 § 1 mom. och 20 § 1 och 2 mom., samt
fogas till lagen en ny 18 a § som följer:

1 §

Tillämpningsområde

— —

Vid behandlingen av mål och ärenden i försäkringsdomstolen tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/), om inte något annat föreskrivs särskilt.

— —

5 §

Försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot

Försäkringsdomstolen är domför med en ledamot om den fråga som ska avgöras inte är av en sådan art att den förutsätter en sammansättning med tre eller fem ledamöter och gäller
1) avvisande av ett mål eller ärende som blivit anhängigt vid försäkringsdomstolen men inte hör till dess behörighet,
2) avvisande av ett mål eller ärende som kommit in efter besvärstiden,
3) ett mål eller ärende som med anledning av ny utredning i sin helhet ska återremitteras eller överföras till förmånsverket,
4) ett utmätningsärende och yrkanden i samband därmed,
5) avbrytande av verkställighet och yrkanden i samband därmed eller ett ärende som gäller något annat interimistiskt förordnande.
6) ett mål eller ärende där besvär, en ansökan eller yrkanden har återtagits helt och hållet samt yrkanden i samband därmed.

— —

3 kap.

Behandling av mål och ärenden

18 a §

Besvärsförbud i fråga om försäkringsdomstolens beslut

Försäkringsdomstolens beslut får inte överklagas genom besvär, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.

19 §

Undanröjande av beslut

Försäkringsdomstolen kan undanröja ett lagakraftvunnet beslut och förordna om ny behandling av målet eller ärendet enligt vad som föreskrivs särskilt. Ansökan om undanröjande av ett beslut ska göras inom fem år från det att beslutet har vunnit laga kraft. Av synnerligen vägande skäl kan ett beslut undanröjas också på ansökan som gjorts efter utgången av den föreskrivna tiden. På förfarandet vid undanröjande av beslut tillämpas i övrigt vad som i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om besvär.

— —

20 §

Återbrytande av beslut

Högsta förvaltningsdomstolen kan återbryta ett beslut av försäkringsdomstolen, om det vid behandlingen av målet eller ärendet i försäkringsdomstolen har inträffat ett sådant fel i förfarandet som väsentligt har kunnat inverka på beslutet. På återbrytande av beslut tillämpas i övrigt vad som i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om detta.

I andra än i 1 mom. avsedda mål och ärenden som hör till försäkringsdomstolens behörighet tillämpas inte bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i marknadsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013) 2 kap. 1 § 2 mom., 3 kap. 1 § 2 mom., 4 kap. 5 § 1 mom., 7 § 2 mom., 11 § 2 mom. samt 14 och 16 §, 6 kap. 7 § 4 mom. och 7 kap. 2 § 3 mom., som följer:

2 kap.

Handläggning av konkurrens- och tillsynsärenden

1 §

Handläggning av konkurrens- och tillsynsärenden

— —

Till den del något annat inte bestäms i de lagar som nämns i 1 kap. 2 §, ska konkurrens- och tillsynsärenden i övrigt handläggas i marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

3 kap.

Handläggning av upphandlingsärenden

1 §

Handläggning av upphandlingsärenden

— —

Till den del något annat inte bestäms i de lagar som nämns i 1 kap. 3 §, ska upphandlingsärenden i övrigt handläggas i marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

4 kap.

Handläggning av mål och ärenden som gäller industriella rättigheter och upphovsrätt

5 §

Komplettering av besvären

På komplettering av bristfälliga besvär tillämpas 40 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

7 §

Bemötandets innehåll

— —

På de uppgifter som lämnas i bemötandet tillämpas dessutom 15 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Till bemötandet ska fogas de handlingar som motparten åberopar, om de inte har lämnats in till registermyndigheten tidigare.

— —

11 §

Handläggningen av ett ärende vid förberedelsesammanträde

— —

På delgivning av en kallelse och på protokollföring vid förberedelsesammanträdet tillämpas 47 § 3 mom., 62 § och 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

14 §

Muntlig förhandling

På muntlig förhandling tillämpas 7 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Marknadsdomstolen får dock med samtycke av en part eller registermyndigheten anförtro parten eller myndigheten uppgiften att kalla ett vittne, en sakkunnig eller någon annan som ska höras i bevissyfte till den muntliga förhandlingen, om domstolen anser att det finns grundad anledning till det.

16 §

Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden

Till den del något annat inte bestäms i denna lag eller i de lagar som nämns i 1 kap. 4 § 1 mom. 1 eller 5—14 punkten, tillämpas på handläggningen av besvärsärenden i marknadsdomstolen vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

7 §

Meddelande eller avkunnande av beslut i förvaltningsprocessärenden

— —

På delgivning av beslut tillämpas 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

7 kap.

Sökande av ändring i marknadsdomstolens avgöranden

2 §

Sökande av ändring i besvärsärenden

— —

På anförande av besvär tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

9.

Lag

om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007) 2 § 2 mom., 13 § 1 mom., 18 § 2 mom., 20 § 3 mom. och 21 §, av dem 13 § 1 mom. sådant det lyder i lag 800/2015 och 20 § 3 mom. sådant det lyder i lag 905/2015, som följer:

2 §

Lagens tillämpningsområde

— —

Med förvaltningsdomstol avses i denna lag högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen. Vad som i denna lag föreskrivs om förvaltningsdomstolarna gäller i de fall där lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) tillämpas på behandlingen av ett ärende också marknadsdomstolen och sådana nämnder som inrättats för behandlingen av besvärsärenden.

13 §

Begränsning av allmänhetens närvarorätt

Förvaltningsdomstolen får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling, om det behövs för att ett vittne, någon annan som ska höras eller en rättegångspart eller den som står i ett i 69 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden avsett förhållande till en sådan person ska kunna skyddas mot hot mot liv eller hälsa. Förvaltningsdomstolen får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling också om det behövs för att undvika trängsel eller av orsaker som beror på föremålet för en syneförrättning.

18 §

Avgörande om offentlighet vid rättegång

— —

Beslut om utlämnande av en uppgift eller rättegångshandling fattas dock i ett förfarande enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om det gäller utlämnande av en uppgift eller handling till en rättegångspart och saken måste avgöras i den anhängiga rättegången. Även frågor som gäller offentligheten vid muntlig förhandling avgörs i ett förfarande enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

20 §

Ändringssökande i beslut i förvaltningsärenden

— —

I fråga om ändringssökande gäller i övrigt det som bestäms i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

21 §

Ändringssökande i beslut i förvaltningsprocessärenden

Beslut som har fattats i ett förfarande enligt lagen om rättegång i förvaltningsärenden får överklagas i samma ordning som beslut i huvudsaken. Beslutet får inte överklagas genom separata besvär.

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång (362/2009) 2 § 1 och 2 mom., sådana de lyder i lag 81/2013, som följer:

2 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på rättskipningsärenden som behandlas vid domstol. Bestämmelserna i denna lag om domstolar tillämpas också på sådana nämnder som har inrättats för att behandla besvärsärenden och där lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) tillämpas.

I strafflagen (39/1889) föreskrivs det om nedsättning av straff på grund av dröjsmål vid rättegång. I lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs det om lindring av en administrativ ekonomisk påföljd på grund av dröjsmål vid rättegång.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

11.

Lag

om ändring av rättshjälpslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i rättshjälpslagen (257/2002) 13 § 3 mom., 22 § 1 mom. och 27 § 1 mom., av dem 22 § 1 mom. sådant det lyder i lag 927/2008, som följer:

13 §

När rättshjälpen börjar och dess varaktighet

— —

Rättshjälp som har beviljats i ett ärende som behandlas i en förvaltningsdomstol omfattar inte åtgärder som tidigare har vidtagits vid en förvaltningsmyndighet eller en nämnd som har inrättats för att behandla besvärsärenden. Om domstolen återförvisar ärendet till myndigheten eller till den ovan avsedda nämnden, gäller förordnandet för ett privat biträde också i denna myndighet eller nämnd, om den återförvisande domstolen så beslutar.

— —

22 §

Ersättningsskyldighet för rättshjälpstagarens motpart

Om rättshjälpstagarens motpart enligt 21 kap. i rättegångsbalken, 9 kap. i lagen om rättegång i brottmål eller 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden skulle vara skyldig att helt eller delvis ersätta rättshjälpstagarens rättegångskostnader, ska motparten åläggas att på motsvarande sätt betala ersättning till staten för de kostnader i saken som det med stöd av denna lag har bestämts att ska betalas av statens medel och för det beräknade arvodet till det offentliga rättsbiträdet jämte i 4 § 1 mom. i räntelagen avsedd dröjsmålsränta, som börjar löpa en månad efter den dag då domstolens beslut om betalningsskyldigheten har funnits tillgängligt för parten.

— —

27 §

Behandling i domstolen

Domstolen ska i brådskande ordning behandla ett ärende som gäller beviljande eller ändring av rättshjälp eller rättshjälpens upphörande och som inte avgörs i samband med huvudsaken. Vid behandlingen av ett ärende som gäller rättshjälp och som inte avgörs i samband med huvudsaken iakttas i tingsrätten i tillämpliga delar vad som bestäms om behandling av ansökningsärenden och i en förvaltningsdomstol samt i försäkringsdomstolen i tillämpliga delar vad som bestäms i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

12.

Lag

om ändring av 20 kap. 1 och 4 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 20 kap. 1 § 1 mom. 16 punkten och 4 § 1 mom., sådana de lyder i lag 393/2015, som följer:

20 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En fånge eller en dömd får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller
— —
16) andra beslut som avses i 6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) och som fattats med stöd av denna lag, om inte sökande av ändring har förbjudits med stöd av 2 §.
— —

4 §

Besvär hos förvaltningsdomstolen

Regiondirektörens och verkställighetsdirektörens beslut med anledning av en begäran om omprövning och beslut som avses i 3 § 3 mom. får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Besvären ska anföras hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets regiondirektörens beslut har fattats. Besvär över beslut som fattats av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet eller verkställighetsdirektören ska anföras hos Helsingfors förvaltningsdomstol.
— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

13.

Lag

om ändring av 15 kap 1 § i häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningslagen (768/2005) 15 kap. 1 § 1 mom. 8 punkten, sådan den lyder i lag 394/2015, som följer:

15 kap.

Ändringssökande

1 §

Beslut i vilka ändring får sökas

En häktad får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller
— —
8) andra beslut som avses i 6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) och som fattats med stöd av denna lag, om inte sökande av ändring har förbjudits med stöd av 2 §.
— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

14.

Lag

om ändring av 14 kap 16 § i stiftelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i stiftelselagen (487/2015) 14 kap. 16 § 1 mom. som följer:

14 kap.

Tillsyn över stiftelser

16 §

Ändringssökande

Registermyndighetens beslut om åläggande eller förbud enligt 9 § eller förordnande av gode män enligt 11 § 2 mom. eller något annat avgörande enligt 6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) som träffats med stöd av denna lag får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I beslutet kan bestämmas att det ska iakttas även om det överklagas.

— —

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

15.

Lag

om ändring av vattenlagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i vattenlagen (587/2011) 15 kap. 4 § 2 mom. och
ändras 14 kap. 5 § 3 mom. samt 15 kap. 1 § 1 mom., 4 § 3 mom. och 7 § 1 mom. som följer:

14 kap.

Tillsyn och förvaltningstvång

5 §

Förfarandet i förvaltningstvångsärenden

— —

I fråga om ersättning till en part för de kostnader som behandlingen av ett ärende har orsakat parten gäller i tillämpliga delar lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

15 kap.

Sökande av ändring och verkställande av beslut

1 §

Sökande av ändring

Ändring i beslut som tillståndsmyndigheten, den statliga tillsynsmyndigheten eller den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av denna lag och i beslut som har meddelats vid en dikningsförrättning får sökas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Besvär över den avgift som tas ut för behandlingen av ett ärende anförs på samma sätt som besvär över huvudsaken.

— —

4 §

Förfarandet i fullföljdsdomstolen

— —

I fråga om besvär som gäller dikningsförrättningar tillämpas inte bestämmelserna i 95 och 96 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden om skyldigheten att ersätta rättegångskostnader för den myndighet som fattat förvaltningsbeslutet.

7 §

Verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft

Ett projekt får inte inledas förrän beslutet som tillåter projektet har vunnit laga kraft. Besvär som gäller ersättningar hindrar inte att projektet inleds. På beslut som meddelas med stöd av denna lag tillämpas inte det som i 22 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft.

— —

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

16.

Lag

om ändring av miljöskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i miljöskyddslagen (527/2014) 197 § 1 mom. och
ändras 190 § 1 och 2 mom. samt 197 § 4 mom., av dem 190 § 1 och 2 mom. sådana de lyder i lag 974/2017, som följer:

190 §

Sökande av ändring

I ett beslut som en myndighet har meddelat med stöd av denna lag får ändring sökas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) , om inte något annat föreskrivs nedan. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.
I beslut av statsrådets allmänna sammanträde får ändring sökas genom besvär på det sätt som anges i 8 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.
— —

197 §

Förfarandet i fullföljdsdomstolen

— —
Ett beslut av förvaltningsdomstolen som gäller ett förvaltningstvångsärende enligt denna lag ska delges som bevislig delgivning på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.
— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

17.

Lag

om ändring av 4 § i lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken (898/2009) 4 § som följer:

4 §

Omröstning

På omröstning tillämpas bestämmelserna i 85 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

18.

Lag

om ändring av 18 § i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004) 18 § 1 mom. som följer:

18 §

Ändringssökande

I statsrådets beslut om godkännande av förvaltningsplanen får ändring sökas genom besvär på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Beslutet får verkställas trots att ändring har sökts om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.
— —

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

19.

Lag

om ändring av 35 f och 37 § i lagen om skydd för miljön i Antarktis

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skydd för miljön i Antarktis (28/1998) 35 f 1 mom. och 37 mom., av dem 35 f 1 mom. sådant det lyder i lag 1020/2010 och § 37 mom. sådant det lyder i lag 1063/2015, som följer:

35 f §

Förfarande i ersättningsärenden

Om en huvudman och en protokollspart som ingripit inte kommer överens om ersättning för ingripandena, kan den part som gjort ingripandena anhängiggöra ett ärende om ersättning vid Vasa förvaltningsdomstol i enlighet med 19, 20 och 22 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Ärendet ska anhängiggöras inom tre år från inledningen av ingripandena eller från det då den part som gjort ingripandena fick reda på eller borde ha fått reda på huvudmannens identitet, beroende på vilken tidpunkt som infaller senare. Ansökan ska lämnas utan prövning, om det gått minst 15 år från inledningen av ingripandena.
— —

37 §

Ändringssökande

Tillståndsärenden som tillståndsmyndigheten har avgjort med stöd av denna lag och beslut som gäller sådana avfallshanteringsplaner som avses i 28 § får överklagas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

20.

Lag

om ändring av 16 och 32 § i lagen om vattentjänster

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om vattentjänster (119/2001) 16 § 4 mom. och 32 §, av dem 16 § 4 mom. sådant det lyder i lag 54/2005 och 32 § sådan den lyder i lag 979/2015, som följer:

16 §

Upplysningsplikt och offentlighet i fråga om handlingar

— —

I ett beslut av ett vattentjänstverk, genom vilket har avgjorts ett ärende som gäller rätt att ta del av en handling, får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen enligt vad som bestäms i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

32 §

Ändringssökande

Ett beslut som en kommunal myndighet har meddelat med stöd av 8 och 17 a § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i kommunallagen (410/2015). Också tillsynsmyndigheten har besvärsrätt. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Ett beslut som tillsynsmyndigheten har meddelat med stöd av denna lag samt ett beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av 11 § får överklagas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

21.

Lag

om ändring av 124 och 125 § i lagen om fiske

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om fiske (379/2015) 124 § 1, 3 och 4 mom. samt 125 § 3 mom. som följer:

124 §

Sökande av ändring i beslut av närings-, trafik och miljöcentralen

Ändring i sådana beslut av närings-, trafik- och miljöcentralen som avses i denna lag får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

— —

Behörig förvaltningsdomstol är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets området i fråga eller största delen av det finns. Om denna grund inte kan tillämpas, bestäms den behöriga förvaltningsdomstolen så som anges i 10 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Beslut som meddelats av en förvaltningsdomstol får överklagas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

125 §

Sökande av ändring i beslut av fiskeriområden

— —

I ett beslut som fiskeriområdets stämma har fattat med anledning av en begäran om omprövning får ändring sökas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Behörig förvaltningsdomstol är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets största delen av fiskeriområdet i fråga finns.

— —

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

22.

Lag

om ändring av 25 § i lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret (78/2007) 25 §, sådan den lyder i lag 980/2015, som följer:

25 §

Ändringssökande

Ett beslut av Statskontoret får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

På ett tvistemål som gäller den avgift som tas ut för skötseln av ett lån eller en fordran tillämpas 4 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

23.

Lag

om upphävande av lagen om marknadsföringsavgifter för specialväxter

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs lagen om marknadsföringsavgifter för specialväxter (978/1991).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

24.

Lag

om ändring av 36 a och 42 a § i lagen om grundläggande utbildning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 36 a § 3 mom. och 42 a §, av dem 36 a § 3 mom. sådant det lyder i lag 477/2003 och 42 a § sådan den lyder i lag 959/2015, som följer:

36 a §

Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning

— —

I fråga om verkställigheten av ett beslut om avstängning för viss tid gäller det som bestäms i 14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden och dessutom det som bestäms i 4 mom.

— —

42 a §

Sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen

Ett sådant beslut som avses i denna lag och som gäller en skriftlig varning till en elev, avstängning av en elev för viss tid eller en förmån eller rättighet enligt 31, 32 eller 33 § eller 34 § 1 mom. får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Ett beslut som har meddelats med anledning av en begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

25.

Lag

om ändring av 26 och 43 § i lagen om Europeiska skolan i Helsingfors

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007) 26 § 2 mom. och 43 § som följer:

26 §

Verkställighet av avstängningsbeslut

— —

Utöver det som föreskrivs i 1 mom. gäller i fråga om verkställighet av beslut om avstängning vad som bestäms i 14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

43 §

Besvär

Den som är missnöjd med ett beslut som direktionen gett med anledning av ett rättelseyrkande eller av någon annan orsak får överklaga beslutet genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

26.

Lag

om ändring av lagen om rättsskyddsnämnden för studerande

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om rättskyddsnämnden för studerande (956/2011) 7 § 2 mom. 2 punkten, 8 § 2 mom. och 8 a §, sådana de lyder, 7 § 2 mom. 2 punkten och 8 a § i lag 1409/2011 och 8 § 2 mom. i lag 809/2015, som följer:

7 §

Beslutförhet

— —

Nämndens ordförande eller vice ordförande får efter föredragning avgöra ärenden som gäller

— —

2) lämnande av besvär utan prövning i enlighet med 81 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/), eller

— —

8 §

Behandlingen av ärenden

— —

Om inte något annat föreskrivs särskilt tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) på behandlingen av ärenden i nämnden.

— —

8 a §

Ändringssökande

Ändring i nämndens beslut får sökas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol inom 14 dagar från delfåendet av beslutet, och i övrigt i enlighet med vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Ärendena ska behandlas skyndsamt. I förvaltningsdomstolens beslut om indragning eller återställande av studierätt får ändring inte sökas genom besvär.

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

27.

Lag

om ändring av 238 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 238 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015) som följer:

238 §

Rätt att söka ändring

— —

En kommun eller en samkommun får inte på den grunden att den har ordnat vård för en arbetstagare söka ändring i ett ärende som gäller arbetstagarens rätt att få ersättning enligt denna lag. En kommun eller en samkommun får överklaga ett beslut om en fullkostnadsavgift. I övrigt tillämpas vad som i 7 § 1 mom. 1 meningen och 109 § 1 och 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om besvärsrätt.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

28.

Lag

om ändring av 136 § i lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 136 § 2 mom. i lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015) som följer:

136 §

Rätt att söka ändring

— —

En kommun eller en samkommun får inte på den grunden att den har ordnat vård för en lantbruksföretagare eller stipendiat söka ändring i ett ärende som gäller lantbruksföretagarens eller stipendiatens rätt att få ersättning enligt denna lag. En kommun eller en samkommun får överklaga ett beslut om en fullkostnadsavgift. I övrigt tillämpas vad som i 7 § 1 mom. 1 meningen och 109 § 1 och 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om besvärsrätt.

— —

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

29.

Lag

om ändring av sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i sjukförsäkringslagen (1224/2004) 6 kap. 25 § 3 mom. och 26 § samt 16 kap. 6 §, sådana de lyder, 6 kap. 25 § 3 mom. och 26 § i lag 802/2008 och 16 kap. 6 § i lag 1029/2015, som följer:

6 kap.

Läkemedelspreparat som omfattas av ersättning och läkemedelspreparats partipris

25 §

Behandlingstiden för ansökningar

— —

Om högsta förvaltningsdomstolen med stöd av bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) har återförvisat läkemedelsprisnämndens beslut om ersättning eller ett skäligt partipris för ett läkemedelspreparat som kräver försäljningstillstånd för ny behandling, ska beslutet ges till den sökande inom den tid som föreskrivs i 1 mom. Tidsfristen börjar löpa när läkemedelsprisnämnden har fått del av högsta förvaltningsdomstolens beslut.

26 §

Ändringssökande som gäller beslut av läkemedelsprisnämnden

Den som är missnöjd med läkemedelsprisnämndens beslut får söka ändring i beslutet genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Läkemedelsprisnämndens beslut ska följas trots att ändring har sökts till dess ärendet har avgjorts genom ett beslut som vunnit laga kraft.

16 kap.

Arbetsplatskassor

6 §

Ändringssökande

En arbetsplatskassa får söka ändring i ett beslut som Folkpensionsanstalten har fattat i frågor som avses i detta kapitel genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

30.

Lag

om ändring av 10 a och 14 § i lagen om besvärsnämnden för social trygghet

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för social trygghet (1299/2006) 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 807/2015, samt

ändras 10 a § 2 mom. 2 punkten och 14 § 1 och 3 mom., sådana de lyder, 10 a § 2 mom. 2 punkten i lag 1319/2010 och 14 § 1 och 3 mom. i lag 807/2015, som följer:

10 a §

Ärenden som ska avgöras av en ordförande

— —

Samma förfarande tillämpas i fråga om

— —

2) avvisande i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),

— —

14 §

Behandlingen av ärenden

Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs särskilt.

— —

Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

31.

Lag

om ändring av 8 a och 12 § i lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden (677/2005) 12 § 2 mom., sådant det lyder i lag 805/2015, samt

ändras 8 a § 1 mom. 2 punkten samt rubriken för 12 § och 12 § 1, 3 och 4 mom., sådana de lyder, 8 a § 1 mom. 2 punkten i lag 1318/2010, rubriken för 12 § i lag 792/2017 och 12 § 1, 3 och 4 mom. i lag 805/2015, som följer:

8 a §

Ärenden som ska avgöras av en ordförande

Besvärsnämndens ordförande eller en vice ordförande avgör på föredragning de ärenden som gäller

— —

2) avvisande i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),

— —

12 §

Behandling av ärenden, delgivning och sändande av handlingar

Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs särskilt.

— —

De kostnader för vilka det enligt 76 och 77 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden betalas ersättning av statens medel ersätts, med undantag av ersättning till ett vittne som åberopats av staten, av besvärsnämndens medel.

Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

32.

Lag

om ändring av 10 och 14 § i lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden (1316/2010) 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 804/2015, samt

ändras 10 § 1 mom. 2 punkten och 14 § 1, 3 och 4 mom., av dem 14 § 1, 3 och 4 mom. sådana de lyder i lag 804/2015, som följer:

10 §

Ärenden som ska avgöras av en ordförande

Besvärsnämndens ordförande eller en vice ordförande avgör på föredragning ärenden som gäller

— —

2) avvisande i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),

— —

14 §

Behandlingen av ärenden

Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs särskilt.

— —

De kostnader för vilka det enligt 76 och 77 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden betalas ersättning av statens medel ersätts, med undantag av ersättning till ett vittne som åberopats av staten, av besvärsnämndens medel.

Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

33.

Lag

om ändring av 10 och 12 § i lagen om besvärsnämnden för studiestöd

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för studiestöd (1080/2012) 12 § 2 mom., sådant det lyder i lag 808/2015, samt

ändras 10 § 1 mom. 2 punkten och rubriken för 12 § samt 12 § 1 och 3 mom., av dem rubriken för 12 § samt 12 § 1 och 3 mom. sådana de lyder i lag 808/2015, som följer:

10 §

Ärenden som ska avgöras av en ordförande

Ordföranden med uppdraget som huvudsyssla eller vice ordförande avgör ärenden som gäller

— —

2) avvisande i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),

— —

12 §

Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden

Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs särskilt.

— —

Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

34.

Lag

om ändring av 26 § i lönegarantilagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lönegarantilagen (866/1998) 26 § 1—3 mom., sådana de lyder, 26 § 1 mom. i lag 1633/2009, 26 § 2 mom. i lag 1093/2006 och 26 § 3 mom. i lag 138/2003, som följer:

26 §

Förvaltningsbesvär

— —

I ett lönegarantibeslut genom vilket en fordran har ogillats på andra grunder än de som nämns i 21 och 22 § eller avvisats utan prövning får arbetstagaren söka ändring hos besvärsnämnden för social trygghet genom skriftliga besvär. Besvären ska sändas till närings-, trafik- och miljöcentralen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska utan dröjsmål sända besvärsskriften, sitt utlåtande och handlingarna i ärendet till besvärsnämnden för social trygghet.

Ändring i ett beslut av besvärsnämnden för social trygghet får sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Beslutet delges genom vanlig delgivning.

På extraordinärt ändringssökande i sådana beslut om lönegaranti som avses i 1 eller 2 mom. tillämpas 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

35.

Lag

om ändring av 24 § i lagen om lönegaranti för sjömän

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om lönegaranti för sjömän (1108/2000) 24 § 1—3 mom., sådana de lyder, 24 § 1 mom. i lag 1634/2009, 24 § 2 mom. i lag 1094/2006 och 24 § 3 mom. i lag 139/2003, som följer:

24 §

Förvaltningsbesvär

— —

I ett lönegarantibeslut genom vilket en fordran har ogillats på andra grunder än de som nämns i 19 och 20 § eller avvisats utan prövning får arbetstagaren söka ändring hos besvärsnämnden för social trygghet genom skriftliga besvär. Besvären ska sändas till närings-, trafik- och miljöcentralen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska utan dröjsmål sända besvärsskriften, sitt utlåtande och handlingarna i ärendet till besvärsnämnden för social trygghet.

Ändring i ett beslut av besvärsnämnden för social trygghet får sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Beslutet delges genom vanlig delgivning.

På extraordinärt ändringssökande i sådana beslut om lönegaranti som avses i 1 eller 2 mom. tillämpas 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

36.

Lag

om ändring av 117 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 117 § 2 mom. i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (1398/2016) som följer:

117 §

Besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning

— —

På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och anvisningar om hur man begär omprövning tillämpas i övrigt bestämmelserna om besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).

Denna lag träder i kraft den 20 .

37.

Lag

om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 126 § 2 mom., 149 § 2 och 3 mom., 162 § 1 mom., 163—165 § och 167 § 1 mom. i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) som följer:

126 §

Besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning

— —

På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och anvisningar om hur man begär omprövning tillämpas i övrigt bestämmelserna om besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).

149 §

Den upphandlande enheten som motpart samt ersättning för rättegångskostnader

— —

På ersättning för rättegångskostnaderna i ett upphandlingsärende tillämpas i övrigt 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, dock inte 95 § 3 mom.

Om den upphandlande enheten inte är en myndighet eller en juridisk person, kan skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader åläggas en myndighet eller en juridisk person som deltar i eller hör till den upphandlande enheten. Om en upphandlande enhet har svarat för upphandlingsförfarandet på andra upphandlande enheters vägnar, kan skyldigheten att ersätta rättegångskostnader åläggas den upphandlande enhet som har handlat på andra upphandlande enheters vägnar.

162 §

Delgivning av marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut ska delges bevisligen. Bestämmelser om delgivningen finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

163 §

Förbud mot att söka ändring som grundar sig på en besvärsgrund

I ett ärende som hör till marknadsdomstolens behörighet får ändring inte sökas med stöd av kommunallagen (410/2015) eller lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

164 §

Sökande av ändring i Konkurrens- och konsumentverkets beslut

I ett beslut som Konkurrens- och konsumentverket meddelat med stöd av 140 § får ändring sökas genom besvär hos marknadsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I andra beslut med anledning av en begäran om att åtgärder ska vidtas får ändring inte sökas genom besvär.

165 §

Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut enligt 151 § 1 mom., 154 § 1—5 och 7 punkten får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. På ändringssökande tillämpas i övrigt lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Ett sådant beslut av marknadsdomstolen som avses i 154 § 6 mom. får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

167 §

Kompletterande bestämmelser

Förutom vad som föreskrivs i denna lag tillämpas lagen om rättegång i förvaltningsärenden på besvär och på Konkurrens- och konsumentverkets framställningar.

— —

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

38.

Lag

om ändring av lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling (1531/2011) 76 § 2 mom., 85 §, 91 § 2 och 3 mom., 103 § 1 mom., 104 §, 105 § 1 mom. och 106 § 1 mom., av dem 106 § 1 mom. sådant det lyder i lag 132/2013, som följer:

76 §

Besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning

— —

På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och anvisningar om hur man begär omprövning tillämpas i övrigt bestämmelserna om besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).

85 §

Tillämpningen av en upphandlingsrättelse på andra upphandlingar

Upphandlingsrättelseförfarandet tillämpas även på sådan rättelse av den upphandlande enhetens beslut eller andra avgöranden i upphandlingsförfarandet som denna lag inte tillämpas på enligt 6 § 2 mom., 7, 8 eller 13 §. Ett beslut som fattas med anledning av en sådan upphandlingsrättelse får inte överklagas genom besvär hos marknadsdomstolen eller med stöd av lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) eller kommunallagen (410/2015) .

91 §

Den upphandlande enheten som motpart samt ersättning för rättegångskostnader

— —

På ersättning för rättegångskostnaderna i ett upphandlingsärende tillämpas i övrigt 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, med undantag av 95 § 3 mom.

Om en upphandlande enhet har svarat för upphandlingsförfarandet på andra upphandlande enheters vägnar, kan skyldigheten att ersätta rättegångskostnader åläggas den upphandlande enhet som har handlat på andra upphandlande enheters vägnar.

103 §

Delgivning av marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut ska delges bevisligen. Bestämmelser om delgivningen finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

104 §

Besvärsförbud

I ett ärende som hör till marknadsdomstolens behörighet får ändring inte sökas med stöd av kommunallagen eller lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I ett beslut eller avgörande som fattats i en upphandling som enligt 6 § 2 mom., 7, 8 eller 13 § inte omfattas av denna lag får ändring inte sökas med stöd av lagen om rättegång i förvaltningsärenden eller kommunallagen. En underleverantör får inte heller söka ändring med stöd av lagen om rättegång i förvaltningsärenden eller kommunallagen i ett beslut eller en åtgärd som den upphandlande enheten har fattat eller vidtagit i fråga om en underentreprenad.

105 §

Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

106 §

Kompletterande bestämmelser

På besvär tillämpas i övrigt lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

39.

Lag

om ändring av 9 § i lagen om sociala företag

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 9 § 2 mom. i lagen om sociala företag (1351/2003) som följer:

9 §

Beslut om registeranteckning

— —

I beslut om förvägran av registrering och om avförande ur registret får den som saken gäller söka ändring genom besvär i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Arbets- och näringsministeriets beslut ska oberoende av ändringssökande följas tills ärendet har avgjorts genom ett laga kraft vunnet beslut eller förvaltningsdomstolen bestämmer något annat med stöd av 123 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

40.

Lag

om ändring av naturgasmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i naturgasmarknadslagen (587/2017) 96 § 4 mom. som följer:

96 §

Ändringssökande

— —

Beslut som arbets- och näringsministeriet har meddelat med stöd av 12 § samt beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat. Energimyndigheten har rätt att genom besvär söka ändring i ett sådant beslut av fullföljdsdomstolen genom vilket fullföljdsdomstolen har upphävt eller ändrat myndighetens beslut.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

41.

Lag

om ändring av 37 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013) 37 § 1 mom., sådant det lyder i lag 589/2017, som följer:

37 §

Sökande av ändring i beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen

Ändring i beslut som förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen har meddelat med stöd av denna lag får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Marknadsdomstolens beslut med anledning av besvär som anförts i fråga om ett beslut som Energimyndigheten meddelat med stöd av 10, 11, 13 eller 14 § ska iakttas trots besvär, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

42.

Lag

om ändring av 114 § i elmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utlänningslagen (588/2013) 114 § 4 mom., sådant det lyder i lag 590/2017, som följer:

114 §

Ändringssökande

— —

Ett sådant beslut av marknadsdomstolen som avses i 14 § 6 mom. får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Beslutet får verkställas trots att ändring har sökts om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat. Energiavirastolla on oikeus hakea valittamalla muutosta muutoksenhakutuomioistuimen päätökseen, jolla tämä on kumonnut viraston antaman päätöksen tai muuttanut sitä.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

43.

Lag

om ändring av utlänningslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i utlänningslagen (301/2004) 4 § 1 mom., 8 § 3 mom., 190 § 1—3 mom., 190 a §, 203 § 3 mom. och 204 § 2 mom., av dem 190 § 1 mom. sådant det lyder i lag 516/2008, 190 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1214/2013, 190 § 3 mom. sådant det lyder i lag 646/2016 och 190 a § sådan den lyder i lag 132/2016, som följer:

4 §

Förhållande till andra lagar

Vid behandlingen av ärenden som avses i denna lag iakttas förvaltningslagen (434/2003), om inte något annat föreskrivs särskilt i lag. I fråga om i denna lag avsedda ärenden som gäller ändringssökande iakttas lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/), om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.

— —

8 §

Personlig närvaro samt anlitande av ombud och biträde

— —

När ärenden som gäller ändringssökande enligt denna lag inleds eller behandlas får en part anlita biträde eller ombud. En utlänning kan åläggas att infinna sig personligen vid domstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

190 §

Besvär

I beslut som fattats av Migrationsverket, polisen, gränskontrollmyndigheten, arbetskraftsbyrån, en finsk beskickning eller undervisningsministeriet och som avses i denna lag får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I beslut om nekad inresa som gränskontrollmyndigheten, polisen eller Migrationsverket fattat på grundval av kodexen om Schengengränserna får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Med avvikelse från bestämmelserna i lagen om rättegång i förvaltningsärenden ska besvär anföras inom 21 dagar från delfående av beslutet, om det är fråga om ett beslut av Migrationsverket i ett ärende som gäller internationellt skydd i samband med ett asylförfarande. Besvär ska anföras inom denna tidsfrist också när det genom det överklagade beslutet samtidigt har avgjorts ett uppehållstillstånd som sökts på någon annan grund och beslutats om avlägsnande ur landet och om inreseförbud.

— —

190 a §

Ändringssökande i viseringsärenden

Omprövning av ett sådant beslut enligt viseringskodexen som har fattats av en finsk beskickning och som gäller avslag på ansökan om visering, upphävande av visering eller sådant återkallande av visering som inte har fattats på begäran av viseringsinnehavaren får begäras på det sätt som anges i 7 a kap. i förvaltningslagen. När det är fråga om ett beslut om avslag på ansökan om, upphävande av eller återkallande av visering som gäller en familjemedlem till en unionsmedborgare eller därmed jämförbar person, och som omfattas av bestämmelserna i 10 kap., får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I det omprövningsbeslut som har fattats av den finska beskickningen får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

I beslut som gränskontrollmyndigheten, polisen eller Migrationsverket fattat enligt viseringskodexen och som gäller avslag på ansökan om visering, upphävande av visering eller sådant återkallande av visering som inte har fattats på begäran av viseringsinnehavaren får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

203 §

Tolkning och översättning

— —

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens skyldighet att ordna tolkning eller översättning ingår i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

204 §

Delgivningssätt

— —

På delgivningen av förvaltningsdomstolarnas beslut tillämpas 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

44.

Lag

om ändring av lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011) 55 § 3 mom., samt

ändras 4 §, 27 § 3 mom., 41 § 1 mom., 55 § 1 mom. och 56 § som följer:

4 §

Förhållande till andra lagar

Vid behandlingen av ärenden som avses i denna lag iakttas förvaltningslagen (434/2003) och i ärenden som gäller ändringssökande iakttas lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/), om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.

27 §

Tolkning och översättning

— —

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens skyldighet att ordna tolkning och översättning finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

41 §

Företrädarens uppgifter

Företrädaren för vårdnadshavarens talan i angelägenheter som gäller barnets person och förmögenhet samt förvaltar barnets förmögenhet på det sätt som bestäms i 12 kap. 1 och 2 § i rättegångsbalken, 14 § i förvaltningslagen, 25 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden samt i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Innan ett beslut som gäller barnets person eller förmögenhet fattas ska barnet höras på det sätt som föreskrivs i 5 § 2 mom. i denna lag.

— —

55 §

Ändringssökande

I andra beslut som avses i denna lag än tingsrättens beslut får ändring sökas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

56 §

Sökande av ändring i fråga om avgift för mottagningstjänster

En betalningsskyldig som anser att det har skett ett fel i samband med påförandet av en avgift kan begära omprövning hos den föreståndare för en förläggning som har påfört avgiften inom sex månader från påförandet. I ett beslut med anledning av omprövningsbegäran får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 20 .

45.

Lag

om ändring av lagen om beskattningsförfarande

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) 69 § 2 mom., 70 §, 71 b § 1 mom., 71 c § 2 och 3 mom. och 92 §, sådana de lyder, 69 § 2 mom. samt 71 c § 2 mom. i lag 875/2012, 70 § i lag 772/2016, 71 b § 1 mom. i lag 942/2015, 71 c § 3 mom. i lag 15/2018 och 92 § i lag 1122/1996, som följer:

69 §

Hörande av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt och skattetagare då besvär behandlas

— —

Utöver vad som i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om skattebeloppet med anledning av den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.

70 §

Besvär till högsta förvaltningsdomstolen

Ett beslut av förvaltningsdomstolen får överklagas genom besvär på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

71 b §

Förutsättningar för tillstånd för prejudikatbesvär

Högsta förvaltningsdomstolen kan bevilja tillstånd för prejudikatbesvär på den grund som anges i 111 § 1 mom. 1 punkten i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

— —

71 c §

Förfarande i tillståndsärenden som gäller prejudikatbesvär

— —

Skatteförvaltningen ska ge den andra parten tillfälle att ge samtycke. Tidsfristen för givande av samtycke är 30 dagar från det att parten har delgetts brevet om hörande för samtycket. Efter att ha fått samtycket ska Skatteförvaltningen efter det att tidsfristen om 30 dagar löpt ut överföra ärendet till högsta förvaltningsdomstolen för behandling. Vid överföringen av ärendet iakttas 18 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Skatteförvaltningen ska informera parterna och den förvaltningsdomstol som avses i 66 § i denna lag om överföringen. Den som gett samtycke får också inom tidsfristen på 30 dagar återta sitt samtycke genom ett skriftligt meddelande till Skatteförvaltningen.

Om tillståndsansökan som gäller prejudikatbesvär inte har getts in till Skatteförvaltningen inom den tid som anges i 1 mom. eller om en part inte ger samtycke eller återtar sitt samtycke, ska Skatteförvaltningen överföra ärendet till förvaltningsdomstolen, som behandlar ärendet så som till domstolen riktade besvär på det sätt som anges i 66—69 §. Vid överföringen av ärendet iakttas 18 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Besvären anses ha anhängiggjorts vid förvaltningsdomstolen när ansökan om tillstånd för prejudikatbesvär har anhängiggjorts. I detta fall fattas inget särskilt beslut om avvisande av ansökan om tillstånd för prejudikatbesvär.

— —

92 §

Rättegångskostnader

På ersättning för rättegångskostnader tillämpas 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

46.

Lag

om ändring av 66 och 72 § i lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 66 § 2 mom. och 72 § i lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ (768/2016) som följer:

66 §

Hörande då besvär behandlas

— —

Utöver vad som i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om skattebeloppet med anledning den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.

72 §

Rättegångskostnader

Bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader finns i 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

47.

Lag

om ändring av 92 och 94 § i tullagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 92 och 94 § i tullagen (304/2016) som följer:

92 §

Att avstå från att höra en statlig intressebevakare

Utöver det som i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvär över ett beslut som gäller förtullning utan att den statliga intressebevakaren hörs, om skattebeloppet med anledning av gäldenärens besvär kan ändras med högst 6 000 euro och ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.

94 §

Hänvisningsbestämmelse

På behandlingen av omprövningsärenden tillämpas, om inte något annat föreskrivs särskilt i denna eller i någon annan lag, det som föreskrivs i förvaltningslagen, och på behandlingen av besvär det som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

48.

Lag

om ändring av 70 a och 72 § i bilskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i bilskattelagen (1482/1994) 70 a § 2 mom. och 72 §, sådana de lyder, 70 a § i lag 1192/2016 och 72 § i lag 889/2012, som följer:

70 a §

— —

Utöver vad som i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, får förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra den statliga rättsbevakaren, om skattebeloppet med anledning av den skattskyldiges yrkande kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.

72 §

Om inte något annat föreskrivs i denna lag, gäller för sökande av ändring i övrigt lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

49.

Lag

om ändring av 19 och 23 a § i bränsleavgiftslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i bränsleavgiftslagen (1280/2003) 19 § 2 mom. och 23 a § 3 mom., sådana de lyder i lag 940/2015, som följer:

19 §

Förhandsavgörande

— —

Om en sökande kräver det, ska ett lagakraftvunnet förhandsavgörande med bindande verkan iakttas vid beskattningen av den sökande för den tid avgörandet gäller. Omprövning enligt 23 § av ett förhandsavgörande får inte begäras, utan avgörandet får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Besvärsrätt på statens vägnar har Trafiksäkerhetsverkets skatteombud. Omprövning av ett beslut om att inte meddela förhandsavgörande får inte begäras och beslutet får inte heller överklagas genom besvär.

23 a §

Besvär till förvaltningsdomstolen

— —

Utöver vad som i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan besvär som anförts av den skattskyldige eller andra parter avgöras utan att Trafiksäkerhetsverkets skatteombud hörs, om skattebeloppet med anledning av besvären kan ändras med högst 6 000 euro och ärendet inte lämnar rum för tolkning eller är oklart.

Denna lag träder i kraft den 20 .

50.

Lag

om ändring av 48 och 50 a § i fordonsskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fordonsskattelagen (1281/2003) 48 § 2 mom. och 50 a § 3 mom., sådana de lyder i lag 937/2015, som följer:

48 §

Förhandsavgörande

— —

Om en sökande kräver det, ska ett lagakraftvunnet förhandsavgörande med bindande verkan iakttas vid beskattningen av den sökande för den tid avgörandet gäller. Omprövning enligt 50 § av ett förhandsavgörande får inte begäras, utan avgörandet får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Omprövning av ett beslut om att inte meddela förhandsavgörande får inte begäras och beslutet får inte heller överklagas genom besvär. Besvärsrätt på statens vägnar har Trafiksäkerhetsverkets skatteombud.

50 a §

Besvär till förvaltningsdomstolen

— —

Utöver vad som i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan besvär som anförts av den skattskyldige eller av någon annan part avgöras utan att den statliga intressebevakaren hörs, om skattebeloppet med anledning av besvären kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.

Denna lag träder i kraft den 20 .

51.

Lag

om ändring av 12 § i lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket (603/2006) 12 § 3 och 6 mom., av dem 12 § 3 mom. sådant det lyder i lag 247/2008, som följer:

12 §

Ändringssökande

— —

Den förvaltningsdomstol som behandlar ett besvärsärende ska med anledning av besvär som anförts av den skattskyldige ge Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt tillfälle att avge bemötande och vid behov genmäle. Utöver vad som i 44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om accisåterbäringen med anledning av den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 3 000 euro.

— —

Beträffande sökande av ändring gäller i övrigt bestämmelserna i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Denna lag träder i kraft den 20 .

52.

Lag

om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skatteuppbörd (769/2016) 35 § 1 mom. som följer:

35 §

Begäran på en myndighets initiativav om förordnande som gäller verkställighet

När Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt söker ändring i ett beslut av Skatteförvaltningen, skatterättelsenämnden eller förvaltningsdomstolen kan den begära att den myndighet hos vilken ändring söks ska förbjuda att beslutet verkställs eller att myndigheten ska bestämma att verkställigheten avbryts enligt 49 f § i förvaltningslagen (434/2003) eller 123 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

— —

Denna lag träder i kraft den 20 .

53.

Lag

om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skatteuppbörd (11/2018) 35 § 1 mom. som följer:

35 §

Begäran av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt om att verkställigheten ska förbjudas eller avbrytas.

När Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt söker ändring i ett beslut av Skatteförvaltningen, skatterättelsenämnden eller förvaltningsdomstolen kan den begära att den myndighet hos vilken ändring söks ska förbjuda att beslutet verkställs eller att myndigheten ska bestämma att verkställigheten avbryts enligt 49 f § i förvaltningslagen (434/2003) eller 123 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).

Denna lag träder i kraft den 1 november 2019.

Helsingfors den 5 april 2018

Statsminister

Juha Sipilä

Justitieminister Antti Häkkänen

Bilaga
Parallelltext

2.

Lag

om ändring av förvaltningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förvaltningslagen (434/2003) 47 § 2 mom. och
fogas till lagen en ny 3 a § som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 a §
	Tillämpning på besvärsärenden
	Om det i lag föreskrivs att besvär ska anföras hos någon annan än en domstol eller nämnd som inrättats för att behandla besvärsärenden, tillämpas på behandlingen av besvär bestämmelserna om omprövningsbegäran i denna lag.
47 §	47 §
Besvärsanvisning	*Besvärsanvisning*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
I besvärsanvisningen skall det redogöras för de krav som ställs på innehållet i och bilagorna till besvärsskriften samt på frambefordrandet av besvären.	I besvärsanvisningen ska det redogöras för *bestämmelserna om* innehållet i och bilagorna till besvärsskriften, om frambefordrandet av besvären *samt om avgifter som tas ut för behandlingen av besvär.*
	Denna lag träder i kraft den 20 .
	På behandlingen av besvär som är anhängiga när denna lag träder i kraft och som anförts hos någon annan än domstol eller nämnd som inrättats för att behandla besvärsärenden tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet. På den besvärsanvisning som ska bifogas ett beslut i ett sådant ärende tillämpas dock denna lag.

3.

Lag

om ändring av 6 § i lagen om högsta förvaltningsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om högsta förvaltningsdomstolen (1265/2006) 6 § 5 mom. 3 punkten, sådan den lyder i lag 649/2016, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 §	6 §
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med en ledamot när den behandlar och avgör följande ärenden, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en kollegial sammansättning enligt 1, 2 eller 4 mom.:	Högsta förvaltningsdomstolen är domför också i en sammansättning med en ledamot när den behandlar och avgör följande ärenden, om inte en fråga som ska avgöras i ärendet på grund av sin natur kräver en kollegial sammansättning enligt 1, 2 eller 4 mom.:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
3) avvisande i ett ärende enligt 64 a § i förvaltningsprocesslagen (586/1996), om högsta förvaltningsdomstolen redan har meddelat ett beslut om en klagan eller en ansökan om återbrytande som gjorts av parten i samma ärende, och om yrkanden som har samband med det ärendet.	3) avvisande i ett ärende enligt *118 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*, om högsta förvaltningsdomstolen redan har meddelat ett beslut om en ansökan om återbrytande som gjorts av parten i samma ärende, och om yrkanden som har samband med det ärendet.
Föreslagen lydelse	

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av lagen om förvaltningsdomstolarna

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999) 21 och 22 §, sådana de lyder, 21 § i lag 648/2016 och 22 § i lag 382/2007, samt

ändras 12 § 3 och 4 mom., sådana de lyder, 12 § 3 mom. i lag 675/2006 och 12 § 4 mom. i lag 381/2007, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 §	12 §
Domförhet	*Domförhet*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Har besvär eller yrkanden som framställts i något annat förvaltningsprocessuellt ärende återtagits helt och hållet, kan en lagfaren ledamot ensam fatta beslut med anledning av detta. En lagfaren ledamot kan ensam avgöra också ett ärende där det är fråga om huruvida besvär eller något annat förvaltningsprocessuellt ärende har anhängiggjorts inom utsatt tid, samt avgöra huruvida förvaltningsdomstolen är behörig att behandla ett ärende som anhängiggjorts där. En lagfaren ledamot kan ensam fatta beslut om ett förordnande som gäller verkställighet enligt 32 § i förvaltningsprocesslagen eller någon annan lag. En lagfaren ledamot kan ensam fatta beslut om att muntlig förhandling skall hållas eller syn förrättas i ärendet samt träffa de avgöranden som gäller genomförandet av dessa förfaranden och även besluta om andra åtgärder som hänför sig till ärendets förberedelse. En lagfaren ledamot kan också ensam förkasta ett yrkande som gäller hållande av muntlig förhandling eller förrättande av syn.	Har besvär eller yrkanden som framställts i något annat förvaltningsprocessuellt ärende återtagits helt och hållet, kan en lagfaren ledamot ensam fatta beslut med anledning av detta. En lagfaren ledamot kan ensam avgöra också ett ärende där det är fråga om huruvida besvär eller något annat förvaltningsprocessuellt ärende har anhängiggjorts inom utsatt tid, samt avgöra huruvida förvaltningsdomstolen är behörig att behandla ett ärende som anhängiggjorts där. En lagfaren ledamot kan ensam fatta beslut om ett förordnande som gäller verkställighet enligt *14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* (/) eller någon annan lag *eller om utfärdandet av något annat interimistiskt förordnande*. En lagfaren ledamot kan ensam fatta beslut om att *muntlig förberedelse* eller muntlig förhandling ska ordnas eller att syn eller *inspektion* förrättas i ärendet samt träffa de avgöranden som gäller genomförandet av dessa förfaranden och även besluta om andra åtgärder som hänför sig till ärendets förberedelse. En lagfaren ledamot kan också ensam förkasta ett yrkande som gäller ordnande av *muntlig förhandling*, muntlig förberedelse, syn *eller inspektion. En lagfaren ledamot eller föredragande kan förrätta inspektion.*
Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i ärenden som gäller rättegångens offentlighet i förvaltningsdomstolen finns i lagen om offentlighet vid rättegång i för-	Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i ärenden som gäller rättegångens offentlighet i förvaltningsdomstolen finns i lagen om offentlighet vid rättegång i för-

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
valtningsdomstolar (381/2007).	valtningsdomstolar (381/2007). *Bestämmelser om förvaltningsdomstolens domförhet i ärenden som gäller domarjäv finns i 5 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
	Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 7 kap. 1 och 2 § samt 3 § 1 mom. sådana de lyder i lag 707/2007, som följer:

Gällande lydelse

7 kap.

Om säkringsåtgärder

1 §

Om sökanden visar sannolika skäl för att han har en fordran för vilken motparten kan åläggas betalningsskyldighet genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § i utsökningsbalken (705/2007) och det är fara för att motparten gömmer, förstör eller överlåter sin egendom eller gör något annat som äventyrar sökandens fordran, får domstolen bestämma att motpartens lösa eller fasta egendom skall beläggas med kvarstad i den utsträckning som behövs för att fordran skall kunna säkerställas.

2 §

Det får också bestämmas att ett föremål eller viss annan egendom som finns i motpartens besittning skall beläggas med kvarstad, om sökanden visar sannolika skäl för att han har bättre rätt till föremålet eller egendomen och denna rätt kan styrkas genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § i utsökningsbalken och det är fara för att motparten gömmer, förstör eller överlåter föremålet eller egendomen eller gör något annat som äventyrar sökandens rätt

3 §

Om sökanden visar sannolika skäl för att han har någon annan rätt gentemot motparten än vad som nämns i 1 eller 2 § och den kan styrkas genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § i utsökningsbalken, och det är fara för att motparten genom att göra, påbörja eller underlåta något eller på något annat sätt förhindrar eller försvagar sökandens möjlig-

Föreslagen lydelse

7 kap.

Om säkringsåtgärder

1 §

Om sökanden visar sannolika skäl för att han har en fordran för vilken motparten kan åläggas betalningsskyldighet genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § *1—4 punkten* i utsökningsbalken (705/2007) och det är fara för att motparten gömmer, förstör eller överlåter sin egendom eller gör något annat som äventyrar sökandens fordran, får domstolen bestämma att motpartens lösa eller fasta egendom ska beläggas med kvarstad i den utsträckning som behövs för att fordran ska kunna säkerställas.

2 §

Det får också bestämmas att ett föremål eller viss annan egendom som finns i motpartens besittning ska beläggas med kvarstad, om sökanden visar sannolika skäl för att han har bättre rätt till föremålet eller egendomen och denna rätt kan styrkas genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § *1—4 punkten* i utsökningsbalken och det är fara för att motparten gömmer, förstör eller överlåter föremålet eller egendomen eller gör något annat som äventyrar sökandens rätt.

3 §

Om sökanden visar sannolika skäl för att han har någon annan rätt gentemot motparten än vad som nämns i 1 eller 2 § och den kan styrkas genom ett avgörande enligt 2 kap. 2 § *1—4 punkten* i utsökningsbalken, och det är fara för att motparten genom att göra, påbörja eller underlåta något eller på något annat sätt förhindrar eller försvagar

Gällande lydelse

heter att göra sin rätt gällande eller väsentligen minskar dess värde eller betydelse, får domstolen

1) vid vite förbjuda motparten att göra eller påbörja något,

2) vid vite förelägga motparten att göra något,

3) berättiga sökanden att göra eller låta göra något,

4) bestämma att motparten tillhörig egendom skall överlämnas i en sysslomans besittning och förvaltning, eller

5) bestämma om andra åtgärder som behövs för att trygga sökandens rätt.

— — — — — — — — — — — — — — —

Föreslagen lydelse

sökandens möjligheter att göra sin rätt gällande eller väsentligen minskar dess värde eller betydelse, får domstolen

1) vid vite förbjuda motparten att göra eller påbörja något,

2) vid vite förelägga motparten att göra något,

3) berättiga sökanden att göra eller låta göra något,

4) bestämma att motparten tillhörig egendom ska överlämnas i en sysslomans besittning och förvaltning, eller

5) bestämma om andra åtgärder som behövs för att trygga sökandens rätt.

— — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 2 kap. 21 § i utsökningsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i utsökningsbalken (705/2007) 2 kap 21 § som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap	2 kap
Utsökningsgrunder	**Utsökningsgrunder**
21 §	21 §
Förvaltningsprocessbeslut och förvaltningsbeslut	*Förvaltningsprocessbeslut och förvaltningsbeslut*
Ett i 2 § 1 mom. 5 eller 6 punkten avsett icke lagakraftvunnet förvaltningsprocessbeslut eller förvaltningsbeslut om föreläggande av betalningsskyldighet får verkställas med iakttagande av 5 §. Om andra skyldigheter har ålagts i beslutet, får beslutet verkställas först när det har vunnit laga kraft. Om det dock i beslutet med stöd av 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) har bestämts att beslutet kan verkställas innan det har vunnit laga kraft, iakttas i tillämpliga delar 6—8 § i detta kapitel. Om det i någon annan lag finns andra bestämmelser om laga kraft vid verkställighet av förvaltningsprocessbeslut eller förvaltningsbeslut i ett visst slag av ärenden, skall dessa iakttas.	Ett i 2 § 1 mom. 5 eller 6 punkten avsett icke lagakraftvunnet förvaltningsprocessbeslut eller förvaltningsbeslut om föreläggande av betalningsskyldighet får verkställas med iakttagande av 5 §. Om andra skyldigheter har ålagts i beslutet, får beslutet verkställas först när det har vunnit laga kraft. Om det dock i beslutet med stöd av *122 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* har bestämts att beslutet kan verkställas innan det har vunnit laga kraft, iakttas i tillämpliga delar 6—8 § i detta kapitel. Om det i någon annan lag finns andra bestämmelser om laga kraft vid verkställighet av förvaltningsprocessbeslut eller förvaltningsbeslut i ett visst slag av ärenden, ska dessa iakttas.
Beträffande meddelande av förordnande om avbrott och andra motsvarande bestämmelser om verkställigheten gäller 32 och 66 § i förvaltningsprocesslagen. Om ett förvaltningsbeslut eller ett förvaltningsprocessbeslut upphävs eller ändras, gäller 15—17 § i detta kapitel.	Beträffande meddelande av förordnande om avbrott och andra motsvarande bestämmelser om verkställigheten gäller *123 och 124 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Om ett förvaltningsbeslut eller ett förvaltningsprocessbeslut upphävs eller ändras, gäller 15—17 § i detta kapitel.
	Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i försäkringsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om rättegång i försäkringsdomstolen (677/2016) 14 §,
ändras 1 § 2 mom., 5 § 1 mom., 19 § 1 mom. och 20 § 1 och 2 mom., samt
fogas till lagen en ny 18 a § som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	1 §
Tillämpningsområde	*Tillämpningsområde*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Vid behandlingen av mål och ärenden i försäkringsdomstolen tillämpas förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat föreskrivs särskilt.	Vid behandlingen av mål och ärenden i försäkringsdomstolen tillämpas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*, om inte något annat föreskrivs särskilt.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
5 §	5 §
Försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot	*Försäkringsdomstolens domförhet med en ledamot*
Försäkringsdomstolen är domför med en ledamot om inte den fråga som ska avgöras är av en sådan art att den förutsätter en sammansättning med tre eller fem ledamöter och gäller	Försäkringsdomstolen är domför med en ledamot om den fråga som ska avgöras inte är av en sådan art att den förutsätter en sammansättning med tre eller fem ledamöter och gäller
1) avvisande av ett mål eller ärende som blivit anhängigt vid försäkringsdomstolen men inte hör till dess behörighet,	1) avvisande av ett mål eller ärende som blivit anhängigt vid försäkringsdomstolen men inte hör till dess behörighet,
2) avvisande av ett mål eller ärende som kommit in efter besvärstiden,	2) avvisande av ett mål eller ärende som kommit in efter besvärstiden,
3) ett mål eller ärende som med anledning av ny utredning i sin helhet ska återremitteras eller överföras till förmånsverket,	3) ett mål eller ärende som med anledning av ny utredning i sin helhet ska återremitteras eller överföras till förmånsverket,
4) ett utmätningsärende och yrkanden i samband därmed,	4) ett utmätningsärende och yrkanden i samband därmed,
5) avbrytande av verkställighet och yrkanden i samband därmed,	5) avbrytande av verkställighet och yrkanden i samband därmed *eller ett ärende som gäller något annat interimistiskt förordnande.*
6) ett mål eller ärende där besvär, en ansökan eller yrkanden har återtagits helt och hållet samt yrkanden i samband därmed.	6) ett mål eller ärende där besvär, en ansökan eller yrkanden har återtagits helt och hållet samt yrkanden i samband därmed.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
14 §	(upphävs)
Muntlig förhandling	
En enskild part har rätt att begära muntlig förhandling i försäkringsdomstolen. Vad som i 38 § i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen på begäran av en enskild part gäller även muntlig förhandling i försäkringsdomstolen	
	3 kap.
	Behandling av mål och ärenden
	18 a §
	Besvärsförbud i fråga om försäkringsdomstolens beslut
	Försäkringsdomstolens beslut får inte överklagas genom besvär, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.
19 §	19 §
Undanröjande av beslut	*Undanröjande av beslut*
Försäkringsdomstolen kan undanröja ett lagakraftvunnet beslut och förordna om ny behandling av målet eller ärendet enligt vad som föreskrivs särskilt. Ansökan om undanröjande av ett beslut ska göras inom fem år från det att beslutet har vunnit laga kraft. Av synnerligen vägande skäl kan ett beslut undanröjas också på ansökan som gjorts efter utgången av den föreskrivna tiden. På förfarandet vid undanröjande av beslut tillämpas i övrigt vad som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om besvär.	Försäkringsdomstolen kan undanröja ett lagakraftvunnet beslut och förordna om ny behandling av målet eller ärendet enligt vad som föreskrivs särskilt. Ansökan om undanröjande av ett beslut ska göras inom fem år från det att beslutet har vunnit laga kraft. Av synnerligen vägande skäl kan ett beslut undanröjas också på ansökan som gjorts efter utgången av den föreskrivna tiden. På förfarandet vid undanröjande av beslut ti lämpas i övrigt vad som *i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* föreskrivs om besvär.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
20 §	20 §
Återbrytande av beslut	*Återbrytande av beslut*
Högsta förvaltningsdomstolen kan åter-	Högsta förvaltningsdomstolen kan åter-

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
bryta ett beslut av försäkringsdomstolen, om det vid behandlingen av målet eller ärendet i försäkringsdomstolen har inträffat ett sådant fel i förfarandet som väsentligt har kunnat inverka på beslutet. På återbrytande av beslut tillämpas i övrigt vad som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om återbrytande av beslut.	bryta ett beslut av försäkringsdomstolen, om det vid behandlingen av målet eller ärendet i försäkringsdomstolen har inträffat ett sådant fel i förfarandet som väsentligt har kunnat inverka på beslutet. På återbrytande av beslut tillämpas i övrigt vad som i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* föreskrivs om *detta*.
I andra än i 1 mom. avsedda mål och ärenden som hör till försäkringsdomstolens behörighet tillämpas inte bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 11 kap. i förvaltningsprocesslagen.	I andra än i 1 mom. avsedda mål och ärenden som hör till försäkringsdomstolens behörighet tillämpas inte bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i *13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag

om ändring av lagen om rättegång i marknadsdomstolen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om rättegång i marknadsdomstolen (100/2013) 2 kap. 1 § 2 mom., 3 kap. 1 § 2 mom., 4 kap. 5 § 1 mom., 7 § 2 mom., 11 § 2 mom. samt 14 och 16 §, 6 kap. 7 § 4 mom. och 7 kap. 2 § 3 mom., som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	2 kap.
Handläggning av konkurrens- och tillsynsärenden	**Handläggning av konkurrens- och tillsynsärenden**
1 §	1 §
Handläggning av konkurrens- och tillsynsärenden	*Handläggning av konkurrens- och tillsynsärenden*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Till den del något annat inte bestäms i de lagar som nämns i 1 kap. 2 §, ska konkurrens- och tillsynsärenden i övrigt handläggas i marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	Till den del något annat inte bestäms i de lagar som nämns i 1 kap. 2 §, ska konkurrens- och tillsynsärenden i övrigt handläggas i marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
3 kap.	3 kap.
Handläggning av upphandlingsärenden	**Handläggning av upphandlingsärenden**
1 §	1 §
Handläggning av upphandlingsärenden	*Handläggning av upphandlingsärenden*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Till den del något annat inte bestäms i de lagar som nämns i 1 kap. 3 §, ska upphandlingsärenden i övrigt handläggas i marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.	Till den del något annat inte bestäms i de lagar som nämns i 1 kap. 3 §, ska upphandlingsärenden i övrigt handläggas i marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
4 kap.	4 kap.
Handläggning av mål och ärenden som	**Handläggning av mål och ärenden som**

Gällande lydelse

gäller industriella rättigheter och upphovsrätt

5 §

Komplettering av besvären

På komplettering av bristfälliga besvär tillämpas 28 § i förvaltningsprocesslagen.

— — — — — — — — — — — — — — —

7 §

Bemötandets innehåll

— — — — — — — — — — — — — — —

På de uppgifter som lämnas i bemötandet och på undertecknandet tillämpas dessutom 24 § i förvaltningsprocesslagen. Till bemötandet ska fogas de handlingar som motparten åberopar, om de inte har lämnats in till registermyndigheten tidigare.

— — — — — — — — — — — — — — —

11 §

Handläggningen av ett ärende vid förberedelsesammanträde

— — — — — — — — — — — — — — —

På delgivning av en kallelse och på protokollföring vid förberedelsesammanträdet tillämpas 43 § 3 mom. och 45 § i förvaltningsprocesslagen.

14 §

Muntlig förhandling

På muntlig förhandling tillämpas 37 och 38 § i förvaltningsprocesslagen.

Föreslagen lydelse

gäller industriella rättigheter och upphovsrätt

5 §

Komplettering av besvären

På komplettering av bristfälliga besvär tillämpas *40 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

— — — — — — — — — — — — — — —

7 §

Bemötandets innehåll

— — — — — — — — — — — — — — —

På de uppgifter som lämnas i bemötandet tillämpas dessutom *15 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Till bemötandet ska fogas de handlingar som motparten åberopar, om de inte har lämnats in till registermyndigheten tidigare.

— — — — — — — — — — — — — — —

11 §

Handläggningen av ett ärende vid förberedelsesammanträde

— — — — — — — — — — — — — — —

På delgivning av en kallelse och på protokollföring vid förberedelsesammanträdet tillämpas *47 § 3 mom. och 62 § samt 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*.

14 §

Muntlig förhandling

På muntlig förhandling tillämpas *7 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
På handläggning av ett ärende vid muntlig förhandling tillämpas 39, 40 och 43—50 § i förvaltningsprocesslagen.	
Marknadsdomstolen får dock med samtycke av en part eller registermyndigheten anförtro parten eller myndigheten uppgiften att kalla ett vittne, en sakkunnig eller någon annan som ska höras i bevissyfte till den muntliga förhandlingen, om domstolen anser att det finns grundad anledning till det.	Marknadsdomstolen får dock med samtycke av en part eller registermyndigheten anförtro parten eller myndigheten uppgiften att kalla ett vittne, en sakkunnig eller någon annan som ska höras i bevissyfte till den muntliga förhandlingen, om domstolen anser att det finns grundad anledning till det.
16 §	16 §
Tillämpning av förvaltningsprocesslagen	***Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden***
Till den del något annat inte bestäms i denna lag eller i de lagar som nämns i 1 kap. 4 § 1 mom. 1 eller 5—14 punkten, tillämpas på handläggningen av besvärsärenden i marknadsdomstolen vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.	Till den del något annat inte bestäms i denna lag eller i de lagar som nämns i 1 kap. 4 § 1 mom. 1 eller 5—14 punkten, tillämpas på handläggningen av besvärsärenden i marknadsdomstolen vad som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*.
6 kap.	6 kap.
Särskilda bestämmelser	**Särskilda bestämmelser**
7 §	7 §
Meddelande eller avkunnande av beslut i förvaltningsprocessärenden	*Meddelande eller avkunnande av beslut i förvaltningsprocessärenden*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
På delgivning av beslut tillämpas 55 § i förvaltningsprocesslagen.	På delgivning av beslut tillämpas 9 kap. i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 kap.	7 kap.
Sökande av ändring i marknadsdomstolens avgöranden	**Sökande av ändring i marknadsdomstolens avgöranden**
2 §	2 §
Sökande av ändring i besvärsärenden	*Sökande av ändring i besvärsärenden*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
På anförande av besvär tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.	På anförande av besvär tillämpas i övrigt vad som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
	Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007) 2 § 2 mom., 13 § 1 mom., 18 § 2 mom., 20 § 3 mom. och 21 §, av dem 13 § 1 mom. sådant det lyder i lag 800/2015 och 20 § 3 mom. sådant det lyder i lag 905/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	2 §
Lagens tillämpningsområde	*Lagens tillämpningsområde*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Med förvaltningsdomstol avses i denna lag högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen. Vad som i denna lag föreskrivs om förvaltningsdomstolarna gäller i de fall där förvaltningsprocesslagen (586/1996) tillämpas på behandlingen av ett ärende också marknadsdomstolen och sådana nämnder som inrättats för behandlingen av besvärsärenden.	Med förvaltningsdomstol avses i denna lag högsta förvaltningsdomstolen, förvaltningsdomstolarna och försäkringsdomstolen. Vad som i denna lag föreskrivs om förvaltningsdomstolarna gäller i de fall där *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* tillämpas på behandlingen av ett ärende också marknadsdomstolen och sådana nämnder som inrättats för behandlingen av besvärsärenden.
13 §	13 §
Begränsning av allmänhetens närvarorätt	*Begränsning av allmänhetens närvarorätt*
Förvaltningsdomstolen får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling, om det behövs för att ett vittne, någon annan som ska höras eller en rättegångspart eller den som står i ett i 39 b § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen avsett förhållande till en sådan person ska kunna skyddas mot hot mot liv eller hälsa. Förvaltningsdomstolen får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling också om det behövs för att undvika trängsel eller av orsaker som beror på föremålet för en syneförrättning.	Förvaltningsdomstolen får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling, om det behövs för att ett vittne, någon annan som ska höras eller en rättegångspart eller den som står i ett i *69 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* avsett förhållande till en sådan person ska kunna skyddas mot hot mot liv eller hälsa. Förvaltningsdomstolen får begränsa allmänhetens närvaro vid offentlig förhandling också om det behövs för att undvika trängsel eller av orsaker som beror på föremålet för en syneförrättning.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
18 §	18 §
Avgörande om offentlighet vid rättegång	*Avgörande av offentlighet vid rättegång*

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Beslut om utlämnande av en uppgift eller rättegångshandling fattas dock i ett förfarande enligt förvaltningsprocesslagen, om det gäller utlämnande av en uppgift eller handling till en rättegångspart och saken måste avgöras i den anhängiga rättegången. Även frågor som gäller offentligheten vid muntlig förhandling avgörs i ett förfarande enligt förvaltningsprocesslagen.	Beslut om utlämnande av en uppgift eller rättegångshandling fattas dock i ett förfarande enligt *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om det gäller utlämnande av en uppgift eller handling till en rättegångspart och saken måste avgöras i den anhängiga rättegången. Även frågor som gäller offentligheten vid muntlig förhandling avgörs i ett förfarande enligt *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
20 §	20 §
Ändringssökande i beslut i förvaltningsärenden	*Ändringssökande i beslut i förvaltningsärenden*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
I fråga om ändringssökande gäller i övrigt det som bestäms i förvaltningsprocesslagen.	I fråga om ändringssökande gäller i övrigt det som bestäms i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
21 §	21 §
Ändringssökande i beslut i förvaltningsprocessärenden	*Ändringssökande i beslut i förvaltningsprocessärenden*
Beslut som har fattats i ett förfarande enligt förvaltningsprocesslagen får överklagas i samma ordning som beslut i huvudsaken. Beslutet får inte överklagas genom separata besvär.	Beslut som har fattats i ett förfarande enligt *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* får överklagas i samma ordning som beslut i huvudsaken. Beslutet får inte överklagas genom separata besvär.
	Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag

om ändring av 2 § i lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om gottgörelse för dröjsmål vid rättegång (362/2009) 2 § 1 och 2 mom., sådana de lyder i lag 81/2013, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	2 §
Lagens tillämpningsområde	*Lagens tillämpningsområde*
Denna lag tillämpas på rättskipningsärenden som behandlas vid domstol. Bestämmelserna i denna lag om domstolar tillämpas också på sådana nämnder som har inrättats för att behandla besvärsärenden och där förvaltningsprocesslagen (586/1996) tillämpas.	Denna lag tillämpas på rättskipningsärenden som behandlas vid domstol. Bestämmelserna i denna lag om domstolar tillämpas också på sådana nämnder som har inrättats för att behandla besvärsärenden och där *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* tillämpas.
I strafflagen (39/1889) föreskrivs det om nedsättning av straff på grund av dröjsmål vid rättegång. I förvaltningsprocesslagen föreskrivs det om lindring av en administrativ ekonomisk påföljd på grund av dröjsmål vid rättegång.	I strafflagen (39/1889) föreskrivs det om nedsättning av straff på grund av dröjsmål vid rättegång. I *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* föreskrivs det om lindring av en administrativ ekonomisk påföljd på grund av dröjsmål vid rättegång.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

11.

Lag

om ändring av rättshjälpslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i rättshjälpslagen (257/2002) 13 § 3 mom., 22 § 1 mom. och 27 § 1 mom., av dem 22 § 1 mom. sådant det lyder i lag 927/2008, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
13 §	13 §
När rättshjälpen börjar och dess varaktighet	*När rättshjälpen börjar och dess varaktighet*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Rättshjälp som har beviljats i ett ärende som behandlas i en förvaltningsdomstol omfattar inte åtgärder som har vidtagits i ett tidigare *förvaltningsförfarande eller av en rättsskipningsmyndighet som avses i 1 § 2 mom. förvaltningsprocesslagen (586/1996), och rättshjälp som har beviljats i försäkringsdomstolen omfattar inte åtgärder som har vidtagits under den tidigare behandlingen*. Om domstolen återförvisar ärendet till förvaltningsmyndigheten eller till den ovan avsedda rättsskipningsmyndigheten, gäller förordnandet för ett privat biträde också i denna myndighet, om den återförvisande domstolen så beslutar.	Rättshjälp som har beviljats i ett ärende som behandlas i en förvaltningsdomstol omfattar inte åtgärder som *tidigare* har vidtagits *vid en förvaltningsmyndighet eller en nämnd som har inrättats för att behandla besvärsärenden*. Om domstolen återförvisar ärendet till *myndigheten* eller till den ovan avsedda *nämnden*, gäller förordnandet för ett privat biträde också i denna myndighet *eller nämnd*, om den återförvisande domstolen så beslutar.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
22 §	22 §
Ersättningsskyldighet för rättshjälpstagarens motpart	*Ersättningsskyldighet för rättshjälpstagarens motpart*
Om rättshjälpstagarens motpart enligt 21 kap. i rättegångsbalken, 9 kap. i lagen om rättegång i brottmål eller 13 kap. i förvaltningsprocesslagen skulle vara skyldig att helt eller delvis ersätta rättshjälpstagarens rättegångskostnader, ska motparten åläggas att på motsvarande sätt betala ersättning till staten för de kostnader i saken som det med stöd av denna lag har bestämts att ska betalas av statens medel och för det beräknade arvodet till det offentliga rättsbiträdet jämte i 4 § 1 mom. i räntelagen avsedd dröjsmålsränta, som börjar löpa en månad efter den	Om rättshjälpstagarens motpart enligt 21 kap. i rättegångsbalken, 9 kap. i lagen om rättegång i brottmål eller *10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* skulle vara skyldig att helt eller delvis ersätta rättshjälpstagarens rättegångskostnader, ska motparten åläggas att på motsvarande sätt betala ersättning till staten för de kostnader i saken som det med stöd av denna lag har bestämts att ska betalas av statens medel och för det beräknade arvodet till det offentliga rättsbiträdet jämte i 4 § 1 mom. i räntelagen avsedd dröjsmålsränta, som börjar löpa en må-

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
dag då domstolens beslut om betalningsskyldigheten har funnits tillgängligt för parten.	nad efter den dag då domstolens beslut om betalningsskyldigheten har funnits tillgängligt för parten.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
27 §	27 §
Behandling i domstolen	*Behandling i domstolen*
Domstolen skall i brådskande ordning behandla ett ärende som gäller beviljande eller ändring av rättshjälp eller rättshjälpens upphörande och som inte avgörs i samband med huvudsaken. Vid behandlingen av ett ärende som gäller rättshjälp och som inte avgörs i samband med huvudsaken iakttas i tingsrätten i tillämpliga delar vad som bestäms om behandling av ansökningsärenden och i en förvaltningsdomstol samt i försäkringsdomstolen i tillämpliga delar vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen.	Domstolen ska i brådskande ordning behandla ett ärende som gäller beviljande eller ändring av rättshjälp eller rättshjälpens upphörande och som inte avgörs i samband med huvudsaken. Vid behandlingen av ett ärende som gäller rättshjälp och som inte avgörs i samband med huvudsaken iakttas i tingsrätten i tillämpliga delar vad som bestäms om behandling av ansökningsärenden och i en förvaltningsdomstol samt i försäkringsdomstolen i tillämpliga delar vad som bestäms i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

12.

Lag

om ändring av 20 kap. 1 och 4 § i fängelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fängelselagen (767/2005) 20 kap. 1 § 1 mom. 16 punkten och 4 § 1 mom., sådana de lyder i lag 393/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
20 kap.	20 kap.
Ändringssökande	**Ändringssökande**
1 §	1 §
Beslut i vilka ändring får sökas	*Beslut i vilka ändring får sökas*
En fånge eller en dömd får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller	En fånge eller en dömd får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
16) andra beslut som avses i 5 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996) och som fattats med stöd av denna lag, om inte sökande av ändring har förbjudits med stöd av 2 § *i detta kapitel*.	16) andra beslut som avses i *6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* och som fattats med stöd av denna lag, om inte sökande av ändring har förbjudits med stöd av 2 §.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
4 §	4 §
Besvär hos förvaltningsdomstolen	*Besvär hos förvaltningsdomstolen*
Regiondirektörens och verkställighetsdirektörens beslut med anledning av en begäran om omprövning och beslut som avses i 3 § 3 mom. får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Besvären ska anföras hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets regiondirektörens beslut har fattats. Besvär över beslut som fattats av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet eller verkställighetsdirektören ska anföras hos Helsingfors förvaltnings-	Regiondirektörens och verkställighetsdirektörens beslut med anledning av en begäran om omprövning och beslut som avses i 3 § 3 mom. får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i l*agen om rättegång i förvaltningsärenden*. Besvären ska anföras hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets regiondirektörens beslut har fattats. Besvär över beslut som fattats av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet eller verkställighetsdirektören ska anföras hos Helsingfors

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
domstol.	förvaltningsdomstol.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

13.

Lag

om ändring av 15 kap 1 § i häktningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i häktningslagen (768/2005) 15 kap. 1 § 1 mom. 8 punkten, sådan den lyder i lag 394/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
15 kap.	15 kap.
Ändringssökande	**Ändringssökande**
1 §	1 §
Beslut i vilka ändring får sökas	*Beslut i vilka ändring får sökas*
En häktad får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller	En häktad får begära omprövning av eller anföra besvär över Brottspåföljdsmyndighetens beslut som gäller
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
8) andra beslut som avses i 5 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996) och som fattats med stöd av denna lag, om inte sökande av ändring har förbjudits med stöd av 2 § *i detta kapitel.*	8) andra beslut som avses i *6 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* och som fattats med stöd av denna lag, om inte sökande av ändring har förbjudits med stöd av 2 §.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

14.

Lag

om ändring av 14 kap 16 § i stiftelselagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i stiftelselagen (487/2015) 14 kap. 16 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
14 kap.	14 kap.
Tillsyn över stiftelser	**Tillsyn över stiftelser**
16 §	16 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
Registermyndighetens beslut om åläggande eller förbud enligt 9 § eller förordnande av gode män enligt 11 § 2 mom. *i detta kapitel* eller något annat avgörande enligt 5 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996) som träffats med stöd av denna lag får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol i enlighet med förvaltningsprocesslagen. I beslutet kan bestämmas att det ska iakttas även om det överklagas.	Registermyndighetens beslut om åläggande eller förbud enligt 9 § eller förordnande av gode män enligt 11 § 2 mom. eller något annat avgörande enligt 6 § i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* som träffats med stöd av denna lag får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol i enlighet med *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. I beslutet kan bestämmas att det ska iakttas även om det överklagas.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

15.

Lag

om ändring av vattenlagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i vattenlagen (587/2011) 15 kap. 4 § 2 mom., samt
ändras 14 kap. 5 § 3 mom. samt 15 kap. 1 § 1 mom., 4 § 3 mom. och 7 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
14 kap.	14 kap.
Tillsyn och förvaltningstvång	**Tillsyn och förvaltningstvång**
5 §	5 §
Förfarandet i förvaltningstvångsärenden	*Förfarandet i förvaltningstvångsärenden*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
I fråga om ersättning till en part för de kostnader som behandlingen av ett ärende har orsakat parten gäller i tillämpliga delar förvaltningsprocesslagen (586/1996).	I fråga om ersättning till en part för de kostnader som behandlingen av ett ärende har orsakat parten gäller i tillämpliga delar *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
15 kap.	15 kap.
Sökande av ändring och verkställande av beslut	**Sökande av ändring och verkställande av beslut**
1 §	1 §
Sökande av ändring	*Sökande av ändring*
Ändring i beslut som tillståndsmyndigheten, den statliga tillsynsmyndigheten eller den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av denna lag och i beslut som har meddelats vid en dikningsförrättning får sökas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol i enlighet med förvaltningsprocesslagen. Besvär över den avgift som tas ut för behandlingen av ett ärende anförs på samma sätt som besvär över huvudsaken.	Ändring i beslut som tillståndsmyndigheten, den statliga tillsynsmyndigheten eller den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av denna lag och i beslut som har meddelats vid en dikningsförrättning får sökas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol i enlighet med *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Besvär över den avgift som tas ut för behandlingen av ett ärende anförs på samma sätt som besvär över huvudsaken.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
4 §	4 §

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Förfarandet i fullföljdsdomstolen	*Förfarandet i fullföljdsdomstolen*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Utöver det som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om syn kan Vasa förvaltningsdomstol eller, på förordnande av den, ordföranden för eller en ledamot som hör till den sammansättning som avgör ärendet eller ärendets föredragande förrätta inspektion på platsen.	(2 mom. upphävs)
I fråga om besvär som gäller dikningsförrättningar tillämpas inte andra meningen i 74 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen.	I fråga om besvär som gäller dikningsförrättningar tillämpas inte *bestämmelserna i 95 och 96 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden om skyldigheten att ersätta rättegångskostnader för den myndighet som fattat förvaltningsbeslutet.*
7 §	7 §
Verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft	*Verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft*
Ett projekt får inte inledas förrän beslutet som tillåter projektet har vunnit laga kraft. Besvär som gäller ersättningar hindrar inte att projektet inleds. På beslut som meddelas med stöd av denna lag tillämpas inte det som i 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft.	Ett projekt får inte inledas förrän beslutet som tillåter projektet har vunnit laga kraft. Besvär som gäller ersättningar hindrar inte att projektet inleds. På beslut som meddelas med stöd av denna lag tillämpas inte det som i *22 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* föreskrivs om verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

16.

Lag

om ändring av miljöskyddslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i miljöskyddslagen (527/2014) 197 § 1 mom. och

ändras 190 § 1 och 2 mom. samt 197 § 4 mom., av dem 190 § 1 och 2 mom. sådana de lyder i lag 974/2017, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
190 §	190 §
Sökande av ändring	*Sökande av ändring*
I ett beslut som en myndighet har meddelat med stöd av denna lag får ändring sökas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat föreskrivs nedan. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.	I ett beslut som en myndighet har meddelat med stöd av denna lag får ändring sökas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*, om inte något annat föreskrivs nedan. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.
I beslut av statsrådets allmänna sammanträde får ändring sökas genom besvär på det sätt som anges i 7 § i förvaltningsprocesslagen.	I beslut av statsrådets allmänna sammanträde får ändring sökas genom besvär på det sätt som anges i *8 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
197 §	197 §
Förfarandet i fullföljdsdomstolen	*Förfarandet i fullföljdsdomstolen*
Utöver vad som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om syn kan fullföljdsdomstolen eller, på förordnande av den, ordföranden, en ledamot eller en föredragande förrätta inspektion på platsen.	(1 mom. upphävs)
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Ett beslut av förvaltningsdomstolen som gäller ett förvaltningstvångsärende enligt denna lag ska delges som bevislig delgivning på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen.	Ett beslut av förvaltningsdomstolen som gäller ett förvaltningstvångsärende enligt denna lag ska delges som bevislig delgivning på det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

17.

Lag

om ändring av 4 § i lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av miljöskydds- och vattenärenden vid regionförvaltningsverken (898/2009) 4 § som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	4 §
Omröstning	*Omröstning*
På omröstning tillämpas bestämmelserna i 52 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	På omröstning tillämpas bestämmelserna i *85 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
	Denna lag träder i kraft den 20 .

18.

Lag

om ändring av 18 § i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004) 18 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
18 §	18 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
I statsrådets beslut om godkännande av förvaltningsplanen får ändring sökas genom besvär *hos högsta förvaltningsdomstolen* på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). *Besvär får anföras på den grund att beslutet är lagstridigt. På statsrådets beslut tillämpas 31 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.*	I statsrådets beslut om godkännande av förvaltningsplanen får ändring sökas genom besvär på det sätt som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Beslutet får verkställas trots att ändring har sökts om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

19.

Lag

om ändring av 35 f och 37 § i lagen om skydd för miljön i Antarktis

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om skydd för miljön i Antarktis (28/1998) 35 f 1 mom. och 37 mom., av dem 35 f 1 mom. sådant det lyder i lag 1020/2010 och § 37 mom. sådant det lyder i lag 1063/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
35 f §	35 f §
Förfarande i ersättningsärenden	*Förfarande i ersättningsärenden*
Om en huvudman och en protokollspart som ingripit inte kommer överens om ersättning för ingripandena, kan den part som gjort ingripandena anhängiggöra ett ärende om ersättning vid Vasa förvaltningsdomstol i enlighet med 69 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Ärendet ska anhängiggöras inom tre år från inledningen av ingripandena eller från det då den part som gjort ingripandena fick reda på eller borde ha fått reda på huvudmannens identitet, beroende på vilken tidpunkt som infaller senare. Ansökan ska lämnas utan prövning, om det gått minst 15 år från inledningen av ingripandena.	Om en huvudman och en protokollspart som ingripit inte kommer överens om ersättning för ingripandena, kan den part som gjort ingripandena anhängiggöra ett ärende om ersättning vid Vasa förvaltningsdomstol i enlighet med *19, 20 och 22 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Ärendet ska anhängiggöras inom tre år från inledningen av ingripandena eller från det då den part som gjort ingripandena fick reda på eller borde ha fått reda på huvudmannens identitet, beroende på vilken tidpunkt som infaller senare. Ansökan ska lämnas utan prövning, om det gått minst 15 år från inledningen av ingripandena.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
37 §	37 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
Tillståndsärenden som tillståndsmyndigheten har avgjort med stöd av denna lag och beslut som gäller sådana avfallshanteringsplaner som avses i 28 § får överklagas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.	Tillståndsärenden som tillståndsmyndigheten har avgjort med stöd av denna lag och beslut som gäller sådana avfallshanteringsplaner som avses i 28 § får överklagas genom besvär hos Vasa förvaltningsdomstol på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*

20.

Lag

om ändring av 16 och 32 § i lagen om vattentjänster

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om vattentjänster (119/2001) § 16 § 4 mom. och 32 §, av dem 16 § 4 mom. sådant det lyder i lag 54/2005 och 32 § sådan den lyder i lag 979/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
16 §	16 §
Upplysningsplikt och offentlighet i fråga om handlingar	*Upplysningsplikt och offentlighet i fråga om handlingar*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
I ett beslut av ett vattentjänstverk, genom vilket har avgjorts ett ärende som gäller rätt att ta del av en handling, får ändring sökas genom besvär hos en sådan behörig förvaltningsdomstol som avses i 12 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996) enligt vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen.	I ett beslut av ett vattentjänstverk, genom vilket har avgjorts ett ärende som gäller rätt att ta del av en handling, får ändring sökas genom besvär hos *förvaltningsdomstolen enligt vad som bestäms i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
32 §	32 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
Ett beslut som en kommunal myndighet har meddelat med stöd av 8 och 17 a § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i kommunallagen (410/2015). Också tillsynsmyndigheten har besvärsrätt. *Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.*	Ett beslut som en kommunal myndighet har meddelat med stöd av 8 och 17 a § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i kommunallagen (410/2015). Också tillsynsmyndigheten har besvärsrätt. *Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.*
Ett beslut som tillsynsmyndigheten har meddelat med stöd av denna lag samt ett beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av 11 § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. *Förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som avses i 29 § i denna lag får överklagas genom besvär på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Över andra beslut av förvaltningsdomstolen får*	Ett beslut som tillsynsmyndigheten har meddelat med stöd av denna lag samt ett beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten har meddelat med stöd av 11 § får överklagas genom besvär på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.	
	Denna lag träder i kraft den 20 .

21.

Lag

om ändring av 124 och 125 § i lagen om fiske

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om fiske (379/2015) 124 § 1, 3 och 4 mom. samt 125 § 3 mom. som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
124 §	124 §
Sökande av ändring i beslut av närings-, trafik- och miljöcentralen	*Sökande av ändring i beslut av närings-, trafik- och miljöcentralen*
Ändring i sådana beslut av närings-, trafik- och miljöcentralen som avses i denna lag får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	Ändring i sådana beslut av närings-, trafik- och miljöcentralen som avses i denna lag får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Behörig förvaltningsdomstol är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets området i fråga eller största delen av det finns. Om denna grund inte kan tillämpas, bestäms den behöriga förvaltningsdomstolen så som anges i 12 § i förvaltningsprocesslagen.	Behörig förvaltningsdomstol är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets området i fråga eller största delen av det finns. Om denna grund inte kan tillämpas, bestäms den behöriga förvaltningsdomstolen så som anges i 10 § i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
Beslut som meddelats av en förvaltningsdomstol i fråga om tillstånd som avses i 13 och 16 §, registrering och avregistrering som avses i 87—89 § och skriftlig varning och återkallande av godkännande som avses i 106 § får överklagas genom besvär på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Över förvaltningsdomstolens övriga beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.	Beslut som meddelats av en förvaltningsdomstol får överklagas genom besvär på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
125 §	125 §
Sökande av ändring i beslut av fiskeriområ-	*Sökande av ändring i beslut av fiskeriområ-*

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
den	*den*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
I ett beslut som fiskeriområdets stämma har fattat med anledning av en begäran om omprövning får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Behörig förvaltningsdomstol är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets största delen av fiskeriområdet i fråga finns. *Förvaltningsdomstolen kan besluta att beslutet får verkställas genast och innan ärendet avgörs slutligt, om det finns särskilda skäl till det och verkställigheten inte gör det meningslöst att söka ändring.*	I ett beslut som fiskeriområdets stämma har fattat med anledning av en begäran om omprövning får ändring sökas genom besvär på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Behörig förvaltningsdomstol är den förvaltningsdomstol inom vars domkrets största delen av fiskeriområdet i fråga finns.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

22.

Lag

om ändring av 25 § i lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om överföring av skötsel av lån och fordringar inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde på Statskontoret (78/2007) 25 §, sådan den lyder i lag 980/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
25 §	25 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
Ett beslut av Statskontoret får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	Ett beslut av Statskontoret får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
Förvaltningsdomstolens beslut i ett ärende som gäller uppsägning eller återkrav av en fordran får överklagas genom besvär på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Över andra beslut av förvaltningsdomstolen får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.	Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
På ett tvistemål som gäller den avgift som tas ut för skötseln av ett lån eller en fordran tillämpas 69 och 70 § i förvaltningsprocesslagen.	På ett tvistemål som gäller den avgift som tas ut för skötseln av ett lån eller en fordran tillämpas *4 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

24.

Lag

om ändring av 36 a och 42 a § i lagen om grundläggande utbildning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 36 a § 3 mom. och 42 a §, av dem 36 a § 3 mom. sådant det lyder i lag 477/2003 och 42 a § sådan den lyder i lag 959/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
36 a §	36 a §
Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning	*Förfarandet i disciplinärenden och verkställighet av avstängning*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
I fråga om verkställigheten av ett beslut om avstängning för viss tid gäller det som bestäms i 31 § 1 och 2 mom. och 32 § förvaltningsprocesslagen (586/1996) och dessutom det som bestäms i 4 mom.	I fråga om verkställigheten av ett beslut om avstängning för viss tid gäller det som bestäms i 14 kap. i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* och dessutom det som bestäms i 4 mom.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
42 a §	42 a §
Sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen	*Sökande av ändring hos förvaltningsdomstolen*
Ett sådant beslut som avses i denna lag och som gäller en skriftlig varning till en elev, avstängning av en elev för viss tid eller en förmån eller rättighet enligt 31, 32 eller 33 § eller 34 § 1 mom. får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs i denna lag.	Ett sådant beslut som avses i denna lag och som gäller en skriftlig varning till en elev, avstängning av en elev för viss tid eller en förmån eller rättighet enligt 31, 32 eller 33 § eller 34 § 1 mom. får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs i denna lag.
Ett beslut som har meddelats med anledning av en begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs i denna lag.	Ett beslut som har meddelats med anledning av en begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs i denna lag
	Denna lag träder i kraft den 20 .

25.

Lag

om ändring av 26 och 43 § i lagen om Europeiska skolan i Helsingfors

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Europeiska skolan i Helsingfors (1463/2007) 26 § 2 mom. och 43 § som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
26 §	26 §
Verkställighet av avstängningsbeslut	*Verkställighet av avstängningsbeslut*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Utöver det som föreskrivs i 1 mom. gäller i fråga om verkställighet av beslut om avstängning vad som bestäms i 31 § 1 och 2 mom. och 32 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	Utöver det som föreskrivs i 1 mom. gäller i fråga om verkställighet av beslut om avstängning vad som bestäms i *14 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
43 §	43 §
Besvär	*Besvär*
Den som är missnöjd med ett beslut som direktionen gett med anledning av ett rättelseyrkande eller av någon annan orsak får överklaga beslutet genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen.	Den som är missnöjd med ett beslut som direktionen gett med anledning av ett rättelseyrkande eller av någon annan orsak får överklaga beslutet genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

26.

Lag

om rättskyddsnämden för studerande

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om rättskyddsnämnden för studerande (956/2011) 7 § 2 mom. 2 punkten, 8 § 2 mom. och 8 a §, sådana de lyder, 7 § 2 mom. 2 punkten och 8 a § i lag 1409/2011 och 8 § 2 mom. i lag 809/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 §	7 §
Beslutförhet	*Beslutförhet*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Nämndens ordförande eller vice ordförande får efter föredragning avgöra ärenden som gäller	Nämndens ordförande eller vice ordförande får efter föredragning avgöra ärenden som gäller
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
2) lämnande av besvär utan prövning i enlighet med 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996), eller	2) lämnande av besvär utan prövning i enlighet med *81 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),* eller
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
8 §	8 §
Behandlingen av ärenden	*Behandlingen av ärenden*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Om inte något annat föreskrivs särskilt tillämpas förvaltningsprocesslagen på behandlingen av ärenden i nämnden. *Bestämmelserna i 38 § i förvaltningsprocesslagen om muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen på begäran av en enskild part gäller också muntlig förhandling i nämnden. Trots 2 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen tillämpas i nämnden också de bestämmelser i 37, 39, 39 a—39 g och 40—50 § i den lagen som gäller behandling och utredning av ärenden.*	Om inte något annat föreskrivs särskilt tillämpas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* på behandlingen av ärenden i nämnden.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
8 a §	8 a §

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Ändringssökande	*Ändringssökande*
Ändring i nämndens beslut får sökas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol inom 14 dagar från delfåendet av beslutet, och i övrigt i enlighet med vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Ärendena ska behandlas skyndsamt. I förvaltningsdomstolens beslut om indragning eller återställande av studierätt får ändring inte sökas genom besvär.	Ändring i nämndens beslut får sökas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol inom 14 dagar från delfåendet av beslutet, och i övrigt i enlighet med vad som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Ärendena ska behandlas skyndsamt. I förvaltningsdomstolens beslut om indragning eller återställande av studierätt får ändring inte sökas genom besvär.
	Denna lag träder i kraft den 20 .

27.

Lag

om ändring av 238 § i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 238 § 2 mom. i lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015) som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
238 §	238 §
Rätt att söka ändring	*Rätt att söka ändring*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
En kommun eller en samkommun är inte på den grunden att den har ordnat vård för en arbetstagare, part i ett ärende som gäller arbetstagarens rätt att få ersättning enligt denna lag. En kommun eller en samkommun får överklaga ett beslut om en fullkostnadsavgift. I övrigt gäller om part bestämmelserna i 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	En kommun eller en samkommun *får* inte på den grunden att den har ordnat vård för en arbetstagare *söka ändring* i ett ärende som gäller arbetstagarens rätt att få ersättning enligt denna lag. En kommun eller en samkommun får överklaga ett beslut om en fullkostnadsavgift. I övrigt *tillämpas vad som i 7 § 1 mom. 1 meningen och 109 § 1 och 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om besvärsrätt.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

28.

Lag

om ändring av 136 § i lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 136 § 2 mom. i lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015) som följer:

Gälladen lydelse	*Föreslagen lydelse*
136 §	136 §
Rätt att söka ändring	*Rätt att söka ändring*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
En kommun eller en samkommun är inte på den grunden att den har ordnat vård för en lantbruksföretagare eller stipendiat, part i ett ärende som gäller lantbruksföretagarens eller stipendiatens rätt att få ersättning enligt denna lag. En kommun eller en samkommun får överklaga ett beslut om en fullkostnadsavgift. I övrigt gäller om part bestämmelserna i 6 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	En kommun eller en samkommun *får* inte på den grunden att den har ordnat vård för en lantbruksföretagare eller stipendiat *söka ändring* i ett ärende som gäller lantbruksföretagarens eller stipendiatens rätt att få ersättning enligt denna lag. En kommun eller en samkommun får överklaga ett beslut om en fullkostnadsavgift. I övrigt *tillämpas vad som i 7 § 1 mom. 1 meningen och 109 § 1 och 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/) föreskrivs om besvärsrätt.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

29.

Lag

om ändring av sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i sjukförsäkringslagen (1224/2004) 6 kap. 25 § 3 mom. och 26 § samt 16 kap. 6 §, sådana de lyder, 6 kap. 25 § 3 mom. och 26 § i lag 802/2008 och 16 kap. 6 § i lag 1029/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
6 kap.	6 kap.
Läkemedelspreparat som omfattas av ersättning och läkemedelspreparats partipris	**Läkemedelspreparat som omfattas av ersättning och läkemedelspreparats partipris**
25 §	25 §
Behandlingstiden för ansökningar	*Behandlingstiden för ansökningar*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Om högsta förvaltningsdomstolen med stöd av bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 11 kap. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) har återförvisat läkemedelsprisnämndens beslut om ersättning eller ett skäligt partipris för ett läkemedelspreparat som kräver försäljningstillstånd för ny behandling, ska beslutet tillställas sökanden inom den tid som föreskrivs i 1 mom. Tidsfristen börjar löpa när läkemedelsprisnämnden har fått del av högsta förvaltningsdomstolens beslut.	Om högsta förvaltningsdomstolen med stöd av bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i *13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* har återförvisat läkemedelsprisnämndens beslut om ersättning eller ett skäligt partipris för ett läkemedelspreparat som kräver försäljningstillstånd för ny behandling, ska beslutet ges till den sökande inom den tid som föreskrivs i 1 mom. Tidsfristen börjar löpa när läkemedelsprisnämnden har fått del av högsta förvaltningsdomstolens beslut.
26 §	26 §
Ändringssökande som gäller beslut av läkemedelsprisnämnden	*Ändringssökande som gäller beslut av läkemedelsprisnämnden*
Den som är missnöjd med läkemedelsprisnämndens beslut får söka ändring i beslutet hos högsta förvaltningsdomstolen så som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Läkemedelsprisnämndens beslut ska följas trots att ändring har sökts till dess ärendet har avgjorts genom ett beslut som vunnit laga kraft.	Den som är missnöjd med läkemedelsprisnämndens beslut får söka ändring i beslutet *genom besvär hos* högsta förvaltningsdomstolen på *det sätt som anges i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Läkemedelsprisnämndens beslut ska följas trots att ändring har sökts till dess ärendet har avgjorts genom ett beslut som vunnit laga kraft.

Gällande lydelse

16 kap.

Arbetsplatskassor

6 §

Ändringssökande

En arbetsplatskassa får söka ändring i ett beslut som Folkpensionsanstalten har fattat i frågor som avses i detta kapitel genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen. Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd

Föreslagen lydelse

16 kap.

Arbetsplatskassor

6 §

Ändringssökande

En arbetsplatskassa får söka ändring i ett beslut som Folkpensionsanstalten har fattat i frågor som avses i detta kapitel genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

30.

Lag

om ändring av 10 a och 14 § i lagen om besvärsnämnden för social trygghet

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för social trygghet (1299/2006) 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 807/2015, samt

ändras 10 a § 2 mom. 2 punkten och 14 § 1 och 3 mom., sådana de lyder, 10 a § 2 mom. 2 punkten i lag 1319/2010 och 14 § 1 och 3 mom. i lag 807/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 a §	10 a §
Ärenden som ska avgöras av en ordförande	*Ärenden som ska avgöras av en ordförande*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Samma förfarande tillämpas i fråga om	Samma förfarande tillämpas i fråga om
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) lämnande av besvär eller ansökningar utan prövning i enlighet med 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996),	2) *avvisande i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
14 §	14 §
Behandlingen av ärenden	*Behandlingen av ärenden*
Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs särskilt.	Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs särskilt.
Bestämmelserna i 38 § i förvaltningsprocesslagen om muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen på begäran av en enskild part gäller också muntlig förhandling i besvärsnämnden. Oberoende av vad som föreskrivs i 2 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen tillämpas i besvärsnämnden också de bestämmelser i 37, 39, 39 a—39 g och 40—50 § i den lagen som gäller behandling och utredning av ärenden.	(2 mom. upphävs)
Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 11 kap. i förvaltningsprocesslagen tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.	Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i *13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	———

31.

Lag

om ändring av 8 a och 12 § i lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden (677/2005) 12 § 2 mom., sådant det lyder i lag 805/2015, samt

ändras 8 a § 1 mom. 2 punkten samt rubriken för 12 § och 12 § 1, 3 och 4 mom., sådana de lyder, 8 a § 1 mom. 2 punkten i lag 1318/2010, rubriken för 12 § i lag 792/2017 och 12 § 1, 3 och 4 mom. i lag 805/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 a §	8 a §
Ärenden som ska avgöras av en ordförande	*Ärenden som ska avgöras av en ordförande*
Besvärsnämndens ordförande eller en vice ordförande avgör på föredragning de ärenden som gäller	Besvärsnämndens ordförande eller en vice ordförande avgör på föredragning de ärenden som gäller
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) lämnande av besvär eller ansökningar utan prövning i enlighet med 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996),	2) avvisande i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
12 §	12 §
Tillämpning av förvaltningsprocesslagen, delgivning och sändande av handlingar	***Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden***
Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs särskilt.	Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs särskilt.
Bestämmelserna i 38 § i förvaltningsprocesslagen om muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen på begäran av en enskild part gäller också muntlig förhandling i besvärsnämnden. Oberoende av vad som föreskrivs i 2 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen tillämpas i besvärsnämnden också de bestämmelser i 37, 39, 39 a—39 g och 40—50 § i den lagen som gäller behandling och utredning av ärenden.	(2 mom. upphävs)
De kostnader för vilka det enligt 49 och 50 § i förvaltningsprocesslagen betalas ersättning av statens medel, ersätts, med undantag av ersättning till ett vittne som åberopats av	De kostnader för vilka det enligt *76 och 77 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* betalas ersättning av statens medel ersätts, med undantag av ersättning till ett

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
staten, av besvärsnämndens medel. Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 11 kap. i förvaltningsprocesslagen tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.	vittne som åberopats av staten, av besvärsnämndens medel. Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i *13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

32.

Lag

om ändring av 10 och 14 § i lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för olycksfallsärenden (1316/2010) 14 § 2 mom., sådant det lyder i lag 804/2015, samt

ändras 10 § 1 mom. 2 punkten och 14 § 1, 3 och 4 mom., av dem 14 § 1, 3 och 4 mom. sådana de lyder i lag 804/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 §	10 §
Ärenden som ska avgöras av en ordförande	*Ärenden som ska avgöras av en ordförande*
Besvärsnämndens ordförande eller en vice ordförande avgör på föredragning ärenden som gäller	Besvärsnämndens ordförande eller en vice ordförande avgör på föredragning ärenden som gäller
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) lämnande av besvär eller ansökningar utan prövning i enlighet med 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996),	2) *avvisande* i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
14 §	14 §
Behandlingen av ärenden	*Behandlingen av ärenden*
Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs särskilt.	Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs särskilt.
Bestämmelserna i 38 § i förvaltningsprocesslagen om muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen på begäran av en enskild part gäller också muntlig förhandling i besvärsnämnden. Oberoende av vad som föreskrivs i 2 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen tillämpas i besvärsnämnden också de bestämmelser i 37, 39, 39 a—39 g och 40—50 § i den lagen som gäller behandling och utredning av ärenden.	(2 mom. upphävs)
De kostnader för vilka det enligt 49 och 50 § i förvaltningsprocesslagen betalas ersättning av statens medel, ersätts, med undantag av ersättning till ett vittne som åberopats av staten, av besvärsnämndens medel.	De kostnader för vilka det enligt *76 och 77 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* betalas ersättning av statens medel ersätts, med undantag av ersättning till ett vittne som åberopats av staten, av besvärsnämndens medel.
Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 11 kap. i förvaltningsprocess-	Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i *13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* tillämpas inte på

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
lagen tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.	ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

33.

Lag

om ändring av 10 och 12 § i lagen om besvärsnämnden för studiestöd

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om besvärsnämnden för studiestöd (1080/2012) 12 § 2 mom., sådant det lyder i lag 808/2015, samt

ändras 10 § 1 mom. 2 punkten och rubriken för 12 § samt 12 § 1 och 3 mom., av dem rubriken för 12 § samt 12 § 1 och 3 mom. sådana de lyder i lag 808/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
10 §	10 §
Ärenden som ska avgöras av en ordförande	*Ärenden som ska avgöras av en ordförande*
Ordföranden med uppdraget som huvudsyssla eller vice ordförande ska avgöra ärenden som gäller	Ordföranden med uppdraget som huvudsyssla eller vice ordförande avgör ärenden som gäller
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) lämnande av besvär och ansökningar utan prövning i enlighet med 51 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996),	2) *avvisande i enlighet med 81 § 2 mom. eller 82 § 3 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
12 §	12 §
Tillämpning av förvaltningsprocesslagen	***Tillämpning av lagen om rättegång i förvaltningsärenden***
Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs särskilt. *Bestämmelserna i 38 § i förvaltningsprocesslagen om muntlig förhandling i förvaltningsdomstolen på begäran av en enskild part gäller också muntlig förhandling i besvärsnämnden. Oberoende av vad som föreskrivs i 2 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen tillämpas i besvärsnämnden också de bestämmelser i 37, 39, 39 a—39 g och 40—50 § i den lagen som gäller behandling och utredning av ärenden.*	Vid behandlingen av ärenden i besvärsnämnden tillämpas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs särskilt. (2 mom. upphävs)
Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i 11 kap. i förvaltningsprocesslagen tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet. På förfarandet när beslut undanröjs tillämpas vad som i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om besvär.	Bestämmelserna om extraordinärt ändringssökande i *13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* tillämpas inte på ärenden som hör till besvärsnämndens behörighet.

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	———

34.

Lag

om ändring av 26 § i lönegarantilagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lönegarantilagen (866/1998) 26 § 1—3 mom., sådana de lyder, 26 § 1 mom. i lag 1633/2009, 2 mom. i lag 1093/2006 och 3 mom. i lag 138/2003, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
26 §	26 §
Förvaltningsbesvär	*Förvaltningsbesvär*
I ett lönegarantibeslut genom vilket en fordran har ogillats på andra grunder än de som nämns i 21 och 22 § eller avvisats utan prövning får arbetstagaren söka ändring hos besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden genom skriftliga besvär. Besvären ska sändas till närings-, trafik- och miljöcentralen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska utan dröjsmål sända besvärsskriften, sitt utlåtande och handlingarna i ärendet till besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden.	I ett lönegarantibeslut genom vilket en fordran har ogillats på andra grunder än de som nämns i 21 och 22 § eller avvisats utan prövning får arbetstagaren söka ändring hos besvärsnämnden för social trygghet genom skriftliga besvär. Besvären ska sändas till närings-, trafik- och miljöcentralen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska utan dröjsmål sända besvärsskriften, sitt utlåtande och handlingarna i ärendet till besvärsnämnden *för social trygghet.*
Ändring i ett beslut av besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden får sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). I fråga om delfåendet gäller vad som i 59 § i förvaltningslagen föreskrivs om vanlig delgivning.	Ändring i ett beslut av besvärsnämnden för *social trygghet* får sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Beslutet delges genom vanlig delgivning.
I fråga om extraordinärt ändringssökande i ett beslut enligt 1 eller 2 mom. som avser ett lönegarantiärende gäller vad som bestäms i 11 kap. förvaltningsprocesslagen.	På extraordinärt ändringssökande i sådana beslut om lönegaranti som avses i 1 eller 2 mom. tillämpas 13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

35.

Lag

om ändring av 24 § i lagen om lönegaranti för sjömän

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om lönegaranti för sjömän (1108/2000) 24 § 1 — 3 mom., sådana de lyder, 24 § 1 mom. i lag 1634/2009, 2 mom. i lag 1094/2006 och 3 mom. i lag 139/2003, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
24 §	24 §
Förvaltningsbesvär	*Förvaltningsbesvär*
I ett lönegarantibeslut genom vilket en fordran har ogillats på andra grunder än de som nämns i 19 och 20 § eller avvisats utan prövning får arbetstagaren söka ändring hos besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden genom skriftliga besvär. Besvären ska sändas till närings-, trafik- och miljöcentralen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska utan dröjsmål sända besvärsskriften, sitt utlåtande och handlingarna i ärendet till besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden.	I ett lönegarantibeslut genom vilket en fordran har ogillats på andra grunder än de som nämns i 19 och 20 § eller avvisats utan prövning får arbetstagaren söka änd-ring hos besvärsnämnden för social trygghet genom skriftliga besvär. Besvären ska sändas till närings-, trafik- och miljöcentralen inom 30 dagar från delfåendet av beslutet. Närings-, trafik- och miljöcentralen ska utan dröjsmål sända besvärsskriften, sitt utlåtande och handlingarna i ärendet till besvärsnämnden *för social trygghet.*
Ändring i ett beslut av besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden får sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). I fråga om delfåendet gäller vad som i 59 § i förvaltningslagen föreskrivs om vanlig delgivning.	Ändring i ett beslut av besvärsnämnden för *social trygghet* får sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Beslutet delges genom vanlig delgivning.
I fråga om extraordinärt ändringssökande i ett beslut enligt 1 eller 2 mom. som avser ett lönegarantiärende gäller vad som bestäms i 11 kap. förvaltningsprocesslagen.	På extraordinärt ändringssökande i sådana beslut om lönegaranti som avses i 1 eller 2 mom. tillämpas *13 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

36.

Lag

om ändring av 117 § i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 117 § 2 mom. i lagen om upphandling och koncession inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (1398/2016) som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
117 §	117 §
Besvärsanvisning och rättelseanvisning	*Besvärsanvisning och rättelseanvisning*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och rättelseanvisningar tillämpas i övrigt *i fråga om besvär 3 kap. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) och* i fråga om rättelseanvisningar 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).	På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och *anvisningar om hur man begär omprövning* tillämpas i övrigt bestämmelserna om besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).

Denna lag träder i kraft den 20 .

37.

Lag

om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 126 § 2 mom., 149 § 2 och 3 mom., 162 § 1 mom., 163—165 § och 167 § 1 mom. i lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016) som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
126 §	126 §
Besvärsanvisning och rättelseanvisning	*Besvärsanvisning och rättelseanvisning*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och rättelseanvisningar tillämpas i övrigt i *fråga om besvär bestämmelserna i 3 kap. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) och* i fråga om rättelseanvisningar bestämmelserna i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).	På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och anvisningar om hur man begär omprövning tillämpas i övrigt bestämmelserna om besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).
149 §	149 §
Den upphandlande enheten som motpart samt ersättning för rättegångskostnader	*Den upphandlande enheten som motpart samt ersättning för rättegångskostnader*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
På ersättande av rättegångskostnaderna i ett upphandlingsärende tillämpas bestämmelserna i 74 § 1 och 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.	På ersättning för rättegångskostnaderna i ett upphandlingsärende tillämpas *i övrigt 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, dock inte 95 § 3 mom.*
När frågan om skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader avgörs tillämpas på den upphandlande enheten vad som föreskrivs om en myndighet eller annan offentlig part i 74 § 1 och 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. Om den upphandlande enheten inte är en myndighet eller en juridisk person, kan skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader åläggas en myndighet eller en juridisk person som deltar i eller hör till den upphandlande enheten. Om en upphandlande enhet har svarat för upphandlingsförfarandet på andra upphandlande enheters vägnar, kan skyldigheten att ersätta rättegångskostnader åläggas den upphandlande enhet som har handlat på andra upphandlande enheters vägnar.	Om den upphandlande enheten inte är en myndighet eller en juridisk person, kan skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader åläggas en myndighet eller en juridisk person som deltar i eller hör till den upphandlande enheten. Om en upphandlande enhet har svarat för upphandlingsförfarandet på andra upphandlande enheters vägnar, kan skyldigheten att ersätta rättegångskostnader åläggas den upphandlande enhet som har handlat på andra upphandlande enheters vägnar.

Gällande lydelse

162 §

Delgivning av marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut med besvärsanvisning ska delges bevisligen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

— — — — — — — — — — — — — — —

163 §

Förbud mot att söka ändring som grundar sig på en besvärsgrund

I ett ärende som hör till marknadsdomstolens behörighet får ändring inte sökas med stöd av kommunallagen (410/2015) eller förvaltningsprocesslagen

164 §

Sökande av ändring i Konkurrens- och konsumentverkets beslut

I ett beslut som Konkurrens- och konsumentverket meddelat med stöd av 140 § får ändring sökas genom besvär hos marknadsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. I andra avgöranden med anledning av en begäran om att åtgärder ska vidtas får ändring inte sökas genom besvär.

165 §

Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut enligt 151 § 1 mom., 154 § 1—5 och 7 punkten får överklagas genom besvär hos högsta förvalt-

Föreslagen lydelse

162 §

Delgivning av marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut ska delges bevisligen. *Bestämmelser om delgivningen finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

— — — — — — — — — — — — — — —

163 §

Förbud mot att söka ändring som grundar sig på en besvärsgrund

I ett ärende som hör till marknadsdomstolens behörighet får ändring inte sökas med stöd av kommunallagen (410/2015) eller *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

164 §

Sökande av ändring i Konkurrens- och konsumentverkets beslut

I ett beslut som Konkurrens- och konsumentverket meddelat med stöd av 140 § får ändring sökas genom besvär hos marknadsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. I andra beslut med anledning av en begäran om att åtgärder ska vidtas får ändring inte sökas genom besvär.

165 §

Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut

Marknadsdomstolens beslut enligt 151 § 1 mom., 154 § 1—5 och 7 punkten får överklagas genom besvär hos högsta förvalt-

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
ningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. På ändringssökande tillämpas i övrigt förvaltningsprocesslagen. Ett sådant beslut av marknadsdomstolen som avses i 154 § 6 mom. får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.	ningsdomstolen endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. På ändringssökande tillämpas i övrigt *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Ett sådant beslut av marknadsdomstolen som avses i 154 § 6 mom. får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
167 §	167 §
Kompletterande bestämmelser	*Kompletterande bestämmelser*
Förutom vad som föreskrivs i denna lag tillämpas förvaltningsprocesslagen på besvär och på Konkurrens- och konsumentverkets framställningar.	Förutom vad som föreskrivs i denna lag tillämpas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* på besvär och på Konkurrens- och konsumentverkets framställningar.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

38.

Lag

om ändring av lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om offentlig försvars- och säkerhetsupphandling (1531/2011) 76 § 2 mom., 85 §, 91 § 2 och 3 mom., 103 § 1 mom., 104 §, 105 § 1 mom. och 106 § 1 mom., av dem 106 § 1 mom. sådant det lyder i lag 132/2013, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
76 §	76 §
Besvärsanvisning och upphandlingsrättelseanvisning	*Besvärsanvisning och upphandlingsrättelseanvisning*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
I övrigt tillämpas på utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och rättelseanvisningar *för besvärens del det som föreskrivs i 3 kap. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) och* för rättelseanvisningarnas del det som föreskrivs i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).	På utfärdande och rättelse av besvärsanvisningar och *anvisningar om hur man begär omprövning* tillämpas i övrigt bestämmelserna om besvärsanvisning och anvisning om hur man begär omprövning i 7 kap. i förvaltningslagen (434/2003).
85 §	85 §
Tillämpningen av en upphandlingsrättelse på andra upphandlingar	*Tillämpningen av en upphandlingsrättelse på andra upphandlingar*
Upphandlingsrättelseförfarandet tillämpas även på sådan rättelse av den upphandlande enhetens beslut eller andra avgöranden i upphandlingsförfarandet som denna lag inte tillämpas på enligt 6 § 2 mom. eller 7, 8 eller 13 §. Ett beslut som fattas med anledning av en sådan upphandlingsrättelse får inte överklagas genom besvär hos marknadsdomstolen eller med stöd av förvaltningsprocesslagen eller kommunallagen (365/1995).	Upphandlingsrättelseförfarandet tillämpas även på sådan rättelse av den upphandlande enhetens beslut eller andra avgöranden i upphandlingsförfarandet som denna lag inte tillämpas på enligt 6 § 2 mom., 7, 8 eller 13 §. Ett beslut som fattas med anledning av en sådan upphandlingsrättelse får inte överklagas genom besvär hos marknadsdomstolen eller med stöd av *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* eller kommunallagen (410/2015) .
91 §	91 §
Den upphandlande enheten som motpart	*Den upphandlande enheten som motpart*

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
samt ersättning för rättegångskostnader	*samt ersättning för rättegångskostnader*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
På ersättande av rättegångskostnaderna i ett upphandlingsärende tillämpas bestämmelserna i 74 § 1 och 2 mom. i förvaltningsprocesslagen. *När frågan om skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader avgörs tillämpas på den upphandlande enheten vad som föreskrivs om en myndighet eller annan offentlig part i 74 § 1 och 2 mom. i förvaltningsprocesslagen.* Om en upphandlande enhet har ansvarat för upphandlingsförfarandet på andra upphandlande enheters vägnar, kan skyldigheten att ersätta rättegångskostnaderna åläggas den enheten.	På ersättning för rättegångskostnaderna i ett upphandlingsärende tillämpas *i övrigt 10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden, med undantag av 95 § 3 mom.* Om en upphandlande enhet har svarat för upphandlingsförfarandet på andra upphandlande enheters vägnar, kan skyldigheten att ersätta rättegångskostnader åläggas den *upphandlande enhet som har handlat på andra upphandlande enheters vägnar.*
103 §	103 §
Delgivning av marknadsdomstolens beslut	*Delgivning av marknadsdomstolens beslut*
Marknadsdomstolens beslut med besvärsanvisning ska delges bevisligen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.	Marknadsdomstolens beslut ska delges bevisligen. Bestämmelser om delgivningen *finns i 9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
104 §	104 §
Besvärsförbud	*Besvärsförbud*
I ett ärende som hör till marknadsdomstolens behörighet får ändring inte sökas med stöd av kommunallagen eller förvaltningsprocesslagen. I ett beslut eller avgörande som fattats i en upphandling som enligt 6 § 2 mom., 7, 8 eller 13 § inte omfattas av denna lag får ändring inte sökas med stöd av förvaltningsprocesslagen eller kommunallagen. En underleverantör får inte heller söka ändring med stöd av förvaltningsprocesslagen eller kommunallagen i ett beslut eller en åtgärd som den upphandlande enheten har fattat eller vidtagit i fråga om en underentreprenad.	I ett ärende som hör till marknadsdomstolens behörighet får ändring inte sökas med stöd av kommunallagen eller *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.* I ett beslut eller avgörande som fattats i en upphandling som enligt 6 § 2 mom., 7, 8 eller 13 § inte omfattas av denna lag får ändring inte sökas med stöd av *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* eller kommunallagen. En underleverantör får inte heller söka ändring med stöd av *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* eller kommunallagen i ett beslut eller en åtgärd som den upphandlande enheten har fattat eller vidtagit i fråga om en underentreprenad.
105 §	105 §

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut	*Sökande av ändring i marknadsdomstolens beslut*
Marknadsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.	Marknadsdomstolens beslut får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
106 §	106 §
Kompletterande bestämmelser	*Kompletterande bestämmelser*
På besvär tillämpas i övrigt förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs i denna lag.	På besvär tillämpas i *övrigt lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs i denna lag.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	Denna lag träder i kraft den 20 .

39.

Lag

om ändring av 9 § i lagen om sociala företag

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 9 § 2 mom. i lagen om sociala företag (1351/2003) som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 §	9 §
Beslut om registeranteckning	*Beslut om registeranteckning*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
I beslut om förvägran av registrering och om avförande ur registret får den som saken gäller söka ändring genom besvär i enlighet med bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Arbetsministeriets beslut skall oberoende av ändringssökande följas tills ärendet har avgjorts genom att laga kraft vunnet beslut eller besvärsmyndigheten bestämmer något annat med stöd av 32 § förvaltningsprocesslagen.	I beslut om förvägran av registrering och om avförande ur registret får den som saken gäller söka ändring genom besvär i enlighet med *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/). Arbets- och näringsministeriets* beslut ska oberoende av ändringssökande följas tills ärendet har avgjorts genom att laga kraft vunnet beslut eller förvaltningsdomstolen bestämmer något annat med stöd av *123 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

40.

Lag

om ändring av 96 § i naturgasmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i naturgasmarknadslagen (587/2017) 96 § 4 mom. som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
96 §	96 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Beslut som arbets- och näringsministeriet har meddelat med stöd av 12 § samt beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. *Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd enligt 13 § i förvaltningsprocesslagen*. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat. Energimyndigheten har rätt att genom besvär söka ändring i ett sådant beslut av fullföljdsdomstolen genom vilket fullföljdsdomstolen har upphävt eller ändrat myndighetens beslut.	Beslut som arbets- och näringsministeriet har meddelat med stöd av 12 § samt beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat. Energimyndigheten har rätt att genom besvär söka ändring i ett sådant beslut av fullföljdsdomstolen genom vilket fullföljdsdomstolen har upphävt eller ändrat myndighetens beslut.
	Denna lag träder i kraft den 20 .

41.

Lag

om ändring av 37 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013) 37 § 1 mom., sådant det lyder i lag 589/2017, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
37 §	37 §
Sökande av ändring i beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen	*Sökande av ändring i beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen*
Ändring i beslut som förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen har meddelat med stöd av denna lag får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. *Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd enligt 13 § i förvaltningsprocesslagen*. Marknadsdomstolens beslut med anledning av besvär som anförts i fråga om ett beslut som Energimyndigheten meddelat med stöd av 10, 11, 13 eller 14 § ska iakttas trots besvär, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.	Ändring i beslut som förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen har meddelat med stöd av denna lag får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs *i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Marknadsdomstolens beslut med anledning av besvär som anförts i fråga om ett beslut som Energimyndigheten meddelat med stöd av 10, 11, 13 eller 14 § ska iakttas trots besvär, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

— — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

42.

Lag

om ändring av 114 § i elmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i elmarknadslagen (588/2013) 114 § 4 mom., sådant det lyder i lag 590/2017, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
114 §	114 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Ändring i beslut som ministeriet har meddelat med stöd av 14 § samt i beslut av förvaltningsdomstolen eller marknadsdomstolen får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. *I förvaltningsdomstolens beslut får ändring sökas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd enligt 13 § i förvaltningsprocesslagen.* Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat. Energimyndigheten har rätt att genom besvär söka ändring i ett sådant beslut av fullföljdsdomstolen genom vilket fullföljdsdomstolen har upphävt eller ändrat myndighetens beslut.	Ett sådant beslut av marknadsdomstolen som avses i 14 § 6 mom. får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som anges *i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Beslutet får verkställas trots att ändring har sökts om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat. Energimyndigheten har rätt att genom besvär söka ändring i ett sådant beslut av fullföljdsdomstolen genom vilket fullföljdsdomstolen har upphävt eller ändrat myndighetens beslut.

Denna lag träder i kraft den 20 .

43.

Lag

om ändring av utlänningslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i utlänningslagen (301/2004) 4 § 1 mom., 8 § 3 mom., 190 § 1—3 mom., 190 a §, 203 § 3 mom. och 204 § 2 mom., av dem 190 § 1 mom. sådant det lyder i lag 516/2008, 190 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1214/2013, 190 § 3 mom. sådant det lyder i lag 646/2016 och 190 a § sådan den lyder i lag 132/2016, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	4 §
Förhållande till andra lagar	*Förhållande till andra lagar*
Vid behandlingen av ärenden som avses i denna lag iakttas förvaltningslagen (434/2003), om inte något annat bestäms särskilt i lag. I fråga om i denna lag avsedda ärenden som gäller ändringssökande iakttas förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat bestäms särskilt i lag.	Vid behandlingen av ärenden som avses i denna lag iakttas förvaltningslagen (434/2003), om inte något annat föreskrivs särskilt i lag. I fråga om i denna lag avsedda ärenden som gäller ändringssökande iakttas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*, om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
8 §	8 §
Personlig närvaro samt anlitande av ombud och biträde	*Personlig närvaro samt antlitande av ombud och biträde*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
När ärenden som gäller ändringssökande enligt denna lag anhängiggörs eller behandlas får en part anlita biträde eller ombud. En utlänning kan åläggas att infinna sig personligen vid domstolen så som bestäms i förvaltningsprocesslagen.	När ärenden som gäller ändringssökande enligt denna lag inleds eller behandlas får en part anlita biträde eller ombud. En utlänning kan åläggas att infinna sig personligen vid domstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
190 §	190 §

Gällande lydelse

Besvär

I beslut som fattats av Migrationsverket, polisen, gränskontrollmyndigheten, arbetskraftsbyrån, en finsk beskickning eller undervisningsministeriet och som avses i denna lag får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

I beslut om nekad inresa som gränskontrollmyndigheten, polisen eller Migrationsverket fattat på grundval av kodexen om Schengengränserna får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

Med avvikelse från bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen ska besvär anföras inom 21 dagar från delfående av beslutet, om det är fråga om ett beslut av Migrationsverket i ett ärende som gäller internationellt skydd i samband med ett asylförfarande. Besvär ska anföras inom denna tidsfrist också när det genom det överklagade beslutet samtidigt har avgjorts ett uppehållstillstånd som sökts på någon annan grund och beslutats om avlägsnande ur landet och om inreseförbud.

— — — — — — — — — — — — — — —

190 a §

Ändringssökande i viseringsärenden

Omprövning av ett sådant beslut enligt viseringskodexen som har fattats av en finsk beskickning och som gäller avslag på ansökan om visering, upphävande av visering eller sådant återkallande av visering som inte har fattats på begäran av viseringsinnehavaren får begäras hos den beskickning som har fattat beslutet på det sätt som föreskrivs i 7 a kap. i förvaltningslagen. När det är fråga om ett beslut om avslag på ansökan om, upphävande av eller återkallande av visering som gäller en familjemedlem till en unionsmedborgare eller därmed jämförbar person, och som omfattas av bestämmelserna i 10 kap., får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i

Föreslagen lydelse

Besvär

I beslut som fattats av Migrationsverket, polisen, gränskontrollmyndigheten, arbetskraftsbyrån, en finsk beskickning eller undervisningsministeriet och som avses i denna lag får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

I beslut om nekad inresa som gränskontrollmyndigheten, polisen eller Migrationsverket fattat på grundval av kodexen om Schengengränserna får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Med avvikelse från bestämmelserna i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden* ska besvär anföras inom 21 dagar från delfående av beslutet, om det är fråga om ett beslut av Migrationsverket i ett ärende som gäller internationellt skydd i samband med ett asylförfarande. Besvär ska anföras inom denna tidsfrist också när det genom det överklagade beslutet samtidigt har avgjorts ett uppehållstillstånd som sökts på någon annan grund och beslutats om avlägsnande ur landet och om inreseförbud.

— — — — — — — — — — — — — — —

190 a §

Ändringssökande i viseringsärenden

Omprövning av ett sådant beslut enligt viseringskodexen som har fattats av en finsk beskickning och som gäller avslag på ansökan om visering, upphävande av visering eller sådant återkallande av visering som inte har fattats på begäran av viseringsinnehavaren får begäras på det sätt som anges i 7 a kap. i förvaltningslagen. När det är fråga om ett beslut om avslag på ansökan om, upphävande av eller återkallande av visering som gäller en familjemedlem till en unionsmedborgare eller därmed jämförbar person, och som omfattas av bestämmelserna i 10 kap., får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Gällande lydelse

förvaltningsprocesslagen.

I det omprövningsbeslut som har fattats av den finska beskickningen får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

I beslut som gränskontrollmyndigheten, polisen eller Migrationsverket fattat enligt viseringskodexen och som gäller avslag på ansökan om visering, upphävande av visering eller sådant återkallande av visering som inte har fattats på begäran av viseringsinnehavaren får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

203 §

Tolkning och översättning

— — — — — — — — — — — — — — —

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens skyldighet att ordna tolkning eller skaffa översättning ingår i förvaltningsprocesslagen.

— — — — — — — — — — — — — — —

204 §

Delgivningssätt

— — — — — — — — — — — — — — —

På delgivningen av förvaltningsdomstolarnas beslut tillämpas 55 § förvaltningsprocesslagen, om inte något annat bestäms i denna lag.

— — — — — — — — — — — — — — —

Föreslagen lydelse

I det omprövningsbeslut som har fattats av den finska beskickningen får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

I beslut som gränskontrollmyndigheten, polisen eller Migrationsverket fattat enligt viseringskodexen och som gäller avslag på ansökan om visering, upphävande av visering eller sådant återkallande av visering som inte har fattats på begäran av viseringsinnehavaren får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*.

203 §

Tolkning och översättning

— — — — — — — — — — — — — — —

Bestämmelser om förvaltningsdomstolens skyldighet att ordna tolkning eller översättning ingår i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

— — — — — — — — — — — — — — —

204 §

Delgivningssätt

— — — — — — — — — — — — — — —

På delgivningen av förvaltningsdomstolarnas beslut tillämpas *9 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

— — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

44.

Lag

om ändring av lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011) 55 § 3 mom., samt

ändras 4 §, 27 § 3 mom., 41 § 1 mom., 55 § 1 mom. och 56 § som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	4 §
Förhållande till andra lagar	*Förhållande till andra lagar*
Vid behandlingen av ärenden som avses i denna lag iakttas förvaltningslagen (434/2003) och vid ärenden som gäller ändringssökande iakttas förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat bestäms särskilt i lag.	Vid behandlingen av ärenden som avses i denna lag iakttas förvaltningslagen (434/2003) och i ärenden som gäller ändringssökande iakttas *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/),* om inte något annat föreskrivs särskilt i lag.
27 §	27 §
Tolkning och översättning	*Tolkning och översättning*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Bestämmelser om förvaltningsdomstolens skyldighet att ordna tolkning och översättning finns i förvaltningsprocesslagen.	Bestämmelser om förvaltningsdomstolens skyldighet att ordna tolkning och översättning finns i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
41 §	41 §
Företrädarens uppgifter	*Företrädarens uppgifter*
Företrädaren för vårdnadshavarens talan i angelägenheter som gäller barnets person och förmögenhet samt förvaltar barnets förmögenhet på det sätt som bestäms i 12 kap. 1 och 2 § i rättegångsbalken, 14 § i förvaltningslagen, 17 § och 18 § 3 mom. i förvaltningsprocesslagen samt i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). Innan ett beslut som gäller barnets person eller förmögenhet fattas ska barnet höras på det sätt som föreskrivs i 5 § 2 mom. i denna lag.	Företrädaren för vårdnadshavarens talan i angelägenheter som gäller barnets person och förmögenhet samt förvaltar barnets förmögenhet på det sätt som bestäms i 12 kap. 1 och 2 § i rättegångsbalken, 14 § i förvaltningslagen, *25 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* samt i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) . Innan ett beslut som gäller barnets person eller förmögenhet fattas ska barnet höras på det sätt som föreskrivs i 5 § 2 mom. i denna lag.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Gällande lydelse

55 §

Ändringssökande

I andra beslut som avses i denna lag än tingsrättens beslut får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

— — — — — — — — — — — — — — —

I sådana beslut av förvaltningsdomstolen som avses i denna lag får ändring sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen på det sätt som bestäms i förvaltningsprocesslagen, om högsta förvaltningsdomstolen meddelar besvärstillstånd.

56 §

Sökande av ändring i fråga om avgift för mottagningstjänster

En betalningsskyldig som anser att det har skett ett fel i samband med påförandet av en avgift kan begära omprövning hos den föreståndare för en förläggning som har påfört avgiften inom sex månader från påförandet. I ett beslut med anledning av omprövningsbegäran får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Föreslagen lydelse

55 §

Ändringssökande

I andra beslut som avses i denna lag än tingsrättens beslut får ändring sökas genom besvär på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

— — — — — — — — — — — — — — —

(3 mom. upphävs)

56 §

Sökande av ändring i fråga om avgift för mottagningstjänster

En betalningsskyldig som anser att det har skett ett fel i samband med påförandet av en avgift kan begära omprövning hos den föreståndare för en förläggning som har påfört avgiften inom sex månader från påförandet. I ett beslut med anledning av omprövningsbegäran får ändring sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. I förvaltningsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 20 .

45.

Lag

om ändring av lagen om beskattningsförfarande

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om beskattningsförfarande (1558/1995) 69 § 2 mom., 70 §, 71 b § 1 mom., 71 c § 2 och 3 mom. och 92 §, sådana de lyder, 69 § 2 mom. samt 71 c § 2 mom. i lag 875/2012, 70 § i lag 772/2016, 71 b § 1 mom. i lag 942/2015, 71 c § 3 mom. i lag 15/2018 och 92 § i lag 1122/1996, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
69 §	69 §
Hörande av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt och den skattskyldige då besvär behandlas	*Hörande av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt och skattetagare då besvär behandlas*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Utöver vad som i 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om skattebeloppet med anledning av den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.	Utöver vad som i *44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om skattebeloppet med anledning av den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.
70 §	70 §
Besvär till högsta förvaltningsdomstolen	*Besvär till högsta förvaltningsdomstolen*
Ett beslut av förvaltningsdomstolen får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.	Ett beslut av förvaltningsdomstolen får överklagas genom besvär på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
71 b §	71 b §
Förutsättningar för tillstånd för prejudikat-	*Förutsättningar för tillstånd för prejudikat-*

Gällande lydelse

besvär

Högsta förvaltningsdomstolen kan bevilja tillstånd för prejudikatbesvär på den grund som anges i 13 § 2 mom. 1 punkten i förvaltningsprocesslagen.

— — — — — — — — — — — — — — —

71 c §

Förfarande i tillståndsärenden som gäller prejudikatbesvär

— — — — — — — — — — — — — — —

Skatteförvaltningen ska ge den andra parten tillfälle att ge samtycke. Tidsfristen för givande av samtycke är 30 dagar från det att parten har delgetts brevet om hörande för samtycket. Efter att ha fått samtycket ska Skatteförvaltningen efter det att tidsfristen om 30 dagar löpt ut överföra ärendet till högsta förvaltningsdomstolen för behandling. Vid överföringen av ärendet iakttas i tillämpliga delar 29 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen. Skatteförvaltningen ska informera parterna och den förvaltningsdomstol som avses i 66 § i denna lag om överföringen. Den som gett samtycke får också inom tidsfristen om 30 dagar återta sitt samtycke genom ett skriftligt meddelande till Skatteförvaltningen.

Om tillståndsansökan som gäller prejudikatbesvär inte har getts in till Skatteförvaltningen inom den tid som anges i 1 mom. eller om en part inte ger samtycke eller återtar sitt samtycke, ska Skatteförvaltningen överföra ärendet till förvaltningsdomstolen, som behandlar ärendet så som till domstolen riktade besvär på det sätt som anges i 66—69 §. Vid överföringen av ärendet iakttas i tillämpliga delar 29 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen. Besvären anses ha anhängiggjorts vid förvaltningsdomstolen när ansökan om tillstånd för prejudikatbesvär har anhängiggjorts. I detta fall fattas inget särskilt beslut om avvisande av ansökan om tillstånd för prejudikatbesvär.

— — — — — — — — — — — — — — —

92 §

Rättegångskostnader

Föreslagen lydelse

besvär

Högsta förvaltningsdomstolen kan bevilja tillstånd för prejudikatbesvär på den grund som anges i *111 § 1 mom. 1 punkten* i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

— — — — — — — — — — — — — — —

71 c §

Förfarande i tillståndsärenden som gäller prejudikatbesvär

— — — — — — — — — — — — — — —

Skatteförvaltningen ska ge den andra parten tillfälle att ge samtycke. Tidsfristen för givande av samtycke är 30 dagar från det att parten har delgetts brevet om hörande för samtycket. Efter att ha fått samtycket ska Skatteförvaltningen efter det att tidsfristen om 30 dagar löpt ut överföra ärendet till högsta förvaltningsdomstolen för behandling. Vid överföringen av ärendet iakttas *18 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.* Skatteförvaltningen ska informera parterna och den förvaltningsdomstol som avses i 66 § i denna lag om överföringen. Den som gett samtycke får också inom tidsfristen på 30 dagar återta sitt samtycke genom ett skriftligt meddelande till Skatteförvaltningen.

Om tillståndsansökan som gäller prejudikatbesvär inte har getts in till Skatteförvaltningen inom den tid som anges i 1 mom. eller om en part inte ger samtycke eller återtar sitt samtycke, ska Skatteförvaltningen överföra ärendet till förvaltningsdomstolen, som behandlar ärendet så som till domstolen riktade besvär på det sätt som anges i 66—69 §. Vid överföringen av ärendet iakttas *18 § 1 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*. Besvären anses ha anhängiggjorts vid förvaltningsdomstolen när ansökan om tillstånd för prejudikatbesvär har anhängiggjorts. I detta fall fattas inget särskilt beslut om avvisande av ansökan om tillstånd för prejudikatbesvär.

— — — — — — — — — — — — — — —

92 §

Rättegångskostnader

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
På ersättning för rättegångskostnader tillämpas 13 kap. förvaltningsprocesslagen (586/1996)	På ersättning för rättegångskostnader tillämpas *10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
	Denna lag träder i kraft den 20 .

46.

Lag

om ändring av 66 och 72 § i lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 66 § 2 mom. och 72 § i lagen om beskattningsförfarandet beträffande skatter som betalas på eget initiativ (768/2016) som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
66 §	66 §
Hörande då besvär behandlas	*Hörande då besvär behandlas*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Utöver vad som i 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om skattebeloppet med anledning den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.	Utöver vad som i 44 § 2 mom. i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om skattebeloppet med anledning den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.
72 §	72 §
Rättegångskostnader	*Rättegångskostnader*
Bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader finns i 13 kap. i förvaltningsprocesslagen.	Bestämmelser om ersättning för rättegångskostnader finns i *10 kap. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden*.
	Denna lag träder i kraft den 20 .

47.

Lag

om ändring av 92 och 94 § i tullagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 92 och 94 § i tullagen (304/2016) som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
92 §	92 §
Att avstå från att höra en statlig intressebevakare	*Att avstå från att höra en statlig intressebevakare*
Utöver det som i 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvär över ett beslut som gäller förtullning utan att den statliga intressebevakaren hörs, om skattebeloppet med anledning av gäldenärens besvär kan ändras med högst 6 000 euro och ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.	Utöver det som i 44 § 2 mom. i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvär över ett beslut som gäller förtullning utan att den statliga intressebevakaren hörs, om skattebeloppet med anledning av gäldenärens besvär kan ändras med högst 6 000 euro och ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.
94 §	94 §
Hänvisningsbestämmelse	*Hänvisningsbestämmelse*
På behandlingen av omprövningsärenden tillämpas, om inte något annat föreskrivs särskilt i denna eller i någon annan lag, det som föreskrivs i förvaltningslagen, och vid behandlingen av besvär det som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.	På behandlingen av omprövningsärenden tillämpas, om inte något annat föreskrivs särskilt i denna eller i någon annan lag, det som föreskrivs i förvaltningslagen, och på behandlingen av besvär det som föreskrivs i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

48.

Lag

om ändring av 70 a och 72 § i bilskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i bilskattelagen (1482/1994) 70 a § 2 mom. och 72 §, sådana de lyder, 70 a § i lag 1192/2016 och 72 § i lag 889/2012, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
70 a §	70 a §
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Utöver vad som i 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, får förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra den statliga rättsbevakaren, om skattebeloppet med anledning av den skattskyldiges yrkande kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.	Utöver vad som i *44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, får förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra den statliga rättsbevakaren, om skattebeloppet med anledning av den skattskyldiges yrkande kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.
72 §	72 §
Om inte något annat bestäms i denna lag, gäller för sökande av ändring i övrigt förvaltningsprocesslagen.	Om inte något annat *föreskrivs* i denna lag, gäller för sökande av ändring i övrigt *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
	Denna lag träder i kraft den 20 .

49.

Lag

om ändring av 19 och 23 a § i bränsleavgiftslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i bränsleavgiftslagen (1280/2003) 19 § 2 mom. och 23 a § 3 mom., sådana de lyder i lag 940/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
19 §	19 §
Förhandsavgörande	*Förhandsavgörande*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Om en sökande kräver det, ska ett lagakraftvunnet förhandsavgörande med bindande verkan iakttas vid beskattningen av den sökande för den tid avgörandet gäller. Omprövning enligt 23 § av ett förhandsavgörande får inte begäras, utan avgörandet får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Besvärsrätt på statens vägnar har Trafiksäkerhetsverkets skatteombud. Omprövning av ett beslut att inte meddela förhandsavgörande får inte begäras och beslutet får inte heller överklagas genom besvär.	Om en sökande kräver det, ska ett lagakraftvunnet förhandsavgörande med bindande verkan iakttas vid beskattningen av den sökande för den tid avgörandet gäller. Omprövning enligt 23 § av ett förhandsavgörande får inte begäras, utan avgörandet får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Besvärsrätt på statens vägnar har Trafiksäkerhetsverkets skatteombud. Omprövning av ett beslut om att inte meddela förhandsavgörande får inte begäras och beslutet får inte heller överklagas genom besvär.
23 a §	23 a §
Besvär till förvaltningsdomstolen	*Besvär till förvaltningsdomstolen*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Utöver vad som i 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan besvär som anförts av den skattskyldige eller av någon annan part avgöras utan att Trafiksäkerhetsverkets skatteombud hörs, om skattebeloppet med anledning av besvären kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.	Utöver vad som i *44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan besvär som anförts av den skattskyldige eller andra parter avgöras utan att Trafiksäkerhetsverkets skatteombud hörs, om skattebeloppet med anledning av besvären kan ändras med högst 6 000 euro och ärendet inte lämnar rum för tolkning eller är oklart.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Denna lag träder i kraft den 20 .

50.

Lag

om ändring av 48 och 50 a § i fordonsskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i fordonsskattelagen (1281/2003) 48 § 2 mom. och 50 a § 3 mom., sådana de lyder i lag 937/2015, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
48 §	48 §
Förhandsavgörande	*Förhandsavgörande*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Om en sökande kräver det, ska ett förhandsavgörande som vunnit laga kraft med bindande verkan iakttas vid beskattningen av den sökande för den tid avgörandet gäller. I fråga om ett förhandsavgörande får omprövning enligt 50 § inte begäras, utan avgörandet får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Omprövning av ett beslut att inte meddela förhandsavgörande får inte begäras och beslutet får inte heller överklagas genom besvär. Besvärsrätt på statens vägnar har Trafiksäkerhetsverkets skatteombud	Om en sökande kräver det, ska ett lagakraftvunnet förhandsavgörande med bindande verkan iakttas vid beskattningen av den sökande för den tid avgörandet gäller. Omprövning enligt 50 § av ett förhandsavgörande får inte begäras, utan avgörandet får överklagas genom besvär hos Helsingfors förvaltningsdomstol på det sätt som anges i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)*. Omprövning av ett beslut om att inte meddela förhandsavgörande får inte begäras och beslutet får inte heller överklagas genom besvär. Besvärsrätt på statens vägnar har Trafiksäkerhetsverkets skatteombud.
50 a §	50 a §
Besvär till förvaltningsdomstolen	*Besvär till förvaltningsdomstolen*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Utöver vad som i 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan besvär som anförts av den skattskyldige eller av någon annan part avgöras utan att den statliga intressebevakaren hörs, om skattebeloppet med anledning av besvären kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.	Utöver vad som i *44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden* föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan besvär som anförts av den skattskyldige eller av någon annan part avgöras utan att den statliga intressebevakaren hörs, om skattebeloppet med anledning av besvären kan ändras med högst 6 000 euro och om ärendet inte lämnar rum för tolkning och inte är oklart.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Gällande lydelse *Föreslagen lydelse*

_____

.

51.

Lag

om ändring av 12 § i lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om återbäring av accis på vissa energiprodukter som använts inom jordbruket (603/2006) 12 § 3 och 6 mom., av dem 3 mom. sådant det lyder i lag 247/2008, som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 §	12 §
Ändringssökande	*Ändringssökande*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Den förvaltningsdomstol som handlägger besvären ska med anledning av besvär som anförts av den skattskyldige ge Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt tillfälle att avge bemötande och vid behov genmäle. Utöver vad som i 34 § 2 mom. i förvaltningsprocesslagen föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om accisåterbäringen med anledning av den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 3 000 euro.	Den förvaltningsdomstol som behandlar ett besvärsärende ska med anledning av besvär som anförts av den skattskyldige ge Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt tillfälle att avge bemötande och vid behov genmäle. Utöver vad som i *44 § 2 mom. i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/)* föreskrivs om avgörande av ett ärende utan att en part hörs, kan förvaltningsdomstolen avgöra besvären utan att höra Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt, om accisåterbäringen med anledning av den skattskyldiges besvär kan ändras med högst 3 000 euro.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Beträffande sökande av ändring gäller i övrigt bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen.	Beträffande sökande av ändring gäller i övrigt bestämmelserna i *lagen om rättegång i förvaltningsärenden.*
	Denna lag träder i kraft den 20 .

52.

Lag

om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skatteuppbörd (769/2016) 35 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
35 §	35 §
Begäran på en myndighets initiativ om förordnande som gäller verkställighet	*Begäran på en myndighets initiativ om förordnande som gäller verkställighet*
När Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt söker ändring i ett beslut av Skatteförvaltningen, skatterättelsenämnden eller förvaltningsdomstolen kan den begära att den myndighet hos vilken ändring söks ska förbjuda att beslutet verkställs eller att myndigheten ska bestämma att verkställigheten avbryts enligt 32 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	När Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt söker ändring i ett beslut av Skatteförvaltningen, skatterättelsenämnden eller förvaltningsdomstolen kan den begära att den myndighet hos vilken ändring söks ska förbjuda att beslutet verkställs eller att myndigheten ska bestämma att verkställigheten avbryts enligt *123 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

53.

Lag

om ändring av 35 § i lagen om skatteuppbörd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skatteuppbörd (11/2018) 35 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
35 §	35 §
Begäran av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt om att verkställigheten ska förbjudas eller avbrytas	*Begäran av Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt om att verkställigheten ska förbjudas eller avbrytas*
När Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt söker ändring i ett beslut av Skatteförvaltningen, skatterättelsenämnden eller förvaltningsdomstolen kan den begära att den myndighet där ändring söks ska förbjuda att beslutet verkställs eller ska bestämma att verkställigheten ska avbrytas i enlighet med 49 f § i förvaltningslagen (434/2003) eller 32 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996).	När Enheten för bevakning av skattetagarnas rätt söker ändring i ett beslut av Skatteförvaltningen, skatterättelsenämnden eller förvaltningsdomstolen kan den begära att den myndighet hos vilken ändring söks ska förbjuda att beslutet verkställs eller att myndigheten ska bestämma att verkställigheten avbryts enligt 49 f § i förvaltningslagen (434/2003) eller *123 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (/).*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

Denna lag träder i kraft den 1 november 2019 .